

"ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร" : เรื่องเล่าและบทบาทในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการ
ท่องเที่ยว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย แบบ 2.1 อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

"ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร" : เรื่องเล่าและบทบาทในฐานะทุนทางวัฒนธรรมใน
บริบทการท่องเที่ยว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย แบบ 2.1 อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

"PETCHBURI CREATIVE FINE ARTS" : NARRATIVES AND ROLES AS A CULTURAL
CAPITAL IN THE CONTEXT OF TOURISM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for Doctor of Philosophy THAI

Department of THAI

Silpakorn University

Academic Year 2022

Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	"ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร" : เรื่องเล่าและบทบาทในฐานะ ทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว
โดย	นายทรงฤทธิ์ ฉิมโหมด
สาขาวิชา	ภาษาไทย แบบ 2.1 อักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาริยา หุตินทะ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร. ประมินทร์ จารูวร

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรอักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี ลิ้มประเสริฐ)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. นันทวัลย์ สุนทรภาระสดี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาริยา หุตินทะ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประมินทร์ จารูวร)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(อาจารย์ ดร. สิริชญา คอนกรีต)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ พลमुख)

60202801 : ภาษาไทย แบบ 2.1 อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต

คำสำคัญ : ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี, เรื่องเล่าในงานศิลปกรรม, ทูทางวัฒนธรรม

นาย ทรงฤทธิ์ ฉิมโหมต: "ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร" : เรื่องเล่าและบทบาทในฐานะทูทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารีญา หุติงทะเล

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี วิเคราะห์เรื่องเล่าในงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” และวิเคราะห์บทบาทของงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในฐานะทูทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างปี พ.ศ.2563-2565 โดยรวบรวมผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรีที่สร้างสรรค์ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2518-2562

ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์งานศิลปกรรมประเภทงานปูนปั้น งานแกะสลักไม้ งานจิตรกรรม ที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ และสร้างสรรค์ขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 49 แห่ง แบ่งได้เป็น 4 ลักษณะคือ แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน 12 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 18 แห่ง การท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรีหรือเฉพาะสถานที่ 11 แห่ง และการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนชาติพันธุ์ 8 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีปัจจุบันที่นำมาเป็นจุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยวและนำมาประดับตกแต่งในพื้นที่ท่องเที่ยว การนำเสนอเรื่องเล่าในศิลปกรรมเก่าแก่ของช่างโบราณที่พบในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน แบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ 1.เรื่องพุทธประวัติและเรื่องราวการเดินทางไปนมัสการพุทธสถานสำคัญ 2.ชาดก ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดก และ 3.เรื่องเล่าอื่น ๆ ซึ่งเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่ทั้ง 3 ประเภทล้วนแต่เป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา แตกต่างกับเรื่องเล่าที่ช่างเพชรบุรีนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมในปัจจุบันที่แบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ 1.พุทธประวัติและชาดก จำนวน 239 ผลงาน 2.วรรณคดี จำนวน 233 ผลงาน 3.เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง จำนวน 9 ผลงาน และ 4.เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี จำนวน 48 ผลงาน รวมผลงานศิลปกรรมที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นกลุ่มข้อมูลหลักจำนวน 529 ผลงาน

การศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นว่าเพชรบุรีมีต้นทุนสำคัญคือฝีมือช่าง ที่นำเรื่องเล่าตามขนบการสร้างสรรค์งานทางศิลปกรรมมาสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นพุทธประวัติ ชาดก รามเกียรติ์ เมื่อกระแสการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในสังคมทำให้มีการนำเรื่องเล่าร่วมสมัยมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการนำเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับงานศิลปกรรมและปัจจุบันมีการนำเรื่องเล่าเฉพาะถิ่นคือตำนาน ประวัติสถานที่ รวมถึงเรื่องเล่าใหม่ที่สามารถระบุความเป็นเพชรบุรีอย่างเฉพาะเจาะจงมาสร้างสรรค์เป็นเรื่องเล่าหลักในงานศิลปกรรมได้อย่างภาคภูมิใจ นอกจากนี้ “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” มีบทบาทสำคัญใน

บริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีคือ บทบาทเชิงวรรณคดี บทบาทเชิงสังคมและการเมือง และบทบาทเชิงการแสดงตัวตนคนเพชรและเมืองเพชร ซึ่งบทบาทดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรช่วยส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยวในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีและสัมพันธ์กับบทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงเศรษฐกิจ ในด้านที่ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีช่วยเพิ่มพื้นที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี ช่วยสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรีและสามารถผลิตเป็นสินค้าวัฒนธรรมจำหน่ายแก่บุคคลทั่วไปได้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีประโยชน์ด้านคติชนวิทยา คือทำให้เห็นการนำวัฒนธรรมประเพณีวัตถุและเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมมาใช้ในบริบทการท่องเที่ยว และแสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าพื้นบ้านเป็นเรื่องเล่าสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งที่ช่างเมืองเพชรนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมเพื่อแสดงลักษณะเฉพาะของคนเพชรบุรีและงานศิลปกรรมเมืองเพชร ประโยชน์ด้านศิลปกรรม คือให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการ วิธีคิดของช่างเมืองเพชรในการนำเรื่องเล่าไปใช้สร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม และลักษณะของเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม รวมทั้งประโยชน์ด้านเพชรบุรีศึกษาและด้านการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีที่แสดงให้เห็นการนำศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรไปใช้ในบริบทการท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณค่า

60202801 : Major THAI

Keyword : The fine arts of craftsmen in Petchaburi, Narratives in the Arts, Cultural Capital

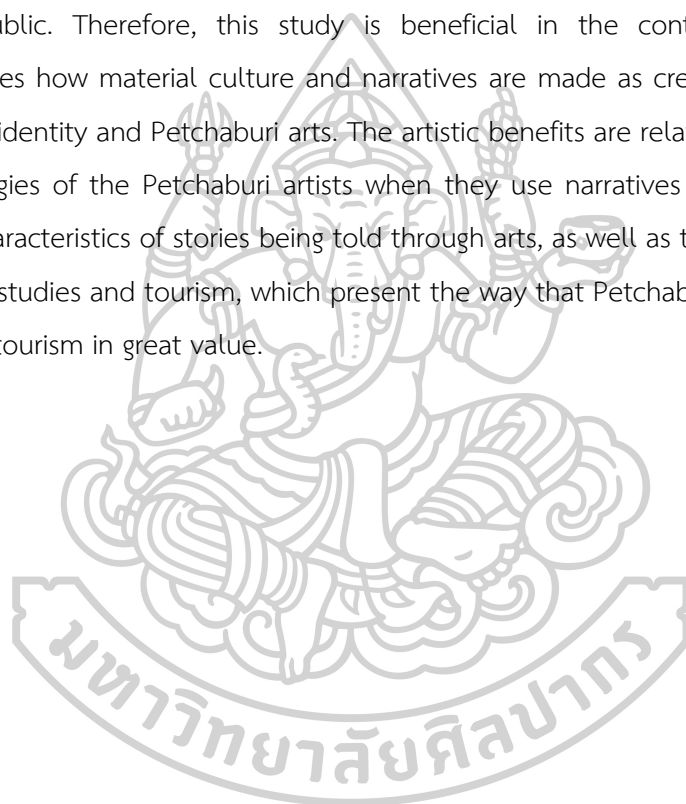
MR. Songrid CHIMMODE : "Petchburi Creative Fine Arts" : Narratives and Roles as a Cultural Capital in the Context of Tourism Thesis advisor : Assistant Professor Areeya Hutinta, Ph.D.

The objective of this study is to consolidate “Petchburi creative fine arts” from cultural tourist destinations in Petchaburi province. It analyses the narratives being told through the “Petchburi creative fine arts” and the role of “Petchburi creative fine arts” as cultural capital in the context of tourism. The researcher collects data from the field from 2020-2022 by collecting the creative arts in Petchaburi, which were created from 1975 to 2021.

The researcher analyses a range of creative arts. They include sculptures, woodcarvings and paintings, which tell different types of narratives and created in 46 cultural tourist destinations. Those destinations are categorized in the following four main groups, (1) ancient 12 locations, (2) pilgrimage 18 locations, (3) Petchburi city destinations or specific 11 locations, and (4) folklore or ethnic 8 locations. In all those locations, there are both old and present art pieces that have been used to decorate within tourist attraction areas. There are three types of storytelling having been made by the traditional artists, (1) Buddhist history and pilgrimage, (2) the stories of Buddha, the Ten Jatakas of Buddha, and the Story of Gautama Buddha as Vessantara, and (3) others. The stories being told are all related to Buddhism, which are different from the present creative arts that include four groups (1) Buddhist history and Jakata 239 pieces, (2) literatures 233 stories, (3) stories relating to social issues and politics 9 pieces, and (4) history of places, the ways of life in the community and amongst the ethnic groups in Petchaburi 48 pieces. The research has analysed a total of 529 pieces.

This study reveals that Petchaburi has had important capital that is craftsmanship as the artists has continued the tradition of narratives through creative arts. They included Buddhist history, Jataka and Ramayana. As the tourist industry has played increasing role within the community, there increase telling contemporary narratives through creative arts to attract more tourists. Notably by bringing in the stories in the social and political events into creative arts, to increase the value of the arts, and at present there are specific stories

relating to a local area or myth around those areas. There are also new narratives that could be identified as Petchaburi, bringing it into a form of arts proudly. Moreover, the “Petchburi creative fine arts” has important roles in the context of tourism in Petchaburi, namely literature, social and politics, and expression of Petchaburi identity as people or the city. Those roles have revealed that the creative arts have helped promote tourism as cultural capital in Petchaburi province. The role of creative arts in terms of economics, as the arts have contributed to an increased number of tourism attractions in Petchaburi. They help increase the income of Petchaburi people they are made as cultural products for the public. Therefore, this study is beneficial in the context of folklore as it demonstrates how material culture and narratives are made as creative arts to showcase Petchaburi identity and Petchaburi arts. The artistic benefits are related to the process, the methodologies of the Petchaburi artists when they use narratives to make creative arts, and the characteristics of stories being told through arts, as well as the benefits in terms of Petchaburi studies and tourism, which present the way that Petchaburi arts are used in the context of tourism in great value.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เกิดขึ้นและสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตาของรองศาสตราจารย์ ดร.อุบล เทศทอง ครูที่กรุณาดูแลให้คำปรึกษา สละเวลาตรวจแก้วิทยานิพนธ์และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาตลอดตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาระดับดุสิต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีญา หุตินทะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและรองศาสตราจารย์ ดร.ปรมินทร์ จารูวร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่เมตตาและกรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์อย่างละเอียด ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณจึงขอกราบขอบพระคุณครูทั้ง 3 ท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.นันทวัลย์ สุนทรภาரசติธย์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ พลมุข กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก อาจารย์ ดร.สิริชญา คอนกรีต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรวัฒน์ อินทรพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชรภรณ์ ดิษฐบ้าน ที่กรุณาเป็นกรรมการพิจารณาหัวข้อ ครูอาจารย์ทุกท่านนอกจากจะกรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ช่วยดูแลให้คำแนะนำประเด็นต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์อันเป็นประโยชน์ในการปรับแก้ให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ขึ้นแล้วยังเป็น “ครู” ที่มอบความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ศาสตราจารย์ ดร.กุสุมา รักขมณี รองศาสตราจารย์กัญญรัตน์ เวชศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สำเนียงงาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ลีประเสริฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา ชีฆประเสริฐกุล ที่เมตตาประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน โดยเฉพาะครูช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ ช่างบุญเจื่อน เอ็มโอษฐ์ ที่ให้ทั้งคำสอน คำอวยพรและความห่วงใย ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ ช่างหิรัณยากร พูลศักดิ์ ที่มีคำแนะนำและข้อคิดที่ตีเสมอ รวมทั้งช่างคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ ทุกท่านนอกจากจะเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยอย่างไม่เหน็ดเหนื่อยแล้ว ยังช่วยมอบกำลังใจสำคัญ และช่วยทำให้ผู้วิจัยเห็น “แง่มุมของชีวิต” สามารถประคองใจให้ศึกษาสำเร็จได้ในที่สุด

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่ให้คำแนะนำและให้โอกาสผู้วิจัยลาศึกษาต่อ ขอบคุณพี่ เพื่อน น้องชาวไทย อักษรศิลปากรทุกคน โดยเฉพาะเพื่อนร่วมเรียนมาด้วยกันตั้งแต่ปี 2560 ทั้งต่อ เต้ เหมี้ยว สันต์ วศวรรษ สบายวัน สีชินทร์ สนิทชน ศุภมน อาภานันท์และสุรียา ทองคำ รวมทั้งแป้งร่า ชนัญชิตา บุญเหาะ น้องสาวที่แสนดีและคุณนุช ร้านถ่ายเอกสารชั้น 2 หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ ที่ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดีมาโดยตลอดที่ศึกษาอยู่ที่อักษรศิลปากร

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณ “ครอบครัวฉิมโหมด” ที่เป็นพลังใจสำคัญช่วยให้มีร่างกายแข็งแรงใจเขียนงานจนสำเร็จลุล่วง

นาย ทรงฤทธิ์ ฉิมโหมด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญภาพ	1
สารบัญตาราง.....	1
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	14
1.3 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	14
1.4 สมมติฐานของการศึกษา.....	14
1.5 ขอบเขตการศึกษา.....	15
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	16
1.7 การเลือกสถานที่และการเก็บข้อมูลภาคสนาม.....	16
1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	23
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ	24
1.10 แหล่งข้อมูล.....	24
1.11 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
1.12 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	32
บทที่ 2 ภูมิหลัง ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร.....	33
2.1 ภูมิหลังของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรี	33

2.1.1	เพชรบุรีในฐานะที่เป็นเมืองท่า เมืองหน้าด่านและเมืองพักผ่อนของสยาม	35
2.1.2	“เที่ยวถ้ำ เที่ยวเขา” ก่อนจะเป็น “งานพระนครคีรี” ของคนเพชรบุรี	39
2.1.3	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน	42
2.2	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรี	49
2.2.1	แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน	55
2.2.1.1	โบราณสถานที่มังกานศิลปกรรมเป็นจุดเด่น	55
2.2.1.2	โบราณสถานที่มังกานศิลปกรรมประดับตกแต่ง	60
2.2.2	แหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	61
2.2.2.1	สถานที่สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มังกานศิลปกรรมเป็นจุดเด่น	62
2.2.2.2	สถานที่สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มังกานศิลปกรรมประดับตกแต่ง	67
2.2.3	การท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรีหรือเฉพาะสถานที่	72
2.2.3.1	สถานที่จัดเทศกาลระดับเมืองหรือเฉพาะพื้นที่และชมกิจกรรมของช่างเมืองเพชร	72
2.2.3.2	สถานที่จัดแสดงผลงานศิลปกรรมในเมืองเพชรหรือเฉพาะสถานที่	74
2.2.4	การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนหรือชาติพันธุ์	78
2.2.4.1	การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ชาติพันธุ์และมังกานศิลปกรรมเป็นจุดเด่น	78
2.2.4.2	การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ชาติพันธุ์ที่มังกานศิลปกรรมประดับตกแต่ง	84
2.3	ช่างเมืองเพชรและลักษณะของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร	91
2.3.1	ช่างเมืองเพชร	91
2.3.1.1	ความสำคัญของช่างเมืองเพชรในสังคมเมืองเพชร	91
2.3.1.2	การสืบทอดและการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร	95
2.3.1.3	การนำเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร	99
2.3.1.3.1	วิธีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	99
2.3.1.3.2	วิธีคิดเกี่ยวกับการเลือกเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์ในงานศิลปกรรม ..	103

2.3.2 รูปแบบของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร.....	106
2.3.2.1 ศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้.....	106
2.3.2.1.1 ศิลปกรรมแบบประเพณีของช่างเมืองเพชร	107
2.3.2.1.2 ศิลปกรรมร่วมสมัยของช่างเมืองเพชร	110
2.3.2.2 ศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายได้.....	112
2.3.3 เวลา พื้นที่และตำแหน่งการจัดวางเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม	116
2.3.3.1 เวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี.....	117
2.3.3.2 พื้นที่การนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	126
2.3.3.3 ตำแหน่งของการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	130
บทที่ 3 เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในศิลปกรรมสร้างสรรค์ในบริบทการท่องเที่ยว	138
3.1 เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่อยู่ในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี.....	140
3.1.1 เรื่องพุทธประวัติและเรื่องราวการเดินทางไปนมัสการพุทธสถานสำคัญ.....	141
3.1.2 ชาดก ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดก.....	144
3.1.3 เรื่องเล่าอื่น ๆ	150
3.2 เรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี.....	153
3.2.1 เรื่องเล่าพุทธประวัติในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี.....	153
3.2.2 ชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี.....	217
3.2.3 การเล่าเรื่องพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	251
3.2.4 การสร้างสรรค์เรื่องพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	254
3.3 วรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี.....	259
3.3.1 รามเกียรติ์ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี.....	265
3.3.2 พระมหาชนกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี.....	312
3.3.3 วรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	336
3.3.4 การเล่าเรื่องวรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	353

3.3.4.1 การนำเสนอเพียงอนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง	354
3.3.4.2 การนำเสนอผ่านอนุภาคต่าง ๆ หลายอนุภาค	357
3.3.5 การสร้างสรรค์วรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	358
3.4 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	361
3.4.1 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในประเทศ	363
3.4.2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมระหว่างประเทศและต่างประเทศ	369
3.4.3 การเล่าเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	372
3.4.4 การสร้างสรรค์เรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่าง เพชรบุรี	373
3.5 เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงานศิลปกรรม ของช่างเพชรบุรี	375
3.5.1 เรื่องเล่าประวัติสถานที่	378
3.5.2 เรื่องเล่าวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี	393
3.5.3 การเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงาน ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	418
3.5.4 การสร้างสรรค์เรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีใน งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี	419
บทที่ 4 บทบาทของ “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในฐานะ ทูตทางวัฒนธรรมในบริบทการ ท่องเที่ยว	423
4.1 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงวรรณคดี	424
4.1.1 การให้ความรู้เชิงวรรณคดี	424
4.1.1.1 การให้ความรู้เชิงวรรณคดีผ่านงานศิลปกรรมแก่นักท่องเที่ยว	424
4.1.1.2 การให้ความรู้เชิงวรรณคดีผ่านงานศิลปกรรมแก่นักเรียน นักศึกษา	437
4.1.2 การให้ความรู้เชิงศิลปะ โดยใช้ข้อมูลวรรณคดี	438
4.2 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงสังคมและการเมือง	443

4.2.1 การบันทึกและแสดงความคิดเห็นโดยตรงเกี่ยวกับสังคมการเมืองผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับสังคมและการเมืองในงานศิลปกรรม.....	443
4.2.2 การบันทึกเหตุการณ์หรือแสดงความคิดเห็นโดยอ้อมเกี่ยวกับสังคมการเมืองผ่านเรื่องเล่าอื่นในงานศิลปกรรม.....	446
4.2.2.1 การบันทึกเหตุการณ์หรือแสดงความคิดเห็นทางสังคมในงานศิลปกรรมโดยอ้อม.....	446
4.2.2.2 การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในงานศิลปกรรมโดยอ้อม.....	452
4.3 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงการแสดงตัวตนคนเพชรและเมืองเพชร.....	461
4.3.1 การแสดงตัวตนคนเพชรผ่านผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร.....	461
4.3.1.1 คนเพชรบุรีจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์.....	462
4.3.1.2 คนเพชรบุรีรักศิลปะ.....	465
4.3.1.3 คนเพชรบุรีเป็นคนยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีพุทธ.....	468
4.3.2 การแสดงความเป็นเมืองเพชรผ่านผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร.....	470
4.3.2.1 เมืองเพชรเป็นเมืองศิลปะ.....	470
4.3.2.2 เมืองเพชรเป็นเมืองเก่าแก่.....	471
4.3.2.3 การแสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ.....	475
4.4 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงเศรษฐกิจ.....	481
4.4.1 ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรกับการสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี.....	483
4.4.1.1 การเปลี่ยนพื้นที่เดิมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีวัดข่อย.....	483
4.4.1.2 การเพิ่มพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเดิม: กรณีวัดเขาย้อย.....	489
4.4.2 งานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรกับการสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรี.....	492
4.4.3 งานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรกับการผลิตสินค้าวัฒนธรรม.....	499
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล.....	513
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	513

5.1.1 ลักษณะของเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร	513
5.1.2 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการ ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี	517
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	520
5.2.1 ลักษณะสำคัญของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร	520
5.2.2 คุณค่าที่ยั่งยืนของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร	524
5.2.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	529
5.3 ข้อเสนอแนะ	534
รายการอ้างอิง	535
ประวัติผู้เขียน	552

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 แผนที่ท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก.....	2
ภาพที่ 2 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ไทยแลนด์รีเวียรา	3
ภาพที่ 3 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดมหาธาตุวรวิหาร.....	5
ภาพที่ 4 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดใหญ่สุวรรณาราม	5
ภาพที่ 5 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดเกาะ.....	6
ภาพที่ 6 และภาพที่ 7 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดเกาะ	7
ภาพที่ 8 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดใหญ่สุวรรณาราม	7
ภาพที่ 9 และภาพที่ 10 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดมหาธาตุวรวิหาร.....	8
ภาพที่ 11และภาพที่ 12 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดเกาะ	9
ภาพที่ 13 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดมหาธาตุวรวิหาร.....	9
ภาพที่ 14 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดช้อย	10
ภาพที่ 15และภาพที่ 16 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดช้อย	11
ภาพที่ 17 และภาพที่ 18 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดนอกปากทะเล	12
ภาพที่ 19 (ซ้าย) การนำเสนอศิลปกรรมที่วัดเขาย้อย	13
ภาพที่ 20 (ขวา) การนำเสนอศิลปกรรมที่วัดไร่ดอน	13
ภาพที่ 21และภาพที่ 22 แผ่นป้ายแสดงรายชื่อช่างเพชรบุรีในงานพระนครคีรี ปีพ.ศ.2561 และพ.ศ. 2562.....	42
ภาพที่ 23 (ซ้าย) แผ่นป้ายที่หน้าบ้านช่างสมชาย บุญประเสริฐ	46
ภาพที่ 24 (ขวา) ภาพสมุดบันทึกจำนวนนักท่องเที่ยวที่บ้านช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์.....	46
ภาพที่ 25 คิวอาร์โค้ดเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดมหาธาตุวรวิหาร	47
ภาพที่ 26 แผ่นป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวที่ถนนคลองกระแซง บริเวณสะพานใหญ่.....	51
ภาพที่ 27และภาพที่ 28 แผ่นป้ายจัดงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี.....	51

ภาพที่ 29: แผ่นป้ายติดตั้งไว้ที่ทางเข้ากลุ่มศิลปะปูนปั้นบ้านช่างทองรุ่งง เอ็มโอษฐ์	52
ภาพที่ 30และ ภาพที่ 31เอกสารแนะนำที่ท่องเที่ยวในเพชรบุรีและศิลปกรรม ที่วัดกุฎี ต.บางเค็ม อ. เขาย้อย	57
ภาพที่ 32 กิจกรรมชมศิลปกรรมที่วัดมหาสมณาราม ในงาน 160 ปีพระนครคีรี	60
ภาพที่ 33 และภาพที่ 34: เอกสารแนะนำการท่องเที่ยวศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดช้อย	62
ภาพที่ 35 และภาพที่ 36 กิจกรรม “คูเล แลเมือง ร้อยเรื่องชุมชน” เมื่อวันที่ 29 พ.ย.-1 ธ.ค.2562 63	
ภาพที่ 37 (ซ้าย) รูปปั้นหลวงพ่อดูองค์ใหญ่ด้านหน้าวัดโรงเรียนคงคาราม.....	69
ภาพที่ 38 (ขวา) ภาพประวัติหลวงพ่อดูด้านในอาคารโดยช่างกฤษดากร อินกงลาศและคณะ.....	69
ภาพที่ 39: แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์หน้าวัดหนองปีนแตก	71
ภาพที่ 40 และภาพที่ 41 การจัดแสดงและสาธิตการสร้างสรรค์ผลงานของช่างเพชรบุรี.....	73
ภาพที่ 42 งานเพชรบุรีดีจัง ที่หอศิลป์สุวรรณาราม วัดใหญ่สุวรรณาราม เมื่อวันที่ 16-17 มีนาคม 2562.....	73
ภาพที่ 43 และภาพที่ 44 งานจิ้งหะแผ่นดิน ณ เมืองเพชร วันที่ 7-8 เมษายน 2562	74
ภาพที่ 45และภาพที่ 46 การจัดกิจกรรมของช่างเพชรบุรี ในงานทำยางดีจัง วันที่ 21-22 ธันวาคม 2562.....	74
ภาพที่ 47และภาพที่ 48 งาน “ตลาดนัดภูมิปัญญา สภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองเพชรบุรี” (วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 10.00-20.00 น.	76
ภาพที่ 49 หอศิลป์รัตนกันทร วัดถ้ำแก้ว	77
ภาพที่ 50 (ซ้าย) แผ่นป้ายให้ข้อมูลเกี่ยวกับสะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรีติดตั้งไว้บริเวณสะพาน	78
ภาพที่ 51 (ขวา) ผลงานศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี	78
ภาพที่ 52 และภาพที่ 53 เอกสารแผ่นพับแนะนำท่องเที่ยวชุมชนนาพันสาม	79
ภาพที่ 54 และภาพที่ 55 เอกสารแนะนำชุมชนบ้านช่องสะแก วัดพระรูปเป็นแหล่งท่องเที่ยวของ ชุมชน	80
ภาพที่ 56 และภาพที่ 57 กิจกรรมของช่างบุญเจื่อน เอ็มโอษฐ์ที่งานปิดทองวัดพระรูป ตลาดย้อนยุค วิถีไทย (วันที่ 2-4 มีนาคม 2563).....	81

ภาพที่ 58 และภาพที่ 59 เอกสารแผ่นพับแนะนำท่องเที่ยวชุมชนริมน้ำเพชรบุรี แนะนำศิลปกรรมที่วัดพลับพลาชัย	82
ภาพที่ 60 ป้ายแนะนำสถานที่เที่ยวชุมชนริมน้ำเพชรบุรี.....	83
ภาพที่ 61และภาพที่ 62 แผ่นพับแนะนำการท่องเที่ยวชุมชนบ้านมณีเลื่อน.....	83
ภาพที่ 63 ด้านหน้าพระอุโบสถ วัดหนองโรง จัดตกแต่งสถานที่เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว	84
ภาพที่ 64และภาพที่ 65 แผ่นป้ายแสดงแผนที่ท่องเที่ยวตำบลบางตะบูน ติดตั้งไว้ที่ด้านหน้าวัดเกาะแก้ว.....	84
ภาพที่ 66 และภาพที่ 67เอกสารแนะนำการท่องเที่ยวชุมชนไทยทรงดำ บ้านหนองจิก	85
ภาพที่ 68 กิจกรรม “งานอินทกอนทอนแก่น” วันที่ 10 เมษายน 2562 ที่จัดขึ้นบริเวณวัดหนองปรัง	85
ภาพที่ 69: แผ่นผังแสดงการสืบสายช่างของกลุ่มช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์	98
ภาพที่ 70และภาพที่ 71 การบรรยายผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดมหาสมณาราม	108
ภาพที่ 72 ผลงานศิลปกรรม ของช่างเฉลิม พึ่งแดง ที่วัดพระทรง	109
ภาพที่ 73และภาพที่ 74 งานศิลปกรรมของช่างยุทธนา อินทร์จิตร้ ประดับไว้ ที่ผนังด้านในพระอุโบสถ วัดท่าไชยศิริ	109
ภาพที่ 75 (ซ้าย) ผลงานศิลปกรรมที่วัดพระรูป	110
ภาพที่ 76 (ขวา) ผลงานศิลปกรรมที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ มีรายละเอียดที่แสดงว่าเป็นพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี.....	110
ภาพที่ 77 และภาพที่ 78 มัคคุเทศก์บรรยายเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมที่วัดข่อย	111
ภาพที่ 79 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่ชายหาดบางแก้ว.....	112
ภาพที่ 80: (ขวา) ศิลปกรรมที่ร้านแม่กิมไล้.....	112
ภาพที่ 81 และภาพที่ 82 การแสดงผลงานศิลปกรรมของช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ ที่บริเวณหน้าเขาวัง (เคเบิลคาร์).....	113
ภาพที่ 83และภาพที่ 84 การแสดงผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี งานพระนครคีรี พ.ศ. 2561 และพ.ศ. 2562.....	113

ภาพที่ 85 ผลงานของกลุ่มลูกหว่าที่คัดลอกลายเสาศาลาการเปรียญ วัดใหญ่สุวรรณารามลงบนธงผ้า	114
ภาพที่ 86 ผลงานศิลปกรรมตัวละครเรื่องรามเกียรติ์บนเปลือกหอยของช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์....	115
ภาพที่ 87 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดเขาย้อย	127
ภาพที่ 88 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดไร่ดอน (เขากิว).....	127
ภาพที่ 89 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดข่อย.....	128
ภาพที่ 90 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดนอกปากทะเล	128
ภาพที่ 91 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดเขาตะเครา.....	129
ภาพที่ 92 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดต้นสน	129
ภาพที่ 93 แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระธาตุภูมิพลีพระเศรษฐีนวโกฏิ วัดข่อย..	130
ภาพที่ 94: แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ (ใหม่) วัดชะอำ.....	131
ภาพที่ 95 แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดเขาย้อย	132
ภาพที่ 96 แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดไร่ดอน (เขากิว)	133
ภาพที่ 97 แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดรัตนตรัย	134
ภาพที่ 98 (ซ้าย) ศาลาทำสงฆ์ วัดชีวีประเสริฐ	142
ภาพที่ 99 (ขวา) จิตรกรรมที่หน้าบันศาลา ภาพที่ 1 (ด้านทิศตะวันออก)	142
ภาพที่ 100 จิตรกรรมที่หน้าบันศาลา ภาพที่ 2 (ด้านทิศตะวันตก)	142
ภาพที่ 101 และภาพที่ 102 ผลงาน อ.พิน อินฟ้าแสง ที่หน้าบันพระวิหารพระคันธารราษฎร์ วัด พลับพลาชัย	143
ภาพที่ 103: (ซ้าย) ศิลปกรรมที่วัดไผ่ล้อม.....	144
ภาพที่ 104 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดมหาสมณาราม.....	144
ภาพที่ 105 (ซ้าย) เทวธรรมชาดกเหตุการณ์ที่ 1.....	145
ภาพที่ 106(กลาง) เทวธรรมชาดกเหตุการณ์ที่ 2	145
ภาพที่ 107 (ขวา) เทวธรรมชาดกเหตุการณ์ที่ 3.....	145

ภาพที่ 108 (ซ้าย) จันทกนิพนรชาดกเหตุการณ์ที่ 1	147
ภาพที่ 109 (กลาง) จันทกนิพนรชาดกเหตุการณ์ที่ 2	147
ภาพที่ 110 (ขวา) จันทกนิพนรชาดกเหตุการณ์ที่ 3	147
ภาพที่ 111 และภาพที่ 112 ศิลปกรรมเรื่องเวสสันดรชาดก ที่หน้าจั่วบานประตูพระอุโบสถ วัดปาก คลอง.....	149
ภาพที่ 113 และภาพที่ 114 จิตรกรรมฝาผนังที่วัดมหาสมณาราม.....	151
ภาพที่ 115 และภาพที่ 116 ศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่วัดกุฎี (บางเค็ม)	152
ภาพที่ 117 ศิลปกรรมภายในพระอุโบสถวัดชะอำ.....	138
ภาพที่ 118 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	144
ภาพที่ 119 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	144
ภาพที่ 120 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	144
ภาพที่ 121 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	144
ภาพที่ 122: (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	145
ภาพที่ 123: (กลาง) พุทธประวัติที่วัดเขาตะเครา.....	145
ภาพที่ 124 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	145
ภาพที่ 125 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดเขาย้อย.....	146
ภาพที่ 126 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดเกาะแก้ว	146
ภาพที่ 127 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดเขาย้อย (หน้าพระอุโบสถ).....	146
ภาพที่ 128 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	146
ภาพที่ 129(ขวา) พุทธประวัติที่วัดคงคาราม.....	146
ภาพที่ 130 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	148
ภาพที่ 131 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	148
ภาพที่ 132 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	148
ภาพที่ 133 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	150

ภาพที่ 134 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	150
ภาพที่ 135 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	150
ภาพที่ 136 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	151
ภาพที่ 137 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	151
ภาพที่ 138 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	151
ภาพที่ 139 พุทธประวัติที่วัดเขาตะเครา.....	152
ภาพที่ 140 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	153
ภาพที่ 141 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	153
ภาพที่ 142 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดนอกปากทะเล.....	153
ภาพที่ 143 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	154
ภาพที่ 144 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	154
ภาพที่ 145 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	154
ภาพที่ 146 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	156
ภาพที่ 147 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	156
ภาพที่ 148 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	156
ภาพที่ 149 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	157
ภาพที่ 150 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	157
ภาพที่ 151 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	157
ภาพที่ 152 พุทธประวัติที่วัดนอกปากทะเล.....	157
ภาพที่ 153 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	159
ภาพที่ 154 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	159
ภาพที่ 155 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	159
ภาพที่ 156 พุทธประวัติที่วัดต้นสน	159
ภาพที่ 157 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	160

ภาพที่ 158 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	160
ภาพที่ 159 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	160
ภาพที่ 160 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	162
ภาพที่ 161 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	162
ภาพที่ 162 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	162
ภาพที่ 163 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	163
ภาพที่ 164 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	163
ภาพที่ 165 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	163
ภาพที่ 166 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดเขาย้อย.....	164
ภาพที่ 167 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดมหาธาตุวรวิหาร.....	164
ภาพที่ 168 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดช้างแทงกระจาด	164
ภาพที่ 169 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดบันไดทอง	164
ภาพที่ 170 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดหนองโรง.....	164
ภาพที่ 171 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	166
ภาพที่ 172 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	166
ภาพที่ 173 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดเขาตะเครา.....	166
ภาพที่ 174 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดคงคาราม	166
ภาพที่ 175 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	166
ภาพที่ 176 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	168
ภาพที่ 177 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	168
ภาพที่ 178 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	169
ภาพที่ 179 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	169
ภาพที่ 180 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	170
ภาพที่ 181 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	170

ภาพที่ 182 พุทธประวัติที่วัดรัตนตรัย.....	170
ภาพที่ 183 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	171
ภาพที่ 184 (กลางซ้าย) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	171
ภาพที่ 185 (กลางขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	171
ภาพที่ 186 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดคงคาราม.....	171
ภาพที่ 187 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	172
ภาพที่ 188 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	172
ภาพที่ 189 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	173
ภาพที่ 190 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	173
ภาพที่ 191 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	174
ภาพที่ 192 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	174
ภาพที่ 193 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	174
ภาพที่ 194 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	175
ภาพที่ 195 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	175
ภาพที่ 196 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	175
ภาพที่ 197 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	176
ภาพที่ 198 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	176
ภาพที่ 199 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	177
ภาพที่ 200 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	177
ภาพที่ 201 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	178
ภาพที่ 202 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	178
ภาพที่ 203 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี.....	179
ภาพที่ 204 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ.....	179
ภาพที่ 205(ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้.....	179

ภาพที่ 206 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	181
ภาพที่ 207 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	181
ภาพที่ 208: (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้	181
ภาพที่ 209 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	182
ภาพที่ 210 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	182
ภาพที่ 211 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้	182
ภาพที่ 212 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดเกาะแก้ว	183
ภาพที่ 213 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชีวประเสริฐ	183
ภาพที่ 214 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	184
ภาพที่ 215 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	184
ภาพที่ 216 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	185
ภาพที่ 217 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	185
ภาพที่ 218 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้	185
ภาพที่ 219 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดวัดเขาย้อย	185
ภาพที่ 220 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดนอกปากทะเล	185
ภาพที่ 221 พุทธประวัติที่วัดเขาตะเครา	186
ภาพที่ 222 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี	187
ภาพที่ 223 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ	187
ภาพที่ 224 และภาพที่ 225 พุทธประวัติที่วัดโตนดหลวง	192
ภาพที่ 226 พุทธประวัติที่วัดพระรูป	193
ภาพที่ 227และภาพที่ 228 พุทธประวัติที่วัดพระรูป	193
ภาพที่ 229และภาพที่ 230 พุทธประวัติตอนอัญเชิญจตุ สุปินนิมิต ประสูติ และทำนายลักษณะที่วัดสมุทธาราม	194
ภาพที่ 231และภาพที่ 232 พุทธประวัติตอนแรกนาขวัญและยกศรที่วัดสมุทธาราม	195

ภาพที่ 233 พุทธประวัติตอนตรัสรู้ที่วัดสมุทธาราม.....	195
ภาพที่ 234 พุทธประวัติตอนตรัสรู้ ขณะมารและหลังตรัสรู้ที่วัดสมุทธาราม	196
ภาพที่ 235 พุทธประวัติตอนโปรดเหล่าสาวกที่วัดสมุทธาราม	196
ภาพที่ 236 พุทธประวัติตอนโปรดพุทธบิดาและพุทธมารดาที่วัดสมุทธาราม	197
ภาพที่ 237 พุทธประวัติตอนโปรดพุทธมารดาและก่อนเสด็จปรินิพพานที่วัดสมุทธาราม	197
ภาพที่ 238 และภาพที่ 239 พุทธประวัติที่วัดสมุทธาราม.....	198
ภาพที่ 240 พุทธประวัติที่วัดสมุทธาราม.....	199
ภาพที่ 241 ภาพเด็กติดถ้ำที่แทรกในภาพพุทธประวัติที่วัดสมุทธาราม	199
ภาพที่ 242 พุทธประวัติที่วัดท่าไชยศิริ	200
ภาพที่ 243 พุทธประวัติที่วัดไร่ค้อน (เขากิว).....	201
ภาพที่ 244 พุทธประวัติที่วัดไร่ค้อน (เขากิว).....	201
ภาพที่ 245 (ขวา) คาลาพาหุงบทที่ 1 ที่วัดช้อย.....	203
ภาพที่ 246 (ซ้าย) คาลาพาหุงบทที่ 1 ที่วัดเขาย้อย.....	203
ภาพที่ 247 (ขวา) คาลาพาหุงบทที่ 2 ที่วัดช้อย.....	204
ภาพที่ 248 (ซ้าย) คาลาพาหุงบทที่ 2 ที่วัดเขาย้อย.....	204
ภาพที่ 249 (ขวา) คาลาพาหุงบทที่ 3 ที่วัดช้อย.....	205
ภาพที่ 250 (ซ้าย) คาลาพาหุงบทที่ 3 ที่วัดเขาย้อย.....	205
ภาพที่ 251: (ขวา) คาลาพาหุงบทที่ 4 ที่วัดช้อย.....	205
ภาพที่ 252 (ซ้าย) คาลาพาหุงบทที่ 4 ที่วัดเขาย้อย.....	205
ภาพที่ 253 (ขวา) คาลาพาหุงบทที่ 5 ที่วัดช้อย.....	206
ภาพที่ 254 (ซ้าย) คาลาพาหุงบทที่ 5 ที่วัดเขาย้อย.....	206
ภาพที่ 255 (ขวา) คาลาพาหุงบทที่ 6 ที่วัดช้อย.....	207
ภาพที่ 256 (ซ้าย) คาลาพาหุงบทที่ 6 ที่วัดเขาย้อย.....	207
ภาพที่ 257 (ขวา) คาลาพาหุงบทที่ 7 ที่วัดช้อย.....	208

ภาพที่ 258 (ซ้าย) คาทาพาหุบทที่ 7 ที่วัดเขาย้อย	208
ภาพที่ 259 (ขวา) คาทาพาหุบทที่ 8 ที่วัดข่อย.....	208
ภาพที่ 260 (ซ้าย) คาทาพาหุบทที่ 8 ที่วัดเขาย้อย	208
ภาพที่ 261 (ซ้าย) ภาพการสร้างพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ วัดข่อย.....	210
ภาพที่ 262 (ขวา) ภาพพระอุโบสถหลังเก่าที่วัดเขาย้อย	210
ภาพที่ 263 และภาพที่ 264 คาทาพาหุที่วัดข่อย (ยักษ์มารเป็นลั่นสองแฉก สวมหัวโขน มือถือสากปากถือศีล)	211
ภาพที่ 265 และภาพที่ 266 คาทาพาหุที่วัดข่อย วัดเขาย้อย (ภาพยักษ์มารสองหน้า ใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่).....	211
ภาพที่ 267 ภาพเรื่องพระอินทร์ที่หน้าบ้านศาลาโรงงาน วัดข่อย.....	212
ภาพที่ 268 ภาพพระอินทร์อยู่บนสวรรค์ที่วัดข่อย.....	213
ภาพที่ 269 และภาพที่ 270 ภาพนางสุธรรมา นางสุจิตราและนางสุนันทาที่วัดข่อย.....	213
ภาพที่ 271 ภาพนางสุชาดาเกิดเป็นนกกระยางที่วัดข่อย.....	214
ภาพที่ 272 (ซ้าย) ปูนปั้นพระมาลัยที่กำแพงวัดพระรูป	216
ภาพที่ 273 (ขวา) ภาพจากพระมาลัยกลอนสวด ฉบับวัดพระรูป.....	216
ภาพที่ 274 (ซ้าย) ภาพพระเตมีย์ของ ส. ธรรมภักดี	220
ภาพที่ 275(กลาง) พระเตมีย์ที่วัดเขาย้อย.....	220
ภาพที่ 276 (ซ้าย) พระเตมีย์ที่วัดข้างแทงกระจาด.....	221
ภาพที่ 277 (ขวา) พระเตมีย์ที่วัดท่าไชยศิริ.....	221
ภาพที่ 278 (ซ้าย) ภาพพระมหาชนกของ ส. ธรรมภักดี	222
ภาพที่ 279 (กลาง) พระมหาชนกที่วัดเขาย้อย	222
ภาพที่ 280 (ขวา) พระมหาชนกที่วัดไร่ดอน	222
ภาพที่ 281(ซ้าย) พระมหาชนกที่วัดข้างแทงกระจาด	222
ภาพที่ 282 (ขวา) พระมหาชนกที่วัดท่าไชยศิริ.....	222

ภาพที่ 283 ภาพพระสุวรรณสามของ ส. ธรรมภักดี	223
ภาพที่ 284 พระสุวรรณสามที่วัดเขาย้อย	223
ภาพที่ 285 พระสุวรรณสามที่วัดไร่ดอน.....	223
ภาพที่ 286 (ซ้าย) พระสุวรรณสามที่วัดช้างแทงกระจาด.....	224
ภาพที่ 287 (ขวา) พระสุวรรณสามที่วัดท่าไชยศิริ.....	224
ภาพที่ 288 ภาพพระเนมิราชของ ส. ธรรมภักดี.....	225
ภาพที่ 289 พระเนมิราชที่วัดเขาย้อย.....	225
ภาพที่ 290 พระเนมิราชที่วัดไร่ดอน.....	225
ภาพที่ 291(ซ้าย) พระเนมิราชที่วัดช้างแทงกระจาด.....	225
ภาพที่ 292: (ขวา) พระเนมิราชที่วัดท่าไชยศิริ.....	225
ภาพที่ 293 (ซ้าย) ภาพพระมโหสถของ ส. ธรรมภักดี.....	227
ภาพที่ 294 (กลาง) พระมโหสถที่วัดเขาย้อย.....	227
ภาพที่ 295 (ขวา) พระมโหสถที่วัดไร่ดอน.....	227
ภาพที่ 296 (ซ้าย) พระมโหสถที่วัดช้างแทงกระจาด.....	227
ภาพที่ 297: (ขวา) พระมโหสถที่วัดท่าไชยศิริ.....	227
ภาพที่ 298 (ซ้าย) ภาพพระภูริทัตของ ส. ธรรมภักดี.....	228
ภาพที่ 299(กลาง) พระภูริทัตที่วัดเขาย้อย.....	228
ภาพที่ 300 (ขวา) พระภูริทัตที่วัดไร่ดอน.....	228
ภาพที่ 301 (ซ้าย) พระภูริทัตที่วัดช้างแทงกระจาด.....	229
ภาพที่ 302 (ขวา) พระภูริทัตที่วัดท่าไชยศิริ.....	229
ภาพที่ 303 (ซ้าย) ภาพพระจันทกุมารของ ส. ธรรมภักดี	230
ภาพที่ 304 (กลาง) พระจันทกุมารที่วัดเขาย้อย.....	230
ภาพที่ 305 (ขวา) พระจันทกุมารที่วัดไร่ดอน.....	230
ภาพที่ 306 (ซ้าย) พระจันทกุมารที่วัดช้างแทงกระจาด.....	230

ภาพที่ 307 (ขวา) พระจันทกุมารที่วัดท่าไชยศิริ.....	230
ภาพที่ 308 (ซ้าย) ภาพพระพรหมนารทของ ส. ธรรมภักดี.....	232
ภาพที่ 309 (ขวา) พระพรหมนารทที่วัดเขาย้อย.....	232
ภาพที่ 310 (ซ้าย) พระพรหมนารทที่วัดช้างแทงกระจาด.....	232
ภาพที่ 311 (ขวา) พระพรหมนารทที่วัดท่าไชยศิริ.....	232
ภาพที่ 312 (ซ้าย) ภาพพระวิฆูรบัณฑิตของ ส. ธรรมภักดี.....	234
ภาพที่ 313 (ขวา) พระวิฆูรบัณฑิตที่วัดเขาย้อย.....	234
ภาพที่ 314 (ซ้าย) พระวิฆูรบัณฑิตที่วัดช้างแทงกระจาด.....	234
ภาพที่ 315 (ขวา) พระวิฆูรบัณฑิตที่วัดท่าไชยศิริ.....	234
ภาพที่ 316 (ซ้าย) ภาพพระเวสสันดรของ ส. ธรรมภักดี.....	236
ภาพที่ 317(กลาง) พระเวสสันดรที่วัดเขาย้อย.....	236
ภาพที่ 318 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดไร่ดอน.....	236
ภาพที่ 319 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดช้างแทงกระจาด.....	236
ภาพที่ 320 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดท่าไชยศิริ.....	236
ภาพที่ 321 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดโตนดหลวง ปฐมเหตุ-กัณฑ์ที่ 4.....	239
ภาพที่ 322 เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดโตนดหลวง กัณฑ์ที่ 5-กัณฑ์ที่ 9.....	239
ภาพที่ 323 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดโตนดหลวง กัณฑ์ที่ 10-กัณฑ์ที่ 13.....	239
ภาพที่ 324 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช้างแทงกระจาด ปฐมเหตุ-กัณฑ์ที่ 5.....	240
ภาพที่ 325 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช้างแทงกระจาด กัณฑ์ที่ 6-กัณฑ์ที่ 9.....	240
ภาพที่ 326 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช้างแทงกระจาด กัณฑ์ที่ 10-กัณฑ์ที่ 13.....	241
ภาพที่ 327 พระเวสสันดรที่วัดข่อย กัณฑ์ที่ 1.....	241
ภาพที่ 328 พระเวสสันดรที่วัดข่อย กัณฑ์ที่ 2-กัณฑ์ที่ 3.....	242
ภาพที่ 329 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดข่อย กัณฑ์ที่ 4-กัณฑ์ที่ 5.....	242
ภาพที่ 330 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดข่อย กัณฑ์ที่ 6-กัณฑ์ที่ 7.....	242

ภาพที่ 331 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดข่อย กัณฑ์ที่ 8-กัณฑ์ที่ 9	243
ภาพที่ 332 เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดข่อย กัณฑ์ที่ 10-กัณฑ์ที่ 11	243
ภาพที่ 333 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดข่อย กัณฑ์ที่ 12-กัณฑ์ที่ 13.....	244
ภาพที่ 334 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 1-กัณฑ์ที่ 2.....	245
ภาพที่ 335 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 3.....	245
ภาพที่ 336 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 4.....	245
ภาพที่ 337 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 5-กัณฑ์ที่ 6	245
ภาพที่ 338 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 7-กัณฑ์ที่ 8.....	246
ภาพที่ 339 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 9	246
ภาพที่ 340 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 10	246
ภาพที่ 341 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 11-กัณฑ์ที่ 12.....	246
ภาพที่ 342 พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 13.....	247
ภาพที่ 343 พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 8.....	247
ภาพที่ 344 ศิลปกรรมชุกกับสองกุมารที่วัดถ้ำแก้ว.....	249
ภาพที่ 345 พระเวสสันดรที่วัดพระรูป.....	250
ภาพที่ 346 การประดับตกแต่งพระอุโบสถด้วยภาพของ ส. ธรรมภักดีที่วัดเนรัญชราราม อ.ชะอำ	256
ภาพที่ 347 ภาพพุทธประวัติของ ส. ธรรมภักดี บนศาลาการเปรียญ วัดโตนดหลวง อ.ชะอำ.....	256
ภาพที่ 348 ภาพของ ส.ธรรมภักดีประดับไว้ที่ศาลาการเปรียญวัดมณีเลื่อน อ.เขาย้อย	256
ภาพที่ 349 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่รกรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 1 -2	268
ภาพที่ 350 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่รกรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 3-4.....	269
ภาพที่ 351 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่รกรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 5-6.....	271
ภาพที่ 352 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่รกรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 7-8	271
ภาพที่ 353 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่รกรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 9-10.....	273
ภาพที่ 354 (ซ้าย) รามเกียรติ์ที่รกรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 11-12	273

ภาพที่ 355 (ขวา) รามเกียรติ์ที่รกรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 13	273
ภาพที่ 356แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่พระอุโบสถวัดชีวประเสริฐ	277
ภาพที่ 357 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดชีวประเสริฐ ผลงานที่ 1-3.....	278
ภาพที่ 358(เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดชีวประเสริฐ ผลงานที่ 4-6.....	278
ภาพที่ 359 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดชีวประเสริฐ ผลงานที่ 7-8.....	278
ภาพที่ 360 รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเคราที่บ้านประตูของอาคาร	280
ภาพที่ 361แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา	281
ภาพที่ 362 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 1-4.....	281
ภาพที่ 363 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 5-8.....	281
ภาพที่ 364 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 9-12.....	282
ภาพที่ 365 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 13-16	283
ภาพที่ 366 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 17-22	284
ภาพที่ 367 ด้านในพระอุโบสถวัดเขาตะเครา.....	287
ภาพที่ 368 ตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์พนมมือไหว้พระประธานในพระอุโบสถวัดเขาตะเครา	287
ภาพที่ 369แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วิหารหลวงพ่อสมุทธิ	288
ภาพที่ 370 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 1-3	288
ภาพที่ 371 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 4-6	289
ภาพที่ 372 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 7-9	290
ภาพที่ 373 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 10-11	290
ภาพที่ 374 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 12-13	291
ภาพที่ 375 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 14-15	291
ภาพที่ 376 รามเกียรติ์ที่วัดศรีรัตนศาสดาราม.....	292
ภาพที่ 377 ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่เสารอบพระอุโบสถ วัดไร่ดอน (เขากิว)	293
ภาพที่ 378 แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่พระอุโบสถ วัดไร่ดอน (เขากิว) ..	293

ภาพที่ 379 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ผลงานที่ 1-3.....	294
ภาพที่ 380 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ผลงานที่ 4-6.....	294
ภาพที่ 381 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ผลงานที่ 7-9.....	295
ภาพที่ 382 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ผลงานที่ 10-12.....	296
ภาพที่ 383 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ผลงานที่ 13-15.....	297
ภาพที่ 384 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ผลงานที่ 16-18.....	298
ภาพที่ 385 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ผลงานที่ 19-21.....	299
ภาพที่ 386 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ผลงานที่ 22-24.....	299
ภาพที่ 387แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมปูนปั้น 18 มงกุฏ วัดเขาย้อย.....	301
ภาพที่ 388 (เรียงจากซ้ายไปขวา) หนุมาน สุครีพและองค์ที่วัดเขาย้อย.....	301
ภาพที่ 389 การจัดวางผลงานวานร 18 มงกุฏที่สวนร่วมโพธิ์ไพบูลย์ วัดเขาย้อย.....	302
ภาพที่ 390 วานร 18 มงกุฏที่สวนร่วมโพธิ์ไพบูลย์ วัดเขาย้อย.....	302
ภาพที่ 391 แผ่นป้ายข้อมูลตัวละคร 18 มงกุฏ.....	302
ภาพที่ 392 หนุมานเกี่ยวนางสุพรรณมัจฉาที่ชายหาดบางแก้ว.....	303
ภาพที่ 393 กองทัพของพระรามกับกองทัพของทศกัณฐ์ ที่วัดมณีเลื่อน.....	304
ภาพที่ 394 ตรงกลางระหว่างทัพพระรามกับทศกัณฐ์เป็นภาพตัวละครจากทั้งฝ่ายจับมือกัน.....	305
ภาพที่ 395 กวนเกษียรสมุทร.....	305
ภาพที่ 396 พระนารายณ์อวตารเป็นเต่าในภาคกูรมาวตาร.....	305
ภาพที่ 397: ฝ่ายยักษ์ครวรวกวนเกษียรสมุทร.....	305
ภาพที่ 398 ฝ่ายเทวดาครวรวกวนเกษียรสมุทร.....	306
ภาพที่ 399 ตรงกลางภาพช่างสร้างสรรค์เป็นพระพุทธรูปประจำวัน 7 ปาง.....	307
ภาพที่ 400 กองทัพของพระราม.....	308
ภาพที่ 401 กองทัพของทศกัณฐ์.....	308
ภาพที่ 402 ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้.....	314

ภาพที่ 403 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 1-2.....	314
ภาพที่ 404 (ซ้าย) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 3-4.....	315
ภาพที่ 405 (ขวา) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 5	315
ภาพที่ 406 (ซ้าย) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 6-8.....	316
ภาพที่ 407 (ขวา) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 9	316
ภาพที่ 408 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 10-11	318
ภาพที่ 409 (ซ้าย) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 12.....	318
ภาพที่ 410 (ขวา) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 13-14.....	318
ภาพที่ 411 พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 15-17	320
ภาพที่ 412 (ซ้าย) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้	321
ภาพที่ 413 (ขวา) ภาพในหนังสือพระราชนิพนธ์	321
ภาพที่ 414 (ซ้าย) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้	321
ภาพที่ 415 (ขวา) ภาพในหนังสือพระราชนิพนธ์	321
ภาพที่ 416 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระมหาชนกที่วัดข่อย รายชื่อผู้บริจาคและเหตุการณ์ที่ 1-2....	327
ภาพที่ 417 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระมหาชนกที่วัดข่อย เหตุการณ์ที่ 3-5.....	328
ภาพที่ 418 พระมหาชนกที่วัดหนองปิ่นแตก	330
ภาพที่ 419 พระมหาชนกที่วัดโตนดหลวง	331
ภาพที่ 420 พระมหาชนกที่วัดคงคาราม เหตุการณ์ที่ 1-3	332
ภาพที่ 421พระมหาชนกที่วัดคงคาราม เหตุการณ์ที่ 4.....	332
ภาพที่ 422 แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องสังข์ทอง ที่วัดนอกปากทะเล.....	337
ภาพที่ 423 สังข์ทองที่วัดนอกปากทะเล ผลงานที่ 1-4	337
ภาพที่ 424 สังข์ทองที่วัดนอกปากทะเล ผลงานที่ 5-8	339
ภาพที่ 425 สังข์ทองที่วัดนอกปากทะเล ผลงานที่ 9-12	341
ภาพที่ 426 ด้านหน้าวิหารเรือเกตรานีพพานั่งด้านซ้ายคือ “เจ้าเงาะ” ด้านขวาคือ “พระสังข์”	343

ภาพที่ 427 พระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อสมุทร ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เหตุการณ์ที่ 1-2.....	344
ภาพที่ 428 พระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อสมุทร ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เหตุการณ์ที่ 3	345
ภาพที่ 429 เหตุการณ์สุนทรภู่เดินทางมาเมืองเพชร ที่วัดมหาธาตุฯ.....	346
ภาพที่ 430 เหตุการณ์สุนทรภู่เดินทางมาเมืองเพชร ที่อนุสรณ์สุนทรภู่ วัดพลับพลาชัย	349
ภาพที่ 431 เหตุการณ์สุนทรภู่เดินทางมาศาลาแดง หน้าวัดเขابันไดอิฐ	351
ภาพที่ 432: ชุนแผนซื้อม้าสีหมอกที่ศาลาบ้านแดง	353
ภาพที่ 433 นักการเมืองที่ฐานพระพุทธรูปวัดมหาธาตุวรวิหาร.....	363
ภาพที่ 434 เหตุการณ์ 14 ตุลาที่อาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง.....	364
ภาพที่ 435 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่อาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง.....	365
ภาพที่ 436 เหตุการณ์ปล่อยดาวเทียมไทยคมที่อาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง	366
ภาพที่ 437 เหตุการณ์ทางการเมืองที่โรงรางไฟฟ้า พระนครคีรี.....	367
ภาพที่ 438 ภาพเจ้าอาวาสวัดเขาตะเครา ที่วัดเขาตะเครา	368
ภาพที่ 439 เหตุการณ์ยิงจรวดเซเลนเจอร์ ที่อาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง	369
ภาพที่ 440 เหตุการณ์คดีเพชรซาอุ ที่เสาน้ำอาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง	370
ภาพที่ 441 เหตุการณ์การค้าขายกับจีน ที่วัดคงคารามวรวิหาร.....	371
ภาพที่ 442 บทร้อยกรองที่เจ้าอาวาสวัดคงคารามฯ ประพันธ์ติดไว้ที่ด้านล่างของผลงานศิลปกรรม	372
ภาพที่ 443 ผลงานศิลปกรรมที่หน้าบ้านวัดโตนดหลวง	378
ภาพที่ 444 ผลงานศิลปกรรมที่หน้าวัดท่าไชยศิริ.....	379
ภาพที่ 445 ประวัติน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุการณ์ที่ 1	380
ภาพที่ 446 ประวัติน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุการณ์ที่ 2	380
ภาพที่ 447 ประวัติน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุการณ์ที่ 3	381
ภาพที่ 448 ประวัติน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุการณ์ที่ 4	381
ภาพที่ 449 แผ่นป้ายที่ด้านหน้าผลงานที่หน้าวัดท่าไชยศิริ	381

ภาพที่ 450 ผลงานศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร.....	383
ภาพที่ 451 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี.....	384
ภาพที่ 452 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 1-2	385
ภาพที่ 453 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 3-4	385
ภาพที่ 454 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 5-6	385
ภาพที่ 455 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 7-8	386
ภาพที่ 456 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 2	386
ภาพที่ 457 แผ่นป้ายข้อความประวัติของศาลาทำสงฆ์.....	386
ภาพที่ 458 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 3	387
ภาพที่ 459 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 5	388
ภาพที่ 460 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 8	389
ภาพที่ 461 ศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง) ผลงานที่ 2.....	390
ภาพที่ 462 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง) ผลงานที่ 3 และผลงานที่ 5	391
ภาพที่ 463 งานแห่ผ้าไหมที่วัดมหาธาตุฯ.....	394
ภาพที่ 464 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่ป้ายประชาสัมพันธ์เมืองหน้าเขาวัง	395
ภาพที่ 465 ผลงานศิลปกรรมป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรี.....	395
ภาพที่ 466 ผลงานศิลปกรรมป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรี เหตุการณ์ที่ 1	395
ภาพที่ 467 ผลงานศิลปกรรมป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรี เหตุการณ์ที่ 2-3	397
ภาพที่ 468 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 1	400
ภาพที่ 469 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 4	400
ภาพที่ 470 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 6	401
ภาพที่ 471 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 7	402
ภาพที่ 472 ศิลปกรรมเรื่องเล่าวิถีชีวิตที่โครงการรณรงค์ไฟฟ้าบริเวณทางขึ้นพระนครคีรี	403

ภาพที่ 473 (ชาย) ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 1 การทำนา ทำตาล.....	404
ภาพที่ 474 (ขวา) ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 2 การเลี้ยงวัว.....	404
ภาพที่ 475 (ชาย) ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 3 การเล่นวัวลาน.....	404
ภาพที่ 476 (ขวา) ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 4 การทำบุญที่วัดมหาธาตุวรวิหาร.....	404
ภาพที่ 477 และภาพที่ 478 ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 5 การท่องเที่ยวที่ชายหาดชะอำ ..	404
ภาพที่ 479 ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรีที่วัดพระรูป.....	406
ภาพที่ 480 (ชาย) ศิลปกรรมที่วัดพระรูป ผลงานที่ 1 การทำนา ทำตาลที่วัดพระรูป.....	406
ภาพที่ 481 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดพระรูป ผลงานที่ 2 การเข้าวัดทำบุญ.....	406
ภาพที่ 482 ศิลปกรรมที่วัดพระรูป ผลงานที่ 3 การฟังเทศน์.....	406
ภาพที่ 483 ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรีที่วัดชะอำ ..	407
ภาพที่ 484 และภาพที่ 485 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 1.....	408
ภาพที่ 486 และภาพที่ 487 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 2.....	408
ภาพที่ 488 และภาพที่ 489 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 3.....	408
ภาพที่ 490 และภาพที่ 491 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 4.....	409
ภาพที่ 492 และภาพที่ 493 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 5.....	409
ภาพที่ 494 และภาพที่ 495 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 6.....	409
ภาพที่ 496 และภาพที่ 497 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 7.....	410
ภาพที่ 498และภาพที่ 499 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 8.....	410
ภาพที่ 500 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 9.....	410
ภาพที่ 501และภาพที่ 502 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 10.....	411
ภาพที่ 503 และภาพที่ 504 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 11.....	411
ภาพที่ 505 และภาพที่ 506 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 12.....	412
ภาพที่ 507 และภาพที่ 508 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 13.....	412
ภาพที่ 509 และภาพที่ 510 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 14.....	413

ภาพที่ 511 ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรีที่วัดท่าช้าง (ร้าง)	414
ภาพที่ 512 ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่หน้าบันอาคารรอบพระอุโบสถ วัดหนองปรัง.....	414
ภาพที่ 513 และภาพที่ 514 ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่วัดหนองปรัง.....	415
ภาพที่ 515และภาพที่ 516 ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่เสาไฟรอบพระอุโบสถ วัดเขาย้อย.....	415
ภาพที่ 517 และภาพที่ 518 ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่หอศิลป์รัตนกันทร วัดถ้ำแก้ว.....	416
ภาพที่ 519 นายปลั่งกร จรรย์รงค์เป็นวิทยากรบรรยายผลงานศิลปกรรมที่วัดข่อย.....	425
ภาพที่ 520 นายกิตติพงษ์ พึ่งแดงบรรยายเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร	426
ภาพที่ 521 วิทยากรบรรยายให้ความรู้ในงานครบรอบ 160 ปีพระนครคีรี ที่วัดมหาสมณาราม	426
ภาพที่ 522 แผ่นป้ายให้ความรู้ปูชนียธรรมเกียรติที่ถนนราชดำเนิน	428
ภาพที่ 523 แผ่นป้ายให้ความรู้ปูชนียสมบัติมณฑล ที่วัดเขาย้อย.....	428
ภาพที่ 524 แผ่นป้ายให้ความรู้ในงานถนนสายวัฒนธรรม ที่วัดพลับพลาย	430
ภาพที่ 525 แผ่นป้ายให้ข้อมูลผลงานครุฑอินฟ้าแสงด้วยคิวอาร์โคดที่วัดพลับพลาย	431
ภาพที่ 526 แหล่งท่องเที่ยวจากโครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร....	432
ภาพที่ 527 ข้อมูลของโบสถ์ไม้สักวัดกุฎี ในคิวอาร์โคด	433
ภาพที่ 528 ข้อมูลของวัดมหาธาตุวรวิหาร ในคิวอาร์โคด.....	433
ภาพที่ 529 ข้อมูลของเรือเกตธานิพพานัง วัดนอกปากทะเล และวัดเขาย้อย ในคิวอาร์โคด	434
ภาพที่ 530 แหล่งท่องเที่ยวจากโครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร....	435
ภาพที่ 531 การดำเนินงานปูชนียธรรมเกียรติที่ถนนราชดำเนินและวัดใหญ่ๆ ของนักศึกษาวิทยาลัยในวัง	439
ภาพที่ 532 การดำเนินงานที่บ้านช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์และบ้านช่างบาหยัน รอดจากทุกข์	440
ภาพที่ 533 ข้าวเกี่ยวกับช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์	444
ภาพที่ 534 ศิลปกรรมที่วัดสมุทธารามนำเสนอพุทธประวัติแทรกเหตุการณ์เด็กติดถ้ำ	447
ภาพที่ 535 ข้าวหนุมานปิดแมสที่วัดเขาย้อย	448
ภาพที่ 536 ข้าวศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง).....	450

ภาพที่ 537 ผลงานศิลปกรรมที่วัดมณีเลื่อน.....	451
ภาพที่ 538 ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดคงคารามวรวิหาร	452
ภาพที่ 539 ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดคงคารามวรวิหาร.....	453
ภาพที่ 540 (ซ้าย) ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดหนองปีนแตก	454
ภาพที่ 541: (ขวา) ศิลปกรรมมารผจญที่วัดหนองโรง	454
ภาพที่ 542 การนำเสนอข่าวหนุมานชู 3 นิ้ว ของสำนักข่าวไทยรัฐ	455
ภาพที่ 543 การนำเสนอข่าวหนุมานชู 3 นิ้วของโพสต์ทูเดย์.....	456
ภาพที่ 544 การนำเสนอข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีของ MATICHON Academy	459
ภาพที่ 545 ศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร	462
ภาพที่ 546 ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดคงคารามวรวิหาร	463
ภาพที่ 547 แผ่นป้ายในผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้	463
ภาพที่ 548 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ.....	464
ภาพที่ 549 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง).....	464
ภาพที่ 550 ภาพกลุ่มจักรยานบ้านพิโสในผลงานจิตรกรรมตำนานวัดท่าช้าง ที่วัดท่าช้าง (ร้าง)	465
ภาพที่ 551 แผ่นป้ายที่ด้านล่างของศิลปกรรมที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ.....	466
ภาพที่ 552 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่โถงอาคารรอรางไฟฟ้า	468
ภาพที่ 553 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดพระรูป	468
ภาพที่ 554 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่วัดชะอำ.....	468
ภาพที่ 555 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดช้อย	468
ภาพที่ 556 ป้ายให้ข้อมูลศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร	470
ภาพที่ 557 รถนำเที่ยวชมเมืองเพชรบุรี	471
ภาพที่ 558 แผ่นป้ายข้อความเกี่ยวกับประวัติของทำน้ำวัดท่าไชยศิริ.....	472
ภาพที่ 559 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่วัดพระรูป	475
ภาพที่ 560 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดช้อย	475

ภาพที่ 561 ศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง).....	475
ภาพที่ 562 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่สถานีรถรางไฟฟ้า พระนครคีรี.....	476
ภาพที่ 563 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดชะอำ.....	476
ภาพที่ 564 แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์เมืองด้านหน้าพระนครคีรี.....	476
ภาพที่ 565 ภาพพระนครคีรีที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมที่สถานีรถรางไฟฟ้า พระนครคีรี.....	477
ภาพที่ 566 ภาพพระราชวังในศิลปกรรมที่วัดชะอำ.....	477
ภาพที่ 567 ภาพวัดมหาธาตุวรวิหารที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรและที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ.....	477
ภาพที่ 568 ภาพวัดใหญ่สุวรรณารามในงานศิลปกรรมที่สถานีรถรางไฟฟ้า พระนครคีรี.....	478
ภาพที่ 569 ภาพชายหาดชะอำในศิลปกรรมที่วัดชะอำและที่สถานีรถรางไฟฟ้าพระนครคีรี.....	478
ภาพที่ 570 ตราประจำจังหวัดเพชรบุรี (.....)	479
ภาพที่ 571 ป้ายแนะนำการท่องเที่ยวที่วัดข่อย และป้ายแนะนำกิจกรรม “ไหว้พระ 9 วัด”.....	485
ภาพที่ 572 นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมงานศิลปกรรมที่วัดข่อย.....	485
ภาพที่ 573 แผ่นป้ายแนะนำกิจกรรมไหว้พระ 9 วัด ย้อนรอยอดีต @ เพชรบุรี.....	486
ภาพที่ 574 ข้อมูลแนะนำการท่องเที่ยวที่วัดข่อย.....	487
ภาพที่ 575 ข้อมูลแนะนำการท่องเที่ยวที่วัดข่อย.....	487
ภาพที่ 576 ข้อมูลแนะนำการท่องเที่ยวจาก travel.trueid.net.....	488
ภาพที่ 577 ข้อมูลแนะนำการท่องเที่ยวจาก travel.trueid.net.....	488
ภาพที่ 578 ข้อมูลแนะนำวัดเขาย้อย.....	489
ภาพที่ 579 ข้อมูลแนะนำสวนสาธารณะที่วัดเขาย้อย.....	490
ภาพที่ 580 ข้อมูลแนะนำวัดนอกปากทะเล.....	491
ภาพที่ 581 ข้อมูลแนะนำสถานที่ท่องเที่ยววัดชะอำ.....	491
ภาพที่ 582 ข้อมูลการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวสรุปจาก “โครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร” (ที่มา จังหวัดเพชรบุรี, 2563).....	492
ภาพที่ 583: (ซ้าย) การจัดการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีของ MATICHON Academy.....	493

ภาพที่ 584 (ขวา) การจัดการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี ของ EJeab Academy Tour.....	493
:ภาพที่ 585 ภาพแนะนำเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีของ ททท.....	494
ภาพที่ 586 ภาพการให้ข้อมูลติดต่อและการให้บริการรถลั่งพาเที่ยว	495
ภาพที่ 587 ผลิตภัณฑ์ถุงผ้าพิมพ์ลายเทพพนมวัดใหญ่สุวรรณาราม.....	497
ภาพที่ 588 นามบัตรของกลุ่มศิลปะปูนปั้นเพชรบุรี อาจารย์ทองร่วง เอ็มโอษฐ์.....	499
ภาพที่ 589 (ซ้าย) งานทำยางตีจิ้ง	500
ภาพที่ 590 (ขวา) งาน “ตลาดย้อนยุควิถีไทย” วัดพระรูป	500
ภาพที่ 591 งาน “ตลาดนัดภูมิปัญญา” ที่วัดบันไดทอง.....	500
ภาพที่ 592 ภาพปูนปลาสเตอร์รูปตัวละครรามเกียรติ์ของช่างชัชวาลย์.....	501
ภาพที่ 593 (ซ้าย) ผลงานรามเกียรติ์บนเปลือกหอยของช่างหิรัญยากร.....	503
ภาพที่ 594 (ขวา) ภาพข่าวเกี่ยวกับผลงานรามเกียรติ์บนเปลือกหอย	503
ภาพที่ 595 ภาพเพลงของช่างวัชร และสินค้าที่จำหน่ายที่งานพระนครคีรี พ.ศ.2562	504
ภาพที่ 596 ภาพ “โครงการมหัศจรรย์ปูนปั้นเพชร” ที่โรงเรียนเทศบาล 3 ชุมชนวัดจันทราวาส ...	504
ภาพที่ 597 เพลงของโรงเรียนชุมชนวัดจันทราวาส	505
ภาพที่ 598แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ ระหว่างบทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรกับ สถานภาพของช่างเมืองเพชร.....	510
ภาพที่ 599 และภาพที่ 600 การแสดงผลงานศิลปกรรมในงาน “คั่นฉ่องส่องเพชร: มรดกภูมิปัญญา แห่งพริบพรี”	525
ภาพที่ 601 และภาพที่ 602 กิจกรรม “ถนนมีชีวิต พาณิชเจริญ เปิดหมวก”	526
ภาพที่ 603และภาพที่ 604 ผลงานปูนปั้นชื่อ “ทานิ” ของช่างเมืองเพชร ที่อุทยานเรียนรู้สกุลช่าง เมืองเพชร.....	527
ภาพที่ 605 และภาพที่ 606 ผลงานปูนปั้นชื่อ “อวิหีสถูจ” ของช่างเมืองเพชร ที่อุทยานเรียนรู้สกุล ช่างเมืองเพชร.....	528

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนของแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมในแต่ละอำเภอที่จังหวัดเพชรบุรี.....	53
ตารางที่ 2 ตารางแสดงลำดับเวลาการสร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่อยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี.....	118
ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติ.....	138
ตารางที่ 4 แสดงผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์ที่นำเสนอพุทธประวัติแยกเหตุการณ์ (แสดงตอนที่ 1-17).....	140
ตารางที่ 5 แสดงผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์ที่นำเสนอพุทธประวัติ แยกเหตุการณ์ (แสดงตอนที่ 18-32).....	141
ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่นำเสนอชาดก ..	218
ตารางที่ 7 แสดงรายละเอียดศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดก ที่นำเสนอเพียงอนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง ..	252
ตารางที่ 8 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์วรรณคดีในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี.....	260
ตารางที่ 9 อนุภาคตัวละครที่น่าสนใจในเรื่องรามเกียรติ์ที่โถงอาคารธรางไฟฟ้า พระนครคีรี	275
ตารางที่ 10 อนุภาคของวิเศษที่น่าสนใจในเรื่องรามเกียรติ์ที่โถงอาคารธรางไฟฟ้า พระนครคีรี ...	276
ตารางที่ 11 สรุปอนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจในศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่จังหวัดเพชรบุรี	310
ตารางที่ 12 ลำดับการเล่าเรื่องและอนุภาคเหตุการณ์ในศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้	323
ตารางที่ 13 อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจที่พบในศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่เพชรบุรี.....	335
ตารางที่ 14 วิเคราะห์ลักษณะของพระราชาจากอนุภาคเหตุการณ์ในศิลปกรรม เรื่องพระมหาชนกที่เพชรบุรี.....	335
ตารางที่ 15 แสดงรายละเอียดศิลปกรรมวรรณคดีที่นำเสนอเพียงอนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง.....	354
ตารางที่ 16 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์เรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี.....	362

ตารางที่ 17 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิต ของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีของช่างเพชรบุรี	376
ตารางที่ 18 ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี	417

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงและเป็นจังหวัดที่มีจุดเด่นประการหนึ่งคือ “ด้านศิลปวัฒนธรรม” หน่วยงานภาครัฐเห็นความสำคัญของการนำศิลปวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงได้มีการส่งเสริม สนับสนุนให้จัดทำโครงการและจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ดังใน “แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ. 2555 – 2559” กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จำแนกจังหวัดตามกลุ่มท่องเที่ยว 8 กลุ่ม และจัดจังหวัดเพชรบุรีไว้เป็นกลุ่มที่ 7 กลุ่มท่องเที่ยว Royal Coast ประกอบด้วย จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง และจังหวัดอื่น ๆ ที่มีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกัน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554: 72)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำ “โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวและแผนที่กลุ่มเมืองท่องเที่ยว (Zoning) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (Royal Coast) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา” ในเอกสารมีข้อมูลว่าผู้มาท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.2553-2555 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.: 69) ทำให้มีการกำหนด “แผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองหลัก จังหวัดเพชรบุรี ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (Royal Coast)” โดยกำหนดกลยุทธ์ที่ 2.3 ส่งเสริมการตลาดกลุ่มการท่องเที่ยววิถีชีวิต และวัฒนธรรม แผนงานที่ 5 การส่งเสริมการท่องเที่ยว งานศิลปะหัตถกรรมและของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (Royal Coast) มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีโดยตรงคือ “โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเรียนรู้กลุ่มงานศิลปะปูนปั้นและศิลปะลายรดน้ำของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (Royal Coast)” ที่ดำเนินการในปีพ.ศ.2559-2561 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.: 235-236)

ข้อมูลตาม “โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวและแผนที่กลุ่มเมืองท่องเที่ยว (Zoning) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (Royal Coast) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา” แสดงให้เห็นนโยบายจากทางภาครัฐบาลในการส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยว

จังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะการนำ “ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี” มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว จังหวัดเพชรบุรี

นอกจากข้อมูลเชิงนโยบายดังกล่าวแล้วยังมีข้อมูลที่แสดงให้เห็นผลการดำเนินงานดังกล่าว โดยโครงการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (The Royal Coast หรือ Thailand Riviera) ได้จัดทำ “รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (The Royal Coast หรือ Thailand Riviera) พ.ศ.2560-2564” มีข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (ไทย/ต่างชาติ) ในพื้นที่แนวโน้มรูปแบบ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (ไทย/ต่างชาติ) ในช่วงปีพ.ศ. 2556-2561 แสดงให้เห็นข้อมูลว่าพื้นที่ จังหวัดเพชรบุรียังคงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.)

รายงานฉบับเดียวกันจัดทำ “แผนที่ท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (The Royal Coast หรือ Thailand Riviera)” ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนที่ท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก

(ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.: 177)

“แผนที่ท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (The Royal Coast หรือ Thailand Riviera)” แสดงให้เห็นแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีที่มีจุดเด่นด้านศิลปกรรมของช่าง

เพชรบุรี เช่น แหล่งท่องเที่ยวลำดับที่ 3 พระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐีนวโกฏิ ลำดับที่ 4 วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อมูลที่ตรงกันกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis การท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีในเอกสารฉบับเดียวกัน โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength) มีข้อมูลที่น่าสนใจในจุดแข็งข้อที่ 1 หรือ S1 คือ “เพชรบุรีเป็นศูนย์กลางเขตพื้นที่ท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันตก และเป็นประตูสู่ภาคใต้ จังหวัดเพชรบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย...” และจุดแข็ง (Strength) ข้อที่ 3 หรือ S3 คือ “มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายมีศาสนสถาน โบราณสถาน และแหล่งศิลปวัฒนธรรมประเพณีจำนวนมากโดยเฉพาะเขตเมือง...” (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.: 204)

บทที่ 5 การกำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และผังแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว

5-50

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ไทยแลนด์ริเวียร่า

จังหวัดเพชรบุรี

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Cultural and Natural Tourism) นอกจากการนำเสนอความเป็นเมืองชายทะเลแล้วเป็นมุ่งนำเสนอจุดเด่น “ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีความโดดเด่นทางการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี” ได้แก่ พระราชวัง งานช่างฝีมือ ศิลปะ อาหาร รวมไปถึงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ทะเล ป่าและอุทยาน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนและนันทนาการ (Leisure and Recreation Tourism) ถือเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงเนื่องจากมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและ

ภาพที่ 2 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ไทยแลนด์ริเวียร่า

(ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.: 250)

อีกทั้งในเอกสารฉบับเดียวกันยังได้มีการสรุปเป็น “แผนภาพพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ไทยแลนด์ริเวียร่า” ซึ่งในแผนภาพข้างต้นมีข้อมูลว่า “จังหวัดเพชรบุรี การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Cultural and Natural Tourism) นอกจากการนำเสนอความเป็นเมืองชายทะเลแล้วมุ่งนำเสนอจุดเด่น “ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีความโดดเด่นทางการท่องเที่ยวของจังหวัด

เพชรบุรี” ได้แก่ พระราชวัง งานช่างฝีมือ ศิลปะ¹ อาหาร รวมไปถึงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ทะเล ป่าและอุทยาน”

ข้อมูลจากเอกสารรายงานฉบับสมบูรณ์ดังกล่าวเป็นการเน้นย้ำศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี สอดคล้องกับที่นางกอบกาญจน์ วัฒนวรางกูร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กล่าวในการประชุมคณะกรรมการการท่องเที่ยว ประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก ในกลุ่ม Royal Coast ว่าปี 2561 รัฐบาลกำหนดให้เป็นปีท่องเที่ยวแห่งชาติ ภายใต้แคมเปญ “ปีท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก้อย่างยั่งยืน” ที่ผ่านมามีพบว่าการท่องเที่ยวในกลุ่ม Royal Coast เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง นั้น เป็นการท่องเที่ยวยังกระจุกตัวอยู่เฉพาะเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์²” (โพสท์ทูเดย์, 2560) และตั้งที่นางสาวชมพู มฤตโชติ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเพชรบุรี กล่าวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี ว่า “เพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากมายหลากหลายรูปแบบ ทั้งยังอยู่ไม่ไกลกรุงเทพฯ จึงเป็นจังหวัดที่นักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างประเทศนิยมเดินทางไปพักผ่อนหย่อนใจ³ ที่ผ่านมามีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), ททท.ภูมิภาคภาคกลาง , ททท. สำนักงานเพชรบุรี รวมทั้งสื่อมวลชนและบล็อกเกอร์ ต่าง ๆ ช่วยกันประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์” (ไทยโพสต์, 2564)

ข้อมูลจากข่าวดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง สาเหตุหนึ่งมาจากการที่จังหวัดเพชรบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลาย อีกทั้งยังมีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจประการหนึ่งคือด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะมีการใช้ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีเพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว เห็นได้จากการนำเสนอการเที่ยวชมศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในเว็บไซต์แนะนำการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี ดังตัวอย่างข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ tripadvisor แนะนำ “สถานที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี 30 แห่ง” เว็บไซต์ไปด้วยกัน paiduykan.com แนะนำ “30 ที่เที่ยวเพชรบุรี เด็ดจริง ต้องมาโดน” และเว็บไซต์หรือยั้ง แนะนำ “20 ที่เที่ยวเพชรบุรี 2022 เที่ยวเพชรบุรี เมืองน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก” เป็นต้น

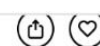
¹ ข้อความตัวหนา เน้นโดยผู้วิจัย

² ข้อความตัวหนา เน้นโดยผู้วิจัย

³ ข้อมูลที่เป็นตัวหนา เน้นโดยผู้วิจัย

รายละเอียดข้อมูลจากเว็บไซต์ tripadvisor แนะนำ “สถานที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี 30 แห่ง” (tripadvisor, 2565) มีการจัดเรียงตามรายการโปรดของนักท่องเที่ยว นำเสนอข้อมูลรายการท่องเที่ยวชมศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี เช่น ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร (เป็นกิจกรรมน่าสนใจอันดับที่ 3) วัดช้อย (เป็นกิจกรรมน่าสนใจอันดับที่ 7) วัดใหญ่สุวรรณาราม (เป็นกิจกรรมน่าสนใจอันดับที่ 8) และวัดเกาชะ (เป็นกิจกรรมน่าสนใจอันดับที่ 14) ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

วัดมหาธาตุวรวิหาร

●●●●○ 67 • กิจกรรมน่าสนใจอันดับ 3 จาก 24 รายการใน เมืองเพชรบุรี • สถานที่ทางศาสนา

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

โดย khamkran

“ไปสักการะวัดมหาธาตุวรวิหาร”

●●●●● ก.พ. ค.ศ. 2021

เป็นวัดคู่บ้านคู่เมือง ของคนเพชรบุรี ภายในโบสถ์สวยงามมาก เป็นวัดที่คนนับถือ ถ้ามีโอกาสมาเยือนต้องแวะมาสักการบูชา ตลอด เดินออกจากรัตนมาฆาในศาลา มีของ...

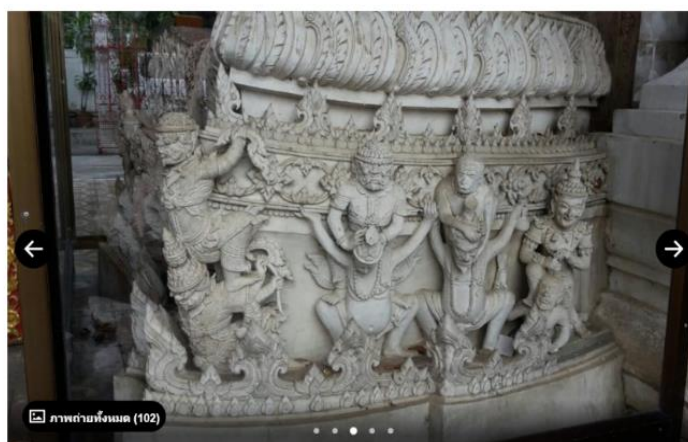
โดย นพดล ชนเกียรติ

“วัดเกาชะ”

●●●●○ มี.ธ. ค.ศ. 2019

ถึงจะเป็นวัดที่เก่าแก่ แต่ตัววัดก็ยังคงความสมบูรณ์สวยงาม เหนายแก่การเดินมาหาในวิหาร มีที่จอดรถเพียงพอ

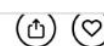
แนะนำให้แก้ไขเพื่อปรับปรุงสิ่งที่เราแสดง

ภาพที่ 3 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

(ที่มา: www.tripadvisor.com)

วัดใหญ่สุวรรณาราม

●●●●○ 26 • กิจกรรมน่าสนใจอันดับ 8 จาก 24 รายการใน เมืองเพชรบุรี • พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

โดย Aumijung

“ชมวัดเกาชะมีของมาคอนปลาย”

●●●●○ เม.ธ. ค.ศ. 2019

ชมศาลาการเปรียญ สมเด็จพระเจ้าเสือครองราชย์ พระองค์พระราชทานท้องพระโรงหลังหนึ่ง เพื่อช่วยเหลืออาจารย์ของพระองค์ คือ สมเด็จพระสังฆราชแดงโม ประ...

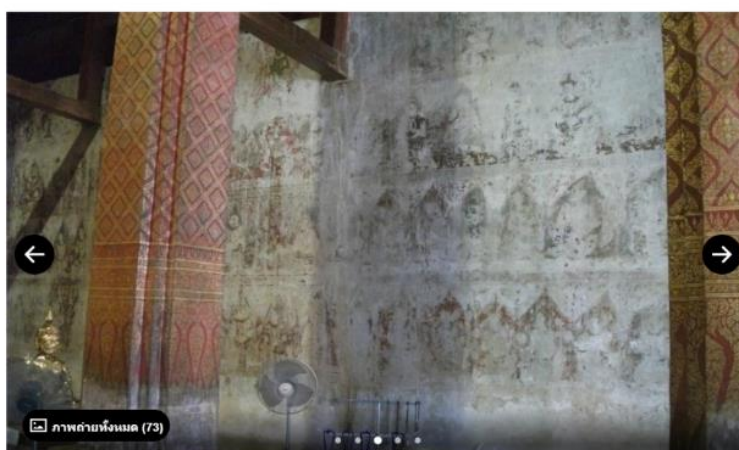
โดย syai1961

“สวยงาม มีคุณค่า”

●●●●○ พ.ค. ค.ศ. 2019

วัดใหญ่สุวรรณารามเป็นค่าแก่ในตัวเมืองเพชรบุรี มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จุดที่น่าสนใจคือการไปสักการะพระประธานในโบสถ์และ...

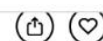
แนะนำให้แก้ไขเพื่อปรับปรุงสิ่งที่เราแสดง

ภาพที่ 4 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดใหญ่สุวรรณาราม

(ที่มา: www.tripadvisor.com)

วัดเกาะแก้วสุทธาราม

●●●●● 9 • กิจกรรมน่าสนใจอันดับ 14 จาก 24 รายการใน เมืองเพชรบุรี • จุดที่น่าสนใจและสถานที่สำคัญ

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

โดย chettakhun

"ในใจตรกรรมฝาผนัง"

●●●●● ค.ศ. 2016

ที่วัดนี้ภายในพระอุโบสถ จะมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนเก่าแก่โบราณ เป็นเรื่องราวของพุทธประวัติ มีเจดีย์ทรงกลม มีพิพิธภัณฑ์เก็บของเก่าอีกมากมาย

โดย Raymond W

"Beautiful Village Wat"

●●●●● ค.ศ. 2019

เพชรบุรีเป็นจุดหมายปลายทางที่ไม่ได้รับความนิยมในแง่ของสถาปัตยกรรมวัด เมื่อพิจารณาถึงความใกล้ชิดกับกรุงเทพฯ คุณอาจคาดหวังว่ามันจะกลายเป็นกับนักท่องเที่ยว...

แนะนำให้แก้ไขเพื่อปรับปรุงสิ่งที่เราแสดง

ภาพที่ 5 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดเกาะ

(ที่มา: www.tripadvisor.com)

ข้อมูลจากเว็บไซต์ไปด้วยกัน paiduaykan.com แนะนำ “30 ที่เที่ยวเพชรบุรี เด็ดจริง ต้องมาโดน” (paiduaykan, 2565) มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นอยู่ในงานศิลปกรรม เช่น วัดเกาะ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดข่อย ดังเช่นภาพจากหน้าเว็บไซต์ต่อไปนี้

วัดเกาะแก้วสุทธาราม

ชาวบ้านทั่วไปเรียกกันว่า วัดเกาะ เป็นวัดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นวัดที่มีโบราณสถานมากมาย เช่น เมรุวัดเกาะ วิหาร กุฏิสามห้อง อุโบสถ สิ่งที่ได้เด่น คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังโบราณเก่าแก่งดงามที่สุดแห่งหนึ่งในเมืองเพชรบุรี มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและด้านโบราณคดี

ภาพและข้อมูลเพิ่มเติม คลิก วัดเกาะแก้วสุทธาราม

ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านหน้าพระอุโบสถเป็นภาพจักรวาลตามคติโบราณ ส่วนผนังด้านหลังเป็นภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ ผนังด้านทิศใต้เป็นภาพพุทธประวัติตอนสำคัญที่เกิดขึ้น ณ สถานที่สำคัญ 8 แห่ง เรียกว่า อัฐมहाสถาน แทรกอยู่ระหว่าง ภาพเจดีย์โตภาพวัด ส่วนผนังด้านทิศเหนือ เป็นภาพแสดงสถานที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับหลังตรัสรู้แล้ว ๗ แห่ง เรียกว่า สัตตมหาสถาน แทรกอยู่ระหว่างภาพเจดีย์โตภาพวัดเช่นเดียวกัน เหมือนขึ้นไปเป็นภาพนักศึกษัวิทยาร และคนธรรมดา ที่มีลักษณะเป็นตัวแทนของชนชาติต่างๆ โดยรวมเป็นภาพที่หาดูได้ยากและแปลกตา

ภาพที่ 6 และภาพที่ 7 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดเกาะ
(ที่มา: www.paiduaykan.com)

วัดใหญ่สุวรรณาราม

วัดใหญ่สุวรรณาราม หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "วัดใหญ่" เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร เดิมชื่อว่า "วัดน้อยปึกษ์โต" เป็นวัดเก่าแก่และสำคัญมากของจังหวัดเพชรบุรี สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นแหล่งรวมฝีมืองานช่างที่ปราณีตอ่อนช้อย และงดงาม ของชาวเพชรบุรีไว้มาจนมา โดยเจดีย์ภาพจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์เป็นภาพเทพชุมนุมศิลปะอยุธยา มีมือข้าง เมืองเพชร ด้วยความงดงามและความเก่าแก่ ทำให้วัดใหญ่สุวรรณารามเคยใช้เป็นฉากในภาพยนตร์เรื่อง สุริโยทัยรวมถึงละคร เรื่องบ่วง และซุบซิบอีกด้วย

ภาพและข้อมูลเพิ่มเติมคลิก [วัดใหญ่สุวรรณาราม](http://www.paiduaykan.com)

ภาพที่ 8 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดใหญ่สุวรรณาราม
(ที่มา: www.paiduaykan.com)

วัดมหาธาตุวรวิหาร

เป็นวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี มีโบราณสถานที่สำคัญ คือ พระปรางค์ 5 ยอด สีขาว มีความสวยงามโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ และอยู่คู่เมืองเพชรบุรีมาอย่างยาวนาน ภายในพระวิหารหลวงมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงาม และเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์วัดมหาธาตุ

ภาพและข้อมูลเพิ่มเติม คลิก วัดมหาธาตุวรวิหาร

นอกจากนี้ภายในพระวิหารหลวงผนังทุกด้านมีจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม ทั้งภาพชาดกและเทพชุมนุมที่หน้าบันประดับด้วยลายปูนปั้น รูปพระนารายณ์ทรงครุฑขยดขนาด มีพญาวานรแบกครุฑอยู่อีกชั้นหนึ่ง ผนังหลังเป็นลายกนก ก้านชดออกช่อลายหางโต เป็นรูปครุฑ ขนาด ยักษ์ ฯลฯ หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ ตามประวัติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) นำมาจากวัดร้างแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบุรี ประดิษฐานไว้ในพระวิหารวัดมหาธาตุวรวิหารเพชรบุรีเมื่อครั้งพระองค์ยังทรงผนวชอยู่

ภาพที่ 9 และภาพที่ 10 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

(ที่มา: www.paiduaykan.com)

ข้อมูลจากเว็บไซต์ทรอยจิง roijang.com แนะนำ “20 ที่เที่ยวเพชรบุรี 2022 เที่ยวเพชรบุรี เมืองน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก” (roijang, 2565) ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นอยู่ที่งานศิลปกรรม เช่น วัดเกาะ วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดนอกปากทะเล ดังภาพต่อไปนี้

วัดเกาะแก้วสุทธาราม

วัดเกาะแก้วสุทธาราม หรือคนในท้องถิ่นเรียกว่าวัดเกาะ เป็นวัดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นวัดที่มีโบราณสถานมากมายหลายอย่างอยู่ในตัววัดเกาะเช่น เมรุวัดเกาะ วิหาร กุฏิสามห้อง อุโบสถ สิ่งที่น่าสนใจ คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังโบราณเก่าแก่งดงามที่สุดแห่งหนึ่งใน ที่เที่ยวเพชรบุรี มีคุณค่าอย่างยิ่งในด้านศิลปะและด้านโบราณคดี พุทธภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านหน้าพระอุโบสถเป็นภาพจักรวาลตามคติโบราณที่วาดด้วยสีฝุ่นผสมกาวตามแบบโบราณ ส่วนผนังด้านหลังเป็นภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ ผนังด้านทิศใต้เป็นภาพพุทธประวัติตอนสำคัญที่เกิดขึ้น ณ สถานที่สำคัญ 8 แห่ง เรียกว่า อัฐมहाสถาน แทรกอยู่ระหว่างภาพเจดีย์ใต้ภาพจักร ส่วนผนังด้านทิศเหนือ เป็นภาพแสดงสถานที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับหลังตรัสรู้แล้ว ๗ แห่ง เรียกว่า สัตตมหาสถาน แทรกอยู่ระหว่างภาพเจดีย์ใต้ภาพจักรเช่นกัน เหนือขึ้นไปเป็นภาพนักสิทธิ์วิทยากร และคนธรรพ์ ที่มีลักษณะเป็นตัวแทนของชนชาติต่างๆ โดยรวมเป็นภาพที่หาได้ยากและแปลกตามาก ใครชอบงานศิลปะ แอดนะน่าจะมาเลยจ้า บรรยากาศก็ร่มรื่น รู้สึกสบายใจมากในการเดินชมความงดงามของ สถานที่ท่องเที่ยวเพชรบุรี จะมุมไหนก็สวยงาม ที่เที่ยวเพชรบุรีก็มีดีหลายแบบ แต่ที่สำคัญ ที่เที่ยวเพชรบุรีคือเที่ยวได้ไม่มีเบื่อเลยจ้า

ภาพที่ 11 และภาพที่ 12 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดเกาะ

(ที่มา: www.roijang.com)

DESTINATIONS

หน้าหลัก ทีมงาน ฟังงา ภูเก็ต กระบี่ ท่องเที่ยว ของกิน ๑

วัดมหาธาตุวรวิหาร ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองเพชรบุรี เป็นสถานที่ ที่เที่ยวเพชรบุรี ที่สวยงามโดดเด่น และเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่มีศิลปะที่สวยงาม ไฮไลต์อยู่ที่พระปรางค์ 5 ยอด อายุกว่า 1000 ปี ที่อยู่คู่มือเมืองเพชรบุรีมาอย่างยาวนาน ที่เที่ยวเพชรบุรีแนะนำมาเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต และชม สถานที่ท่องเที่ยวเพชรบุรี สวยๆ ทั้งความงดงามของบริเวณสถานที่ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณที่งดงามมากๆ คือ หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ วัดมหาธาตุ ถัดจากพระวิหารหลวง คือ พระวิหารน้อย เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา ฐานอ่อนโค้งทรงเสา เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหลวงพ่อบุทอง ศิลปะแบบอุทอง ปางมารวิชัย ที่ฐานมีลายปูนปั้น ประดับกระจกสวยงามหาชมได้ยากในยุคนี้. หน้าบันได้ประดับด้วยลวดลายปูนปั้นจากช่างฝีมือประณีตงดงาม ที่สำคัญคือ เปิดรับนักท่องเที่ยว ให้เข้าชมฟรีด้วยนะ สวยงามตามแบบฉบับชาติไทยจริงๆ ที่เที่ยวเพชรบุรี ต้องมาวัดมหาธาตุสักครั้งนะเพื่อนๆ

ภาพที่ 13 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

(ที่มา: roijang.com)

ข้อมูลจากเว็บไซต์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีข้างต้นแสดงให้เห็นการนำศิลปกรรมมาดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมที่สร้างขึ้นใหม่โดยช่างเพชรบุรีรุ่นปัจจุบัน

ศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอในข้อมูลเบื้องต้นคือ ศิลปกรรมที่วัดเกาะ วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดใหญ่สุวรรณาราม ที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าคือ “ศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติ ตอนเทพชุมนุม” จิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลายที่พระอุโบสถเก่าวัดใหญ่สุวรรณาราม “ศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติ อัฐมหาสถาน สัตมหาสถาน” ที่เป็นจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลายที่พระอุโบสถเก่าวัดเกาะ หรือ “ศิลปกรรมเรื่องเล่าทศชาติชาดก” จิตรกรรมฝาผนังช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ที่พระอุโบสถวัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นต้น

ศิลปกรรมที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น ศิลปกรรมที่วัดข่อย วัดนอกปากทะเล นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติตอนชนะอธรรม เรื่องพระมหาชนก เรื่องสังข์ทอง ฯลฯ ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

วัดข่อย

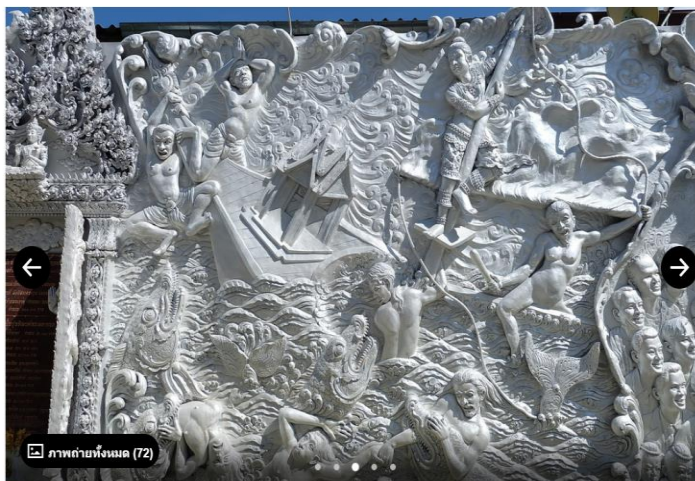

26 • กิจกรรมน่าสนใจอันดับ 7 จาก 24 รายการใน เมืองเพชรบุรี • สถานที่ทางศาสนา

ข้อมูล

ระยะเวลาที่แนะนำ
< 1 ชั่วโมง

แนะนำให้แก้ไขเพื่อปรับปรุงสิ่งที่เราแสดง
[ปรับปรุงข้อมูลสถานที่ให้บริการนี้](#)

ภาพที่ 14 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดข่อย

(ที่มา: www.tripadvisor.com)

พระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์นวโกฏี วัดช่อย

พระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์นวโกฏี ตั้งอยู่ที่ วัดช่อย เป็นศาสนสถานที่มีการนำงานศิลปะชั้นสูงของช่างเมืองเพชรหรือเรียกว่า ช่างสิบหมู่ เป็นพุทธสถานศิลปะ หนึ่งเดียวในโลก สถาปัตยกรรมของพระธาตุฉิมพลีฯ มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร เป็นทรงอาคารสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีลักษณะคล้ายฝ่ามือที่หงายอาคารเต็มไปด้วย ลวดลายศิลปะ มีพระพุทธรูปประจำอยู่ 4 ทิศ ขนาดฐานยาวด้านละ 18 เมตร ความสูงจากฐานถึงยอดพระธาตุ 27 เมตร มีจำนวน 3 ชั้น ด้านชั้นบนสุดเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุ ภาพและข้อมูลเพิ่มเติมคลิก [วัดช่อย](#)

ภาพที่ 15 และภาพที่ 16 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดช่อย
(ที่มา: www.paiduaykan.com)

วิหารเรือเกตราณีพพานัง

วิหารเรือเกตราณีพพานัง ตั้งอยู่ที่วัดนอกปากทะเล วัดเล็กที่ตั้งอยู่ริมถนนแหลมผักเบี้ย-ชะอำ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม ที่เที่ยวเพชรบุรี มี “เรือเกตราณีพพานัง” เป็นวิหารรูปทรงเรือสำเภา ตั้งตระหง่านอย่างสวยงาม ใครต่อใครที่แวะเวียนผ่านไปต้องเข้าไปสักการะ เพชรบุรีที่เที่ยง แห่งนี้ ซึ่งวิหารอายุเก่าแก่มากกว่า 100 ปี ตัววิหารเป็นที่รวบรวมศิลปะหลายแขนง ทั้งงานปูนปั้นที่เป็นเลิศของเพชรบุรี โดยใช้ลายคางคกรแบบจีนเข้ามาผสมผสาน บ้านหน้าต่างเป็นงานแกะสลักไม้ตะเคียน รอบวิหารรายล้อมด้วยประติมากรรมปูนปั้นจากรวดกรรมเรื่องสังข์ทอง ทั้งยังมีนางพวงมาลัยเรือ ใบพัด และเสากระโดง มาตกแต่ง ให้อายุยืนกับเรือสำเภาจริง โดยสามารถขึ้นไปบนชั้นศาลาฟ้าของเรือ ซึ่งจะเป็นหอรระดัง สามารถขึ้นไปชมทิวทัศน์ด้านบนโดยรอบบริเวณวัดได้ด้วยชมทิวทัศน์โดยรอบ นอกจากนี้ยังมีโบสถ์ไม้สักทั้งหลัง สวยงามสุดๆ สามารถลอดโบสถ์มหาอุทม์ เพื่อความเป็นสิริมงคล และแวะสักการะเงาะมหาลาก ที่เชื่อกันว่า มีจินดา-มนต์ ท่าอะไรก็จักสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ทำมาค้าขายดีวันดีคืน แถมด้วยมีมนต์เสน่ห์ เป็นที่นิยมหลงไหล. วิวสวย สถาปัตยกรรมชั้นครู เพิ่มความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต เที่ยวเพชรบุรี ยิ่งกว่านี้ไม่มีอีกแล้ว

ภาพที่ 17 และภาพที่ 18 แนะนำการท่องเที่ยวที่วัดนอกปากทะเล
(ที่มา: www.roijang.com)

ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ในบริบทการท่องเที่ยวนอกจากจะมีการนำเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมดังที่กล่าวมา ยังมีการนำเรื่องเล่าอื่น ๆ มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมได้อย่างน่าสนใจ เช่น ศิลปกรรมตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ติดตั้งไว้ที่ที่สวนสาธารณะ วัดเขาย้อย ศิลปกรรมหนุมานชูสามนิ้วที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ฯลฯ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 19 (ซ้าย) การนำเสนอศิลปกรรมที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 20 (ขวา) การนำเสนอศิลปกรรมที่วัดไร่ดอน

(ที่มา: <https://www.facebook.com/LongRakPhetchaburi>)

ข้อมูลจากเว็บไซต์แนะนำการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีดังกล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นการนำผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีทั้งที่เป็นศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมของช่างรุ่นใหม่มาเสนอเป็นจุดสนใจในบริบทการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันแสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีได้นำเรื่องเล่าต่าง ๆ มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมและติดตั้งไว้ในแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

การนำศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกเพื่อเป็นพุทธบูชามานำเสนอใหม่เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน รวมทั้งศิลปกรรมร่วมสมัยที่เกิดจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมขึ้นมาใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลักเพื่อให้สอดคล้องกับยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นวิถีคิดที่ตรงกันกับทฤษฎี “คติชนสร้างสรรค์” ในลักษณะที่ข้อมูลดังกล่าวมาเป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่ปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคมโลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยว

การศึกษาทางคติชนวิทยาที่ผ่านมาที่ศึกษาศิลปกรรมที่เพชรบุรีคือ การศึกษาของขวัญชนก ทองล้วน (2558) ศึกษาเรื่อง งานปูนปั้นรามเกียรติ์ ถนนราชดำเนิน จังหวัดเพชรบุรี: พลวัตของการนำเรื่องรามเกียรติ์มาใช้ในศิลปกรรมร่วมสมัย ที่มุ่งศึกษาการนำวรรณคดีเรื่อง “รามเกียรติ์” มาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมและใช้ในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี น่าสนใจว่าผลงาน

ศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าที่พบในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่มีตั้งแต่อดีตคือ “เรื่องเล่าพุทธประวัติ” และผลงานศิลปกรรมที่มีส่วนสำคัญส่งผลให้เกิดความนิยมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีคือ “เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเมือง” คือ ปูนปั้นนักรบเมืองที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การศึกษารวบรวมศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพุทธประวัติ ชาดก วรรณคดี เรื่องเล่าทางสังคมการเมือง วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ทั้งที่เป็นศิลปกรรมเก่าแก่ที่ได้รับเลือกนำมาใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน และศิลปกรรมร่วมสมัยที่ช่างเพชรบุรีนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในบริบทการท่องเที่ยวด้วยแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ข้างต้น น่าจะทำให้เห็นลักษณะรวมทั้งบทบาทของศิลปกรรมและเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่อยู่ในบริบทการท่องเที่ยวได้อย่างน่าสนใจ

1.2 คำถามวิจัย

- 1.ช่างเมืองเพชรนำเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ มาใช้ในการสร้างงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” อย่างไร
- 2.เรื่องเล่าและงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” มีบทบาทอย่างไรในบริบทการท่องเที่ยว

1.3 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.เพื่อรวบรวมงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดเพชรบุรี
- 2.เพื่อวิเคราะห์เรื่องเล่าในงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร”
- 3.เพื่อวิเคราะห์บทบาทของงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว

1.4 สมมติฐานของการศึกษา

ช่างเพชรบุรีสร้าง “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยนำเรื่องเล่า เช่น พุทธประวัติ ชาดก รามเกียรติ์ พระอภัยมณี รวมทั้งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์มาสืบทอดและสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ ๆ ทำให้งานศิลปกรรมดังกล่าวมีบทบาทหลากหลายทั้งในมิติของวรรณกรรม สังคม การเมืองและเศรษฐกิจ

1.5 ขอบเขตการศึกษา

“ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ที่ศึกษาในงานวิจัยนี้คือผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ที่สร้างสรรค์ขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2518 – พ.ศ.2562 โดยผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์จากงานศิลปกรรม ประเภทงานปูนปั้น งานแกะสลักไม้ งานจิตรกรรม ที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ และสร้างสรรค์ขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหลักทั้ง 49 แห่ง ที่มีศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีปัจจุบันจำนวน 529 ผลงาน โดยจะนำข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นส่วนเสริม

“แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ที่เป็นกลุ่มข้อมูลหลักในการวิจัยมีจำนวน 50 แห่ง ดังนี้คือ

แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมืองเพชรบุรี 25 แห่ง ได้แก่ 1.วัดเกาะ ต.ท่าราบ⁴ 2.วัดชีวีประเสริฐ ต.ท่าราบ 3.วัดไผ่ล้อม ต.ท่าราบ 4.วัดมหาสมณารามวรวิหาร ต.คลองกระแซง 5.วัดใหญ่สุวรรณาราม ต.ท่าราบ 6.พระนครคีรีหรือเขาวัง (สถานีรถรางไฟฟ้า) ต.คลองกระแซง 7.วัดข่อย ต.คลองกระแซง 8. วัดพระทรง ต.คลองกระแซง 9.วัดมหาธาตุวรวิหาร ต.คลองกระแซง 10.วัดเขابันไดอิฐ ต.ไร่ส้ม 11. วัดคงคารามวรวิหาร ต.คลองกระแซง 12.วัดบุญทวี (ถ้าแกลบ) ต.ธงชัย 13.วัดรัตนตรัย ต.คลองกระแซง 14.วัดไร่ดอน (เขากิว) ต.ไร่ส้ม 15.พระนครคีรีหรือเขาวัง ต.คลองกระแซง 16.หอศิลป์สุวรรณาราม ต.คลองกระแซง 17.ถนนราชดำเนิน คลองบัว ต.คลองกระแซง 18.วัดบันไดทอง ต.บ้านกุ่ม 19.หอศิลป์รัตนกันทร ต.คลองกระแซง 20.ศาลาแดง ต.ไร่ส้ม 21.สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี 22.วัดแก่นเหล็ก ต.คลองกระแซง 23.วัดนาพรม ต.นาพันสาม 24.วัดพระรูป ต.ช่องสะแก 25.วัดพลับพลาชัย ต.คลองกระแซง

แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบ้านแหลม 7 แห่ง ได้แก่ 1.วัดปากคลอง ต.บางครก 2.วัดสมุทธาราม ต.แหลมผักเบี้ย 3.วัดนอกปากทะเล ต.ปากทะเล 4.วัดเขาตะเครา ต.บางครก 5.วัดต้นสน ต.บ้านแหลม 6.ชายหาดบางแก้ว ต.บางแก้ว 7.วัดเกาะแก้ว ต.บางตะบูน

แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอยะโฮย 5 แห่ง ได้แก่ 1.วัดกุฎี ต.บางเค็ม 2.วัดท้ายตลาด ต.เขาย้อย 3.วัดเขาย้อย ต.เขาย้อย 4.วัดมณีเลื่อน ต.หนองชุมพนเหนือ 5.วัดหนองปรัง ต.หนองปรัง

แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอชะอำ 5 แห่ง ได้แก่ 1.วัดชะอำ ต.ชะอำ 2.วัดช้างแท่งกระจาด ต.สามพระยา 3.วัดโตนดหลวง ต.บางเก่า 4.วัดห้วยทรายใต้ ต.ชะอำ 5.หาดชะอำ

⁴ ผู้วิจัยเรียงลำดับแหล่งท่องเที่ยวตามหัวข้อ 2.2 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรี ในบทที่ 2

แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบ้านลาด 4 แห่ง ได้แก่ 1. ถ้ำยายจูงหลาน ต.ถ้ำรงค์ 2. วัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลือ 3. วัดท่าช้าง (ร้าง) ต.ท่าช้าง 4. ร้านแม่กิมไล้ สาขาบ้านลาด ต.ท่าเสน

แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอยายาง 2 แห่ง ได้แก่ 1. อำเภอยายาง (ทำยน้ำข้ามภพและตลาดในตัวเมือง) 2. วัดหนองโรง ต.เขากระปุก

แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอแก่งกระจาน 1 แห่ง ได้แก่ วัดหนองปิ่นแตก ต.สองพี่น้อง

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บข้อมูลภาคสนามเบื้องต้น
3. ขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
4. เก็บข้อมูลภาคสนามและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง
5. ศึกษาเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมสกุลช่างเพชรบุรีที่เก็บข้อมูลในฐานะที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว
6. วิเคราะห์พลวัตและบทบาทหน้าที่ของงานศิลปกรรมและเรื่องเล่าที่นำมาใช้ในศิลปกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในบริบทการท่องเที่ยว
7. สรุปผลการวิจัย

1.7 การเลือกสถานที่และการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. ผู้วิจัยหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากสื่อสังคมต่าง ๆ และสอบถามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดเพชรบุรี เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรีว่ามีที่ใดบ้าง ช่างที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในจังหวัดเพชรบุรีคือใครบ้าง สอบถามเกี่ยวกับที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ พร้อมทั้งเก็บรวบรวมเอกสารการท่องเที่ยวที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นเอกสารที่เผยแพร่ในสถานที่ดังกล่าว

2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามตามข้อมูลในข้อ 1 ทั้งที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและที่ไม่ใช่สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่มีผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีอยู่ในสถานที่ดังกล่าว เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้น โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในพื้นที่ต่าง ๆ ช่วงแรกผู้วิจัยวางแผนการเดินทางลงพื้นที่จากข้อมูลที่ศึกษามา รวมทั้งสถานที่ที่ไม่ได้อยู่

ในแผนการที่วางไว้ซึ่งผู้วิจัยพบระหว่างการเดินทางลงพื้นที่ว่ามีสิ่งก่อสร้างโดดเด่นและน่าสนใจเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากที่สุด

3.ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยมีการปรับแก้และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2563 (เลขที่โครงการ REC 63.0625-058-2684 เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการพิจารณาแบบรวดเร็ว Expedited review) มีรายละเอียดการสัมภาษณ์ตามเอกสารขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ดังนี้

กลุ่มคนที่สัมภาษณ์

ผู้วิจัยแบ่งการสัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือ ช่างเพชรบุรี กลุ่มที่ 2 คือ เจ้าของสถานที่หรือผู้ว่าจ้าง และกลุ่มที่ 3 คือ นักท่องเที่ยว

จำนวนและวิธีการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์มีรายละเอียด คือ กลุ่มที่ 1 ช่างเพชรบุรี สัมภาษณ์ประมาณ 20 คน กลุ่มที่ 2 คือ เจ้าของสถานที่หรือผู้ว่าจ้าง สัมภาษณ์ประมาณ 30 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) สำหรับกลุ่มที่ 3 คือ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่สุ่มสัมภาษณ์ประมาณ 50 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) มีขั้นตอนดังนี้คือ

1. ผู้วิจัยลงพื้นที่ที่มีผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ดังที่ได้ข้อมูลมาแล้วจากกลุ่มที่ 1 ช่างเพชรบุรี
2. ผู้วิจัยเลือกสุ่มสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี โดยพิจารณาที่ความสมัครใจในการให้สัมภาษณ์ของนักท่องเที่ยวดังกล่าว

รายชื่อช่างเพชรบุรีที่ให้ข้อมูลหลัก คือ

1. นายกฤษดากร อินกงลาศ ช่างเขียน (จิตรกรรม)⁵
2. นายกุลธร เทศงาม ช่างเขียน (จิตรกรรม)
3. นายจิต อินทเสม ช่างปูนปั้น
4. นายชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ ช่างปูนปั้น
5. นายชูชีพ ป่านประดิษฐ์ ช่างแกะสลักไม้

⁵ เรียงตามลำดับตัวอักษร

- 6.นายทองร่วง เอ็มโอบุช ช่างปูนปั้น
- 7.นายธานินทร์ ชื่นใจ ช่างลายรดน้ำ
- 8.นางบุญเจื่อน เอ็มโอบุช ช่างปูนปั้น
- 9.นายพงศธร รอดจากทุกข์ ช่างปูนปั้น
- 10.นางสาววีรกานต์ มีทรัพย์ ช่างเขียน (จิตรกรรม)
- 11.นายสมเจต อินฉิม ช่างปูนปั้น
- 12.นายหิรัณยกร พูลศักดิ์ ช่างเขียน (จิตรกรรม)
- 13.นายเอกลักษณ์ มิตรริน ช่างปูนปั้น

คำถามที่ใช้สัมภาษณ์บุคคลในแต่ละกลุ่ม มีดังนี้

กลุ่มที่ 1 “ช่างเพชรบุรี” มีประเด็นคำถาม 10 ประเด็นหลัก คือ

- 1.ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชื่อ ที่อยู่ อาชีพหลัก อาชีพเสริม และข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้วิชาช่างของช่างว่าเรียนรู้วิชาช่างมาจากใคร
- 2.ลักษณะและรูปแบบการสร้างสรรค์งานของช่าง
- 3.การนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องเล่าต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม
- 4.วิธีการเลือกเรื่อง เลือกตอนที่จะนำมาใช้ในงานศิลปกรรม
- 5.ลักษณะหรือแนวคิดในการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม เช่น มีการยึดถือว่าต้องคงเนื้อหาไว้หรือมีการปรับเปลี่ยน เพิ่มหรือลดรายละเอียดอย่างไร เพราะเหตุใด
- 6.สถานที่ติดตั้งผลงานศิลปกรรม วัน เดือน ปีหรือระยะเวลาที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม
- 7.วิธีการทำงานร่วมกับเจ้าของสถานที่หรือผู้จ้างวาน ทั้งเรื่องของการกำหนดเรื่อง กำหนดตอนที่นำเสนอในงานและสถานที่ที่นำเสนอผลงาน
- 8.วิธีการทำงานร่วมกับช่างคนอื่น ทั้งเรื่องของการกำหนดเรื่อง กำหนดตอนที่นำเสนอในงานและสถานที่ที่นำเสนอผลงาน
- 9.ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเล่าที่นำเสนอในงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมานี้มีบทบาทกับการท่องเที่ยวหรือบทบาทด้านอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร
- 10.ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีและการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากที่อื่นอย่างไรบ้าง และมีสาเหตุมาจากอะไร

การสัมภาษณ์ช่างเพชรบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีการนัดหมายช่างเกี่ยวกับสถานที่สัมภาษณ์ว่าจะสะดวกให้สัมภาษณ์ที่ใด เวลาใด สำหรับการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการจด

บันทึกและการบันทึกเสียงตามที่ได้รับคามยินยอมจากผู้รับการสัมภาษณ์ ซึ่งการสัมภาษณ์แต่ละครั้งนั้นใช้เวลาประมาณ 30 นาที – 1 ชั่วโมง เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนเวลาผู้รับการสัมภาษณ์มากเกินไป และจะได้ไม่ส่งผลกระทบต่อความเหนื่อยล้าของผู้รับการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 2 “เจ้าของหรือผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี” มีประเด็นคำถาม 10 ประเด็นหลัก คือ

- 1.ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชื่อ ที่อยู่ และความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับช่าง
- 2.ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในสถานที่แต่ละแห่ง จำนวนผลงาน ชื่อช่างที่สร้างสรรค์ผลงาน วันเดือนปีหรือช่วงเวลาที่สร้างสรรค์ผลงาน
- 3.วิธีการเลือกช่างที่มีสร้างสรรค์งาน โดยเฉพาะการตัดสินใจและเกณฑ์การเลือก
- 4.ประเภทของผลงานศิลปกรรม และเหตุผลที่เลือกสร้างสรรค์ผลงานประเภทดังกล่าว
- 5.ตำแหน่งการจัดวางผลงานศิลปกรรม และเหตุผลของการจัดวางไว้ที่ตำแหน่งดังกล่าว
- 6.เรื่องเล่าที่นำเสนอในผลงานศิลปกรรม เหตุผลของการเลือกรื่องเล่าดังกล่าว
- 7.วิธีการและขั้นตอนการเลือกรื่องเล่าที่ใช้สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรม
- 8.เหตุผลที่ช่างเพชรสนใจสร้างผลงานในสถานที่แต่ละแห่ง
- 9.วิธีการทำงานร่วมกับช่างที่รับผิดชอบสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม
- 10.ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ปรากฏในงานของช่างเมืองเพชร เหล่านี้มีผลกับการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

กลุ่มที่ 3 “นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี” มีประเด็นคำถาม 2 ประเด็นหลัก คือ

- 1.ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรม คือ ประเภทผลงาน ข้อมูลเกี่ยวกับช่าง เรื่องเล่าที่นำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม
 - 2.ความน่าสนใจของผลงานศิลปกรรมที่มาเที่ยวชม
- การสัมภาษณ์เจ้าของสถานที่ และนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยสัมภาษณ์บุคคลดังกล่าวในสถานที่ที่พบบุคคลดังกล่าว ซึ่งการสัมภาษณ์แต่ละครั้งนั้นใช้เวลาประมาณ 5-30 นาที

เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนเวลาผู้รับการสัมภาษณ์มากเกินไป และจะได้ไม่ส่งผลต่อความเหนื่อยล้าของผู้รับการสัมภาษณ์

3.3 หลักการที่ผู้วิจัยถือปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มีดังนี้

การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์อาสาสมัคร⁶ เป็นไปตามหลักการที่ผู้วิจัยเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมฯ คือ “หลักความเคารพในบุคคล” “หลักการให้ประโยชน์ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่อาสาสมัคร” “หลักความยุติธรรม” และ “การรักษาความลับของอาสาสมัคร” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักความเคารพในบุคคล (Respect for person) การเคารพในการตัดสินใจอย่างอิสระของอาสาสมัครทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มช่างเพชรบุรี กลุ่มที่ 2 กลุ่มเจ้าของสถานที่หรือผู้ว่าจ้าง และกลุ่มที่ 3 คือกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยแต่ละกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ต้องให้ความยินยอมในการเข้าร่วมวิจัย โดยการให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนจนอาสาสมัครเข้าใจเป็นอย่างดี รวมทั้งผู้วิจัยให้ความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวข้องกับประชากรกลุ่มเปราะบาง (vulnerable population) คือหากพบว่ามีประชากรเป็นกลุ่มเปราะบางต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ สำหรับอาสาสมัครกลุ่มที่ 3 แม้ว่าผู้วิจัยจะไม่ได้ขอให้นักท่องเที่ยวเข้าสู่กระบวนการให้ความยินยอมตามขั้นตอนดังเช่นกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 แต่ผู้วิจัยเห็นความสำคัญว่านักท่องเที่ยวที่รับการสัมภาษณ์จะต้องแสดงท่าทียินยอมให้การสัมภาษณ์ ซึ่งสังเกตได้จากสีหน้าและน้ำเสียงของนักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวแสดงอาการไม่พร้อมให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยจะรีบกล่าวขอโทษพร้อมทั้งแสดงความเสียใจที่รบกวนเวลาและต้องไม่ไปรบกวนเวลาบุคคลดังกล่าวอีก

แนวปฏิบัติ: การมีกระบวนการขอความยินยอมจากอาสาสมัคร (Informed consent process) สำหรับอาสาสมัครกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มช่างและกลุ่มเจ้าของสถานที่หรือผู้ว่าจ้าง สำหรับอาสาสมัครกลุ่มที่ 3 คือนักท่องเที่ยวที่คำสัมภาษณ์ไม่กระทบกับชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยใช้การสังเกตท่าทียินยอมให้สัมภาษณ์ของนักท่องเที่ยว

⁶ คำว่า “อาสาสมัคร” เป็นคำตามที่ระบุในเอกสารขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หมายถึง บุคคลที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ เช่น ช่างเพชรบุรี เจ้าของสถานที่ เป็นต้น

หลักการให้ประโยชน์ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่อาสาสมัคร (Risk and benefit)

การพิจารณาความเสี่ยงและผลประโยชน์ โดยคำนึงให้เสี่ยงน้อยที่สุดและไม่ให้ก่ออันตราย ต้องระมัดระวังป้องกันอันตราย หรือความผิดพลาดอย่างเต็มที่ รวมทั้งคำนึงให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวปฏิบัติ: มีการประเมินความเสี่ยงและผลประโยชน์ ซึ่งรายละเอียดอยู่ในแบบขอความยินยอมจากอาสาสมัคร มีข้อมูลเกี่ยวกับการได้รับประโยชน์ของผู้รับการสัมภาษณ์ และความเสี่ยงที่อาจเกิดต่อผู้รับการสัมภาษณ์ รวมทั้งกรณีที่จะเกิดอุปสรรค หรือความเสี่ยงขึ้นต่ออาสาสมัคร เช่น คำถามบางคำถามอาจกระทบกระเทือนจิตใจอาสาสมัคร ดังกล่าวนี้ผู้วิจัยมีวิธีป้องกันโดยการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับการสัมภาษณ์โดยละเอียด และใช้เวลาในการสัมภาษณ์ไม่นานเกินไป รวมทั้งมีการพิจารณาข้อคำถามให้รอบคอบมากที่สุดในการที่จะไม่ทำให้เกิดความอึดอัดใจกับผู้รับการสัมภาษณ์ แต่หากเกิดเหตุสุดวิสัยหรือเกิดอันตรายอันเนื่องมาจากการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายดังกล่าว

หลักความยุติธรรม (Justice) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโครงการต่ออาสาสมัครทุกคนอย่างถูกต้อง โดยมีการกระจายความเสี่ยงและผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน

แนวปฏิบัติ: วิธีการคัดเลือกและออกอย่างยุติธรรม (Selection of subjects)

การรักษาความลับของอาสาสมัคร (Privacy and confidentiality) การบันทึกข้อมูลจะต้องไม่มี identifier ที่จะระบุถึงตัวอาสาสมัคร นอกจากว่าผู้สัมภาษณ์อนุญาตให้ระบุได้เพื่อเป็นการแสดงการให้เกียรติบุคคลดังกล่าว

แนวปฏิบัติ: วิธีการรักษาความลับและการทำลายข้อมูลของอาสาสมัคร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เน้นย้ำถึงประโยชน์ที่อาสาสมัครจะได้รับนั่นคือ ข้อความที่ว่า “ท่านเป็นส่วนหนึ่งในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้นับเป็นข้อมูลที่ควรค่าแก่การเก็บบันทึกไว้” และการระบุเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจได้รับเกี่ยวกับการเสียเวลาหรือเกิดความรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจระหว่างการสัมภาษณ์สามารถแจ้งผู้ทำวิจัยให้ทราบได้ทันที รวมไปถึงการมอบของที่ระลึกตามคำแนะนำของคณะกรรมการจริยธรรมฯ คือร่วมที่มีตราสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร การดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวทำให้อาสาสมัครประทับใจและรู้สึกดีมากเพราะเป็นขั้นตอนที่แสดงถึงการให้เกียรติอาสาสมัครอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น และยังแสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนบุคคล ไม่เป็นการรบกวนเวลาอาสาสมัครมากเกินไป และไม่ละเมิดเรื่องการนำเสนอข้อมูลบางประเด็นที่อาจจะทำให้เกิดความเสียหายไปเผยแพร่ โดยจะนำเสนอข้อมูลอันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในพื้นที่และอาสาสมัครเท่านั้น

4. หลังจากที่ได้ลงพื้นที่ในช่วงแรกแล้วผู้วิจัยได้ข้อมูลเพิ่มเติมทั้งจากเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว และช่างที่ไปสัมภาษณ์ ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรีที่อื่น ๆ อีกคือที่ไต่บั้งและช่างเพชรบุรีท่านอื่น ๆ ติดต่อยังไง โดยเฉพาะขอเพิ่มเป็นเพื่อนในสื่อสังคมต่าง ๆ เพื่อติดตามข้อมูลของบุคคลดังกล่าวว่ามีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมที่ไหนอย่างไรบ้าง และเพื่อเป็นการขยายผลไปยังกลุ่มข้อมูลอื่น ๆ เพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิจัยให้ชัดเจนมากที่สุด

ข้อมูลจากการลงภาคสนามเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าสถานที่ที่มีช่างเพชรบุรีสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไว้บางแห่งไม่นำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม เช่น วัดไตรโลก วัดกำแพงแลง วัดท่าข้าม วัดโพธาราม วัดช้าง อ.เมือง วัดอรัญญาราม (มาบปลาเค้า) วัดท่ากระเทียม อ.ท่ายาง วัดอู่ตมิงคาวาส วัดลักษณาราม อ.บ้านแหลม ที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม โดยเจ้าอาวาส หลวงพ่อละมุด วัดนายาง วัดหนองแจง วัดเนรัญาราม อ.ชะอำ เป็นต้น ในพื้นที่ดังกล่าวนี้แม้ว่าผู้สร้างสรรคงานจะเป็นช่างเพชรบุรีแต่ผลงานศิลปกรรมในสถานที่ดังกล่าวเน้นที่การประดับลวดลายต่าง ๆ ในศาสนสถานรวมทั้งที่เป็นการนำเสนอในรูปแบบของพระพุทธรูปหรือเทพของศาสนาพราหมณ์ อินดู หรือเทวดานางฟ้า เทพประจำวัน นักสิทธิ์วิทยธร สัตว์หิมพานต์ สัตว์ประจำปีนักษัตร ฯลฯ ที่ช่างไม่สามารถระบุได้ว่ามาจากเรื่องเล่าใด ลักษณะดังกล่าวไม่อยู่ในขอบเขตของงานวิจัย ผู้วิจัยจึงขอไม่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้

การเก็บข้อมูลภาคสนามยังพบข้อมูลอีกว่าบางพื้นที่มีการสร้างสรรค์ผลงานโดยช่างจากพื้นที่อื่น เช่น วัดมฤคทายวัน อ.ชะอำ เป็นช่างจากจังหวัดราชบุรี บันห้วยหนุมานและห้วยสุครีพ วัดห้วยทรายใต้ อ.ชะอำ เป็นช่างจากจังหวัดสิงห์บุรี คือช่างกฤษณะ สุริยกานต์ สร้างสรรค์เรื่องพุทธประวัติ วัดเขาตะเครา อ.บ้านแหลม เป็นช่างจากทางเหนือ สร้างสรรค์ผลงานตำนานหลวงพ่อบึงวัดเขาตะเครา เป็นต้น

5. การสัมภาษณ์ช่างแต่ละท่านนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการไปพบหลายครั้ง สำหรับช่างบางท่านที่สะดวกและมีเวลาผู้วิจัยจะเชิญให้ท่านลงพื้นที่พร้อมกับผู้วิจัยเพื่อให้ท่านได้อธิบายผลงานของท่านด้วยตนเอง

6. เมื่อผู้วิจัยเลือกสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชัดเจนได้แล้ว ผู้วิจัยจะลงพื้นที่เดิมซ้ำทั้งที่เป็นวันธรรมดาและวันหยุดราชการเพื่อสังเกตลักษณะการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมทั้งการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวโดยวิธีการสังเกตพฤติกรรมการท่องเที่ยวว่าเป็นนักท่องเที่ยวที่ให้

ความสนใจกับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในสถานที่ท่องเที่ยวและสอบถามความสมัครใจเพื่อทราบเกี่ยวกับรายละเอียดการเที่ยวชมดังกล่าว

การเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการดังต่อไปนี้คือ

- 1) จัดบันทึกภาคสนาม
- 2) ถ่ายภาพนิ่ง สำหรับเก็บภาพศิลปกรรม
- 3) บันทึกเสียง สำหรับการสัมภาษณ์ช่างหรือบุคคลต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้บันทึกเสียงได้
- 4) บันทึกวีดิทัศน์ สำหรับการสัมภาษณ์ช่างหรือผู้ดูแลสถานที่อธิบายประกอบผลงานศิลปกรรมของตนหรือศิลปกรรมต่าง ๆ ซึ่งการบันทึกวีดิทัศน์จะขออนุญาตและแจ้งวัตถุประสงค์ของการบันทึกวีดิทัศน์ทุกครั้ง เมื่อได้รับการอนุญาตแล้วจึงมีการบันทึกเก็บข้อมูล

1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การพิจารณาแหล่งท่องเที่ยว

ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือก “แหล่งท่องเที่ยว” ที่เป็นไปตามประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เรื่อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ลงวันที่ 9 เมษายน 2550 (กรมการท่องเที่ยว, 2557) แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลักคือ 1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว 2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ 3. การบริหารจัดการ โดยมีรายละเอียดเช่น การจัดตกแต่งสถานที่ให้ดึงดูด น่าสนใจ มีข้อมูลประชาสัมพันธ์แนะนำนักท่องเที่ยว รวมทั้งมีการจัดสถานที่ให้มีความสะดวกในการเข้าถึง ทั้งเส้นทาง ป้ายบอกทาง วิธีการเข้าชมสถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ นอกจากนี้ผู้วิจัยพิจารณาประกอบกับหลักฐานการนำเสนอเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ปรากฏเป็นป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว หรือการประชาสัมพันธ์ในสื่อสังคมต่าง ๆ เป็นต้น

2. การนับจำนวนผลงานศิลปกรรม

การนับจำนวนผลงานศิลปกรรมในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนับจำนวนโดยพิจารณาผลงานเป็น 2 ลักษณะ

ลักษณะแรก คือ ผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์แยกรายชิ้นงาน นำเสนอแต่ละชิ้นงานเพียง 1 เหตุการณ์หลัก ผู้วิจัยจะนับจำนวนผลงานเป็นรายชิ้นงาน เช่น ศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวที่ถนนราชดำเนิน นับตามจำนวนผลงานที่ติดตั้งคือ 38 ชิ้นงาน หรือผลงานจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่เสาชิงช้า อุโบสถวัดไร่ด่อน นับตามจำนวนภาพคือ 20 ผลงาน เป็นต้น

ลักษณะที่ 2 คือ ผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์เป็นชิ้นงานขนาดใหญ่ นำเสนอเหตุการณ์หลักหลายเหตุการณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการนับจำนวนตามเหตุการณ์หลักในผลงานศิลปกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ช่างจะสร้างสรรค์เป็นเส้นแบ่งเหตุการณ์ไว้อย่างชัดเจน เส้นแบ่งเหตุการณ์อาจสร้างสรรค์ในลักษณะเป็นภาพธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ หรือเส้นสันทา ดังที่สันติ เล็กสุขุม อธิบายไว้ในหนังสือ **งานช่าง คำช่างโบราณ** ว่า “สันทา หมายถึง แถบหยักฟันปลาในงานจิตรกรรมไทยโบราณ ช่างใช้เน้นความสำคัญ เช่น เน้นภาพปราสาทราชวังให้งามเด่น หรือใช้คั่นฉากเหตุการณ์หนึ่งกับอีกเหตุการณ์หนึ่ง หรือบางแห่งใช้คั่นเรื่องหนึ่งจากอีกเรื่องหนึ่ง เป็นต้น” (สันติ เล็กสุขุม, 2557: 245) ผลงานลักษณะที่ 2 เช่น ผลงานงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่โถงอาคารรถรางไฟฟ้า พระนครคีรี ที่ช่างสร้างสรรค์เป็นผลงานขนาดใหญ่แต่สามารถแบ่งเหตุการณ์หลักได้ 13 เหตุการณ์หลักนับเป็น 13 ผลงาน เป็นต้น

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คำว่า “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่สร้างสรรค์ขึ้นในช่วงปีพุทธศักราช 2518-2562 ทั้งที่เป็นช่างที่มีสายสกุลต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี ครูช่างเมืองเพชรและช่างเพชรบุรีรุ่นใหม่ ซึ่งสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมมีลักษณะแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตนแตกต่างจากช่างรุ่นก่อนที่เป็นแบบประเพณี อีกทั้งยังมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

2. งานวิจัยนี้นิยามคำว่า “เรื่องเล่า” ตามวัตถุประสงค์และข้อมูลที่ผู้วิจัยพบคือ “เรื่องเล่า หมายถึง เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่บรรยายในลักษณะที่เชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย เหตุการณ์นั้น ๆ อาจเกิดขึ้นจริง หรือเป็นเรื่องแต่งขึ้น หรือเป็นผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์ ไม่ว่าจะ เป็น พุทธประวัติ ชาดก วรรณคดีต่าง ๆ เช่น รามเกียรติ์ พระอภัยมณี รวมทั้งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ ที่ช่างเพชรบุรีนำมาใช้เป็นข้อมูลหลักในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของตน”

3. “ช่างเพชรบุรี” หรือ “ช่างเมืองเพชร” หมายถึง ช่างชาวเพชรบุรีหรือช่างที่สืบทอดความรู้มาจากครูช่างเพชรบุรีที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมโดยนำเสนอเรื่องเล่าในผลงาน และสร้างสรรค์ผลงานไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี

1.10 แหล่งข้อมูล

1.10.1 แหล่งข้อมูลหลัก คือ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้คือ

- 1) เรื่องเล่าที่ปรากฏในงานศิลปกรรม

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ดังนี้ ช่างเพชรบุรีเจ้าของผลงานที่ศึกษา พระภิกษุ หรือผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม

3) ข้อมูลที่ได้จากการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เพชรบุรี ทั้งที่เป็นกิจกรรมพาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกิจกรรมเทศกาลงานประเพณีที่มีการจัดแสดง สาธิตเกี่ยวกับศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

1.10.2 แหล่งข้อมูลประกอบการศึกษา

1) สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

2) หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จ.นครปฐม

ข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลข้างต้นเพื่อใช้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี โดยมีเอกสารชั้นต้น คือ เอกสารที่เผยแพร่เกี่ยวกับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่เขียนโดยช่างเจ้าของผลงานหรือผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น หนังสือประวัติวัด หนังสือรวบรวมข้อมูลของวัดเนื่องในวาระพิเศษต่าง ๆ และเอกสารชั้นรองที่เป็นงานวิจัย บทความ หนังสือรวบรวมความรู้ และเอกสารการท่องเที่ยว

1.11 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.11.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีคติชนสร้างสรรค์

คติชนสร้างสรรค์ (Creative Folklore) หมายถึง “คติชนที่มีการสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบทสังคมไทยปัจจุบันในลักษณะของการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่, การประยุกต์คติชน, การ “ต่อยอด” คติชน, การตีความใหม่ และสร้างความหมายใหม่, หรือการนำคติชนไปใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหรือเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นหรืออัตลักษณ์ชาติพันธุ์” (ศิริพร ณ ถลาง, 2562: 25)

นอกจากปัจจัยภายนอก คือปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อคติชนสร้างสรรค์ดังกล่าวแล้ว ปัจจัยภายในคือปัจจัยทางวัฒนธรรมก็มีส่วนให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวด้วยเช่นกัน นั่นคือ 1.วัฒนธรรมในประเพณีบอกเล่า นั่นคือ วัฒนธรรมพื้นบ้านของไทยที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการค้นของคนไทย และยังสะท้อนว่าคนไทยคุ้นเคยกับการสร้างใหม่ การประยุกต์มาแต่เดิมแล้ว 2.วัฒนธรรมในระบบอุปถัมภ์ นั่นคือโครงสร้างของสังคมไทยแต่เดิมที่มีระบบศักดินาทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนตามกรอบแนวคิด เจ้านายกับลูกน้อง ผู้มีอำนาจกับผู้อยู่ใต้อำนาจ ผู้สั่งการและผู้รับคำสั่ง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีนโยบายมาจากภาครัฐหรือผู้สั่งการจึงไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ของคนในสังคม และ 3.วัฒนธรรมในพิธีกรรมเชิงศาสนา นั่นคือ คนไทยมีนิสัยชอบพึ่งพาผู้มีอำนาจ โดยเฉพาะผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ทั้งที่เป็นศาสนาผีและพุทธศาสนา ปัจจัยภายในทั้ง 3 ประการนี้ล้วนมีผลในทางส่งเสริมและค้ำจุนปรากฏการณ์คติชนสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมในระบบการสื่อสาร นั่นคือระบบการสื่อสารสมัยใหม่ที่เป็นพื้นที่สำคัญในการช่วยเผยแพร่ให้เกิดการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ได้รวดเร็วและหลากหลายมากขึ้น (ศิราพร ณ กลาง, 2562: 157-186)

ทฤษฎี “คติชนสร้างสรรค์” ที่เป็นปรากฏการณ์อันมีปัจจัยมาจากบริบทสังคมทุนนิยมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บริบทสังคมโลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยว รวมทั้งยังแสดงให้เห็นวิถีคิดของคนไทยในการปรับใช้คติชนอันเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ทั้งการผลิตซ้ำ ประยุกต์ การผสมผสาน การสร้างใหม่ หรือการสร้างความหมายใหม่ด้วยวัตถุประสงค์ใหม่ ในบริบทใหม่ (ศิราพร ณ กลาง, 2562: 127-128)

วัตถุประสงค์หนึ่งของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือการศึกษารื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ซึ่งเป็นการศึกษาเรื่องเล่าตามที่ศิราพร ณ กลาง กล่าวถึงการนำ “เรื่องเล่า” ไปใช้ในลักษณะของ “คติชนสร้างสรรค์” ไว้ในหนังสือ “เรื่องเล่าพื้นบ้านไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง” ว่า “บริบทโลก เป็นตัวกำหนดให้เกิดพลวัตของทั้งตัวบทนิทานพื้นบ้าน พลวัตของการสร้างตัวบทและสำนวนใหม่ ๆ ของนิทาน พลวัตของวิถีคิด วิธีการประยุกต์ และวิธีการนำเสนอ จนทำให้เกิดปรากฏการณ์การนำนิทานพื้นบ้านไทยในอดีตมาใช้ในปัจจุบันอย่างกว้างขวางและน่าสนใจยิ่ง” (ศิราพร ณ กลาง, 2558ก: 17) และอธิบายเกี่ยวกับการเป็นทุนทางวัฒนธรรมว่า “ในบริบทการท่องเที่ยว คติชนหรือวัฒนธรรมพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็นนิทานพื้นบ้าน การแสดงพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน ประเพณีพิธีกรรม เป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่สำคัญ” (ศิราพร ณ กลาง, 2558ข: 252)

นอกจากนี้ศิราพร ณ กลางอธิบายเกี่ยวกับเรื่องเล่าในลักษณะที่เป็นคติชนสร้างสรรค์ว่า “ข้อมูลประเภทนิทานพื้นบ้าน ตำนานประจำถิ่น ประวัติศาสตร์บอกเล่า เรื่องเล่าของชาวบ้าน เป็นข้อมูลที่มีค่ามาก เพราะ “นักท่องเที่ยวชั้นดี” ย่อมอยากทราบประวัติที่มาเพื่อให้เข้าใจความหมาย ความสำคัญของสถานที่หรือประเพณีนั้น ๆ โดยมี “เรื่องเล่า” เป็นสิ่งยืนยันและเชื่อมโยงให้เกิดความหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้ ในหลาย ๆ โอกาส จึงพบว่ามีการรับเรื่องเล่าที่ได้รับการ “สร้างใหม่” เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สถานที่ สินค้าที่ระลึก การแสดง ประเพณีและเทศกาล ในแง่นี้จึงอาจกล่าวได้ว่า นิทานพื้นบ้านเป็น “พลัง” ที่ทำให้เกิด “คติชนสร้างสรรค์” หลากหลายรูปแบบตามมาอย่างที่ไม่เคยมีมาก

เช่นนี้ในอดีต” (ศิริพร ณ ถกลาง, 2558: 252) ซึ่งงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มข้อมูลที่ศึกษาว่ามีความสัมพันธ์กับทฤษฎีคติชนสร้างสรรค์จึงจะนำมาวิเคราะห์ปัจจัยและวิถีคิดของช่างเพชรบุรีเกี่ยวกับการนำเรื่องเล่ามาใช้ในงานศิลปกรรมของตนและการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมดังกล่าว

แนวคิดการสืบทอดและการผลิตซ้ำวัฒนธรรม

เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) มีแนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรมโดยให้ความสำคัญกับการศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ดังที่วิลเลียมส์กล่าวไว้ในหนังสือ **Culture and Materialism** ว่า “การศึกษาวัฒนธรรมเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งหมดที่เป็นบริบทของวิถีชีวิต”⁷ (Williams, 2005: 20) วิลเลียมส์ยังได้จำแนกวัฒนธรรมเป็น dominant culture, residual culture และ emergent culture นอกจากการจำแนกวัฒนธรรมดังกล่าวยังมีกระบวนการที่เรียกว่า การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural reproduction) คือ การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดทางวัฒนธรรม ดังที่เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) อธิบายไว้ว่า

“สิ่งที่ตกทอด (residual) ในความหมายของข้าพเจ้า คือสิ่งที่ก่อรูปขึ้นในอดีตและยังคงมีความหมายอยู่ในกระบวนการทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งเหล่านั้นไม่เพียงแต่จะเป็นส่วนประกอบของอดีตเท่านั้นแต่ยังคงเป็นส่วนประกอบที่มีประสิทธิภาพในปัจจุบัน ดังนั้นสิ่งใดก็ตามที่เป็นประสบการณ์ ความหมาย คุณค่า ซึ่งไม่ใช่วัฒนธรรมครอบงำหรือวัฒนธรรมหลัก (dominant culture) ก็คือสิ่งที่ตกทอด (ทั้งในรูปแบบของวัฒนธรรมและลักษณะทางสังคม) มาจากสถาบันทางสังคมหรือวัฒนธรรม หรือการก่อรูปทางวัฒนธรรมที่มีมาก่อนหน้านี้ และถูกวัฒนธรรมครอบงำหรือวัฒนธรรมหลัก (dominant culture) ในปัจจุบันรวบรวมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคัดสรรสิ่งที่ปรากฏในอดีตและยังคงมีความหมายในปัจจุบันเห็นได้ชัดในกรณีของขนบทางวรรณกรรมซึ่งเกิดขึ้นจากการคัดสรรลักษณะต่าง ๆ ของวรรณกรรมในอดีตให้ยังคงมีลักษณะเชื่อมต่อและกลายเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมในปัจจุบัน กล่าวคือเป็นส่วนหนึ่งของการนิยามว่าวรรณกรรมคืออะไรและวรรณกรรมควรเป็น

⁷ ต้นฉบับภาษาอังกฤษว่า “to see the study of culture as the study of relations between elements in a whole way of life”

อย่างไร ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องแยกแยะมุมมองของสิ่งที่ตกทอด (residual) ออกจากสิ่งที่แสดงให้เห็นได้จากสิ่งที่ตกทอด”⁸

(Williams, 1977: 122)

แนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในช่วงเวลาและสถานที่ใด ๆ และมีการคัดเลือกวัฒนธรรม เพื่อถ่ายทอดสิ่งที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมมีการเลือกสืบทอดและการผลิตซ้ำเพื่อจุดมุ่งหมาย บางประการ ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะเป็นประโยชน์กับการวิจัยครั้งนี้ในด้านที่ทำให้เห็นการสืบทอดและการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่ปรากฏในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

1.11.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาศิลปกรรมสกุลช่างเพชรบุรี มีผู้ศึกษาทางคติชนวิทยา เช่น ขวัญชนก ทองล้วน (2558) ศึกษาเรื่อง งานปูนปั้นรามเกียรติ์ ถนนราชดำเนิน จังหวัดเพชรบุรี: พลวัตของการนำเรื่อง รามเกียรติ์มาใช้ในศิลปกรรมร่วมสมัย เป็นการศึกษาศิลปกรรมไทยร่วมสมัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทาง คติชนและการศึกษาทางวรรณกรรม ศิลปกรรม พบอนุภาคเหตุการณ์ในงานปูนปั้นชุดที่ศึกษา 8 กลุ่ม โดยเรียงลำดับตามจำนวนที่พบมากที่สุดไปหาน้อย คือ 1.อนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้ 2.อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ 3.อนุภาคเกี่ยวกับการทำกลอุบาย 4.อนุภาคเกี่ยวกับการเดินทาง 5.อนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยว 6.อนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์ตนเอง 7.อนุภาคเกี่ยวกับการลักพา 8.อนุภาคเกี่ยวกับการแนะนำและการสั่งสอน และมีการเล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องในลักษณะที่เป็นเรื่องเล่าสำนวนใหม่ โดยการลำดับเหตุการณ์ในเรื่องเล่าแสดงให้เห็นวิถีคิดของช่างในการเล่าเรื่องให้เป็นเอกภาพและมี ขั้นตอน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นพลวัตของจุดประสงค์ที่จากแต่เดิมสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเพื่อเป็น พุทธบูชาเปลี่ยนเป็นจุดประสงค์หลักเพื่อการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และเพื่อการท่องเที่ยว

⁸ ต้นฉบับภาษาอังกฤษว่า: “What I mean by the ‘residual’ is very different. The residual, by definition, has been effectively formed in the past, but is still active in the cultural process, not only and often not at all as an element of the past, but as an effective element of the present. Thus certain experiences, meanings, and values which cannot be expressed or substantially verified in terms of the dominant culture, are nevertheless lived and practised on the basis of the residue – cultural as well as social – of some previous social and cultural institution or formation. It is crucial to distinguish this aspect of the residual, which may have an alternative or even oppositional relation to the dominant culture, from that active manifestation of the residual (this being its distinction from the archaic) which has been wholly or largely incorporated into the dominant culture” (Williams, 1977: 122)

งานวิจัยของขวัญชนก ทองล้วนช่วยทำให้ผู้วิจัยเห็นข้อมูลเบื้องต้นของบทบาทของเรื่องเล่า เรื่องรามเกียรติ์ที่ช่างปูนปั้นเพชรบุรีนำมาใช้สร้างสรรค์ในงานศิลปกรรมของตน ซึ่งจะเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาวิจัยครั้งนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับศิลปกรรมที่จังหวัดเพชรบุรี

การศึกษาเมืองเพชรบุรีทางประวัติศาสตร์ เช่นงานวิจัยของชุลีพร วิรุณหะและคณะ (2560) เรื่อง **เพชรบุรี ประตูลู่สู่ภาคเนย์ สารสนเทศข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรีก่อนพุทธศักราช 2476** เป็นการศึกษาจากหลักฐานเอกสารชั้นต้นคือเอกสารทางประวัติศาสตร์และเอกสารชั้นรอง โดยแบ่งเป็น 7 บท และบทที่ 4 คือ “เพชรบุรี : สกulptช่างเมืองเพชร” กล่าวถึงพัฒนาการศิลปกรรมสกุลช่างเพชรบุรีที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย โดยสังคมช่างเพชรบุรีประกอบด้วยช่างของเจ้านายและขุนนาง ช่างของวัด และช่างชาวบ้าน ที่ต่างก็มีความสัมพันธ์กับวัดทั้งสิ้น ภายหลังจากงานสกุลช่างเพชรบุรีที่มีวัดเป็นศูนย์กลางหมดความสำคัญลง ขึ้นอยู่กับอุปสงค์อุปทาน ความต้องการของผู้บริโภคแทน งานช่างสาขาหลักคืองานเขียนจิตรกรรมไทย งานปูนปั้น และงานสลักไม้

นอกจากนี้มีการศึกษาเกี่ยวกับศิลปกรรมในจังหวัดเพชรบุรีโดยสุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ (2545-2546: 11-23) ที่มุ่งศึกษาพัฒนาการของศิลปกรรมแบบประเพณีในจังหวัดเพชรบุรี และพบว่าภาพจิตรกรรมที่สำคัญที่สุดแสดงฝีมือของช่างชั้นสูง คือจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลายที่วัดใหญ่สุวรรณาราม จิตรกรรมฝาผนังที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของช่างเขียนท้องถิ่นสมัยอยุธยาตอนปลายคือ จิตรกรรมฝาผนังที่วัดเกาะแก้วสุทธาราม ส่วนจิตรกรรมที่ได้รับอิทธิพลของแนวคิดแบบตะวันตกมากขึ้นคือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดมหาสมณาราม ที่เขียนสมัยรัชกาลที่ 4 และภาพในพระวิหารวัดมหาธาตุฯ ที่เขียนสมัยรัชกาลที่ 6 และเป็นพัฒนาการที่สำคัญช่วงสุดท้าย โดยเฉพาะในงานวิจัยนี้สรุปผลว่างานศิลปกรรมแบบประเพณีประเภทเดียวในจังหวัดเพชรบุรีที่มีพัฒนาการสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบันคืองานประติมากรรมปูนปั้น

จากผลการศึกษาของสุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยาและคณะทำให้เห็นความสำคัญของงานประติมากรรมปูนปั้นในลักษณะที่มีพัฒนาการสืบเนื่องมาไม่ขาดสาย ที่ผ่านมาก็มีนักวิชาการให้ความสำคัญกับการศึกษาศิลปกรรมประเภทนี้จำนวนมาก เช่น บุญรัตน์ เจริญชัย (2541) ศึกษาทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับ “ช่างปูนปั้น” เรื่อง **ช่างเมืองเพชร: วิถีชีวิตร่วมสมัยของช่างปูนปั้นเพชรบุรี** มีประเด็นที่น่าสนใจคือ ช่างปูนปั้นปัจจุบันทำงานเฉพาะด้านมากขึ้น และมีผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นแกนหลักที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างช่างกับบุคคลแวดล้อมช่าง โดยมีบุคคลสอง

กลุ่มหลัก คือ พระสงฆ์ มีลักษณะเป็นผู้อุปถัมภ์ช่างแบบใหม่ และกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมีส่วนในการสนับสนุนด้วยการเปิดเวทีให้ช่างได้เล่นบทบาทของผู้ทรงภูมิ สุพจน์ ชิวพัฒนานุกุล (2542) ศึกษาเรื่อง การเมืองในประติมากรรมปูนปั้นในวัด เป็นการศึกษางานศิลปกรรมปูนปั้นของช่างเพชรบุรีทั้งที่อยู่ในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดอื่น โดยเฉพาะผลงานของกลุ่มช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ และมีข้อสรุปว่าผลงานปูนปั้นที่มีเนื้อหาวิพากษ์การเมืองของช่างปูนปั้นมีทิศทางเดียวกันกับช่างที่นำเสนอในแต่ละยุคสมัย เนื่องจากวัดเป็น “เขตปลอดภัยแทรกแซงโดยอำนาจรัฐ” ในระดับหนึ่ง และศิลปินหรือผู้ปั้นทำหน้าที่คัดค้านพฤติกรรมของนักการเมือง โดยใช้ศิลปะปูนปั้นจารึกความสำคัญของเหตุการณ์ต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยของสังคมไทย ในขณะที่เลิศชาย สินเจริญ (2549) ศึกษา “ลวดลายปูนปั้น” จากผลงานของช่างปั้นเพชรบุรี 6 ท่าน พบว่าศิลปกรรมสกุลช่างเพชรยังคงรักษาและสืบทอดกันต่อมาจนกลายเป็นศิลปะพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาของช่างปูนปั้นที่มีการเรียนรู้ สัมผัสกันมาเป็นการสืบทอดไม่ขาดสายและพัฒนาจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้ในที่สุด และดวงกมล บุญแก้วสุข (2557) ศึกษาทั้งข้อมูลด้านช่างและงานศิลปกรรม เป็นการศึกษาทงประวัติศาสตร์ศิลปะ เรื่อง ศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี: งานปูนปั้นปัจจุบันย้อนอดีต พบข้อมูลที่น่าสนใจคือ เอกลักษณ์ในงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรียุคปัจจุบันมีทั้งส่วนที่สืบเนื่องและพัฒนาขึ้นมาใหม่ภายใต้บริบททางสังคมยุคปัจจุบัน

แม้กระนั้นศิลปกรรมประเภทอื่นนอกจากงานประติมากรรมปูนปั้นก็ได้รับความสนใจจากนักวิชาการอยู่ไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับ “จิตรกรรมสกุลช่างเพชรบุรี” ซึ่งที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาศิลปกรรมไทยแบบประเพณีที่วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดเกาะแก้วสุทธาราม เช่น มาณพ อิศรเดช (2527) ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา สกุลช่างเพชรบุรี ที่วัดใหญ่สุวรรณาราม พบภาพจิตรกรรมที่สำคัญ 3 เรื่องคือ เรื่องเทพชุมนุม เรื่องमारผจญ และเรื่องอาร์ักษ์ โดยเรื่องเทพชุมนุมได้รับคติมาจากมหาสมยสูตรในทีฆนิกาย จากสุตันปิฎก (เล่ม 10) โดยผู้วิจัยแสดงความเห็นภาพเรื่องเทพชุมนุมที่วัดใหญ่สุวรรณารามนี้เป็นแห่งเดียวที่มีความสมบูรณ์ตรงตามคติพุทธศาสนา และณมน พงศกรปภัส (2548) ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังภาพไตรภูมิอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษาความสัมพันธ์ด้านรูปแบบและเนื้อหา กับสมุดภาพไตรภูมิสมัยอยุธยา เลขที่ 6 โดยให้ข้อสันนิษฐานว่าจิตรกรรมฝาผนังภาพไตรภูมิ อุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธารามน่าจะได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบและเนื้อหาบางประการจากสมุดภาพไตรภูมิ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาศิลปกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น การศึกษา ศิลปะการแทงหยวกของช่างเพชรบุรี ของพูลสวัสดิ์ มุมบ้านเช่า

(2543) และ **งานสลักกระตาศประดับโกศสกุลช่างเพชรบุรี** ของตรีวิทย์ แพทย์เพียร (2546) โดยศึกษาวิธีการสร้างสรรค์ ลวดลายของศิลปกรรมดังกล่าว

งานของเด่นดาว ศิลปานนท์ (2549) ศึกษา **จิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระมาลัยในภาคกลางของประเทศไทย** โดยกลุ่มข้อมูลส่วนหนึ่งเป็นงานศิลปกรรมในเพชรบุรี คือ พระภูเรื่องพระมาลัยที่เป็นสมบัติของวัดมหาธาตุฯ พระภูเรื่องพระมาลัยที่เป็นสมบัติของวัดจันทราวาส จังหวัดเพชรบุรี และงานจิตรกรรมที่คอสองศาลาการเปรียญเก่า วัดกุฎี ตำบลบางเค็ม จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดโรงเข้ ตำบลไร่ส้ม จังหวัดเพชรบุรี จากการศึกษาดังกล่าวพบว่าจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระมาลัยในภาคกลางมีการถ่ายทอดเรื่องราวสืบเรื่องมาแต่สมัยอยุธยาตอนปลายและมีบทบาทสำคัญสูงสุดช่วงรัชกาลที่ 1-3 จากนั้นลดความสำคัญลง จากงานวิจัยนี้ทำให้เห็นว่างานจิตรกรรมมีบทบาทที่เพชรบุรีมากช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นแต่ลดบทบาทลงจนมาในปัจจุบันพบว่ามีช่างเขียนงานจิตรกรรมที่เป็น “ช่างเพชรบุรี” และมีบทบาทในวงการช่างเพชรบุรีหลายท่านด้วยกัน โดยแต่ละท่านเรียนรู้งานศิลปกรรมจากสถาบันการศึกษาทางศิลปะและจากครูช่างที่เป็นช่างปูนปั้นและที่สำคัญคือมีการระบุว่าเรียนรู้จาก “งานครู” คืองานศิลปกรรมประเพณีในวัดต่าง ๆ ที่จังหวัดเพชรบุรี

การศึกษางานวิจัยกลุ่มนี้จะเป็นประโยชน์ในงานวิจัยครั้งนี้ในด้านข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของงานศิลปกรรม ลักษณะการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมและข้อมูลเกี่ยวกับช่างที่สร้างสรรค์งานศิลปกรรมกลุ่มที่เป็นงานศิลปกรรมแบบประเพณีที่ผู้วิจัยใช้ประกอบการศึกษา

งานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมที่จังหวัดเพชรบุรี

การศึกษาทางด้านการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี เช่น มนุ อุตมเวช และคณะ (2547) วิจัยและพัฒนาการจัดการมาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ของสถาบันราชภัฏ กรณีศึกษาตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ลักษณ์า ชูใจ และคณะ (2551) **ศึกษาบริบทแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี** มธุรส ปราบไพรี และคณะ (2551) **ศึกษาผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี** ณิชวุฒิ สุวรรณช่าง และคณะ (2551) **ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ** เกสร สว่างพนาพันธ์ (2555) **ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนตาลโตนด: กรณีศึกษาชุมชนตาลโตนด ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี** เมธิ พึ่งสุจริต (2557) **ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวในอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี** ศิริภา คุณพระเนตร (2553) **ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา**

หมู่บ้านสามชาย ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ภัทรพร ประภาสฤทธิกุล (2553) ศึกษาแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวชายหาดปึกเตียน จังหวัดเพชรบุรี ชวลิต ตั้งสมบุญภักดิ์ (2554) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในตลาดเก่าบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จันทิมา บรรจงประเสริฐ (2560) วิจัยเรื่อง การพัฒนาต้นแบบชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์: อัตลักษณ์ถนนวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี มุจลินทร์ อธิพิงษ์ และคณะ (2560) วิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์: การฟื้นสำนึกท้องถิ่นด้วยกระบวนการทางศิลปะการแสดงร่วมสมัยเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: พื้นที่ศึกษา วัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน โดยใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นสินค้าและในขณะเดียวกันในงานวิจัยต่างมุ่งเน้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า หวงแหน และร่วมกันรักษาต้นทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว งานวิจัยทั้งที่เกี่ยวกับการศึกษาศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในสาขาต่าง ๆ และการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีนี้ช่วยให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีและการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีในมิติต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงการนำศิลปกรรมกลุ่มที่เป็นศิลปกรรมแบบประเพณีมาใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยวซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการอธิบายประเด็นเกี่ยวกับบริบทการท่องเที่ยว

1.12 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตสร้างสรรค์เรื่องเล่ากับบทบาทของงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว
- 2.เป็นแนวทางในการศึกษางานศิลปกรรมอื่น ๆ ในฐานะทุนทางวัฒนธรรม

บทที่ 2

ภูมิหลัง ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีและงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) เป็นหลัก การเก็บข้อมูลผู้วิจัยเริ่มหาข้อมูลเกี่ยวกับศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่ปีพ.ศ.2562 และเริ่มสัมภาษณ์ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2563 - เมษายน พ.ศ.2565 โดยการสัมภาษณ์บุคคล 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 “ช่างเพชรบุรี” คือช่างชาวเพชรบุรีหรือช่างที่สืบทอดวิชาช่างมาจากครูช่างเพชรบุรีที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมไว้ในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ช่างเพชรบุรีในสถานที่ที่ช่างแต่ละคนนัดหมาย เช่น บ้านของช่าง ห้างสรรพสินค้า สถานที่ท่องเที่ยวที่มีผลงานศิลปกรรมของช่าง กลุ่มที่ 2 “เจ้าของสถานที่” หรือ “ผู้ว่าจ้าง” คือ บุคคลที่เป็นเจ้าของสถานที่หรือผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี หรือเป็นบุคคลที่ติดต่อประสานงานกับช่างเพชรบุรีให้มาสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยสัมภาษณ์เจ้าของสถานที่หรือผู้ว่าจ้างวานที่แหล่งท่องเที่ยวซึ่งบุคคลดังกล่าวอาศัยอยู่ กลุ่มที่ 3 “นักท่องเที่ยว” คือ บุคคลทั่วไปที่เที่ยวชมงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรีซึ่งผู้วิจัยสัมภาษณ์ที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาอธิบายประกอบข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ แบ่งเป็น 3 หัวข้อหลัก คือ

- 2.1 ภูมิหลังของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรี
- 2.2 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรี
- 2.3 ช่างเมืองเพชรและลักษณะของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

2.1 ภูมิหลังของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรี

จังหวัดเพชรบุรีมีพื้นที่ 6,225.138 ตารางกิโลเมตร นับเป็นพื้นที่ขนาดกลาง คือมีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 35 ของประเทศไทย (จากทั้งหมด 77 จังหวัด) ประชากร จำนวน 485,191 คน มีประชากรมากอันดับที่ 58 ของประเทศ และมีความหนาแน่นของประชากรอยู่ที่ 77.94 คน/ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีความหนาแน่นเป็นอันดับที่ 66 ของประเทศไทย⁹ จึงถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีความ

⁹ ข้อมูลจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ประกาศ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2561. เข้าถึงเมื่อ 20 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก http://stst.bora.dopa.go.th/stat/pk/pk_57

หนาแน่นของประชากรน้อย แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ คืออำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอเขาย้อย อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอชะอำ อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอบ้านแหลม และอำเภอแก่งกระจาน แบ่งเขตการปกครองในระดับตำบลเป็น 93 ตำบล ระดับหมู่บ้าน คือ 698 หมู่บ้าน อาณาเขตด้านทิศตะวันตกเป็นเทือกเขาสูงติดสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพเวียดนามาร์ (ประเทศพม่า) ทางทิศตะวันออกเป็นที่พื้นที่ราบติดชายฝั่งอ่าวไทย ด้านทิศเหนือติดอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีและอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านทิศใต้เป็นเขตติดอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การกำหนดให้จังหวัดเพชรบุรีอยู่ในภาคใต้นั้นขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่แตกต่างกัน คือ ด้านการท่องเที่ยว กำหนดให้เป็น “ภาคกลางตอนล่าง” หรือแบ่งตามราชบัณฑิตยสถาน กำหนดตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดให้เป็น “ภาคตะวันตก” หรือด้านการพยากรณ์อากาศ กำหนดให้เป็น “ภาคใต้ตอนบน” ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดรอยต่อระหว่างภาคกลางกับภาคใต้ของประเทศไทย

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบุรีดังกล่าว มีประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งคือสถานที่ตั้งของจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งและภูมิประเทศเป็นข้อได้เปรียบที่ทำให้เมืองเพชรบุรีเป็นเมืองสำคัญมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งและภูมิประเทศดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เป็นรากฐานของการที่เมืองเพชรบุรีพัฒนามาเป็นเมืองท่องเที่ยวในปัจจุบัน

จากข้อมูลข้างต้นประกอบกับการเก็บข้อมูลภาคสนามและศึกษาเอกสารต่าง ๆ ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถแสดงภูมิหลังของการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงหลัก คือ ช่วงแรกเป็นช่วงเวลาที่ปัจจัยสำคัญมาจากทำเลที่ตั้งและภูมิประเทศ ช่วงเวลาต่อมามีปัจจัยมาจากการสร้างสถานที่สำคัญของจังหวัดคือ “พระนครคีรี” ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่พัฒนามาเป็นการท่องเที่ยวเทศกาลงานประจำปีสำคัญของจังหวัดคือ “งานพระนครคีรี” หลังจากนั้นเมื่อมีปัจจัยด้านกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามาทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเป็น 3 หัวข้อตามช่วงเวลาและปัจจัยหลักดังกล่าวคือ

- 2.1.1 เพชรบุรีในฐานะที่เป็นเมืองท่า เมืองหน้าด่านและเมืองพักผ่อนของสยาม
- 2.1.2 “เที่ยวถ้ำ เที่ยวเขา” ก่อนจะเป็น “งานพระนครคีรี” ของคนเพชรบุรี
- 2.1.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน

2.1.1 เพชรบุรีในฐานะที่เป็นเมืองท่า เมืองหน้าด่านและเมืองพักผ่อนของสยาม

การที่จังหวัดเพชรบุรีอยู่ระหว่างภาคกลางกับภาคใต้ของไทย และอยู่ไม่ไกลจากเมืองหลวงมากนัก สามารถเดินทางจากเมืองหลวงมาได้สะดวกโดยใช้เวลาไม่นานทำให้การเดินทางสัญจรไปมาในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีอย่างต่อเนื่อง จังหวัดเพชรบุรีจึงเป็นเมืองท่าและเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เพราะนอกจากเมืองเพชรบุรีจะมีรอยต่อระหว่างแผ่นดินเมืองหลวงกับหัวเมืองทางภาคใต้แล้วยังเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างแผ่นดินอยุธยากับพม่า พระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคสมัยจึงทรงให้ความสำคัญในการรักษาเมืองเพชรบุรีไว้ในฐานะที่เป็นประตูด่านแรกของเสถียรภาพของเมืองหลวงมาตั้งแต่อดีต

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ระบุตรงกันว่าเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองท่าและเมืองหน้าด่านสำคัญมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ด้านการเป็นเมืองท่าปรากฏข้อความในจารึกวัดเขากบ จารึกหลักที่ 11 ด้านที่ 2 ว่า “สิ่งหลที่ป รอดพระพุทธรูปอารยไม่ตรี เพชรบุรี ราชบุรีน...ส อโยธยา ศรีรามเทพนคร ...”¹⁰ จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่านับตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น (ช่วงปีพ.ศ.1962 หรือ จ.ศ. 781) เมืองเพชรบุรีเป็นเส้นทางการคมนาคมระหว่างกรุงศรีอยุธยาไปเมืองอื่น ๆ เช่น มอญ พม่า ลังกา และบันทึกของแองกัมเฟอร์ Engellbert Kaempfer M.D. ในหนังสือ *The History of Japan together with a description of Kingdom of Siam 1690-92* ที่เดินทางมากรุงศรีอยุธยาช่วง พ.ศ.2233 ได้บรรยายการเดินทางโดยเรือเลียบชายฝั่งมากรุงศรีอยุธยา กล่าวถึงเมืองที่เดินทางผ่านคือ เมืองนคร เมืองกุย เมืองปราณ ชะอำ เพชรบุรี ยี่สาน แม่กลอง ท่าจีน แล้วจึงเข้าปากน้ำเจ้าพระยา ดังนี้แล้วเมืองเพชรบุรีจึงเป็นเมืองท่าที่สำคัญของกรุงศรีอยุธยา

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองหน้าด่าน ดังปรากฏในหนังสือ *จุลยุทธการวงศ์* และหนังสือของราชทูต ม. เดอ ลาลูแบร์ เกี่ยวกับเหตุการณ์พ.ศ.2113 พระศรีสุนทรภานุไชยเจ้าเมืองเพชรบุรีและกรมการเมืองรักษาเมืองเพชรบุรีไว้ได้จากทัพของพระยาจันทน์ และพระยาอุเทศราช หากแต่ต่อมาในพ.ศ.2115 จะถูกตีแตกด้วยพระยาละแวก ได้มีการกวาดต้อนผู้คนและทรัพย์สินจำนวนมากไปยังเมืองเขมร พ.ศ.2134 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จประทับแรม ณ ตำหนัก ตำบลโตนดหลวง 12 วันแล้วจึงเสด็จเข้าเมืองเพชรบุรี

¹⁰ สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ในประทีป ชุมพล. (2542). รายงานการวิจัยเรื่อง *ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เน้นเฉพาะเรื่องการทำนาเกลือสมุทรระหว่างเมืองเพชรบุรี-เมืองนครศรีธรรมราช (พุทธศตวรรษที่ 19-22): การตีความในเอกสารท้องถิ่น; วัฒนธรรมจุฬารีกาต. (2535). ศิลปหัตถกรรมของช่างทองเมืองเพชร: ความเป็นมาและสภาพปัจจุบัน; มนุ อุดมเวช. (2531). เพชรบุรีสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น; ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2509). ศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์ ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7.*

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเพชรบุรีเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งมาตั้งแต่อดีต เกิดจากปัจจัยสำคัญด้านทำเลที่ตั้งคือเป็นเมืองที่คั่นระหว่างพม่ากับเมืองหลวงและยังเชื่อมต่อระหว่างเมืองหลวงกับหัวเมืองทางใต้ ปัจจัยด้านภูมิประเทศคือเป็นเมืองที่มีพื้นที่ติดทะเลซึ่งมีผลโดยตรงกับการค้าขายระหว่างประเทศในอดีต ส่งผลให้เพชรบุรีเป็นเมืองท่าที่สำคัญมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติไม่เคยร้างผู้คนมาตั้งแต่อดีต ประกอบกับความมั่งคั่งทางธรรมชาติของเมืองเพชรบุรีทำให้เมืองเพชรบุรียังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเมืองสำหรับเดินทางพักผ่อนมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช นิโกลาส์ แชรแวงส บันทึกไว้ในหนังสือ **ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม (ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช)** ว่า “...เมืองพิบปลี (Pibly : เพชรบุรี)... เป็นเมืองเก่ามาก กล่าวกันว่าเคยเป็นเมืองที่งดงามและมีพระเจ้าแผ่นดินหลายองค์ทรงโปรดประทับแปรพระราชฐานยิ่งกว่าที่เมืองอื่น ๆ¹¹...” (นิโกลาส์ แชรแวงส, สันต์ ท. โกมลบุตร (ผู้แปล), 2506: 53) และใน **ประชุมพงศาวดารภาคที่ 49** เรื่องจดหมายเหตุของมองซิออร์เซเบเรต์ราชทูตฝรั่งเศส ที่เดินทางมาสยามเพื่อเจริญทางพระราชไมตรีกับสยามในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ช่วงพ.ศ.2230-2231 ได้กล่าวถึงเมืองเพชรบุรีไว้ว่า “เมืองเพชรบุรีนี้เป็นเมืองขนาดใหญ่ในประเทศสยาม และเดิม ๆ มาพระเจ้าแผ่นดินสยามก็เคยมาประทับอยู่ในเมืองนี้เสมอ ๆ”¹² จนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์เมืองเพชรบุรีก็ยังเป็นเมืองสำคัญในฐานะที่ “พระมหากษัตริย์โปรดเมืองเพชรบุรี” ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวเสด็จประพาสมณฑลราชบุรี ในประกาศ พ.ศ.2452 พระราชหัตถเลขา ฉบับที่ 5 วันที่ 15 กันยายน ร.ศ. 128 ความตอนหนึ่งว่า

ขึ้นมาถึงเพชรบุรีบ่าย 3 โมง เรือกระบวนมาถึงต่อเวลาเย็น ได้พักอยู่ที่ตึกพัก
ริมน้ำในแพ ซึ่งเขาทำครอบเรือ ไม่ได้ขึ้นอยู่บนบก เมื่อเวลาก่อนมาถึง น้ำมากด้วยฝน
ตกเสมอทุกวัน แต่วันนี้เป็นวันฝนหยุดน้ำแห้งลงไปมาก เขาตั้งร้านที่หลังหมู่ตึกให้คน
มาขายของเครื่องเล่นและอาหารต่าง ๆ เป็นการสนุกสนานอยู่ ผู้คนแน่นหนาตาม
เคยผิดกันกับเมืองอื่น ๆ เพราะเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองที่นิยมเจ้าแผ่นดินมาเสด็จ
รักษาลที่ 4 ด้วยทรงพระกรุณาไว้มาก ติดต่อกันมาจนรักษาลปัจจุบัน¹³นี้

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2515: 1)

¹¹ เน้นโดยผู้วิจัย

¹² พิมพ์เผยแพร่ในงานพระราชทานเพลิงศพมหาอำมาตย์โท พระยาพิชิตธำมาตย์ (สุหรัย วัชรากัย) เมื่อปีมะโรง พ.ศ. 2471 พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีกรุง, อ้างถึงใน สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2557: 22.

¹³ เน้นโดยผู้วิจัย

ข้อความในพระราชหัตถเลขาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดมาประทับที่เมืองเพชรบุรี สอดคล้องกับข้อความในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อง **ประวัติต้นรัชกาลที่ 6** ตอน เสด็จไปประทับที่เพชรบุรี ความว่า “ในปี พ.ศ.2452 นั้นทูลกระหม่อมได้เสด็จไปประทับอยู่ที่เพชรบุรี โดยมาก และได้เริ่มสร้างพระที่นั่ง (ซึ่งภายหลังต่อมาฉันได้ตั้งนามว่า ศรเพ็ชรปราสาทฯ) ตามข่าวคราวที่ได้ทราบมา, ท่านตั้งพระราชหฤทัยไว้ว่า เมื่อพระที่นั่งนี้แล้วเสร็จจะเสด็จออกไปประทับอยู่ที่ **เพชรบุรีเอาเป็นพระราชสำนักประจำทีเดียว**¹⁴, และจะเสด็จเข้ามากรุงแต่ เปนครั้งคราวเท่านั้น, ส่วนราชการแผ่นดินทรงพระราชดำริให้ว่าจะมอบพระราชทานให้ฉันเป็นผู้ประศาสน์สนองพระเดชพระคุณ...” (ราม วชิราวุธ (พระนามแฝง), 2550: 15) นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเสวยแต่น้ำเพชร เพราะเป็นน้ำเสวยอย่างเดียวที่ถูกต้อง ไม่โปรดน้ำเสวยอย่างอื่น จึงทรงมีพระราชดำริสขออารักขามายังพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าลูกยาเธอ และบุคคลผู้ใกล้ชิดพระยุคลบาท ให้เป็นธุระจัดหา น้ำเพชรมาให้เสวยมิได้ขาด¹⁵ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับแรมที่จังหวัดเพชรบุรีหลายครั้ง โดยเฉพาะที่ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ และพระองค์ยังได้ทรงสร้างพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ที่อำเภอชะอำ เพชรบุรีจึงเป็นเมืองที่มีความสำคัญในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรงให้ความสำคัญจนทำให้คนทั่วไปเห็นความสำคัญและสนใจเมืองเพชรบุรีด้วยเช่นกัน

สมัยรัตนโกสินทร์นอกจากพระมหากษัตริย์ที่โปรดเมืองเพชรบุรีแล้ว ยังมีชาวต่างชาติที่เดินทางมาติดต่อค้าขายหรือมาท่องเที่ยวที่สยามและมาท่องเที่ยวที่เมืองเพชรบุรี เช่น J. Thomson เดินทางมาสยามปีพ.ศ.2408 กล่าวถึงเมืองเพชรบุรีไว้ในหนังสือ **The Straits of Malacca, Indo-China and China** ว่า “เพชรบุรี เป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามที่สุดเมืองหนึ่งในสยาม”¹⁶ รวมทั้ง Frank Vincent, Jun. ที่เดินทางมาสยามช่วงปีพ.ศ.2414-2415 แล้วเขียนเป็นบันทึกเรื่อง **The Land of the White Elephant Sights and Scenes in Burma, Siam, Cambodia and Cochine-China** ในบันทึกกล่าวถึงเมืองเพชรบุรีว่า

¹⁴ เน้นโดยผู้วิจัย

¹⁵ ในหนังสือ **ศักดิ์ศรีนิพนธ์** (ศักดิ์ศรี แยมันดนา, 2552: 77-80)

¹⁶ แปลโดย รัตติกาล สร้อยทอง ใน **ตามรอยฝรั่งเล่าความหลังเมืองพระปรี (เพชรบุรี)** (สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2557: 72)

“วันหนึ่งขณะที่ข้าพเจ้ากำลังพูดคุยอยู่กับมิสเตอร์แซนเลอร์เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในกรุงเทพฯที่ข้าพเจ้าได้ไปพบเห็นมา เขาได้กล่าวกับข้าพเจ้าว่า ก่อนที่คุณจะเดินทางกลับออกไปจากประเทศสยามคุณควรจะได้ไปเที่ยวชมเมือง หนึ่ง เป็นเมืองใหญ่อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ออกไปทางตะวันตกเฉียงใต้ราว 100 ไมล์ มีชื่อว่าเมืองเพชรบุรี เมืองนี้นับเป็นสถานที่พักผ่อนทั้งของชาวยุโรปและชาวพื้นเมือง นอกจากนี้ พระเจ้าอยู่หัวสยามยังทรงสร้างพระราชวังที่ประทับ รวมทั้งวัดตลอดจน ถนนหนทางอย่างดีและสะพานไว้ที่นั่นด้วย”

(สำนักงานวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2557: 72)

นอกจากนั้น “เพชรบุรีได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นสถานที่ที่พระเจ้าอยู่หัวสยามเสด็จมาประทับเพื่อพักผ่อนอิริยาบถ” โดยเฉพาะในตอนจบของบันทึกยังคงย้ำอีกว่า “เพชรบุรีเป็นสถานที่ที่มีความสวยงามมาก และเป็นที่พักผ่อนที่ชาวยุโรปที่พำนักอยู่ในกรุงเทพฯ นิยมมาพักร้อนเพื่อเปลี่ยนอากาศ หรือเป็นที่พักผ่อนนอกเมืองใกล้ ๆ วันที่ 11 เราจำต้องจากเมืองเพชรบุรีมาด้วยความรู้สึกเสียดายยิ่ง”¹⁷ จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการที่ชาวต่างชาติสนใจมาเที่ยวเมืองเพชรบุรีเป็นผลมาจากความสวยงามของเมืองเพชรบุรี โดยเฉพาะ “พระเจ้าอยู่หัวสยามเสด็จมาประทับ” และ “สร้างพระราชวัง ...”

เห็นได้ว่าการเดินทางมาพักผ่อนหรือท่องเที่ยวที่เมืองเพชรบุรีมีการบันทึกไว้ชัดเจนในยุคแรก ตั้งแต่สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นการเดินทางท่องเที่ยวของพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และชนชั้นสูง เช่น พวกขุนนางและชาวต่างประเทศคนสำคัญ และเริ่มมีการบันทึกหลักฐานที่มีรายละเอียดการท่องเที่ยวชัดเจนขึ้น ได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 – รัชกาลที่ 6 ซึ่งมีปัจจัยสำคัญจากพระราชนิยมส่วนพระองค์ เชื้อพระวงศ์ และชาวต่างประเทศทั้งที่เป็นพระราชอาคันตุกะและนักเดินทางชาวต่างชาติ ด้วยที่มีอากาศดี การเดินทางไม่ไกลจากเมืองหลวงคือกรุงเทพมหานครมาก การท่องเที่ยวในระยะนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ คือ ภูเขา ถ้ำ ชายหาด การเที่ยววัดและสถานที่สำคัญ เช่น เขابันไดอิฐ เขาหลวง และเที่ยววิถีชีวิตชุมชนชาติพันธุ์คือชาวโซ่ง

¹⁷ แปลโดย ศุภรัตน์ ธาราศักดิ์ ใน ตามรอยฝรั่งเล่าความหลังเมืองพระปรี (เพชรบุรี) (สำนักงานวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2557: 54-67)

2.1.2 “เที่ยวถ้ำ เที่ยวเขา” ก่อนจะเป็น “งานพระนครคีรี” ของคนเพชรบุรี

ข้อมูลหัวข้อ 2.1.1 แสดงให้เห็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จังหวัดเพชรบุรีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับประเทศ และแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้าง “เขาวัง” หรือ “พระนครคีรี” ทำให้เกิดมีงานประจำปีของคนเพชรบุรี คือ “เที่ยวถ้ำ เที่ยวเขา” ซึ่งเป็นคำเรียกติดปากของคนเพชรบุรีที่หมายถึงการไปเที่ยวประจำปี จัดเพียงปีละ 1 ครั้ง คือช่วงตรุษสงกรานต์ ช่วงแรกจัดเพียง 3 วันต่อเนื่องกัน คือตั้งแต่วันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปี ต่อมาเพิ่มเป็น 9 วัน ซึ่งการกำหนดวันจะกำหนดโดยส่วนราชการจังหวัดเพชรบุรี บางคนเรียกการเที่ยวนี้ว่า “เที่ยวงานสงกรานต์ ที่สนามหน้าเขาวัง” ซึ่งจัดให้มีการละเล่น งานรื่นเริงสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ชาวบ้านบางคนอาจเรียกงานนี้ว่า “ไปเที่ยวหน้าเขา” หรือ “ไปเที่ยววนาคเขา” (วาทนพร บุญเดช, สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2562)

การเที่ยวถ้ำ เที่ยวเขา มีสถานที่ที่เป็นถ้ำและภูเขาให้เที่ยวคือ ถ้ำที่เขาบันไดอิฐ ถ้ำเขาหลวง และเขาวัง ซึ่งแต่ละสถานที่ที่มีกิจกรรมที่ควรกล่าวถึงคือ ที่ถ้ำเขาหลวงมีคนมาตั้งวงตะเตงระอ้อกัน ส่วนภายในถ้ำวัดเขาบันไดอิฐมีหนังตะลุงแสดงให้ดูช่วงเวลากลางวัน เพราะในถ้ำมีความมืดพอ นอกจากนี้ยังมีวัดสำคัญอีก 2 วัดที่ผู้ที่เดินทางมาเที่ยวจะไปไหว้พระปิดทองและสรงน้ำพระคือ วัดมหาธาตุฯ และวัดพระนอน จะเห็นได้ว่าบริเวณที่จัดงานเป็นบริเวณที่กว้างมากระหว่างทางเดินจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งจึงมีการตั้งโรงทานแจกจ่ายน้ำดื่ม น้ำล้างหน้าล้างมือ หรือแม้แต่เลี้ยงขนม เลี้ยงอาหารด้วย (บุญมี พิบูลย์สมบัติ, 2551: 187)

“การเที่ยวถ้ำ เที่ยวเขา” หรืออาจเรียกว่า “เที่ยวเขาเที่ยวถ้ำ” ดังที่กล่าวถึงในหนังสือ “ที่ระลึกสมโภชฉลองพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี ครบรอบหนึ่งศตวรรษ เมื่อวันที่ 13 เมษายน พุทธศักราช 2503” กล่าวถึงประเพณีตรุษสงกรานต์สมัยโบราณในเพชรบุรี ว่าช่วงเช้าทำบุญ ช่วงบ่ายเที่ยวเขาเที่ยวถ้ำ มีการตั้งโรงทานตามบ้านริมถนน ให้คนที่เดินทางมาเที่ยวได้กินได้พักผ่อน ของกินที่นำมาเลี้ยงคือเม็ดแมงลัก ลอดช่อง พอช่วงเย็นจะมีการเล่นกีฬาที่หน้าเขาวัง เช่น ม้าวิ่งเปี้ยว แข่งวัวเกวียน วัวคน สะบ้ารำ ส่วนตอนกลางคืนมีการแข่งวัวกะดอก (วัวระดอก) งานนี้จัดสามวันสามคืน ชาวเพชรบุรีจึงถือว่างานนี้เป็นวัฒนธรรมประจำถิ่น และที่น่าสนใจคืองานเทศกาลการท่องเที่ยวของคนเพชรบุรีช่วงสงกรานต์เที่ยวเขาเที่ยวถ้ำนี้นอกจากจะเป็นงานเทศกาลสำคัญของคนเพชรตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในเขตเพชรบุรีแล้ว สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวโซ่ง ชาวมอญจะมารวมกลุ่มกันเดินทางมาเที่ยวเขาวัง และถ้ำบริเวณเขาวังด้วยเช่นกัน

การเที่ยวงานเทศกาลสงกรานต์ที่จัดขึ้นบริเวณเขาวังที่กล่าวมาเป็นงานท่องเที่ยวที่สำคัญของคนในพื้นที่ คนโชน่ พวนและมอญ ที่ต้องเดินทางจากชุมชนของตนมาไหว้พระและเที่ยวเขาวัง เขาหลวง จนเป็นความนิยมที่เรียกว่า “เที่ยวเขาเที่ยวถ้ำ” จนกระทั่งปีพ.ศ.2503 มีการจัดงานสมโภชฉลองพระนครคีรีซึ่งจัดในช่วงเทศกาลสงกรานต์ตรงกับเทศกาลเที่ยวเขาเที่ยวถ้ำที่มีมาแต่ดั้งเดิม คือสมัยที่นายจาด อูร์สยะนันท์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี ตั้ง “คำปรารภของผู้ว่าราชการจังหวัด” ที่พิมพ์เผยแพร่ในหนังสือ **ที่ระลึกสมโภชฉลองพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี** ในคราวครบรอบหนึ่งศตวรรษ เมื่อวันที่ 13 เมษายน พุทธศักราช 2503 ความว่า

“จังหวัดเพชรบุรีมีงานนักขัตฤกษ์ประจำปีที่น่าจะสำคัญมากอยู่อย่างหนึ่ง คือตรุษสงกรานต์ มีงานที่สนามหน้าเขามหาสวรรค์ (เขาวัง) ชาวเพชรบุรีแทบทุกคนจะต้องมาชุมนุมกันรื่นเริงทำบุญ ไหว้พระบนเขาและไหว้พระในถ้ำเป็นประจำเสมอมีค้อยขาด ทั้งนี้เป็นเพราะประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาล... เมื่อครั้งข้าพเจ้ามารับราชการตำแหน่งปลัดจังหวัดเพชรบุรีอยู่นั้น ได้เคยปรารภอยู่เนื่องนิตย์ว่า พระนครคีรีบนเขามหาสวรรค์นี้ทางเทศบาลเมืองเพชรบุรีน่าจะดำเนินการให้เป็นรมณีสถานที่เด่นได้อย่างดี... ครั้นข้าพเจ้าได้มีโชคดีที่มาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีอีกในครั้งนี้ จึงไม่ลืมความดีริเดิมที่ปรารภเหตุไว้แต่ครั้งก่อน จึงพยายามส่งเสริมเทศบาลร่วมกับทางจังหวัดดำเนินการบูรณะพระนครคีรีเท่าที่จะสามารถวิ่งค้นหาเงินอื่นและงบประมาณการซ่อมแซมมาดำเนินการอยู่เสมอ จวบเวลาสงกรานต์งานนักขัตฤกษ์ประจำปี พ.ศ.2503 นี้พอดีบรรจบครบร้อยปีที่พระนครคีรีเริ่มสร้างมา จึงสมควรจัดให้มีงานสมโภชฉลองเป็นการใหญ่ในครั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดจุดสนใจแก่สมบัตินล้ำค่าของประชาชนชาวเพชรบุรี จะได้มีจิตคิดบูรณะถนอมไว้สืบไป

(จังหวัดเพชรบุรี, 2503: 7-12)

การจัดงานเขาวังในปีพ.ศ.2503 นี้มีลักษณะเป็นการเฉลิมฉลองที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ดังรายละเอียดใน “โครงการจัดงานเขาวังเพชรบุรี พ.ศ.2503” กำหนดจัดงานวันที่ 12 เมษายน ถึง 17 เมษายน 2503 รวม 6 วัน มีการประดับไฟฟ้าบนเขาวัง การออกร้านศิลปหัตถกรรมนักเรียน การประกวดต่าง ๆ การปิดทองสร้งน้ำพระ มหรสพต่าง ๆ และกีฬาการละเล่นต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่ายังไม่มี การจัดแสดงผลงานและสาธิตการสร้างสร้งงานของช่างเพชรบุรี

การจัดงานสมโภชฉลองพระนครคีรีในปีพ.ศ.2503 เป็นจุดแรกเริ่มสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทกับการจัดงานเทศกาลระดับจังหวัดที่เพชรบุรีโดยการนำงานเฉลิม

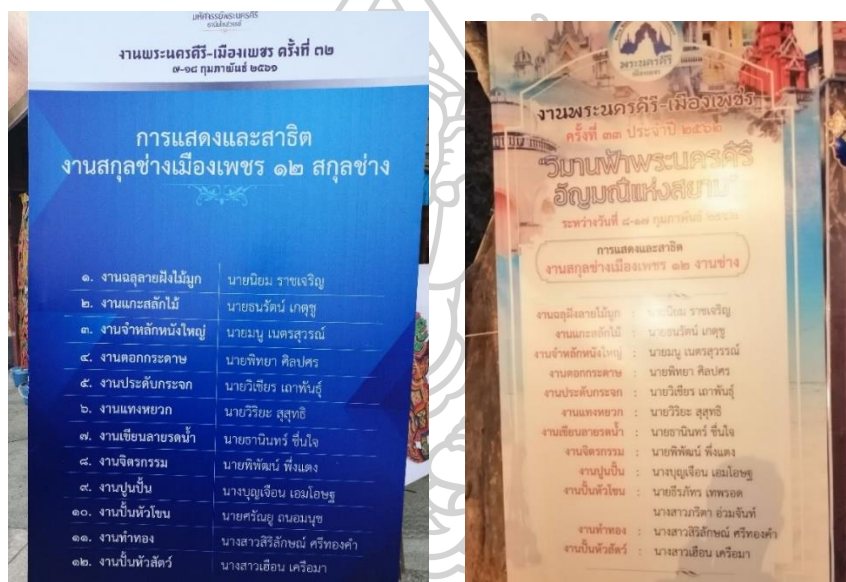
ฉลองพระนครคีรีให้กลายเป็นงานเดียวกันกับงานที่ยาวถ้าเกี่ยวเขาของคนเพชรบุรีที่มีมาแต่เดิม ต่อมา สมัยที่นายเขาวัวศ สุตลาภา เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี ต้องการจัดงานเพื่อเทิดพระเกียรติและ น้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์ของรัชกาลที่ 4 ที่ทรงสร้าง “พระนครคีรี” รัชกาลที่ 5 ที่ทรงสร้าง “พระรามราชนิเวศน์” และรัชกาลที่ 6 ที่ทรงสร้าง “พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน” เพื่อเป็นที่แปร พระราชฐาน ซึ่งปัจจุบันพระราชวังทั้ง 3 แห่งนี้นับเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าทางศิลปะและ ประวัติศาสตร์ เป็นมรดกแห่งความภาคภูมิใจของประชาชนชาวจังหวัดเพชรบุรี และเป็นสถานที่ ท่องเที่ยวที่สำคัญยิ่งของจังหวัดเพชรบุรี จึงได้เริ่มให้มีการจัดงาน “พระนครคีรี – เมืองเพชร” เป็น ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2529 และได้จัดติดต่อกันเป็นประจำทุกปี¹⁸ โดยในงานกำหนดให้มี “การจัดแสดง งานช่างเมืองเพชร” ที่อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นวัดภาคกลาง วัดมหาธาตุ วรวิหาร เพชรบุรีร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี วิทยาลัยครูเพชรบุรี (มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบุรีในปัจจุบัน)

การจัดสัทธิการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมมีรายละเอียดดังในเอกสารการจัดงานพระนครคีรี ครั้งที่ 3 ปีพ.ศ.2531 “งานพระนครคีรี เมืองเพชร ครั้งที่ 3” ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 16-21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2531 มีการสัทธิการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมคือ งานปูนปั้น งานลงรักปิดทองประดับกระจก งานจำหลักไม้ งานช่างเขียน และงานแทงหยวก ช่างที่มาสาธิต เช่น กลุ่มช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ กลุ่มช่างสอย ศิลปะกอบ กลุ่มช่างเฉลิม พึ่งแดง กลุ่มช่างเหิน เกศรา กลุ่มช่างศิริ พรพระ กลุ่มช่างสำรวย เอ็มโอษฐ์ กลุ่มช่างสมพล พรายแก้ว และกลุ่มของอาจารย์ประสม สุธุทธิ สลับหมื่นเวียนกันมาสาธิต การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในงานพระนครคีรีจนครบทั้ง 6 คั้น (ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นวัดภาคกลาง, 2531) หลังจากนั้นได้มีการแสดงและสาธิตงานช่างเมืองเพชรอย่างต่อเนื่อง เช่น งานพระนครคีรี-เมืองเพชร ครั้งที่ 32 วันที่ 9-18 กุมภาพันธ์ 2561 มีการแสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร 12 สกุลช่าง ดังนี้

- 1.งานฉลุลายฝังไม้มุก นายนิยม ราชเจริญ
- 2.งานแกะสลักไม้ นายธนรัตน์ เกตุชู
- 3.งานจำหลักหนังใหญ่ นายมนู เมตรสุวรรณ
- 4.งานตอกกระดาศ นายพิทยา ศิลปะศร

¹⁸ ที่ผ่านมามีการวันการจัดงาน 2 ครั้ง คือปี พ.ศ.2539 ซึ่งตรงกับการจัดงานพระราชทานเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนคริน ทราบรมราชชนนี และปีพ.ศ.2564 เนื่องจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 การจัดงานในปีพ.ศ.2565 จึงเป็นการจัดงานพระ นครคีรีเป็นครั้งที่ 35

- 5.งานประดับกระຈก นายวิเชียร เกาฬันธ์
- 6.งานแทงหยวก นายวิริยะ สุธุทธิ
- 7.งานเขียนลายรดน้ำ นายธานินทร์ ชื่นใจ
- 8.งานจิตรกรรม นายพิพัฒน์ พึ่งแดง
- 9.งานปูนปั้น นางบุญเจือ เอ็มโอษฐ์
- 10.งานปั้นหัวโขน นายศรัณยู ถนอมนุช
- 11.งานทำทอง นางสาวสิริลักษณ์ ศรีทองคำ
- 12.งานปั้นหัวสัตว์ นางสาวเอือน เครือมา

ภาพที่ 21และภาพที่ 22 แผ่นป้ายแสดงรายชื่อช่างเพชรบุรีในงานพระนครคีรี ปีพ.ศ.2561 และพ.ศ.2562

2.1.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยตั้งแต่ พ.ศ.2467 มีการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “สำนักงานการท่องเที่ยว” จนในปีพ.ศ.2502 ได้จัดตั้งเป็นองค์การอิสระชื่อว่า “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” หรือ “อ.ส.ท.” ปีพ.ศ.2522 มีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่งคือ “การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” หรือ “ททท.” นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่ช่วยดูแล

ส่งเสริม สนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เติบโตขึ้นอีกหลายภาคส่วน ทั้งในระดับประเทศ ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับชุมชน

ที่ผ่านมาภาครัฐเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมประจำจังหวัดเพื่อนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จาก นโยบายที่ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปัจจุบันในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีแนวคิดว่าการเลื่อนไหลของ กระแสวัฒนธรรมโลกที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทำให้คนไทย ละเลยอัตลักษณ์ และอื่น ๆ อันจะนำไปสู่การสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและพฤติกรรมที่ไม่ พึงประสงค์ในสังคมไทย (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565: 26) และเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของเมืองและ สร้างคุณค่าของทรัพยากรเพื่อกระจายรายได้ให้คนในท้องถิ่น โดยการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ สืบสานประเพณี วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมพื้นบ้านและเมืองเก่า (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565: 179) จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนเพื่อเกิดความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมอัตลักษณ์ ของพื้นที่ท่องเที่ยว (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565: 104)

จังหวัดเพชรบุรีมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง ทั้งในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549) มียุทธศาสตร์ที่จะให้การท่องเที่ยวของจังหวัดเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม และทางทะเลในภาคตะวันตกจึงเป็นภาคการผลิตที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดเพชรบุรี แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญเช่น หาดชะอำ พระนครคีรี (จังหวัดเพชรบุรี, 2565)

สำหรับข้อมูลด้านด้านเศรษฐกิจ จากการรายงานเศรษฐกิจภาพรวมของจังหวัดเพชรบุรี ประจำปีพ.ศ.2557 พบว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยในปี 2556 มีมูลค่าเท่ากับ 58,663 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.45 จากปีก่อนหน้า สำหรับอัตราการ ขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการค้า โดยเฉพาะสาขาโรงแรมและภัตตาคารมีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2557 มีจำนวนผู้มา เยี่ยมเยือนรวม 5.7 ล้านคน รายได้รวม 19,117 ล้านบาท และมีอัตราการเข้าพักปรับตัวเพิ่มขึ้นทุกปี (จังหวัดเพชรบุรี, 2563ก)

ส่วนการรายงานข้อมูลด้านเศรษฐกิจประจำปี 2562 มีการรายงานจากกลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี (จังหวัดเพชรบุรี, 2563ข) และกลุ่มยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี (จังหวัดเพชรบุรี, 2563ค) นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดเพชรบุรี ว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี ประจำปีพ.ศ. 2562¹⁹ รายงานโดยกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่าผู้เยี่ยมชมเยือน²⁰ รวมนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีจำนวน 9,094,204 คน คิดเป็น 0.32 % ทำให้มีรายได้รวม 32,531.46 ล้านบาท คิดเป็น 3.03 % (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว มีการรายงานข้อมูลจากกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แสดงสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวรายจังหวัดทั้ง 77 จังหวัด ในเดือนมกราคม-สิงหาคม พ.ศ.2562 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวสะสม รวม 77 จังหวัดอยู่ที่ 200,014,021 คน ขยายตัวร้อยละ 1.17 โดยจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีสถิตินักท่องเที่ยวไปเยือนมากที่สุดเป็นอันดับ 7 คือจำนวน 5,635,872 คน

ต่อมา มีการรายงาน “สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยว 77 จังหวัด ไทยเที่ยวไทย ปีพ.ศ. 2562²¹” เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2563 โดยสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยระบุว่า จังหวัดเพชรบุรีมีจำนวนผู้มาเยี่ยมชมเยือนมากเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ คือมีจำนวน 8,410,769 ล้านคน และมีรายได้จากการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากเป็นอันดับที่ 9 ของประเทศคือ มีรายได้ 26,375.48 ล้านบาท และกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แสดงสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวรายจังหวัดทั้ง 77 จังหวัด²² จัดอันดับ “10 จังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวไปเยือนมากที่สุดในเดือน ก.ค.63” โดยจังหวัดเพชรบุรี มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากเป็นอันดับที่ 3 ของประเทศ คือจำนวน 607,071 คน

ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศและ

¹⁹ เป็นการรายงานการท่องเที่ยวในภาพรวม ไม่ระบุแยกประเภทการท่องเที่ยว

²⁰ คำว่า “ผู้เยี่ยมชมเยือน” ตามความหมายในรายงานที่ผู้วิจัยนำมาอ้างหมายถึง นักท่องเที่ยวรวมกับนักท่องเที่ยว

²¹ การรายงานข้อมูลที่ผู้วิจัยอ้างถึงเป็นการรายงานปรับปรุงข้อมูล

²² ข้อมูลดังกล่าวนำเสนอในเพจ BLT Bangkok หรือ Best Living Taste Bangkok เป็นบริษัทด้านสื่อสารมวลชนที่เน้นนำเสนอข่าวสารของคนทำงานในเมือง

แสดงให้เห็นถึงการได้รับความนิยมาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรียังเป็นภาคส่วนที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรีที่สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนเห็นความสำคัญของศิลปกรรมที่เพชรบุรีในด้านที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว ดังเช่นที่กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัด รายงาน “แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.2561-2565 (ฉบับทบทวน)” เมื่อ ธันวาคม 2561 (จังหวัดเพชรบุรี, 2563) มีการรายงานเกี่ยวกับ “ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ผลงานดำเนินงานที่ผ่านมา (ปีพ.ศ.2561)” มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาความมั่งคั่งด้านเศรษฐกิจจากฐานการท่องเที่ยว การค้า การบริการและการเกษตรแบบครบวงจร กลยุทธ์ 1.3 “พัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง มีคุณภาพ มีเอกลักษณ์และแข่งขันได้” นำไปสู่การจัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว งบประมาณ 101,127,000 บาท โดยลักษณะโครงการคือ

“เป็นโครงการที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พัฒนา/ปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว ประกอบด้วยกิจกรรมมหกรรมท่องเที่ยว วัฒนธรรมชุมชนเมืองเพชรบุรี ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์พระนครคีรี-เมืองเพชร พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ก่อสร้าง/ปรับปรุงทางสะพานเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว”

(จังหวัดเพชรบุรี, 2563: 17)

นอกจากหน่วยงานระดับประเทศและระดับจังหวัดแล้ว หน่วยงานระดับท้องถิ่นมีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน ดังที่เทศบาลเมืองเพชรบุรี อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรีกำหนดวิสัยทัศน์ “เพชรบุรีเมืองน่าอยู่ คู่สังคมคุณภาพและน่าเที่ยว” ตามยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) โดยให้มีกิจกรรม “ตามรอยประวัติศาสตร์อยุธยาที่มีชีวิต” กิจกรรม “เรียนรู้งานปูนปั้น” เป็นต้น (เทศบาลเมืองเพชรบุรี, 2563: 51-53)

การดำเนินงานสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยมีการจัดแสดงผลงานของช่างเพชรบุรีหรือการสาธิตการสร้างสรรคงานของช่างเพชรบุรี นอกจากจะดำเนินการในลักษณะเป็นงานประจำจังหวัด งานประจำอำเภอหรืองานในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ช่างเพชรบุรีได้มีพื้นที่ในการจัดแสดงผลงานและสาธิตการสร้างสรรคงานแล้ว ยังมีลักษณะอื่นอีกมาก เช่นการติดตั้งป้ายทางเข้าบ้านช่าง เพื่อ

เป็นการประกาศเกียรติคุณและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการไปเที่ยวชมและศึกษาเรียนรู้งานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร เช่น บ้านช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ บ้านช่างสมชาย บุญประเสริฐ บ้านช่างธานินทร์ ชื่นใจ ฯลฯ รวมไปถึงการช่วยจัดทำแบบบันทึกข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานศิลปกรรมให้เป็นระบบและสามารถเก็บข้อมูลเป็นสถิติเพื่อใช้รายงานผลสถิติการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 23 (ซ้าย) แผ่นป้ายที่หน้าบ้านช่างสมชาย บุญประเสริฐ

ภาพที่ 24 (ขวา) ภาพสมุดบันทึกจำนวนนักท่องเที่ยวที่บ้านช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์

นอกจากการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีแล้ว หน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดยังได้สนับสนุนส่งรายชื่อช่างเพชรบุรีให้ได้รับรางวัลระดับชาติเพื่อเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับช่างเมืองเพชรอีกทางหนึ่ง เช่น เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2558 วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีได้เสนอชื่อช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์ ซึ่งเป็นช่างจิตรกรรมของเพชรบุรี รับรางวัล “วัฒนธรรมคุณากร” จากกระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ด้านศิลปะ (ประเภทบุคคล) ต่อกระทรวงวัฒนธรรมระดับประเทศ เป็นต้น

จากนโยบายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนให้งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีช่วยพัฒนาส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี ดังจะเห็นได้จากเอกสาร “บรรยายสรุปจังหวัดเพชรบุรี” จัดทำโดยฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี หัวข้อ “การท่องเที่ยวและบริการ” มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “สกุลช่างเมืองเพชร” และอธิบายว่า

จังหวัดเพชรบุรียังได้ชื่อว่า มีชื่อเสียงทางด้านช่างสิบหมู่ งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ฯลฯ เป็นอย่างมาก ผลจากการที่งานช่างศิลป์ในเมืองนี้ รุ่งเรืองสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ทำให้เกิดความงามตามศิลปะไทยอีกแนวทางหนึ่งซึ่ง

มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว เรียกว่า “สกุลช่างเพชรบุรี” ซึ่งมีความหมายเน้นหนักที่งานศิลปะซึ่งทำขึ้นในเขตจังหวัดเพชรบุรี มีแบบฉบับของตนเองไม่ซ้ำใครในท้องถิ่นอื่น แม้ว่าจะร่วมสมัยก็ตาม นอกจากนี้ งานช่างทองที่มีฝีมือประณีตขึ้นชื่อของจังหวัด ซึ่งล้วนแล้วแต่แสดงความสามารถของเหล่าช่างสกุลเพชรบุรีทั้งสิ้น

(สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2539: 16)

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนส่งเสริมทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนให้มีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี นอกจากนี้ภาพศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรยังไปปรากฏอยู่ในข้อมูลประจำสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นได้จากแผ่นป้ายข้อมูลที่จัดวางไว้บริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ในข้อมูลที่สืบค้นได้ผ่านทางคิวอาร์โคด (QR Code) ที่แสดงไว้ให้นักท่องเที่ยวได้สืบค้นข้อมูลได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 25 คิวอาร์โคดเพื่อให้อ่านข้อมูลเกี่ยวกับวัดมหาธาตุวรวิหาร

การสื่อสารไร้พรมแดนในยุคโลกาภิวัตน์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปิดเผยตัวตน ช่างเพชรบุรีระบุความเป็นเจ้าของชัดเจนขึ้นผ่านสื่อสังคมอินเทอร์เน็ตที่ได้รับความนิยมในหมู่ช่างเพชรบุรีมากที่สุดตอนนี้คือ เฟซบุ๊ก (Facebook) และยูทูบ (YouTube) ที่ช่างเพชรบุรีแต่ละคนมักนำเสนอผลงานศิลปกรรมที่ตนสร้างสรรค์รวมทั้งกิจกรรมทางสังคมผ่านเพจเฟซบุ๊กของตนที่ตั้งสถานะเป็น “สาธารณะ” เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย การสื่อสารในสื่อสังคมอินเทอร์เน็ตยังมีประโยชน์ในการโฆษณาเผยแพร่ผลงานของช่างเพชรบุรี การให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสร้างงาน แนวคิด วัตถุประสงค์ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่าเดิมที่ช่างนำมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม

การนำเสนอผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร มีทั้งลักษณะที่เป็นเพจ (page) ในเฟซบุ๊ก (Facebook) ของช่างผู้สร้างสรรค์งานโดยตรง เช่น ช่างชัชวาลย์ สหัสสพาสณ์ เปิดเป็นเพจสาธารณะชื่อว่า “บ้านศิลปเอเชียปูนปั้น” เพจกลุ่มช่างทองรุ่งชื่อ “ศูนย์การเรียนรู้งานปูนปั้น อ.ทองรุ่ง อเมโษฐ” เพจของช่างสมชาย บุญประเสริฐ ชื่อ “ช่างปูนปั้นเพชรบุรี” เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเพจที่ใช้ชื่อเป็นหน่วยงานหรือชื่อวัด เช่น “Dasta Thailand” “ททท.เพชรบุรี” “เที่ยวเมืองเก่า เล่าเรื่องเมืองเพ็ชร Phetchaburi Creative City” “กลุ่มลูกหว่า เพชรบุรี Look Wa Group” “ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนและวัดคงคารามวรวิหาร” “พระธาตุฉิมพลีพระเศวตฉัตรนวโกฏิ-วัดข่อย” “วัดข่อย เพชรบุรี” “วัดเขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี” “วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี” “หลวงพ่อดอง วัดเขาตะเครา จ.เพชรบุรี” เป็นต้น เพจดังกล่าวมีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานของช่างเพชรบุรีอย่างต่อเนื่อง

อีกปรากฏการณ์หนึ่งที่น่าสนใจคือการบูรณะโบราณสถานที่เคยรกร้างให้กลายเป็นพื้นที่ที่เดินทางไปเที่ยวชมได้ง่ายและสะดวกสบายมากขึ้น ประกอบกับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีเพื่อตกแต่งสถานที่และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมสถานที่ดังกล่าวเช่นที่วัดท่าช้าง (ร้าง) ที่ชาวชุมชนตำบลท่าช้างร่วมกับเครือข่ายทางวัฒนธรรม เช่น กลุ่มจักรยานบ้านพี่ไสยา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์พจนารถ บัวเขียว รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้ให้สัมภาษณ์กับสำนักข่าวท้องถิ่นคือ “เพชรภูมิ ฮอตนิวส์” ว่า

“เรามองว่าวัดท่าช้างแห่งนี้มีคุณค่าทางโบราณสถานและแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรมอีกแห่งหนึ่งของเมืองเพชรบุรี ทางมหาวิทยาลัยมีความตั้งใจในการส่งเสริมและพัฒนาโบราณสถานแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อให้คนท้องถิ่นเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ ขณะเดียวกันยังสามารถต่อยอดในการกระตุ้นเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ให้คนในพื้นที่โดยใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา”

(เพชรภูมิ ฮอตนิวส์, 2565)

ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบริบทการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเพชรบุรีโดยนักท่องเที่ยวอาจมาเที่ยวสถานที่แห่งนั้นเพราะสนใจผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีเป็นหลักหรือสนใจสิ่งอื่นในสถานที่นั้นแต่

ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีเป็นส่วนช่วยสร้างความงดงามให้เกิดขึ้นในสถานที่และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้สถานที่ที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

อีกทั้งยังจะเห็นได้ว่ากระแสโลกาภิวัตน์ที่ผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในทุกพื้นที่สามารถเป็นที่ท่องเที่ยวได้ จากพื้นที่วัดเคยเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ก็กลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือนอกจากจะสามารถมาสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วยังสามารถเที่ยวชมความงดงามของสถานที่ซึ่งเป็นความงดงามที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของช่างเพชรบุรีที่สามารถสืบค้นได้ว่าการสืบทอดฝีมือมาจากช่างยุคโบราณ

กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้ท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวต่างเห็นความสำคัญของศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรีในลักษณะที่แสดงถึงผลงานสร้างสรรค์ของช่างเพชรบุรีซึ่งเป็นสิ่งที่มี “คุณค่า” ทำให้เกิดความต้องการผลิต “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในแต่ละสถานที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งที่เป็นการนำศิลปกรรมที่มีมาแต่เดิมมานำเสนอและอธิบายในบริบทการท่องเที่ยว และศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประดับตกแต่งสถานที่ให้สวยงามน่าสนใจและเพื่อดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมความงามและความมีคุณค่าดังกล่าว

สรุปว่าภูมิหลังของการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีเกิดจากในอดีตมีปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ที่ส่งผลให้เมืองเพชรบุรีในอดีตเป็นเมืองท่าและเมืองหน้าด่านที่สำคัญ ทำให้มีผู้คนเดินทางสัญจรไปมาที่เมืองเพชรบุรีอย่างต่อเนื่อง และยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้พระมหากษัตริย์หลายพระองค์เสด็จมาประทับที่เมืองเพชรบุรีบ่อยครั้งและเมื่อมาประทับที่เมืองเพชรบุรีแล้วพบว่ามีอากาศเย็นสบาย มีธรรมชาติงดงามทำให้พระมหากษัตริย์หลายพระองค์โปรดเมืองเพชรบุรีจนสร้างเป็นพระราชวังสำหรับแปรพระราชฐาน โดยเฉพาะ “พระนครคีรี” ส่งผลให้มีการจัดงานของคนในจังหวัดเพชรบุรีและกลายมาเป็นงานประจำจังหวัดที่สำคัญคือ “งานพระนครคีรี” จนถึงในปัจจุบันที่มีกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวขึ้นหลากหลายรูปแบบแต่ยังคงมีการนำ “ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี” มาใช้ในการท่องเที่ยว

2.2 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรี

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าจังหวัดเพชรบุรีมีการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวธรรมชาติ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะเด่นของจังหวัดเพชรบุรีคือ “การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม” โดยเฉพาะ “ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี”

ตั้งที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ได้จัดทำโครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนเพชรบุรี เป็นเมืองแห่งช่าง มีการจัดการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนจังหวัดเพชรบุรีเป็น “เมืองช่างแห่งสยาม” วันที่ 6 สิงหาคม 2562 ณ หอประชุมวัดใหญ่สุวรรณาราม อ.เมืองเพชรบุรี โดยมี คณะกรรมการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งคณะช่างเมืองเพชรบุรี ร่วมประชุมพิจารณา ร่างแผนยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนจังหวัดเพชรบุรีเป็นเมืองช่างแห่งสยาม ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2563 - 2567)

นอกจากจังหวัดเพชรบุรีได้รับการยอมรับในฐานะเป็นเมืองท่องเที่ยวด้านศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีแล้วเมื่อพิจารณาเฉพาะแห่งพบแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ลักษณะแรก คือแหล่งท่องเที่ยวที่นำงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีหรือกิจกรรมเกี่ยวกับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมาเป็นจุดเด่น (Highlight) ของแหล่งท่องเที่ยว โดยการโฆษณา ประชาสัมพันธ์หรือนำเสนอภาพหรือข้อมูลของผลงานศิลปกรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวลักษณะที่ 2 คือแหล่งท่องเที่ยวที่นำศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมาประดับตกแต่งสถานที่ โดยการจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวลักษณะที่ 2 นี้ผู้วิจัยพิจารณาจากช่วงปีที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลพบแหล่งท่องเที่ยวในเพชรบุรีที่มีผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีประดับตกแต่งอยู่ในสถานที่ แต่ไม่มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์หรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีศิลปกรรมหลายผลงานซึ่งมีทั้งที่ใช้งานศิลปกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและบางผลงานเพื่อประดับตกแต่งสถานที่ เช่น วัดเขาย้อยมีผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวคือ ศิลปกรรมพุทธประวัติ ทศชาติชาดกในพระอุโบสถใหม่ และมีผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ประดับตกแต่งไว้ที่เสาไฟรอบพระอุโบสถ เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ผู้วิจัยจัดกลุ่มไว้ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีงานศิลปกรรมเป็นจุดเด่น และระบุนายผลงานศิลปกรรมว่าผลงานศิลปกรรมใดเป็นจุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ผลงานใดใช้ประดับตกแต่งสถานที่

แหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีดังกล่าวสามารถแบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรีหรือเฉพาะสถานที่และการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ชาติพันธุ์

ภาพที่ 26 แผ่นป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวที่ถนนคลองกระแชง บริเวณสะพานใหญ่ การแบ่งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภทผู้วิจัยแบ่งตามข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เกณฑ์การแบ่ง 2 ประการคือ ประการแรกพิจารณาที่ลักษณะบ่งชี้สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งที่มีความแตกต่างกัน ดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละหัวข้อ ประการต่อมาคือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายหลักในการเดินทางไปเที่ยวชมว่า ต้องการชมโบราณสถาน สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เที่ยวชมเมืองหรือวิถีชีวิตชาติพันธุ์

ภาพที่ 27 และภาพที่ 28 แผ่นป้ายจัดงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 29: แผ่นป้ายติดตั้งไว้ที่ทางเข้ากลุ่มศิลปะปูนปั้นบ้านช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์

การเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภทผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อแผ่นป้าย แผ่นพับ²³ และสื่อสังคมออนไลน์²⁴ พบว่าแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่กล่าวถึงในการศึกษารั้งนี้ไม่มีค่าเข้าชม²⁵ และมีการระบุวันเวลาเปิดให้เข้าเที่ยวชม คือสามารถเที่ยวชมได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.00-17.00 น. ซึ่งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าเที่ยวชมได้ด้วยตนเอง นอกจากบางสถานที่ที่นักท่องเที่ยวต้องติดต่อให้ผู้ดูแลสถานที่นำชมหรือเปิดให้เที่ยวชมเฉพาะบางโอกาส เช่น วัดเกาะ วัดมหาสมณาราม ฯลฯ

การเก็บข้อมูลภาคสนามดังกล่าว ผู้วิจัยนำเสนอในหัวข้อ 2.2 มีแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ซึ่งได้แสดงข้อมูลให้เห็นแล้วว่าแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมากกว่า 1 ผลงาน ทั้งที่เป็นผลงานศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีปัจจุบัน จากแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษาทั้งหมด 49 แห่งนี้พบผลงานศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีปัจจุบันจำนวน 529 ผลงานซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ 3 โดยแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีทั้ง 49 แห่ง นำเสนอได้ดังตารางต่อไปนี้

²³ สื่อแผ่นพับที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้ ได้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่ามีการแจกสื่อแผ่นพับแนะนำแหล่งท่องเที่ยวตามเทศกาลงานประเพณี กิจกรรมการท่องเที่ยวและสถานที่ที่เป็นร้านอาหาร ศูนย์แนะนำการท่องเที่ยว เช่น ททท.ที่ อ.ชะอำ ศูนย์แนะนำนักท่องเที่ยวหน้าเขาวัง (ปัจจุบันปิดทำการเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19)

²⁴ ช่องทางหลักของสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีคือ เฟซบุ๊ก และยูทูป

²⁵ ยกเว้นรถรางไฟฟ้าที่หากนักท่องเที่ยวต้องการนั่งรถรางขึ้นพระนครคีรีต้องเสียค่าบริการ และร้านขนมแม่กิมไล้เป็นร้านจำหน่ายสินค้า

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนของแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมในแต่ละอำเภอที่จังหวัดเพชรบุรี

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี	อำเภอในเพชรบุรี (แสดงจำนวนของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละอำเภอ)						
	ชะอำ	ท่ายาง	ดอนกุสี	ท่ายาง	บ้านลาด	บ้านดอน	เขาย้อย
แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน							
ศิลปกรรมเป็นจุดเด่น	5	-	2	-	1	1	-
ศิลปกรรมประดับตกแต่ง	1	-	-	-	1	1	-
แหล่งท่องเที่ยววิถีการละเล่น							
ศิลปกรรมเป็นจุดเด่น	4	-	1	-	1	1	-
ศิลปกรรมประดับตกแต่ง	4	1	-	4	-	2	-
การท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรี							
สถานที่จัดเทศกาลฯ	2	-	-	1	1	-	-
สถานที่จัดแสดงผลงานฯ	5	-	-	-	-	1	-
การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ชาติพันธุ์							
ศิลปกรรมเป็นจุดเด่น	4	-	1	-	1	-	-

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี	อำเภอในเพชรบุรี (แสดงจำนวนของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละอำเภอ)							
	ชะอำ	ท่ายาง	ดอนเมือง	บ้านลาด	บ้านคา	ท่ายาง	ท่ายาง	ท่ายาง
ศิลปกรรมประดับตกแต่ง	-	-	-	1	-	-	-	-
รวม	25	1	5	2	4	7	0	0
รวมทั้งสิ้น	49							

แหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีทั้ง 49 แห่ง ดังตารางข้างต้น แบ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเมืองเพชรบุรี 25 แห่ง อำเภอบ้านแหลม 7 แห่ง อำเภอเขาย้อย 5 แห่ง อำเภอชะอำ 5 แห่ง อำเภอบ้านลาด 4 แห่ง อำเภอท่ายาง 2 แห่ง อำเภอแก่งกระจาน 1 แห่ง มีรายละเอียดในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งดังหัวข้อต่อไป

2.2.1 แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน

แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน คือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าเป็นโบราณสถาน คือสถานที่ที่ได้รับสำรวจหรือได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานโดยกรมศิลปากรและอยู่ในการดูแลของกรมศิลปากร²⁶ การดำเนินการปรับปรุง พัฒนา ซ่อมแซมต่าง ๆ จะต้องมีการแจ้งไปยังกรมศิลปากรให้ทราบและได้รับการพิจารณาอนุมัติก่อนจึงสามารถดำเนินการใด ๆ ได้ ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวนี้จึงมีลักษณะที่พยายามรักษาสภาพสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ให้ใกล้เคียงกับของโบราณมากที่สุด อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวลักษณะนี้ส่วนใหญ่มีแผนป้ายให้ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถานติดตั้งไว้ในสถานที่อย่างชัดเจน หรือมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นโบราณสถานของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งไว้ในสื่อสังคม ทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลว่าสถานที่ดังกล่าวเป็น “โบราณสถาน” ที่มีคุณค่าและสนใจไปเที่ยวชมสถานที่ดังกล่าว

2.2.1.1 โบราณสถานที่มีงานศิลปกรรมเป็นจุดเด่น

แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานที่มีงานศิลปกรรมเป็นจุดเด่น คือแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานที่มีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับงานศิลปกรรมในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน เพื่อแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมดังกล่าวเป็น “มรดกทางวัฒนธรรม” ที่ควรค่าแก่มาเที่ยวชม พบ 9 แห่ง

แหล่งท่องเที่ยวที่มีงานศิลปกรรมเป็นจุดเด่นในโบราณสถานผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในวัด เฉพาะพื้นที่ที่เป็นพระอุโบสถและศาลาการเปรียญ ยกเว้นที่ถ้ำยายจูงหลานที่เป็นศิลปกรรมสมัยทวารวดีที่สร้างสรรค์ที่ผนังถ้ำ สำหรับการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมคือนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติเป็นหลัก มีบางสถานที่ที่นำเสนอเรื่องเล่าอื่นเพิ่มขึ้นตามความนิยมของยุคสมัยที่สร้างสรรค์งานศิลปกรรม คือที่วัดกุฎี มีการนำเสนอเรื่องเล่ารามเกียรติ์ ไซอิ๋ว และศิลปกรรมที่วัดมหาสมณารามวรวิหารที่นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิต ดังนี้

²⁶ ข้อมูลโบราณสถานที่จังหวัดเพชรบุรี อ้างอิงจาก <http://finearts.go.th/fad1> ซึ่งเป็นเว็บไซต์ของสำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

1. ถ้ายายจุงหลาน²⁷

ถ้ายายจุงหลาน ต.ถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด หรือโบราณสถานถ้ำเขาน้อย หรือเขาน้อยทรงอาสน์ (ชื่อตามเอกสารของสำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี) อยู่ใกล้กับวัดถ้ำรงค์ ต.ถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด ถ้ายายจุงหลานยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน แต่สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ได้สำรวจแล้วเมื่อเดือนกันยายนและเดือนธันวาคม พ.ศ.2547 ความน่าสนใจของสถานที่แห่งนี้คือมีศิลปกรรมปูนดำสมัยทวารวดีที่ผนังถ้ำ นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ

2. วัดกุฎี

วัดกุฎี ต.บางเค็ม อ.เขาย้อย ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 92 ตอนที่ 136 วันที่ 21 กรกฎาคม 2518 วัดกุฎีมีศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ช่วงปี พ.ศ.2471 -2473 ที่พระอุโบสถไม้สักเป็นผลงานของช่างเนื่อง นายเทียน นายหวาน แกะสลักสลักไม้ที่บ้านประตู่ หน้าต่าง ผลงานของช่างระยอม ศรีสังวาล เป็นผลงานที่บ้านประตู่หลังนำเสนอเรื่อง ทศชาติชาดก มหาเวสสันดรชาดก และเรื่องรามเกียรติ์ รวมทั้งผลงานของเจ๊กโง้งแกะสลักไม้เรื่องไซอิ๋ว นอกจากนี้ยังจิตรกรรมที่ศาลาการเปรียญพุทธประวัติตอนป่าเลไลยก์ ภาพเหตุการณ์ตอนพระมาลัยไปนมัสการพระจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ กับภาพปราสาทของพระยายมราชและนรกขุมต่าง ๆ

²⁷ การเรียงลำดับแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยไม่ได้เรียงลำดับตามปีที่สร้างสรรค์ผลงานเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่สร้างสรรค์ผลงานมากกว่า 1 ครั้ง สำหรับข้อมูลที่เป็นลำดับความเก่าแก่ของแต่ละสถานที่ จากการศึกษาพบว่าการสร้างสถานที่แต่ละแห่งระบุเป็นช่วงเวลาที่ไม่ชัดเจน เช่นระบุว่ามาตั้งแต่สมัยอยุธยา รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นหัวข้อหนึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ข้อมูลระดับ “เมือง” ซึ่งระบุเป็นเวลาได้ยาก การเรียงลำดับแหล่งท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงเรียงลำดับตามตัวอักษร

ภาพที่ 30 และ ภาพที่ 31 เอกสารแนะนำที่ท่องเที่ยวในเพชรบุรีและศิลปกรรม
ที่วัดกุฎี ต.บางเค็ม อ.เขาย้อย

3. วัดเกาะ

วัดเกาะ ต.ท่าราบ อ.เมืองเพชรบุรี หรือวัดเกาะแก้วสุทธาราม (ชื่อตามที่ตั้งทะเบียน
ในเอกสารของสำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี) ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราช
กิจจานุเบกษา เล่ม 71 ตอนที่ 71 วันที่ 5 มกราคม 2497 ศิลปกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจที่วัดเกาะคือ

- 1) จิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถหลังเก่าสมัยอยุธยาตอนปลาย (ปี
พ.ศ.2277) นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ
- 2) ภาพเขียนที่คอสองศาลาการเปรียญหลังเก่า ที่มีข้อความเขียนไว้เหนือ
ประตูด้านหน้าระบूपี่ที่สร้างคือ พ.ศ.2431²⁸ นำเสนอภาพเล่าเรื่องพระเวสสันดรครบทั้ง 13 กัณฑ์
และภาพเล่าเรื่องพระปฐมสมโพธิ

การเที่ยวชมศิลปกรรมที่วัดเกาะ นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อเข้าชมล่วงหน้าหรือ
เดินทางไปติดต่อกับผู้ดูแลสถานที่ให้เปิดพระอุโบสถหลังเก่าและศาลาการเปรียญได้ตามเวลาที่ทาง
เจ้าหน้าที่วัดสะดวก เนื่องจากโดยปกติสถานที่ดังกล่าวปิดใส่กุญแจที่ประตูเพื่อป้องกันสิ่งของภายใน
สถานที่เสียหาย

²⁸ นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว แสดงความเห็นว่าจะจะเป็นผลงานของครุหวน ตาลวันนา โดยสรุปจากการให้ข้อมูลของอาจารย์พรและพระ
ครูเพชรโรคมคุณที่เคยบอกกับอาจารย์ล้อม เฟ็งแก้วว่าภาพชุดนี้เขียนขึ้นโดยครุหวน ตาลวันนา และพ่อละมุด แต่ไม่สามารถระบุได้
ว่าผู้ใดเขียนภาพไหน ประกอบกับข้อมูลที่ว่าครุหวนมีภรรยาเป็นหญิงชาวโขง ชื่อแม่หลิม ทำให้เชื่อได้ว่าครุหวนซึ่งเป็นช่างที่มีความ
ผูกพันกับชาวโขงน่าจะเป็นผู้วาดภาพดังกล่าว (2562: 81-82)

4. วัดชีว้ประเสริฐ

วัดชีว้ประเสริฐ ต.ท่าราบ อ.เมืองเพชรบุรี ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน แต่สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ได้สำรวจแล้วเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2540 และบันทึกข้อมูลเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2540 วัดชีว้ประเสริฐมีผลงานศิลปกรรมที่น่าสนใจคือ

- 1) จิตรกรรมบนแผ่นไม้บริเวณคอสองของศาลาการเปรียญ ระบุปีที่สร้างไว้ในภาพเขียนคือ พ.ศ.2473-2474 นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ
- 2) ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องรามเกียรติ์ที่หน้าจั่วบานประตูและบานหน้าต่างพระอุโบสถ โดยครูช่างเมืองเพชร 6 คน สร้างสรรค์ช่วงปี 2520-2522
- 3) ผลงานจิตรกรรมที่ผนังด้านนอกหน้าพระอุโบสถ สร้างสรรค์ประมาณปี พ.ศ.2530 นำเสนอเนื้อหาตอนโปรดพุทธมารดา

5. วัดท้ายตลาด

วัดท้ายตลาด ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน แต่สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ได้สำรวจแล้วเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2539 และบันทึกข้อมูลเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2539 วัดท้ายตลาดมีผลงานของนายอยู่ อินมี สร้างสรรค์ภาพเขียนจิตรกรรมในพระอุโบสถหลังเก่า มีข้อความที่ปรากฏบริเวณภาพกำแพงวัดในภาพเขียนว่า “นายช่างอยู่ อินทร์มีเขียน พ.ศ. 2500” นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติและภาพนางเมขลากับรามสูร สำหรับการเข้าชมศิลปกรรมภายในพระอุโบสถนักท่องเที่ยวต้องติดต่อผู้ดูแลสถานที่ให้เปิดประตูพระอุโบสถ หรือรอเข้าชมช่วงที่มีการจัดงานต่าง ๆ ที่ทางวัดหรือชุมชนจัดขึ้น

6. วัดปากคลอง

วัดปากคลอง ต.บางครก อ.บ้านแหลม ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน แต่สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ได้สำรวจแล้วเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2539 และบันทึกข้อมูลเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539 วัดปากคลองมีศิลปกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจเที่ยวชมคือ

- 1) ภาพเขียนบนแผ่นไม้ใสรอบแขวนไว้บนชื่อด้านในศาลาการเปรียญ สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2430 โดยพระครูโศภธรรมสาร (อดีตเจ้าอาวาส) กับพระอาจารย์แหม่มเรื่องเล่าพระปฐมสมโพธิกถา

2) ผลงานนายแป้ว บำรุงพุทธ สร้างสรรค์ขึ้นช่วงรัชกาลที่ 7 ที่หน้าบ้านพระอุโบสถหลังเก่าเป็นงานปูนปั้นพุทธประวัติและเวสสันดรชาดก

7. วัดไผ่ล้อม (วัดร้าง)

วัดไผ่ล้อม ต.ท่าราบ อ.เมืองเพชรบุรี ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 75 ตอนที่ 19 วันที่ 22 มีนาคม 2527 วัดไผ่ล้อมมีศิลปกรรมปูนปั้นที่ผนังด้านในโบสถ์ ศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธโฆษาจารย์ เดินทางไปนมัสการรอยพระพุทธบาทที่เขาสุมนกูฏ ลังกาทวีป (ศรีลังกา)

8. วัดมหาสมณารามวรวิหาร

วัดมหาสมณารามวรวิหาร ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 71 ตอนที่ 71 วันที่ 5 มกราคม 2497 วัดมหาสมณารามวรวิหารมีศิลปกรรมที่น่าสนใจคือ

1) จิตรกรรมภาพเขียนสีฝุ่นที่ฝาผนังพระอุโบสถช่วงสมัยรัชกาลที่ 4²⁹ ผลงานของขรัวอินโข่ง อาจารย์เป่า (วัดพระทรง) ครูหวน ตาลวันนา พ่อละมุด (บ้านข้าว) และหลวงพ่อกุठी (วัดพลับพลาชัย) นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตของคนและการเดินทางนมัสการสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา

2) ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในปี พ.ศ.2550 โดยกลุ่มช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ เป็นศิลปกรรมปูนปั้นที่หน้าบันศาลาวัดมหาสมณารามราชวรวิหาร อ.เมืองเพชรบุรี นำเสนอเหตุการณ์เรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระลักษมณ์รบกุมภกรรณ

การเที่ยวชมงานศิลปกรรมที่วัดมหาสมณาราม นักท่องเที่ยวสามารถชมงานศิลปกรรมที่หน้าบันศาลาวัดได้ตามปกติ แต่หากต้องการชมงานศิลปกรรมในพระอุโบสถต้องรอโอกาสพิเศษเนื่องจากโดยปกติทางวัดไม่เปิดพระอุโบสถให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชม ที่ผ่านมามีการเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมคืองาน “160 ปี พระนครคีรี” เมื่อวันที่ 12-14 กรกฎาคม 2562 มีการจัดกิจกรรม “นำชมเขาหลวง-เขาวัง” เฉพาะช่วงเช้าของช่วงวันจัดงาน โดยมีดร.ศรัณย์ มะกรุดอินทร์ และเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครคีรีเป็นผู้บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ระหว่างการเที่ยวชม

²⁹ สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยาและคณะ สันนิษฐานว่า “คงเขียนขึ้นราว พ.ศ.2402-2403” (2545-2546: 15)

ภาพที่ 32 กิจกรรมชมศิลปกรรมที่วัดมหาสมณาราม ในงาน 160 ปีพระนครคีรี

9.วัดใหญ่สุวรรณาราม

วัดใหญ่สุวรรณาราม ต.ท่าราบ อ.เมืองเพชรบุรี ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 วัดใหญ่สุวรรณารามมีจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลาย³⁰ นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติตอนเทพชุมนุมและตอนมารผจญ

2.2.1.2 โบราณสถานที่มืองานศิลปกรรมประดับตกแต่ง

โบราณสถานที่มืองานศิลปกรรมประดับตกแต่งคือ สถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมุ่งเที่ยวชมโบราณสถานเป็นหลักมิได้มีจุดมุ่งหมายในการเที่ยวชมงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี หากแต่ในสถานที่ดังกล่าวมืองานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีประดับตกแต่งภายในบริเวณสถานที่เพื่อเพิ่มความสวยงามและความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น พบ 3 แห่ง ซึ่งลักษณะการนำเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์เพื่อประดับตกแต่งที่พบในการศึกษาครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นการนำเรื่องที่แต่เดิมมีขนาดยาวมานำเสนอเป็นงานในลักษณะต่าง ๆ และเรื่องเล่าวิถีชีวิต ดังนี้

1.พระนครคีรีหรือเขาวัง (สถานีรถรางไฟฟ้า)

กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนพระนครคีรีหรือเขาวัง ต.คลองกระแชง อ.เมืองเพชรบุรี เป็นโบราณสถานสำคัญของชาติและได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี

³⁰ สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยาและคณะ (2545-2546: 14) สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นสมัยพระเจ้าปราสาททอง

เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2522 และบริเวณโถงอาคารทางขึ้นรถรางไฟฟ้าพระนครคีรีมีผลงานศิลปกรรมที่น่าสนใจคือ

1) ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2540 โดยช่างทองรุ่ง ेमโษษฐ ช่างบาทยัน รอดจากทุกข์ สร้างสรรค์ศิลปกรรมปูนปั้นนูนต๋านำเสนอเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระรามปราบรามสูร เป็นเรื่องราวต่อเนื่องกัน 13 เหตุการณ์ และศิลปกรรมปูนปั้นนูนต๋า เรื่องเล่าวิถีชีวิตคนเพชรบุรี

2) ทางเข้าพระนครคีรี บริเวณที่จอดรถหน้ารถรางไฟฟ้า มีป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรีติดตั้งไว้ริมถนน เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต๋า นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตคนเพชรบุรี

2.วัดท่าไชยศิริ

วัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 113 ตอนพิเศษ 50 ง วันที่ 18 ธันวาคม 2539 วัดท่าไชยศิริ มีศิลปกรรมที่น่าสนใจคือ

1) ศิลปกรรมที่ประดับตกแต่งผนังด้านในพระอุโบสถที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2555 โดยช่างยุทธนา อินทร์จิตร (ช่างกัน พรศิลป์) เป็นจิตรกรรมใส่กรอบรูปประดับที่ฝาผนังด้านในพระอุโบสถ นำเสนอเนื้อหาตอนมารผจญ และผลงานจิตรกรรมประดับใส่กรอบกระจกติดที่ผนังด้านในพระอุโบสถ จำนวน 10 ภาพ ภาพละ 1 พระชาติ รวมเป็น 10 พระชาติ

2) ทำน้าวัดท่าไชยศิริ มีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2555 โดยช่างทองรุ่ง ेमโษษฐ เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต๋าบนผนังกำแพงลอยตัว มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับทหารไทยรบกับทหารพม่าที่วัดท่าไชยศิริและทหารเดินขบวนแบกน้ำขึ้นเขาวัง

3.วัดสมุทธาราม

วัดสมุทธาราม ต.แหลมผักเบี้ย อ.บ้านแหลม ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน แต่สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ได้สำรวจแล้วเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2539 และบันทึกข้อมูลเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539 พระอุโบสถหลังใหม่ของวัดสมุทธารามมีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ในปี พ.ศ.2562 โดยช่างวัชระ ช่วงโชติ เป็นผลงานจิตรกรรม วาดเป็นภาพต่อเนื่องเรียงลำดับเรื่องราวในพุทธประวัติ ไม่มีเส้นแบ่งเนื้อหา นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ

2.2.2 แหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์

แหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถานที่และมักมีการวางจำหน่ายสิ่งสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมสถานที่ดังกล่าวต่างมีจุดประสงค์คล้ายกันคือ “มาไหว้พระ” “มาขอพร” หรือ “มาแก้บน” แล้วจึงเดินเที่ยวชมโดยรอบบริเวณสถานที่

2.2.2.1 สถานที่สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีงานศิลปกรรมเป็นจุดเด่น

สถานที่สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีงานศิลปกรรมเป็นจุดเด่น คือ สถานที่ที่นักท่องเที่ยวมุ่งสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสนใจเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่อยู่ในสถานที่ รวมทั้งการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวจะมีการนำผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของสถานที่ดังกล่าว พบ 7 แห่ง ซึ่งสถานที่ทั้งหมดเป็น “วัด” ที่ส่วนใหญ่มีการสร้างศาสนสถานเพิ่มในพื้นที่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เรื่องเล่าที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่จึงมักเป็นเรื่องราวที่ตัวละครประสบความสำเร็จหรือสามารถผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ จนถึงช่วงชีวิตที่มีความสุขเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะเด่นของสถานที่ท่องเที่ยว ดังนี้

ภาพที่ 33 และภาพที่ 34: เอกสารแนะนำการท่องเที่ยวศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดช้อย

1. วัดช้อย

วัดช้อย ต.คลองกระแชง อ.เมืองเพชรบุรี มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปสักการะคือพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ วัดช้อยมีผลงานศิลปกรรมที่น่าสนใจคือ

1) ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2554 โดยช่างชั้น ช่างปอด ซึ่งเป็นลูกศิษย์ช่างมานิตย์ ไชยวงษา ออกแบบโดยอาจารย์สัมพันธ์ ภิรมนัส เป็นผลงานแกะสลักไม้ทาสีทองประดับที่ผนังเหนือพระประธานด้านในพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ นำเสนอเรื่องเวสสันดรชาดกครบทั้ง 13 กัณฑ์

2) จิตรกรรมลายทองที่ผนังด้านในพระธาตุฉิมพลีพระเศรชฐีนวโกฏิ วัดข่อย นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติตอนพระพุทธเจ้าขณะฝ่ายอธรรม 8 เหตุการณ์ที่มีการนำมาแต่งเป็นคาถา พาทุงหรือพุทธชัยมงคลคาถา ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2554

3) ปีพ.ศ.2554 ช่างเอกลักษณ์ มิตรรันสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมปูนปั้น ทาสีบรอนด์บนผนังด้านหลังพระธาตุฉิมพลีพระเศรชฐีนวโกฏิ นำเสนอเรื่องพระมหาชนก สำนวนพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ จำนวน 5 เหตุการณ์

4) พ.ศ.2562 ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ออกแบบให้ช่างชั้น ช่างปอดซึ่งเป็นลูกศิษย์ช่างมานิตย์ ไชยวงษา สร้างสรรค์งานศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่โรงงาน นำเสนอประวัติพระอินทร์

ภาพที่ 35 และภาพที่ 36 กิจกรรม “ดูเล แลเมือง ร้อยเรื่องชุมชน” เมื่อวันที่ 29 พ.ย.-1 ธ.ค.2562 ที่จัดโดย อพท.(มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่วัดข่อย ด้านในพระธาตุฯ มีคิวอาร์โคดเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว)

2.วัดเขาย้อย

วัดเขาย้อย ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นักท่องเที่ยวสนใจไปสักการะคือ รอยพระพุทธบาทที่ประดิษฐานอยู่ในมณฑป และพระพุทธรูปไสยาสน์ภายในถ้ำเขาย้อย ซึ่งทางวัดได้สร้างอุโบสถหลังใหม่เป็นไม้สักทั้งหลัง ที่วัดเขาย้อยมีผลงานศิลปกรรมที่เป็นจุดเด่นคือ

1) ด้านในพระอุโบสถไม้สักมีศิลปกรรมที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2557 โดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ เป็นผู้ออกแบบ ช่างวิเชียร เกาพันธ์ุ ช่างมี ช่างฮิ้น เป็นผู้แกะสลักไม้เป็นแผ่นสี่เหลี่ยม แผ่นละ 1 เหตุการณ์ที่ผนังด้านในพระอุโบสถใหม่ นำเสนอเนื้อหาตอนประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพาน มารผจญ และทศชาติชาดก เป็นผลงานแกะสลักไม้จัดวางอยู่ด้านบนของฝาผนังพระอุโบสถ ถัดมา

ด้านล่างของฝาผนังมีงานแกะสลักไม้ นำเสนอพุทธประวัติตอนพระพุทธเจ้าขณะฝ่ายอธรรม 8 เหตุการณ์ที่มีการนำมาแต่งเป็นคาถาพาหุง เป็นผลงานของช่างต่อม ช่างหมั่น ช่างนัท ลูกศิษย์ช่างมานิตย์ ไชยวงษา ครูช่างแกะสลักไม้ โดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ เป็นผู้ควบคุมงานและให้แนวคิดแก่ช่างที่สร้างสรรค์ผลงาน

2) บริเวณโดยรอบพระอุโบสถ มีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ. 2557-2562 โดยช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ เป็นศิลปกรรมปูนปั้นที่หน้าบันอาคารทางเข้าถ้าเขาย้อย นำเสนอเรื่องราวเกียรติ ตอนศึกกุมภกรรณ เป็นภาพหมุนวนสู้กับกุมภกรรณ

3) ศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวรอบโบสถ์และบริเวณโดยรอบสวนด้านนอกวัด เขาย้อยที่สร้างสรรค์โดยกลุ่มช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ ออกแบบโดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ นำเสนอเรื่องราวเกียรติ ตามที่ช่างธานีรินทร์ตั้งใจนำเสนอเป็นวันร 18 มงกุฎกทัพ

นอกจากนี้ยังมีศิลปกรรมประดับตกแต่งสถานที่ที่เป็นผลงานแกะสลักไม้ นำเสนอวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ประดับที่เสาโพรอบพระอุโบสถ สร้างสรรค์ปีพ.ศ.2560 โดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ออกแบบและลูกศิษย์ของช่างมานิต ไชยวงษา เป็นผู้แกะสลัก

3.วัดท่าช้าง (ร้าง)

วัดท่าช้าง (ร้าง) ต.ท่าช้าง อ.บ้านลาด มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปสักการะคือพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลาย มีอายุมากกว่า 400 ปีในโบสถ์ร้าง วัดท่าช้าง (ร้าง) มีศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2562 โดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ เป็นผลงานศิลปกรรมจิตรกรรมลงสีทองที่ฝาผนังด้านในศาลาพักกาย พักใจ นำเสนอตำนานของตำบลท่าช้าง และเรื่องเล่าวิถีชีวิตของคนเพชรบุรี

4.วัดนอกปากทะเล

วัดนอกปากทะเล ต.ปากทะเล อ.บ้านแหลม มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปสักการะคือพระพุทธรูปในโบสถ์มหาอุตม์หลังเก่าอายุมากกว่า 100 ปี ประกอบกับสิ่งปลูกสร้างใหม่คือ “เรือเกตรานิพพานัง” มีขนาดใหญ่ รูปทรงเป็นเรือสำเภาลำใหญ่อยู่ติดถนนแหลมผักเบี้ย-ชะอำ สร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวมาก เรือเกตรานิพพานัง มีศิลปกรรมที่น่าสนใจคือ

1) งานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2559-2561 โดยช่างเอกลักษณ์ มิตรรัน เป็นผลงานปูนปั้นนูนต่ำที่ผนังด้านในเรือเกตรานิพพานัง นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ ตอนปรินิพพาน และศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัว ติดตั้งอยู่ที่หน้าเรือเกตรานิพพานัง นำเสนอเรื่องสังข์ทอง ตอนพระสังข์ออกจากหอยสังข์ และเจ้าเงาะหาปลา

2) พระอุโบสถหลังเก่า มีผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่บานหน้าต่าง
สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2552 โดยช่างมาโนช อยู่เย็น นำเสนอเรื่องสังข์ทอง

5. วัดพระทรง

วัดพระทรง ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวคือหลวงพ่อดล พระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงด้านการสร้างวัตถุมงคลและสักยันต์หนุมาน พระอุโบสถวัดพระทรงที่บริเวณหน้าบ้านมีผลงานของขุนศรีวิงยศ สร้างประมาณปี 2458 (กันยา อ้อ ประเสริฐ, 2548 : 45) เป็นงานแกะสลักไม้ภาพพระอินทร์นั่งบนบัลลังก์ในวิมาน มีมเหสีอยู่ด้านข้าง และผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2540 โดยช่างเฉลิม พึ่งแดง เป็นศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องราวเกียรติ 3 เหตุการณ์ ที่หน้าบันหอพระครูสุวรรณมุนี (ตราภูมิ) หลวงปู่มี 2 ภาพจับ คือตอนพระรามและหนุมานสู้กับทศกัณฐ์ และตอนหนุมานสู้กับทศคีรีวัน บริเวณหน้าบันหน้าต่างพระอุโบสถ 1 ภาพจับคือตอนหนุมานจับนางวานรินทร์

6. วัดมหาธาตุวรวิหาร³¹

วัดมหาธาตุวรวิหาร ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาสักการบูชาหลายสิ่งด้วยกัน เช่น หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูปหลวงพ่อดูทอง พระปรารค์ 5 ยอด ที่ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปรอบระเบียงคต ฯลฯ และวัดมหาธาตุฯ ยังมีชื่อเสียงเรื่องผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่นักท่องเที่ยวต่างให้ความสนใจมาเที่ยวชม ดังนี้

- 1) ศิลปกรรมปูนปั้นที่ซุ้มประตูหน้าวัด (ด้านพระวิหารหลวง) นำเสนอเหตุการณ์พุทธประวัติตอนเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์³²
- 2) ศิลปกรรมปูนปั้นของปู่อิน ที่หน้าบันพระวิหารหลวง เป็นภาพพระนารายณ์ทรงครุฑและครุฑเหยียบบ่าหนุมาน

³¹ การจัดกลุ่มวัดมหาธาตุวรวิหารเป็น “สถานที่สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์” แม้ว่าวัดมหาธาตุฯ จะได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 หากแต่ผู้วิจัยจัดกลุ่มไว้ในหัวข้อนี้เนื่องจากผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวเป็นหลักในการแบ่งกลุ่มการท่องเที่ยวดังกล่าว โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้เหตุผลของการมาวัดมหาธาตุฯ คือมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์

³² จำนง เอมริน สันนิษฐานว่าเป็นศิลปกรรมที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาและหลวงกำปมาภรณ์ช่อมแซมของเดิม (วัดมหาธาตุวรวิหาร, 2552: 60)

3) พ.ศ.2463-2466 นายหวน ตาลวันนา นายเลิศ พ่วงพระเดช และนาย พิน อินฟ้าแสง ยังได้สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสีฝุ่นด้านในพระอุโบสถ³³ เป็นศิลปกรรมเรื่องเล่า พุทธประวัติ

4) พ.ศ.2520 ช่างมู เนตรสุวรรณ สร้างสรรค์ศิลปกรรมปูนปั้นประดับ หน้าบันศาลาบำเพ็ญกุศล นำเสนอตอนพระรามรบทศกัณฐ์

5) พ.ศ.2529 ช่างคง สำลี สร้างสรรค์ศิลปกรรมปูนปั้นประดับหน้าบันพระ อุโบสถหลังเก่า นำเสนอเหตุการณ์ตอนพระลักษมณ์รบอินทรชิต และตอนหนุมานรบกุมภกรรณ ที่หน้า บันหอประชุม

6) ศาลาอัมพร บุญประคอง วัดมหาธาตุฯ มีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ ขึ้นในปี พ.ศ.2529-2536 โดยกลุ่มช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำ ที่หน้าจั่ว อาคารศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง นำเสนอเรื่องพระอภัยมณี ตอนพระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อ สมุทร 3 เหตุการณ์ ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและ เหตุการณ์ทางสังคมการเมืองต่าง ๆ

7. วัดไร่ดอน (เขากิว)

วัดไร่ดอน (เขากิว) ต.ไร่ส้ม อ.เมืองเพชรบุรี มีพระอุโบสถแก้ว 2 ชั้นเป็นสถานที่ คักดีสิทธิ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปกราบไหว้พระประธานในพระอุโบสถ วัดไร่ดอนมีศิลปกรรมที่เป็น จุดเด่นคือ ผลงานที่สร้างขึ้นในปีพ.ศ.2557 เป็นศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวรูปหุ่นขี้ผึ้งมือขวาถือตรีเพชร มือซ้ายชูสามนิ้วที่ออกแบบโดยช่างธานินทร์ ชื่นใจและปั้นโดยช่างสำรวย เอ็มโอษฐ์ อีก 1 ผลงาน

นอกจากนี้ผลงานศิลปกรรมที่ประดับตกแต่งสถานที่คือ ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้น ในปี พ.ศ.2559 โดยช่างธานินทร์ ชื่นใจ เป็นผลงานจิตรกรรมลายรดน้ำที่ด้านในเสาในพระอุโบสถหลัง

³³ มีข้อความปรากฏในภาพเขียนที่สามารถระบุช่างผู้วาดผลงานต่าง ๆ ดังนี้ เรื่องพระมหोสดกามีข้อความระบุชื่อและปีที่ บริเวณภาพป้อมปราสาทว่า “นายหวนตาลวันนา ผู้เขียน เพิ่มของเก่า” และ “พ.ศ.2463” ผลงานของนายเลิศ พ่วงพระเดช คือ ภาพพุทธประวัติเสด็จออกบวช บำเพ็ญทุกรกิริยา มีการบันทึกไว้ในภาพเขียนว่า “เขียนขึ้นเพื่อบูชาครู คือพระอาจารย์ฤทธิ พ.ศ. 2466” และข้อความในภาพแผ่นป้ายปักใต้ต้นไม้ในป่าและแผ่นป้ายติดที่หน้าถ้ำที่ชูชกนอนว่า “นายเลิศเป็นผู้เขียน” สำหรับ ข้อความที่เขียนไว้บริเวณป้อมปราสาทเขียนว่า “นายเลิศ, พ่วงพระเดช เป็นผู้เขียน” และ “เขียนเมื่อ พ.ศ.65” สำหรับนายพิน อินฟ้าแสงเขียนพุทธประวัติเหตุการณ์ตอนมารผจญ นำเสนอเป็นภาพขบวนทัพมาร และทศชาติ โดยนายพินเขียนใหม่ตามเค้า ภาพเดิมที่ชำรุดเสียหาย ในปีพ.ศ.2465 มีชื่อของท่านปรากฏอยู่ใต้ภาพแม่ธรณีบีบมวยผมว่า “นายพิน, อินฟ้าแสง”

ใหม่ นำเสนอทศชาติชาดกครบทั้ง 10 พระชาติ ด้านนอกของเสานำเสนอเรื่องรามเกียรติ์ จำนวน 23 ผลงาน

2.2.2.2 สถานที่สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีงานศิลปกรรมประดับตกแต่ง

สถานที่สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีงานศิลปกรรมประดับตกแต่ง คือสถานที่ที่นักท่องเที่ยวมุ่งสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเดินเที่ยวชมสถานที่ในลักษณะที่เห็นว่าศิลปกรรมที่อยู่ในสถานที่ดังกล่าวเป็นสิ่งประดับตกแต่งเพื่อให้สถานที่สวยงามและน่าสนใจมากขึ้น ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมดังกล่าว พบที่วัด รวม 11 แห่ง

การนำเสนอเรื่องเล่าในสถานที่ท่องเที่ยวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล่าที่รู้จักกันโดยทั่วไป นักท่องเที่ยวเห็นภาพแล้วรับรู้เรื่องราวได้ทันทีเพราะนำเสนอในลักษณะเดียวกับที่เผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย นอกจากนี้มีเรื่องเล่าที่พบไม่มากแต่นำเสนอแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ คือเรื่องเล่าวิถีชีวิต ประวัติเหตุการณ์ทางสังคม ดังนี้

1. วัดเขาตะเครา

วัดเขาตะเครา ต.บางครก อ.บ้านแหลม มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีชื่อเสียงคือหลวงพ่อทองหรือหลวงพ่อเขาตะเคราที่นักท่องเที่ยวนิยมไปสักการะขอพร ซึ่งทางวัดมีศาสนสถานที่ตั้งประดับด้วยศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีไว้หลายผลงาน ดังนี้

1) ศิลปกรรมที่สร้างขึ้นในปีพ.ศ.2501 เป็นงานแกะสลักไม้ลงสีที่ซุ้มประตูหน้าต่างพระอุโบสถ (ที่สร้างขึ้นในปีพ.ศ.2494) ของช่างช่วง สร้อยประเสริฐ มีสลักปีที่สร้างสรรค์ไว้คือพ.ศ.2501 นำเสนอเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์เดียวคือ นครกัณฑ์

2) พ.ศ.2539 มีผลงานศิลปกรรมของช่างมานิตย์ ไชยวงษา เป็นงานจำหลักไม้ลงสีทองปิดกระจกที่บานประตู หน้าต่างศาลาพระมงคลวรารจารย์ นำเสนอเนื้อหาตอนประสูติเจ้าชายสิทธัตถะยกสหัสสถามธนู ตรัสรู้ และปรินิพพาน

3) พ.ศ.2546 มีงานแกะสลักไม้บานประตูรอบอาคารเก่า โดยช่างบ้านลาด นำเสนอเหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์ 13 เหตุการณ์

4) พ.ศ.2560 ช่างชัชวาลย์ สหสพาศน์ ควบคุมงานและสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับช่างท่านอื่น ๆ คือ ช่างกฤษดากร อินกงลาศ ช่างวีรกานต์ มีทรัพย์ (เงิน) และช่างกุลธร เทศนาม (เต็ม) สร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมลงสีทองที่หน้าต่างพระอุโบสถใหม่ นำเสนอเรื่องเล่าประวัติเจ้าอาวาส

2. วัดเขابันไดอิฐ

วัดเขابันไดอิฐ ต.ไร่ส้ม อ.เมืองเพชรบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงด้านพระเกจิอาจารย์ชื่อดังคือ หลวงพ่อแดง รตโต หรือพระครูญาณวิลาศ อดีตเจ้าอาวาสวัดเขابันไดอิฐมีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2519 โดยช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ เป็นศิลปกรรมปูนปั้นประดับหน้าบันอาคาร นำเสนอเหตุการณ์ตอนทศกัณฐ์ยกทัพ

3. วัดคงคารามวรวิหาร

วัดคงคารามวรวิหาร ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปสักการะคือ หลวงพ่ออุย หรือพระสุวรรณมุนี (อุย สุขภิกขุ) อดีตเจ้าอาวาส วัดคงคารามมีผลงานศิลปกรรมที่น่าสนใจคือ

1) ผลงานของขุนศรีวิชัย ที่สร้างขึ้นในปีพ.ศ.2458³⁴ เป็นงานแกะลายหน้าบันและดำเนินการสร้างพระมณฑป ภาพสมณบริขารของพระสุวรรณมุนี (อุย สุขภิกขุ) พร้อมพัดยศตามลำดับที่แต่งตั้งก่อนหลังที่หน้าบันพระมณฑปทั้ง 4 มุข

2) ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2540 ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ สร้างสรรค์ศิลปกรรมลายรดน้ำที่บานหน้าต่างวัดคงคารามวรวิหาร นำเสนอเป็นเหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์ 6 เหตุการณ์

3) พ.ศ.2550 กลุ่มช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ สร้างสรรค์ศิลปกรรมปูนปั้นที่หน้าบันศาลา เป็นภาพจับเรื่องรามเกียรติ์ ตอนหนุมานจับตรีเมฆ

4) พ.ศ.2552 ช่างกฤษดากร อินกงลาศ สร้างสรรค์งานจิตรกรรมด้านใต้หลังคาศาลาเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 3 นำเสนอเนื้อหาตอนประสูติ ตรัสรู้ แสดงโอวาทปาฏิโมกข์ และปรินิพพาน

5) พ.ศ.2556 ช่างกฤษดากร อินกงลาศ สร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรม ที่หลังคาอาคารเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 3 นำเสนอเรื่องเหตุการณ์การเดินทางไปค้าขายกับประเทศจีน ด้วยเรือสำเภาในสมัยรัชกาลที่ 3

6) พ.ศ.2558 ช่างกฤษดากร อินกงลาศ สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้ลงสีที่ผนังด้านนอกศาลา นำเสนอเหตุการณ์ตอนพระรามยกทัพรบกับทศกัณฐ์ มีลักษณะพิเศษคือตรงกลางระหว่างทัพทั้งสองเป็นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานนับเป็นอีกหนึ่งกองทัพ ทั้งหมดจึงรวมเป็น “3 ทัพ”

³⁴ เป็นปีที่พระสุวรรณมุนี (อุย สุขภิกขุ) เป็นเจ้าอาวาสวัดคงคารามวรวิหาร (กันยา อ้อประเสริฐ, 2548: 38)

7) พ.ศ.2558 ช่างกฤษดากร อินกงลาศ สร้างสรรค์เป็นศิลปกรรมปูนปั้นที่
ซุ้มประตูทางเข้าโรงเรียนวัดคงคาราม นำเสนอเป็นเหตุการณ์ตอนหนุมานสู้กับกุมภกรรณ

8) พ.ศ.2558 ช่างกฤษดากร อินกงลาศ สร้างสรรค์เป็นผลงานแกะสลักไม้
ลงสี ที่ผนังด้านนอกอาคารมูลนิธิสุวรรณคงคาภิธิ นำเสนอเรื่องพระมหาชนก ตอนเรือแตก

ภาพที่ 37 (ซ้าย) รูปปั้นหลวงพ่อดูของคิใหญ่ด้านหน้าวัดโรงเรียนคงคาราม

ภาพที่ 38 (ขวา) ภาพประวัติหลวงพ่อดูยัด้านในอาคารโดยช่างกฤษดากร อินกงลาศและคณะ

4. วัดชะอำ

การเที่ยวชมวัดชะอำ ต.ชะอำ อ.ชะอำ นักท่องเที่ยวนิยมไปเดินขึ้นบันไดนาคเพื่อไป
สักการะพระพุทธรูปในถ้ำด้านบนเขา วัดชะอำมีงานศิลปกรรมที่น่าสนใจอยู่ที่พระอุโบสถหลังใหม่
เป็นผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้ ประดับผนังด้านในส่วนบนพระอุโบสถ ที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.
2561 โดยช่างชูชีพ ป้านประดิษฐ์ (ช่างมี) นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ และศิลปกรรมแกะสลักไม้ จัด
วางอยู่ในระดับชั้นล่างสุดของผนังด้านในพระอุโบสถ นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตคนเพชรบุรี นำเสนอเป็น
14 ช่อง

5. วัดช้างแท่งกระเจาด

วัดช้างแท่งกระเจาด ต.สามพระยา อ.ชะอำ มีพระเกจิอาจารย์ชื่อดังคือ หลวงพ่อ
แถม สีลสังวรโร เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปกราบไหว้ วัดช้างแท่งกระเจาดมีผลงาน
ศิลปกรรมที่น่าสนใจคือ

1) ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2555 โดยช่างสมชาย บุญประเสริฐ
เป็นผลงานปูนปั้นประดับที่หน้าบันพระอุโบสถ นำเสนอเหตุการณ์ตอนมารผจญ

2) ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2555 โดยช่างกฤษดากร อินกงลาศ เป็นผลงานจิตรกรรม ประดับที่ผนังด้านในพระอุโบสถ นำเสนอเรื่องทศชาติชาดกและพระเวสสันดรชาดก

6.วัดต้นสน

วัดต้นสน ต.บ้านแหลม อ.บ้านแหลม มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คือหลวงพ่อสัมฤทธิ์ ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจไปสักการะขอพร ศาสนสถานี่วัดต้นสนมีงานศิลปกรรมประดับตกแต่งที่น่าสนใจคือ

1) ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2530 โดยช่างบาหยัน รอดจากทุกข์ เป็นงานศิลปกรรมปูนปั้นที่หน้าบันศาลา นำเสนอเนื้อหาตอนเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบวช (ทรงตัดพระโมลี)

2) พ.ศ.2544 ช่างบาหยัน บุญประเสริฐ สร้างสรรค์ศิลปกรรมปูนปั้นที่บานประตู หน้าจั่วบานหน้าต่าง หน้าบันวิหารหลวงพ่อทอง นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์ รวม 17 เหตุการณ์

7.วัดโตนดหลวง

วัดโตนดหลวง ต.บางเก่า อ.ชะอำ มีพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมากคือ หลวงพ่อทองสุข อินทโชโต หรือพระครูพิณิจสุตคุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดโตนดหลวง วัดโตนดหลวงมีพระอุโบสถใหม่รูปทรงเรือสำเภาที่มีงานศิลปกรรมประดับตกแต่งที่น่าสนใจคือ

1) ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2540 โดยกลุ่มช่างทองรุ่งง เอ็มโอษฐ์ เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำที่หน้าบันพระอุโบสถ นำเสนอเรื่องเล่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จทางชลมารคมาประทับบริเวณอำเภอลำลูกกาในปัจจุบัน อีกทั้งช่างทองรุ่งงยังได้ออกแบบและควบคุมการสร้างสรรคผลงานแกะสลักไม้ลงสีศิลปกรรมพุทธประวัติและเรื่องพระเวสสันดรชาดก

2) พ.ศ.2555 ช่างธำนิทร์ ชื่นใจและช่างกฤษฎากร อินกงลาศ สร้างสรรคผลงานแกะสลักไม้ ประดับที่ผนังตรงข้ามพระประธานด้านในพระอุโบสถ นำเสนอเรื่องพระมหาชนก เหตุการณ์ตอนเรือแตก 1 เหตุการณ์

8.วัดบุญทวี (ถ้ำกลบ)

วัดบุญทวี (ถ้ำกลบ) ต.ธงชัย อ.เมืองเพชรบุรี มีถ้ำกลบเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปกราบไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในถ้ำ และมีงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นประมาณปี พ.ศ.2546 โดยช่างมานิตย์ ไชยวงษา เป็นศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่หน้าบันศาลาบำเพ็ญกุศล นำเสนอเหตุการณ์ตอนพระรามลงโทษ หนุมานจับเบญกาย และหนุมานจับสุพรรณมัจฉา

9. วัดรัตนตรัย

วัดรัตนตรัย ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี เป็นวัดที่อยู่บริเวณทางขึ้นพระนครคีรี และอยู่ตรงข้ามกับวัดข่อย นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวพระนครคีรีและวัดข่อยจึงนิยมเดินเที่ยวชมและไหว้พระประธานในพระอุโบสถวัดรัตนตรัย โดยในพระอุโบสถมีผลงานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติ และเวสสันดรชาดก สร้างสรรค์ขึ้นปีพ.ศ.2555

10. วัดหนองปิ่นแตก

วัดหนองปิ่นแตก ต.สองพี่น้อง อ.แก่งกระจาน มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปกราบไหว้คือหลวงปู่ทวดองค์ใหญ่ และที่พระอุโบสถมีงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2552 โดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ เป็นผลงานจิตรกรรมประดับที่ผนังหน้ากลองหน้าพระประธานด้านในพระอุโบสถ นำเสนอเรื่องพระมหาชนก เหตุการณ์ตอนเรือแตก 1 เหตุการณ์

ภาพที่ 39: แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์หน้าวัดหนองปิ่นแตก

11. วัดห้วยทรายใต้

วัดห้วยทรายใต้ ต.ชะอำ อ.ชะอำ มีศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์คือ รัตนเจดีย์ศรีมหาธาตุ ด้านในมีรูปเหมือนหลวงพ่อทองศุขที่ใหญ่ที่สุดในโลก และพระบรมสารีริกธาตุให้นักท่องเที่ยวได้กราบไหว้บูชา วัดห้วยทรายใต้มีศิลปกรรมประดับตกแต่งที่พระอุโบสถ เป็นผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นประมาณปี พ.ศ.2550 โดยช่างชาวบ้านเพชรบุรี เป็นผลงานแกะสลักไม้ที่บานประตูหน้าต่างรอบพระอุโบสถ นำเสนอเนื้อหาตั้งแต่เริ่มพุทธประวัติตั้งแต่ปริจเฉทที่ 1 – ปริจเฉทที่ 28

2.2.3 การท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรีหรือเฉพาะสถานที่

แหล่งท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรีหรือเฉพาะสถานที่ คือสถานที่หรือผลงานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นมาเป็นกรณีพิเศษตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อสร้างความสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว กล่าวคือนักท่องเที่ยวมีจุดประสงค์เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ตัวเมืองจังหวัดเพชรบุรีหรือบางสถานที่นอกตัวเมืองเพชรบุรี โดยไม่ได้ระบุให้ชัดเจนหรือเฉพาะเจาะจงว่าต้องการเที่ยวโบราณสถานหรือสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สถานที่จัดการท่องเที่ยวตัวเมืองหรือเฉพาะสถานที่ที่มีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นวัด ร้านค้า สะพาน ฯลฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือ เจ้าของสถานที่หรือผู้รับผิดชอบสถานที่แต่ละแห่งตั้งใจที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้พื้นที่ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว สำหรับเรื่องเล่าที่นำเสนอเป็นงานศิลปกรรมในแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่นำเสนอเรื่องราวเกียรติ โดยผู้วิจัยแบ่งการท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรีหรือเฉพาะสถานที่ตามลักษณะการนำเสนอผลงานศิลปกรรมเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.2.3.1 สถานที่จัดเทศกาลระดับเมืองหรือเฉพาะพื้นที่และชมกิจกรรมของช่างเมืองเพชร

การท่องเที่ยวตามเทศกาลระดับเมืองหรือเฉพาะพื้นที่ที่จัดขึ้นในจังหวัดเพชรบุรีมีกิจกรรมที่เป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งในเทศกาลเหล่านั้นคือ กิจกรรมของช่างเมืองเพชรบุรี ทั้งที่เป็นการนำผลงานมาจัดแสดงให้เทศกาลหรือให้ช่างเพชรบุรีมาสาธิตหรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในพื้นที่จัดงาน พบ 4 แห่ง ดังนี้

1. พระนครคีรีหรือเขาวัง³⁵

พระนครคีรีหรือเขาวัง ต.คลองกระแชง อ.เมืองเพชรบุรี เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลประจำจังหวัดที่จัดช่วงเดือนกุมภาพันธ์หรือเดือนมีนาคมของทุกปี โดยในงานมีการจัดแสดงและสาธิตการสร้างสรรค์ผลงานของช่างเพชรบุรีในบริเวณงาน

³⁵ ผู้วิจัยจัดกลุ่ม “พระนครคีรี” เป็นแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและนำมาไว้ในหัวข้อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสถานที่จัดเทศกาลอีกครั้ง เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า “พระนครคีรี” เป็นสถานที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรีที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวสถานที่แห่งนี้ทั้ง 2 ลักษณะอย่างชัดเจน คือทั้งมาท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นแหล่งโบราณสถาน และมาท่องเที่ยวเทศกาลงานประจำปีที่จัดต่อเนื่องจนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

ภาพที่ 40 และภาพที่ 41 การจัดแสดงและสาธิตการสร้างสรรคผลงานของช่างเพชรบุรี
(งานพระนครคีรี จัดขึ้นวันที่ 6-15 มีนาคม 2563 ณ ลานจักรราศี อุทยาน ร.4)

2. หอศิลป์สุวรรณาราม

หอศิลป์สุวรรณาราม อยู่ในบริเวณวัดใหญ่สุวรรณาราม ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี เป็นสถานที่จัดงาน “เพชรบุรีดีจัง” และงานต่าง ๆ ของจังหวัดซึ่งการจัดงานแต่ละครั้งจะมีการจัดแสดงผลงานหรือกิจกรรมของช่างเพชรบุรี นอกจากนี้หอศิลป์สุวรรณารามจะเป็นที่จัดงานเทศกาลต่าง ๆ ของจังหวัดแล้วยังเป็นสถานที่จัดแสดงผลงานของช่างเพชรบุรีที่เป็นการจัดตั้งถาวรทำให้นักท่องเที่ยวสามารถแวะเที่ยวชมได้ทุกวัน การเที่ยวชมจะมีเยาวชนสมาชิกของ “กลุ่มลูกหว่า” เป็นผู้ดูแลให้ข้อมูลต่าง ๆ

ภาพที่ 42 งานเพชรบุรีดีจัง ที่หอศิลป์สุวรรณาราม วัดใหญ่สุวรรณาราม
เมื่อวันที่ 16-17 มีนาคม 2562

3.ชายหาดชะอำ

ชายหาดชะอำ มีการจัดงานที่มีกิจกรรมการแสดงผลงานของช่างเพชรบุรี คืองาน
จิ้งหะแผ่นดิน ณ เมืองเพชร ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 7-8 เมษายน 2562

ภาพที่ 43 และภาพที่ 44 งานจิ้งหะแผ่นดิน ณ เมืองเพชร วันที่ 7-8 เมษายน 2562

4.อำเภอท่ายาง (ทำย่น้ำข้ามภพและตลาดในตัวเมือง)

ทำย่น้ำข้ามภพและตลาดในตัวเมืองท่ายาง ต.ท่ายาง อ.ท่ายาง เป็นสถานที่จัดงาน
“งานท่ายางดีจัง” ซึ่งเริ่มจัดในปีพ.ศ.2558 จัดมาแล้วรวม 5 ครั้ง (นับจนถึงปี พ.ศ.2562)

ภาพที่ 45และภาพที่ 46 การจัดกิจกรรมของช่างเพชรบุรี ในงานท่ายางดีจัง
วันที่ 21-22 ธันวาคม 2562

2.2.3.2 สถานที่จัดแสดงผลงานศิลปกรรมในเมืองเพชรหรือเฉพาะสถานที่

การท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรีหรือบางสถานที่ในจังหวัดเพชรบุรีนักท่องเที่ยวสามารถ
ชมผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีตามจุดต่าง ๆ ตามที่หน่วยงานราชการประจำสถานที่ที่ต้องการ
สร้างให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นจุดสำคัญ (Landmark) ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเพชรบุรีด้วยการติดตั้ง

ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ผลงานศิลปกรรมที่ติดตั้งถาวรไว้แต่ละแห่งในจังหวัดเพชรบุรีจึงมีการนำเสนอเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่น่าสนใจ พบ 7 แห่ง ดังนี้

1. ชายหาดบางแก้ว

จุดชมวิวชายหาดบางแก้ว ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการติดตั้งผลงานศิลปกรรมไว้เป็นจุดสนใจให้กับนักท่องเที่ยว คือผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2559 โดยช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ และออกแบบโดยช่างธานินทร์ ชื่นใจ เป็นศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวบริเวณหน้าหาด ชายหาดบางแก้ว อ.บ้านแหลม นำเสนอเหตุการณ์ตอนหนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา

2. ถนนราชดำเนิน คลองบัว

ถนนราชดำเนิน คลองบัว ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี มีการติดตั้งผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2554-2558 โดยช่างปูนปั้นเมืองเพชร 35 ท่าน สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวเป็นภาพจับจากเรื่องรามเกียรติ์ 38 เหตุการณ์

3. ร้านแม่กิมไล้ สาขาบ้านลาด

ร้านแม่กิมไล้ สาขาบ้านลาด ต.ท่าเสา อ.บ้านลาด มีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2543 โดยช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นติดถ้วยกระเบื้อง ที่ผนังปูนด้านในร้านนำเสนอเรื่องพระมหาชนก สำนวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ จำนวน 6 ฉาก

4. วัดบันไดทอง

วัดบันไดทอง³⁶ ต.บ้านกุ่ม อ.เมืองเพชรบุรี มีอุทยานศิลปวัฒนธรรมไทยวัดบันไดทอง การชมงานศิลปกรรมที่ติดตั้งในวัด นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมรอบ ๆ บริเวณได้ คือ

1) งานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2519 โดยช่างกิตติ จิตตานนท์ เป็นจิตรกรรมฝาผนังที่หอปริยัติธรรม นำเสนอเนื้อหาตอนประสูติ

2) ช่างกิตติ จิตตานนท์ สร้างสรรค์ศิลปกรรมปูนปั้นที่หน้าบันศาลาสู่ตานุสรณ์ นำเสนอเหตุการณ์ตอนหนุมานจับนางเบญกาย

³⁶ แม้ว่าวัดบันไดทองจะเป็นสถานที่จัดเทศกาลที่มีการแสดงผลงานและจัดกิจกรรมของช่างเพชรบุรีในบางโอกาส แต่ผู้วิจัยจัดกลุ่ม “วัดบันไดทอง” เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสถานที่จัดแสดงผลงานศิลปกรรม เนื่องจากการจัดเทศกาลดังกล่าวไม่ได้มีอย่างต่อเนื่อง และช่วงเวลาที่ศึกษาผู้วิจัยพบว่ามียกท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวงานศิลปกรรมที่จัดแสดงไว้ที่วัดบันไดทอง

3) ช่างริหาร โอภาส สร้างสรรค์เป็นศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวด้านนอกอาคาร นำเสนอเหตุการณ์ตอนพระนารายณ์บรรทมสินธุ์

ภาพที่ 47และภาพที่ 48 งาน “ตลาดนัดภูมิปัญญา สภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองเพชรบุรี”

(วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 10.00-20.00 น.

ณ วัดบันไดทอง มีกิจกรรม “สาธิตงานศิลปะสกุลช่างเมืองเพชร”)

5. หอศิลป์รัตนกันทร

หอศิลป์รัตนกันทร อยู่ในบริเวณวัดถ้ำแก้ว ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี มีงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2561 โดยช่างชัชวาลย์ สหสสพาศน์ เป็นผลงานปูนปั้นลอยตัวใต้ต้นไม้หน้าหอศิลป์รัตนกันทร วัดถ้ำแก้ว นำเสนอเป็นเหตุการณ์ตอนชุกเดินป่า ผลงานนี้สร้างขึ้นตามเจตนาหลักของคณะกรรมการหอศิลป์ที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวในพุทธประวัติและให้สัมพันธ์กับสถานที่คือ ใต้ต้นไม้หน้าหอศิลป์และเพื่อประดับตกแต่งพระอุโบสถให้สวยงาม

นอกจากนี้มีจิตรกรรมเรื่องเล่าวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ ที่ช่างกุลธร เทศงามและช่างวีรกานต์ มีทรัพย์สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2562 ประดับตกแต่งไว้ที่เสาด้านในอาคาร

ภาพที่ 49 หอศิลป์รัตนกันทร วัดถ้ำแก้ว

6.ศาลาแตงแอ่ง

ศาลาแตงแอ่ง อยู่ที่บริเวณทางขึ้นวัดเขabanไดอิฐ ต.ไร่ส้ม อ.เมืองเพชรบุรี เป็นศาลาที่สร้างขึ้นใหม่เมื่อปีพ.ศ.2530 ที่หน้าจั่วศาลาแตงแอ่งมีผลงานศิลปกรรมโดยช่างเฉลิม พึ่งแต่งประดับอยู่ เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำนำเสนอเรื่องขุนช้างขุนแผนและนิราศเมืองเพชร

7.สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี

สะพานข้ามแม่น้ำเพชรในตัวเมืองเพชร มี 5 สะพาน คือ 1.สะพานเทศบาล 2. สะพานพระจอมเกล้า 3.สะพานใหญ่ 4.สะพานลำไย 5.สะพานท่าสร้ง สะพานข้ามแม่น้ำเพชรทั้ง 5 สะพานมีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2544 โดยกลุ่มช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำ อยู่ในการควบคุมดูแลโดยเทศบาลเมืองเพชรบุรี ซึ่งท่านนายกเทศมนตรีในสมัยนั้นได้ให้แนวคิดกับช่างทองรุ่งว่าต้องการให้นำเสนอวิถีชีวิตของคนเพชรบุรี ส่วนรายละเอียดต่าง ๆ ช่างทองรุ่งเป็นผู้ออกแบบและมีผู้ช่วยคือลูกศิษย์จากโรงเรียนช่างฝีมือในวัง (ชาย) เป็นลูกมือในการสร้างสรรค์งาน

ภาพที่ 50 (ซ้าย) แผ่นป้ายให้ข้อมูลเกี่ยวกับสะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรีที่ตั้งไว้บริเวณสะพาน
ภาพที่ 51 (ขวา) ผลงานศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี

2.2.4 การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนหรือชาติพันธุ์

แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตหรือชาติพันธุ์ คือสถานที่ที่มีการนำเสนอว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวประจำชุมชนหรือหรือชาติพันธุ์ในเพชรบุรี

2.2.4.1 การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ชาติพันธุ์และมรดกศิลปกรรมเป็นจุดเด่น

การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน หรือชาติพันธุ์ที่มีงานศิลปกรรมเป็นจุดเด่นคือ การท่องเที่ยวชุมชนที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีเพื่อให้นักท่องเที่ยวสนใจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น “วัด” รวม 6 แห่ง มีทั้งที่เป็นศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ใหม่ สำหรับศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ใหม่มีทั้งที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตโดยตรงและนำเสนอ

เรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองแทรกไว้ในเรื่องเล่าพุทธประวัติหรือแทรกไว้ในเรื่องรามเกียรติ์ ดังนี้

1. วัดแก่นเหล็ก

วัดแก่นเหล็ก ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันอาศรมศิลป์ จัดโครงการส่งเสริมการพัฒนาเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองสุขภาวะ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนย่านเมืองเก่าเพชรบุรี ประกอบด้วยชุมชนวัดแก่นเหล็ก ชุมชนคลองกระแซงและชุมชนตลาดริมน้ำ เผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กชื่อ “WAT KAEN LEK Community” กิจกรรมดังกล่าวมีการนำเสนอให้เที่ยวชมศิลปกรรมที่วัดแก่นเหล็ก เป็นผลงานของอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช สร้างสรรค์ไว้เมื่อพ.ศ.2466 เขียนใส่กรอบประดับไว้ที่ผนังศาลาการเปรียญเรื่องพระเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์

2. วัดนาพรหม

วัดนาพรหม ต.นาพันสาม อ.เมืองเพชรบุรี ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนาพันสาม ซึ่งความน่าสนใจอย่างหนึ่งของวัดนาพรหม คือ ศิลปกรรมเก่าแก่เป็นจิตรกรรมที่ผนังหุ้มกลองด้านหน้าพระประธาน มีอายุราว 100 ปี³⁷ ฝีมือของช่างชาวบ้าน นำเสนอเหตุการณ์ตอนพญามารและพลมารจู่โจมทำร้ายพระพุทธเจ้า พระแม่ธรณียืนอยู่ด้านล่างโพธิบัลลังก์บีบมวยผมบันดาลให้น้ำท่วมเหล่ามาร

ภาพที่ 52 และภาพที่ 53 เอกสารแผ่นพับแนะนำท่องเที่ยวชุมชนนาพันสาม

³⁷ บุญมี พิบูลย์สมบัติ, 2551: 147

3. วัดพระรูป

วัดพระรูป³⁸ ต.ช่องสะแก อ.เมืองเพชรบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านช่องสะแก มีศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2550 โดยช่างพงศกร รอดจากทุกข์ ช่างบาทหยัน บุญประเสริฐ และช่างสมชาย รอดจากทุกข์ เป็นงานศิลปกรรมปูนปั้น ที่กำแพงด้านหน้าวัดพระรูป อ.เมือง นำเสนอ เรื่องเล่าพุทธประวัติและเรื่องเล่าวิถีชีวิตท้องถิ่น

ภาพที่ 54 และภาพที่ 55 เอกสารแนะนำชุมชนบ้านช่องสะแก
วัดพระรูปเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

³⁸ แม้ว่าวัดพระรูปจะมีการจัดเทศกาลที่มีการจัดแสดงงานของช่างเพชรบุรีมาอย่างต่อเนื่อง แต่ผู้วิจัยจัดกลุ่มวัดพระรูปไว้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน เนื่องจากช่วงเวลาที่ผู้วิจัยลงภาคสนามพบว่ามีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนช่องสะแกอย่างเป็นทางการและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในวงกว้าง

ภาพที่ 56 และภาพที่ 57 กิจกรรมของช่างบุญเจื่อน เอ็มโอบุสทำงานปิดทองวัดพระรูป ตลาดย้อนยุควิถีไทย (วันที่ 2-4 มีนาคม 2563)

4. วัดพลับพลาชัย

วัดพลับพลาชัย ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี มีการจัดท่องเที่ยวชุมชนบริเวณวัดพลับพลาชัย และมีกิจกรรมชมงานศิลปกรรมที่วัดพลับพลาชัยและยังได้มีการจัดทำแผ่นป้ายให้ข้อมูลบริการนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมที่ด้านหน้าพระอุโบสถหลังเก่า ผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่วัดพลับพลาชัย คือ

- 1) งานแกะสลักไม้เรื่องชาดกเรื่องจันทกินนรชาดกและ เทวธรรมชาดก ที่บ้านประตูหน้าพระอุโบสถ สร้างสรรค์ขึ้นปีพ.ศ.2458 โดยอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช
- 2) ผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้เรื่องรามเกียรติ์ของปู่ล่า หรือนายล่า เนตรสุวรรณ แกะสลักไม้ที่บ้านประตูพระอุโบสถ
- 3) ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องรามเกียรติ์ที่ซุ้มประตูพระอุโบสถหลังเก่า ผลงานของนายแป้ว บำรุงพุทธ

4) ผลงานเรื่องเวสสันดรชาดก ของอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช จำนวน 14 ภาพ สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2475-2476 เป็นภาพสีฝุ่นผสมกาวบนแผ่นไม้ใส่กรอบกระจก แขนงประดับไว้ที่เสาภายในศาลาการเปรียญ

5) หน้าบันพระอุโบสถมีผลงานที่อาจารย์เลิศออกแบบงานแกะสลักไม้ลงรักปิดทอง ภาพพุทธประวัติตอนมหาภิเนษกรมณ์

6) ผลงานของช่างช่วง สร้อยประเสริฐ สร้างสรรค์ในปีพ.ศ.2501 ที่บานประตูหน้าต่างพระอุโบสถเป็นผลงานแกะสลักไม้ลงสีนำเสนอรื่องเวสสันดรชาดก ตอนนครกัณฑ์

7) ผลงานของครูพิน อินฟ้าแสง เป็นศิลปกรรมปูนปั้นหน้าบันวิหารคันธารราฐ ภาพพระพุทธเจ้าตรัสรู้ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ และปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ มีจารึกด้านล่างภาพตรัสรู้ที่ว่า “หน้าบันนี้นายวรเทพอมรสร้าง พ.ศ.2501” และที่ด้านล่างภาพปฐมเทศนาว่า “หน้าบันนี้นายซ้องนางไกล่เพชรรอดสร้าง พ.ศ.2500” นอกจากนี้ยังมีลายปูนปั้นเป็นรูปเมฆลาทำท่าล่อแก้วและรามสูรทำท่าเงี้ยวและชี้ไปทางนางเมฆลาประดับอยู่คนละฝั่งบริเวณด้านล่างของหน้าบัน เรื่องเวสสันดรชาดก พุทธประวัติ

8) ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2550 โดยช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ เป็นศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำ ที่กำแพงด้านหน้าลานอนุสรณ์สุนทรภู่ เป็นภาพการเดินทางสัญจรทางน้ำที่หน้าวัดพลับพลายชัยในสมัยก่อน

ภาพที่ 58 และภาพที่ 59 เอกสารแผ่นพับแนะนำท่องเที่ยวชุมชนริมน้ำเพชรบุรี
แนะนำศิลปกรรมที่วัดพลับพลายชัย

ภาพที่ 60 ป้ายแนะนำสถานที่เที่ยวชุมชนริมน้ำเพชรบุรี

5.วัดมณีเลื่อน

วัดมณีเลื่อน ต.หนองชุมพวนเหนือ อ.เขาชัยมัย เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านมณีเลื่อน มีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2561 โดยช่างธานินทร์ ชื่นใจ และช่างกุลธร เทศงาม (ตัม) เป็นผลงานจิตรกรรมด้านในพระอุโบสถหลังใหม่ นำเสนอเนื้อหาตอนมารผจญ และจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ตอนหนุมานสู้กับอินทรชิต

ภาพที่ 61และภาพที่ 62 แผ่นพับแนะนำการท่องเที่ยวชุมชนบ้านมณีเลื่อน

6.วัดหนองโรง

วัดหนองโรง ต.เขากระปุก อ.ท่ายาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองโรง วัดหนองโรงมีศิลปกรรมในพระอุโบสถเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว คือผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์เมื่อปี พ.ศ.2559 โดยช่างธานินทร์ ชื่นใจ เป็นผลงานจิตรกรรมที่ผนังหุ้มกลอง ด้านในพระอุโบสถ วัดหนองโรง อ.ท่ายาง นำเสนอเนื้อหาตอนมารผจญ

ภาพที่ 63 ด้านหน้าพระอุโบสถ วัดหนองโรง จัดตกแต่งสถานที่เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

2.2.4.2 การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนชาติพันธุ์ที่มีงานศิลปกรรมประดับตกแต่ง

การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน หรือชาติพันธุ์ที่มีงานศิลปกรรมประดับตกแต่ง คือ การท่องเที่ยวชุมชนที่นักท่องเที่ยวสนใจท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ชาติพันธุ์และมีผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีประดับตกแต่งในพื้นที่เพื่อสร้างความสวยงามให้กับสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพื้นที่ “วัด” พบ 2 แห่ง นำเสนอเรื่องเล่าต่างกัน ดังนี้

1. วัดเกาะแก้ว

วัดเกาะแก้ว ต.บางตะบูน อ.บ้านแหลม เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบางตะบูน โดยมีศิลปกรรมเป็นสิ่งประดับตกแต่งคือ ผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2560 โดยช่างชูชีพ ป่านประดิษฐ์ (มี) และช่างเชิด เป็นผลงานแกะสลักไม้ที่ค้นหายพระอุโบสถหลังใหม่ นำเสนอเนื้อหาตอนประสูติและตอนโปรดพุทธมารดา

ภาพที่ 64 และภาพที่ 65 แผ่นป้ายแสดงแผนที่ท่องเที่ยวตำบลบางตะบูน ติดตั้งไว้ที่ด้านหน้าวัดเกาะแก้ว

2. วัดหนองปรุง

วัดหนองปรุง ต.หนองปรุง อ.เขาย้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนชาวไทยทรงดำ บ้านหนองจิก มีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2558 โดยกลุ่มช่างทองรุ่งง เอ็มโอษฐ์ เป็นศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำที่หน้าบันอาคารรอบบริเวณพระอุโบสถ นำเสนอวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ

ภาพที่ 66 และภาพที่ 67 เอกสารแนะนำการท่องเที่ยวชุมชนชาวไทยทรงดำ บ้านหนองจิก

ภาพที่ 68 กิจกรรม “งานอินก่อนฟ้อนแคน”³⁹ วันที่ 10 เมษายน 2562 ที่จัดขึ้นบริเวณวัดหนองปรุง

นอกจากนี้ มีสถานที่ที่มีผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ของครูช่างเพชรบุรีที่น่าสนใจอีกหลายแห่ง ดังนี้

³⁹ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ.2511 ในลักษณะที่เป็นงานเทศกาลเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์โชน แต่ในปัจจุบันมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวไปร่วมงานหรือชมงานได้ด้วย

1) วัดขุนตรา อ.เมืองเพชรบุรี มีผลงานของอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2462⁴⁰ เป็นภาพวาดลงบนผืนผ้าใ้กรอบประดับไว้ที่ศาลาการเปรียญ เรื่องมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์

2) วัดเขมาภิรติการาม อ.เมืองเพชรบุรี มีผลงานของนายอยู่ อินมี สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2466 ที่บริเวณหน้าบันพระอุโบสถเป็นผลงานปูนปั้นภาพนารายณ์ทรงครุฑชุกดนาค ภาพพุทธประวัติตอนมหาภิเนษกรมณ์ ภาพนางเมขลากับรามสูร และปีพ.ศ.2466 นายเทียบ เดชคง นายเลิศ พ่วงพระเดช นายด้วน สังข์ทองเล็ก สร้างสรรค์ศิลปกรรมปูนปั้นที่ศาลาการเปรียญ นำเสนอเรื่องราวเกียรติ

3) วัดจันทราวาส อ.เมืองเพชรบุรี ช่วงประมาณปีพ.ศ.2460-2463 ครูหวน ตาลวันนา ภาพเขียนจิตรกรรมที่บริเวณแผงไม้คอสองของศาลาการเปรียญพุทธประวัติพระปฐมสมโพธิ

4) วัดชมพูน อ.เมืองเพชรบุรี มีผลงานของพระอาจารย์เป้า ปัญโญ (วัดพระทรง) สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2461 เป็นภาพเขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาวใ้กรอบอยู่ที่ศาลาการเปรียญ เรื่องมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ วัดยาง อ.เมืองเพชรบุรี มีผลงานของครูหวน ตาลวันนา สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2465 เป็นภาพเขียนสีฝุ่นผสมกาวบนแผ่นไม้ใ้กรอบกระจก เรื่องมหาเวสสันดรชาดก ครบทั้ง 13 กัณฑ์ รวม 14 ภาพ

5) วัดชีวะประเสริฐ อ.เมืองเพชรบุรี มีงานจิตรกรรมเรื่องปฐมสมโพธิที่บริเวณไม้คอสองของหอสวดมนต์ สร้างสรรค์ขึ้นช่วงปีพ.ศ.2473-2474 ดังที่มีข้อความระบุที่ภาพว่า “นายอาบบ้านอาสา เป็นผู้เขียน” และ “พระประเสริฐ” “พ.ศ.2473” “พ.ศ.2474”

6) วัดดอนไ้เตี้ย (วัดร้าง) อ.เมืองเพชรบุรี มีผลงานของนายเลิศ พ่วงพระเดช ครูหวน ตาลวันนาและอาจารย์เป้า วัดพระทรง สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2467 เป็นจิตรกรรมเขียนบนกระดานไม้บริเวณคอสองของศาลาเก่าเรื่องทศชาติชาดก

7) วัดป้อม อ.เมืองเพชรบุรี มีผลงานศิลปกรรมของช่างสอาด สุทธานันท์ สร้างสรรค์จิตรกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติ และคาถาพาหุง ที่ฝาผนังพระอุโบสถ ปีพ.ศ.2518-2520 โดยมีชื่อ “สอาด สุทธานันท์” ปรากฏอยู่ใต้ภาพที่ช่างสร้างสรรค์ผลงาน และช่างมับ ฝ่องแผ้ว สร้างสรรค์

⁴⁰ การระบุชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงานและปีที่สร้างสรรค์ผลงานต่อไปนี้เป็นกรอ้างอิงตามการศึกษาของกันยา อ้อประเสริฐ (2548) และบัวไทย แจ่มจันทร์ (2532)

จิตรกรรมเรื่องเล่าคาถาพาหุง ที่ฝาผนังพระอุโบสถ โดยมีชื่อนายมับ ปรากฏอยู่ที่ช่องภาพเดียวคือที่ ช่องภาพปราบอาพวกยักษ์ คาดว่าสร้างสรรค์ผลงานช่วงปีพ.ศ.2518-2520 เพราะเป็นผลงานชุด เดียวกันกับผลงานของช่างสอาด สุทธานันท์

8) วัดโรงเข้ อ.เมืองเพชรบุรี เป็นวัดเก่าแก่ที่ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถาน แต่สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ได้สำรวจแล้วเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2539 และบันทึก ข้อมูลเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2539 วัดโรงเข้มีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ช่วงปีพ.ศ.2465 ระบุว่า เป็นผลงานของครุหวน ตาลวันนา ครูพิน อินฟ้าแสงและครูเลิศ พ่วงพระเดชสร้างสรรค์จิตรกรรมฝา ผนังในพระอุโบสถเป็นภาพมารผจญ ระหว่างช่องประตูเขียนภาพพระมาลัย พระเนมิราชลงไปเยี่ยม เมืองนรกและสุบินกุมาร

9) วัดห้วยเสือ อ.บ้านลาด มีงานจิตรกรรมเขียนใส่กรอบประดับไว้ที่ผนังศาลาการ เปรียญ รวม 14 ภาพ ผลงานของอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2467 เรื่องมหา เวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์

10) วัดอุทัยโพธาราม อ.เมืองเพชรบุรี (เป็นวัดเก่าแก่ที่รวมวัดอุทัยารามและวัดโพ ธารามเข้าด้วยกัน) หรือ วัดโพธาราม (ชื่อตามเอกสาร) สร้างสรรค์ขึ้นช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5⁴¹ ยัง ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน แต่สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ได้สำรวจแล้วเมื่อวันที่ 5 และ 9 กันยายน 2539 และบันทึกข้อมูลเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2539 วัดอุทัยโพธารามมีปูนปั้นที่หน้าบันพระอุโบสถ เรื่องรามเกียรติ์

11) ศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่าง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ต.คลอง กระแซง อ.เมืองเพชรบุรี เป็นสถานที่จัดแสดงผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี โดยการจัดแสดงผล งานแบ่งเป็น 2 ห้องคือ “ห้องครูช่างเมืองเพชร” จัดแสดงผลงานศิลปกรรมของครูช่างเมืองเพชรใน อดีต และ “ห้องเพชรเมืองช่าง คลังศิลป์” จัดแสดงงานช่างเมืองเพชรในปัจจุบัน

⁴¹ มีการบันทึกเกี่ยวกับวัดอุทัยโพธารามว่าเป็นวัดที่ท่านผู้หญิงอยู่ ภรรยาเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ (เทศ บุนนาค) เจ้าเมืองเพชรบุรี ให้การอุปถัมภ์ ดังข้อความในพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเมืองเพชรบุรีและมาที่ วัดอุทัยเมื่อปีระกา ร.ศ.128 (พ.ศ.2452) ว่า “วันนี้ฝนตกจนเวลาเย็น เมื่อฝนซาแล้ว ได้ขึ้นรถไปดูที่วัดอุทัย ซึ่งท่านผู้หญิงอยู่เริ่ม ปฏิสังขรณ์ก่อนจะตายได้ให้เงินไว้สำหรับทำต่อแต่พอสำเร็จ...”

ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีปัจจุบันที่น่าสนใจผู้วิจัยได้ข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์ช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานในสถานที่ตั้งที่กล่าวถึงข้างต้น และพบว่านอกจากผลงานที่ช่างเพชรบุรีสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวแล้วยังมีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในสถานที่อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ดังนี้

1) ช่างกฤษดากร อินกลาง⁴² สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพุทธประวัติไว้ในศาลาบำเพ็ญกุศล ที่วัดเจริญศรีมณีผล (ใหม่บางจาก) ต.บางจาก อ.เมืองเพชรบุรี

2) ช่างขวัญข้าว กั้นคุ้ม สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเรื่องเล่าวิถีชีวิตท้องถิ่นเพชรบุรีที่ศาลาบำเพ็ญกุศล วัดเจริญศรีมณีผล (ใหม่บางจาก) ต.บางจาก อ.เมืองเพชรบุรี

3) ช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ สร้างสรรค์ผลงานปูนปั้นนูนต่ำ เรื่องพระมหาชนก ที่โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ อ.เมืองเพชรบุรี นำเสนอผลงานในกรอบสี่เหลี่ยม โดยมีรูปแบบและลำดับเหตุการณ์ตรงตามบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พ.ศ.2552 นำเสนอตั้งแต่เหตุการณ์ตอนเริ่มเรื่อง คือการทำยุทธหัตถีระหว่างพี่น้องพระราชาริทธิชนกกับพระโปลชนก จนถึงเหตุการณ์ตอนท้ายเรื่องคือตอนพระมหาชนกครองเมือง และพระมหาชนกเสด็จเก็บมะม่วงในสวน

4) ช่างชูชีพ ป้านประดิษฐ์ (ช่างมี) แกะสลักไม้บานหน้าต่างพระอุโบสถหลังใหม่ วัดไทรทอง อ.บ้านแหลม แกะสลักภาพจับเรื่องรามเกียรติ์ ที่ศาลาปู่ฉิมร้อยปี วัดป้อม สร้างสรรค์ผลงานแกะสลักไม้ลงสีเรื่องเล่าวิถีชีวิตท้องถิ่นเพชรบุรีที่ผนังด้านนอกพระอุโบสถ วัดลาดศรีธาราม (ศาลาหมูสี) ต.บ้านลาด อ.บ้านลาด ผลงานแกะสลักไม้ที่ศาลาปู่ฉิมร้อยปี วัดป้อม ช่างมีแกะสลักไม้ตามแบบของเจ้าอาวาสรูปก่อนอยู่ที่ใต้หลังคาศาลา มีภาพ 4 ชุด ชุดละ 4 ภาพ ผลงานแกะสลักไม้บานหน้าต่างพระอุโบสถหลังใหม่ วัดไทรทอง อ.บ้านแหลม นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์

5) ช่างทองร่วง เอ็มโอบุส ปั้นหน้านักการเมืองทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลกำลังแบกฐานพระภายในศาลาหลวงพ่อป่าแก้ว โรงเรียนพรหมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรี และศิลปกรรมปูนปั้นพระรามรบไมยราพที่หน้าซุ้มทางเข้าวัดจันทราวาส ต.ท่าราบ อ.เมืองเพชรบุรี จ.เพชรบุรี

6) ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ สร้างสรรค์งานจิตรกรรมลายทอง เรื่องรามเกียรติ์ ไว้ที่บานหน้าต่าง พระอุโบสถ วัดนิคมวชิราราม ต.เขาใหญ่ อ.ชะอำ จิตรกรรมลายทองเรื่องทศชาติ ที่โรงเรียน

⁴² ผู้วิจัยเรียงลำดับชื่อช่างตามลำดับตัวอักษร

เขาย้อยไพบุลย์อุปถัมภ์ อ.เขาย้อย งานจิตรกรรมลายทอง เรื่องรามเกียรติ์ ไว้ที่บานหน้าต่าง พระอุโบสถ วัดนิคมวชิราราม ต.เขาใหญ่ อ.ชะอำ นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์

7) ช่างผิน สังข์ศรี (ช่างจี้) สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นพุทธประวัติที่พระอุโบสถ วัดจันทาราม ต.บ้านทาน อ.บ้านลาด วัดหนองหญ้าปล้อง ต.หนองหญ้าปล้อง อ.หนองหญ้าปล้อง

8) ช่างมานิตย์ ไชยวงศา สร้างสรรค์งานแกะสลักไม้เรื่องรามเกียรติ์ ที่บานหน้าต่าง พระอุโบสถ วัดสองพี่น้อง ต.สองพี่น้อง อ.แก่งกระจาน

9) ช่างวัชระ ชวงโชติ (ช่างอืด) สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพุทธประวัติในพระอุโบสถ วัดหนองเตียน ต.ท่าไม้รวก อ.ท่ายาง วัดโพธิ์กรู ต.ท่าช้าง อ.บ้านลาด วัดห้วยตาแกละ ต.ท่าแลง อ.ท่ายาง

10) ช่างศิริ พรพระ สร้างสรรค์ผลงานปูนปั้นนูนต่ำลงสี เรื่องเล่าวิถีชีวิตท้องถิ่นเพชรบุรีที่ฐานซุ้มทางเข้าสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเพชรบุรี (สวท.เพชรบุรี) ต.บ้านหม้อ อ.เมืองเพชรบุรี

11) ช่างสมชาย บุญประเสริฐ สร้างสรรค์เป็นผลงานปูนปั้นพุทธประวัติ ตอนมารผจญ ที่หน้าบันพระอุโบสถหลังใหม่ วัดช้างแทงกระจาด อ.ชะอำ ศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำวิถีชีวิตท้องถิ่นเพชรบุรี ที่ผนังอาคารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

12) ช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ สร้างสรรค์ผลงานปูนปั้นลอยตัว เรื่องรามเกียรติ์ประดับที่ทางเข้าวัดคลองสายหนึ่ง ต.หนองจอก อ.ท่ายาง ปูนปั้นนูนมาน หน้า think Café มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวเป็นตัวละครในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีที่สวนวรรณคดี ในโรงเรียนเขาย้อยไพบุลย์อุปถัมภ์ อ.เขาย้อย

13) ช่างสุวิทย์ เทศพุก สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติไว้ที่ฝาผนังด้านในพระอุโบสถที่วัดในจังหวัดเพชรบุรีหลายแห่งด้วยกัน ได้แก่ วัดห้วยเสือ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด วัดลาดโพธิ์ ต.สามะโรง อ.เมืองเพชรบุรี วัดช่อม่วง ต.หนองกระเจ็ด อ.บ้านลาด วัดเสาวคนธ์ ต.หัวสะพาน อ.เมืองเพชรบุรี วัดแก่นเหล็ก ต.คลองกระแซง อ.เมืองเพชรบุรี วัดบางขุนไทร ต.บางขุนไทร อ.บ้านแหลม วัดยาง ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย วัดราษฎร์ศรัทธา ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม

14) ช่างหวน อรชร สร้างสรรค์ผลงานปูนปั้นนูนต่ำลงสี เรื่องเล่าวิถีชีวิตท้องถิ่น เพชรบุรีที่ฐานพระประธานในพระอุโบสถ และปูนปั้นหน้าบันศาลาบำเพ็ญกุศล หนุมานรบกุมภาสูร ที่ วัดระหารน้อย ต.ตำหรุ อ.บ้านลาด

15) ช่างหิรัณยากร พูลศักดิ์ สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเรื่องทศชาติชาดก ที่อาคาร ไม้ยกสูงด้านหน้าวัดพรหมวิหาร อ.เมืองเพชรบุรี จิตรกรรมฝาผนังเรื่องชาดกและภาพเทวดาที่ฝาผนัง ด้านในพระอุโบสถ วัดราชภัฏศรีศรธา ผลงานจิตรกรรมเรื่องเล่าวิถีชีวิตท้องถิ่นเพชรบุรีที่ผนังด้านใน พระอุโบสถ วัดเจริญศรีมณีนผล (ใหม่บางจาก) ต.บางจาก อ.เมืองเพชรบุรี

16) ช่างอนิรุทธ์ คงถาวร สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติไว้ในพระ อุโบสถ วัดนาค ต.ช่องสะแก อ.เมืองเพชรบุรี

17) ช่างเอกลักษณ์ มิตรริน สร้างสรรค์ศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำที่วัดสวนสันติ ต.ทับ คาง อ.เขาย้อย นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ ตอนต่าง ๆ เช่น ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ ปฐมเทศนา ธิตามารย้วยวน ฯลฯ และเรื่องเวสสันดร ตอนพระอินทร์แปลงกายมาขอนางมัทรี รวมทั้งผลงานปูน บั้้นนูนต่ำเรื่องเล่าวิถีชีวิตท้องถิ่นเพชรบุรีที่ผนังเวทีในศาลาเฉลิมพระเกียรติฯ สวท.เพชรบุรี ต.บ้าน หม้อ อ.เมืองเพชรบุรี

สถานที่ที่มีผลงานของช่างเพชรบุรีดังกล่าวผู้วิจัยไม่ได้นำไปจัดกลุ่มไว้ในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากช่วงเวลาที่ศึกษาวิจัยผู้วิจัยไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในสถานที่ดังกล่าวอย่าง เป็นรูปธรรม แต่เนื่องจากเป็นข้อมูลที่สัมพันธ์กับกลุ่มข้อมูลหลักและมีการเผยแพร่ข้อมูลในกลุ่ม ผู้สนใจศึกษาผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อมูลไว้ด้วย

โดยสรุปคือจังหวัดเพชรบุรีเป็นเมืองที่มีความน่าสนใจด้านการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี และมีแหล่งท่องเที่ยวที่นำเสนอ งาน ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในการท่องเที่ยวทั้งหมด 49 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีทั้งลักษณะที่ เป็นการนำศิลปกรรมเก่าแก่มานำเสนอเป็น “จุดขาย” ในแหล่งท่องเที่ยว และลักษณะที่ใช้ศิลปกรรม ที่สร้างสรรค์ใหม่เพื่อเป็น “จุดขาย” ในแหล่งท่องเที่ยวและสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อเป็นสิ่งประดับตกแต่ง สถานที่ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดในหัวข้อ 2.3 “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ต่อไป

2.3 ช่างเมืองเพชรและลักษณะของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่าที่จังหวัดเพชรบุรีมีการนำศิลปกรรมทั้งที่เป็นศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ใหม่มาใช้ในบริบทการท่องเที่ยว โดยในหัวข้อ 2.3 ผู้วิจัยแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับงานศิลปกรรมดังกล่าว โดยเริ่มจากข้อมูลเกี่ยวกับช่างผู้สร้างสรรค์งานศิลปกรรม รูปแบบของงานศิลปกรรมที่นำเสนอในบริบทการท่องเที่ยว และข้อมูลพื้นฐานสำคัญเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมคือ เวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม พื้นที่และตำแหน่งของเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม ในบทนี้จึงแบ่งประเด็นนำเสนอเกี่ยวกับศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร เป็น 3 หัวข้อย่อยคือ

2.3.1 ช่างเมืองเพชร

2.3.2 รูปแบบของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

2.3.3 เวลา พื้นที่และตำแหน่งการจัดวางเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ช่างเมืองเพชร

ช่างเพชรบุรีเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญกลุ่มหนึ่งในจังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าและเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เข้มแข็งขึ้นในจังหวัดเพชรบุรี ช่างเพชรบุรีมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นผ่านความสัมพันธ์แบบเครือญาติ แบบครูกับศิษย์ และมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในฐานะผู้อุปถัมภ์ช่างเพชรบุรีซึ่งเป็นลักษณะที่มีมาแต่โบราณ โดยช่างเพชรบุรีมีวิธีการสืบทอด การสร้างสรรค์ผลงานและการนำเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1.1 ความสำคัญของช่างเมืองเพชรในสังคมเมืองเพชร

ช่างเมืองเพชรมีความสำคัญกับจังหวัดเพชรบุรีในฐานะที่เป็น “ผู้สร้างสรรค์” งานศิลปกรรมซึ่งบุคคลและหน่วยงานในจังหวัดเพชรบุรีต่างตระหนักและเห็นคุณค่าผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีส่งผลให้มีกิจกรรมทางสังคมที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับช่างเมืองเพชร ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่หน่วยงานราชการให้ความเคารพนับถือช่างอาวุโสของเพชรบุรี การที่ช่างเพชรบุรีได้รับเชิญไปร่วมแสดงความคิดเห็นหรือให้ความรู้ในการสัมมนาหรือร่วมเสวนาเกี่ยวกับศิลปกรรมที่เพชรบุรี หรือแม้กระทั่งการที่ช่างเพชรบุรีได้รับเชิญให้ร่วมเป็นคณะกรรมการของกรมศิลปากรที่ร่วมตรวจสอบดูแลการจัดการเกี่ยวกับศิลปกรรมที่เพชรบุรี ดังตัวอย่างกิจกรรมต่อไปนี้

กิจกรรมไหว้ครูช่างเพชรบุรี เป็นกิจกรรมที่กลุ่มช่างเมืองเพชรปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประจำทุกปี โดยกำหนดจัดงานเป็นวันพลุหัตถ์สบัติแรกของเดือนเมษายนที่บ้านช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ ผู้ที่มาร่วมงานส่วนใหญ่เป็นช่างที่มีสายสัมพันธ์กันทางเครือญาติหรือเป็นครูกับศิษย์ นอกจากนี้ยังมีบุคคลอื่น ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีที่แม้ว่าจะไม่ได้เป็นช่างเมืองเพชรแต่ก็ให้ความเคารพนับถือช่างทองร่วงในฐานะที่เป็นผู้อาวุโสของจังหวัด เมื่อถึงวาระหรือโอกาสสำคัญจะไปไหว้ช่างทองร่วงเป็นการส่วนตัวอย่างสม่ำเสมอ (บุญเจื่อน เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563) นำสนใจว่าปัจจุบันหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีได้จัดกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน เช่น เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2565 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีได้นำบุคลากร เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวขอพรช่างทองร่วงที่บ้านช่างทองร่วงเนื่องในโอกาสวันสงกรานต์ที่นับว่าเป็นวันปีใหม่ของไทย กิจกรรมดังกล่าวแม้จะไม่มีขั้นตอนพิธีการมากเท่ากับการไหว้ครูช่างของกลุ่มช่างเมืองเพชร แต่ก็กิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและความเคารพช่างอาวุโสเมืองเพชรซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากิจกรรมลักษณะดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดความยั่งยืนของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่มีคุณค่าของช่างเพชรบุรี

กิจกรรมสัมมนาหรือเสวนาเกี่ยวกับศิลปกรรมที่เพชรบุรี โดยปกติการจัดสัมมนาหรือเสวนาวิชาการเป็นกิจกรรมที่เชิญนักวิชาการทางด้านศิลปะซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมมาให้ความรู้หรือแสดงความคิดเห็นแก่ผู้สนใจ ดังตัวอย่างการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “เพชรบุรี: พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม” ที่จัดโดยสถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29-31 สิงหาคม 2534 ณ ห้องประชุมสารสนเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การสัมมนาดังกล่าวมีหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมที่เพชรบุรีคือ “สถาปัตยกรรมเมืองเพชร” วิทยากรคือ อาจารย์สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา “จิตรกรรมเมืองเพชร” วิทยากรคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สน สีมাত্রัง และ “ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชร” วิทยากรคือ อาจารย์จุลทรรศน์ พยาฆรณนธ์และอาจารย์บัวไทย แจ่มจันทร์ จะเห็นได้ว่าวิทยากรที่ให้ความรู้ดังกล่าวเป็นนักวิชาการ ครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษา

ปัจจุบันการสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีให้ความสำคัญกับ “ช่างเพชรบุรี” ในฐานะ “เจ้าของวัฒนธรรม” เป็นผู้ให้ความรู้และความคิดเห็นหลักในการสัมมนาวิชาการแต่ละครั้ง เช่น การสัมมนาหัวข้อ “ล้อมวงชวนเล่า: วัดใหญ่สุวรรณารามในฐานะตักศิลาแห่งศิลปวิทยาการและวัฒนธรรมเมืองเก่าเพชรบุรี” เมื่อวันเสาร์ที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2565 เวลา 16.00 น.-

17.30 น. ณ ศาลาการเปรียญ วัดใหญ่สุวรรณาราม ซึ่งเป็นการสัมมนาวิชาการในโครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าเพชรบุรีตามแนวทางขององค์การยูเนสโกว่าด้วยภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กิจกรรมดังกล่าวช่างกฤษฎากร อินกงลาศ ในฐานะ “นายช่างฝีมือเมืองเพชรบุรี” ร่วมให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น

นอกจากงานสัมมนาวิชาการข้างต้นแล้ว ตลอดช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลพบว่าการสัมมนาทางวิชาการที่เกี่ยวกับศิลปกรรมที่เพชรบุรีทั้งที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานในจังหวัดเพชรบุรีหรือหน่วยงานอื่นจะต้องมีการเชิญช่างเพชรบุรีร่วมให้ความรู้และร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยทุกครั้ง เช่น งานเสวนาวิชาการเรื่อง “เมืองเพชร เมืองช่างแห่งสยาม” เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2562 ณ ห้องประชุมวิทยากริมย์ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีช่างร่วมเสวนาคือช่างธานินทร์ ชื่นใจ และช่างกฤษฎากร อินกงลาศ การเสวนาในโครงการอบรมสัมมนาเผยแพร่ความรู้เรื่อง “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม” เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563 ณ โบราณสถานวัดท่าช้าง (ร้าง) อ.บ้านลาด ช่างที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเสวนาคือ ช่างทองรุ่ง เอ็มโอบุช ช่างธานินทร์ ชื่นใจ และช่างกฤษฎากร อินกงลาศ งานประชุมสัมมนาวิชาการโครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า หัวข้อ “เชื่อมเมืองเก่าสู่โอกาส: การสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าวิถีใหม่และความยั่งยืน” เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม - 1 กันยายน พ.ศ.2563 ณ ห้องประชุมทรู ไอคอน ฮอลล์ ศูนย์การค้าไอคอนสยาม กรุงเทพมหานคร ช่างเพชรบุรีที่เข้าร่วมสัมมนา คือช่างธานินทร์ ชื่นใจ และช่างกฤษฎากร อินกงลาศ

การสัมมนาวิชาการดังตัวอย่างข้างต้น ช่างเพชรบุรีที่ร่วมเสวนาในแต่ละครั้งอยู่ในฐานะ “เจ้าขององค์ความรู้” ด้านศิลปกรรมของเพชรบุรี เนื่องจากเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมด้วยตนเอง โดยเฉพาะเป็นที่รับรู้และยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีการสืบทอดองค์ความรู้ด้านงานช่างมาจากช่างรุ่นก่อนหน้าอย่างไม่ขาดสาย ช่างเพชรบุรีรุ่นปัจจุบันจึงเป็นบุคคลที่เหมาะสมมากที่สุดที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีได้อย่างน่าเชื่อถือ ดังที่ช่างเพชรบุรีแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “ศิลปกรรมที่เพชรบุรีมีคุณค่ามาก ช่างเพชรบุรีเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมที่เพชรบุรีเป็นอย่างดีเพราะสืบทอดองค์ความรู้และวิธีการสร้างสรรค์งานมาจากครูช่างเพชรบุรีรุ่นเก่ามาโดยตรง นอกจากนี้ช่างเพชรบุรีทุกคนเห็นคุณค่าของศิลปกรรมที่เพชรบุรีจึงพยายามเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้แก่บุคคลทั่วไปและเยาวชนรุ่นใหม่” (กฤษฎากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562)

การร่วมตรวจสอบดูแลศิลปกรรมที่เพชรบุรี การที่ช่างเพชรบุรีได้รับเชิญให้ร่วมเป็นคณะกรรมการของกรมศิลปากรที่ร่วมตรวจสอบดูแลการจัดการเกี่ยวกับศิลปกรรมที่เพชรบุรีเป็นสิ่งยืนยันความน่าเชื่อถือและการได้รับการยอมรับจากหน่วยงานราชการส่วนกลางที่ดูแลศิลปกรรมของชาติโดยตรง ดังที่ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ได้รับมอบหมายให้ช่วยดูแลการอนุรักษ์โบราณสถานในวัดกำแพงแลง วัดพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอน) และช่างกฤษดากร อินกงลาศ ดูแลการอนุรักษ์โบราณสถานในวัดกุฎี ท่าแร่ วัดอ้อเจริญธรรม เป็นต้น (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 29 สิงหาคม 2563) ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับสำนักศิลปากรที่ 1 กรมศิลปากร ที่ได้ผ่านการพิจารณางบประมาณการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานในจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.2562 ลักษณะการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการจากกรมศิลปากรกับช่างท้องถิ่นดังกล่าวนี้นับได้ว่าเป็น **พื้นที่แรกและที่เดียวในประเทศไทยในขณะนี้** (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 28 สิงหาคม 2563) ด้วยเหตุที่ช่างเมืองเพชรเป็นกลุ่มช่างที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานราชการส่วนกลางว่ามีความรู้และมีฝีมือ เป็นผู้ศึกษาและเก็บข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมต่าง ๆ ของเมืองเพชรไว้อย่างดี ดังนั้นการทำงานจึงใช้องค์ความรู้วิทยาการสมัยใหม่จากนักวิชาการที่มีความรู้เฉพาะด้านมาประสานกับข้อมูลเฉพาะที่ได้จากช่างในพื้นที่

การเข้าไปมีส่วนร่วมกับหน่วยงานกรมศิลปากรเริ่มจากช่วงปีพ.ศ.2559-2560 ที่ผ่านมามีการบูรณะซ่อมแซมโบราณสถานในเมืองเพชรบุรี โดยกรมศิลปากรมีโครงการบูรณะศาลาการเปรียญที่วัดใหญ่สุวรรณาราม เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี 9 มิถุนายน พ.ศ.2559 มีการรื้อเปลี่ยนเสาซึ่งผู้รับผิดชอบดำเนินการรื้อสร้างไม่มีความรู้ทางช่างเมืองเพชร ใช้วิธีการที่ต่างไปจากช่างเมืองเพชรแต่เดิม รวมทั้งโครงการบูรณะโบราณสถานถ้าเขาหลวง ที่ดำเนินการระหว่างวันที่ 24 เมษายน-20 ธันวาคม พ.ศ.2560 การซ่อมแซมดังกล่าวมีการรื้อผิวพื้นที่ทำด้วยอิฐโบราณในสมัยรัชกาลที่ 4 แล้วปูอิฐใหม่ ทำให้ทาง “กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเมืองเพชรบุรี” โดยตัวแทนกลุ่มคือคณะช่างเมืองเพชรและผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมของเพชรบุรีรวมตัวกันลงพื้นที่ตรวจสอบพร้อมทั้งได้ร่วมประชุมหารือกับทางกรมศิลปากรจนได้ข้อสรุปร่วมกันว่าให้ช่างเพชรบุรีเข้ามีส่วนร่วมในโครงการที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมที่เพชรบุรี หลังจากที่มีข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับอนุรักษ์ศิลปกรรมที่เพชรบุรีแล้ว ตั้งแต่ปีพ.ศ.2563 ช่างเพชรบุรีได้เข้าไปมีส่วนร่วมตรวจสอบดูแลการจัดการเกี่ยวกับศิลปกรรมที่เพชรบุรี

นอกจากช่างเพชรบุรีจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมศิลปากรแล้วยังได้ร่วมเป็นกรรมการด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีและหน่วยงานอื่น ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีซึ่ง

แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับช่างเมืองเพชรในฐานะผู้มีความรู้และเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าว

จากข้อมูลกิจกรรมทางสังคมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ระดับจังหวัดและระดับประเทศ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนล้วนเห็นความสำคัญของ “ช่างเมืองเพชร” ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของช่างเพชรบุรีดังกล่าวเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งของเครือข่ายสังคมเมืองเพชรบุรี และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การสนับสนุนส่งเสริมการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีความยั่งยืน

2.3.1.2 การสืบทอดและการสร้างสรรคงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่เพชรบุรีและข้อมูลเกี่ยวกับช่างที่สร้างสรรคผลงานในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ พบว่าช่างโบราณหรือช่างที่สร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรี มี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือช่างโบราณที่สร้างสรรคผลงานศิลปกรรมโบราณที่เพชรบุรีหากแต่ไม่จารึกชื่อไว้ในผลงานจึงไม่สามารถระบุชื่อช่างผู้สร้างสรรคผลงานได้ ช่างกลุ่มนี้เป็นครูช่างสำคัญของช่างเพชรบุรีปัจจุบัน หรือ “ครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณ”⁴³ เช่น ครูช่างที่สร้างสรรคผลงานศิลปกรรมที่ผนังถ้ำยายจุงหลาน ศิลปกรรมปูนปั้นฐานเสมาวัดไผ่ล้อม จิตรกรรมฝาผนังวัดใหญ่สุวรรณาราม จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะ ฯลฯ

ช่างเพชรบุรีรุ่นเก่าอีกกลุ่มหนึ่งคือช่างที่สร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีและจารึกชื่อไว้ในผลงานหรือมีหลักฐานสามารถระบุชื่อช่างที่สร้างสรรคผลงานได้ หรือ “ครูช่างรุ่นเก่า”⁴⁴ เช่น ขรรค์อินโข่ง อาจารย์เป่า (วัดพระทรง) ครูหวน ตาลวันนา หลวงพ่อฤทธิ (วัดพลับพลาชัย) นายแป้ว บำรุงพุทธ ฯลฯ ซึ่งช่างเพชรบุรีรุ่นปัจจุบันมีการสืบทอดเรียนรู้และนำความรู้วิชาช่างจากครูช่างทั้งสองลักษณะมาสร้างสรรคเป็นผลงานศิลปกรรมเมืองเพชรสามารถแบ่งได้เป็น 2 สายใหญ่ ๆ คือสายช่างที่สร้างสรรคงานศิลปกรรมแบบประเพณีและสายช่างที่สร้างสรรคงานศิลปกรรมร่วมสมัย ดังนี้

1) การสืบทอดของสายช่างที่สร้างสรรคศิลปกรรมแบบประเพณี

⁴³ ผู้วิจัยใช้คำว่า “ครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณ” ตามการเรียกขานของช่างกฤษดากร อินกงลาศ (สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2562) และช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์ (สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2562)

⁴⁴ ผู้วิจัยใช้คำว่า “ครูช่างรุ่นเก่า” ตามที่ช่างเพชรบุรีหลายท่านเรียกขานตรงกัน เช่น ช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ (สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2562) ช่างกฤษดากร อินกงลาศ (สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2563) ช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์ (สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2562)

ช่างเพชรบุรีที่สร้างสรรค์งานศิลปกรรมแบบประเพณี คือช่างที่มุ่งสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมโดยคำนึงถึงเรื่องของรูปแบบ แนวคิดและเรื่องเล่าตามแบบช่างรุ่นก่อนหน้า การศึกษาครั้งนี้พบวิธีการสืบทอดความรู้ของช่างที่สร้างสรรค์งานศิลปกรรมแบบประเพณี 3 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 สืบสายมาจากครูช่างรุ่นเก่าและครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณ

ช่างเพชรบุรีที่สืบทอดความรู้ช่างมาจากครูช่างรุ่นเก่าทุกท่านต่างเรียนรู้จากผลงานศิลปกรรมโบราณที่อยู่ในจังหวัดเพชรบุรีและนับถือผลงานดังกล่าวเป็นครูด้วยเช่นกัน ช่างที่เรียนรู้ด้วยวิธีการลักษณะที่ 1 และได้รับการยกย่องในเพชรบุรีส่วนใหญ่เป็นช่างปูนปั้น เช่น ช่างเฉลิม พึ่งแดง ช่างมนู เนตรสุวรรณ ช่างคง สำลี

ลักษณะที่ 2 สืบสายมาจากครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณ

ช่างเพชรบุรีที่นับถือผลงานศิลปกรรมโบราณเป็น “ครูช่าง” ของตน โดยเรียนรู้ด้วยวิธีการ “สังเกต” อย่างละเอียด ผสานเข้ากับความรู้ที่ได้ศึกษามาจากสถาบันการศึกษาศิลปะเพื่อให้เข้าใจวิธีการสร้างสรรค์งานของครูช่างโบราณ ช่างที่เรียนรู้ด้วยวิธีการดังกล่าวมีทั้งที่เป็นช่างปูนปั้นและช่างจิตรกรรม เช่น ช่างยุทธนา อินทร์จิตร ช่างรិหาร โอภาส ฯลฯ

ลักษณะที่ 3 สืบสายมาจากครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณและบรรพบุรุษ

ช่างเพชรบุรีที่นับถือผลงานศิลปกรรมของช่างโบราณเป็นครูช่างของตนและได้รับการศึกษาสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นช่างที่พบในงานวิจัยนี้เป็นช่างแกะสลักไม้ คือช่างมานิตย์ ไชยวงษาและช่างชูชีพ ป่านประดิษฐ์ ดังที่ช่างชูชีพให้สัมภาษณ์ว่าฝึกงานช่างมาจากมารดา (ช่างเสริม) ซึ่งมารดาสืบทอดงานช่างมาจากคุณตาอีกต่อหนึ่ง ช่างมีเริ่มรับงานเองตั้งแต่ช่วงอายุ 18 ปีจนเริ่มมีลูกน้องมาช่วยงานเพราะมีผู้มาติดต่อให้ทำงานมากขึ้นในช่วงอายุ 25 ปี (ชูชีพ ป่านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2562)

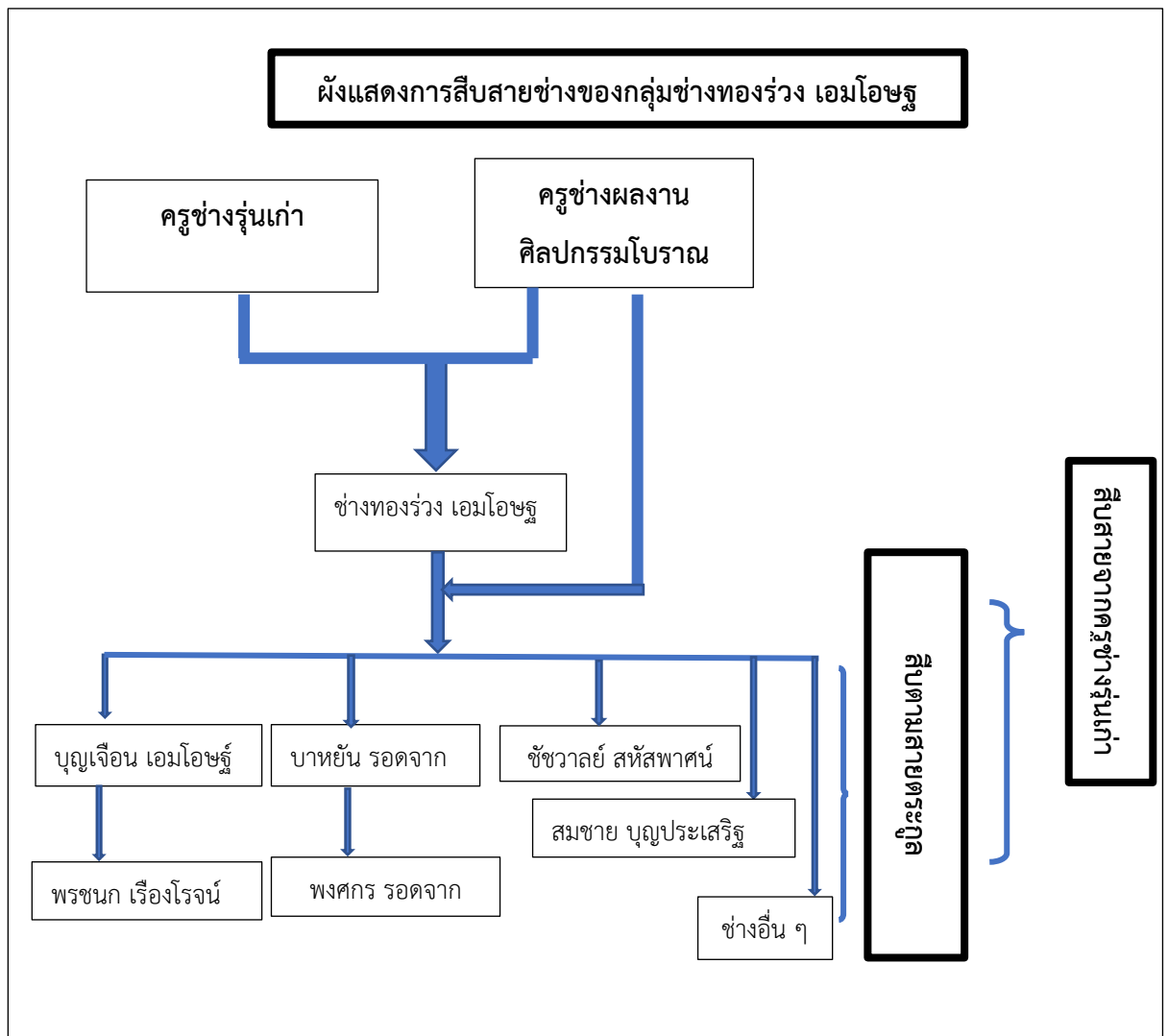
2) การสืบทอดของสายช่างที่สร้างสรรค์ศิลปกรรมร่วมสมัย

ช่างที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยคือ ช่างที่สร้างสรรค์งานโดยมุ่งนำเสนอแนวความคิดใหม่หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการสร้างสรรค์ผลงานจากศิลปกรรมแบบประเพณีเพื่อให้เกิดความน่าสนใจในบริบทการท่องเที่ยว ช่างกลุ่มนี้บางท่านมีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์งานตามแบบประเพณีด้วยเช่นกัน โดยวิธีการสืบทอดของสายช่างที่สร้างสรรค์งานศิลปกรรมร่วมสมัย สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 สืบสายมาจากครูช่างรุ่นเก่าและครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณ

ช่างเพชรบุรีที่มีการสืบความรู้มาจากครูช่างรุ่นเก่าและนับถือครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณคือช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ ซึ่งท่านได้ถ่ายทอดความรู้สู่ช่างรุ่นต่อไปจนกลายเป็นกลุ่มช่างเพชรบุรีที่มีจำนวนมากที่สุดในกลุ่มช่างเพชรบุรี ทำให้เกิดการสืบทอดความรู้ช่างตามสายตระกูล ลักษณะการสืบสายจากครูช่างรุ่นเก่า ครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณและสืบทอดตามสายตระกูลที่พบในงานวิจัยครั้งนี้คือ ช่างบุญเจื่อน เอ็มโอษฐ์ ช่างสำรวย เอ็มโอษฐ์ ช่างสมชาย บุญประเสริฐ ช่างบาหยัน บุญประเสริฐ ช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ ช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ ช่างสมชาย รอดจากทุกซ์ ช่างพงศกร รอดจากทุกซ์ ช่างพรชนก เรืองโรจน์ ฯลฯ ดังแผนผังต่อไปนี้

ภาพที่ 69: แผนผังแสดงการสืบสายช่างของกลุ่มช่างทองร่วง เอ็มโอชู

ลักษณะที่ 2 สืบสายมาจากครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณ

ช่างเพชรบุรีที่มีการสืบสายมาจากครูช่างผลงานศิลปกรรมโบราณมีทั้งที่เป็นช่างปูนปั้นคือช่างเอกลักษณ์ มิตรรัน และช่างจิตรกรรมซึ่งส่วนใหญ่มีความรู้จากสถาบันการศึกษาศิลปะร่วมด้วย เช่น ช่างธานินทร์ ชื่นใจ ช่างกฤษดากร อินกงลาศ ช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์ ช่างวัชรระ ช่วงโชติ ช่างวีรกานต์ มีทรัพย์ ช่างกุลธร เทศนาม เป็นต้น ดังเช่นประวัติของช่างธานินทร์ ชื่นใจ หรือช่างน้องเป็นครูช่างลายรดน้ำ จบการศึกษาที่โรงเรียนเพาะช่าง ที่จังหวัดราชบุรี พ.ศ.2533 เคยบวชเรียนที่วัดมหาธาตุ 6 พรรษา เรียนรู้เกี่ยวกับพระธรรม พระวินัย โดยได้เรียนรู้และซึมซับศิลปะสมัยอยุธยาภายในวัด และได้มีโอกาสช่วยอนุรักษ์ตู้พระไตรปิฎกลายรดน้ำที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เมื่อสึกออกมาได้มีโอกาสสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร และได้รับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

กิตติมศักดิ์ สาขาศิลปะและการออกแบบ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เมื่อปี พ.ศ.2555 และยังได้รับเข็มเชิดชูเกียรติ จากสภาวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบุรี กรมส่งเสริมวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2562 ณ ศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี และประวัติของช่างกษัตรากร อินกงลาศ เป็นช่างเขียนจิตรกรรม จบการศึกษาจากวิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรี วิทยาลัยในวัง (ชาย) พระบรมมหาราชวัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระนคร และศึกษาเรียนรู้ผลงานศิลปกรรมของเพชรบุรีที่หน้าบ้านโบสถ์เมียบลวงวิหารเมียน้อยที่ วัดเขابันไดอิฐ งานศิลปกรรมพุทธประวัติ ที่วัดไผ่ล้อม ปูนปั้นเสมา วัดสระบัว ผลงานศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดกุฎี บางเค็ม งานศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่วัดปลับปลาชัย โดยเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังด้านในที่พระอุโบสถ วัดเกาะ จิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถ วัดมหาธาตุวรวิหาร และจิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม

การศึกษาประวัติของช่างเพชรบุรีดังที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้วิชาช่างของแต่ละคนว่าบางคนอาจเรียนรู้มาจากครูช่างรุ่นก่อน หรือบางคนอาจเรียนรู้มาจากสถาบันการศึกษาศิลปะ แต่ที่ทุกคนมีลักษณะการเรียนรู้ที่ร่วมกันและทุกคนให้ความสำคัญในฐานะที่จะแสดงตนว่าเป็น “ช่างเพชรบุรี” นั่นคือการศึกษางานศิลปกรรมจากผลงานศิลปกรรมโบราณที่อยู่ในพื้นที่เพชรบุรี อันได้แก่ งานศิลปกรรมปูนปั้นพุทธประวัติ ที่วัดไผ่ล้อม ศิลปกรรมปูนปั้นที่เสมาวัดสระบัว ศิลปกรรมปูนปั้นที่หน้าบ้านโบสถ์เมียบลวงวิหารเมียน้อย ที่วัดเขابันไดอิฐ ผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่พระอุโบสถ วัดกุฎี บางเค็ม งานศิลปกรรมแกะสลักไม้และศิลปกรรมปูนปั้นที่วัดปลับปลาชัย จิตรกรรมฝาผนังด้านในที่พระอุโบสถ วัดเกาะ จิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถ วัดมหาธาตุวรวิหาร และจิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม

2.3.1.3 การนำเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร

หัวข้อนี้นำเสนอข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าแม้ช่างเพชรบุรีจะสร้างสรรค์เรื่องตามที่ผู้ว่าจ้างกำหนดเป็นหลัก แต่ช่างเพชรบุรีมี “วิธีการ” สร้างสรรค์งานศิลปกรรม และ “วิธีคิด” ในการเลือกตัวละคร เหตุการณ์หรือตอนต่าง ๆ ในเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมของตน

2.3.1.3.1 วิธีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

วิธีการสร้างสรรค์ผลงานของช่างเพชรบุรีรุ่นเก่ามีการบันทึกการทำงานไว้ในเอกสารต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการที่ผู้เขียนหนังสือสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานในยุคก่อน เช่น การศึกษาจากเอกสารของวัด การสอบถามจากลูกหลานญาติพี่น้องของช่างหรือสอบถามจากการบอกเล่าสืบต่อมาจากเจ้าอาวาสรูปก่อนทำให้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ขอยกตัวอย่าง ดังนี้

การสร้างสรรคผลงานที่วัดกุฎี บางเค็ม คือการเริ่มงานสร้างอุโบสถ พระครูเกษมสุขคุณ (ชุ่ม) เป็นผู้ดำเนินการ เมื่อได้ไม้สักมาถึงวัดแล้ว จัดการเลื่อยและปรงเป็นโครงสร้างส่วนต่าง ๆ ของอุโบสถแล้วได้กำหนดเรื่องของภาพที่แกะสลักบนผนังอุโบสถและให้ช่างเนืองออกแบบภาพและลวดลาย ซึ่งช่างเนืองได้ร่างภาพด้วยดินสอลงบนแผงไม้ฝาคนเดียวเกือบทั้งหมดและมีนายเทียนซึ่งเป็นบิดาช่วยเขียนบ้าง ส่วนภาพเรื่องไซอิ๋ว มีช่างจีนชื่อ แจ็กโฮ้ง เป็นผู้ออกแบบร่างภาพและแกะสลักเอง เมื่อออกแบบแล้วได้จ้างช่างจำหลัก ได้แก่ นายเทียน นายเนือง นายหวาน แจ็กโฮ้ง กำหนดค่าจ้างแกะสลักไม้ผนังอุโบสถ แผงละ 1 ชั่ง ต่อมามีช่างแกะสลักไม้จากจังหวัดเพชรบุรี ชื่อ นายระย่อม ได้มาออกแบบและแกะสลักลวดลายหน้าบานประตูหน้าต่างโบสถ์ โดยทำคนเดียวทั้งหมด เริ่มทำตั้งแต่ พ.ศ.2471 ถึงประมาณ พ.ศ.2473 เมื่อทำเสร็จได้อาศัยอยู่ที่วัดนี้จนถึงแก่กรรม ส่วนช่างประตูหน้าต่างซึ่งมีแผงไม้แผ่นเรียบเป็นแป้นรองชัมนั้น ยังมิได้ทำ ช่างค้างอยู่จนถึงเมื่อประมาณสิบปีเศษมานี้ นายปิ่นได้ทำการปั้นปูนที่ชั่มประตูด้านหน้าและหลังโบสถ์ แต่ทางวัดเห็นขัดตาจึงให้ระย้อมได้ทำที่ชั่มหน้าต่าง แป้นรองชั่มหน้าต่างจึงว่างเปล่ามาจนถึงปัจจุบัน (คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ, 2533: 5)

การสร้างสรรคผลงานที่วัดมหาสมณารามหรือวัดเขาวัง มีจิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถเป็นผลงานของอาจารย์ขรรค์อินโช่ง (บ้านดอนผิงแดด) เป็นผู้ร่างแบบ พ่อละมุดเป็นผู้ลงสี บางตอนขรรค์อินโช่งระบายสีเองและได้อยู่ช่วยแนะนำระยะหนึ่ง เพราะมาเขียนตอนอายุมากแล้ว ขรรค์อินโช่งจะเอาถ่านใส่ย้อมขึ้นร่างภาพและร่างได้รวดเร็วมาก ลวดลายของภาพพ่อละมุดเขียนเองทั้งหมด พระอาจารย์เป้าเขียนภาพเทวดาบนบานหน้าต่างและเขียนที่ลายเสา อาจารย์หวน ตาลวันนา เขียนภาพเสี้ยวกวางที่บ้านประตูและเขียนภาพกรวยเชิงที่เสา และท่านเจ้าคุณมหาสมณะ วงษ์ (แทน โสมทัสโต) อาจารย์ฤทธิแห่งวัดพลับพลาชัยก็มีส่วนในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังชุดนี้ในฐานะผู้ควบคุมดำเนินการ (นงเยาว์ แสนโกศิก, 2543: 71)

ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของช่างเพชรบุรีในปัจจุบัน จากการลงภาคสนามในช่วงที่ทำวิจัยผู้วิจัยได้มีโอกาสสังเกตการสร้างสรรคงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่วัดคือ วัดช้อย วัดนาพรหม วัดถ้ำแก้ว (หอศิลป์รัตนกันทร) อ.เมือง วัดชะอำ อ.ชะอำ วัดเขาย้อย อ.เขาย้อย รวมทั้งสถานที่ราชการที่เป็นสถานศึกษาคือ ใต้อาคารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และหอพระหลวงพ่อป่าแก้ว โรงเรียนพรหมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรี ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ช่างหรือเจ้าของสถานที่ การ

ทำงานในสถานที่ดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าลักษณะการทำงานของช่างเพชรบุรีมีทั้งส่วนที่ปฏิบัติสืบทอดมาแต่เดิมและส่วนที่แตกต่างจากเดิม ดังนี้

การสร้างสรรค์ผลงานที่ร้านขนมแม่กิมไล้ สาขาบ้านลาด ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ของช่างทองรุ่งง เอ็มโอษฐ์ มีลักษณะการทำงานคือ เริ่มจากผู้จ้างวานคือเจ้าของร้านขนมแม่กิมไล้ติดต่อช่างทองรุ่งง เนื่องจากไว้ใจว่าเป็นช่างที่มีฝีมือของเพชรบุรี โดยได้ให้แนวคิดกับช่างทองรุ่งงว่าต้องการนำเสนอเรื่องพระมหาชนกเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรและต้องการให้ผลงานศิลปกรรมชุดนี้เป็นผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรที่มีคุณค่าเพื่อให้ผู้สนใจศึกษางานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรมาเรียนรู้จากผลงานชิ้นนี้ หลังจากนั้นช่างทองรุ่งงเป็นผู้เลือกตอนหรือเหตุการณ์ที่จะนำเสนอออกมาเป็นผลงานศิลปกรรม ทั้งยังแนะนำให้สร้างสรรค์เป็นปูนปั้นประดับถ้วยเบญจรงค์เพื่อเพิ่มความสวยงามให้กับผลงาน (ชุตติยา บุญชนะโกศล, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562)

การทำงานที่วัดข่อย อ.เมืองเพชรบุรี ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ รับงานมาจากเจ้าอาวาสมีการทำงานที่มีการแบ่งหน้าที่กันชัดเจน ตัวอย่างเช่น การแกะสลักไม้ (ตะเคียน) ที่โรงทาน วัดข่อย เริ่มจากช่างธานีรินทร์ปรึกษากับเจ้าอาวาส ได้แนวคิดที่เจ้าอาวาสต้องการให้เป็นเรื่องราวของพระอินทร์ หลังจากนั้นช่างธานีรินทร์ออกแบบและร่างแบบมาให้กับ “ช่างแกะ” คือ ช่างประวิตร (โอ) และช่างราชัน (ชัน) ที่เป็นคนลำพูนแต่มาเรียนรู้วิชาช่างจากช่างมานิต ไชยวงษาซึ่งเป็นครูช่างทางแกะสลักไม้ของเพชรบุรี หลังจากช่างมานิตเสียชีวิต ช่างโอและช่างชันก็มาทำงานกับช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ และครั้งนี้คือหลวงพ่อบริกรรมให้มาช่วยงาน เมื่อแกะเสร็จแล้วจะมี “ช่างทาสี” คือลุงปอด (บ้านเดิมอยู่สำมะโรง ตอนนี้อยู่ในตัวเมืองเพชรบุรี) เป็นต้น (ช่างโอ ช่างชัน ลุงปอด, สัมภาษณ์ 21 สิงหาคม 2563)

การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่วัดข่อยมีลักษณะเหมือนกับวัดเขาย้อย และวัดท่าช้าง (ร้าง) ซึ่งเปิดเป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแห่งใหม่ของจังหวัดเพชรบุรีที่มีการนำเสนองานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีรุ่นใหม่ ลักษณะการทำงานคือ ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ เป็นผู้ประสานงานหลักกับเจ้าอาวาส (กรณีวัดข่อยและวัดเขาย้อย) หรือประสานงานกับผู้นำชุมชน (กรณีวัดท่าช้างร้าง) เพื่อออกแบบผลงาน กำหนดเรื่องเล่าที่จะนำเสนอในงานศิลปกรรมและแนวคิดต่าง ๆ ในสถานที่ดังกล่าวแล้วจึงติดต่อให้ช่างต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นช่างปูนปั้น ช่างแกะสลักไม้มาสร้างสรรค์ผลงานตามแบบที่ช่างธานีรินทร์ร่างไว้ (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 21 สิงหาคม 2563)

จากลักษณะการทำงานดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับการศึกษาครั้งนี้ 4 ประการคือ

ประการที่ 1 ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของบุคคล 3 กลุ่มคือ เจ้าของสถานที่หรือผู้ว่าจ้าง ช่างใหญ่หรือผู้รับงาน และคณะช่างที่ร่วมทำงาน กล่าวคือ เจ้าของสถานที่หรือผู้ว่าจ้างจะเป็นผู้กำหนดหรือถ้าเป็นช่างที่มีชื่อเสียงอาจจะมีการปรึกษาพูดคุยกับช่างก่อนเพื่อเลือกและกำหนดเรื่องเล่าหรือกำหนดเนื้อหา ช่างที่รับงานหรือช่างใหญ่ในงานนั้น ๆ จะเป็นผู้ออกแบบเรื่องราว เลือกตอนที่นำเสนอ (หากเป็นเรื่องเล่าที่มีขนาดยาว) รายละเอียด และออกแบบลวดลาย ส่วนคณะช่างที่มาช่วยทำงานจะเป็นผู้ทำงานตามโจทย์ที่ช่างใหญ่มอบหมายให้ทำหรือสร้างสรรค์ผลงานตามแบบร่างที่ช่างใหญ่นำมาให้ และจากข้อมูลข้างต้นนี้ทำให้เห็นลักษณะการทำงานร่วมกันระหว่างช่างด้วยกันเอง การติดต่อจ้างงานและการอนุมัติให้ทำงานหรือระงับการทำงานโดยเจ้าอาวาสหรือเจ้าของสถานที่

ประการที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์งานของช่างเพชรบุรีช่วยให้เข้าใจว่าการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม แบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอนหลัก คือการเลือกเรื่องและการลงมือปฏิบัติ โดยในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการเลือกเรื่องที่ช่างมานำเสนอในงานศิลปกรรมและการลงมือปฏิบัติหรือช่างผู้ลงมือสร้างสรรค์งานศิลปกรรมต่างก็มีความสำคัญทั้งสองส่วน⁴⁵

ประการที่ 3 การสร้างสรรค์งานศิลปกรรม 3 ประเภทคือ งานจิตรกรรม งานปูนปั้นและงานแกะสลักไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก กล่าวคือพื้นฐานของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมต่าง ๆ มาจากช่างวาด คือขั้นตอนก่อนการสร้างสรรค์งานส่วนใหญ่จะมีการร่างแบบหรือวาดลวดลายก่อนที่จะลงมือสร้างสรรค์เป็นงานปูนปั้นหรืองานแกะสลักไม้ ซึ่งช่างปูนปั้นเพชรบุรีส่วนหนึ่งมีฝีมือและมีความสามารถทางด้านงานจิตรกรรมด้วยเช่นกัน หากแต่ช่างบางคนถนัดเฉพาะการปั้นขึ้นรูป หรือช่างแกะสลักไม้ส่วนใหญ่มีฝีมือเฉพาะการแกะสลักแต่เพียงอย่างเดียว ขั้นตอนการร่างแบบจึงต้องพึ่งพาช่างเขียนให้ร่างแบบก่อนการสร้างสรรค์งานแต่ละชิ้น ลักษณะดังกล่าวนี้จึงเป็นการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน ดังนั้นการระบุประเภทของงานศิลปกรรมควรเข้าใจว่าเป็นการระบุจากผลงานที่สำเร็จแล้ว แต่หากพิจารณาย้อนกลับไปที่กระบวนการผลิตจะพบว่ามีการทำงานร่วมกันของ

⁴⁵ จากข้อมูลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงระบุชื่อเจ้าของผลงานทั้งผู้ที่มีส่วนร่วมคิดเลือกและสร้างสรรค์เรื่องราว และผู้ที่ลงมือปฏิบัติตามที่ได้รับทราบข้อมูลมาจากการลงภาคสนาม

ช่างหลายท่าน ข้อมูลประการที่ 3 นี้เป็นการเน้นย้ำว่าการศึกษางานศิลปกรรมดังกล่าวควรศึกษางานศิลปกรรมทั้ง 3 ประเภทไปพร้อมกันเพื่อให้เห็นถึงขั้นตอนการทำงานที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

ประการสุดท้าย แสดงให้เห็นวิธีการสร้างสรรค์เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี สรุปได้ว่ามี 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่ 1 คือ เจ้าของสถานที่เป็นผู้กำหนดเรื่องเล่า ช่างรับรู้เรื่องเล่าโดยการบอกเล่าจากผู้ว่าจ้างหรือจากการเล่าสืบต่อกันมา ประกอบกับการศึกษาจากผลงานที่มีอยู่ก่อนแล้วหรือศึกษาจากหนังสือศิลปะ แล้วจึงคิดสร้างสรรค์ผลงานให้มีลักษณะเป็นของตนเอง หรือเจ้าของสถานที่กำหนดเรื่องเล่าให้ช่างที่รับผิดชอบ เมื่อช่างได้รับมอบหมายจากเจ้าของสถานที่แล้ว ช่างศึกษาตัวบทวรรณคดีแล้วนำมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมตามกระบวนการสร้างสรรค์งานของช่างเพชรบุรี ลักษณะที่ 2 คือ ช่างมีส่วนสำคัญในการแสดงความคิดเห็นในการเลือกเรื่องเล่าเพื่อสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม ดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

2.3.1.3.2 วิธีคิดเกี่ยวกับการเลือกเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์ในงานศิลปกรรม

การเลือกเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีอาจเกิดจากเจ้าของสถานที่เป็นผู้กำหนดเรื่องเล่าที่จะนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมหรือช่างผู้สร้างสรรค์งานศิลปกรรมมีบทบาทสำคัญในการเลือกเรื่องเล่าเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม

การเลือกเรื่องเล่าตามความต้องการของเจ้าของสถานที่เป็นลักษณะปกติที่ช่างต้องสร้างสรรค์งานตามความต้องการของเจ้าของสถานที่ แต่ลักษณะที่น่าสนใจคือการเลือกเรื่องเล่าตามความคิดเห็นของ **ครูช่างเพชรบุรี** การศึกษาครั้งนี้พบว่า การสร้างสรรค์งานในสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งเกิดจากช่างคิดสร้างสรรค์ได้เองซึ่งเป็นช่างที่ได้รับการยอมรับว่าเป็น “ครูช่าง” การเลือกเรื่องเล่าตามความคิดเห็นของครูช่างเพชรบุรีคือ เจ้าของสถานที่ยอมรับนับถือและให้เกียรติครูช่างเพชรบุรีจึงให้ครูช่างเป็นผู้กำหนดเรื่องเล่า แต่อย่างไรก็ตามต้องได้รับการยินยอมของเจ้าของสถานที่ก่อน

ครูช่างที่ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้กำหนดเรื่องเล่าในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ช่างกฤษดากร อินกงลาศ เป็นต้น “ครูช่าง” ที่ได้รับการยอมรับดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าเกิดจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการ **ประการแรก** คือการมีผลงานเป็นที่ยอมรับในแวดวงการศึกษาศิลปะ โดยเฉพาะมีผลงานที่ได้รับการยอมรับระดับชาติ **ประการต่อมา** คือ การเป็นส่วนหนึ่งและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคมเพชรบุรี **ประการสุดท้าย** คือการถ่ายทอดความรู้และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมของเพชรบุรีให้แก่ประชาชนทั่วไปได้รู้จัก จะเห็นได้ว่า

นอกจากครูช่างทองร่วง เอ็มโอบุชฐีที่มีลักษณะดังที่กล่าวมาครบถ้วนทั้ง 3 ประการแล้ว ช่างคนอื่นที่ ได้รับการยกย่องให้เป็น “ครูช่าง” ล้วนมีคุณลักษณะดังกล่าว เช่น ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ เป็นช่างเมือง เพชรคนสำคัญในปัจจุบันที่ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจในฐานะที่เป็น “ครูช่าง” เป็นผู้ที่มีความรู้ และความสามารถ ร่วมกิจกรรมเผยแพร่ความรู้เรื่อง “ศิลปกรรมลายรดน้ำ” ทั้งในจังหวัดเพชรบุรีและ ที่อื่น อีกทั้งยังมีจิตอาสาช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของจังหวัดเพชรบุรี โดยได้รับการแต่งตั้งให้เป็น คณะกรรมการในหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานสถานศึกษาหรือหน่วยงานราชการ และจาก การศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานของช่างเพชรบุรีดังกล่าวทำให้เห็น “วิธีคิด” เกี่ยวกับการเลือกเรื่อง เล่ามาสร้างสรรค์ในงานศิลปกรรมที่น่าสนใจ 2 ลักษณะคือการเลือกเรื่องและเหตุการณ์ในเรื่องเล่าที่ ผู้ชมผลงานเข้าใจง่าย และการเลือกจากความศรัทธาต่อเรื่องเล่า ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การเลือกเรื่องเล่าและเหตุการณ์ในเรื่องเล่าที่เข้าใจง่าย

การเลือกเรื่องเล่าที่จะนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมของช่าง เพชรบุรีมีวิธีคิดในการเลือกคือ เลือกเรื่องเล่าหรือเหตุการณ์ในเรื่องเล่าที่ผู้ชมผลงานเข้าใจง่าย รับรู้ ง่าย เช่น การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร ช่างต้องการเชิดชูเกียรติสุนทรภู่จึง เลือกเรื่องเล่าที่คนทั่วไปรู้จักกันดีว่าเป็นผลงานของสุนทรภู่ นั่นคือ “เรื่องพระอภัยมณี” อีกทั้งช่าง ไม่ได้นำเสนอเรื่องราวทั้งหมดในเรื่องพระอภัยมณี หากแต่เลือกนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์ตอน “พระ อภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร” เนื่องจาก “ตอนนี้ใคร ๆ ก็รู้จัก แล้วดูดี ๆ มีคำสอนอยู่” (ทองร่วง เอ็ม โอบุชฐี, สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2563) กล่าวคือเป็นตอนที่ได้รับความนิยมนำมาสร้างเป็นละครและ นำมาเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์หลายครั้ง อีกทั้งที่จังหวัดเพชรบุรีนิยมนำตอนดังกล่าวมาแสดงเป็น ละครชาตรี เพราะว่า “เป็นตอนที่สนุก มีครบ ทั้งลูกคือสินสมุทร นางเงือก มีนางผีเสื้อสมุทรเป็นตัว ร้าย ตอนหนี ไล่ตามกัน กลองจะรัวให้รู้สึกตื่นเต้น เอื้อต่อคนเล่นละครชาตรี คนดูก็ชอบ” (สง่า ลาก หลาย, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2565) จึงเห็นได้ว่าการเลือกนำเสนอเรื่องและตอนที่คนทั่วไปรู้จักดี สามารถสื่อสารให้ผู้พบเห็นผลงานเข้าใจตรงกันได้ง่ายว่าช่างต้องการนำเสนอเรื่องเล่าใด

นอกจากตัวอย่างการสร้างสรรครื่องพระอภัยมณีดังกล่าวแล้ว ตัวอย่างการ สร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าอื่น ๆ เช่น การสร้างสรรค์เรื่อง “ทศชาติชาดก” มักเลือก สร้างสรรคเป็นเหตุการณ์ที่คนทั่วไปรู้จักดี เช่น ช่างมักนำเสนอเหตุการณ์ตอนพระเทมียยกรถเพื่อเป็น สื่อแทนเรื่องพระเทมียชาดก เหตุการณ์ตอนนางมณีเมขลาอุ้มพระมหาชนกลอยในอากาศสื่อแทนเรื่อง พระมหาชนกชาดก เหตุการณ์ตอนพระสุวรรณสามถูกยิงสื่อแทนเรื่องพระสุวรรณสามชาดก หรือหาก พื้นที่ใดต้องการนำเสนอตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์เพียง 1 ตัวละครมักเลือกสร้างสรรค์เป็นตัว “หนุ

มาน” หากต้องการสร้างสรรค์เป็นภาพจับมักสร้างสรรค์เป็น “หนุ่มานกับนางสุพรรณมัจฉา” “หนุ่มานรบกับอินทรีชิต” จากตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นวิถีคิดของช่างที่นำเรื่องเล่าหรือเหตุการณ์ตอนที่คนทั่วไปรู้จักดีมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรม

ลักษณะที่ 2 การเลือกจากความศรัทธาต่อเรื่องเล่า

การเลือกเรื่องเล่ามานำเสนอในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจมากคือ การเลือกเรื่องเล่าหรือเลือกเฉพาะเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องเล่าที่ช่างศรัทธา ดังจะเห็นได้จากการเลือกสร้างสรรค์เรื่องเล่าพุทธประวัติในคาถาพาหุงของช่างธานีรินทร์ ขึ้นใจ เนื่องจากช่างธานีรินทร์ ขึ้นใจศรัทธาคาถาพาหุงมาก ท่านเห็นว่า “คาถาพาหุงเป็นคาถาศักดิ์สิทธิ์ เป็นเรื่องของพระพุทธเจ้าชนะมาร คือก็เหมือนจะทำอะไรก็จะไม่ติดขัด เหมือนในเรื่องต่าง ๆ เรื่องชนะหมดเลยทั้งคนไม่ดี ยักษ์มาร” (ธานีรินทร์ ขึ้นใจ, สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2563)

การสร้างสรรค์เรื่อง “สังข์ทอง” ที่วัดโตนดหลวง เกิดจาก “โบสถ์เก่าเป็นโบสถ์ชั้นเดียวจนน้ำบ่อยครั้ง จึงต้องการสร้างใหม่เป็นสองชั้นครอบโบสถ์หลังเก่า ประกอบกับมีผู้มาเล่าให้ทางวัดฟังว่าเจ้าเงาะมาเข้าฝันว่าจะมาช่วยสร้างวัดให้ดีขึ้น ทางวัดจึงได้ให้ช่างมาโนช อยู่เย็น แกะสลักไม้ที่บานหน้าต่างโบสถ์นี้เป็นเรื่องราวของพระสังข์” (หลวงตายวน, สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2563) อีกทั้งการเลือกฉากเหตุการณ์เรื่องสังข์ทองเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ผู้วิจัยพบว่าช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานและเจ้าของสถานที่เลือกฉากเหตุการณ์ตอนที่แสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของมนต์เรียกเนื้อเรียกปลาของพระสังข์

รวมทั้งการสร้างศิลปกรรมที่วัดพระรูป นำเสนอเรื่องพระเวสสันดรชาดก โดยช่างเลือกสร้างสรรค์กัณฑ์กุมารเพียงกัณฑ์เดียวเพื่อสื่อแทนเรื่องพระเวสสันดร การเลือกกัณฑ์กุมารมานำเสนอแทนเรื่องพระเวสสันดร เนื่องจาก “กัณฑ์นี้ค่อนข้างชัดในเรื่องของพระเวสสันดรและพ่อแม่ของผม (ช่างสมชายและช่างบาหยัน รอดจากทุกข์) เค่าเกิดปีมะแมทั้งสองคน การบูชากัณฑ์ปีมะแมจะนิยมบูชากัณฑ์นี้ครับ” (พงศธร รอดจากทุกข์, สัมภาษณ์ 31 มีนาคม 2565)

ข้อมูลที่ผู้วิจัยกล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงวิถีคิดของช่างเพชรบุรีที่เลือกเรื่องเล่าหรือการเลือกเฉพาะเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งในเรื่องเล่าเพื่อให้ผู้ชมผลงานเข้าใจง่ายและเกิดจากความศรัทธาของช่างที่มีต่อเรื่องเล่าต่าง ๆ วิถีคิดและวิธีการสร้างสรรค์เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมดังกล่าวมาแล้วทำให้เกิดการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมที่น่าสนใจดังที่จะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

2.3.2 รูปแบบของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

การเที่ยวชมกิจกรรมของช่างเพชรบุรีในเทศกาลต่าง ๆ ช่างนำเสนอศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายได้ไปจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ในขณะที่การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมลักษณะอื่นใช้งานศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้มาเป็นจุดขายสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว งานศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบคือ ศิลปกรรมแบบประเพณีและศิลปกรรมร่วมสมัย ดังนี้

2.3.2.1 ศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้

“ศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้” ในการศึกษาครั้งนี้คือ ศิลปกรรมที่ช่างผู้สร้างสรรค์ต้องการให้ผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาประดับตกแต่งหรือติดตั้งอยู่ ณ ที่แห่งนั้นไม่มีความประสงค์จะเคลื่อนย้ายผลงานไปที่อื่น ซึ่งการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมลักษณะนี้มีทั้งที่เป็นลวดลายไทย และภาพตัวละครหรือภาพเหตุการณ์จากเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งปรากฏทั้งในพื้นที่วัดและพื้นที่อื่น ๆ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรที่เป็น “ลวดลาย” ตามรูปแบบงานศิลปกรรมไทยประเพณี เช่น ปูนปั้นลายดอกพุดตาน ประดับรอบบานหน้าต่าง บานประตูพระอุโบสถ วัดอุทัย โดยช่างบาหยัน บุญประเสริฐ หรือการสร้างสรรค์ในลักษณะของการเลียนแบบลายศิลปกรรมโบราณที่เพชรบุรี ที่เสาไฟในตัวเมืองเพชรบุรีที่ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ผู้ออกแบบได้นำลายมาจากวัดใหญ่สุวรรณารามเพื่อแสดงให้เห็นถึงที่มาของเมืองเพชรว่าเป็นเมืองเก่าแก่ (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 29 สิงหาคม 2563) เป็นต้น

การสร้างสรรค์เป็นภาพ “บุคคล” “ตัวละคร” หรือ “เหตุการณ์” จากเรื่องเล่าต่าง ๆ เช่น ภาพชานา ที่อาคารร้านแม่กิมไล้ สาขาบ้านลาด ตัวละครหรือเหตุการณ์จากเรื่องรามเกียรติ์ ที่ฐานเสมา ผนังพระอุโบสถในวัดต่าง ๆ ตัวละครจากเรื่องพระอภัยมณี ที่ฐานเสมา ซ่อฟ้า หรือที่หน้าบันอาคารในวัดต่าง ๆ

สำหรับงานศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้นั้นว่ามีความสำคัญมากในด้านของความคาดหวังจากผู้ว่าจ้างหรือเจ้าของสถานที่ที่ต้องการนำเสนอสิ่งที่ดีที่สุดในสถานที่ของตน เจ้าของสถานที่ที่มีกำลังทรัพย์ในการว่าจ้างช่างเมืองเพชรจึงไม่ลังเลที่จะสนับสนุนให้ช่างเมืองเพชรมาสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่เพราะ “คุ้มค่า” ทั้งในด้านที่จะเป็นการช่วยอนุรักษ์ส่งเสริมและ “สนับสนุนงานของช่างบ้านเรา” (พระทศพล กมโร, สัมภาษณ์ 1 ตุลาคม 2563) ทั้งยังเป็นการสร้างคุณค่าให้พื้นที่ของตนด้วยผลงานที่มีคุณค่าดังกล่าว

การแบ่งงานศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้เป็น 2 ประเภท คือ ศิลปกรรมแบบ ประเพณีและศิลปกรรมร่วมสมัยของช่างเมืองเพชร ดังที่เจ้าอาวาสวัดนาพรม เห็นว่าการแบ่งรูปแบบ งานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมี 2 รูปแบบคือ งานศิลปกรรมที่เป็นแบบประเพณี และงาน ศิลปกรรมร่วมสมัย สำหรับงานศิลปกรรมที่เป็นแบบประเพณีที่เห็นได้ชัดเจนคือ ผลงานของกลุ่มช่าง ฉะลิม พึ่งแดง และงานรูปแบบศิลปกรรมร่วมสมัยคือผลงานของกลุ่มช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ (พระครู พิศาลวัชรกิจ, สัมภาษณ์ 1 ตุลาคม 2563) ศิลปกรรมทั้ง 2 แบบมีความแตกต่างกันในประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของ การนำงานศิลปกรรมมาใช้ในการท่องเที่ยว รวมทั้งการรับรู้ของนักท่องเที่ยว ดังนี้

2.3.2.1.1 ศิลปกรรมแบบประเพณีของช่างเมืองเพชร

ศิลปกรรมแบบประเพณีของช่างเมืองเพชร คือ ผลงานศิลปกรรมที่ สร้างสรรค์ขึ้นในอดีตหรือสร้างสรรค์ใหม่โดยยึดถือรูปแบบการสร้างสรรค์ตามแบบศิลปกรรม เก่าแก่

1) ศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรี

ศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรี คือศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในอดีตและ นับเป็นศิลปกรรมที่เป็น “งานครู” ของช่างเพชรบุรีปัจจุบัน ลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมเก่าแก่ เหล่านี้เป็นศิลปกรรมแบบประเพณีคือ ผลงานดังกล่าวสร้างสรรค์ขึ้นด้วยวิธีการตามแบบโบราณ ทั้ง การใช้สี ลักษณะการวาดลวดลายและตัวละคร เรื่องเล่าที่ปรากฏในผลงาน รวมทั้งสถานที่ที่ ปรากฏผลงานดังกล่าวล้วนเป็นศาสนสถานเก่าแก่ในเพชรบุรี ศิลปกรรมเก่าแก่เหล่านี้มีคุณค่าเป็นที่ ประจักษ์ทั้งกับคนเพชรบุรีและในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปจึงมีการนำผลงานศิลปกรรมดังกล่าวมาใช้ เป็นสิ่งสร้างความน่าสนใจและเพิ่มคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

ศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์บางพื้นที่ ลักษณะของงานศิลปกรรมเก่าแก่คือเป็นงานที่ไม่ สามารถระบุชัดเจนได้เกี่ยวกับชื่อช่างและปีที่สร้าง การระบุช่างหรือช่วงเวลาสร้างสรรค์ผลงานมา จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลป์หรือปราชญ์ท้องถิ่น และข้อมูลที่มีการศึกษา เกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมดังกล่าวจะได้รับการนำมาเผยแพร่เป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ

การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีทั้ง ที่เป็นการให้ข้อมูลโดยมัคคุเทศก์ที่เป็นผู้นำเที่ยวและเป็นข้อมูลที่เผยแพร่ในสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ

เช่น สื่อแผ่นพับ สื่อสังคมออนไลน์ คิวอาร์โค้ด ฯลฯ สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สนใจและมีความรู้เกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมของเพชรบุรีดีในระดับหนึ่ง คือสามารถบอกได้ว่าจังหวัดเพชรบุรีมีผลงานศิลปกรรมสมัยอยุธยา และสามารถเที่ยวชมได้ที่วัดมหาธาตุฯ วัดใหญ่ฯ เป็นต้น

ภาพที่ 70 และภาพที่ 71 การบรรยายผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดมหาสมณาราม

2) ศิลปกรรมแบบประเพณีที่สร้างสรรค์ใหม่

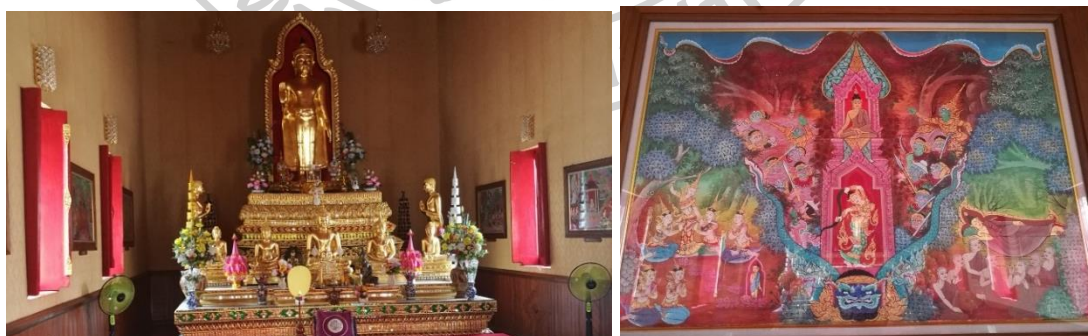
ศิลปกรรมแบบประเพณีที่สร้างสรรค์ใหม่ คืองานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ด้วยแนวคิดสำคัญคือ “ทำตามครูช่างรุ่นก่อน” สร้างสรรค์งานโดยยึดถือรูปแบบตามศิลปกรรมเก่าแก่ที่อยู่ในบริบทการท่องเที่ยว การแสดงความเป็นศิลปกรรมแบบประเพณีดังกล่าว ช่างเพชรบุรีเน้นนำเสนอเรื่องเล่าเหมือนที่เคยมีมาก่อนหน้า และเป็นงานที่เน้นลวดลายตรงตามแบบศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรี

ลวดลายที่ช่างเพชรบุรีกล่าวตรงกันว่าเป็นลายของสกุลช่างเพชรบุรีคือ ลายปูนปั้นที่วัดไผ่ล้อม ลายปูนปั้นที่หน้าบันโบสถ์เมืงหลวงเมืงน้อย วัดเขานันไดอิฐ ลายปูนปั้นฐานเสมาที่วัดสระบัว ลายเขียนประดับเสาในศาลาการเปรียญที่วัดใหญ่สุวรรณาราม จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม วัดมหาธาตุวรวิหารและวัดเกาะ การที่ช่างเพชรบุรีปัจจุบันยึดถือผลงานดังกล่าวเป็นงานต้นแบบเพื่อแสดงให้เห็นการสืบทอดลวดลายมาจาก “ศิลปกรรมสมัยอยุธยา” ตามที่เมืองเพชรได้รับการกล่าวขานว่าเป็น “อยุธยาที่ยังมีชีวิต” นั่นเอง อีกทั้งยังนำเสนอในงานชิ้นครูที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นผลงานศิลปกรรมที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานทั้งสิ้น

การนำศิลปกรรมแบบประเพณีที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่มาใช้ในการท่องเที่ยวมีลักษณะที่น่าสนใจคือ หากศิลปกรรมดังกล่าวเป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยวจะมีการเอ่ยถึงชื่อช่างและระบุงานสืบสายสกุลของช่างเพื่อยืนยันการสืบทอดวิชาช่างมาจากครูช่างรุ่นก่อนหน้าอย่างชัดเจน เช่นงานของช่างเฉลิม พึ่งแดง สร้างสรรค์ศิลปกรรมเรื่องราวเกียรติที่วัดพระทรง แต่หากเป็นงานศิลปกรรมที่ใช้ประดับประดาตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวแล้วมีการถามถึงชื่อช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานเจ้าของสถานที่จะไม่เอ่ยถึงชื่อช่าง ระบุงานเพียงว่าเป็น “ช่างเพชรบุรี” และนำเสนอว่าการสร้างสรรค์ผลงานที่ประดับตกแต่งในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน จะเป็นผลงานที่อยู่ในกรอบกระจกเพื่อรักษาสภาพของโบราณสถานให้มากที่สุด

ภาพที่ 72 ผลงานศิลปกรรม ของช่างเฉลิม พึ่งแดง ที่วัดพระทรง

ภาพที่ 73และภาพที่ 74 งานศิลปกรรมของช่างยุทธนา อินทร์จิตร ระดับไว้
ที่ผนังด้านในพระอุโบสถ วัดท่าไชยศิริ

2.3.2.1.2 ศิลปกรรมร่วมสมัย⁴⁶ของช่างเมืองเพชร

ลักษณะของงานศิลปกรรมร่วมสมัยของช่างเมืองเพชรคือผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ใหม่ โดยช่างเพชรบุรีรุ่นปัจจุบัน เนื่องจากช่างที่สร้างสรรค์ผลงานต้องการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้วยการนำเสนอแนวคิดใหม่แต่ยังคงรักษารูปแบบบางประการที่แสดงให้เห็นว่าเป็นงานศิลปกรรมของเมืองเพชร เช่น การใช้วัตถุดิบที่ยืนยันได้ว่าเป็นของเพชรแท้ คือ ปูนดำแบบโบราณ ลวดลายบางลวดลายที่โดดเด่นของงานศิลปกรรมเก่าแก่ เป็นต้น

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยของช่างเพชรบุรีส่วนหนึ่งอยู่ในบริบทการท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเพื่อการประดับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ สำหรับการใช้ศิลปกรรมเป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรี การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนหรือชาติพันธุ์ล้วนเป็นการสร้างสรรค์งานแบบศิลปกรรมร่วมสมัยทั้งสิ้น เนื่องจากการสร้างสรรค์ให้ผลงานศิลปกรรมเป็นจุดเด่นในสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าว จำเป็นต้องสร้างสรรค์ให้มีความน่าสนใจโดยการสร้างสรรค์ให้แตกต่างจากผลงานเดิมที่มีอยู่ก่อนหรือผลงานที่อื่น

การสร้างความน่าสนใจให้งานศิลปกรรมประการหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนคือการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสังคม การเมืองแทรกเข้าไปในผลงานศิลปกรรม การใส่รายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเด่นของจังหวัดเพชรบุรี เช่น ต้นตาล เขาวัง คนมีชื่อเสียงในจังหวัดเพชรบุรี ฯลฯ

ภาพที่ 75 (ซ้าย) ผลงานศิลปกรรมที่วัดพระรูป

ภาพที่ 76 (ขวา) ผลงานศิลปกรรมที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ

มีรายละเอียดที่แสดงว่าเป็นพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

⁴⁶ ผู้วิจัยใช้คำว่า “ศิลปกรรมร่วมสมัย (Contemporary Art)” โดยปรับมาจากความหมายของคำว่า “ศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art)” ที่วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2547: 129-130) นิยามไว้ว่าเป็นศิลปะของปัจจุบัน โดยศิลปินในปัจจุบัน ร่วมสังคมเดียวกันและได้รับอิทธิพลจากศิลปะตะวันตก

การนำเสนอผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมผลงานมีลักษณะคือ เจ้าของสถานที่ระบุชื่อเจ้าของผลงานหากผู้สร้างสรรค์ผลงานเป็นช่างที่ได้รับการนับถือในกลุ่มช่างเพชรบุรีว่าเป็น “ครูช่าง” เช่น ครูช่างทองร่วง เอ็มโอบุช ครูช่างธานินท์ ชื่นใจ และสิ่งสำคัญที่เจ้าของสถานที่หรือมัคคุเทศก์⁴⁷ ย้ำกับนักท่องเที่ยวคือช่างที่สร้างสรรค์ผลงานเป็น “ช่างเมืองเพชร” สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมดังกล่าวตรงกันว่า “เชื่อมั่น” ว่าหากผลงานดังกล่าวได้รับการยืนยันว่าเป็นผลงานที่สร้างสรรค์โดยช่างเมืองเพชรจะต้องเป็นผลงานที่มีคุณค่าทั้งด้านความสวยงามและแนวคิดที่แฝงอยู่ในผลงานศิลปกรรมนั้น ๆ (วิทยา ศรีวิเศษ, 25 ธันวาคม 2565)

ภาพที่ 77 และภาพที่ 78 มัคคุเทศก์บรรยายเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมที่วัดข่อย

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของศิลปกรรมร่วมสมัยของช่างเพชรบุรีคือ เรื่องของ “พื้นที่สร้างสรรค์ผลงาน” ที่มีความหลากหลายมาก แตกต่างจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมแบบประเพณีที่ยังคงสร้างสรรค์ผลงานขึ้นในพื้นที่ศาสนสถานเท่านั้น ช่างเพชรบุรีปัจจุบันสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยทั้งในพื้นที่ที่เป็นศาสนสถานและพื้นที่อื่น ๆ เช่น สะพาน ผนังอาคารรอร่างไฟฟ้า ป้ายแนะนำเมือง ชายหาด รวมไปถึงร้านค้าขายของฝาก อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่สร้างสรรค์ผลงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีเลือกนำเสนอเรื่องเล่าในพื้นที่ต่าง ๆ ให้เหมาะสมและสัมพันธ์กับพื้นที่ที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมดังรายละเอียดในผลการศึกษา บทที่ 3

⁴⁷ ผู้วิจัยใช้คำว่า “มัคคุเทศก์” ในความหมายว่า “ผู้นำเที่ยว”

ภาพที่ 79 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่ชายหาดบางแก้ว

ภาพที่ 80: (ขวา) ศิลปกรรมที่ร้านแม่กิมไล้

2.3.2.2 ศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายได้

ศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายได้ที่ผู้วิจัยกล่าวถึงคือ ศิลปกรรมที่ช่างผู้สร้างสรรค์ต้องการให้ผลงานที่สร้างสรรค์สามารถเคลื่อนย้ายได้ด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ แบ่งเป็นศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายได้ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อนำไปจัดแสดงหรือตกแต่งสถานที่และสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อเป็นสินค้าวัฒนธรรม ดังนี้

1) ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่เคลื่อนย้ายได้และสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อนำไปจัดแสดงในนิทรรศการทางศิลปะและนำไปจัดตกแต่งสถานที่ในเทศกาลงานประเพณี มีทั้งที่เป็นงานศิลปกรรมปูนปั้น และงานจิตรกรรมลายรดน้ำ เช่น งานปูนปั้นนักรบเมืองของช่างทองร่วง เอ็มโອษฐ ซึ่งเป็นผลงานที่ท่านนำไปจัดแสดงเมื่อมีการแสดงตามนิทรรศการแสดงงานศิลปะต่าง ๆ หากไม่มีการจัดแสดงตามนิทรรศการแสดงงานศิลปะผลงานชิ้นนี้จัดวางไว้ที่ห้องแสดงงานที่บ้านของท่าน หรือศิลปกรรมปูนปั้นนางยักษ์จากเรื่องพระอภัยมณี ของช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ ซึ่งเป็นงานที่ช่างชัชวาลย์จัดทำเป็นผลงานประกอบวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิถีวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง” การศึกษาปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร (ชัชวาลย์ สหัสสพาศน์, 2557) หรือจิตรกรรมลายรดน้ำภาพตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์บนวัสดุต่าง ๆ เช่น จาน ก้อนหิน ถุง ผ้า กรอบโทรศัพท์มือถือ ฯลฯ ของช่างธานินทร์ ชื่นใจ เป็นต้น

ภาพที่ 81 และภาพที่ 82 การแสดงผลงานศิลปกรรมของช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์
ที่บริเวณหน้าเขาวัง (เคเบิลคาร์)

ภาพที่ 83 และภาพที่ 84 การแสดงผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี งานพระนครคีรี
พ.ศ. 2561 และพ.ศ. 2562

งานศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายได้อีกกลุ่มหนึ่งคือ กิจกรรมลอกลายภาพเทพชุมนุมที่พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม ดำเนินการโดย “กลุ่มลูกหว่า” ให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมศิลปกรรมที่วัดใหญ่สุวรรณารามได้ร่วมกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีผลงานของช่างสมบัติ พูลเกิดที่คัดลอกลายเทพชุมนุมในลักษณะที่เป็นเทพ 1 องค์ลงบนแผ่นผ้าใบ 1 แผ่นภาพ ภาพที่ช่างสมบัติคัดลอกมีสีสันทันและลวดลายตรงตามภาพเดิม ภาพดังกล่าวประดับไว้ทั้งที่ศูนย์การเรียนรู้ช่างเมืองเพชรของกลุ่มลูกหว่าที่ศาลาเชิงเขาวัง เคเบิลคาร์ และที่วัดใหญ่สุวรรณารามเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นรายละเอียดภาพเทพชุมนุมที่วัดใหญ่สุวรรณารามชัดเจนขึ้น

2) ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่เคลื่อนย้ายได้และสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อเป็น “สินค้าวัฒนธรรม” เพื่อจำหน่ายมีลักษณะดังนี้คือ

ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่สร้างสรรค์มาเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวในงานเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ เป็นสินค้าวัฒนธรรมที่เกิดจากความคิดของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานที่สร้างสรรค์ผลงานออกมาทั้งในลักษณะที่เป็นลวดลายต่าง ๆ ให้เข้ากับเทศกาลงานประเพณีหรือเพื่อแสดงให้เห็นความเป็นเพชรบุรีในผลงานให้มากที่สุด ผลงานดังกล่าวมีทั้งที่เป็นลายจากงานศิลปกรรมโบราณหรือศิลปกรรมของช่างรุ่นเก่าที่เพชรบุรี⁴⁸ และภาพตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์

สินค้าวัฒนธรรมที่เป็นการคัดลอกลายมาจากงานศิลปกรรมโบราณในเพชรบุรี เช่น งานเขียนลายเทพชุมนุมของวัดใหญ่สุวรรณารามเขียนลงแผ่นไม้เก่าและวางจำหน่ายในงานพระนครคีรี ปีพ.ศ.2560 เป็นผลงานของช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์ การวาดลายกนกและลายเทพชุมนุมของวัดใหญ่สุวรรณารามลงบนถุงผ้าของกลุ่มลูกหว่า วางจำหน่ายบน “หอศิลป์สุวรรณาราม” ที่วัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นต้น

ภาพที่ 85 ผลงานของกลุ่มลูกหว่าที่คัดลอกลายเสาศาลาการเปรียญ วัดใหญ่สุวรรณารามลงบนถุงผ้า

สินค้าวัฒนธรรมที่มีการนำเสนอเป็นภาพตัวละครจากเรื่อง “รามเกียรติ์” เช่น งานปูนปั้นตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ คือ พระราม ทศกัณฐ์ หนุมานและนางสีดา ของช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ ที่จำหน่ายในงานเทศกาลต่าง ๆ เช่นงานพระนครคีรี งานทำย่างดีจัง หรือที่งานของอพท. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์งาน “ไทยเที่ยวไทยโดนใจคนชอบ cool ครั้งที่ 53” ณ IMPACT Arena เมืองทองธานี วันที่ 7 พฤศจิกายน 2562 มีป้ายหน้าบูธว่า “CREATIVE TOURISM รักษ์ ปั้น ศิลป์ งานศิลปะปูนปั้นเมืองเพชร” เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานปูนปั้นลายต่าง ๆ บนแจกัน

⁴⁸ “ศิลปกรรมโบราณที่เพชรบุรี” ที่ผู้วิจัยหมายถึงคือ ศิลปกรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิมในเพชรบุรีตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีการบันทึกรายละเอียดของผลงานเป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่สามารถระบุช่างผู้สร้างสรรค์ได้ เช่น ปูนปั้นที่วัดไผ่ล้อม เสมาวัดสระบัว จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะ ฯลฯ สำหรับ “ศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรรุ่นเก่า” ที่ผู้วิจัยหมายถึงคือ ศิลปกรรมที่มีการบันทึก ศึกษา และสามารถระบุชื่อช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานได้ รวมทั้งเป็นช่างรุ่นก่อนช่วงเวลาของขอบเขตการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นผลงานของช่างชรัว อินโข่ง อาจารย์เป้า ภิญโญ ครูหวน ตาลวันนา ครูพิณ อินฟ้าแสง เป็นต้น

กระถาง ตุ่มหู กรอบรูป พวงกุญแจ เป็นต้น เป็นผลงานของช่างบุญเจื่อน เอ็มโอบุชฐ์และช่างพรชนก เรืองโรจน์ ในนามของ “ศูนย์การเรียนรู้งานปูนปั้น อ.ทองร่วง เอ็มโอบุชฐ์”

สินค้าวัฒนธรรมที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของช่างเมืองเพชรดังกล่าวนี้อีกมีลักษณะที่เป็นการจำหน่ายแก่นักธุรกิจในแวดวงนักธุรกิจ เนื่องจากช่างเมืองเพชรเป็นช่างที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปไม่เพียงแต่ในเพชรบุรีและไม่เพียงแต่ในหมู่ช่างด้วยกัน กลุ่มนักธุรกิจที่สนใจสะสมงานศิลปะที่มีคุณค่าบางท่านเห็นว่างานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรเป็นผลงานศิลปะที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ด้วยเช่นกัน การสร้างสรรค์สินค้าวัฒนธรรมโดยช่างเมืองเพชรบุรี คือช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์ สร้างสรรค์ผลงานชุด “รามเกียรติ์บนเปลือกหอย” เกิดจากความคิดของช่างผู้สร้างสรรค์ปรึกษา ร่วมกับนักธุรกิจผู้แจ้งความจำนง โดยผลงานที่ออกมามีลักษณะเป็นศิลปกรรมที่น่าตัวละครหรือเหตุการณ์จากวรรณคดีเรื่อง “รามเกียรติ์” มาสร้างสรรค์ลงบนวัสดุ “เปลือกหอย”

ภาพที่ 86 ผลงานศิลปกรรมตัวละครเรื่องรามเกียรติ์บนเปลือกหอยของช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์

การจำหน่ายสินค้าเหล่านี้นอกจากจะเป็นผลงานที่มาจากฝีมือของเจ้าของผลงานที่เป็นที่ยอมรับของผู้ซื้อแล้ว ด้านหนึ่งยังมาจากความน่าเชื่อถือของฝีมือช่างเพชร ในทางกลับกันการจำหน่ายสินค้าวัฒนธรรมดังกล่าวยังเป็นการเน้นย้ำคุณค่าของผลงานของช่างเพชรบุรีให้มีการเผยแพร่ผลงานในบริบทการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่เคลื่อนย้ายได้ทั้งที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อจัดแสดงสาธิต การประดับตกแต่งและสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่เพื่อจำหน่ายดังกล่าวนี้อาจแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์โดยฝีมือของช่างเมืองเพชร ทั้งยังมีผลโดยตรงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี ในด้านที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในสถานที่หรือในงานเทศกาล

กล่าวคือผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรที่ช่างนำมาร่วมแสดงหรือวางจำหน่ายในเทศกาลงานประเพณีเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นว่าเป็นงานประเพณีของเพชรบุรีอย่างแท้จริง

การสร้างสรรคงานศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายได้ดังกล่าวยังมีส่วนในการสร้างความน่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้คนที่มาเที่ยวชมเทศกาลงานประเพณีที่เพชรบุรีได้เห็นและได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรคงานศิลปะของเมืองเพชรหรือซื้อผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร การสร้างสรรคงานลักษณะนี้จึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งสะท้อนและแสดงให้เห็นว่างานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่ในปัจจุบัน

โดยสรุป ศิลปกรรมสร้างสรรคเมืองเพชรเป็นศิลปกรรมที่ต้องมีลักษณะบางประการเพื่อยืนยันการเป็นผลงานของช่างเพชรบุรี ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ ลวดลาย หรือการใช้เรื่องเล่าเดิมถ่ายทอดมาในงานศิลปกรรม โดยเฉพาะศิลปกรรมร่วมสมัยที่สร้างสรรคใหม่ของช่างเพชรบุรีมีการยืนยันการเป็นศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรด้วยการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมที่แสดงถึงตัวตนของคนเพชรบุรี การนำเสนอแนวคิดในงานศิลปกรรม และการใส่รายละเอียดของสถานที่ ภูมิทัศน์ที่บ่งบอกว่าเป็นพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีเด่นชัดขึ้น

2.3.3 เวลา พื้นที่และตำแหน่งการจัดวางเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม

การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรคเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีปัจจุบัน พบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับลำดับเวลาในการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาในการสร้างสรรคผลงานกับประเภทของผลงานศิลปกรรม ลักษณะการนำศิลปกรรมไปใช้ประดับตกแต่งและใช้เป็นจุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับการเลือกจัดวางเรื่องเล่าไว้ในพื้นที่และตำแหน่งต่าง ๆ เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้เข้าใจข้อมูลในบทต่อไปที่กล่าวถึงลักษณะการเลือกเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมในบริบทการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี ดังนี้

2.3.3.1 เวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี⁴⁹

กลุ่มข้อมูลที่เป็นศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ในบริบทการท่องเที่ยว สามารถแบ่งกลุ่มข้อมูลที่ได้ศึกษาได้เป็น 4 ประเภทคือ 1.พุทธประวัติและชาดก พบจำนวน 239 ผลงาน 2.วรรณคดี พบจำนวน 233 ผลงาน 3.เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง พบจำนวน 9 ผลงาน และ 4.เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี⁵⁰ พบจำนวน 48 ผลงาน รวมเป็น 529 ผลงาน

ข้อมูลที่ได้ศึกษาทั้ง 529 ผลงาน ดังกล่าว มีข้อมูลที่น่าสนใจคือ ความนิยมในการสร้างสรรค์เรื่องเล่าด้วยงานศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลา ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาเรียงลำดับตามปีที่สร้างสรรค์ผลงาน ดังตารางต่อไปนี้

⁴⁹ ประเด็นเวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่เพชรบุรี ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะงานศิลปกรรมที่เป็นกลุ่มข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้คือผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในช่วงปีพ.ศ.2518-2562 เนื่องจากหากนำข้อมูลด้านเวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเก่าแก่มาพิจารณาร่วมด้วยจะเป็นช่วงเวลาที่กว้างมากและมีประเด็นที่ควรพิจารณาประกอบอีกมาก ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดเรื่องหลักฐานทางประวัติศาสตร์ บริบททางสังคมในสมัยก่อน เป็นต้น

⁵⁰ การแบ่งประเภทเรื่องเล่าที่ใช้ในงานศิลปกรรมเป็น 4 หัวข้อดังกล่าว เนื่องจากเรื่องเล่าบางเรื่องสามารถเป็นได้ทั้ง 2 หัวข้อ เช่น “พระเวสสันดรชาดก” ที่เป็นทั้งชาดกและวรรณคดีของกวีในราชสำนักได้ หรือเรื่อง “พระมหาชุนก” ที่เป็นพุทธประวัติในอรรถกถาชาดกและวรรณคดีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ลักษณะเช่นนี้ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์ในการแบ่งคือ พิจารณาที่เรื่องเล่าต้นทางซึ่งช่างใช้เป็นข้อมูลหลักในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของตน ประกอบกับการพิจารณาที่จุดประสงค์หลักของช่างในการนำเสนอเรื่องเล่าดังกล่าวว่าต้องการสื่อในทางที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่าพุทธประวัติ หรือต้องการสื่อว่าเป็นวรรณคดีราชสำนัก เป็นต้น

ตารางที่ 2 ตารางแสดงลำดับเวลาการสร้างสรรคเรื่องเล่าในศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่อยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี

ปีที่สร้างงาน ⁵¹	สถานที่		ประเภท	จุดประสงค์			เรื่องเล่าในศิลปกรรม			จำนวนผลงาน ⁵²
	ชื่อสถานที่	อำเภอ		จุดเด่น	ตกแต่ง	พุทธ ⁵³	วรรณคดี	สังคม	ชีวิต	
2518	วัดมหาธาตุวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓		1
2519	วัดเขาบันไดอิฐ	เมือง	ปูนปั้น			✓				1
2520	วัดมหาธาตุวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓		1
2520-2522	วัดชีวีประเสริฐ	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓		7
2529	วัดมหาธาตุวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓		2
2529	วัดมหาธาตุวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓					✓	2
2530	วัดต้นสน	บ้านแหลม	ปูนปั้น			✓				1
2530	วัดชีวีประเสริฐ	เมือง	จิตรกรรม	✓			✓			1
2530	ศาลาแดง	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓		2

⁵¹ การระบุปีที่สร้างสรรค์ผลงานเป็นการระบุปีตามที่เจ้าของสถานที่หรือช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานให้สัมภาษณ์ และบางผลงานใช้เวลาสร้างสรรค์นานมากกว่า 1 ปี

⁵² การระบุจำนวนผลงานผู้วิจัยใช้การระบุจากการนำเสนอผลงานของช่างที่นำเสนอเป็นกรอบภาพ (กรณีจิตรกรรมและแกะสลักไม้) หรือชิ้นงานปูนปั้น นลอยตัว หากช่างสร้างสรรค์เป็นชิ้นงานใหญ่ที่นำเสนอภาคเหตุการณ์ต่อเนื่องกันหลายเหตุการณ์ ลักษณะดังกล่าวผู้วิจัยนับจำนวนผลงานตามเส้นแบ่งภาพที่ตั้งอธิบายไว้แล้วในบทที่ 1

⁵³ ผู้วิจัยใช้คำย่อในตารางที่ 2 ดังนี้ “พุทธ” คือ เรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรม “วรรณคดี” คือ วรรณคดีในผลงานศิลปกรรม “สังคม” คือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับสังคมการเมืองในศิลปกรรม “ชีวิต” คือเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี

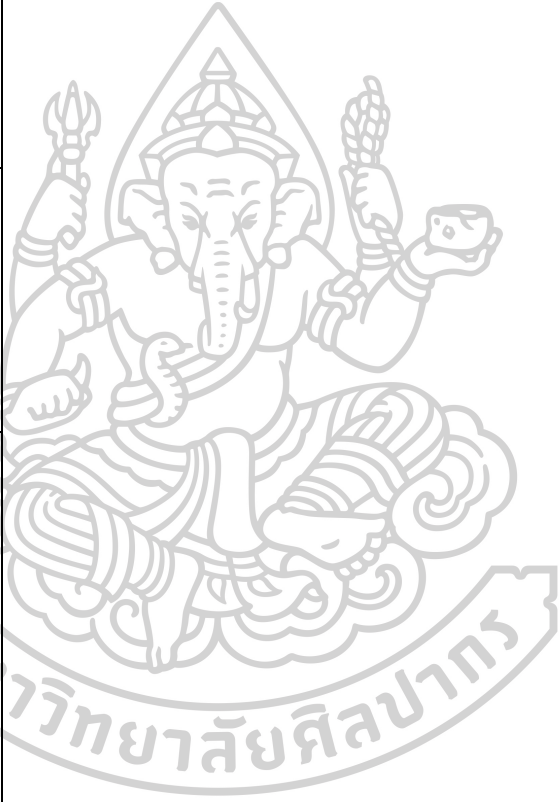
ปีที่ สร้างงาน ⁵¹	สถานที่		ประเภท	จุดประสงค์		เรื่องเล่าในศิลปกรรม				จำนวน ผลงาน ⁵²
	ชื่อสถานที่	อำเภอ		จุดเด่น	ตกแต่ง	พุทธ ⁵³	วรรณคดี	สังคม	ชีวิต	
2530	วัดปลับพลายชัย	เมือง	ปูนปั้น	✓			✓			1
2530	วัดมหาธาตุวรวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓			✓			1
2533	วัดมหาธาตุวรวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓			✓			3
2535	วัดมหาธาตุวรวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓					✓	1
2535-2537	วัดมหาธาตุวรวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓					✓	3
2536	วัดบันไดทอง	เมือง	แกะสลักไม้	✓			✓			1
2536	วัดบันไดทอง	เมือง	แกะสลักไม้	✓			✓			5
2537	วัดโตนดหลวง	ชะอำ	แกะสลักไม้		✓	✓				18
2537	วัดโตนดหลวง	ชะอำ	แกะสลักไม้		✓		✓			1
2539	วัดเขาตะเครา	บ้านแหลม	แกะสลักไม้		✓	✓				4
2540	รถรางไฟฟ้า	เมือง	ปูนปั้น		✓		✓			13
2540	รถรางไฟฟ้า	เมือง	ปูนปั้น		✓			✓		1
2540	รถรางไฟฟ้า	เมือง	ปูนปั้น		✓				✓	5
2540	ป้ายแนะนำเมือง	เมือง	ปูนปั้น		✓				✓	3
2540	วัดพระทรง	เมือง	ปูนปั้น	✓			✓			3
2540	วัดคงคารามวรวิหาร	เมือง	จิตรกรรม		✓		✓			32

ปีที่ สร้างงาน ⁵¹	สถานที่		ประเภท	จุดประสงค์		เรื่องเล่าในศิลปกรรม				จำนวน ผลงาน ⁵²	
	ชื่อสถานที่	อำเภอ		จุดเด่น	ตกแต่ง	พุทธ ⁵³	วรรณคดี	สังคม	ชีวิต		
2540	วัดโตนดหลวง	ชะอำ	ปูนปั้น	✓	✓					✓	1
2543	ร้านขนมแม่กิมไล้	บ้านลาด	ปูนปั้น	✓				✓			6
2544	สะพานแม่น้ำเพชร	เมือง	ปูนปั้น	✓						✓	8
2544	วัดต้นสน	บ้านแหลม	ปูนปั้น	✓				✓			15
2545	วัดบันไดทอง	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓			1
2546	วัดเขาตะเครา	บ้านแหลม	สลักไม้	✓				✓			22
2546	วัดบุญทวี (ถ้าเกลย)	เมือง	แกะสลักไม้	✓				✓			3
2550	วัดห้วยทรายใต้	ชะอำ	แกะสลักไม้	✓				✓			28
2550	วัดมหาสมณาราม	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓			1
2550	วัดพระรูป	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓			6
2550	วัดคงคารามวรวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓			1
2550	วัดพระรูป	เมือง	ปูนปั้น	✓						✓	3
2552	วัดหนองปีนแตก	แก่งกระจาน	จิตรกรรม	✓				✓			1
2552	วัดคงคารามวรวิหาร	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓			1
2552	วัดนอกปากทะเล	บ้านแหลม	สลักไม้	✓				✓			12
2554-2558	ถนนราชดำเนิน	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓			38

ปีที่ สร้างงาน ⁵¹	สถานที่		ประเภท	จุดประสงค์		เรื่องเล่าในศิลปกรรม				จำนวน ผลงาน ⁵²
	ชื่อสถานที่	อำเภอ		จุดเด่น	ตกต่าง	พุทธ ⁵³	วรรณคดี	สังคม	ชีวิต	
2555	วัดท่าไชยศิริ	บ้านลาด	จิตรกรรม	✓	✓	✓				11
2555	ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ	บ้านลาด	ปูนปั้น	✓	✓				✓	4
2555	วัดรัตนตรัย	เมือง	จิตรกรรม	✓	✓	✓				14
2555	วัดช้างแทงกระจาด	ชะอำ	ปูนปั้น	✓	✓	✓				1
2555	วัดช้างแทงกระจาด	ชะอำ	แกะสลักไม้	✓	✓	✓				24
2557	วัดเขาย้อย	เขาย้อย	สลักไม้	✓	✓	✓				22
2557-2562	วัดเขาย้อย	เขาย้อย	ปูนปั้น	✓	✓	✓	✓			20
2557	วัดคงคารามวรวิหาร	เมือง	จิตรกรรม	✓	✓	✓				4
2557	วัดคงคารามวรวิหาร	เมือง	จิตรกรรม	✓	✓			✓		1
2558	วัดหนองปรัง	เขาย้อย	ปูนปั้น	✓	✓				✓	2
2558	วัดข่อย	เมือง	จิตรกรรม	✓	✓	✓				8
2558	วัดข่อย	เมือง	แกะสลักไม้	✓	✓	✓				13
2558	วัดข่อย	เมือง	ปูนปั้น	✓	✓		✓			5
2559	ชายหาดบางแก้ว	บ้านแหลม	ปูนปั้น	✓	✓		✓			1
2559	วัดไร่ต้อน	เมือง	ปูนปั้น	✓	✓		✓			1
2559-2562	วัดไร่ต้อน	เมือง	จิตรกรรม	✓	✓	✓				8

ปีที่ สร้างงาน ⁵¹	สถานที่		ประเภท	จุดประสงค์		เรื่องเล่าในศิลปกรรม				จำนวน ผลงาน ⁵²
	ชื่อสถานที่	อำเภอ		จุดเด่น	ตกต่าง	พุทธ ⁵³	วรรณคดี	สังคม	ชีวิต	
2559-2562	วัดไร่ดอน	เมือง	จิตรกรรม	✓			✓			24
2559	วัดนอกปากทะเล	บ้านแหลม	ปูนปั้น	✓			✓			2
2559	วัดนอกปากทะเล	บ้านแหลม	ปูนปั้น	✓				✓		2
2559	วัดนอกปากทะเล	บ้านแหลม	จิตรกรรม	✓			✓			1
2559	วัดหนองโรง	ท่ายาง	จิตรกรรม	✓			✓			1
2559	วัดเขาย้อย	เขาย้อย	แกะสลักไม้	✓					✓	2
2560	วัดเกาะแก้ว	บ้านแหลม	แกะสลักไม้		✓		✓			2
2560	วัดคงคารามวรวิหาร	เมือง	แกะสลักไม้		✓		✓			4
2560	วัดเขาตะเครา	บ้านแหลม	จิตรกรรม		✓			✓		1
2561	วัดมณีเลื่อน	เขาย้อย	จิตรกรรม	✓			✓			2
2561	วัดถ้ำแก้ว	เมือง	ปูนปั้น	✓				✓		1
2561	วัดชะอำ	ชะอำ	แกะสลักไม้		✓		✓			28
2562	วัดชะอำ	ชะอำ	แกะสลักไม้		✓				✓	14
2562	วัดถ้ำแก้ว	เมือง	จิตรกรรม	✓					✓	1
2562	วัดสมุทราภิรม	บ้านแหลม	จิตรกรรม		✓			✓		35
2562	วัดข่อย	เมือง	แกะสลักไม้	✓				✓		5

ปีที่ สร้างงาน ⁵¹	สถานที่		ประเภท	จุดประสงค์		เรื่องเล่าในศิลปกรรม				จำนวน ผลงาน ⁵²
	ชื่อสถานที่	อำเภอ		จุดเด่น	ตกแต่ง	พุทธ ⁵³	วรรณคดี	สังคม	ชีวิต	
2562	วัดท่าช้าง (ร้าง)	บ้านลาด	จิตรกรรม	✓					✓	4
	จำนวนรวมผลงานศิลปกรรม			239		233		9	48	529

ข้อมูลจากตารางข้างต้น เมื่อพิจารณาในช่วงเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่น่าสนใจคือข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลง 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 การขยายพื้นที่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในปัจจุบันจากเขตใจกลางเมืองสู่พื้นที่รอบนอก สังเกตได้ว่าตั้งแต่พ.ศ.2540 เป็นต้นมา มีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในพื้นที่ที่ไม่ใช่อำเภอเมืองเพชรบุรีเพิ่มมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเนื่องมาจากจากกระแสความนิยมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) ที่เริ่มได้รับความนิยมช่วงปี 2535-2540 อีกทั้งหลังวิกฤตเศรษฐกิจพ.ศ. 2540 รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี 2541-2542 เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) และในปี 2544 มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) (สถาบันการท่องเที่ยวเที่ยวโดยชุมชน, 2566) การส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยรวมทั้งที่จังหวัดเพชรบุรีที่พยายามหาจุดขายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวตามนโยบายที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความต้องการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในพื้นที่ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้นดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่สร้างสรรค์ผลงานของช่างเพชรบุรี ในลักษณะที่เป็นการขยายขอบเขตพื้นที่การสร้างสรรค์งาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” กระจายตัวออกจากพื้นที่ศูนย์กลางเมืองเพชรบุรีสู่นอกเขตเมืองดังกล่าว นอกจากแสดงให้เห็นการยอมรับว่าผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีคุณค่าสามารถนำไปเป็นจุดขายเพื่อการท่องเที่ยวได้แล้ว ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ผ่านงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่มีลักษณะสอดคล้องกับข้อค้นพบของดำรงพันธ์ อินฟ้าแสงที่กล่าวว่า “การเกิดขึ้นของช่างศิลปะพบว่า มีเหตุปัจจัยมาจากลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นเพชรบุรี ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมพร้อมที่จะเป็นพลังในการสร้างสรรค์งานศิลปะ”⁵⁴ ข้อมูลดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าความสมบูรณ์ทางนิเวศวิทยาของพื้นที่เพชรบุรีเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการปกป้องอาณาเขตพื้นที่เพชรบุรีโดยการแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ผ่านงานศิลปกรรม

⁵⁴ ศึกษาเพิ่มเติมใน “การศึกษาพัฒนาการศิลปะพื้นเมืองเพชรบุรี: กรณีศึกษาประวัติและผลงานของนายพิน อินฟ้าแสง” ของดำรงพันธ์ อินฟ้าแสง ในวารสาร ดำรงวิชาการ รวมบทความทางวิชาการคณะโบราณคดีปี 2546 (2546: 39-71)

อีกนัยหนึ่ง ความสมบูรณ์ของพื้นที่เพชรบุรีที่สำคัญมากคือ ความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมหรือการที่เพชรบุรีมีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันเป็นมโนทัศน์สำคัญของคนเพชรบุรีในการที่จะวางแผนไว้ด้วยวิธีการผลิตซ้ำสิ่งที่แสดงความเป็นเพชรบุรีในงานศิลปกรรม ไม่ว่าจะเป็สภาพทุ่งนาป่าตาล อาชีพทำนาทำตาล ชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ประเพณีการเล่นต่าง ๆ ที่เป็นมรดกสืบทอดกันต่อมาจากบรรพบุรุษจารึกไว้ในผลงานศิลปกรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรมีคุณค่าทางวัฒนธรรมและสิ่งเหล่านี้เองสามารถปรากฏในพื้นที่เพชรบุรีเท่านั้น ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบางพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่ไกลจากศูนย์กลางอำเภอเมืองเพชรบุรีได้ใช้ออกาสของบริบทการท่องเที่ยวในลักษณะที่ทำให้พื้นที่ของตนมีความเป็นเพชรบุรีเด่นชัดขึ้นด้วยผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร

อีกทั้งจากประเด็นที่กล่าวมา เมื่อพิจารณาจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์พบว่าส่วนใหญ่มีการสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่วัดที่อยู่บริเวณใกล้ชายฝั่งทะเลมากกว่าพื้นที่ที่ห่างออกไปทางด้านเทือกเขาตะนาวศรี จากการลงภาคสนามทำให้พบเหตุผลสำคัญสองประการคือเหตุผลด้านความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาวาสซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่หรือผู้จ้างวานกับช่างเพชรบุรี และเหตุผลด้านทุนทรัพย์ที่มีมากพอในการจ้างวานช่างเนื่องจากวัดที่มีการสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นวัดที่มีผู้มีจิตศรัทธามอบริจาคทำบุญเป็นผู้มีรายได้อ่างสูง เช่น เป็นเจ้าของแพปลา ทำประมง ทำธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

ประการที่ 2 การเปลี่ยนแปลงด้านประเภทของงานศิลปกรรม การศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นความถี่ของการสร้างสรรค์งานที่เป็นศิลปกรรม “ปูนปั้น” อย่างชัดเจนในช่วงปีพ.ศ.2518-พ.ศ.2550 โดยส่วนใหญ่เป็นผลงานของกลุ่มช่างทองร่วง เอ็มโอบุช ที่ยังคงยึดผลิตสร้างสรรค์ผลงานมาอย่างต่อเนื่อง และช่วงเวลาดังกล่าวนี้เองที่นับได้ว่ากลุ่มช่างทองร่วงพยายามที่จะสร้างชื่อเสียงให้กับช่างเพชรบุรี จนทำให้ช่วงทศวรรษหลังมีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่หลากหลายมากขึ้น คือนอกจากงานศิลปกรรมปูนปั้นที่ยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังมีงานศิลปกรรมประเภทอื่นอีก ทั้งงานจิตรกรรม และงานแกะสลักไม้ที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าผ่านงานศิลปกรรม

ความนิยมสร้างสรรค์งานศิลปกรรมประเภทจิตรกรรมมีจำเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจนตั้งแต่ปีพ.ศ.2555 เป็นต้นมา ที่เป็นเช่นนี้เกิดจากช่างธานินทร์ ชื่นใจ ครูช่างเพชรบุรีคนสำคัญอีกคนหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการยอมรับงานศิลปกรรมประเภทงานจิตรกรรมว่าเป็นผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรที่มีคุณค่าและสื่อแทนความเป็นเมืองเพชรได้ด้วยเช่นกัน

ประการที่ 3 ด้านการใช้งานศิลปกรรมเพื่อประดับตกแต่งและเป็นจุดขายในแหล่งท่องเที่ยว พบว่าช่วงแรกที่ศึกษา มีการนำเสนองานศิลปกรรมเป็นจุดเด่นในพื้นที่ที่เป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาหรือเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญหรือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแต่เดิมอยู่แล้ว และใช้งานศิลปกรรมเป็นสิ่งประดับตกแต่งในพื้นที่อื่น ๆ ทั่วไป จนกระทั่งปีพ.ศ.2540 เริ่มมีการใช้งานศิลปกรรมเพื่อเป็นจุดเด่นในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ศาสนสถานสำคัญชัดเจนขึ้น เช่น ร้านแมกิมิไล่ สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี จนกระทั่งในปีพ.ศ.2558 พบข้อมูลว่ามีการใช้งานศิลปกรรมมาเป็นจุดเด่นเพื่อดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ มีความถี่เพิ่มขึ้นมาก ดังเช่นที่วัดนอกปากทะเล วัดข่อย ชายหาดบางแก้ว ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรจากแต่เดิมมักใช้เป็นสิ่งประดับตกแต่งสถานที่และมีผลทางอ้อมในการดึงดูดนักท่องเที่ยวคือช่วยทำให้เกิดความสวยงามในพื้นที่สามารถกลายมาเป็นจุดเด่นทำให้เกิดความน่าสนใจในพื้นที่ท่องเที่ยวได้

2.3.3.2 พื้นที่การนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นตามปกติของการสร้างสรรค์ผลงาน แต่การเปลี่ยนแปลงพื้นที่นำเสนอผลงานที่เพชรบุรีมีความน่าสนใจคือ ศิลปกรรมยุคแรกที่พบที่เพชรบุรีคือผลงานศิลปกรรมตามผนังถ้ำ เช่นที่ถ้ำยายจูงหลาน ต่อมาเป็นการสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่ศาสนสถานเป็นหลัก จนมาถึงยุคปัจจุบันเกิดการสร้างสรรค์ผลงานได้ทุกพื้นที่ที่เปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเป็นการประดับตกแต่งสถานที่และทำให้สถานที่ท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ

ผลงานศิลปกรรมโบราณในจังหวัดเพชรบุรีที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมส่วนใหญ่พบทั่วไปตามศาสนสถานทั้งในเขตเมืองเพชรบุรีและพื้นที่อื่น ๆ แต่อาจแตกต่างกันตามรูปแบบคือ ศิลปกรรมโบราณที่ยังคงปรากฏหลักฐานหลงเหลืออยู่ในพื้นที่เขตเมืองเพชรบุรีที่พบส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นงานศิลปกรรมตามแบบแผน ในขณะที่ศิลปกรรมที่พบในเขตนอกเมืองนอกจากจะมีงานศิลปกรรมตามแบบแผนแล้วพบว่ามียานศิลปะแบบช่างพื้นบ้านปรากฏอยู่ด้วย เช่นที่วัดนาพรหม วัดโรงเข้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการศึกษาศิลปกรรมโบราณที่เพชรบุรีน่าจะมีปัจจัยสำคัญอื่น ๆ อีกมากที่ควรนำมาอธิบายประกอบปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว รายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ในงานศิลปกรรมในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งนำเสนอเฉพาะงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ที่จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมกับพื้นที่ที่สร้างสรรค์ผลงาน

การนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมในสถานที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี สถานที่ท่องเที่ยวบางสถานที่มีการนำเสนอผลงานศิลปกรรมไว้หลายพื้นที่ในสถานที่เดียวกัน เช่นที่วัดเขาย้อย วัดไร่ต้อน วัดช้อย วัดนอกปากทะเล วัดเขาตะเครา วัดต้นสน นำเสนอเรื่องเล่าซึ่งผู้วิจัยนำเสนอเป็นแผนผัง ดังนี้

1) แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดเขาย้อย

ถ้าเขาย้อย	☐ พระอุโบสถ : ศิลปกรรมเรื่องพุทธประวัติ พาทู รามเกียรติ์	ประตู่	ทราง	▲ ทิศเหนือ ☐ สวนสาธารณะ : ศิลปกรรมปูนปั้นเรื่อง รามเกียรติ์
	☐ ศาลาการเปรียญ	กำแพง		
	☐ อาคารหน้าถ้าเขาย้อย : ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์	ประตู่		
	☐ ลานจอดรถ	กำแพง		

ภาพที่ 87 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดเขาย้อย

2) แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดไร่ต้อน (เขากิว)

๓ ๓ ๓	☐ พระอุโบสถ : ศิลปกรรมเรื่องพุทธประวัติและรามเกียรติ์ ☐ ศาลาการเปรียญ ☐ ศิลปกรรมปูนปั้น หนุมานชูสาม นิ้ว	▲ ทิศเหนือ
	เขากิว	

ภาพที่ 88 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดไร่ต้อน (เขากิว)

3) แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดข่อย

ศูนย์พระมหาเจดีย์	วัดข่อย	กำแพง		ทิศเหนือ	
		ประตู	☐ ศาลาการเปรียญ		
		กำแพง	ลานจอดรถ		☐ พระอุโบสถ (กำลังสร้าง)
		ประตู			☐ โรงทาน : ศิลปกรรมประวัติพระอินทร์
		กำแพง	☐ ศาลาขายดอกไม้		☐ พระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐินิวโกฏิ
		ศิลปกรรมเรื่องทศชาติชาดกและคาถาพาหุง			
		กำแพงลอยตัว ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก			

ภาพที่ 89 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดข่อย

4) แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดนอกปากทะเล

ศูนย์พระมหาเจดีย์	วัดนอกปากทะเล	☐ พระอุโบสถเก่า	ทิศเหนือ	
		☐ ศาลาเงาะมหาลาก		ศิลปกรรมเรื่องสังข์ทอง
		☐ ศาลาการเปรียญ		☐ เรือเกตรานีพพานัง
				ศิลปกรรมเรื่องพุทธประวัติและสังข์ทอง
				ถนน
		ลานจอดรถ	นาเกลือ	

ภาพที่ 90 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดนอกปากทะเล

5) แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดเขาตะเครา

 แม่น้ำ	ติศเหนือ	เขาตะเครา ☐ ศาลาริมน้ำ ☐ พระอุโบสถ(สร้าง 2494) : ศิลปกรรมเรื่องพุทธประวัติและ <u>รามเกียรติ์</u>	หนอง
	อาคาร ลานจอดรถ ถนน	ตลาดชุมชนคนเขาตะ เครา ศิลปกรรม เรื่อง <u>รามเกียรติ์</u> ☐ หอมมงคล สุข ☐ พระอุโบสถหลังใหม่ : ศิลปกรรมเรื่องเล่าประวัติ <u>เจ้าอาวาส</u>	

ภาพที่ 91 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดเขาตะเครา

6) แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดต้นสน

 แม่น้ำ	ติศเหนือ	☐ วิหารหลวงพ่ ทอง : ศิลปกรรมเรื่อง <u>รามเกียรติ์</u>	หนอง
สะพานข้ามแม่น้ำ ☐ ศาลา 1 : ศิลปกรรมเรื่อง <u>รามเกียรติ์</u> ☐ ศาลา ☐ ศาลา	ถนน ลานจอดรถ	☐ ศาลาการเปรียญ ☐ พระอุโบสถ	

ภาพที่ 92 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่วัดต้นสน

ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่การนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมตั้งที่ผู้วิจัยแสดงแผนผังข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมกับพื้นที่คือ สถานที่ทางพุทธ

ศาสนา เช่น พระอุโบสถ วิหาร ช่างสร้างสรรค์ศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติเป็นหลัก และมีการนำเสนอเรื่องเล่าประเภทอื่น เช่น วรรณคดี เรื่องเล่าทางสังคมการเมือง เป็นต้น แต่หากเป็นสถานที่อื่นที่ไม่ใช่สถานที่ทางพุทธศาสนา เช่น สวนสาธารณะ ช่างจะไม่สร้างสรรค์เรื่องเล่าพุทธประวัติ ส่วนใหญ่นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์ และวิถีชีวิตของคนเพชรบุรี

2.3.3.3 ตำแหน่งของการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดเรียงศิลปกรรมเรื่องเล่าต่าง ๆ ไว้ในพื้นที่เดียวกัน ผู้วิจัยนำเสนอเป็นแผนผังดังต่อไปนี้

1) แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ

✔ ทิศเหนือ						
1	17		ประตู	18		19
		11		12	13	
6	10	▲ ▲ ▲ พระประธาน				1
	9					2
1	8					3
	5		7	6	5	4
		14		ประตู	21	

↑ ด้านในผนังเหนือพระประธานหมายเลข 1-13 เป็นเรื่องเล่าเวสสันดรชาดก ↑
หมายเลข 1 คือเวสสันดรชาดกัณฑ์ที่ 1 เรียงลำดับตามหมายเลขจนถึงกัณฑ์ที่ 13

↑ ด้านในผนังระดับเดียวกับบานหน้าต่าง หมายเลข 14-21 เป็นเรื่องพุทธประวัติในคาถาพาหุง ↑
หมายเลข 14 คือคาถาพาหุงบทที่ 1 เรียงลำดับตามหมายเลขต่อไปถึงหมายเลขที่ 21 คือคาถาพาหุงบทที่ 8

ภาพที่ 93 แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ วัดช้อย

2) แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ (ใหม่) วัดชะอำ

↑ ด้านล่างสุดของฝาผนังด้านในพระอุโบสถ หมายเลข 1-14 เป็นเรื่องเล่าวิถีชีวิต

↑

↑ ด้านบนสุดของฝาผนัง (ติดเพดาน) ด้านในพระอุโบสถ หมายเลข 15-20 เป็นเรื่องเล่าพุทธประวัติ ↑

ภาพที่ 94: แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ (ใหม่) วัดชะอำ

สำหรับผลงานศิลปกรรมที่พระอุโบสถวัดชะอำ มีการจัดวางศิลปกรรมเรื่องเล่าไว้ 4 ลำดับ คือนอกจากนำเสนอเรื่องเล่า 2 เรื่องดังกล่าวแล้ว ยังมีการนำเสนอเรื่องเล่าอื่นด้วย คือพื้นที่ถัดลงมาจากพุทธประวัติตอนสำคัญที่บริเวณเหนือบานหน้าต่างมีศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าเวสสันดรชาดก ทศชาติชาดก และถัดลงมาบริเวณหน้าต่างเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรี 10 พระองค์

3) แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดเขาย้อย

➤ ทิศเหนือ						
		ศิลปกรรมพุทธประวัติตอน ประสูติ	ศิลปกรรมพุทธประวัติ ตอนปรินิพพาน			
13	หน้าต่าง	▲ พระประธาน 		หน้าต่าง	14	
	4			5		
12	หน้าต่าง			หน้าต่าง	15	
	3			6		
11	หน้าต่าง			หน้าต่าง	16	
	2			7		
10	หน้าต่าง			หน้าต่าง	17	
	1			8		
9	หน้าต่าง			หน้าต่าง	18	
ศิลปกรรมมารผจญ (อยู่ระดับเหนือประตูถึงเพดาน)						
ประตู				ประตู		
卐 ระดับหน้าต่าง หมายเลข 1-8 เป็นศิลปกรรมแกะสลักไม้เรื่องเล่าพุทธประวัติตาม คาลาพาหุ 卐 เรียงลำดับตามหมายเลขตั้งแต่คาลาพาหุบพที่ 1-8						
卐 ระดับเหนือหน้าต่างสูงถึงเพดาน หมายเลข 9-18 เป็นศิลปกรรมแกะสลักไม้นำเสนอเรื่อง ทศชาติชาดก 卐 เรียงลำดับตามหมายเลขตั้งแต่พระชาติที่ 1-พระชาติที่ 10						

ภาพที่ 95 แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดเขาย้อย

4) แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดไร่ต้อน (เขากิว)

ทิศเหนือ									
9		10				11		12	
32									13
		1				2			
31		X	<p style="text-align: center;">▲</p> <p style="text-align: center;">พระประธาน</p> <p style="text-align: center;">(เสาดรงกลางพระอุโบสถมี 12 เสายู่ระดับเดียวกับเสาด้านข้าง</p> <p style="text-align: center;">วาดเรื่องเล่า</p> <p style="text-align: center;">พุทธประวัติทั้ง 4 ด้านของเสายู่ระหว่างการวาดยังไม่เสร็จ</p> <p style="text-align: center;">สมบูรณ์)</p> 					3	14
30		X						4	15
29		X						5	16
28		X						6	17
27		X						7	18
26		X						8	19
25		X					X	X	20
24							23		22
ประตู					ประตู		มีประตูข้าง		

↑ ด้านในเสา หมายเลข 1-8 เป็นเรื่องเล่าพุทธประวัติ (x คืออยู่ระหว่างการวาด) ↑

↑ ด้านนอกเสา หมายเลข 9-32 เป็นเรื่องรามเกียรติ์ ↑

ภาพที่ 96 แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดไร่ต้อน (เขากิว)

5) แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดรัตนตรัย

		➤ ทิศเหนือ
5	พุทธประวัติ (เต็มผนัง)	7
6		8
หน้าต่าง	▲ พระประธาน	หน้าต่าง
4		9
หน้าต่าง		หน้าต่าง
3		10
หน้าต่าง		หน้าต่าง
2		11
1		12
13 (อยู่เหนือบานประตู)		

☞ ฝาผนังด้านในพระอุโบสถ หมายเลข 1-13 เป็นเรื่องเล่าเวสสันดรชาดก ☞
หมายเลข 1 คือเวสสันดรชาดกัณฑ์ที่ 1 เรียงลำดับตามหมายเลขจนถึงกัณฑ์ที่ 13

ภาพที่ 97 แผนผังแสดงตำแหน่งเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่พระอุโบสถ วัดรัตนตรัย

ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดวางตำแหน่งของเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมดังแผนผังข้างต้น พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้คือ

ประเด็นที่ 1 เกี่ยวกับการลำดับชั้นศิลปกรรมเรื่องเล่าในพระอุโบสถ จากข้อมูลในงานวิจัยพบว่าหากมีการนำเสนอเรื่องเล่ามากกว่า 1 ประเภท จะมีลำดับชั้นที่จัดเรียงลำดับเรื่องเล่าที่ปรากฏบริเวณฝาผนังด้านในพระอุโบสถ ดังนี้คือเรื่องเล่าพุทธประวัติอยู่สูงสุด ถัดลงมาเป็นเรื่องชาดก รองลงมาเป็นวรรณคดีและสุดท้ายเป็นเรื่องเล่าวิถีชีวิต ตามลำดับ

ประเด็นที่ 2 เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานโดยช่างจากพื้นที่อื่น คือการศึกษาครั้งนี้พบว่าพื้นที่เขตอำเภอเมืองเพชรบุรีให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมโดยช่างเพชรบุรี หรือหากใช้ช่างจากพื้นที่อื่นมาช่วยสร้างสรรค์ผลงานจะอยู่ในการดูแลของครูช่างเพชรบุรีเท่านั้น ในขณะที่การสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่นอกเขตอำเภอเมืองเพชรบุรีจะให้ช่างจากจังหวัดอื่นมาช่วยสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมมากกว่า หรือหากให้ช่างเพชรบุรีและช่างจากจังหวัดอื่นสร้างสรรค์อยู่ใน

พื้นที่เดียวกัน เช่นที่พระอุโบสถวัดชะอำจะระบุเรื่องเล่าที่ช่างเพชรบุรีสร้างสรรค์คือ เรื่องเล่าพุทธประวัติตอนสำคัญและเรื่องเล่าวิถีชีวิตเพชรบุรี

ข้อมูลเกี่ยวกับเวลาในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม พื้นที่และตำแหน่งในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นการยอมรับคุณค่าผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่สามารถนำไปใช้เป็นจุดสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างลักษณะของงานศิลปกรรมกับพื้นที่และสถานที่ที่นำเสนอผลงาน

บทนี้ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามที่จังหวัดเพชรบุรี ทั้งที่เป็นการสังเกตการจัดกิจกรรมทางสังคมตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ.2560-2563 ข้อมูลที่ได้จากการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวท้องถิ่นผ่านช่องทางสื่อสารออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบกับการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำราและงานวิจัย เพื่อนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีว่ามีภูมิหลังอันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่มีปัจจัยสำคัญมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ หลากหลาย และข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีที่มีการนำผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมาใช้ในการท่องเที่ยวทั้งที่นำมาเป็นจุดเด่นหรือเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวและทั้งที่เป็นการนำศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมาประดับตกแต่งสถานที่ ลักษณะการท่องเที่ยวดังกล่าวทำให้เห็นว่างานศิลปกรรมที่เพชรบุรีมีลักษณะแตกต่างกันทั้งที่เคลื่อนย้ายได้และเคลื่อนย้ายไม่ได้ รวมทั้งมีการนำงานศิลปกรรมที่เป็นงานศิลปกรรมเก่าแก่มานำเสนอในบริบทการท่องเที่ยวสำหรับงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ใหม่มีทั้งที่เป็นงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ตามแบบประเพณีและสร้างสรรค์แบบศิลปกรรมร่วมสมัย อีกทั้งการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรในพื้นที่ต่าง ๆ แสดงให้เห็นการขยายพื้นที่การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมจากใจกลางเมืองเพชรบุรีสู่พื้นที่ห่างจากตัวเมืองออกไป และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในพื้นที่และตำแหน่งต่าง ๆ อย่างมีความหมายแสดงให้เห็นความตั้งใจสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรให้มีคุณค่าจนสามารถนำไปใช้เป็นจุดสนใจในบริบทการท่องเที่ยวได้

นอกจากนี้ข้อมูลในบทที่ 3 ยังแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมที่โดดเด่นที่ได้รับการนำเสนอในบริบทการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีคือ ศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมของครูช่างเมืองเพชร “ศิลปกรรมเก่าแก่” ที่แต่เดิมศิลปกรรมเก่าแก่สร้างสรรค์เพื่อเป็นพุทธบูชา ปัจจุบันบริบทเศรษฐกิจและบริบทการ

ท่องเที่ยวเข้ามามีผลทำให้วัตถุประสงค์เปลี่ยนไปจากเดิม ทั้งนี้โดยมาจากหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีผลงานศิลปกรรมรวมทั้งคนในพื้นที่หรือชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการเข้ามา “จัดการ” กับศิลปกรรมเก่าแก่โดยการจัดสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีงานศิลปกรรมให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ การสอดส่องดูแลรักษางานศิลปกรรมไม่ให้นักนอกเข้ามาทำลายผลงานศิลปกรรม นอกจากนี้ในบริบทการท่องเที่ยวแสดงให้เห็นการนำเสนอศิลปกรรมเก่าแก่ 2 ประเด็นหลัก คือ ความเก่าแก่ของงานศิลปกรรม และชื่อเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม เป็นการให้คุณค่ากับ “ของเก่า” เพื่ออ้างถึงความเป็น “ของแท้” ของงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี ในขณะที่ “ศิลปกรรมของครูช่างเมืองเพชร” เป็นการสร้างสรรค์ศิลปกรรมขึ้นมาใหม่โดยครูช่างเมืองเพชรซึ่งเป็น “จุดขายสำคัญ” ในแหล่งท่องเที่ยวที่เพชรบุรีอีกลักษณะหนึ่งที่คนในแต่ละชุมชนมีส่วนในการผลักดันให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลปกรรมโดยครูช่างเมืองเพชร และช่วยกันดูแลจัดการผลงานศิลปกรรมดังกล่าวโดยการประชาสัมพันธ์นำเสนอผลงานศิลปกรรมผ่านสื่อสังคมเพื่อเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมของครูช่างดังกล่าว

อีกทั้งจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมขึ้นมาใหม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอผลงานศิลปกรรมที่น่าสนใจ 3 ประการ ประการแรก คือ การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมแต่เดิมนำเสนอในตัวอาคารที่เป็นศาสนสถาน เช่น ฝาผนังพระอุโบสถ เสาอาคาร เปลี่ยนมาเป็นการนำเสนอผลงานบนกำแพงที่จัดแสดงผลงานเฉพาะและแยกตัวออกมาจากอาคาร เช่น ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่กำแพง ด้านหลังพระธาตุฉิมพลีพระเศียรฐีนวโกฏิ ประการต่อมาคือ ขนาดของผลงานศิลปกรรมที่มีขนาดใหญ่ เห็นได้ชัดเจน และประการสุดท้าย คือ การจัดวางผลงานศิลปกรรมไว้ในพื้นที่ที่เห็นได้อย่างชัดเจน ลักษณะดังกล่าวผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเนื่องมาจากบริบทการท่องเที่ยวในปัจจุบันเน้นการถ่ายรูปและเช็คอิน การสร้างศิลปะต้องมีขนาดใหญ่เพื่อดึงดูดความสนใจรวมถึงสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมาทั้งหมดมีประโยชน์ในการเป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญที่ช่วยทำให้เข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเล่าเรื่องและลักษณะของเรื่องเล่าที่ปรากฏในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 3

เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในศิลปกรรมสร้างสรรค์ในบริบทการท่องเที่ยว

การศึกษาเรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในศิลปกรรมสร้างสรรค์ของช่างเมืองเพชร ผู้วิจัยศึกษาเรื่องเล่าทั้งที่เป็นวรรณคดี เหตุการณ์ทางสังคม การเมือง ประวัติศาสตร์⁵⁵ และเรื่องเล่าประเภทต่างๆ โดยการศึกษานูภาค (Motif) และวิเคราะห์ตามแนวคิดการผลิตซ้ำวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) เนื่องจากการศึกษานูภาค (Motif) “จะนำไปสู่ความเข้าใจธรรมชาติของข้อมูลที่เป็นนิทาน ธรรมชาติของมนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์” (ศิริพร ณ กลาง, 2557: 40) รวมทั้งการวิเคราะห์ตามแนวคิดการผลิตซ้ำวัฒนธรรมจะช่วยให้การวิเคราะห์เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมมีความชัดเจนในประเด็นผลผลิตทางวัฒนธรรม (Cultural Product) ที่เป็นวัฒนธรรมวัตถุ (Material Culture) เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ภายใต้เงื่อนไขและสภาพสังคมเช่นไร ใครคือผู้ผลิต และผลิตเพื่อตอบสนองใคร เป็นต้น (Williams, 1995: 9-18 อ้างถึงใน วิริยะ สว่างโชติ, 2561: 8) ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะหนึ่งของการ “สร้างสรรค์” ดังที่ศิริพร ณ กลาง อธิบายไว้ในหนังสือ “คติชนสร้างสรรค์” บทสังเคราะห์และทฤษฎีว่า “คำว่า วัฒนธรรมสร้างสรรค์ จึงรวมทั้งการทำซ้ำ การปรับเปลี่ยน การทำใหม่ การคิดใหม่ การสร้างความหมายใหม่ หากการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ” (ศิริพร ณ กลาง, 2559: 41)

การนำเสนอข้อมูลในบทที่ 3 ด้วยแนวคิดดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้คือ

- 3.1 เรื่องเล่าในศิลปกรรมเก่าแก่
- 3.2 เรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี
- 3.3 วรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี
- 3.4 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี
- 3.5 เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

⁵⁵ “ประวัติศาสตร์” มีลักษณะเป็น “เรื่องเล่า” ดังที่ Hayden White กล่าวว่า The events are made into a story by the suppression or subordination of certain of them and the highlighting of others, by characterization, motif repetition, variation of tone and point of view, alternative descriptive strategies, and the like—in short, all of the techniques that we would normally expect to find in the employment of a novel or a play. (HAYDEN WHITE, 1978: 84)

หัวข้อที่ 3.1 เป็นการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน สำหรับหัวข้อที่ 3.2 ถึงหัวข้อที่ 3.5 เป็นการนำเสนอเรื่องเล่าในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีปัจจุบัน โดยอธิบายการเล่าเรื่องและเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อมูลจากตารางที่ 2 ในบทที่ 2 แสดงผลงานของช่างเพชรบุรีที่สร้างสรรค์ตั้งแต่ปีพ.ศ.2518-พ.ศ.2562 พบว่าสามารถแบ่งกลุ่มข้อมูลได้เป็น 4 กลุ่ม โดยข้อมูลแต่ละกลุ่มมีความสัมพันธ์กันคือ ข้อมูลกลุ่มที่ 1 เรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติและชาตก และกลุ่มที่ 2 วรรณคดี มีมากกว่าข้อมูลกลุ่มที่ 3 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง และข้อมูลกลุ่มที่ 4 เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความนิยมและมีรายละเอียดการสร้างสรรคงานที่น่าสนใจทั้งด้านที่เป็นการสืบทอดแนวคิด ลักษณะการสร้างสรรคงานมาจากงานในอดีต หากแต่เมื่อพิจารณาบริบททางสังคมในช่วงเวลาที่สร้างสรรค์ผลงานทำให้เห็นว่าข้อมูลในกลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 4 แม้จะปรากฏน้อยกว่าข้อมูลในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 แต่น่าสนใจว่ามีการสร้างสรรค์ศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีเพิ่มมากขึ้นซึ่งแสดงนัยยะบางประการที่สะท้อนความคิดเจตจำนงของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงาน

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเภทของเรื่องเล่าที่ช่างนำมาสร้างสรรค์งานศิลปกรรม จะเห็นได้ว่าหากศึกษาเฉพาะผลงานที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าในศิลปกรรมในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมาพบว่าเรื่องเล่าประเภทวรรณคดี โดยเฉพาะเรื่อง **รามเกียรติ์** เป็นเรื่องเล่าที่ได้รับความนิยมนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมมาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าช่วงทศวรรษหลังจะมีความนิยมนำวรรณคดีเรื่อง **พระมหาชนก** **สำนวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ** เข้ามาบ้างก็ตาม

ในขณะที่เรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติพบว่าช่วง 3 ทศวรรษแรกที่เป็นขอบเขตของการศึกษาวิจัยนี้คือช่วงปีพ.ศ.2518-2550 ช่างเพชรบุรีนำเนื้อเรื่อง**พุทธประวัติ**มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมน้อยมาก เนื่องจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในช่วงนี้เป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในพื้นที่วัดที่มีงานศิลปกรรมเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติที่สร้างสรรค์โดยช่างเพชรบุรีรุ่นก่อนหน้าอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาช่วงทศวรรษหลังคือช่วงปีพ.ศ.2551 จนถึงปัจจุบันวัดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวัดสำคัญมาแต่เดิมและวัดที่อาจจะยังไม่เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปมานานักแต่ต้องการบูรณะศาสนสถานในวัดให้สวยงามน่าสนใจได้เริ่มมีความนิยมที่จะสร้างพระอุโบสถใหม่ หรือศาสนสถานในลักษณะที่

เป็นพระธาตุ พระวิหารมากขึ้น⁵⁶ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ช่างเพชรบุรีรุ่นใหม่ได้มีโอกาสสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติซึ่งนับได้ว่าเป็นเรื่องเล่าสำคัญประดับไว้ในพื้นที่ดังกล่าว

3.1 เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่อยู่ในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

งานศิลปกรรมเก่าแก่ที่อยู่ในบริบทการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีมีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าทั้งประเด็นยุคสมัย ลักษณะ ประเภทของงานศิลปกรรม ช่างผู้สร้างสรรค์ผลงาน รวมทั้งงานวิจัยที่เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้แหล่งโบราณสถานดังกล่าวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณค่าและยั่งยืน ข้อมูลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพผลงานศิลปกรรม แผนผังการนำเสนอผลงานศิลปกรรมในสถานที่ท่องเที่ยวรวมทั้งตัวบทประกอบภาพผลงานศิลปกรรมดังกล่าวมีการกล่าวถึงไว้ในงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่สามารถสืบค้นได้โดยทั่วไป นอกจากจะมีงานวิจัยที่ศึกษาผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ของเพชรบุรีที่ศึกษาทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ สังคมศาสตร์ อักษรศาสตร์ และการท่องเที่ยวเหล่านี้แล้วยังมีเอกสารที่ให้ข้อมูลรายละเอียดของผลงานศิลปกรรม รวบรวมภาพผลงานศิลปกรรมและวิเคราะห์ผลงานไว้แล้ว เช่น หนังสือที่รวบรวมผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรี เช่น **ศิลปกรรมเมืองเพชร** ของบัวไทย แจ่มจันทร์ (2532) **การศึกษาประวัติและผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์** ของกันยา อ้อประเสริฐ (2548) **ภูมิล้อมเพชรฯ 80 ปี อาจารย์ล้อม เพ็งแก้ว** ของล้อม เพ็งแก้ว (2559) **วารสารเมืองโบราณ ฉบับเพชรบุรี ปีที่ 17 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2534** **เพชรในเพชรบุรี** ของพิชญา สุ่มจินดาและนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว (2562) และยังมีหนังสือที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมเฉพาะสถานที่ เช่น หนังสือของสำนักพิมพ์เมืองโบราณ (2529) ชื่อว่า **วัดเกาะแก้วสุทธาราม** หนังสือ **วัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี** (2543) หนังสือ **สมโภชวัดมหาธาตุวรวิหาร ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ครบ 500 ปี** (2552) หนังสือ **สิริพัชรานุสรณ์** (2558) เป็นต้น การนำเสนอข้อมูลในหัวข้อ 3.2.1 ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นข้อมูลสรุป และอธิบายรายละเอียดเฉพาะศิลปกรรมบางผลงานที่แตกต่างจากเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

ศิลปกรรมเก่าแก่ของเพชรบุรีที่กล่าวถึงในหัวข้อนี้คือศิลปกรรมที่พบในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน ดังที่ผู้วิจัยกล่าวถึงในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2.1 แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน โดยนำ

⁵⁶ ความนิยมที่จะสร้างพระอุโบสถใหม่ หรือศาสนสถาน เช่น พระธาตุ พระวิหารใหม่ดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อของญาติโยมที่มีจิตศรัทธาบริจาคปัจจัยในการสร้างศาสนสถานที่ว่า “ถ้าถวายปัจจัยเพื่อสร้างโบสถ์ใหม่จะได้บุญมากกว่าที่จะปัจจัยไปซ่อมแซมบูรณะโบสถ์เก่าที่สร้างมาอยู่ก่อนแล้ว” (วิฑนพร บุญเดช, สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2562; สง่า ลาภหลาย, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2565)

ศิลปกรรมดังกล่าวมาจัดกลุ่มตามประเภทเรื่องเล่า จำแนกได้ตามเรื่องพุทธประวัติและเรื่องราวการเดินทางไปนมัสการพุทธสถานสำคัญ ชาดก ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดก เรื่องเล่าอื่น ๆ ดังนี้

3.1.1 เรื่องพุทธประวัติและเรื่องราวการเดินทางไปนมัสการพุทธสถานสำคัญ

ศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีเป็นศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติและเรื่องราวการเดินทางไปนมัสการสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีดังนี้คือ ศิลปกรรมสมัยทวารวดีที่ผนังถ้ำยายจุฬาลาน สมัยอยุธยาตอนปลาย มีศิลปกรรมที่วัดเกาะ เป็นจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถเล่าเรื่อง “อัฐมมหาสถาน” คือสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาทั้ง 8 แห่ง ตั้งแต่สถานที่ประสูติจนถึงสถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน และ “สัตตมหาสถาน” คือสถานที่สำคัญของพระพุทธเจ้าเสด็จประทับหลังตรัสรู้สถานที่ละ 7 วัน มี 7 แห่ง และที่วัดใหญ่สุวรรณารามเป็นจิตรกรรมฝาผนังนำเสนอพุทธประวัติตอนเทพชุมนุมและมารผจญ

ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ที่วัดปากคลองมิงงานจิตรกรรมใส่กรอบแขวนประดับไว้ที่ศาลาการเปรียญ เรื่องปฐมสมโพธิกถา และสมัยเดียวกันที่วัดเกาะ เป็นจิตรกรรมที่คอสองศาลาการเปรียญ เรื่องปฐมสมโพธิกถาเช่นกัน ในขณะที่วัดนาพรม มิงงานจิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถ เฉพาะตอนมารผจญ ช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 - รัชกาลที่ 7 มีงานศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นงานปูนปั้นที่ซุ้มประตูหน้าวัดนำเสนอเนื้อหาตอนเสด็จออกมหาภิเนษกรรมณ์ และจิตรกรรมสีฝุ่นด้านในพระอุโบสถ นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ และที่วัดปากคลอง เป็นงานปูนปั้นนำเสนอพุทธประวัติที่พระอุโบสถ เช่นเดียวกับที่วัดชีวีประเสริฐ มีจิตรกรรมบริเวณคอสองของศาลาการเปรียญ นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ

นอกจากจิตรกรรมบนศาลาการเปรียญแล้วที่วัดชีวีประเสริฐ มีผลงานศิลปกรรมที่หน้าบันของศาลาทำทรง ซึ่งเป็นศาลาที่อยู่ในบริเวณวัด ดังภาพ

ภาพที่ 98 (ซ้าย) ศาลาทำสงฆ์ วัดชีวประเสริฐ

ภาพที่ 99 (ขวา) จิตรกรรมที่หน้าบันศาลา ภาพที่ 1 (ด้านทิศตะวันออก)

ภาพที่ 100 จิตรกรรมที่หน้าบันศาลา ภาพที่ 2 (ด้านทิศตะวันตก)

จิตรกรรมที่หน้าจั่วศาลาทำสงฆ์ วัดชีวประเสริฐ มี 2 ภาพ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบภาพ คือ ภาพที่ 1 ตรงกลางภาพเป็นกษัตริย์นั่งบนราชรถมีสารถึจูงม้า มีภาพประกอบเรียงจากด้านซ้ายไปขวาคือ ภาพพระภิกษุ ถัดมาเป็นคนตาย มีบุคคลผมยาว (สันนิษฐานว่าเป็นสตรี) นั่งที่พื้น และภาพสุดท้ายเป็นคนชรา (สังเกตจากเป็นภาพบุคคลหลังค่อม ถือไม้เท้า เปลือยท่อนบนนุ่งโจงกระเบน เก้ามวยผมสีขาว) ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติตอน เทวทูต 4 สำหรับภาพที่ 2 มีองค์ประกอบคือ ชายแต่งเครื่องทรงอย่างกษัตริย์นั่งบนหลังม้า มีทหารตามมาข้างหลังม้า ด้านหน้าเป็นชาย 4 คน คนนำหน้าแต่งเครื่องมีมงกุฎ หากพิจารณาว่าหน้าบันทั้ง 2 ด้านมีเนื้อหาที่สัมพันธ์กัน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าช่างต้องการนำเสนอเรื่องพุทธประวัติตอนเสด็จออกมหาภิเนษกรรม

สมัยรัชกาลที่ 9 คือช่วงพ.ศ.2500-2501 มีงานศิลปกรรมที่วัดท้ายตลาด เป็นงานจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถนำเสนอพุทธประวัติ นำเสนอร่วมกับเรื่องเมฆลารามสูตร และที่วัดพลับพลาชัย มีงานศิลปกรรมปูนปั้นของช่างพิน อินฟ้าแสงที่หน้าบันพระวิหารพระคันธารราษฎร์ นำเสนอพุทธประวัติตอนตรัสรู้ ปฐมเทศนา นำเสนอร่วมกับเมฆลารามสูตรด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 101 และภาพที่ 102 ผลงาน อ.พิน อินฟ้าแสง
ที่หน้าบันพระวิหารพระคันธารราษฎร์ วัดพลับพลาชัย

ผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ดังกล่าวมีการนำเสนอพุทธประวัติตอนต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และน่าสนใจว่านำเสนอพุทธประวัติร่วมกับเรื่องเมฆลารามสูตรในสถานที่ต่าง ๆ หลายแห่ง ข้อมูลเกี่ยวกับการนำเสนอร่วมเรื่องเมฆลารามสูตร ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าดังกล่าวอยู่ในการรับรู้ของคนเพชรบุรีและช่างเพชรบุรีมาตั้งแต่อดีต ความคุ้นเคยเรื่องเล่าเมฆลารามสูตรดังกล่าวจึงน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่โองอาคารรตรางไฟฟ้า พระนครคีรี (รายละเอียดในหัวข้อ 3.2.4.1 รามเกียรติ์ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี) ที่ช่างทองร่วงใช้ตัวละครดำเนินเรื่องหลักเป็นนางเมขลาและยักษ์รามสูตร

ศิลปกรรมยุคแรกที่เพชรบุรี นอกจากนำเสนอร่วมเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติแล้วยังนำเสนอร่วมเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเดินทางไปในมัสการพุทธสถานสำคัญ เช่น ศิลปกรรมปูนปั้นที่วัดไผ่ล้อมเป็นศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย เล่าเรื่องพระพุทธรูปโฆษาจารย์เดินทางไปในมัสการรอยพระพุทธรูปที่เขาสุมนภูฏ ลังกาทวีป ต่อมาช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ที่วัดมหาสมณาราม มีการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่ด้านในพระอุโบสถนำเสนอร่วมเรื่องเล่าการเดินทางมัสการสถานที่สำคัญของพุทธศาสนา

ภาพที่ 103: (ซ้าย) ศิลปกรรมที่วัดไผ่ล้อม

ภาพที่ 104 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดมหาสมณาราม

3.1.2 ชาดก ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดก

การนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เป็นเรื่องเล่าชาดกและมีการนำมาใช้เป็นจุดสนใจในบริบทการท่องเที่ยวคือ งานศิลปกรรมที่วัดพลับพลาชัย สร้างสรรค์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2458) เป็นงานแกะสลักไม้ที่บ้านประดู่พระอุโบสถ เรื่องจันทกีนนรชาดกและเทวธรรมชาดก เป็นผลงานของนายเลิศ พ่วงพระเดช แกะสลักไม้ลงรักปิดทองประดับกระจกสี ศิลปกรรมเรื่องเทวธรรมชาดกอยู่ที่บ้านประตูด้านซ้าย (เมื่อมองเข้าหาผลงาน) มีภาพเหตุการณ์ 3 เหตุการณ์ และศิลปกรรมเรื่องจันทกีนนรชาดกอยู่ที่บ้านประตูด้านขวา (เมื่อมองเข้าหาผลงาน) มีภาพเหตุการณ์ 3 เหตุการณ์ มีลักษณะจัดวางภาพต่อเนื่องกันตามเนื้อเรื่องจากด้านล่างขึ้นด้านบน ไม่แบ่งช่องชัดเจน แต่สามารถจำแนกเหตุการณ์ในภาพได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศิลปกรรมเรื่องเทวธรรมชาดก ที่วัดพลับพลาไชย

ผลงานศิลปกรรมเรื่องเทวธรรมชาดก ที่วัดพลับพลาไชยนำเสนอผลงานดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 105 (ซ้าย) เทวธรรมชาดกเหตุการณ์ที่ 1

ภาพที่ 106(กลาง) เทวธรรมชาดกเหตุการณ์ที่ 2

ภาพที่ 107 (ขวา) เทวธรรมชาดกเหตุการณ์ที่ 3

ภาพศิลปกรรมดังกล่าวตรงกับเรื่องเทวธรรมชาดก ที่เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าพาราณสี ชื่อว่า มหิสสาสกุมาร พาน้อง 2 คนไปอยู่ป่า น้องชายทั้ง 2 คนคือ พระจันทกุมารและพระสุริยกุมารถูกผีเสื้อน้ำจับไปเนื่องจากถามเทวธรรมแล้วแก้ไม่ได้ พระโพธิสัตว์จึงแสดงธรรมเพื่อให้ยักษ์น้ำปล่อยตัวพระกุมารทั้งสอง ดังนี้คือ

ภาพเหตุการณ์ตอนที่ 1 เป็นภาพสองกุมารถูกจับอยู่ในที่อยู่ของผีเสื้อน้ำ ตรงกับเนื้อความ ดังนี้

...ก็สระนั้นเป็นสระที่ผีเสื้อน้ำตนหนึ่ง ได้พรจากสำนักของท้าวเวสวัณ. ท้าวเวสวัณตรัสกะผีเสื้อน้ำนั้นว่า เจ้าจะได้กินคนที่ลงยังสระนี้ ยกเว้นคนที่รู้เทวธรรมเท่านั้น เจ้าจะไม่ได้กิน คนที่ไม่ได้ลง. ตั้งแต่นั้น รากษสนั้นก็ถามเทวธรรมกะคนที่ลงสระนั้น แล้วกินคนที่ไม่รู้เทวธรรม. ลำดับนั้นแล สุริยกุมารไปยังสระนั้น ไม่ได้พิจารณาเลยลงไปอยู่. ลำดับนั้น รากษสนั้นจับสุริยกุมารนั้น แล้วถามว่า ท่านรู้เทวธรรมหรือ? สุริยกุมารนั้นกล่าวว่า เออ ฉันทรู้พระจันทร์และพระอาทิตย์ ชื่อว่าเทวธรรม. ลำดับนั้น รากษสนั้นจึงกล่าวกะสุริยกุมารนั้นว่า ท่านไม่รู้จักเทวธรรมแล้วพาตัวไปพักไว้ในที่อยู่ของตน. ฝ่ายพระโพธิสัตว์เห็นสุริยกุมารนั้นชักเข้าอยู่ จึงส่งจันทกุมารไป แม้รากษสก็จับจันทกุมารนั้น แล้วถามว่า ท่านรู้เทวธรรมไหม? จันทกุมารกล่าวว่า เออ ฉันทรู้ ทิศทั้ง 4 ชื่อว่าเทวธรรม. รากษสกล่าวว่าคุณไม่รู้เทวธรรม แล้วพาจันทกุมารเมื่อนั้น ไปไว้ในที่อยู่ของตนนั้นนั่นแหละ

(อรรถกถา เทวธรรมชาดก ว่าด้วยธรรมของเทวดา, ออนไลน์)

จากภาพผลงานศิลปกรรมและเนื้อความที่นำมาประกอบแสดงให้เห็นอนุภาค เหตุการณ์ที่แสดงความทุกข์โศกของตัวละครคือสุริยกุมารและจันทกุมาร

ภาพเหตุการณ์ที่ 2 เป็นภาพพระโพธิสัตว์มาพบผีเสื้อน้ำ ตรงกับเนื้อความ ดังนี้

...เมื่อจันทกุมารล่าช้าอยู่ พระโพธิสัตว์คิดว่าอันตรายอย่างหนึ่งจะมี. จึงเสด็จไปที่สระนั้นด้วย พระองค์เอง เห็นรอยเท้าของพระอนุชาแม่ทั้งสอง จึงดำริว่า สระนี้คงเป็นสระที่รักษาสหวงแหวน จึงได้สอดพระ ขรรค์ถือนู ยืนอยู่. ผีเสื้อน้ำเห็นพระโพธิสัตว์ไม่ลงน้ำ จึงแปลงเป็นเหมือนบุรุษผู้ทำงานในป่า กล่าวกะพระโพธิสัตว์ ว่า บุรุษผู้เจริญ ท่านเหน็ดเหนื่อยในหนทาง เพราะเหตุไรจึงไม่ลงสระนี้ อาบดื่ม กินเหง้าบัว ประดับดอกไม้ไปตาม สบาย. พระโพธิสัตว์เห็นดังนั้น รู้ว่าผู้นี้จักเป็นยักษ์ จึงกล่าวว่า ท่านจับน้องชายของเรามาหรือ. ผีเสื้อน้ำกล่าวว่า เออ เราจับมา. พระโพธิสัตว์ถามว่า เพราะเหตุไร. ผีเสื้อน้ำกล่าวว่า เราย่อมได้คนผู้ลงยังสระนี้. พระโพธิสัตว์ถามว่า ท่าน ย่อมได้ทั้งหมดทีเดียวหรือ? ผีเสื้อน้ำกล่าวว่า เราได้ทั้งหมด ยกเว้นคนที่รู้เทวธรรม. พระโพธิสัตว์นั้นตรัสถามว่า ท่าน มีความต้องการเทวธรรมหรือ? ผีเสื้อน้ำกล่าวว่า เออมีความต้องการ. พระโพธิสัตว์ตรัสว่า ถ้าเมื่อเป็นอย่างนั้น เราจัก บอกรหัสแก่ท่าน. ผีเสื้อน้ำกล่าวว่า ถ้าอย่างนั้นท่านจงบอก เราจักฟังเทวธรรม

(อรรถกถา เทวธรรมชาดก ว่าด้วยธรรมของเทวดา, ออนไลน์)

ภาพผลงานศิลปกรรมและข้อความที่นำมาประกอบแสดงให้เห็นอนุภาคเหตุการณ์ที่ ตัวละครประลองปัญญาคือผีเสื้อน้ำถามปริศนาธรรมให้พระโพธิสัตว์ตอบ

ภาพเหตุการณ์ที่ 3 เป็นภาพพระโพธิสัตว์ตรัสเทวธรรมแก่ผีเสื้อน้ำ ตรงกับเนื้อความ ดังนี้

...ยักษ์ ครั้นได้ฟังธรรมเทศานี้ มีความเลื่อมใส จึงกล่าวกะพระโพธิสัตว์ว่า ดูก่อนบัณฑิต เรา เลื่อมใสท่าน จะให้น้องชายคนหนึ่ง จะให้นำคนไหนมา. พระโพธิสัตว์ตรัสว่า ท่านจงนำน้องชายคนเล็กมา. ยักษ์ กล่าวหาว่า ดูก่อนบัณฑิต ท่านรู้แต่เทวธรรมอย่างเดียวเท่านั้น แต่ไม่ประพฤติในเทวธรรมเหล่านั้น. พระโพธิสัตว์ตรัส ถามว่า เพราะเหตุไร? ยักษ์กล่าวว่า เพราะเหตุที่ท่านเว้นพี่ชายเสีย ให้นำน้องชายมา ชื่อว่าไม่กระทำความชั่วของผู้อ่อน น้อมต่อผู้เจริญที่สุด. พระโพธิสัตว์ตรัสว่า ดูก่อนยักษ์ เรารู้เทวธรรมทีเดียว และประพฤติในเทวธรรมเหล่านั้น เพราะว่า เราทั้งหลายเข้าป่านี้ เพราะอาศัยน้องชายนี้ ด้วยว่า พระมารดาของน้องชายนี้ ทูลขอราชสมบัติกะพระ บิดาของพวกเรา เพื่อประโยชน์แก่น้องชายนี้ แต่พระบิดาของพวกเราไม่ให้พรนั้น เพื่อจะทรงอนุรักษ์พวกเรา จึงทรง อนุญาตการอยู่ป่า. พระกุมารนั้นติดตามมากับพวกเรา. แม้เมื่อพวกเราบอกว่า ยักษ์ในป่ากินพระกุมารนั้นเสียแล้ว ใครๆ จักไม่เชื่อ ด้วยเหตุนี้ เรากลับแต่ภัย คือการครหา จึงให้นำน้องชายคนเล็กนั้น นั้นแหละมา. ยักษ์มีจิตเลื่อมใส ให้สาธุการแก่พระโพธิสัตว์ว่า สาธุ สาธุ ท่านบัณฑิต ท่านรู้เทวธรรม ทั้งปฏิบัติในเทวธรรมเหล่านั้น ดังนี้แล้ว จึงได้นำ น้องชาย แม่ทั้งสองคนมาให้

(อรรถกถา เทวธรรมชาดก ว่าด้วยธรรมของเทวดา, ออนไลน์)

ภาพผลงานศิลปกรรมและข้อความที่นำมาประกอบแสดงให้เห็นอนุภาคเหตุการณ์ สั่งสอนหรือแสดงธรรม ในลักษณะที่พระโพธิสัตว์ประทับบนบัลลังก์ใต้ต้นไม้แสดงธรรมแก่ผีเสื้อน้ำ และสองกุมาร

เมื่อพิจารณาศิลปกรรมเรื่องเทวธรรมชาดกที่วัดพลับพลาไชยเชิงอนุภาคของนิทาน พบว่ามีอนุภาคเหตุการณ์ 3 อนุภาค อนุภาคแรกเป็นอนุภาคเหตุการณ์ที่แสดงความทุกข์โศกของตัวละคร อนุภาคที่ 2 เป็นอนุภาคประลองปัญญาและอนุภาคสุดท้ายเป็นอนุภาคแสดงธรรม

ศิลปกรรมเรื่องจันทกนิรชาดกที่วัดพลับพลาไชย

ผลงานแกะสลักไม้ที่บ้านประตู่โบสถ์วัดพลับพลาไชย เรื่องจันทกนิรชาดก ตรงกับ อรรถาธิบายเล่มที่ 27 อรรถกถาจันทกนิรชาดก ว่าด้วยนางจันทกนิร นำเสนอผลงานดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 108 (ซ้าย) จันทกนิรชาดกเหตุการณ์ที่ 1

ภาพที่ 109 (กลาง) จันทกนิรชาดกเหตุการณ์ที่ 2

ภาพที่ 110 (ขวา) จันทกนิรชาดกเหตุการณ์ที่ 3

ภาพเหตุการณ์ตอนที่ 1 เป็นภาพพระราชาอังษณุกจันทกนิร ตรงกับเนื้อความใน อรรถกถาชาดก ดังนี้

...พระราชานั้นทรงสดับเสียงของกนิรกนิรนั้น ก็ทรงย่อเข้าไปค้อย ๆ ยืนแอบในที่กำบัง ทรงทอดพระเนตรกนิรเหล่านั้น ก็ทรงมีจิตปฏิพัทธ์ในกนิร ทรงดำริว่า จักยิงกนิรนั้นเสียให้ถึงสิ้นชีวิต ถึงสำเร็จการอยู่ร่วมกับกนิรนี้ แล้วทรงยิงจันทกนิร.

(อรรถกถา จันทกนิรชาดก ว่าด้วย นางจันทกนิร, ออนไลน์)

ภาพผลงานศิลปกรรมและเนื้อความที่นำมาประกอบแสดงให้เห็นอนุภาคเหตุการณ์ การลอบทำร้าย คือพระราชอาบในที่กำลังแล้วทรงยิงธนูใส่จันทกินนร

ภาพเหตุการณ์ตอนที่ 2 เป็นภาพจันทกินนรมีธนูปักอยู่ที่ลำตัวและแสดงอาการเศร้า โศกเสียใจกับนางจันทา ตรงกับเนื้อความในอรรถกถาชาดก ดังนี้

...เธอเจ็บปวดรำพันกล่าวคาถา 4 คาถาว่า ดูก่อนนางจันทา ชีวิตของพี่ใกล้จะขาดอยู่แล้ว พี่กำลังเมาเลือด จันทาเอ๋ย พี่เห็นจะละชีวิตไปเมื่อในวันนี้ ลมปรามของพี่กำลังจะดับ ชีวิตของพี่กำลังจะจบ ความทุกข์ กำลังเผาผลาญหัวใจพี่ พี่ลำบากยิ่งนัก ความโศกของพี่ครั้งนี้ เป็นความโศกยิ่งใหญ่กว่าความโศกเหลืออื่น เพราะเหตุ แห่งเจ้าจันทาผู้จะเศร้าโศกถึงพี่โดยแท้ พี่จะเหี่ยวแห้งเหมือนต้นหญ้าที่ถูกทิ้งไว้บนแผ่นดินร้อน เหมือนต้นไม้มีราก อันขาด พี่จะเหือดหายเหมือนแม่น้ำที่ขาดหาง ความโศกของพี่ครั้งนี้เป็นความโศกยิ่งใหญ่กว่าความโศกเหลืออื่น เพราะเหตุแห่งเจ้าจันทาผู้จะเศร้าโศกถึงพี่โดยแท้ น้ำตาของพี่ไหลออกเรื่อย ๆ เหมือนน้ำฝนที่ตกลงที่เชิงบรรพตไหล ไปไม่ขาดสายฉะนั้น ความโศกของพี่ครั้งนี้เป็นความโศกยิ่งใหญ่กว่าความโศกเหลืออื่น เพราะเหตุแห่งเจ้าจันทาผู้จะ เศร้าโศกถึงพี่โดยแท้.

(อรรถกถา จันทกินนรชาดก ว่าด้วย นางจันทกินนรี, ออนไลน์)

ภาพผลงานศิลปกรรมและเนื้อความที่นำมาประกอบแสดงให้เห็นอนุภาคเหตุการณ์ แสดงความทุกข์โศกของตัวละคร คือจันทกินนรถูกพระราชายังธนู แสดงอาการเศร้าโศกเสียใจและ คร่ำครวญกับนางจันทา

ภาพเหตุการณ์ที่ 3 จันทกินนรตาย พระราชาเกี่ยวนางกินรี ตรงกับเนื้อความใน อรรถกถาชาดก ดังนี้

...พระราชาทรงดำริว่า กินนรคงตายแล้ว ปรากฏพระองค์ออกมา จันทาเห็นท้าวเธอหวั่นใจว่า โจรผู้นี้คงยิงสามีที่รักของเราจึงหนีไปอยู่บนยอดเขา พนางบริภาษพระราชา ได้กล่าวคาถา 5 คาถา ดังนี้ พระราช บุตรใด ยิงสามีผู้เป็นที่ปรารถนาของเรา เพื่อให้เป็นหม้ายที่ขายป่า พระราชบุตรนั้นเป็นคนเลวทรามแท้ สามีของเรา นั้นถูกยิงแล้วนอนอยู่ที่พื้นดิน พระราชบุตรเอ๋ย มารดาของท่านจงได้รับสนองความโศกในดวงหทัยของข้าผู้เพ่งมองดู กินนรผู้สามีนี้ ชายาของท่านจงได้รับสนองความโศกในดวงหทัยของข้าผู้เพ่งมองดูกินนรผู้สามีนี้ พระราชบุตรเอ๋ย ท่านได้ฆ่ากินนรผู้ไม่ประทุษร้าย เพราะความรักใคร่ในเรา ขอมารดาของท่านอย่าได้พบเห็นบุตรและสามีเลย ท่านได้ ฆ่ากินนรผู้ไม่ประทุษร้าย เพราะความรักใคร่ในเรา ขอชายาของท่านจงอย่าได้พบเห็นบุตรและสามีเลย.

(อรรถกถา จันทกินนรชาดก ว่าด้วย นางจันทกินนรี, ออนไลน์)

ภาพผลงานศิลปกรรมและเนื้อความที่นำมาประกอบแสดงให้เห็นอนุภาคเหตุการณ์ ตายและการเกี่ยวพาราณี คือพระราชากี๋นางจันทา ในขณะที่จันทกินนรนอนตายอยู่ด้านข้าง

ศิลปกรรมเรื่องจันทกีนรชาดกที่วัดพลับพลาไชย หากพิจารณาในแง่อนุภาค เหตุการณ์คือ ช่างนำเสนออนุภาคเหตุการณ์ 3 อนุภาค อนุภาคแรกเป็นอนุภาคลอบทำร้าย อนุภาคที่ 2 เป็นอนุภาคที่แสดงความทุกข์โศกของตัวละคร อนุภาคสุดท้ายเป็นอนุภาคเกี่ยวและการตาย

นอกจากศิลปกรรมที่นำเสนอชาดกดังกล่าวแล้ว มีศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดกพบที่วัดเกาะ สร้างสรรค์ขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นจิตรกรรมที่คอสอง ศาลาการเปรียญ ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดร พบที่วัดแก่นเหล็ก สร้างสรรค์ช่วงรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2466) เป็นจิตรกรรมใส่กรอบประดับที่ผนังศาลาการเปรียญมีจำนวน 13 กัณฑ์ ต่อมาช่วงสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2475) มีงานจิตรกรรมใส่กรอบประดับไว้ที่ศาลาการเปรียญวัดกุฎี (บางเค็ม) นำเสนอเรื่องเวสสันดรชาดก จำนวน 14 ภาพ งานแกะสลักไม้ที่พระอุโบสถเรื่องทศชาติชาดกและมหาเวสสันดรชาดก และมีผลงานศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องเวสสันดรที่พระอุโบสถ ที่สร้างสรรค์ช่วงสมัยรัชกาลที่ 7 ที่วัดปากคลอง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 111 และภาพที่ 112 ศิลปกรรมเรื่องเวสสันดรชาดก
ที่หน้าจั่วบานประตูพระอุโบสถ วัดปากคลอง

ศิลปกรรมดังกล่าวแม้จะไม่สมบูรณ์แต่สามารถดูจากลักษณะการแต่งกายของตัวละครและภาพประกอบเหตุการณ์ ดังนี้ ศิลปกรรมแรก (ภาพด้านซ้าย) เป็นภาพหัวเสื่อ สตรีนั่งพนมมือ มีตะกร้าผลไม้ 2 ตะกร้า มีต้นไม้อ้อมรอบ และศิลปกรรมอีกชิ้นหนึ่ง (ภาพด้านขวา) ชำรุดเสียหายมากคือหัวของตัวละครหายไปแต่ยังคงเห็นเป็นชายนั่งโงงกระเบนสะพายย่าม กับเด็กหญิงที่ใส่ผ้าอ้อมกับเด็กชายที่โงงโงงกระเบน ท่ามกลางบรรยากาศโดยรอบเป็นต้นไม้ทั้งหมด ลักษณะดังกล่าวทำให้คาดเดาได้ว่าเป็นศิลปกรรมที่นำเสนอ 2 เหตุการณ์คือภาพเสื่อ 3 ตัวขวางทางพระนางมัทรี ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในกัณฑ์มัทรี และภาพชุกพาสองกุมารเดินทางในป่าซึ่งเป็นเหตุการณ์ในกัณฑ์มหาธา

หากพิจารณาในแง่อนุภาคของนิทานพบว่า มีอนุภาคที่น่าสนใจคืออนุภาคเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการแสดงความทุกข์โศกของตัวละคร ทั้งที่เป็นการแสดงความทุกข์กังวลของพระนางมัทรีที่

ถูกเสื่อขวางทางไม่ให้กลับอาศรมและความทุกข์โศกของพระกัมมา พระชาลีที่ถูกชุกทรมานขณะเดินทางในป่า

นอกจากผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอชาดก ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดกดังกล่าวมาแล้ว ยังมีผลงานศิลปกรรมที่ซุ่มประตู่หน้าต่างพระอุโบสถ วัดเขาตะเครา สร้างสรรค์ประมาณปีพ.ศ.2501 เป็นผลงานแกะสลักไม้ลงสีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก และในปีเดียวกันมีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่บานหน้าต่างพระอุโบสถ วัดพลับพลาชัย เป็นผลงานแกะสลักไม้เรื่องเวสสันดรชาดกนำเสนอเหตุการณ์ตอนนครกัมภ์ จึงจะเห็นได้ว่าผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีดังกล่าวส่วนใหญ่สร้างสรรค์เรื่องเวสสันดรชาดก และบางสถานที่นำเสนอร่วมกับทศชาติชาดก อีกทั้งมีการนำเสนออนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจคือ อนุภาคที่แสดงให้เห็นความทุกข์โศกหรือความเศร้าโศกของตัวละครอย่างชัดเจน

โดยสรุป การศึกษาอนุภาคทางคติชนที่ปรากฏในชาดกผ่านงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีคือเรื่องทเวธรรมชาดก จันทกนิพนธ์ชาดกและเวสสันดรชาดก ส่วนใหญ่เป็นอนุภาคที่แสดงให้เห็นถึงความทุกข์โศก ความไม่สมหวังของตัวละครหลัก อนุภาคดังกล่าวเป็นการใช้ภาพแสดงแนวคิดทางพุทธศาสนาซึ่งตีความได้ว่าเป็นการนำเสนอเรื่องความอนิจจัง แต่อนุภาคที่แสดงความทุกข์โศกของตัวละครไม่ได้มีผลต่อการชมศิลปกรรม การนำเสนอศิลปกรรมเก่าแก่ในบริบทการท่องเที่ยว เน้นนำเสนอความเก่าแก่ของศิลปกรรมและระบุเพียงว่าเป็นเรื่องชาดก ไม่เน้นนำเสนอแนวคิดที่พบในเรื่องเล่าดังที่พบได้จากการวิเคราะห์อนุภาคทางคติชน ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงลักษณะการนำศิลปกรรมเก่าแก่มาใช้ในบริบทการท่องเที่ยวคือเน้นขายความเก่าแก่ของงานศิลปกรรมเท่านั้น ไม่ได้มุ่งแสดงแนวคิดที่ปรากฏในเรื่องเล่าดังกล่าว

3.1.3 เรื่องเล่าอื่น ๆ

เรื่องเล่าอื่น ๆ ในหัวข้อนี้คือเรื่องเล่าวิถีชีวิตและวรรณคดี ผู้วิจัยนำมาไว้ในหัวข้อเดียวกันเนื่องจากศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีที่นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตเป็นหลักพบเพียงแห่งเดียวคือที่วัดมหาสมณาราม เป็นผลงานของขรัวอินโข่งและครูช่างเมืองเพชรอีกหลายท่านที่สร้างสรรค์ขึ้นช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ประเพณีตั้งแต่เกิดจนตาย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 113 และภาพที่ 114 จิตรกรรมฝาผนังที่วัดมหาสมณาราม

การนำเสนอภาพวิถีชีวิตที่วัดมหาสมณารามแยกภาพเป็น 8 ช่องภาพ การนำเสนอภาพวิถีชีวิตดังกล่าวยังได้นำเสนอสัญลักษณ์สำคัญลงไปเป็นภาพอย่างชัดเจนนั่นคือ “ไฟ” ช่างเขียนภาพไฟไว้ในทุกช่องภาพ โดยไล่เรียงจากภาพแรกเป็นภาพกองไฟที่มีขนาดใหญ่มาก และภาพลำดับถัดไปช่างนำเสนอเป็นภาพกองไฟที่มีขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงภาพสุดท้ายที่มีไฟลุกไหม้เผาไหม้บ้านเรือน

ผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอวรรณคดีมี 2 เรื่องคือ เรื่องรามเกียรติ์และไซอิ๋ว เริ่มจากช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2458) มีผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดพลับพลายชัย เป็นงานแกะสลักไม้ที่บานประตูพระอุโบสถและศิลปกรรมปูนปั้นที่ซุ้มประตู ผลงานทั้งหมดเป็นภาพจับแสดงอาการของตัวละครฝ่ายพระรามรบกับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิด “ธรรมะชนะอธรรม” ตามแนวคิดหลักของเรื่องรามเกียรติ์ สำหรับผลงานช่วงสมัยรัชกาลที่ 7 มีผลงานศิลปกรรมนำเสนอเรื่องไซอิ๋ว ที่วัดกุฎี (บางเค็ม) ตำแหน่งของศิลปกรรมเรื่องไซอิ๋วอยู่ร่วมกับศิลปกรรมเรื่องทศชาติและพระเวสสันดรชาดก ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่าลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าช่างสร้างสรรค์

เรื่องไซอิ๋วในฐานะเรื่องเล่าที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้าเพราะในเรื่องเล่าดังกล่าวเป็นเรื่องราวของพระถังซำจั๋ง นักบวชในพระพุทธศาสนาที่เดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎก

ภาพที่ 115 และภาพที่ 116 ศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่วัดกุฎี (บางเค็ม)

ลักษณะดังที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอเรื่องเล่าในศิลปกรรมเก่าแก่ของช่างโบราณ ไม่น่าจะนำเสนอเรื่องเล่าใดล้วนเป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นการนำเสนอในลักษณะของอดีตชาติของพระพุทธเจ้า การแสดงความเคารพศรัทธาโดยเดินทางไปสักการะสถานที่สำคัญในพระพุทธศาสนา และหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเรื่อง “ธรรมะชนะอธรรม”

อีกประเด็นหนึ่งที่พบคือการสร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมเก่าแก่มีการลำดับความสำคัญของเรื่องเล่าต่างกัน กล่าวคือเรื่องเล่าที่ช่างเลือกนำมาสร้างสรรค์ไว้บริเวณผนังหุ้มกลอง (บริเวณที่อยู่ด้านหลังหรือด้านหน้าพระประธาน) เป็นพื้นที่สำคัญที่ช่างจะนำเสนอเหตุการณ์ตอนสำคัญ เช่น มารผจญหรือตรัสรู้ ในขณะที่พื้นที่ด้านข้างทั้งด้านซ้ายและด้านขวาจะนำเสนอเนื้อหาที่มีความสำคัญรองลงมา เช่น พุทธประวัติตอนอื่น ๆ นอกเหนือจากตอนมารผจญหรือตรัสรู้ ทศชาติชาดกหรือเวสสันดรชาดก ดังจะเห็นได้จากจิตรกรรมฝาผนังที่วัดเกาะ วัดมหาธาตุวรวิหาร ที่นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติในพื้นที่ต่าง ๆ ตรงตามขนบการสร้างสรรค์ผลงานของช่างโบราณดังกล่าว (สันติ เล็กสุขุมและกมล ฉายาวัดมนะ, 2524) แสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์งานของตนตามขนบการสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างเคร่งครัด

อย่างไรก็ตามการนำเสนอผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เป็นเรื่องเล่าวิถีชีวิตและวรรณคดีเป็นเช่นเดียวกันกับพุทธประวัติ คือมุ่งนำเสนอความเก่าแก่ของงานศิลปกรรม ในขณะที่นักท่องเที่ยวมุ่งเน้นการชมศิลปกรรมในบริบทของการท่องเที่ยวคือ การชมฝีมือช่างเพชรบุรีมากกว่าการเลือกชมเรื่องราวในศิลปกรรม

3.2 เรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี เป็นการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมในพื้นที่ศาสนสถานและเปิดบริการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยจัดกลุ่มนำเสนอข้อมูล 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มข้อมูลแรกเกี่ยวกับเรื่องเล่าพุทธประวัติในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี แบ่งเป็น เรื่องพุทธประวัติที่นำเสนอแยกเหตุการณ์ เรื่องพุทธประวัติที่นำเสนอต่อเนื่องกัน เรื่องเล่าพุทธประวัติในคาลาพาหุงและเรื่องของบุคคลในพุทธประวัติ กลุ่มข้อมูลที่ 2 คือ ชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี แบ่งเป็นทศชาติชาดกและมหาเวสสันดรชาดก ดังนี้

3.2.1 เรื่องเล่าพุทธประวัติในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การสร้างสรรคผลงานเรื่องเล่าพุทธประวัติที่เพชรบุรีมีทั้งที่เป็นพุทธประวัติที่มีการบรรยายตรงตามปฐมสมโพธิกถา เรื่องเล่าพุทธประวัติตรงกับคาลาพาหุงและเรื่องของบุคคลในพุทธประวัติดังต่อไปนี้

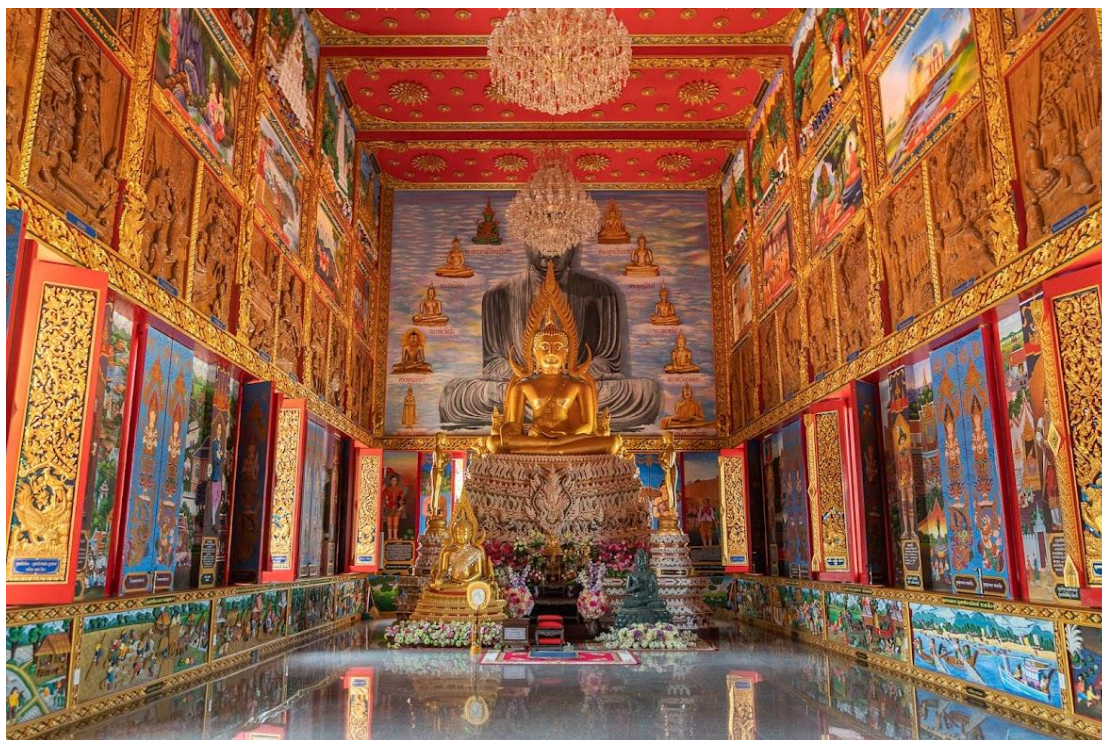
ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติ

ลำดับ ที่	สถานที่	ปีที่สร้าง ผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวน ผลงาน
พุทธประวัติที่นำเสนอแบบแยกเหตุการณ์						
1	วัดชีวีประเสริฐ	2530	ช่างเพชรบุรี	จิตรกรรม	ผนังด้านนอก หน้าพระอุโบสถ	1
2	วัดต้นสน	2530	ช่างบาทหยัน รอดจากทุกข์	ปูนปั้น	หน้าบันศาลาเว็จ	1
3	วัดบันไดทอง	2536	ช่างจรี มหิมา ช่างน้อย กิ่งชม	แกะสลักไม้	หน้าบันผานั่งที่หอปริยัติธรรม	1
4	วัดเขาตะเครา	2539	ช่างมานิตย์ ไชยวงษา	งานจำหลักไม้ลงสี ทองปิดกระจก	บานประตู หน้าต่างศาลาพระ มงคลจิราจารย์	4
5	วัดห้วยทรายใต้	2550	ช่างเพชรบุรี	แกะสลักไม้	บานประตูหน้าต่างรอบพระ อุโบสถ	28
6	วัดรัตนตรัย	2555	ช่างกฤษดากร	จิตรกรรม	ฝาผนังพระอุโบสถ	1
7	วัดช้างแกงกระจาก	2555	ช่างสมชาย บุญประเสริฐ	ปูนปั้น	หน้าบันพระอุโบสถ	1
8	วัดคงคารามวรวิหาร	2557	ช่างกฤษดากร อินกาสัต	จิตรกรรม	ใต้หลังคาศาลาเฉลิมพระเกียรติ รัชกาลที่ 3	4
9	วัดเขาย้อย	2557	ช่างวิเชียร เกาพนธุ์	แกะสลักไม้	ผนังด้านในพระอุโบสถใหม่	4

ลำดับ ที่	สถานที่	ปีที่สร้าง ผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวน ผลงาน
10	วัดนอกปากทะเล	2559	ช่างมี ช่างยีน ช่างเอกลักษณ์ มิตรรัตน์	ปูนปั้น	ออกแบบโดยช่างชาตินิทร ชื่นใจ ด้านในวิหารเรือเกตราบนิพนพานัง ตอนอกบวชและปรินิพพาน	2
11	วัดนอกปากทะเล	2559	ช่างวัชร ขวัญเขตติ	จิตรกรรม	ด้านในวิหารเรือเกตรา นิพนพานัง ตอนราชาภิเษก	1
12	วัดหนองโรง	2559	ช่างชาตินิทร ชื่นใจ	จิตรกรรม	ผนังหุ้มกลอง ด้านในพระอุโบสถ	1
13	วัดเกาะแก้ว	2560	ช่างชูชีพ ป่านประดิษฐ์ และช่างเขตติ	งานแกะสลักไม้	คันทวยพระอุโบสถหลังใหม่	2
14	วัดชะอำ	2561	ช่างชูชีพ ป่านประดิษฐ์	แกะสลักไม้	ผนังด้านในสวนบนพระอุโบสถ	28
พุทธประวัติดำเนินการต่อเนื่องกัน						
15	วัดโตนดหลวง	2537	ช่างเพชรบุรี	แกะสลักไม้	ประตูพระอุโบสถ รับผิดชอบ ออกแบบโดยช่างทองร่วง เอมโอบุชและช่างสำรวจ เอมโอบุช	4
16	วัดพระรูป	2550	ช่างพงศกร รอดจากทุกซ์	ปูนปั้น	กำแพงด้านหน้าวัดพระรูป นำเสนอเนื้อหาตอนประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน	4
17	วัดสมุทธาราม	2562	ช่างวัชร ขวัญเขตติ	จิตรกรรม	ฝาผนังด้านในพระอุโบสถ	35

ลำดับ ที่	สถานที่	ปีที่สร้าง ผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวน ผลงาน
18	วัดท่าไชยศิริ	2555	ช่างยุทธนา อินทร์จิตร	จิตรกรรมไม้แกะสลัก รูป	ฝาผนังด้านในพระอุโบสถ	1
เรื่องเล่าพุทธประวัติในคาถาพาทุง						
19	วัดข่อย	2558	ช่างธานีทร ชื่นใจ	จิตรกรรมลายทอง	ด้านในพระธาตุฉิมพลีพระเศวต นวโกฏิ	8
20	วัดเขาย้อย	2557	ช่างวิเชียร เกาพินธุ์ ช่างมี ช่างฮิ้น	แกะสลักไม้	ผนังด้านในพระอุโบสถใหม่ ออกแบบโดยช่างธานีทร ชื่นใจ	8
เรื่องของบุคคลในพุทธประวัติ						
21	วัดข่อย	2562	ช่างชั้น ช่างปอด	แกะสลักไม้	ประดับหน้าบันศาลาโรงทาน ออกแบบโดยช่างธานีทร ชื่นใจ	5
22	วัดพระรูป	2550	ช่างพงศกร รอดจากทุกซ์	ปูนปั้น	ที่กำแพงด้านหน้าวัดพระรูป	1

การสร้างสรรคผลงานข้างต้นเกิดขึ้นจากเจตนาหลักของเจ้าอาวาสของแต่ละวัดที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและเพื่อประดับตกแต่งพระอุโบสถให้สวยงาม ต้องการนำเสนอเรื่องพุทธประวัติเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเป็นศาสนสถาน และบางแห่งเจ้าอาวาสมีจุดมุ่งหมายเพิ่มขึ้นมาคือต้องการสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติเพื่อให้บุคคลทั่วไปหรือผู้มาเที่ยวชมได้ศึกษาเรียนรู้พุทธประวัติจากผลงานศิลปกรรมดังกล่าว

ภาพที่ 117 ศิลปกรรมภายในพระอุโบสถวัดชะอำ

การสร้างสรรคส่วนใหญ่นำเสนอตรงตามภาพจิตรกรรมของ ส. ธรรมภักดี เรียงลำดับเหตุการณ์และระบุชื่อภาพเหตุการณ์ดังนี้คือ

1. ัญญเชิญจุมติ	2. สุปินนิมิตร ⁵⁷
3. ประสูติ	4. ทำนายลักษณะ
5. แรกนาขวัญ	6. ยกศร
7. ราชากิเศก	8. เทวทูต 4
9. หนีบรรพชา	10. ทรงม้ากัณฐกะ

⁵⁷ ผู้วิจัยเขียนสะกดคำตามที่ปรากฏในภาพของ ส.ธรรมภักดี

11.ตัดโมฬี	12.ทูกกรกิริยา
13.มรุปายาส	14.ชนะมาร
15.ตรัสรู้บาตร	16.สามจิตามาร
17.อธิษฐาน	18.พรหมาอาราธนา
19.ปฐมเทศนา	20.โปรดพระยส
21.โปรดชฎิล	22.มาฆบูชา
23.โปรดพระนันท	24.ราหุลบรรพชา
25.ธรมีสูป	26.โปรดมหาปชาบดี
27.ถวายเพลิงพุทธบิดา	28.โปรดพุทธมารดา
29.เสด็จลงจากดาวดึงส์	30.องคฺลิมาลโจร
31.ปรินิพพาน	32.แบ่งสารีริกธาตุ

ผู้วิจัยนำผลงานลำดับที่ 1-14 ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติ แบบแยกเหตุการณ์นำมาแสดงให้เห็นความถี่ของเหตุการณ์ในพุทธประวัติ โดยเรียงลำดับตามภาพ จิตรกรรมของ ส.ธรรมภักดี ดังข้อมูลต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงผลงานศิลปะกรรมสร้างสรรค์ที่นำเสนอพุทธประวัติแยกเหตุการณ์ (แสดงตอนที่ 1-17)

ปี	สถานที่	ตอนที่																
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
2530	วัดศิริประเสิร์ฐ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2530	วัดต้นสน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-
2536	วัดบันไดทอง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-
2539	วัดเขาตะเครา	-	-	✓	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-
2550	วัดห้วยทรายใต้	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2555	วัดรัตนตรัย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2555	วัดช้างเผือกกระเจา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2557	วัดคงคารามวิหาร	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-
2557	วัดเขาย้อย	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-
2559	วัดนอกปากทะเล	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2559	วัดหนองโรง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-
2560	วัดเกาะแก้ว	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2561	วัดชะอำ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	รวม	1	1	6	2	2	3	2	2	2	3	3	2	2	5	5	1	1

ตารางที่ 5 แสดงผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์ที่นำเสนอพุทธประวัติ
แยกเหตุการณ์ (แสดงตอนที่ 18-32)

สถานที่	ตอนที่												รวม				
	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29		30	31	32	
วัดชีวิประเสริฐ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	1
วัดต้นสน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
วัดบ้านไผ่ทอง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
วัดเขาตะเครา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	4
วัดห้วยทรายใต้	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	28 ⁵⁸
วัดรัตนตรัย	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
วัดช้างเผือกกระเจา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	1
วัดคงคารามวิหาร	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	4
วัดเขาย้อย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	4
วัดนอกปากพะลဲ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	3
วัดหนองโรง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
วัดเกาะแก้ว	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	2
วัดชะอำ	✓	✓	-	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	28

⁵⁸ ผลงานศิลปกรรมที่วัดห้วยทรายใต้มีภาพที่แตกต่างจากภาพของ ส.ธรรมรักษ์ จำนวน 5 ภาพ ดังรายละเอียดได้จากตาราง

สถานที่	ตอนที่													รวม		
	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30		31	32
รวม	2	3	1	1	2	2	1	1	1	2	2	4	1	7	1	79

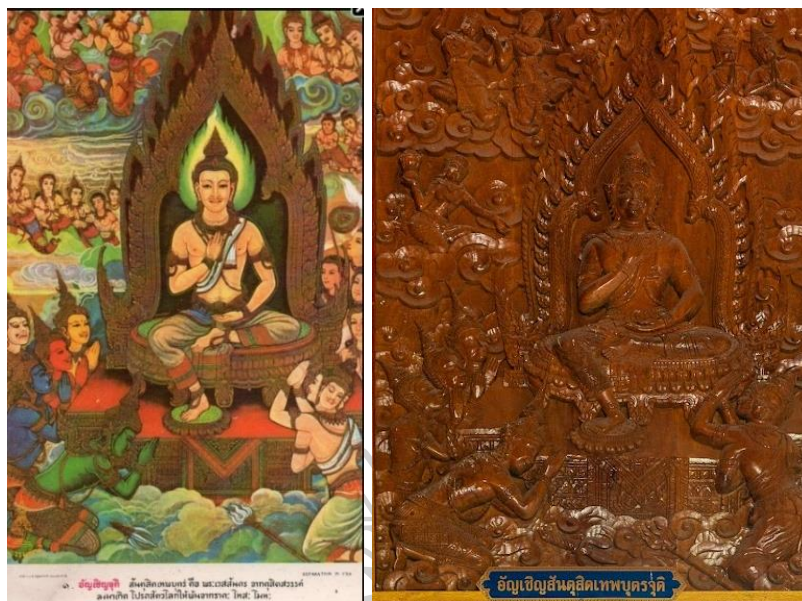
ข้อมูลจากตารางข้างต้นเป็นการนำเสนอผลงานศิลปกรรม 2 ลักษณะ คือช่างสร้างสรรค์พุทธประวัติแยกเหตุการณ์นำเสนอเป็นรายชิ้นงาน และช่างสร้างสรรค์พุทธประวัติหลายเหตุการณ์ต่อเนื่องเป็นชิ้นงานใหญ่ชิ้นงานเดียว ผู้วิจัยจึงแบ่งข้อมูลนำเสนอเป็น 2 กลุ่มตามลักษณะดังกล่าว การนำเสนอและการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำคำอธิบายจากคำบรรยายใต้ภาพของ ส.ธรรมภักดี ประกอบภาพผลงานศิลปกรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าช่างสร้างสรรค์ตรงตามคำบรรยายดังกล่าว ประกอบกับการบรรยายบทประพันธ์จากพระปฐมสมโพธิกถาเพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียดการนำเสนอผลงานศิลปกรรมมาประกอบจนครบทุกเหตุการณ์ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ประเด็นการเลือกนำเสนอเหตุการณ์ในพุทธประวัติมาเป็นผลงานศิลปกรรม การจัดวางภาพเหตุการณ์ในพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งการวิเคราะห์อนุภาคทางคติชนที่น่าสนใจ

1) พุทธประวัติในศิลปกรรมที่เสนอแยกเหตุการณ์

ศิลปกรรมที่นำเสนอพุทธประวัติในลักษณะที่เป็นผลงานรายชิ้นแยกเหตุการณ์ออกจากกันชัดเจน ภาพส่วนใหญ่มีลักษณะการจัดวางภาพตรงกับภาพพุทธประวัติของ ส.ธรรมภักดี ผู้วิจัยจึงนำภาพพุทธประวัติของ ส.ธรรมภักดี⁵⁹ มานำเสนอประกอบการศึกษา ดังต่อไปนี้

เหตุการณ์ที่ 1 “อัญเชิญจตุ” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “สันตสูติเทพบุตร คือ พระเวสสันดร จากคฤาสวรรค์ลงมาเกิด โปรดสัตว์โลกให้พ้นจากราคะ โทสะ โมหะ” มีผลงานศิลปกรรมดังนี้

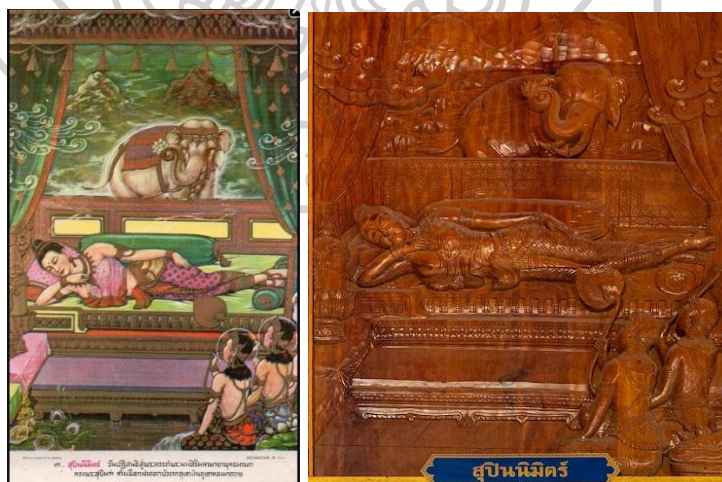
⁵⁹ ภาพพุทธประวัติเป็นลิขสิทธิ์ของบริษัท ส.ธรรมภักดี ทั้ง 32 ภาพ และทุกภาพมีตราสัญลักษณ์ของบริษัท ส.ธรรมภักดี พร้อมกับข้อความว่า “สำนักงาน ส.ธรรมภักดี สงวนลิขสิทธิ์” และ “SEPARATION IN USA” ที่ด้านล่างของภาพตรงกับที่สุรพันธ์ พวงภักดี เจ้าของร้านลูก ส.ธรรมภักดีให้สัมภาษณ์ว่า “ภาพพุทธประวัติทั้ง 32 ภาพเป็นภาพรุ่นแรกที่พ่อ (นายสม พวงภักดี เจ้าของบริษัท ส.ธรรมภักดี) ส่งไปพิมพ์ที่อเมริกา” (สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2565) ภาพพุทธประวัติชุดนี้มีการนำมาเผยแพร่ในสื่อออนไลน์หลายแหล่ง เช่น <https://www.watkoh.com/data/hisbuddha/> , <https://8flying.blogspot.com/> ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยนำภาพมาประกอบการศึกษาครั้งนี้ (คำว่า Separation เป็นศัพท์เฉพาะด้านการพิมพ์เพื่อการบอกลักษณะและวิธีการพิมพ์ที่มีการลงสีทีละชั้นแบบแยกสี ในขณะที่ภาพชุดหลัง ๆ ทางบริษัท ส.ธรรมภักดีส่งภาพไปพิมพ์ที่ประเทศญี่ปุ่นเพราะมีราคาถูกกว่า ที่ด้านล่างของภาพจะมีคำว่า “Lithographed by Kogabo Litho Co, Japan” ซึ่งเป็นการระบุว่าเป็นวิธีการพิมพ์ที่ต่างกันคือวิธีการพิมพ์แบบ Lithography)

ภาพที่ 118 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 119 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

เหตุการณ์ที่ 2 “สุบินนิมิตร์” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า
“วันปฏิสนธิสู่พระครรภ์พระนางสิริมหามายาพุทธมารดาทรงสุบินว่า ช้างเผือกนำดอกบัวจากภูเขาเงิน
ภูเขาทองมาถวาย” มีผลงานศิลปกรรมดังนี้

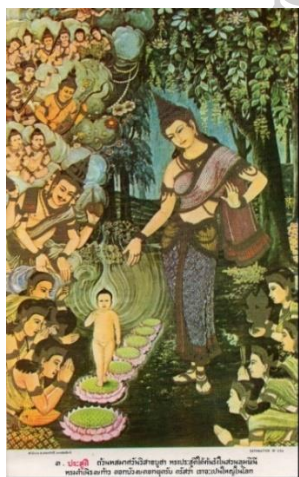
ภาพที่ 120 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 121 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

จากภาพข้างต้น ตรงตามข้อความในปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 3 ว่า

...ทรงไสยาศน์เหนือพระแท่นที่ศิริไสยาศน์ หยั่งลงสู่นิทรารมในเพลาธาตุปัจจุสมัยทรงพระสุบินนิมิตรว่า ท้าวจาดุมหาราชทั้ง 4 มายกพระองค์ไป กับทั้งพระแท่นศิริสยบบัลลังก์นำไปสู่ป่าพระหิมพานต์...⁶⁰และ...แลมีเสวตรหัตถิ์ข้างหนึ่งเที่ยวอยู่บนภูเขาทองนั้น แล้วลงมาจากกาญจนบรรพต ขึ้นมาบนไทรฤศิริโดยอุครทิส ชูซึ่งวงอันจับบุณฑริกปทุมชาติสีขาวยิ่งบานใหม่มีเสาวคนธ์หอมฟุ้งตระลบ แล้วร้องโกญจนาทเข้ามาภายในกนกวิมาน แล้วกระทำประทักษิณพระองค์อันบนทมถ้วน 3 รอบ แล้วเหมือนดุงเข้าไปในอุทรประเทศ ฝ่ายทักษิณปรัดแห่งพระราชเทวีภอบันทมตื่นขึ้น...⁶¹

เหตุการณ์ที่ 3 “ประสูติ” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “ถ้วนสหมาศวันวิสาขบูชา ทรงประสูติได้ตั้งรังในสวนลุมพินี ทรงดำเนียร 7 ก้าว ดอกบัว 7 ดอกผุดรับตรัสว่า เราจะเปนใหญ่ในโลก” มีผลงานศิลปกรรม ดังนี้

ภาพที่ 122: (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 123: (กลาง) พุทธประวัติที่วัดเขาตะเครา

ภาพที่ 124 ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

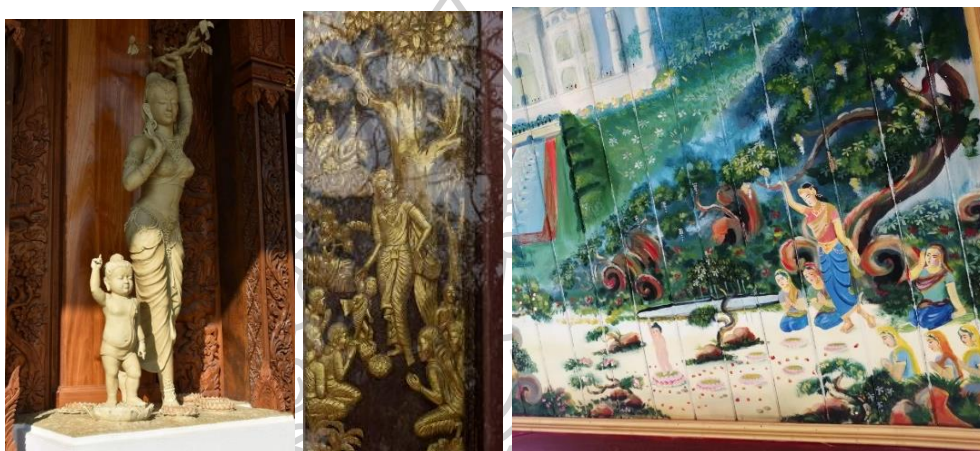
⁶⁰ กรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส. (2565). พระปฐมสมโพธิกถา. เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://vajirayana.org/พระปฐมสมโพธิกถา>.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 125 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 126 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดเกาะแก้ว

ภาพที่ 127 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดเขาย้อย (หน้าพระอุโบสถ)

ภาพที่ 128 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

ภาพที่ 129(ขวา) พุทธประวัติที่วัดคงคาราม

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 3 คัพภานิกขมนปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...เมื่อพระราชเทวีได้ทัศนาศาลวันก็มีพระทัยปราณาจะเที่ยวประพาศในป่านั้น อหามาตย์ทั้งหลายก็เจริญเสด็จแวงออกจากมรรคาเข้าไปสู่ป่าร้าง ก็เสด็จลงจากสุวรรณสิวิกายาน แวดล้อมด้วยนางพระพี่เลี้ยงแลนารีราชบริวารทั้งหลาย ดำเนินไปถึงใต้ต้นมณฑลศาลพฤกษ์ พระกระษมลปราณา จะทรงจับซึ่งกิ่งรังก็มีอาจเอื้อมพระหัตถ์ขึ้นไปถึง ขณะนั้นกิ่งรังเหมือนมีจิตจรูณา ก็บันดาลอ่อนนุ่มค้อมลงมาจุยยอดหวนยอันต้องเพลิงภอถึงพระหัตถ์พระราชเทวี ก็ทรงจับเอากิ่งรัง⁶² ภาเกิดลมก็มีมฆวาทหวั่นไหวประชวรพระครรภ์ ในขณะที่นั้น ชนทั้งหลายก็ผูกมันแวงดวงเข้าภายใต้ร่มไม้ร้าง แล้วก็ชวนกันออกมาภายนอก. ฝ่ายเทพยดาทั้ง

⁶² เน้นโดยผู้วิจัย

หมื่นจักรวาทก็มาสนนิบาตพร้อมกันในที่นั้น แต่จริงหญิงทั้งหลายเมื่อขณะจะคลอดบุตรนั้น ก็ย่อนั่งคลอดบ้างนอนคลอดบ้าง แลพระราชเทวีจะได้เหมือนสามัญสตรีทั้งปวงหาได้ทรงซึ่งอารมณ์พร้อมแลทรงนุ่งโกสโยพัตรขจิตรด้วยทอง ทรงหม่อมมทุกุลพัตรคลุมพระองค์ลงไปถึงหลังพระบาท **ยีนผันพระปฤษฎางค์อิงเข้ากับลำตัน**⁶³ มงคลศาลพฤกษ พระหัตถ์ขวาเหนี่ยวกิ่งรังแล้วทอดพระเนตรไปฝ่ายปาจิณโลกธาต.⁶⁴ และ...ในกาลเมื่อพระมหามารดาประสูติจากพระครรภ์ยังมีทันถึงพื้นปฐพี ท้าวสุทรวาทสมหาพรหมทั้ง 4 ก็รองรับพระกายด้วยข่ายทอง ในที่เฉพาะพระภักตร์พระราชเทวี แล้วกล่าวว่า พระแม่เจ้าจางโสมนัสเกิด พระราชโอรสที่ประสูตินี้มีมเหศักดิ์ตาอานาภาพยิ่งนัก ขณะนั้นท่อกุทธาราทั้งสองก็ไหลหลังลงมาจากอากาศ ท่อธารอันหนึ่งเป็นสีโตทกท่อธารอันหนึ่งเป็นอุณโหกตกกลงมาโสรตสรพระกายมหาสัตว์กับพระราชมารดา ลำดับนั้นท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ก็รับพระองค์ไปจากพระหัตถ์ท้าวมหาพรหมแลรองรับด้วยอชินะจัมมาชาติ อันมีสุขสัมผัสสมมติว่าเป็นมงคลในโลก แลนางนมทั้งหลายจึงรองรับพระองค์ด้วยจอมผ้าทุกุลพัตรจากพระหัตถ์แห่งท้าวจตุโลกบาล แลพระองค์มหาบุรุษก็เสด็จอุฏฐากการจากหัตถ์แห่งนางนมทั้งหลาย ลงเหยียบยืนยังพื้นภูมิกาดด้วยพระบาททั้งสองเสมอเป็นอันดี ท้าวมหาพรหมทรงทิพยเสวตรฉัตรกางกั้น สุยามะเทวราชทรงซึ่งทิพยพาลีขนิ เทพบุตรองค์หนึ่งถือพระขรรค์อันขจิตรด้วยแก้ว 7 ประการ เทพบุตรองค์หนึ่งถือสุวรรณบาทุกาดลองพระบาท เทพบุตรองค์หนึ่งเชิญทิพยมหามัญจแลเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ทั้ง 5 นั้นเห็นปรากฏแก่จักขุมมนุษย์ แต่เทพยดาทั้งหลายอันถือนั้นมิได้เห็นปรากฏ...⁶⁵ และ...แลพระโพธิสัตว์ทอดพระเนตรไปทั้ง 10 ทิศ มิได้เห็นผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งจะเสมอด้วยพระองค์ จึงบ้ายพระภักตร์ไปข้างทิศอุดรแล้ว**ย่างพระบาทไป 7 ก้าวบนพื้นแผ่นดินทอง อันท้าวจตุโลกบาลถือรองรับ แล้วหยุดยืนบนทิพพุ่มบุบผชาติ**⁶⁶ มีกลีบได้ 100 กลีบ...⁶⁷

เหตุการณ์ที่ 4 “ทำนายลักษณะ” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดี ว่า “พระโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์เหนือเศียรกาลเทวิลดาบส สุทโธทนะพุทธบิดาเห็นอัศจรรย์ จึงพร้อมถวายบังคมสิทธิธารถราชกุมาร” ช่างสร้างสรรค์เป็นภาพพระอาจารย์ทำนายลักษณะพระกุมาร

⁶³ เน้นโดยผู้วิจัย

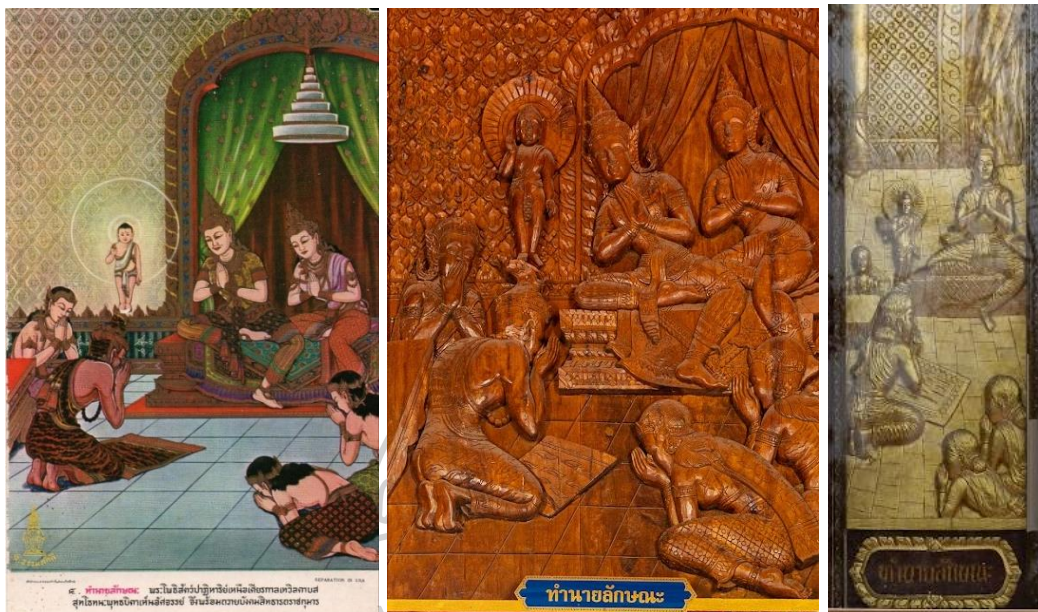
⁶⁴ เรื่องเดียวกัน

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน

⁶⁶ เน้นโดยผู้วิจัย

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน

ศิลปกรรมที่วัดห้วยทรายใต้และวัดชะอำ ช่างนำเสนอตรงกันเป็นฉากในพระราชวัง พระอาจารย์นั่ง ล้อมวงหน้าแท่นบรรทม มีพระกุมารบรรทมอยู่ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 130 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 131 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 132 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐม สมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 4 ลักษณะปริศนาคหกปริวัตต์ ดังนี้

...แลพระดาบสนั้นได้บังจอกัญญาและอัญญสูมาบัติมาน ระลึกได้ซึ่งชาติ 80 กัลป

คือในอดีต 40 กัลป ในอนาคต 40 กัลป พิจารณาเห็นพระลักษณะแห่งพระโพธิสัตว์บริบูรณ์ ก็ทราบว่าจะได้ตรัสเป็นพระสัพพัญญูโดยแท้ จึงดำริหว่า “พระราชกุมารนี้เป็นอัจฉริยะ มนุษย์” ก็แยมโอบุสสุสำรวนแล้วพิจารณาว่า “อาตมนี้จะได้เห็นเมื่อได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้า หรือจะมีได้เห็นประการใด” ก็ทราบเหตุว่า จะมีได้เห็นเห็น จะกระทำกาลกิริยาเสียก่อน แล้วจะขึ้นไปบังเกิดในอรุภาพแม้ถึงพระพุทธเจ้าได้ตรัสสัก 100 พระองค์ 1000 พระองค์ ก็มีอาโจปรตอาตมได้ แลอาตมได้เห็นพระมหาบุรุษเป็นมหัศจรรย์ดังนี้ แลชีวิตรอตามาบมิได้ อยู่ทันเห็นเมื่อได้ตรัสเป็นพระสัพพัญญูเจ้านั้น ได้ชื่อว่าเสื่อมสูญจากอุดมลาภคือมรรคผล แลพระอมตมทานิพพาน เสียตายนัก” คำรึห์ดังนี้แล้วก็ร้องไห้ ขนทั้งหลายเห็นดังนั้นจึงถาม ว่า “พระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าแล้วกลับร้องไห้ เห็นอันตรายสิ่งใดจะมีแก่พระลูกเจ้าหรือ

ประการใด? พระดาบสก็บอกเหมือนตำริห์แต่หลัง แล้วแกลงเหตุทั้งสองนั้นแก่บรมกะษัตริย์ ให้ทรงทราบ แล้วตำริห์สืบไปว่า “แต่บันดาญาติของอาตมาผู้ใดจะให้เห็นเมื่อได้ตรัสบ้าง” พิจารณาก็ทราบว่ “นาลกผู้เปนนัดดาของอาตมานั้น จะได้เห็นเมื่อได้ตรัสเปนพระ สัพพะัญญู” จึงออกจากราชนเวศน์ตรงไปสู่วะเคหสถานแห่งกนิฐภคินีแล้วเรียกนาลกผู้หลานมา สั่งว่า “ราชบุรุษแห่งพระเจ้าสุทโธทนะมหาราชามิบุญมาก กอไปด้วยทวดังขมาหาบุริสลักษณะ เปนองค์พุทธานุกร เมื่อพระชนมายุล่วงไปได้ 35 พระพรรษาแล้วจะได้ตรัสเปนพระพุทเจ้า เจ้าจะได้ทันเห็นพระองค์ จงบรรพชาอยู่คอยทำ ตั้งแต่นี้ไปเถิด” ฝ่ายนาลกผู้เปนนัดดา บังเกิดในตระกูลอันมีทรัพย์ถึง 87 โกฏิ เปนภักพบุคคละมีกุศลสั่งสมมามาก เมื่อได้สดับคำ พระดาบสจึงตำริห์ว่า “พระผู้เปนเจ้าเปนลุงซึ่งจะมาสั่งสอนให้ประกอบในสิ่งอันมิได้เปนป ระโยชน์นั้นมิได้มี โอวาทอนนี้เปนประโยชน์โดยแท้” จึงรับคำพระดาบสว่า “สาธุแล้ว” ให้ ไปซื้อผ้าซึ่งผ้ากาสาหวะพัตรกับบาตรดินแต่ร้านตลาดในขณะนั้น ก็โกนผมแลหวนวดนุ่งห่ม ผ้ากาสาหวะพัตรบรรพชาอุทิศเฉพาะพระมหาสัตว์กล่าวว่ “ท่านผู้ใดเปนอุตมบุคคละในโลก ข้าพเจ้าขอบรรพชาเฉพาะสำนักท่านผู้นั้น” แล้วบ่ยน่าสูทซึ่งพระมหาสัตว์สถิตย์ ถวาย นมัสการด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วเอาบาตรใส่ในถลกสพายขึ้นเหนือบ่า ออกจากเคหสถานไปสู่ว่าหิมพานต์เจริญสมณะธรรมอยู่ในที่นั้น.⁶⁸

เหตุการณ์ที่ 5 “แรกนาขวัญ” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่ “องค์สิทธารถราชกุมารปาฏิหาริย์นั่งขัดสมาธิเจริญสมาธิ แม้ตะวันบ่ยแต่เงาหัวว่กลับฉายตรงเหมือน เทียงวัน พระราชบิดาจึงถวายบังคม” ดังภาพต่อไปนี้

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 133 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 134 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

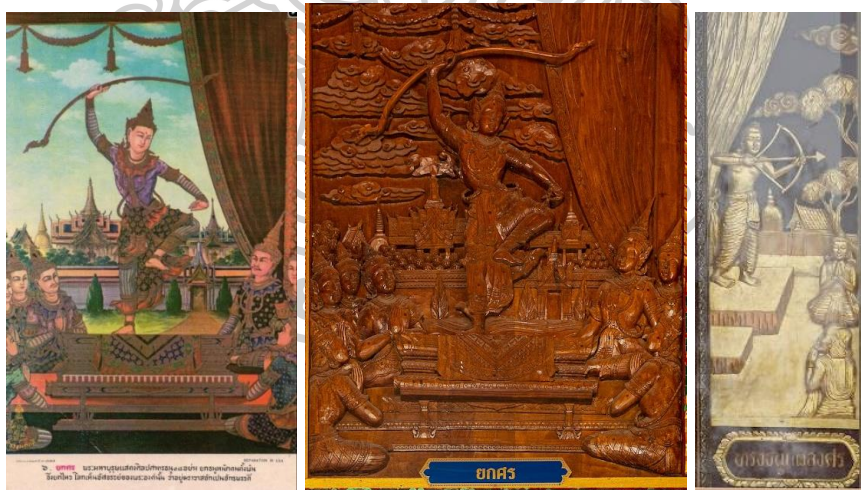
ภาพที่ 135 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกา ปรีจเฉทที่ 5 ราชากิเศกปรีวัตต์ปรีจเฉท ดังต่อไปนี้

...อยู่มาวันหนึ่งถึงวันปีปมงคลการแรกนาขวัญ สมเด็จพระบรมกษัตริย์ให้ตกแต่งประดับพระนครกระษัตริย์ทั่วทั้งปวงงามเหมือนดั่งเทพนคร ให้ตกแต่งไถประมาณ 107 ไถ ประดักเชือกผูกกับทั้งเขาโคล้วนแต่หุ้มด้วยเงินทั้งสิ้น แลไถเอากันหนึ่งซึ่งเปนไถทรงนั้น ประดักเชือกผูกกับทั้งเขาโคแต่ล้วนหุ้มด้วยทอง ส่วนพระองค์ก็ทรงสรรพาวาณราชวิภูษิต แวดล้อมด้วยหมู่อะมาตย์แลพราหมณ์คฤหบดีเป็นอันมาก กับทั้งราชบุรุษชาวพนักงานกรมนาทั้งปวงล้วนนุ่งห่มอุตมพัตร ทัดทรงอลงกฏบุผาสุคันธวิเลปนากการ เสด็จไปสู่ภูมีเขตรสฐานที่กระทำการวิปมงคลแรกนาขวัญ ให้อัญเชิญพระมหาสัตว์เสด็จไปอนที่นั่นด้วย แลในที่ใกล้เขตรภูมีนั้นมีชมพูปฤษณีย์ต้นหนึ่ง กอบด้วยสาขาแลใบอันมีพรรณอันเขียวบานประหนึ่งว่าอินทนิลสีรี มีปริมณฑลร่มเย็นเป็นที่รมณียฐาน จึงให้ตกแต่งที่ศิริไสยาศน์แห่งพระมหาบุรุษราชณภายได้ร่มไม้หว่า ให้คาดเพดานในเบื้องบนขจิตไปด้วยดาวทอง แล้วให้ผูกม่านแวดวงไปโดยรอบ ตั้งไว้ซึ่งราชบุรุษให้ล้อมวงรักษานภายนอก แล้วยังพระราชกุมารอันทรงเครื่องประดับ ให้หนีปชชาการเหนือที่ศิริไสยาศน์ มีพระพี่เลี้ยงแลนางนมนั่งบริบาล แวดล้อม ส่วนพระองค์ก็เสด็จแวดล้อมด้วยอะเนกคณามาตย์มนตรีไปสู่ที่อันจะแรกนาขวัญ ทรงจับถือไถทอง อะมาตย์ทั้งหลายจับไถเงิน แลไถกลับไปมาสิ้นวาระสามนัด ในขณะที่นางนมพี่เลี้ยงทั้งหลายชวนกันออกมา ดูการวิปมงคลนภายนอกม่านทั้งสิ้น แลพระโพธิสัตว์

เสด็จอยู่แต่พระองค์เดียวมิได้เห็นผู้ใดผู้หนึ่ง ก็เสด็จอุฐการขึ้นโดยเร็ว แล้วทรงนั่งบัลลังก์สมาธิเจริญอานาปานสติกรรมฐาน ยิ่งปลงฌานให้บังเกิดในเวลานั้น เปนเพลายางร่มไม้ทั้งหลายอันเศษ ก็หายไปตามตะวันทั้งสิ้น แต่ฉายาไม้หว่านนั้นปรากฏเปนปริมณฑลตรงอยู่ดุจกาลตะวันเที่ยงเปนมัทศจรรย์ ส่วนนางนมที่เลี้ยงทั้งหลายนั้นกลับเข้ามาภายในมานเห็นพระปาฏิหาริย์ดังนั้นก็ชวนกันพิศวง จึงออกไปกราบทูลบรมกษัตริย์ ๆ ได้ทรงสดับก็เสด็จมาโดยเร็ว ได้ทอดพระเนตรเห็นพระปาฏิหารเปนมัทศจรรย์ ก็ยกพระหัตถ์ถวายอภิวันทนาการ แล้วออกพระโอษฐ์ดำรัสว่า “กาลเมื่อวันประสูติจะให้หม่อมพระองค์ลงถวายนมัสการพระกาฬเทวิลดาบสนั้น ก็กระทำพระปาฏิหาริย์ขึ้นไปยื่นเบื้องบนชฎาพระดาบสอาตมาก็ประนตเปนปฐมวันทนาการครั้งหนึ่งแล้ว แลครั้งนี้อาตมก็ถวายอัญชลีเปนหุติยวันทนาการคารบสอง” แล้วให้เชิญพระมหาสัตว์เสด็จคืนเข้าพระนครในขณะนั้น...⁶⁹

เหตุการณ์ที่ 6 “ยกศร” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “พระมหาบุรุษแสดงศิลปศาสตรานุ 18 อย่าง ยกธนูหนักคนตั้งพันจึงยกไหว โลกเห็นอัศจรรย์ของพระองค์นั้น ว่าอยู่ฆราวาสจักเปนจักรพรรดิ” กล่าวถึงเจ้าชายสิทธัตถะขึ้นครองราชย์ ศิลปกรรมที่วัดเขาตะเครา วัดห้วยทรายใต้ และวัดชะอำ ช่างนำเสนอเป็นฉากกลางลานโล่ง เจ้าชายสิทธัตถะทรงยกศรหัสถ์ถามธนูท่ามกลางเหล่าข้าราชการบริวาร ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 136 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 137 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 138 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 139 พุทธประวัติที่วัดเขาตะเครา

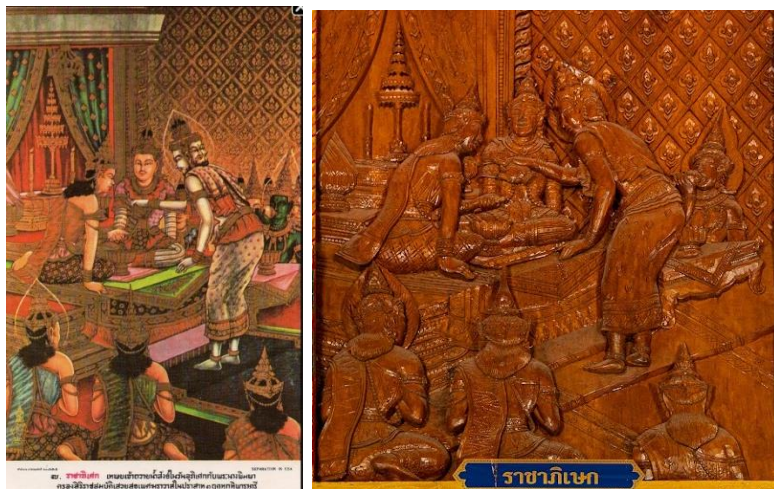
เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 5 ราชากิเชกปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...สมเด็จพระมหาสัตว์กับทั้งพระราชบิดา เสด็จด้วยมหันตบริวารยศไปยังที่มณฑลสันนิบาต เสด็จสถิตย์บนรัตนบัลลังก์ในมหามณฑป แล้วให้หามาซึ่งนายถนงค์ทั้ง 4 คืออักษณเวธิ 1 พาลเวธิ 1 สระเวธิ 1 สัทเวธิ 1 ให้ไปนำมาซึ่งสหสถามธนูอันหนักถึงกำลัง 1000 บุรุษจึงยกขึ้นไว้ ทรงยืนเหยียบซึ่งที่สุดเบื้องต่ำแห่งคันธนูด้วยพระบาทเบื้องซ้ายประดิษฐานไว้ในหว่างแห่งนี้พระบาทแล้วทรงยกขึ้นซึ่งคันธนู⁷⁰ ดูอาการดุจเบาครวนาดังสัตว์อันยกขึ้นซึ่งไม่กล้าคลาย บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายเห็นอาการอันทรงกระทำแต่เท่านั้นก็ชวนกันชื่นชมโสมนัส ในลำดับนั้น ก็ทรงดีดลงสายเสียงสนั่นดุจเสียงอสณิบาดลึง 1000 ครั้ง มีฉะนั้นดุจสำเนียงปฐพีทรวด แลกรุ่งกะบิลพัสดุ์อันกว้างยาวได้สัตะโยชน์ปานประหนึ่งว่าจะหวาดไหวไปทั้งสิ้น มหาชนทั้งหลายต่างตกใจได้ถามกันว่า “เสียงสิ่งใด” ขนบางจำพวกก็บอกกันว่า เสียงอสณิบาด บ้างก็ว่าเสียงแผ่นดินทรวด ที่รู้ก็บอกว่าเสียงนี้คือพระอังคีรีศ กุมารลงซึ่งสหสถามธนู แลกะษัตริย์สักยะราชทั้งหลายได้เห็นแต่อาการเท่านั้นก็ชวนกันยินดี จะยอมถวายธิดาทุกๆองค์...⁷¹

เหตุการณ์ที่ 7 “ราชากิเชก” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมรักษ์ที่ว่า “เทพยเจ้าถวายน้ำสังข์ในวันอุกิเศกกับพระนางพิมพา ครองสิริราชสมบัติเสวยสุขเพศฆราวาสในปราสาท 3 ถดูทุกทีพาราตริ” ดังภาพต่อไปนี้

⁷⁰ เน้นโดยผู้วิจัย

⁷¹ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 140 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

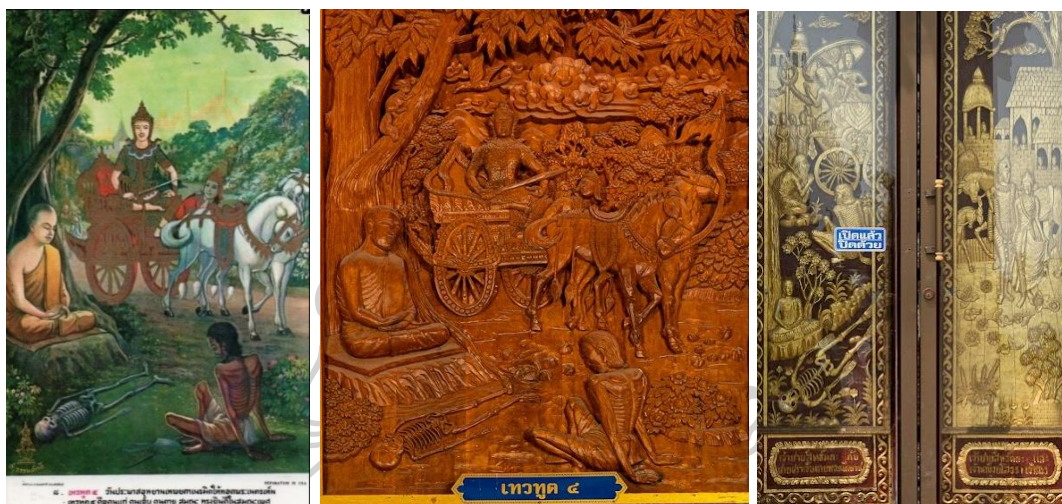
ภาพที่ 141 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ
ภาพที่ 142 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดนอกปากทะเล

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 5 ราชาภิเษกปริวรรต ดังต่อไปนี้

...สมเด็จพระกษัตริย์ก็ราชาภิเษกพระมหามงกุฎให้เสวยราชสมบัติ ตั้งพระพิมพาเทวีไป
นองค์พระอรรคมเหสี แลพระมหาสัตว์แวดล้อมด้วยอเนกขัตติยราชานารีเป็นบริวาร⁷²

⁷² เรื่องเดียวกัน

เหตุการณ์ที่ 8 “เทวทูต 4” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “วันประพาสุอุทยานเทพดาเนรมิตให้ทอดพระเนตรเห็นเทวทูต 4 คือคนแก่ คนเจ็บ คนตาย สมณะ ทรงยินดีในสมณะเพศ” กล่าวถึงเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา ศิลปกรรมที่วัดห้วยทรายใต้และวัดชะอำ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 143 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 144 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 145 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

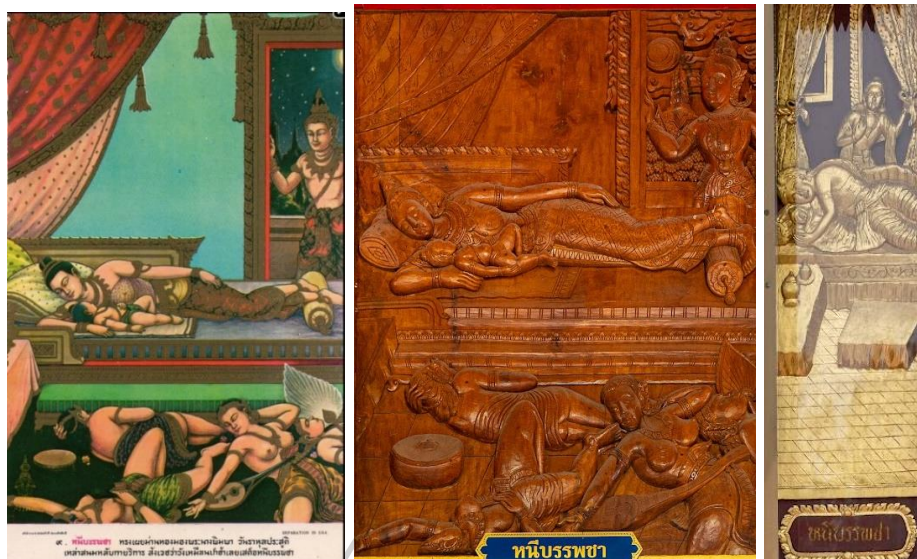
เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 6 มหาภิกขมณปริวรรต (มหาภิเนษกรรม) ดังต่อไปนี้

...สมเด็จพระโพธิสัตว์ก็ขึ้นทรงสถิตยบนบัลลังก์พระที่นั่งมงคลราชรถ อันปรากฏรุ่งเรืองจรัสทศเทียมอมรพิमानแวดล้อมด้วยดิเรกโยธาหาญ ออกจากพระนครจะไปสู่อุทยานภูมิประเทศ ได้ทอดพระเนตรเห็นเทวทูตอันหนึ่งเป็นปฐมนิมิตร อันเทพदानฤมิตรเป็นคนชรา มีเกษาอันหงอก แลสีข้างก็คดค้อมกายนั้นง่อมเงื่อมไปในเบื้องหน้า มือถือไม้เท้าเดินมาในระหว่างมรรควิถี มีอาการอันไหวหวั่นสิ้นไปทั่วทั้งกาย ควรจะสังเวช ยังไม่เคยได้ทอดพระเนตรพบเห็นมาแต่กาลก่อน จึงตรัสถามนายสารถีว่า “บุรุษผู้นี้นามชื่อใดจึงดูรูปกายแปลกประหลาดกว่าชนทั้งหลายอื่นฉนี้” ขณะนั้นเทพดาเข้าสิงกายนายสารถี ให้ทูลไปโดยสัตย์ว่า “บุรุษผู้นี้มีนามว่าชนชรา” ตรัสซักถามว่า คนชราเป็นประการใด? ข้าแต่พระลูกเจ้าคนชราผู้นี้ มิได้มีชีวิตวัยยืนพันจะถึงมรณภาพเป็นแท้” จึงตรัสถามว่า “เหมือนด้วยอาตมนี่ก็จะมิได้ล่วงชราธรรมแลหรือ? ข้าแต่พระลูกเจ้า พระองค์แลข้าพระพุทธเจ้าก็ดี ชน

ทั้งหลายอื่นก็ตี บรรดาเกิดมาในโลกสันนิวาสนี้ บมอาจล่องพันชราธรรมทั้งสิ้นด้วยกัน” เมื่อได้ทรงสดับตั้งนั้นก็ตรัสติเตียนซึ่งชาติอันเปนเหตุจะให้ชรา มีพระหฤทัยบังเกิดสังเวชเปนกำลัง จึงตรัสสั่งนายสารถีว่า “ท่านจงกลับรถเถิดจะประโยชน์อันใด กับศิริสมบัติอันบมิล่องพันจากชรา มีประการดังนี้ แลจะมาชวนชวายนในการเล่นอันเปนที่เกิดความประมาทมิควร ยิ่งนัก ก็เสด็จกลับรถคืนเข้าพระนครขึ้นสู่ปราสาทปราสาท เหตุอันนั้นก็ทราบถึงพระราชบิดา จึงตรัสสั่งให้พระสนมทั้งหลายให้ตกแต่งพระกายประโลมพระราชโอรส หวังจะให้ลุ่มหลงอยู่ในเบ็ญจกามคุณอย่าให้เบื่อหน่าย แล้วยังกำชับชนทั้งหลายให้พิทักษ์รักษาอย่างกว่าแต่ก่อน ห้ามอย่าให้ชนชราเข้ามาในที่ใกล้ถึงกิ่งโยชน ส่วนพระมหาบุรุษเสด็จไปประพาศพระอุทยานในวารคำรบ 2 ได้ทอดพระเนตรเห็น**ชนพยาธิโรค** ครั้น 3 เห็น**ชนกระทำกาลกิริยานอนอยู่ในระหว่างมรรควิถี** ครั้น 4 ได้เห็น**รูปบรรพชิตอันนุ่งหม้อผ้ากาสาวพัตร** กอบด้วยอาภักิริยาสำรวมอาจนำมาซึ่งความยินดีหลากเลื่อมใส แต่ล้วนเทพยดานิมิตรีให้ปรากฏทั้งสิ้น จึงตรัสถามนายสารถีเหมือนแต่หลัง ครั้นนั้นก็ยังมีได้เปนพทุฐปาทกาล แลนายสารถีก็ยังมีได้รู้จักรูปพระสมณะ แลบรรพชิตคุณเทพยดาเจ้าตลใจให้กราบทูลว่า “ผู้นี้มีนามว่าบรรพชิตแล้วทูลสรรเสริญคุณบรรพชา ด้วยเทวานุภาพเมื่อได้ทรงทราบก็ดำริห์ว่า “ประพฤติเปนสมณะเพศนี้เป็นบุญพิธีกุศลธรรมอันประเสริฐสุนทรสทาพรโดยยิ่ง ควรอตมะจะถือเอาซึ่งอุคมเพศเห็นปานดังนี้ มีพระทัยบังเกิดยินดีรักใคร่ในบรรพชา...”⁷³

เหตุการณ์ที่ 9 “หนีบรรพชา” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “ทรงเผยม่านทองมองพระนางพิมพา วันราหุลประสูติ เหล่านางสนมหลังกายวิการ สังเวชว่าวังเหมือนป่าช้าเลยเสด็จหนีบรรพชา” กล่าวถึงเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา ศิลปกรรมที่วัดห้วยทรายใต้และวัดชะอำ ช่างนำเสนอฉากในพระราชวังตอนเจ้าชายสิทธัตถะทอดพระเนตรพระนางพิมพาและพระราหุลบรรทมหลับอยู่ ดังภาพต่อไปนี้

⁷³ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 146 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 147 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 148 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกา ปรัชญาที่ 6 มหาภินิคมณปริวัตต์ (มหาภินิษกรรมณ) ดังต่อไปนี้

...ด้วยอานุภาพเทพดาบันดาลให้นางทั้งหลายสำแดงซึ่งวิปการแห่งตนต่างๆ แลนางบางจำพวกก็นอนกลิ้งเกลือกมีเขฬะอันหลังไหล นางบางเหล่าก็นอนกรนสำเนียงดังเสียดกา นางบางหมู่ก็นอนเคี้ยวหนวด นางบางพวกก็นอนละเมอเพื่อปนจันรรจาต่างๆ บางหมู่ก็นอนโอษฐ์อ้าอาการวิปลาต นางเหล่านางก็นอนมีการเปลือยปราศจากวัดถา สำแดงที่สัมภารถานให้ปรากฏ แต่กาลก่อนในพื้นที่แห่งห้องศิริไสยาสน์แห่งพระมหาสัตว์ บริบูรณ์ไปด้วยอเนกนางชัตติยธิดาอันไสยาอยู่เดียดราษ กอไปด้วยอาการมารยาตรปราศจากวิปการ ปานประหนึ่งว่าทิพย์คัพพะไสยนาแห่งสมเด็จพระนรินทรราชราชนันเดียดราษด้วยคณางสุรางค์ อัครเทพกัญญาบริจาริกทั้งปวง ในราชตรวันนั้นด้วยอานุภาพเทพดาบันดาล ให้วิการปรากฏแก่พระมหาบุรุษราช เพื่อจะให้เหน้อยหน่ายจากปฏิพัทธโสมนัสเสนาหา ในขณะนางบริจาริกราชานารีทั้งสิ้น ส่วนสมเด็จพระมหาสัตว์พื้นจากนิทรารมณฺ์ทรงสถิตย์นั่งบนบัลลังก์อาสน์ ได้ทอดพระเนตรเห็นซึ่งวิการแห่งอเนกนางทั้งหลายดังนั้น มีพระทัยสังเวชยั้งนักพิจารณาเห็นสังสารโทษเป็นอันมาก จึงออกพระโอษฐ์ดำรัสอุทานุเทศกถาว่า สังสารสันนิวาศกไปด้วยอาทินวโทษกฤษฏ์วันตรายใหญ่หลวง พอลวงสัตว์ทั้งหลายให้ลุ่มหลงยินดีรักใคร่

ในวัดถวิปลาศ บมีอาจตัดอ้ายในสรรพลามกโทษถึงเพียงนี้ ยังมีพระทัยเหนียวหน่าย
ปราศจากยินดีในกามคุณ...⁷⁴

เหตุการณ์ที่ 10 “ทรงม้ากัณฐกะ” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดี
ว่า “มีนายฉันทะเพนพระสหายตามเสด็จถึงฝั่งโนนมานที หมู่ดาวดารารและจันทร์เจ้า คอยขจีทอแสง
จากกลับเมฆส่งมรรคา” กล่าวถึงเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา ศิลปกรรมที่วัดห้วยทรายใต้และ
วัดชะอำ และวัดนอกปากทะเล ช่างนำเสนอเป็นเหตุการณ์ตอนเจ้าชายสิทธัตถะประทับบนหลัง
ม้ากัณฐกะเหาะอยู่กลางอากาศ มีนายฉันทะจับหางม้า ยกเว้นที่วัดนอกปากทะเลที่ช่างสร้างสรรค์เป็น
นายฉันทะนั่งอยู่บนหลังม้าด้วยและมีเทวดาล้อมรอบ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 149 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 150 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 151 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

ภาพที่ 152 พุทธประวัติที่วัดนอกปากทะเล

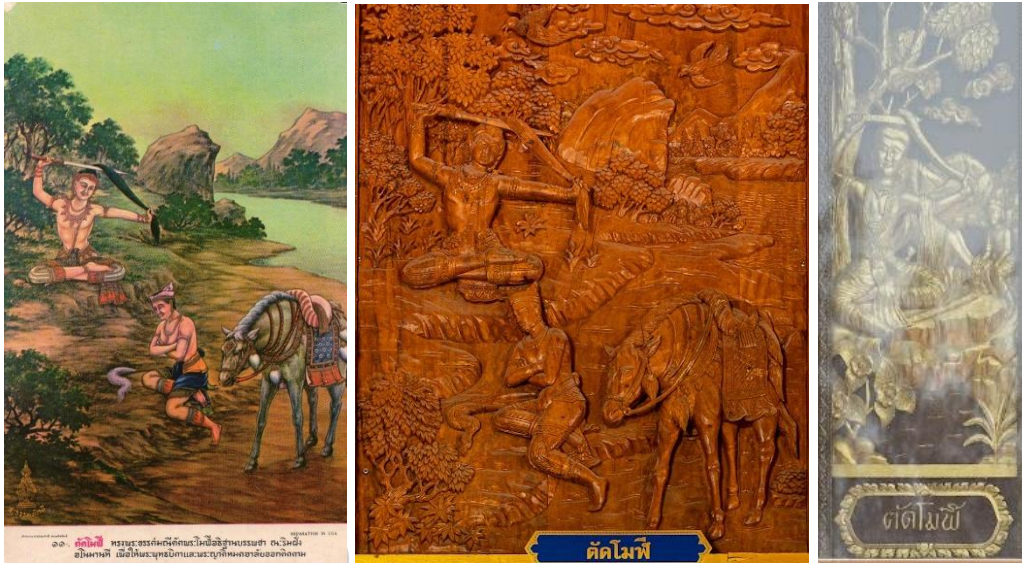
⁷⁴ เรื่องเดียวกัน

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกา ปรีจเฉพที่ 6 มหาภินิกขมณปริวัตต์ (มหาภินเขษกรรม) ดังต่อไปนี้

... ในขณะนั้น พระฤทัยพระบรมโพธิสัตว์ก็น้อมไปยังนักในบรรพชา ทรงพระดำริหว่า “อาตมจะออกสู่**มหาภิเนสกรรม**ในสมัยราตรีนี้” จึงเสด็จอุฎฐการจากพระแท่นที่ศิริไสยาศน์บจร มาสู่ที่ใกล้พระทวารปราสาทแล้วหยุดยืนอยู่ จึงดำรัสเรียกออกไปว่า “ผู้ใดอยู่ที่นั่น” ส่วน**นายฉันทนามาตย์** นอนอยู่ภายนอกหนุนศีรษะกับธรณีพระทวาร ได้สดับพระสระเสียงจึงร้องทูลตอบเข้ามาว่า “ข้าแต่พระลูกเจ้า ข้าพระพุทธเจ้านายฉันทน์อยู่รักษาพระองค์ขณะนี้” จึงมีพระราชดำรัสสั่งว่า “ดูก่อนนายฉันทน์ อาตมจะออกสู่มหาภิเนสกรรมในคืนวันนี้ ท่านจงไปผูกม้ามาให้เราตัวหนึ่งโดยเร็ว” เหตุตั้งนั้นพระคัมภีร์จนาจารย์ จึงกล่าวพระคาถาแปลเนื้อความก็เข้ากับความสำเร็จ แลนายฉันทนามาตย์รับรับสั่งแล้ว ไปนำเอาเครื่องม้ามาสู่โรงม้า อันโอภาสด้วยแสงประทีปตามด้วยน้ำมันหอม เบื้องบนนั้นดาชเพดานห้อยย้อยไปด้วยพวงดอกมะลิ หอมฟุ้งจรตระหลบ พันภูมิภาคเบื้องตั้นนั้นดาชด้วยแก้วมะณี ได้ที่ศนาการเห็น**พระยาม้ากัณฐกะอัศวราช** อันมีกายโดยยาวตั้งแต่คอจนท้ายมีประมาณได้ 18 สอก โดยสูงก็สมควรกับกายอันยาวสีขาวบริสุทธิ์ดุจสังข์อันขัดใหม่ ศีษะนั้นดำดุจสีแห่งกา มีเกษาในมุขประเทศขาวผ่องดุจสีหญ้าปล้องงามสะอาด กอไปด้วยพลกำลังมากสมควรเป็นราชพาหนะพระที่นั่งทรงองค์บรมจักรพรรดิ...⁷⁵

เหตุการณ์ที่ 11 “ตัดโมฬี” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “ทรงพระขรรค์มณีตัดโมฬีเพื่ออิฐฐานบรรพชา ณะริมฝั่งอนิมานที เพื่อให้พระพุทธบิดาและพระญาติหมดอาลัยออกติดตาม” ศิลปกรรมที่วัดห้วยทรายใต้ วัดชะอำ และวัดต้นสน ช่างนำเสนอตรงกันคือ เจ้าชายสิทธัตถะทรงตัดพระโมฬีริมฝั่งแม่น้ำอนิมา มีนายฉันทน์นั่งอยู่ใกล้ ๆ ดังภาพต่อไปนี้

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 153 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)
ภาพที่ 154 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ
ภาพที่ 155 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

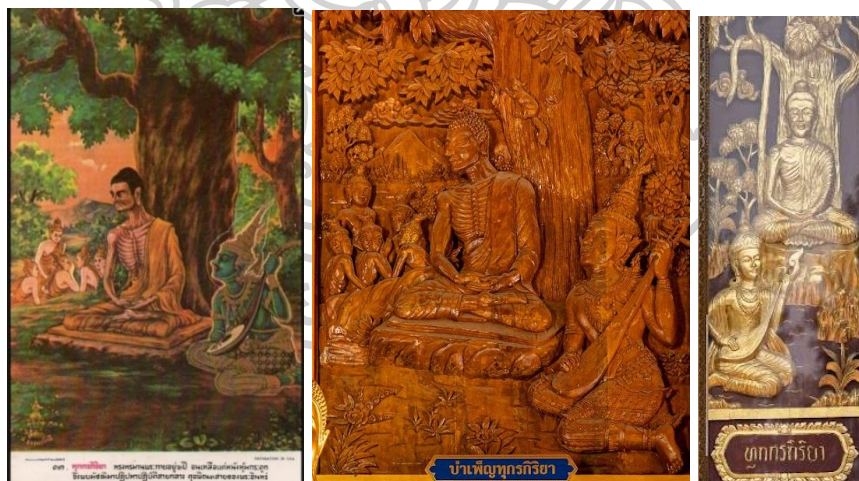
ภาพที่ 156 พุทธประวัติที่วัดตันสน

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 6 มหาภินิกขมณปริวัตต์ (มหาภินเขขกรรมณ) ดังต่อไปนี้

...พระทัยปราถนาจะทรงบรรพชาจึงดำริหว่า เกษาของอาตมะนี้ ไม่สมควรแก่สมณเพศ บุคคลผู้อื่นที่ควรจะตัดพระเกษาพระโพธิสัตว์ เห็นปานดังอาตมก็มิได้มี ควรอาตมจะตัดโมฬีแห่งตนเองด้วยพระขรรค์ในขณะนั้น รัตนขรรควุธอันเปนนทิพย์ก็ตกลงมาจากอากาศ ปรากฏในที่เฉพาะพระภักตร จึงทรงจับพระขรรค์แก้วด้วยทักษิณหัตถ์ พระหัตถ์ซ้ายทรงจับพระเกษาโมฬี ก็ทรงตัดพระเกษาด้วยพระขรรค์ให้ฉันทนาการแลพระเกษา ก็ปรากฏยาว

ประมาณสององคุลีมีวันกลมเป็นทักษิณาวัดทุกๆ เส้นทั่วทั้งพระอุตมังกคิโรตย์ ตั้งอยู่ กำหนดเท่านั้นจนตราบเท่าปริณีพพาน จะได้วัฒนาการขึ้นมาอีกหาบมิได้ แลพระมัสสุโลมา ก็ปรากฏอควรแก่พระเกศา กิจที่จะปลงจะตัดสืบไปอีกในเบื้องหน้านั้นบมิได้มี ทรงจับ พระจุฬาโมหีขวางขึ้นไปบนอากาศทรงพระอธิษฐานว่า ถ้าอาดมจะด้ตรัสแก่พระปรมาภิสม โพรญาณโดยแท้แล้ว ขอจงจุฬาโมหีนี้ตั้งอยู่ในอากาศอย่าได้ตกลง ผิวบมิได้ลุสมประสงค์จะ ตกลงมายังสุธาภาค แลพระจุฬาโมหีกับพระภุษาพันธโทกพระเศียรนั้น ก็ประดิษฐานลอย อยู่บนอากาศสูงประมาณโยชน์หนึ่ง จึงสมเด็จจอมรินทราราชก็นำมาซึ่งผอบแก้วอันมี สัตถฐาน สูงใหญ่ได้โยชน์หนึ่งตั้งบนพระเศียรรองรับซึ่งเวรฐนะภัตรา แลพระจุฬาโมหีอันมี พรรณงามเปนแสงดุจปีกแมลงทับทอง อัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานบนจั่วไว้ในพระจุฬามณี เจดีย์ อันแล้วด้วยแก้วอินทนิลสูงประมาณ 4 โยชน์ในดาวดึงษ์เทวโลกย์⁷⁶

เหตุการณ์ที่ 12 “ทุกกรกิริยา” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “ทรงทรมานพระกายอยู่ 6 ปี จนเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก จึงพบมัจฉิมาปฏิบัติสหายกลาง ดุจ พิน 3 สายของพระอินทร์” ศิลปกรรมที่วัดชะอำและวัดห้วยทรายใต้ ช่างนำเสนอตรงกันคือกล่าวถึง พระสิทธัตถะบำเพ็ญทุกกรกิริยา เป็นฉากใต้ต้นโพธิ์ ในอริยาบถนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ทั้งสองซ้อนกันบน พระเพลา พระวรกายซูบผอม ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 157 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 158 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 159 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน

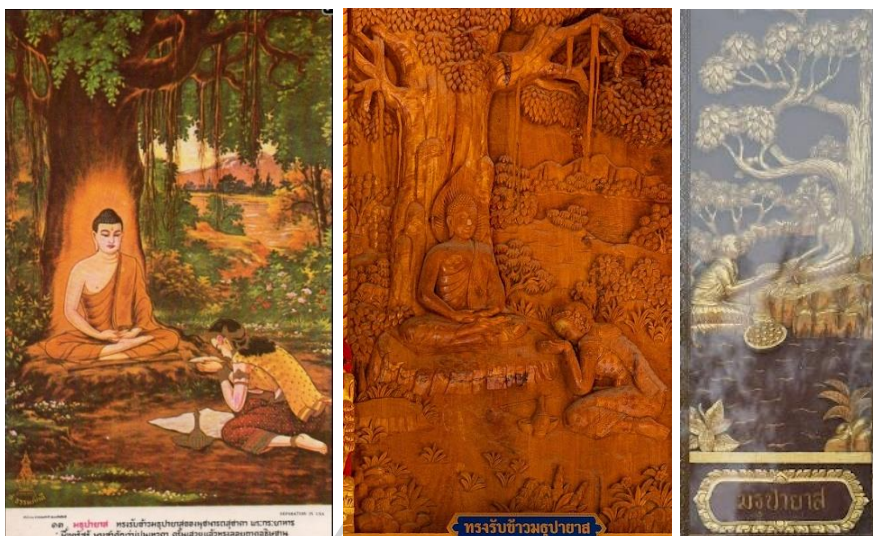
เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกา ปรีจเฉทที่ 7 ทุกรกิริยาปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...ส่วนพระพุทธังกรราชเจ้าจึงทรงพระดำริว่า “อาตมจะกระทำทุกรกิริยาให้ถึงซึ่งที่สุดแห่งความเพียรเป็นอุกฤษฏ์อย่างยิ่ง จึงเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในคามนิคมทั้งปวง ก็ทรงเมตตาภาวนาไปตราบเท่าจนกลับ แล้วทรงปริวิตกสืบไปว่า “อาตมมีปถิโพธอยู่ด้วยแสวงหาโอฬาริกอาหารเห็นปานดั่งนี้บมิควร” จำเดิมแต่นั้นมา เสด็จสถิตย์อาศัยรุกขมูลต้นไทรก็เสวยซึ่งผลอันหล่นลงมาแต่ไม้ต้นนั้น แล้วภายหลังกลับไปบิณฑบาตเล่าได้ภัตตาหารมาแล้วก็ผ่อนลดน้อยลง มีประมาณเท่าผลกระเบาแลผลพุทพราลดถอยน้อยลงไปจนเท่าเมล็ดถั่วเมล็ดเข้าสารทัก เมล็ดงาตราบเท่าถึงเมล็ดพรรณผักกาด ก็มีอาจบันลูพระโพธิญาณสำเร็จพระกรรมลประสงค์ จึงทรงพระปริวิตกสืบต่อไปอีกเล่าว่า จะประโยชน์อันใดด้วยเสพยาอาหาร แลอาตมจะเว้นเสียซึ่งอาหารมิได้บริโภคทั้งสิ้น ก็ตัดเสียซึ่งอาหารมิได้เสวย⁷⁷และ... อันว่าทนต์สมหาบุริสลักษณะ และพระอัสติยานุพยัญชนะทั้งปวงนั้นก็อันตรธานเสื่อมสูญสิ้น พระมังษะแลพระโลหิตก็เหือดแห้งทั่วทั้งพระสกลกาย ๆ ก็ซุบผอมยึ่งนัก ครุวนาดูดอกไม้อันหล่นลงจากขั้ว แล้วเที่ยวแห่งยังแต่หนังหุ้มพระอัญฐิแลพระอัญฐิปฤษฎางค์ แลสีข้างก็เห็นคดค้อมวิการปรากฏดุจระเบียบแห่ง กลอนเรือนอันเรียบเรียงไว้ เบื้องว่ายกพระหัตถ์ปรัมาสบนพระเศียร ก็ประสบแต่แถวพระเส้นแลพระอัญฐิควรจะสังเวชเพทนา...⁷⁸

เหตุการณ์ที่ 13 “มรุปายาส” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “ทรงรับข้ำวมรุปายาสของนุชนารฤชชาดา พระกระยาหารมื่อตรัสรู้ นางสำคัญว่าเป็นเทวดา ครั้นเสวยแล้วทรงลอยถาดอชิฐฐาน”

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 160 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 161 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

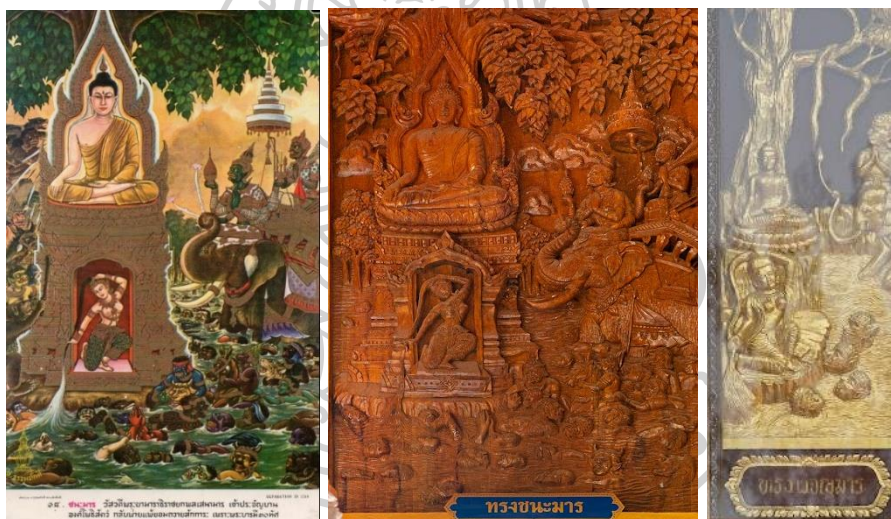
ภาพที่ 162 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 8 พุทธบูชาปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...แลนางสุชาดาก็ใส่อาภรณ์แต่งตนแล้วยกถาดทองทั้งสองนั้นขึ้นทูนบนเศียรเกล้าแห่งตน จึงลงจากเคหาณ พร้อมด้วยทาสีเป็นบริวารตามมาเป็นอันมาก ถึงพฤกษ์พระไตรได้เห็นองค์พระมหาสัตว์ก็โสมนัสปรีดาโดยยิ่ง ด้วยสำคัญว่าเป็นรุกขเทวดาโดยแท้ ตั้งแต่เห็นก็เดินยอภายเข้าไปแต่ไกล ครั้นเข้าไปถึงที่ใกล้ก็ปลงถาดทองลงจากศีรษะ แล้วเปิดถาดซึ่งปิดเป็นฝานั้นขึ้น จึงจับเอาสุวรรณภิงคารคณชิตทอง อันใส่สุคนธ์โศกทกอบด้วยสุมนะบุบผชาติ แล้วน้อมกายเข้าไปสู่สำนักนี้พระมหาสัตว์ในขณะนั้น อันว่าบาตรดินอันเป็นทิพย์ ที่ทำวฏฏิกกรรมหาพรหมถวายนั้นก็บันดาลอันตรธาน พระมหาบุรุษที่ศนาการซึ่งบาตรบมิได้เห็นแล้ว ก็เหยียดพระหัตถ์ช้อนหัตถ์ออกรับน้ำทักษิโณทก แลนางสุชาดาก็หลังสุคนธวาริออกจากคณชิตทอง ให้ตกต้องในฝ่าพระหัตถ์พระมหาสัตว์แล้ว ก็ยกซึ่งถาดทองรองมธุปายาศถวายวางลงบนพระหัตถ์ พระมหาสัตว์ก็ทอดพระเนตรดูนางสุชาดา ๆ ทราบซึ่งอาการอันนั้นจึงกราบทูลว่า “ข้าแต่พระпенเจ้า ข้าพเจ้าถวายปายาศกับทั้งภาชนะทองอันรองใส่

พระองค์จึงรับแล้วนำไปโดยควรแก่พระเหตุภัยปรารถนา” แล้วถวายวันทาการประณตพูล
ว่า ความมโนเรขของข้าสำเร็จจุดใด สิ่งซึ่งพระเหตุภัยประสงค้งสำเร็จจุดนั้น”⁷⁹

เหตุการณ์ที่ 14 “ชนะมาร” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “วัส
วดีพระยามาราราชยกพลเสนามาร เข้าประจัญบานองค์โพธิสัตว์ กลับพ่ายแพ้ย่อมถวายสักการะ
เพราะบารมี 30 ทศ” กล่าวถึงพระพุทธเจ้าขณะพญาวัวสวติมารและพลมาร ศิลปกรรมที่วัดพระรูป วัด
ห้วยทรายใต้ วัดคงคารามฯ วัดท่าไชยศิริ วัดข้างแทงกระจาด วัดเขาย้อย และวัดหนองโรง ช่าง
นำเสนองค์ประกอบหลักของภาพตรงกันคือพระพุทธองค์ประทับนั่งอยู่บนรัตนบัลลังก์ มีพระแม่
ธรณีอยู่เบื้องล่าง เบื้องซ้ายและขวาเป็นเหล่ามาร มีพญามารชี้ข้างศิริเมฆ โดยทางเบื้องซ้ายของ
พระพุทธเจ้าเป็นเหตุการณ์ตอนเหล่าพญามารทำท่าจู่โจมทำร้ายพระพุทธองค์ ในขณะที่ทางเบื้องขวา
ของพระพุทธเจ้าเป็นเหตุการณ์ตอนเหล่าพญามารพนมมือน้อมนอบแต่พระพุทธองค์ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 163 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 164 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

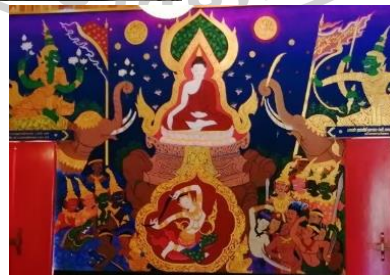
ภาพที่ 165 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 166 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 167 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

ภาพที่ 168 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดช้างแทงกระจาด

ภาพที่ 169 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดบันไดทอง

ภาพที่ 170 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดหนองโรง

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกา ปรีจเฉทที่ 9 มารวิชัยปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

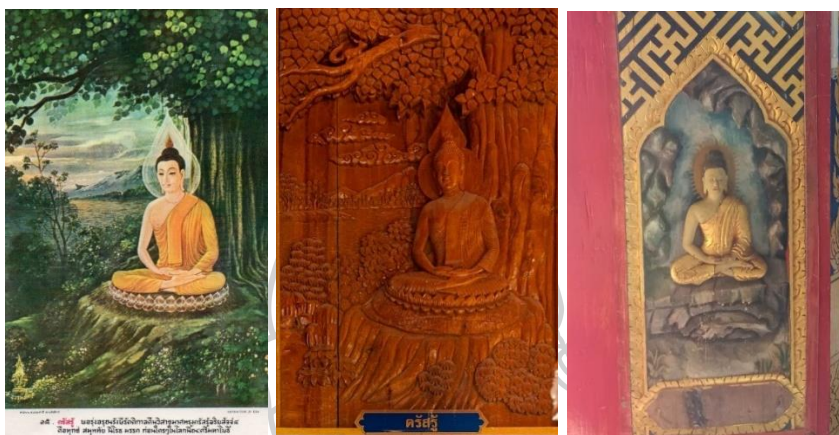
...ส่วนพระยามาราริราชเมื่อได้ทัศนากการพระมหาบุรุษ ทรงสถิตยโดยปรกติอาการมิได้หวั่นไหว แต่ภัยพิลึกเห็นปานดั่งนั้น ก็ยิ่งมีความพิโรธเป็นกำลัง พระเนตรแดงตั้งอรรชนีการ จึงร้องประกาศแก่หม่อมราชโยธาหาญด้วย ฆรูสศาสำรากร้ายว่า “ท่านทั้งหลายจงเร่งเข้าไปต่วนๆ ขวนกันกลุ่มรุมฟันแทง ทูตี่เช่นฆ่าพระสิทธิตถราชกุมารกาลบัดนี้” ฝ่ายผู้ผูกคณามารโยธิตั้งหลายแปลงกายเป็นคชไทยมฤคสีหพยัคฆ์ที่ประมาตหมี่แลเสือดาว บางเหล่าก็จำแลงกายเป็นวราหะ สิงคาละกุกุรชาติ บ้างก็แปรเป็นนกยางแลนคระกรุมนกเค้านกพิราบแร้งกาเหยี่ยวตะไกรต่างๆ บ้างก็ณมิตร์กายเป็นพังพอนกาษรอุศุสสรพสัตว์จตุบทวิบาทแลมมนุษย์ กรกุมสรพาวุธนานามีต้นว่าโตมรไม้ค้อนก้อนศิลาแลสากหลากหลายรายรอบบนอากาศ กระทำอำนาจคุกคามพระมหาสัตว์โดยอเนกประการ พระยามาราริราชกับทั้งมารบริวาร ก็มีอาลัยความสดุ้งแต่ภัยให้บังเกิดแก่พระมหาบุรุษราชได้...⁸⁰และ...ด้วยโพธิสมภารานภาพยั้งใหญ่แห่งพระมหาสัตว์ ก็อุบัติบันดาลเปรูปนารี ผุดขึ้นจากพื้นปฐพีขึ้นประดิษฐานเฉพาะพระภักตร์พระพุทธรูปราชเหมือนดุจร้องประกาศกราบทูลพระกรณว่า “ข้าแต่พระมหาบุรุษราช ข้าพระบาททราบซึ่งสมภารบารมีที่พระองค์สั่งสมอบรมบำเพ็ญมา แต่น้ำทักษิโณทกตกลงชุ่มอยู่ในเกษ้าข้าพระพุทธเจ้านี้ ก็มากกว่ามากประมาณมิได้ ข้าพระองค์จะบิดกระแสน้ำในโศกให้ตกไหลหลังลง จงเห็นประจักษ์แก่ในยนาในครานี้ แลนางพระธรรณีก็บิดน้ำในโมหีแห่งตน อันว่ากระแสน้ำก็หลั่งไหลออกจากเกษโมลีแห่งนางวสุนทรีเป็นท่อธารามหามหรรณพ นองท่วมไปในประเทศที่ทั้งปวงประดุจห้องมหาสาครสมุท...⁸¹และ...แลพระยามาราริราชก็กลัวพระเดชบารมีปราศจากที่พึ่งที่พำนักนี้ ช้อนเร้นให้พันภัยทุกข์ท้อระทดสลดสังเวช จึงออกพระโอรสผู้สรรเสริญพระเดชพระคุณพระมหาบุรุษราชว่า ดั่งอาดมาจินตนาการ อันว่าผลทานศีลสรพบารมีแห่งพระสิทธิตถกุมารนี้ ปรากฏอาจให้บังเกิดมหิทธิฤทธิ์ สำเร็จกิจมโนรปราณาทุกประการ มีพระกรรมลเบิกบานแผ่ไปด้วยประสาทโสมนัส **จึงทิ้งเสียซึ่งสรพาวุธประนมหัตถ์ทั้ง 2 พันอัญชลีกรรมมัตการ**ก็กล่าวสารพระคาถาว่า นโม เต ปุริสาชัญญ เปนอาทิ อรรถาธิบายความว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ปุริสาชาไนยยชาติเป็นอุดมบุรุษราชในโลกนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายวันทนาการชูลีพร้อมด้วยทวารทั้ง 3 คือกายวิมโนประณามประนตโนบทบกชยุดลบาท บุคคล

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน

⁸¹ เรื่องเดียวกัน

ผู้ใดในมนุษยโลกธาตุกับทั้งเทวโลก ที่จะปูนเปรียบประเสริฐเสมอพระองค์คงเทียมเทียบนั้น
มิได้มี...⁸²

เหตุการณ์ที่ 15 “ตรัสรู้” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “พอรุ่ง
อรุณรังสีรัตติกาลคืนวิสาขมาสทรงตรัสรู้ร้อยสี่จัจ 4 คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ก่อนใครๆ ในโลก
นี้ณะศรีมหาโพธิ์” กล่าวถึงการตรัสรู้ ศิลปกรรมที่วัดเขาตะเครา วัดห้วยทรายใต้ วัดคงคาราม และวัด
ชะอำ ช่างนำเสนอเป็นภาพพระพุทธเจ้านั่งบนบัลลังก์ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 171 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 172 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 173 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดเขาตะเครา

ภาพที่ 174 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดคงคาราม

ภาพที่ 175 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

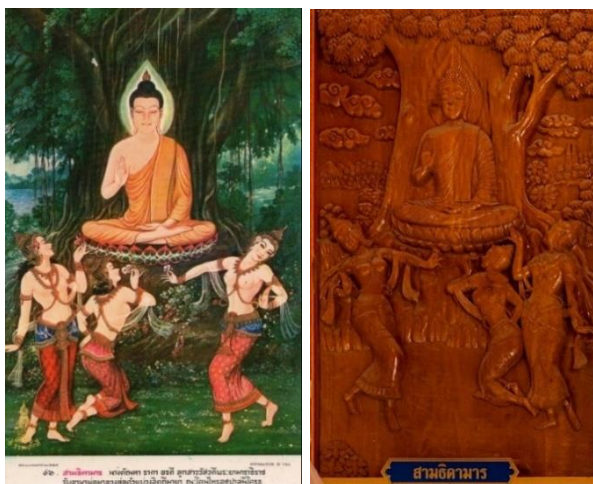
⁸² เรื่องเดียวกัน

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกา ปรีจเฉทที่ 10 อภิสัมโพธิประวัติ ดังต่อไปนี้

...แลสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จประพาสภัททวิบูลย์ ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ อันประคับด้วยอุฬารโลกุตระคุณสมบัติ มีพระจตุเวสารัชชญาณแลทสพลญาณเป็นต้น ในลำดับแห่งเวลาตามกตารุณสมัยพร้อมกันกับมหัศจรรย์ทั้งปวง ในกาลนั้นก็บังเกิดโกลาหลทั้งสากลโลกธาตุเป็นอันหนึ่งอันเดียว ตั้งแต่เทภูฏาภาคปฐพีตลจนตราบเท่าถึงพรหมโลกเป็นกำหนด แต่ที่ภอจุจตปลายเส้นขนทางทรายจามรี เทพยเจ้านฤมิตรสุขุมกายเท่าอะณูปรมาณู ลงประชุมอยู่ในที่มีประมาณเท่านั้นถึง 10 องค์บ้าง 20 องค์บ้าง 30 องค์บ้าง ตราบเท่าถึงร้อยองค์พันองค์หมื่นองค์ จนถึงแสนโกฏิองค์ก็มีเป็นอันมาก นิमितแต่จักจุให้กว้างไกลแลเห็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแลหมู่เทพยดาทั้งหลายมาแต่หมื่นจักรวาล ประดิษฐานเต็มจักรวาลอันนี้ เพื่อจะทัศนาวุชาภิวันทนขุติพระผู้มีพระภาค มากเหลือล้นพันจะคณนา หมู่อภัยทั้งหลายก็ลงแทรกอยู่ในระหว่างแห่งหมู่เทพยดาอเนกนับ ฟุ้งคนธรรพก็ลงแทรกในระหว่างแห่งหมู่สุรคณา ฟุ้งนาคาก็ลงแทรกอยู่ในระหว่างแห่งหมู่คนธรรพ ฟุ้งสุบรรณ ลงแทรกอยู่ในระหว่างแห่งหมู่นาคนิกร หมู่อภัยก็ลงแทรกอยู่ในระหว่างแห่งคณาภิวันทนิกร ก็มีทิพยฉัตรปรากฏอยู่เรียงราย ระหว่างแห่งฉัตรทั้งหลายก็มีสุวรรณจามรเรียงเรียง ระหว่างแห่งจามรก็มีระเบียบทิพยธงชัยไพโรจเรียงระดับ ระหว่างธงชัยก็มีธงปฏากสลับแลสล้างสลอนแวดล้อมบวรรัตนบัลลังก์อาสน์ แห่งสมเด็จพระบรมโลกนาถอันแรกได้วิมุตติไสวตรฉัตร ตรัสรู้พระพุทธรัตนอนาวารญาณ.⁸³

เหตุการณ์ที่ 16 “สามธิดามาร” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “นางตัมหา รากา อรดี ลูกสาววิสวดีพระยามาราชิราชรับอาษาพอมาลวงล่อด้วยบ่วงอิถิมายา ณะโคนไทรอชปาลนิโครธ”

⁸³ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 176 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

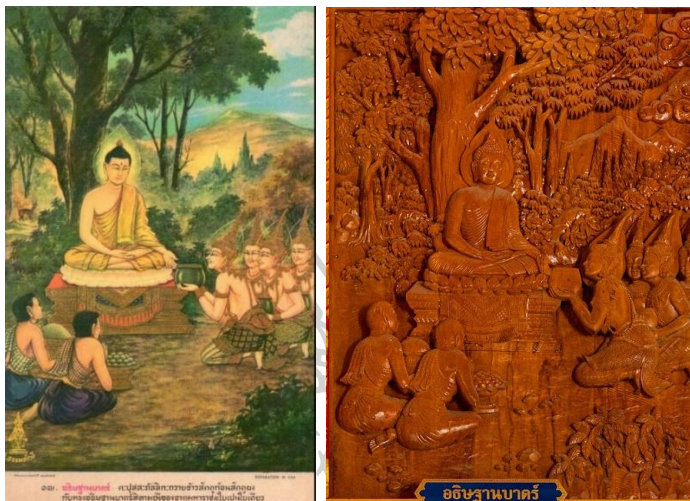
ภาพที่ 177 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 11 โภธิสัพพัญญูปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...แล้วนางมาริตาทั้ง 3 ก็ทูลลาบิดามารดาสู่สำนักนี้พระศาสดาจารย์อันเสด็จนิสังขนาการอยู่ ณภายใต้ชัชชบาลนิโครธรุกขมุล แล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระมหาสมณ ข้าพเจ้าจะบำเรอบาทยุคลแห่งพระองค์” สมเด็จพระสัพพัญญู ก็มีได้เอาพระทัยใส่ในถ้อยคำแห่งนางมาริตาทั้ง 3 แลมิได้ลืมพระเนตรขึ้นที่ศนาการ ทรงดูขณิกภาพหนึ่งอยู่เป็นปกติ แลนางทั้ง 3 จึงดำริห์ว่า ธรรมदानุชโยมมีอภัยสยเสนาหาในสัตว์อื่นมีรูปร่างสัณฐานต่างๆ บ้างก็รักสัตว์ที่เป็นกุมารี บ้างก็รักสัตว์อื่นตั้งอยู่ในปฐมวัย แลมีชฌิมวัย แลปัจฉิมวัยก็มีบ้าง เราทั้งหลายจักประโลมด้วยรูปต่าง ๆ โดยอเนกประการ แลนางมาริตาทั้ง 3 ก็นถมิตรอวดตภาพแห่งตน ๆ คนละร้อย ๆ เป็นรูปบุตรณกุมารียังไม่มีบุตรบ้าง ที่มีบุตรแล้วคนหนึ่งบ้างสองคนบ้าง ที่เป็นรูปสตรีมีชฌิมวัยบ้าง ปัจฉิมวัยบ้างถึง 6 อย่าง 6 ครั้งตามแต่จะต้องพระทัยปราถนา ไปแวดล้อมพระศาสดาแล้วก็ทูลเล่าโลมดูจกกาลก่อน. สมเด็จพระบรมครูก็ทรงนิ่งมัทยตมิได้ตรัสประการใด แลนางมาริตาทั้งหลาย ก็กระทำอติถิมาหาโดยอาการลิลาศ **ข้าเลื่องเนตรพื่อนรำข้าบร้องมีประการต่างๆ ก็มีอาจสามารถจะยังพระเหตุทัยพระพิชิตมารให้กัมปนาการกำเริบได้...**⁸⁴

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน

เหตุการณ์ที่ 17 “อิชฐานบาตร” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดี ว่า “ตะปุลสะภัลลิกะถวายข้าวสัตตูก้อนสัตตุงกับทรงอิชฐานบาตรสี่ลามณีของจาตุมหาราช 4 ใบเป็นใบเดียว”

ภาพที่ 178 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

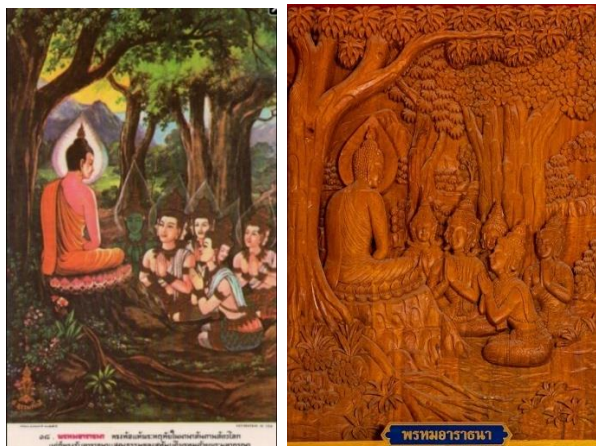
ภาพที่ 179 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกา ปรีจเฉทที่ 11 โปธิสัพพัญญูปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...ณกาลนั้นจึงทำวจตุโลกบาลทั้ง 4 ทราบในพระพุทธอัชยาสัย ก็นำเอาบาตรอันล้วนแล้วด้วยศิลา มีพรรณดั่งศรีถั่วเขียวทั้ง 4 บาตรมาทั้ง 4 ทิศ ๆ ละองค์น้อมเข้ากราบทูลถวาย ให้ทรงรับซึ่งข้าวสัตตุด้วยบาตรทิพย์ทั้ง 4 สมเด็จพระชินสีห์ก็ทรงรับทั้ง 4 บาตร เพื่อจะรักษาปสาทรทัธาแห่งท้าวจาตุมหาราชทั้ง 4 พระองค์ ไซ้จะทรงรับด้วยมหิจฉภาพเจตนานั้นหาไม่ได้ จึงทรงพระอิชฐานผสานบาตรทั้ง 4 เข้าเป็นบาตรเดียว...⁸⁵

เหตุการณ์ที่ 18 “พรหมอาราธนา” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “ทรงท้อแท้พระฤทัยในนานาสันดานสัตว์โลกแต่ก็ทรงรับอาราธนาแสดงธรรมของสัทัมบดีพรหมด้วยพระมหากุณา” กล่าวถึงท้าวสัทัมบดีพรหมและเทวดาทั้งหลายอัญเชิญพระพุทธเจ้าให้ทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์ ศิลปกรรมที่วัดชะอำ และวัดรัตนตรัย ช่างนำเสนอเป็นฉากพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมมีเหล่าพรหมและเทวดานั่งประนมมือฟังพระธรรมเทศนา ดังภาพต่อไปนี้

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 180 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 181 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 182 พุทธประวัติที่วัดรัตนตรัย

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 12 พรหมขณฺเณสนปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...เหตุตั้งนั้นพระคณฺฐรจนาจารย์เจ้าจึงกล่าวพระคาถาว่า พรหมจะโลกาธิปตีสหฺมปติ⁸⁶ เปนอาทิ อรรถาธิบายความก็เหมือนนัยหนหลัง...⁸⁷และ...ในลำดับนั้นสมเด็จพระผู้มีพระภาค เมื่อได้ทรงสดับอาราธนาถาอันท้าวสหฺมบติมหาพรหมมากราบทูล⁸⁸ พระหฤทัยอนุกุลด้วยพระกรุณาในสัตว์โลก จึงทรงพระพุทฺธอาโภคจินตนาว่า “ท้าว

⁸⁶ เน้นโดยผู้วิจัย

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน

⁸⁸ เน้นโดยผู้วิจัย

มหาพรหมมาอาราธนาให้แสดงพระธรรม เพื่อจะให้เป็นประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งปวง
อันนี้ก็เปนครมดา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ก่อนสืบๆ กันมา เหตุตั้งนั้นตถาคตก็จัก
แสดงพระธรรมเทศนา ตามอายุจนวนาทแห่งทำสัทัมบัติพรหมในกาลบัดนี้”...⁸⁹

เหตุการณ์ที่ 19 “ปฐมเทศนา” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า
“ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ครั้งแรกในโลก คือโทษการทรมานตนและกามคุณ 5
กับอริยสัจ 4” กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ ศิลปกรรมที่วัดชะอำ วัด
ห้วยทรายใต้และวัดคงคาราม ช่างนำเสนอเป็นพระพุทธรูปองค์ประทับนั่งมีพระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 นั่ง
ประนมมือน้อมฟังพระธรรมเทศนา ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 183 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 184 (กลางซ้าย) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 185 (กลางขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

ภาพที่ 186 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดคงคาราม

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐม
สมโพธิกา ปริจเฉทที่ 13 ธัมมจักกัปปวัตตต์ ดังต่อไปนี้

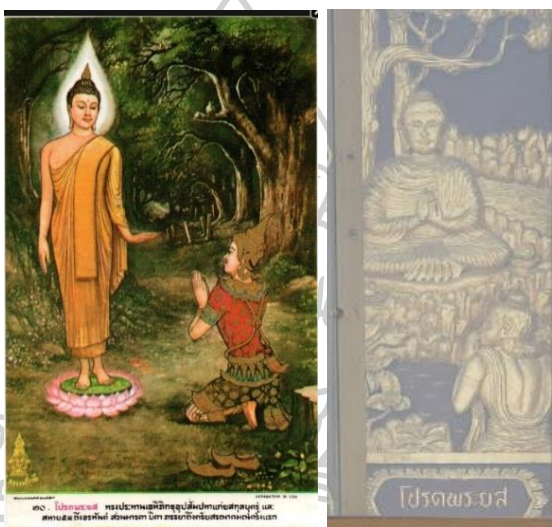
...เมื่อมีพระพุทธปฏิมาตรัสดังนี้ พระปัญจวัคคีย์ภิกษุทั้ง 5⁹⁰ ก็มีจิตชื่นชม
โสมนัส ในพระบรมพุทธานุสติกถา แลกาลเมื่อจบพระธรรมจักกัปปวัตตสูตรลงครั้งนั้น

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน

⁹⁰ เน้นโดยผู้วิจัย

ก็บังเกิดมหัศจรรย์บันดาล ทั้งหมื่นโลกธาตุก็กัมปนาการไหวหวั่นป่วนปั่นป่วนประหนึ่ง
ว่ายนต์แห่งทีบอ้อยแลยนต์แห่งสกัดน้ำมัน แลผัดผั้นแห่งดุมเกวียนปรากฏบันดาล มหา
สาครสมุทก็กั้นโฆษณาการกำเร็บคลื่นฟั่นฟอง ก็กัก้องโกลาหลนิลนาททั้งเขาพระสิเนรุ
ราช ก็น้อมยอดอย่างจะอภิวันทนประนตแลอเนกมหัศจรรย์ทั้งหลายก็ปรากฏ เหมือน
กาลเมื่อครั้งปฐมมาภิสมัยโพธิญาณ...⁹¹

เหตุการณ์ที่ 20 “โปรดพระยส” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า
“ทรงประทานเอทิกิกขุอุปสัมปทาแก่ยสกุลบุตร และสหาย 54 ถึงอรหันต์ ส่วนมารดา บิดา ภรรยาถึง
ตรัยสรณาคมณครั้งแรก”

ภาพที่ 187 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 188 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

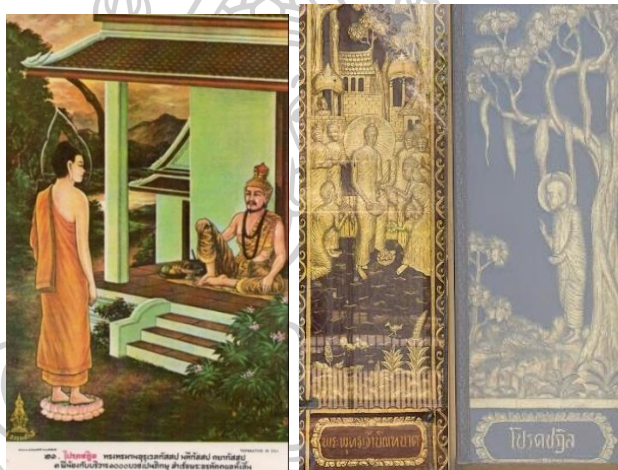
เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐม
สมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 14 ยสบรรพชาประวัติต์ ดังต่อไปนี้

...ในสมัยนั้นภอเปนปัจจุสสราตรีกาล สมเด็จพระศาสดาจารย์ เสด็จจากอิริยาบ
ประทม ทรงจงกรมอยู่ในอาวาศบริเวณ ได้ทอดพระเนตรเห็นยสกุลบุตร อันบทจรมาแต่ไกล
ก็เสด็จจากที่จงกรมทรงนิสัชชนาการเหนือบวรปัญญาตอาสน ฝ้ายยสกุลบุตรก็กล่าวอุทาน
วาที่เหมือนแต่หลังยังที่ใกล้พระสัพพัญญู พระบรมครูจึงมีพระพุทฐฎีกาตรัสว่า ดูกรยสที่อัน
นี้ปราศจากอุปัทวันตราย ท่านจงมานั่งในที่นี้ ตถาคตจะแสดงธรรมแก่ท่าน ส่วนยสกุ
ลบุตรได้สดับพุทธบรรหารดังนั้น ก็มีจิตโรสมนัสปริดา จึงถอดสุวัณณาบทาไว้ในที่นั้น ก็เข้า

⁹¹ เรื่องเดียวกัน

มาสู่สำนักนี้พระบรมโลกนารถ ถวายอภิวาทแล้วนั่งในที่ควรข้างหนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชก็ตรัสพระสังฆกรรมเทศนาพระอนุพุทธิกถา คือทานกถา สีลกถา สักคกถา แล้วแสดงโทษแห่งกามคุณมลทินเศร้าหมองหยาบช้า แสดงเนกขมานิสงฆ์ บรรพชาคุณในอวสาน เมื่อทรงทราบวาสันดานแห่งยสกุลบุตรนั้น ปสนนาการโอบอ้อมหย่อนจากเบญจนิวรรณธรรม ก็แสดงซึ่งพระธรรมกถาอันเป็นสามกถิกเทศนาศาสนาโนวาท เปนพุทธวิสัยสมเด็จพระมุนีนารถ ทั้งปวง กล่าวแล้วคือพระอริยสังฆกรรมทั้ง 4 ประการ...⁹²

เหตุการณ์ที่ 21 “โปรดชฎิล” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “ทรงทรมานอูรุเวลกัสสป นทีกัสสป คยาภัสสป 3 พี่น้องกับบริวาร 1000 บวชเป็นภิกษุ สำเร็จพระอรหันต์ผลทั้งสิ้น” เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถาดังต่อไปนี้

ภาพที่ 189 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 190 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

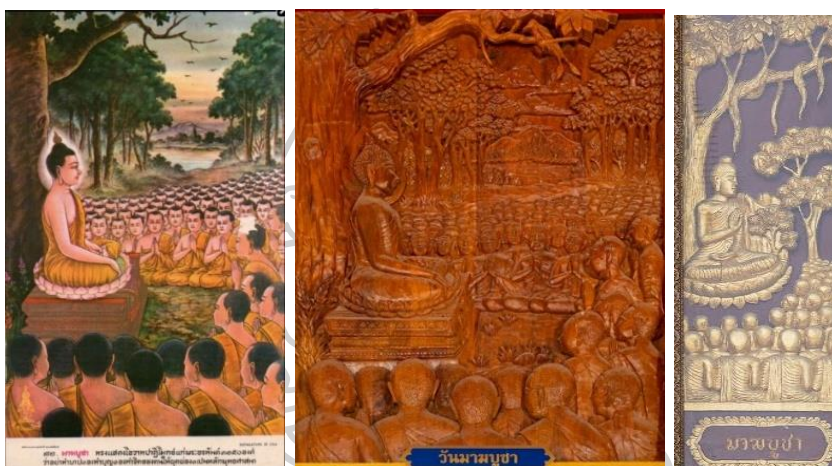
เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 15 อูรุเวลกมนปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...เมื่ออูรุเวลกัสสปได้สดับพระพุทธานุญาต ก็ซบเศียรลงแทบพระบาทบุคคลแล้ว กราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้ทรงพระภาค ข้าพระองค์จะขอบรรพชาอุปสมบทในสำนักนี้พระพุทธองค์ จึ่งตรัสว่าตัวท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ยิ่ง เป็นประธานแก่หมู่ชฎิล ๕ ร้อย ท่านจงบอกกล่าวแก่กันให้ยินยอมพร้อมกันก่อน ตถาคตจึงจะให้บรรพชาอุปสมบทได้ อูรุเวลกัสสปก็กราบถวายบังคมลามายังอาสมแล้ว ก็บอกชฎิลอันเป็นศิษย์ ๆ ก็ยินยอมพร้อมกันจะ

⁹² เรื่องเดียวกัน

บรรพชาในสำนักนี้พระบรมครูสิ้น แลชฎิลทั้งหลายก็ชวนกันลอยดาบสบริกขาร แลเครื่อง ตกแต่งแลชฎา กับแสกรคานเครื่องบูชาเพลิง แลน้ำเต้าหนึ่งเสื่อไม้สามง่ามในแม่น้ำทั้งสิ้น แล้ว ก็พากันมาสู่สำนักนี้พระสัพพัญญู ขบสี่สะลงแทบพระบาทมุลขอบรรพชา ก็ทรงพระ กรุณาโปรดประทานอุปสมบทด้วยเอหิภิกขุบรรพชาทั้งสิ้น.⁹³

เหตุการณ์ที่ 22 “มาฆบูชา” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ 1250 องค์ว่าอย่าทำบาป 1 จงทำบุญ 1 จงทำจิตของตน ให้ผุดผ่อง 1 เป็นหลักพุทธศาสนา”

ภาพที่ 191 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี (ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 192 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 193 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

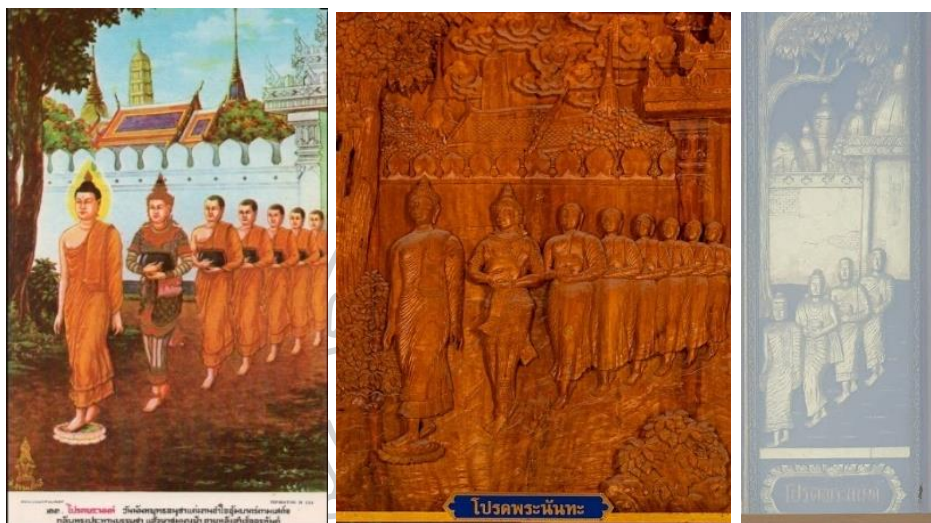
เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐม สมโพธิกา ปริเฉทที่ 16 อรรคสาวกบรรพชา ดังต่อไปนี้

...องค์สมเด็จพระศาสดาก็ทรงพิจารณา ด้วยพระอนาคตญาณ เห็นแจ้งว่ามโน ปรินิพานแห่งกุฎุมภินั้นจักสำเร็จ จึงตรัสพยากรณ์ทำนายเหมือนในหนหลัง แลพระมหาเถร เจ้าทั้งสองพระองค์นี้ มีบุญญาภินิหารเหตุปรารถนาไว้ดังนี้ สมเด็จพระชินสีห์จึงตั้งไว้ในที่ พระอรรคสาวกทั้งชายชวา ในวันอันพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรสำเร็จพระอรหันต์นั้น เป็นวัน

93 เรื่องเดียวกัน

มาฆปุรณมีเพ็ญเดือน 3 จึงกระทำสาวกสันนิบาตสาวตอุโบสถกรรม ทรงสวดพระปาฏิโมกข์ในท่ามกลางพระชัณดาศทั้งปวง.⁹⁴

เหตุการณ์ที่ 23 “โปรดพระนันท” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดี ว่า “วันนั้นทพุทธอนุชาแต่งงานจำใจอุ้มบาตรตามเสด็จกลับทรงประทานบรรพชา แล้วพาชมนางฟ้า ภายหลังสำเร็จพระอรหันต์”

ภาพที่ 194 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี (ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 195 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 196 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

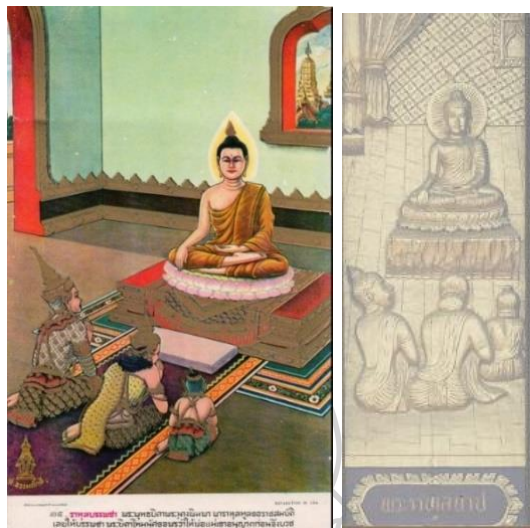
เหตุการณ์ที่ข้างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 19 สักยบรรพชาปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

ครั้นกาลวันเพนคัมรบ ๔ สมเด็จพระชินสีห์เสด็จไปรับบิณฑบาต ในนิวาสนถานแห่งพระนันทราชกุมารผู้เปนพระพุทธานุชา อันกระทำกรวิวาหมงคลคฤหปเวสนาภิเสก ครั้นเสร็จแห่งภักตกิจแล้ว จึงประทานบาตรส่งให้นันทราชกุมาร...⁹⁵

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน

เหตุการณ์ที่ 24 “ราหุลบรรพชา” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดี ว่า “พระพุทธบิดาพระนางพิมพา พาราหุลทูลขอราชสมบัติเลยให้บรรพชา พระบิดาโหม่นสขอพรว่า ให้พ่อแม่เขาอนุญาตก่อนจึงบวช”

ภาพที่ 197 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 198 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 19 สักยบรรพชาปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...ครั้นพระชินสีห์ทรงทำภัตตกิจแล้ว ก็ดำรัสภัตตานุโมทนาแล้ว เสด็จอุฎฐ์การ กลับ ไปสู่พระวิหารนิโครธาราม พระราหุลก็เล่นติดตามไปทูลขอขุมทอง อันเปนของ ทายัชชสมบัติ พระสุคตก็มีให้พระโอรสนิวัตนาการ พาพระราชกุมารไปสู่พระอวาศ ขน ปริสัททั้งหลายก็มีอาจทูลห้ามให้กลับได้ ครั้นเสด็จไปถึงพระวิหาร จึงทรงพระพุทธ จินตนาการว่า ราหุลราชโอรสปราณาทายัชทรัพย์อันเปนของบิดา ตถาคคจะให้ซึ่งขุมทอง ก็เปนของอันจะเวียนไปในกระแสสังสารวัฏ ฉะนั้นควรตถาคคจะให้ซึ่งสัตตพิธอริยทรัพย์ อันได้ในมหาโพธิมูล จะกระทำกุมารให้เปนเจ้าของโลกุตรทายัชชสมบัติ ในพระพุทธวงศ์ ประเพณี จึงตรัสเรียกพระธรรมเสนาบดีแล้วดำรัสสั่งว่า “ท่านจงให้บรรพชาแก่ราหุล” พระ สาริบุตรับพุทธโองการแล้ว ก็ให้บรรพชาแก่พระราหุลในสมัยนั้น...⁹⁶

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน

เหตุการณ์ที่ 25 “ธรมีสูป” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “พระเทวทัตคู่อฆาตจ้องเวรทุกชาติโทษยุยงสงฆ์ให้แตกแยกและโลหิตตumpahาท พอมานี้ถึงพระพุทธรูปคุณได้ มันก็สายไปเสียแล้ว” กล่าวถึงเหล่าพระประยูรญาติของพระพุทธเจ้าทูลขออุปสมบท รวมทั้งเหตุการณ์พระเทวทัตคิดร้ายจนสุดท้ายถูกธรณีสูป ศิลปกรรมที่วัดห้วยทรายได้นำเสนอ เหตุการณ์ตอนพระเทวทัตถูกธรณีสูปที่หน้าอาศรมของตน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 199 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

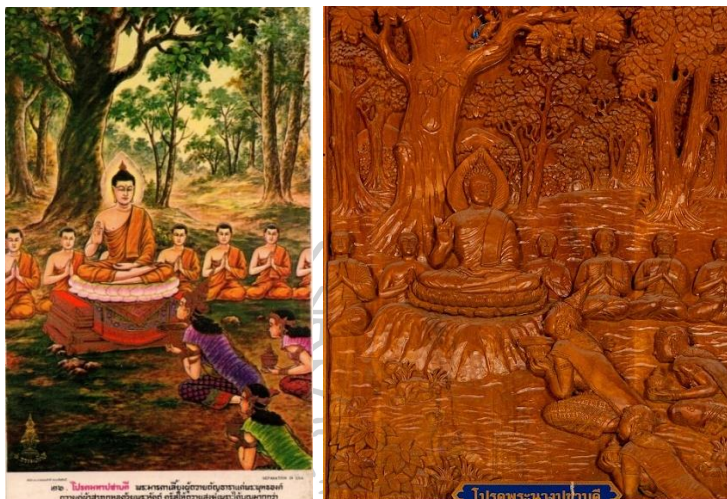
ภาพที่ 200 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 19 สักยบรรพชาปริวิตต์ ดังต่อไปนี้

...แลกาลเมื่อศิษย์ทั้งหลาย หามพระเทวทัตต์มาถึงสระโบกขรณีนอกพระเชตุพน จึงวาง
เตียงลงแทบฝั่งสระแล้ว ก็ชวนกันลงอาบน้ำในสระนั้น ส่วนพระเทวทัตต์ก็อุจฺฐการนั่งอยู่
บนเตียง ห้อยเท้าทั้งสองลงถึงแผ่นดิน ในขณะที่นั้นพื้นปถพีก็แยกออกเปนช่อง สูบเอาเท้าทั้ง
สองแห่งพระเทวทัตต์ ลงไปในอโรภาคโดยลำดับๆ จมลงไปแผ่นดินตราบเท่าถึงอัฐิณฺุยัง
ตั้งอยู่บนปถพี...⁹⁷

97 เรื่องเดียวกัน

เหตุการณ์ที่ 26 “โปรดมหาปชาบดี” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “พระมารดาเลี้ยงผู้ถวายถัณฐาราทแด่พระพุทธองค์ถวายคู่มือผ้าสาฎกทอด้วยพระหัตถ์ ตรัสให้ถวายสงฆ์เพราะได้บุญมากกว่า”

ภาพที่ 201 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 202 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริเฉทที่ 20 เมตตยพยากรณ์ปริวรรต ดังต่อไปนี้

...ในกาลนั้นพระมหาปชาบดีโคตมีพุทธมาตุจฉาจึงทรงพระจินตนาการด้วยพระกมลเบิกบานเบญจปริดาปราโมทย์ว่าจำเดิมแต่พระลูกเจ้า ของอาตมาสู่พระนครนี้ อาตมามีได้ถวายซึ่งวัตถุสิ่งใดเลย ผิวจะถวายโภชนาหารเล่า บันดาตระกูลทั้งหลายเป็นอันมาก มีชัตติยมหาศาลเป็นอาทิก็คอยจะถวายปณิธาหารบิณฑบาตอยู่ทั้งสิ้นด้วยกัน ฉฉนั้นอาตมจะถวายซึ่งจีวรสาฎกเถิด แท้จริงผ้าทั้งหลายอันมีในราชคฤหสถาน ผ้าที่หาค่ามิได้ก็มีเป็นอันมาก แต่มิได้ยินดีเต็มศรัทธาอาตมา อย่าเลยอาตมจะปั่นฝ้ายด้วยหัตถ์ของอาตมาเอง แล้วจะทอให้เนื้อละเอียดโดยยิ่งที่จะได้กุศลราศีแก่อาตมโดยมาก” ...⁹⁸และ...ครั้นถึงก็เข้าไปสู่สำนักพระทศพล ทรงสถิตบนท่ามกลางพุทธบัลลังก์ประดับด้วยพระสงฆ์สาวกแวดล้อมรุ่งเรืองด้วยพระศรวิลาสเป็นอันงาม ดุจสสิมณฑลล้วนแวดล้อมด้วยคณาเนกคาราทั้งปวงอันเลื่อนลอยอยู่บนคันันมีภรประเทศ เสด็จประเวศในข่ายพระฉัพพิรพุทธประภาพรโณภาสทรงถวายอภิวัตด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้ว ทอดทัศนาพระสรีราพพแห่งพระพุทธองค์ อัน

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน

ทรงพระศิริเสาวภาค ก็ประกอบด้วยเบญจปิตชรัานทราบไปทั่วพระสกลกาย บังเกิดพลว
 สินหาในพระศาสดาจารย์ จึงทรงเผยฝ่าผอบแก้ว แล้วพระหัตถ์ทั้งสองจับซึ่งยุคพลัทร
 พลังนมัสการกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้ทรงพระภาค อันว่าสุวัณณวัตถยุคอันใหม่นี้ข้า
 พระองค์ หีบตีตบั้น ฝ่ายด้วยหัตถ์ของตน อุทิศแก่พระทศพลจงทรงพระมหากรรณา
 อนุเคราะห์รับซึ่งกุสาทั้งคูนี เพื่อจะให้มิประโยชน์แลสุขแก่ข้าพระพุทธเจ้าสิ้นกาลช้านาน”...

99

เหตุการณ์ที่ 27 “ถวายเพลิงพุทธบิดา” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรม
 ภักดีว่า “ประทับเมรุมาศถวายเพลิงพระบรมศพสิริสุทโธทนะ ทรงแสดงปิตุคุณกตัญญูให้ประจักษ์แก่
 บริษัท 4”

ภาพที่ 203 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 204 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 205(ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐม
 สมโพธิกา ปริจเฉทที่ 21 พุทธปิตุณิพพานปริวรรต ดังต่อไปนี้

...แล้วมีพระพุทธเจ้าตรัสสั่งพระมหากัสสปเถระว่า ตถาคตจะถวายพระบรมศพ
 พระบิดา ท่านจงไปพิจารณาตุณมิฐฐานอันสมควรจะกระทำฌาปนกิจนั้น. พระมหากัสสป
 เถระเจ้าก็รับพุทธเจ้าว่าสาธุแล้ว อุฏฐาการจากอาศน์แวดล้อมไปด้วยพระภิกษุสงฆ์ อันทรง

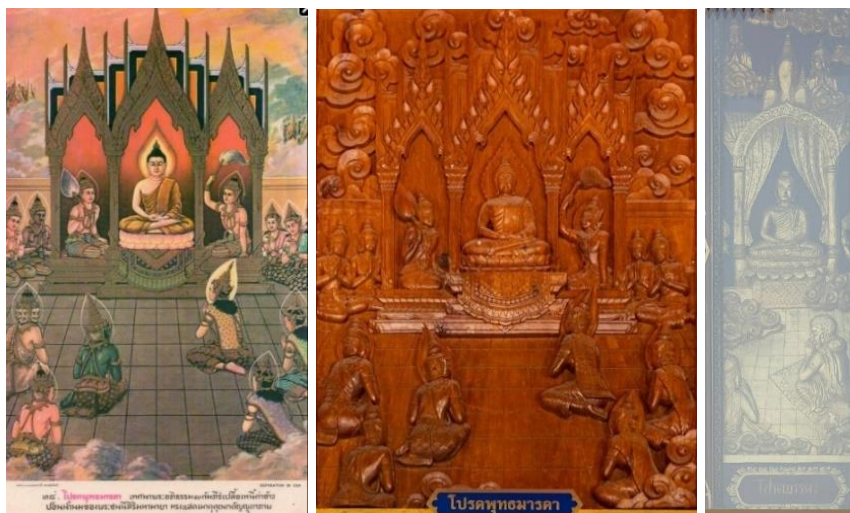
99 เรื่องเดียวกัน

ซึ่งรูดงศ์กับกะษัตริย์สักยราชวงศ์ แลหม่อมหาชนเปนอันมากไปสู่ที่อันจะกระทำการถวายพระเพลิง แล้วให้จัดแจงกระทำซึ่งเชิงตะกร ในกาลนั้นหม่อมมรเทพย์บรรพสัททั้งหลายในหมื่นโลกธาตุมิทำวชิรินทราธิราชเปนประธานก็มาสมโภชสนับนาคในสถานทีนั้น นำมาซึ่ง **ทิพยภูฏาการอันประดับด้วยยอดถึงห้าร้อยยอด** กับทั้งวัตถุต่างๆ มีทิพยจันทนสุคันธชาติ เป็นต้น มากระทำจิตตะกรรมกับพระมหากัสสปเถร เมื่อการเชิงตะกรสำเร็จแล้ว พระมหากัสสปก็กลับมาราบทูลพระบรมครูพระสัพพัญญูจึงทรงยกพระอุตตะมังคสิโรดมแห่งพระพุทธรูปิตาด้วยพระหัตถ์แล้ว ก็ทรงสัญญาการด้วยสุคนธรสอุทกวารี พระธรรมเสนาบดีก็ช่วยโสรดสรงหลังลงซึ่งสุคันธเทศ¹⁰⁰ และ...เมื่อมีพุทธบริหารดังนี้แล้ว ก็ยกขึ้นซึ่งพระศพสรีรกายแห่งพระบรมกะษัตริย์ ใส่ลงในมัญชุระตะนามัยคือพระหีบแก้ว แล้วทรงยกพระหีบแก้วด้วยพระองค์เชิญไปสู่ที่อาหะพะนสถาน เถลิงบนทิพยภูฏาการบุสสะบกเบื้องบนอลังกตจิตตะกาอาศน์ **จึงสมเด็จพระอมรินทราธิราช** ก็กระทำปะทักษิณพระบรมศพแล้วนำมาซึ่งดวงแก้วมณีอันชื่อว่าโชติรังษีปรารภจะถวายพระเพลิง จึงมีพระพุทธรูปีกาตรัสห้ามว่าดูกรท้าวเทวราช อย่าเพ่อถวายพระเพลิงก่อน ตถาคตจะกระทำฌาปนกิจพระบิดาก่อนท่านทั้งปวง แล้วก็ทรงถือซึ่งแก้วมณีโชติรังษี จากหัตถ์ท้าวสุขัมบดีแล้วทรงจุดซึ่งอักคีอันปรากฏจากดวงแก้ว กระทำฌาปนกิจพระบรมศพกับทั้งเชิงตะกรนั้น ลำดับนั้นเทพยดาทั้งหลายมีสมเด็จพระอมรินทร์ เป็นต้น ก็ถวายพระเพลิงในพ่ายหลัง...¹⁰¹

เหตุการณ์ที่ 28 “โปรดพุทธมารดา” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “เทศนาพระอภิธรรม 7 คัมภีร์เปลื้องหนี้ค่าข้าวบิณฑานมของพระชนนีสิริมหามายา ทรงแสดงมาตุคุณกตัญญูตานุภาพ” ปรีเฉพที่ 23 กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ช่างนำเสนอเป็นพระพุทธองค์ประทับนั่งแสดงธรรม มีพระนางสิริมหามายาพุทธมารดานั่งประนมมือพร้อมเหล่าเทวดานางฟ้ารับฟังพระธรรมเทศนา ดังภาพต่อไปนี้

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 206 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 207 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 208: (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปรีเฉทที่ 23 เทศนาปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...เมื่อเสร็จแห่งยมกปาฏิหารแล้ว ก็เสด็จขึ้นไปจำพรรษาในดาวดึงส์สุราลัยเทวโลกตรัสเทศนาพระสัตตปรภณานิธรรมปิฎกในภายในไตรมาศ เพื่อจะทำปัจจุการสนองพระคุณพระพุทธรามารดา...¹⁰² และ...เมื่อพระศิริมหามายาเทวีได้สดับก็ดำริหว่า พระโอรสแห่งเรา ทรงพระนามพระสัมมาสัมพุทธอันประเสริฐ ทั้งพระศิริรูปก็งามเลิศหาผู้เสมอมิได้ แลมาวันนี้ไซ้หวังจะแสดงพระสัตตธรรมเทศนาแก่อาตมา ก็ทรงพระปริดาโสมนัส เสด็จแวดล้อมด้วยคณานางเทพยอัศรบริสัทประมาณพันแปดพันบริวาร ลงจากดุสิตสถานเทวโลกมาสู่พิภพดาวดึงษ์ ครั้นถึงก็เข้าไปสู่สำนักนี้พระมุนีนารถ ยอพระกรอภิวาทแล้ว ทรงสถิตในทิศทักษิณภาค พิศพระพุทธรูปวิลาศรูป ก็ทรงพระโสมนัสเสื่อมใส พลังทรงพระดำริห์ไปว่า อาตมนี้มีบุญโดยยังได้ซึ่งมีงมหามงคลลาภาอาตุล มิได้สูญเสียที่ที่อาตมทรงพระกรรมมา ได้ซึ่งโอรสอันประเสริฐกอบด้วยผลประโยชน์ล้ำเลิศเห็นปานดังนี้ ส่วนสมเด็จพระชินสีห์มีพระทัยปรารถนาจะทำปัจจุการสนองคุณพระชนนีของพระองค์ จึงทรงพระพุทธานุภาคนจินตนาว่า พระคุณแห่งพระมารดาอันทำไว้แก่ตถาคตนี้ ยิ่งใหญ่สูงสุด ซึ่งจะคณานหานากว้างแลคัมภีรภาพพื้นที่จะกำหนด แลธรรมอันใดจะสมควร ที่จะทดแทนสนองคุณ

¹⁰² เรื่องเดียวกัน

พระชนนี พระวินัยปิฎก แลพระสุตตันตปิฎก สิ่งละสองหมื่นพันพระธรรมชั้นที่ ก็ยังน้อย
 เยาวมีเท่าทันกับพระมาตุคุณควรแก่พระอภิธรรมปิฎก จะยกมาเปรียบพูนทั้งสี่หมื่นสองพัน
 พระธรรมชั้นที่ จะซึ้งซึ้งก็พอจะเท่าทันกับคุณพระมารดา อันสูงกว้างใหญ่หนามีประมาณ
 เท่าใด แลคุณพระสัตตปรณาภิธรรมที่สูงใหญ่กว้างหนา แลคัมภีรภาพมีประมาณเท่านั้น
 สมควรที่ตถาคตจะทำปัจจุการสนองคุณพระมารดา ด้วยพระอภิธรรมเทศนากาลบัดนี้

103

...

เหตุการณ์ที่ 29 “เสด็จลงจากดาวดึงส์” มีคำอธิบายตามภาพของ ส. ธรรมภักดีว่า “ณะสังกัสสนครในวันมหาปวารณาออกพรรษา หมู่เทพดาพุทธบริษัทค้ำคั่ง ทรงแสดง ปาฏิหาริย์เปิดโลก” กล่าวถึงพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ช่างนำเสนอเป็นพระพุทธ องค์เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ด้วยบันไดแก้วมณี มีเหล่าพรหม เทวดา นางฟ้า พระสาวกนั่ง ประนมมือน้อมรับเสด็จที่ด้านล่างบันไดแก้วนั้น ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 209 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 210 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 211 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

ภาพที่ 212 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดเกาะแก้ว

ภาพที่ 213 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชีวีประเสริฐ

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 24 เทโวโรหนปริวรรต ดังต่อไปนี้

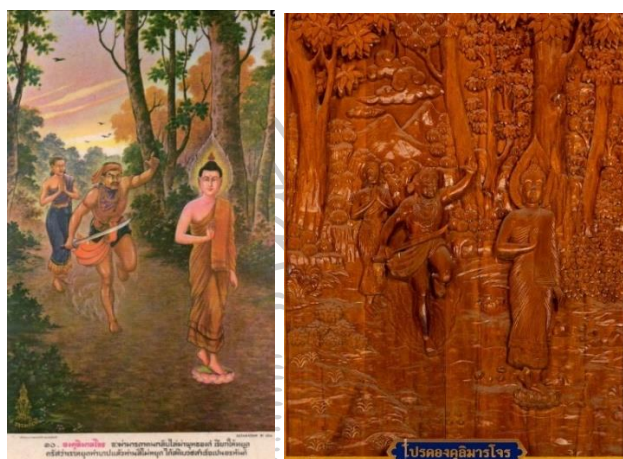
...ครั้นถึงวันอาสขุปัญมีเพ็ญเดือน 11 สมเด็จพระศาสดาทรงพิจารณาพระวสาแล้ว จึงตรัสบอกแก่สมเด็จพระอมรินทราชาว่า “ดูกรท้าวเทวาริราช ตถาคตจะลงไปสู่มนุษโลกในเวลาวันนี้” ท้าวโกสีย์ก็ณมิตรซึ่งบันไดทิพย์ทั้ง 3 ลงจากเทวโลก คือบันไดทองอยู่ ณ เบื้องขวา บันไดเงินอยู่ ณ เบื้องซ้าย บันไดแก้วประดิษฐานอยู่ในท่ามกลาง แลเชิงบันไดทั้ง 3 นั้นลงจดพื้นภูมิภาคปรุพิณที่ใกล้เมืองสังกัสนคร แลคิณะบันไดเบื้องบนจดยอดเขาพระสิเนรุราช อันเป็นที่ตั้งแห่งดาวดึงษ์พิภพ แลบันไดทองซ้ายขวานั้นเป็นที่ลงแห่งหมู่เทพดา อันจะตามส่งเสด็จ บันไดเงินนั้นเป็นที่ลงแห่งหมู่พรหมทั้งหลายอยู่ฝ่ายวามภาค บันไดแก้วในท่ามกลางนั้นเป็นทางเสด็จสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แลพระบรมครูเสด็จสถิตยเหนี่ยวยอดเขาพระสิเนรุราช ทอดพระเนตรเครื่องสักการบูชาแห่งเทพดาทั้งหมื่นโลกธาตุดุแลหมู่มนุษย์จะนับบมิได้เต็มไปทั่วจักรวาล เสด็จยืนประดิษฐานณคิณะรัตนบันไดในท่ามกลางหว่างเทพยพรหมบรรพสัท อันแวดล้อมเป็นบริวาร ก็ทรงแสดงพระยมกปาฏิหาริย์ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ...¹⁰⁴ และ...จึงสมเด็จพระชินสีห์ก็เสด็จลงจากเทวโลก โดยมณีนัยบันไดในท่ามกลาง เทพย์ทั้งหมื่นโลกธาตุดุเมืองค่อมรินทราชาเป็นอาทิ ก็ลงทางสุวรรณบันไดฝ่ายทักษิณปรัด ท้าวสัทม์บดีพรหมกับหมู่พรหมบริสัท ก็ลงทางหิรัญบันไดฝ่ายวามภาคทั้งสิ้น แลปัญญาตริขณคันธ

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน

เทพบุตร ก็ถือซึ่งพิณมีพรรณดั่งผิวผลมตูมสุก ดัดขั้บร้องนำเสด็จพระสัพพัญญูไปในเบื้องนำ

... 105

เหตุการณ์ที่ 30 “องคุลิมาลโจร” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดี ว่า “จะฆ่ามารดาตนกลับไล่ฆ่าพุทธองค์ เรียกให้หยุด ตรัสว่าเราหยุดทำบาปแล้วท่านสิไม่หยุด ได้สติ บวชเปนอรหันต์”

ภาพที่ 214 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 215 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

สำหรับเหตุการณ์ตอนองคุลิมาลเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ได้กล่าวไว้ในปฐมสมโพธิ กถา ปฐมสมโพธิบรรยายเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าเสด็จไปเมืองสาวัตถีซึ่งเป็นเมืองที่องคุลิมาลอยู่ไว้ใน “อัคคสาวกนิพพานปริวัตต์ปริจเฉทที่ 25” เพียงคร่าว ๆ ว่า

...วัสสาที่คารบ 13 พระองค์เสด็จไปสถิตยพระเชตวนารามเมืองสาวัตถิมหา

นคร วัสสาที่คารบ 14 พระองค์เสด็จไปประทับ ณ นิโครธารามริมฝั่งแม่น้ำโรหิตินที่

ใกล้กรุงกะบิลพัสดุ์ สงเคราะห์ห้ามหมู่พระปยุรญาตอันจะทำยุทธวิวาทแก่กันให้ระงับ

... 106

เหตุการณ์ที่ 31 “ปรินิพพาน” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดีว่า “คืนวิสาขมาศประทานปัจฉิมโอวาทว่า อปฺปมาเทนะ สัมปาเทละ พวกท่านจงทำกิจทุกอย่างให้ลุล่วง

105 เรื่องเดียวกัน

106 เรื่องเดียวกัน

ไปด้วยความไม่ประมาทเถิด” กล่าวถึงพระพุทธเจ้าที่มีพระชนมายุ 80 พรรษาเสด็จปรินิพพาน ณ กรุงกุสินารา ช่างนำเสนอเป็นพระพุทธเจ้าประทับสี่หยาสน์ใต้ต้นสาละมีเหล่าสาวกและเหล่ามัลลกษัตริย์นั่งประนมมือแสดงอาการเศร้าโศกเสียใจอยู่โดยรอบ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 216 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 217 (กลาง) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

ภาพที่ 218 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดห้วยทรายใต้

ภาพที่ 219 (ซ้าย) พุทธประวัติที่วัดวัดเขาย้อย

ภาพที่ 220 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดนอกปากทะเล

ภาพที่ 221 พุทธประวัตินี้ที่วัดเขาตะเครา

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 26 มหาปรินิพพานปริวัตต์ ดังต่อไปนี้

...แลกาลเมื่อพระสัพพัญญูเข้าสู่สมาบัติฌานทั้งปวงโดยวาระเพนอันมาก เมื่อออกจากจุดตถฌานในวาระเพนที่สุด ก็ดับขันธเข้าสู่พระปรินิพพานในสมัยกาลระหว่างนั้น ในวันวิสาขบูชา มีราตรีปัจจุสมสมัย ได้อนุราธนักชัตถกษณ์ ขณะนั้นอันว่าปฐวีก็มปนาการก็บังเกิดปรากฏพิภพพิงกลัวทั่วโลกธาตุทั้งปวง อีกทั้งห้วงมหรธณพก็กำเรบตีฟองคนองคลื่นครืนครื้น นฤนาทสนั่นในมหาสมุทรสาคร ทั้งหมู่มีจฉาชาติมิงกรผุดดำกระทำให้ศัพท์สำนายนฤโฆษ ครุรณาดุจเสียงปริเทวกถาแซร์ซร้องโสกาครุรกำสรด ทั้งขุนเขาพระสิเนรุราชบรรพตก็น้อมยอดโอนอ่อน มีอาการปานประหนึ่งว่ายอหดหายอันอัคสิลน อนนคมหัตตจรรยก็บันดานทัวเมทินิตลสกลนภากาศ ปางเมื่อพระบรมโลกนารถ เข้าสู่พระปรินิพพาน.¹⁰⁷

เหตุการณ์ที่ 32 “แบ่งสารีริกธาตุ” มีคำอธิบายตามภาพของ ส.ธรรมภักดิ์ว่า “โทณพราหมณ์ห้ามทัพ 7 นครว่าเราถือธรรมและพุทธด้วยกัน อย่าทำลายธรรมจงสามัคคีแบ่งพระธาตุไปบูชากันเถิด”

¹⁰⁷ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 222 (ซ้าย) ภาพของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 223 (ขวา) พุทธประวัติที่วัดชะอำ

เหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอในผลงานศิลปกรรมตรงกับตัวบทจากเรื่องปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 27 ธาตุวิภังค์ปริวรรต ดังต่อไปนี้

...ในกาลนั้น จิงโพนพราหมณาจารย์อยู่ในเมืองกุสินาราย เมื่อได้สดับซึ่งเหตุวิพาทกถา แห่งกะษัตริย์ทั้งหลายตั้งนั้น จิงจินตนาการว่า กะษัตริย์ทั้งหลายนี้มากกระทำซึ่งยุทธกะละหะแก่กันในที่ปรินิพพานแห่งพระศาสดาจารย์ฉันนี้มิได้สมควร ๆ อาตมาจะรำบับเสียซึ่งมหาทะละหะยุทธนาในกาลบัดนี้ จิงขึ้นไปยืนบนที่อันสูงแล้วร้องประกาศห้ามซึ่งการสงครามออกไปด้วยโอวาทกถาประมาณถึงสองภณวาร แต่ในปฐมภณวารนั้น กะษัตริย์ทั้งหลายยังมิได้สดับทราบความตระหนักทั่วกันต่อการที่สุดแห่งภณวารเป็นคำรบสอง

... 108

ข้อมูลศิลปกรรมที่นำเสนอพุทธประวัติในลักษณะที่ช่างสร้างสรรค์เป็นเหตุการณ์แยกออกจากกันตั้งแต่เหตุการณ์ที่ 1 จนถึงเหตุการณ์ที่ 32 ข้างต้น มีประเด็นที่น่าสนใจประเด็นแรกคือการจัดวางภาพเหตุการณ์เป็นรายฉากตั้งข้อมูลข้างต้นมีฉากเหตุการณ์ที่น่าสนใจคือฉากที่อยู่ด้านหลังพระประธานในพระอุโบสถ เมื่อพิจารณาเฉพาะพื้นที่ด้านหลังพระประธานซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญเนื่องจากเป็นจุดเด่นสำคัญรองลงมาจากองค์พระประธานในพระอุโบสถที่เห็นได้ชัดเจนและเป็นพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ พบว่าส่วนใหญ่ช่างสร้างสรรค์เป็น “เทพชุมนุม” เพื่อเป็นองค์ประกอบ

ภาพของพระประธานในพระอุโบสถที่ต้องการสื่อถึงเหตุการณ์ตอนพระพุทธเจ้าตรัสรู้และมีเทวดามา ชุมนุมกัน¹⁰⁹ ในขณะที่บางสถานที่จัดวางเฉพาะเหตุการณ์สำคัญคือที่วัดเขาย้อย ทางด้านขวา (ของ พระประธาน) เป็นเหตุการณ์ตอนประสูติและด้านซ้าย (ของพระประธาน) เป็นเหตุการณ์ตอน ปรีนิพพาน เพื่อต้องการสื่อว่าพระประธานในพระอุโบสถเป็นเหตุการณ์ตอนตรัสรู้ เรียงลำดับเป็น 3 เหตุการณ์คือ “ประสูติ ตรัสรู้ ปรีนิพพาน” ยกเว้นผลงานศิลปกรรมที่วัดรัตนตรัยนำเสนอเหตุการณ์ ตอน “พรหมอาราธนา” ที่สร้างสรรค์ไว้เต็มผนังด้านหลังองค์พระประธานในพระอุโบสถ ลักษณะ การนำเสนอผลงานศิลปกรรมที่วัดรัตนตรัยแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของช่างผู้ สร้างสรรค์งานศิลปกรรมพุทธประวัติที่เน้นความแตกต่างหลากหลายและมุ่งให้คำสอนแก่ผู้พบเห็น มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอผลงานพุทธประวัติเป็นรายเหตุการณ์ต่อชิ้นงาน ที่มีจำนวนการสร้างสรรค์มากกว่าเหตุการณ์อื่นมี 3 เหตุการณ์คือ ประสูติ มารผจญและ ปรีนิพพาน ซึ่งเป็นเหตุการณ์หลักในพุทธประวัติที่อยู่ในการรับรู้ของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ลักษณะ ที่ปรากฏแสดงให้เห็นวิถีคิดสองประการ ประการแรกคือ ช่างนำเสนอเหตุการณ์ตอน “มารผจญ” แทนเหตุการณ์ตอน “ตรัสรู้” เนื่องจากเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ตอนเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการ นำเสนอภาพเหตุการณ์ดังกล่าวมักนำเสนอในพระอุโบสถซึ่งมีประติมากรรมพระพุทธรูปเป็นพระ ประธานประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถสามารถสื่อแทนเหตุการณ์ตอนตรัสรู้ได้ การนำเสนองาน จิตรกรรมหรืองานแกะสลักไม้ตอนตรัสรู้จึงนำเสนอเหตุการณ์ตอนมารผจญมาเสริมเหตุการณ์ตอน ตรัสรู้ให้เด่นชัดขึ้นและภาพเหตุการณ์ตอนมารผจญยังเป็นภาพที่ช่างนิยมสร้างสรรค์เพื่อแสดงฝีมือ เพราะมีองค์ประกอบภาพที่หลากหลายน่าสนใจ (หิรัญยาคร พูลศักดิ์, สัมภาษณ์ 11 กันยายน 2565)

ประการที่สองคือภาพเหตุการณ์สำคัญทั้ง 3 เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นตัวแทน เรื่องราวพุทธประวัติตลอดทั้งเรื่อง กล่าวคือหากสถานที่ใดมีพื้นที่นำเสนอผลงานไม่มากพอที่จะ นำเสนอพุทธประวัติหลายเหตุการณ์ ก็มักจะนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์สำคัญทั้ง 3 เหตุการณ์เพื่อ แสดงให้เห็นว่ามีการนำเสนอเรื่องราวพุทธประวัติตามขนบการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในศาสน สถาน

¹⁰⁹ การสื่อความเรื่อง “เทพชุมนุม” ในเหตุการณ์ “การตรัสรู้ของพระพุทธองค์” เป็นไปตามเจตนาของช่างซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มา จากการสัมภาษณ์ช่างที่สร้างสรรค์ผลงานดังกล่าว อีกทั้งยังสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของอาจารย์สันติ เล็กสุขุมที่ว่า “หมายถึง เหตุการณ์เทพชุมนุมภายหลังการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ ตามเรื่องราวที่กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสทรงพรรณนาไว้ใน ปริงเฉทที่ 10 อภิสมโพธิปริวรรต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพระปฐมสมโพธิกถา” (รัตติกาล ศรีอำไพ, 2549)

ประเด็นการจัดองค์ประกอบภาพ เมื่อพิจารณาที่องค์ประกอบภาพพบว่า ส่วนใหญ่จัดวางองค์ประกอบภาพตรงกับผลงานของ ส.ธรรมภักดีมาก อย่างไรก็ตามการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมพุทธประวัติมีมาก่อนที่พระเทวภินิมิต ได้สร้างสรรคไว้ให้กับบริษัท ส.ธรรมภักดี ที่นำภาพพุทธประวัติชุดแรกไปพิมพ์ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงปีพ.ศ.2498-2499 (สุรพันธ์ พ่วงภักดี, สัมภาษณ์ 22 กันยายน 2565) ผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นงานชิ้นครูและเป็นต้นแบบของการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมพุทธประวัติในยุคต่อมา เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในพระที่นั่งพุทไธสวรรคที่เขียนขึ้นราว พ.ศ.2338 (กรมศิลปากร, 2557ก: 15) จิตรกรรมฝาผนังวัดบวรสถานสุทธารวาส (พระแก้ววังหน้า) ที่สร้างสรรคขึ้นช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 (กรมศิลปากร, 2557ข: 11) เป็นต้น การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมที่กล่าวถึงส่วนใหญ่เป็นศิลปกรรมที่สร้างสรรคขึ้นโดยช่างหลวงและอยู่ในพื้นที่เฉพาะพระราชวังหรือวัดสำคัญเท่านั้น พระเทวภินิมิตซึ่งเป็นช่างหลวงคนสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 จึงอาจได้รับแรงบันดาลใจการสร้างสรรคผลงานมาจากช่างหลวงรุ่นก่อนหน้าด้วยเช่นกัน

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมที่วัดชะอำและวัดห้วยทรายใต้ มีการจัดวางองค์ประกอบภาพตรงกับภาพ ส.ธรรมภักดีมาก โดยผลงานศิลปกรรมที่วัดชะอำเป็นผลงานแกะสลักไม้ขนาดใหญ่มองเห็นรายละเอียดได้ชัดเจนประดับไว้ที่ฝาผนังภายในพระอุโบสถ ผลงานศิลปกรรมพุทธประวัติที่วัดชะอำมีจำนวน 28 ภาพ ซึ่งมีองค์ประกอบภาพตรงกับการสร้างสรรคภาพพุทธประวัติของ ส.ธรรมภักดีทุกภาพ หากพิจารณาตามภาพพุทธประวัติของ ส.ธรรมภักดี จำนวน 32¹¹⁰ ภาพ พบว่ามี 4 ภาพที่ช่างไม่นำมาสร้างสรรคคือ ไปรดพระยศ ไปรดชฎิล ราชูลบรรพชาและธรรณีสูบ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากช่างต้องเลือกภาพให้พอดีกับพื้นที่และต้องเลือกภาพให้เหมาะสม “เป็นภาพที่ไม่น่ากลัว ต้องเป็นภาพดี ๆ สวย ๆ งาม ๆ ในโบสถ์คนไม่ชอบให้นำกลัว อย่างตอนธรรณีสูบนี้ไม่เอา” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 10 พฤษภาคม 2563)

¹¹⁰ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นายสุรพันธ์ พ่วงภักดี เจ้าของบริษัทลูก ส.ธรรมภักดี ตรงกันกับข้อมูลที่อเนก นาวิกมูลเขียนไว้ในหนังสือ **พ่อค้าไทยยุค 2480 เล่ม 2** ว่าภาพพระพุทธรูปประวัติ 32 ภาพ วาดโดยพระเทวภินิมิต (ฉาย เทียมศิลป์ชัย) จิตรกรเอกแห่งกรมศิลปากร พิมพ์ในยุค 2490 เผยแพร่และเป็นที่ประทับใจของคนจำนวนมาก (อเนก นาวิกมูล, 2557: 134) อีกทั้งในหนังสือดังกล่าวแนะนำเสนอภาพถ่ายโฆษณาขายภาพวาดฝีมือพระเทวภินิมิต (ฉาย เทียมศิลป์ชัย) หลังปกพระพุทธรูปห้วยทราย พิมพ์เมื่อ พ.ศ.2503 ของสำนักงาน ส.ธรรมภักดี มีข้อความว่า “ชุดที่ 1 ภาพพระมาลัย 14 ภาพ ชุดที่ 2 ภาพพรพาวง 8 ภาพ ชุดที่ 3 ภาพพระเวสสันดร 14 ภาพ ชุดที่ 4 ภาพพุทธประวัติ 32 ภาพ ชุดที่ 5 ภาพพระเจ้า 10ชาติ 10 ภาพ”

ผลงานศิลปกรรมที่วัดห้วยทรายใต้เป็นงานแกะสลักไม้ประดับไว้ที่บานหน้าต่าง บานประตูพระอุโบสถ ขนาดพอดีกับบานหน้าต่างและประตูที่นำเสนอผลงานส่วนใหญ่ตรงกับภาพของส.ธรรมภักดี ยกเว้น 5 ภาพ คือ เจ้าชายสิทธัตถะและเจ้าหญิงโศรธาพิมมา (อยู่คู่กับภาพเทวทูต 4) เจ้าชายสิทธัตถะสละโลก (อยู่คู่กับภาพตรัสรู้) พระพุทธเจ้าบิณฑบาต (อยู่คู่กับภาพโปรดชฎิล) โปรดนางวิสาขา (อยู่คู่กับภาพถวายเพลิงพุทธบิดา) ภาพพุทธคยาสถานที่ตรัสรู้ (อยู่คู่กับภาพปรีนิพพาน) และหากพิจารณาที่ตามภาพของ ส.ธรรมภักดีที่มีจำนวน 32 ภาพ พบว่าภาพที่ช่างไม่นำมาสร้างสรรค์ 9 ภาพ คือ อัญเชิญจตุ สุปินนิมิตร ราชากิเศก สามธิดามาร อธิษฐานบาตร พรหมอาราธนา โปรดมหาปชาบดี องคุลิมาลโจรและแบ่งสารีริกธาตุ

ลักษณะการเลือกสร้างสรรค์ภาพพุทธประวัติบางภาพและไม่เลือกสร้างสรรค์บางภาพดังกล่าว ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่านอกจากจะเกิดจากความสนใจของช่างและเจ้าของสถานที่แล้วยังมีประเด็นเรื่องการนำภาพที่เห็นว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญ เหตุการณ์ไม่สำคัญและเหตุการณ์ที่เป็นมงคลเหมาะสมกับสถานที่ซึ่งส่งผลทางจิตใจต่อผู้ที่ได้เห็นผลงานศิลปกรรม กล่าวคือทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติรู้สึกถึงความเป็นมงคลได้ด้วยเช่นกัน

ประเด็นการศึกษาอนุภาคทางคติชน การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติที่นำเสนอมากที่สุดคือเหตุการณ์สำคัญทั้ง 3 เหตุการณ์ดังที่กล่าวข้างต้นคือ ประสูติ ตรัสรู้หรือมารผจญ และปรีนิพพานซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ถือว่าเป็นขนบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติ นอกจากเหตุการณ์สำคัญดังกล่าวช่างเลือกนำเสนอเหตุการณ์อื่น ๆ ที่มีจำนวนสร้างสรรค์ผลงานมากรองลงมาจากเหตุการณ์สำคัญทั้ง 3 เหตุการณ์ แสดงให้เห็นอนุภาคที่น่าสนใจ คือ อนุภาคยกศร อนุภาคตัดโมฬีและอนุภาคปฐมเทศนา นอกจากนี้ยังมีผลงานที่ช่างตั้งใจสร้างสรรค์ให้มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษที่วัดนอกปากทะเล คือ อนุภาคราชาภิเษกและอนุภาคทรงม้ากัณฐกะ

การนำเสนออนุภาคทรงม้ากัณฐกะ อนุภาคตัดโมฬีและอนุภาคปฐมเทศนา แสดงให้เห็นการเน้นย้ำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา กล่าวคืออนุภาคทรงม้ากัณฐกะเป็นอนุภาคที่แสดงให้เห็นการเดินทางแสวงหาความจริง อนุภาคตัดโมฬีแสดงให้เห็นการตัดหรือละทิ้งตัวตน และอนุภาคปฐมเทศนาเกี่ยวกับการสอน การเผยแพร่พุทธธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า การนำเสนอ

อนุภาคทั้งสามอนุภาคจึงเป็นการเน้นย้ำหลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่งเป็น “เรื่องทางธรรม” อย่างชัดเจน

การนำเสนออนุภาคยศและอนุภาคราชาภิเศก แตกต่างกับอนุภาคที่กล่าวมาข้างต้นเนื่องจากเป็นอนุภาคที่ให้ความสำคัญกับ “เรื่องทางโลก” ไม่ว่าจะเป็นอนุภาคยศที่เป็นอนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์ ยืนยันความมีพลังกำลัง ในขณะที่อนุภาคราชาภิเศกเป็นอนุภาคที่แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ การครอบครองสมบัติ ลักษณะร่วมของอนุภาคทั้งสองที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตคือ เป็นอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับ “ความสำเร็จ” ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

2) พุทธประวัติที่นำเสนอเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน

การนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติอีกลักษณะหนึ่งคือ ช่างนำเสนอหลายเหตุการณ์ในผลงานเดียวกัน มีทั้งที่เป็นศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำและจิตรกรรมฝาผนัง คือศิลปกรรมที่วัดโตนดหลวง วัดพระรูป วัดสมุทธารามและวัดท่าไชยศิริ ดังนี้

ศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติที่วัดโตนดหลวง

การนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติที่วัดโตนดหลวงช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์และช่างสำรวย เอ็มโอษฐ์เป็นผู้ออกแบบและดูแลการสร้างสรรค์ผลงานแกะสลักไม้ที่บานประตูพระอุโบสถวัดโตนดหลวง โดยช่างเลือกนำเสนอพุทธประวัติ บานประตูละ 4 เหตุการณ์ รวม 16 เหตุการณ์ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 224 และภาพที่ 225 พุทธประวัติที่วัดโตนดหลวง

จากภาพข้างต้นข้างนำเสนอ 16 เหตุการณ์คือตั้งแต่เหตุการณ์ที่ 1 อัญเชิญ
 จูติจนถึงเหตุการณ์ที่ 15 คือตรัสรู้¹¹¹ โดยข้างนำเสนอตอนมรุษปายาส 2 เหตุการณ์คือตอนนางสุชาดา
 นำข้าวมรุษปายาสไปถวายแด่พระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้านำธาตุทองไปลอยอชิสฐาน

ศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติที่วัดพระรูป

การนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติที่วัดพระรูปนำเสนอเต็มกำแพงทางเข้าวัด
 นำเสนอภาพเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในพุทธประวัติคือประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพาน

¹¹¹ เรียงลำดับคือ 1.อัญเชิญจูติ 2.สุบินนิมิต 3.ประสูติ 4.ทำนายลักษณะ 5.แรกนาขวัญ 6.ยกศร 7.ราชาภิเศก 8.เทวทูต 9.หนี
 บรรพชา 10.ทรงม้ากัณฐกะ 11.ตัดไม้ฟืน 12.ทุกกริรียา 13.มรุษปายาส 14.ชนะมาร 15.ตรัสรู้

ภาพที่ 226 พุทธประวัติที่วัดพระรูป

ภาพที่ 227 และภาพที่ 228 พุทธประวัติที่วัดพระรูป

นอกจากเหตุการณ์สำคัญ 3 เหตุการณ์ดังกล่าวแล้ว น่าสนใจว่าช่างนำเสนอเหตุการณ์ที่อยู่ตรงกลางคือภาพเหตุการณ์ตอนเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดสัตว์ หรือตอน “เทโวโรหนะ” และมีภาพประกอบด้านหลังเป็นภาพพระนครคีรีหรือเขาวัง และทุ่งนาป่าตาล และด้านมุมล่างขวาของผลงานเป็นเหตุการณ์ตอนโปรดสุภทัตตะ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ก่อนที่พระพุทธองค์จะปรินิพพาน สุภทัตตะปริพาชกตั้งใจมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแต่พระอานนท์ห้ามไว้พระพุทธองค์รับรู้ได้ด้วยญาณจึงอนุญาตให้เฝ้าได้และเทศนาธรรมให้ฟัง จนสุภทัตตะเกิดความเลื่อมใสขออุปสมบทและได้สำเร็จพระอรหันต์ในเวลาถัดมาเพียงชั่วข้ามคืน

ศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติที่วัดสมุทธาราม

การนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติที่วัดพระสมุทธารามนำเสนอเต็มผนังด้านในพระอุโบสถ นำเสนอภาพเหตุการณ์สำคัญในพุทธประวัติโดยละเอียดซึ่งหากเทียบกับภาพของ ส.

ธรรมภักดีพบว่ามีการเริ่มตั้งแต่อัญเชิญจตุ สุปินนิมิต ประสูติ ทำนายลักษณะ แรกนาขวัญ ยกศร ราชาภิเศก เทวทูต 4 หนีบรพพา ทรงม้ากัณฐกะ ตัดโมฬี ทุกกรกริยา มธุปายาส ชนะมาร ตรีสรู สามธิดามาร อธิษฐานบาตร พรหมอาราธนา ปฐมเทศนา โปรดพระยส โปรดชฎิล มาฆบูชา โปรดพระนันท ราหุลบรรพชา โปรดมหาปชาบดี ถวายเพลิงพุทธบิดา โปรดพุทธมารดา เสด็จลงจากดาวดึงส์ องคูลิมลโจร ปรินิพพาน แบ่งสารริกธาตุ คือมีภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ครบถ้วนยกเว้นภาพธรณีสูบ เพราะเป็นเหตุการณ์ตอนไม่ดีไม่ควรนำมาเสนอไว้ในพระอุโบสถ (วัชระ ช่วงโชติ, สัมภาษณ์ 9 กันยายน 2563) นอกจากนี้ยังมีภาพเหตุการณ์สำคัญหลังตรีสรู เช่น เหตุการณ์ตอนเสด็จโปรดเหล่าสาวก แสดงยมกปาฏิหาริย์ พระยามารทูลอาราธนาให้เสด็จสู่พระปรินิพพาน

ภาพที่ 229 และภาพที่ 230 พุทธประวัติตอนอัญเชิญจตุ สุปินนิมิต ประสูติ และทำนายลักษณะที่วัดสมุทธาราม

ภาพที่ 231 และภาพที่ 232 พุทธประวัติตอนแรกนาขวัญและยกศรที่วัดสมุทธาราม

ภาพที่ 233 พุทธประวัติตอนตรัสรู้ที่วัดสมุทธาราม

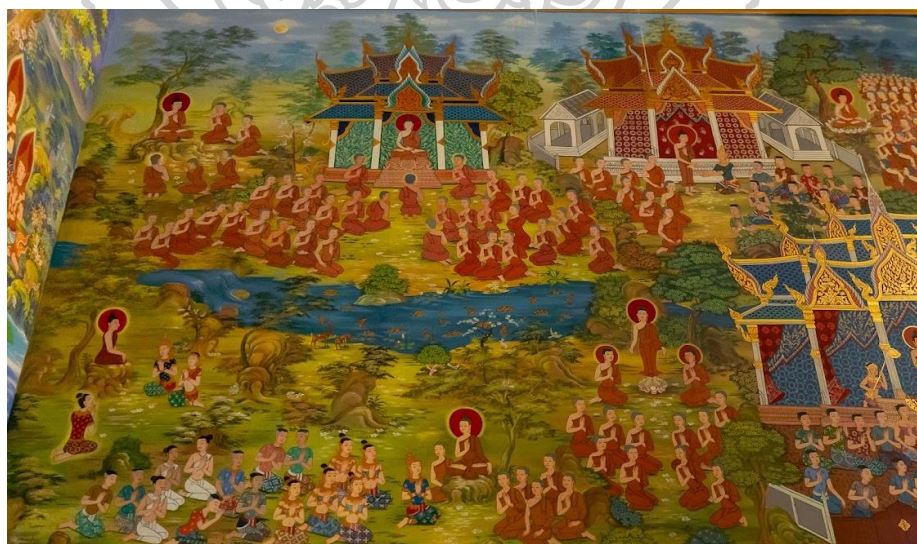
การจัดวางลำดับภาพเป็นแบบจิตรกรรมไทยประเพณีที่ใช้แนวธรรมชาติเป็นเส้นแบ่งเหตุการณ์ และมีองค์ประกอบภาพเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ตามแบบศิลปกรรมไทยที่มีมาแต่โบราณ เช่น ภาพที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาหรือมหาภิเนษกรรมณ์ ช่างวาดรายละเอียดให้มีท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 มาประจำอยู่ที่ม้ากัณฐกะ และมีพระยามารมาขวางหน้า ดังการบรรยายในปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 6 มหาภินิคมณปริวัตต์ (มหาภิเนษกรรมณ์) ดังต่อไปนี้

...กาลเมื่อเสด็จออกพ้นพระนครแล้ว ขณะนั้น พระย้าวสวติมาราธิราชผู้มีจิตบาป เห็นพระโพธิสัตว์เสด็จออกจากพระนคร จึงดำริห์ว่า “พระสิทธัตถะราชกุมารปรารถนาจะหนี

ออกจากวิสัยแห่งอาตมา ผิฉะนั้นควรอาตมาจะกระทำคมนันตรายอย่าให้ไปพ้นวิสัยแห่งอาตมาได้” แลพระย้าวสวติมารก็เหาะมาประดิษฐานลอยอยู่บนอากาศ กระทำอาการดูจปรารถนาจะให้เปนประโยชน์ จึงยกหัตถ์ขึ้นร้องห้ามโดยสารพระคาถา อรรถาธิบายความว่า “ดูก่อนพระราชกุมารผู้มีเพียรเพนอันมากท่านอย่าออกบรรพชาเลย แต่นี้ไปเบื้องหน้ากำหนดอีก 7 วัน ทิพย์รัตนจักรก็จะปรากฏแก่ท่าน ๆ จะได้เปนองค์บรมจักรพรรดิเสวยสมบัติเปนอิศราธิบดีในมหาทวีปทั้ง 4 มีทวีปน้อย 2000 เปนบริวาร ดูก่อนท่านผู้เนียรทุกข์จงนิวัตนาการ คืนเข้าพระนครเถิด” ...¹¹²

ภาพที่ 234 พุทธประวัติตอนตรัสรู้ ชนมะมารและหลังตรัสรู้ที่วัดสมุทธาราม

ภาพที่ 235 พุทธประวัติตอนโปรดเหล่าสาวกที่วัดสมุทธาราม

¹¹² เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 236 พุทธประวัติตอนโปรดพุทธบิดาและพุทธมารดาที่วัดสมุทธาราม

ภาพที่ 237 พุทธประวัติตอนโปรดพุทธมารดาและก่อนเสด็จปรินิพพานที่วัดสมุทธาราม

การนำเสนอภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ พบว่าช่างนำเสนอเหตุการณ์ต่าง ๆ ในพุทธประวัติ เนื่องจากเป็นผลงานจิตรกรรมลงสีสามารถสร้างสรรค์และใส่รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อแสดงเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจน เช่น เหตุการณ์ตอนพระพุทธเจ้าทรงหยุดยั้งมองเมืองเวสาลี ดังที่บรรยายไว้ในปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ 26 มหาปรินิพพานปริวรรต ว่า

...แล้วเสด็จออกจากพระนคร จึงทรงหยุดยั้งอยู่นอกทวารเมืองเวสาลี แปรพระกายอินทรียผันพระภักตรมาทอดทัตสนา มีพระพุทธฎีกาตรัสว่า “ตถาคตจักเสด็จแลดูเมืองเวสาลี ก็เป็น

ปัจฉิมทัศนานครานี้เป็นที่สุด” ทรงแสดงซึ่งนาคาวโลกนาการคือจะมีได้กลับมาเห็นอีกต่อไป. แลที่อันนั้นไซ้ก็ได้นามปรากฏว่า “นาคาวโลกนเจตียาน” แล้วก็เสด็จนิวัตนาการสู่กุฎาคารศาลา...¹¹³

ภาพที่ 238 และภาพที่ 239 พุทธประวัติที่วัดสมุทธาราม

เหตุการณ์ตอนพระยามารทูลเชิญเสด็จสู่พระปรีนิพพาน ดังที่บรรยายไว้ในปฐมสมโพธิกถา ประจเลขที่ 26 มหาปรีนิพพานปริวัตต์ ว่า

...ขณะนั้นพระยาสวดีมารผู้โง่เขลา ก็เข้ามาสู่สำนักนี้พระทศพลญาณ แล้วนิสินนาการในที่ควรข้าง หนึ่ง จึงกราบทูลอาราธนาว่า ข้าแต่พระผู้ทรงพระภาค ขออัญเชิญพระองค์จงเข้าสู่พระปรีนิพพานกาลบัดนี้.¹¹⁴

นอกจากนี้การสร้างสรรค์ผลงานพุทธประวัติที่วัดสมุทธารามมีรายละเอียดที่น่าสนใจคือมีการแทรกเรื่องเล่าเด็กติดถ้ำ หรือ “12 หมูป่า” ไว้ต่อจากเหตุการณ์ท้ายของพุทธประวัติคือต่อจากตอนแบ่งพระธาตุ

¹¹³ เรื่องเดียวกัน

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 240 พุทธประวัติที่วัดสมุทธาราม

ภาพที่ 241 ภาพเด็กตีตลก้าที่แทรกในภาพพุทธประวัติที่วัดสมุทธาราม

ศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติที่วัดท่าไชยสิริ

การนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติที่วัดพระสมุทธารามนำเสนอเต็มผนังด้านในพระอุโบสถ นำเสนอภาพเหตุการณ์สำคัญในพุทธประวัติ 3 เหตุการณ์คือ ประสูติ มารผจญและปรินิพพาน นำสนใจว่าช่างเลือกนำเสนอเหตุการณ์ตอน “มารผจญ” ร่วมกับตอนประสูติและปรินิพพานซึ่งโดยปกติหากนำเสนอเพียง 3 เหตุการณ์จะเป็นเหตุการณ์ “ประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพาน” ดังเช่นที่วัดเขาย้อย อีกทั้งภาพดังกล่าวนำเสนอเหตุการณ์ตอนขณะมารอยู่ตรงกลางภาพและลงสีในลักษณะที่เป็นจุดเด่นของภาพ หากพิจารณาที่ภาพจิตรกรรมใส่กรอบกระจกภาพนี้ติดตั้งไว้ที่ผนังด้านในพระอุโบสถตรงข้ามพระประธานซึ่งโดยปกติจะเป็นพื้นที่ของเรื่อง “มารผจญ” ลักษณะดังกล่าวเมื่อพิจารณาร่วมกับการนำเสนอผลงานศิลปกรรมพุทธประวัติที่นำเสนอเป็นรายเหตุการณ์ต่อชิ้นงาน พบว่ามีการสร้างสรรค์เหตุการณ์ในพุทธประวัติมากที่สุด 3 เหตุการณ์คือ ประสูติ มารผจญ

ปรินิพพาน ซึ่งการที่เลือกสร้างสรรค์ “มารผจญเพราะสามารถแสดงฝีมือช่างได้มาก” (หิรัญยากร พูลศักดิ์, สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2563) ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นความนิยมและการรับรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติตอนนี้ว่าเหตุการณ์ตอน “มารผจญ” เป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการ “ตรัสรู้” ได้ด้วยเช่นกันหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นเหตุการณ์ตอนเดียวกัน อีกทั้งพื้นที่ตรงข้ามพระประธานที่เคยเป็นพื้นที่ของเหตุการณ์ตอนมารผจญนั้นยังคงมีความนิยมนำเสนอเหตุการณ์ตอนมารผจญแต่สามารถใส่เหตุการณ์ตอนอื่นที่สัมพันธ์กันได้

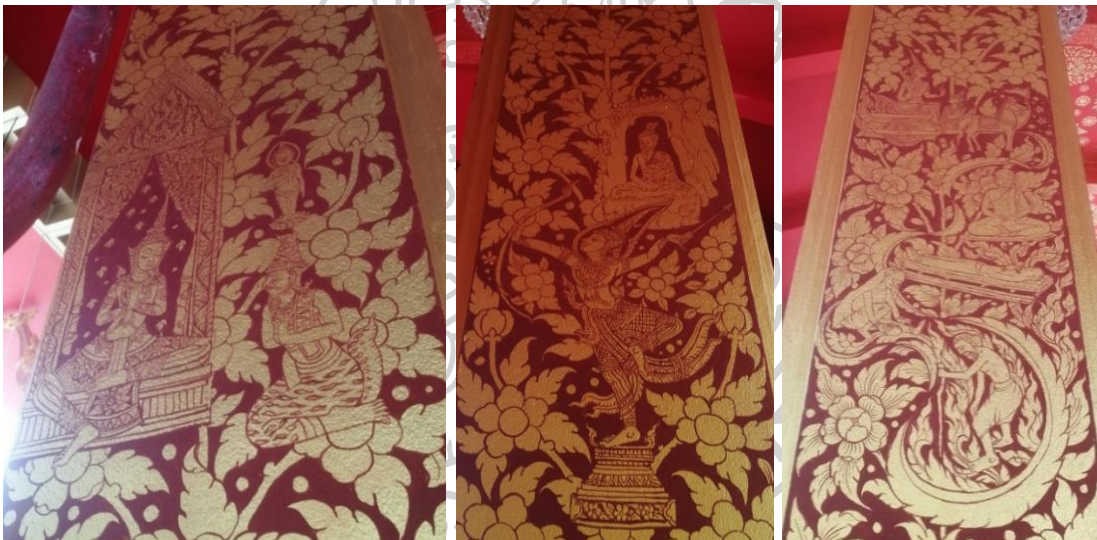

ภาพที่ 242 พุทธประวัติที่วัดท่าไชยศิริ

นอกจากผลงานเรื่องพุทธประวัติที่ช่างเพชรบุรีสร้างสรรค์ไว้ในสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว ยังมีผลงานเรื่องพุทธประวัติที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ของช่างธานี ซึ่งใจ วาดเป็นงานจิตรกรรมลายทองไว้ที่เสาโบสถ์ใหม่ ผลงานที่สร้างเสร็จแล้วดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 243 พุทธประวัติที่วัดไร่ดอน (เขากิว)

ภาพที่ 244 พุทธประวัติที่วัดไร่ดอน (เขากิว)

การนำเสนอผลงานพุทธประวัติทั้งที่นำเสนอเป็นรายเหตุการณ์ต่อชิ้นงาน และนำเสนอเหตุการณ์ต่อเนื่องกันแสดงให้เห็นปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ “พื้นที่” และ “ประเภท” ของผลงานศิลปกรรมที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม กล่าวคือหากพื้นที่ที่นำเสนอผลงานศิลปกรรมมีลักษณะเป็นกรอบที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นกรอบผนังด้านในพระอุโบสถ กรอบบานประตู กรอบหน้าต่าง หากเป็นลักษณะดังกล่าวนี้เจ้าของสถานที่และช่างมักเลือกนำเสนอเป็นเหตุการณ์เฉพาะตอนตามแบบของ ส.ธรรมภักดี ในขณะที่หากเป็นพื้นที่กว้างและไม่มีเส้นกรอบแบ่ง

ช่างมักนำเสนอเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องกันและเลือกนำเสนอภาพตามแบบของศิลปกรรมไทยโบราณไม่
เป็นไปตามแบบภาพพุทธประวัติของ ส.ธรรมภักดี

นอกจาก “พื้นที่” ที่เป็นปัจจัยสำคัญดังกล่าวแล้ว หากพื้นที่ที่สร้างสรรค์
ผลงานมีขนาด จำกัด จะเห็นได้ว่า “ประเภทของงานศิลปกรรม” เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลกับการ
สร้างสรรค์ผลงานพุทธประวัติ กล่าวคือ งานศิลปกรรมประเภทจิตรกรรมสามารถใส่รายละเอียดของ
ภาพได้มากกว่างานศิลปกรรมประเภทอื่น ในขณะที่ศิลปกรรมปูนปั้นและแกะสลักไม้ถ้าสร้างสรรค์ใน
พื้นที่ขนาดเล็กจะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการใส่รายละเอียด ลายเส้น การลงสีเพื่อระบุเหตุการณ์
พฤติกรรมหรือบุคคลต่าง ๆ ช่างจึงเลือกนำเสนอตามภาพของ ส.ธรรมภักดี เนื่องจากเป็นสื่อที่
แพร่หลาย เป็นภาพเหตุการณ์ที่คนทั่วไปเห็นจนชินตาทำให้สามารถสื่อได้ตรงกันว่าช่างต้องการ
นำเสนอภาพเหตุการณ์พุทธประวัติตอนใดโดยไม่ต้องใส่รายละเอียดภาพมากนัก

1) เรื่องเล่าพระพุทธเจ้าขณะฝ่ายอธรรมและเรื่องของบุคคลในพุทธ ประวัติ

งานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติตอนพระพุทธเจ้าขณะฝ่าย
อธรรม 8 เหตุการณ์และเรื่องของบุคคลในพุทธประวัติมีการสร้างสรรค์ไว้ที่วัดช้อย วัดเขาย้อยและวัด
พระรูป ดังนี้

ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพระพุทธเจ้าขณะฝ่ายอธรรม

การนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติที่เป็นเหตุการณ์ตอนพระพุทธเจ้าขณะฝ่าย
อธรรม 8 เหตุการณ์และตรงกับการบรรยายในคาถาพาหุงที่อยู่ในบริบทการท่องเทียวจังหวัดเพชรบุรี
มี 2 แห่ง คือ พระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐินิวโกฏิและที่พระอุโบสถวัดเขาย้อย ผลงานจิตรกรรมลายทอง
ที่ผนังด้านในพระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐินิวโกฏิ วัดช้อย สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2554 โดยช่างธานีทร์
ชื่นใจ นำเสนอเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าขณะฝ่ายอธรรม 8 เหตุการณ์ (ตรงตามคาถาพาหุงทั้ง 8 บท)
ผลงานนี้สร้างขึ้นตามเจตนาหลักของเจ้าอาวาสที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวในพุทธประวัติและช่าง
ธานีทร์ ชื่นใจที่ศรัทธาคาถาพาหุง เห็นว่าเป็นคาถาคัดดีสิทธิ์จึงสร้างสรรค์ไว้ที่ผนังด้านในพระอุโบสถ
เพื่อบูชาและประดับตกแต่งพระอุโบสถให้สวยงาม (ธานีทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2562)

ผลงานแกะสลักไม้ประดับด้านในพระอุโบสถใหม่ วัดเขาย้อย สร้างสรรค์ขึ้น
ในปี พ.ศ.2557 โดยช่างต่อม ช่างหมั่น ช่างนัท ซึ่งเป็นลูกศิษย์ช่างมานิตย์ ไชยวงษา ครูช่างทาง
แกะสลักไม้ และช่างธานีทร์ ชื่นใจ ครูช่างเพชรบุรีเป็นผู้ควบคุมงานและให้แนวคิดแก่ช่างที่

สร้างสรรค์ ผลงานที่วัดเขาย้อยนำเสนอเรื่องพระพุทธเจ้าขณะฝ้ายอธรรม ครบ 8 เหตุการณ์ ผลงานนี้สร้างขึ้นตามเจตนาของเจ้าอาวาสและช่างธานินทร์ ชื่นใจเช่นเดียวกันกับที่วัดข่อย

การนำเสนอข้อความประกอบภาพ ผู้วิจัยนำ “คำแปลพุทธชัยมงคลคาถา¹¹⁵” มาอธิบายประกอบเพื่อให้เห็นรายละเอียดของภาพ ดังนี้

บทที่ 1 มหาบุรุษผู้มีชัยชนะเหนือกองทัพมาร¹¹⁶

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าพระพุทธเจ้าขณะฝ้ายอธรรมเหตุการณ์ที่ 1 ตรงกับคาถาพาหุงคาถาที่ 1 ที่วัดข่อยและวัดเขาย้อย ดังนี้

ภาพที่ 245 (ขวา) คาถาพาหุง¹¹⁷บทที่ 1 ที่วัดข่อย

ภาพที่ 246 (ซ้าย) คาถาพาหุงบทที่ 1 ที่วัดเขาย้อย

ภาพพุทธประวัติข้างต้นตรงตามคำแปลในพุทธชัยมงคลคาถา ความว่า

พระจอมมุนีได้ทรงชนะพญามารผู้ริมหิตแขนมากตั้งพัน ถืออาวุธครบมือชี้คชสารชื่อ ครีเมฆ
ละ พร้อมด้วยเสนามารให้ร้องก้องกึก ด้วยธรรมวิธีคือ ทรงระลึกถึงพระบารมี 10 ประการ
ที่ทรงบำเพ็ญแล้ว มีทานบารมี เป็นต้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระ
พุทธชัยมงคลนั้น

(วัดอัมพวัน, 2548: 55)

¹¹⁵ จากหนังสือ **บทเจริญพระพุทธมนต์ พระธัมมะจักกัปปวัตตะตะนะสุตตัง และบทสวดมนต์เจ็ดตำนาน** ของวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี (2548: 55-58)

¹¹⁶ ผู้วิจัยเขียนตามข้อความประกอบภาพผลงานที่วัดข่อย

¹¹⁷ เพื่อความสะดวกในการระบุชื่อภาพ ผู้วิจัยใช้คำว่า “คาถาพาหุง” แทน “พุทธประวัติที่เป็นเหตุการณ์เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าขณะตัวละครฝ้ายอธรรม”

บทที่ 2 พระจอมมุนีทรงชนะอาฬวกยักษ์ร้ายด้วยขันติธรรม

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าพระพุทธเจ้าชนะฝ่ายอธรรมเหตุการณ์ที่ 2 ตรงกับ
 คาถาพาหุงคาถาที่ 2 ที่วัดข่อยและวัดเขาย้อย ดังนี้

ภาพที่ 247 (ขวา) คาถาพาหุงบทที่ 2 ที่วัดข่อย

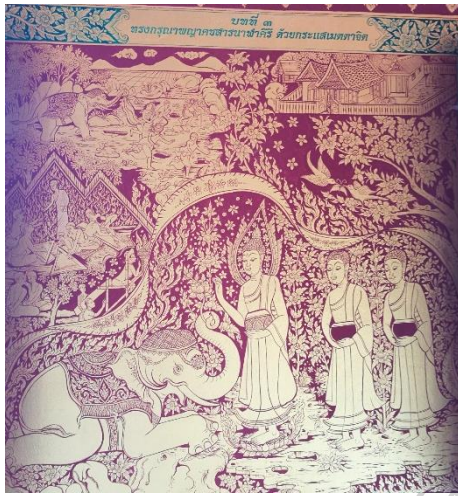
ภาพที่ 248 (ซ้าย) คาถาพาหุงบทที่ 2 ที่วัดเขาย้อย

ภาพพุทธประวัติข้างต้นตรงตามคำแปลในพุทธชัยมงคลคาถา ความว่า
 พระจอมมุนีได้ทรงชนะอาฬวกยักษ์ ผู้มีจิตกระด้างดุร้ายเหี้ยมโหดมีฤทธิ์ยิ่งกว่าพระยามาร
 ยิ่งนัก จนตลอดรุ่ง ด้วยวิธีที่ทรงฝึกฝนเป็นอันดีคือ ขันติบารมี ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่
 ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น

(วัดอัมพวัน, 2548: 55)

บทที่ 3 ทรงรณนาพญาคชสารนาฬาคีรีด้วยกระแสเมตตาจิต

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าพระพุทธเจ้าชนะฝ่ายอธรรมเหตุการณ์ที่ 3 ตรงกับ
 คาถาพาหุงคาถาที่ 3 ที่วัดข่อยและวัดเขาย้อย ดังนี้

ภาพที่ 249 (ขวา) คาถาพาหุงบทที่ 3 ที่วัดข่อย

ภาพที่ 250 (ซ้าย) คาถาพาหุงบทที่ 3 ที่วัดเขาย้อย

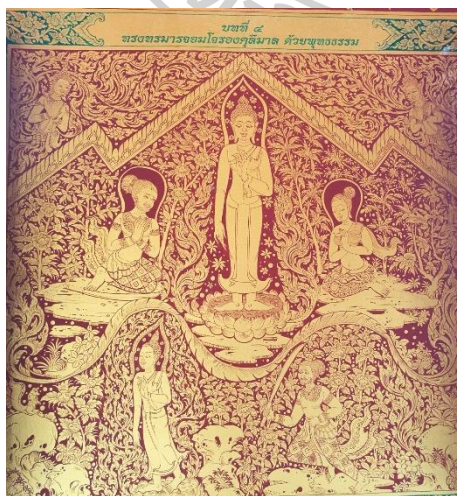
ภาพพุทธประวัติข้างต้นตรงตามคำแปลในพุทธชัยมงคลคาถา ความว่า

พระจอมมุนีได้ทรงชนะพญาช้างชื่อนาฬาศรี เป็นช้างเมามันยิ่งนัก ด้ร้ายประดุจไฟป่าและ
ร้ายแรงดังจักรวาลและสายฟ้า (ของพระอินทร์) ด้วยวิธีรดลงด้วยน้ำคือ พระเมตตา ขอชัย
มงคล ทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น

(วัดอัมพวัน, 2548: 56)

บทที่ 4 ทรงแทมนจ่อมโอรสคูลีมาลด้วยพุทธธรรม

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าพระพุทธเจ้าชนะฝ่ายอธรรมเหตุการณ์ที่ 4 ตรงกับ
คาถาพาหุงคาถาที่ 4 ที่วัดข่อยและวัดเขาย้อย ดังนี้

ภาพที่ 251: (ขวา) คาถาพาหุงบทที่ 4 ที่วัดข่อย

ภาพที่ 252 (ซ้าย) คาถาพาหุงบทที่ 4 ที่วัดเขาย้อย

ภาพพุทธประวัติข้างต้นตรงตามคำแปลในพุทธชัยมงคลคาถา ความว่า พระจอมมุนีได้ทรงบันดาลอิทธิฤทธิ์ทางใจอันยอดเยี่ยม ชนะโจรสื่อ องคุลีมาล (ผู้มีพวงมาลัยคือนิ้วมือมนุษย์) แสนร้ายกาจ มีฝีมือ ถือดาบวิงไล่พระองค์ไปเส้นทาง 3 โยชน์ ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น

(วัดอัมพวัน, 2548: 56)

บทที่ 5 ทรงชนนางจิญจมาณวิกาผู้มีมารยาสตรีด้วยบาปบริสุทธิ์แห่ง พุทธะ

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าพระพุทธเจ้าขณะฝ่ายอธรรมเหตุการณ์ที่ 5 ตรงกับคาถาพาหุงคาถาที่ 5 ที่วัดข่อยและวัดเขาย้อย ดังนี้

ภาพที่ 253 (ขวา) คาถาพาหุงบทที่ 5 ที่วัดข่อย

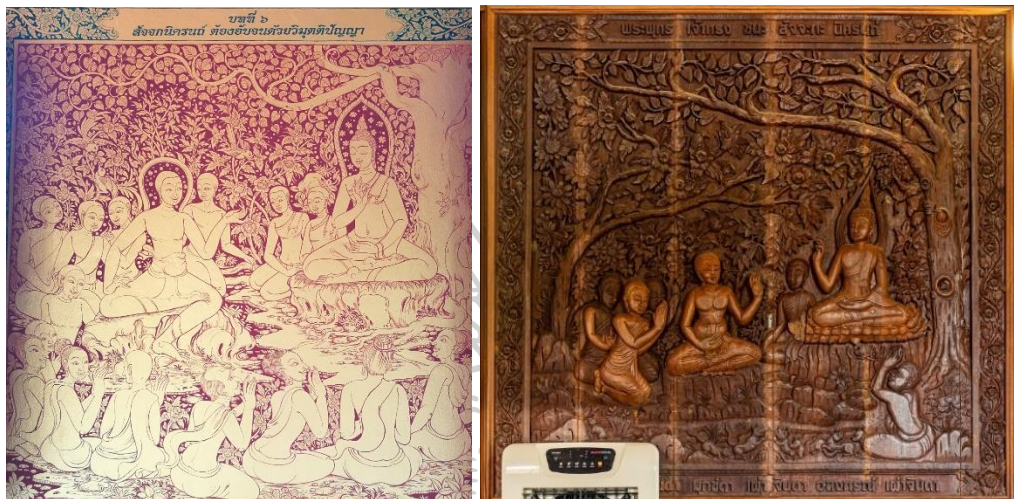
ภาพที่ 254 (ซ้าย) คาถาพาหุงบทที่ 5 ที่วัดเขาย้อย

ภาพพุทธประวัติข้างต้นตรงตามคำแปลในพุทธชัยมงคลคาถา ความว่า พระจอมมุนีทรงชนค้ำกล่าวร้ายของนางจิญจมาณวิกาผู้ทำอาการประหนึ่งว่ามีครรภ์เพราะทำไม่มีสัณฐานกลม(ผูกติดไว้) ให้เป็นประจุมิท้องด้วยวิธีสมาธิอันงามคือ ความสงบระงับพระ ฤทธิย์ในท่ามกลางหมู่ชน ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น

(วัดอัมพวัน, 2548: 57)

บทที่ 6 สัจจนิกเรณต์ต้องอัจนด้วยวิมุติปัญญา

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าพระพุทเจ้าขณะฝ่ายอธรรมเหตุการณ์ที่ 6 ตรงกับ
คาถาพาหุงคาถาที่ 6 ที่วัดข่อยและวัดเขาย้อย ดังนี้

ภาพที่ 255 (ขวา) คาถาพาหุงบทที่ 6 ที่วัดข่อย

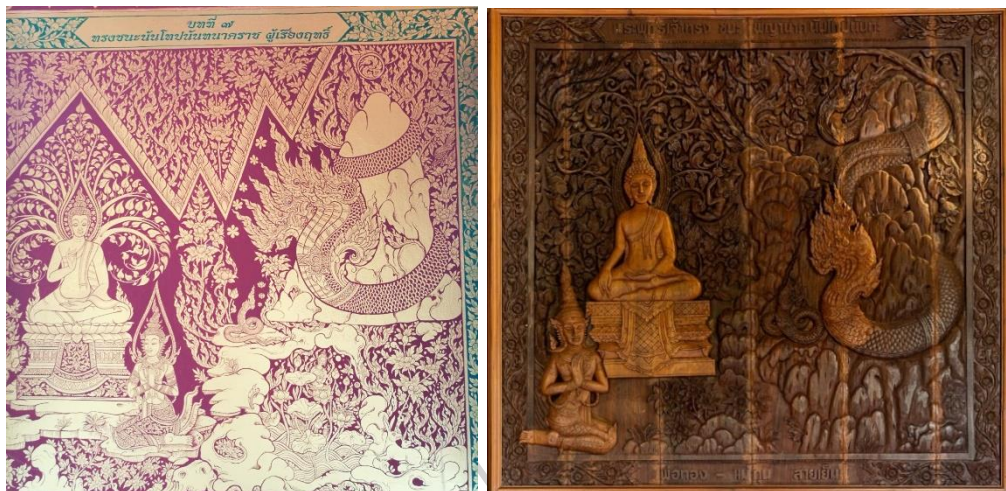
ภาพที่ 256 (ซ้าย) คาถาพาหุงบทที่ 6 ที่วัดเขาย้อย

ภาพพุทธประวัติข้างต้นตรงตามคำแปลในพุทธชัยมงคลคาถา ความว่า
พระจอมมุนีทรงรุ่งเรื่องด้วยประทีปคือปัญญา ได้ชนะสัจจนิกเรณต์ผู้มีอชฌาสัยในที่จะสละ
เสียซึ่งความสัตย์ มุ่งยกย่องถ้อยคำของตนให้สูงล้ำด้อยตรงเป็นผู้มีมิตมนยงนักร ด้วยเทศนา
ญาณวิธี ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทชัยมงคลนั้น

(วัดอัมพวัน, 2548: 57)

บทที่ 7 ทรงชนะนันทโปปนันทนาคราชผู้เรืองฤทธิ์

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าพระพุทเจ้าขณะฝ่ายอธรรมเหตุการณ์ที่ 7 ตรงกับ
คาถาพาหุงคาถาที่ 7 ที่วัดข่อยและวัดเขาย้อย ดังนี้

ภาพที่ 257 (ขวา) คาถาพาหุสบทที่ 7 ที่วัดช้อย

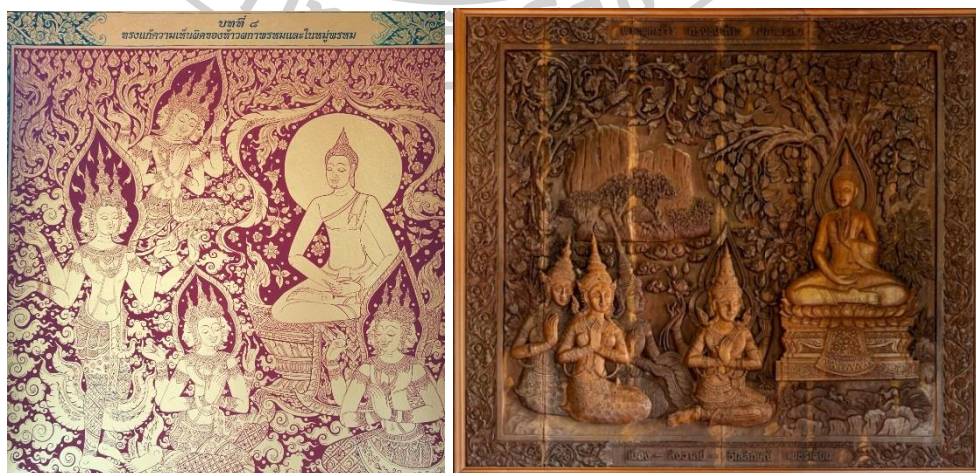
ภาพที่ 258 (ซ้าย) คาถาพาหุสบทที่ 7 ที่วัดเขาย้อย

ภาพพุทธประวัติข้างต้นตรงตามคำแปลในพุทธชัยมงคลคาถา ความว่า พระจอมมุนีได้ทรงโปรดให้พระโมคคัลลานะเถระพุทธชินโรส นิรมิตกายเป็นนาคราชไป ทรมานพยานาคราชชื่อนันโทปนันทะ ผู้มีความหลงผิดมีฤทธิ์มากด้วยวิธีให้ฤทธิ์ที่เหนือกว่า แก่พระเถระ ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น

(วัดอัมพวัน, 2548: 58)

บทที่ 8 ทรงแก้ความเห็นผิดของท้าวผกาพรหมและในหมู่พรหม

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าพระพุทธเจ้าขณะฝ่ายอธรรมเหตุการณ์ที่ 8 ตรงกับ คาถาพาหุสคาถาที่ 8 ที่วัดช้อยและวัดเขาย้อย ดังนี้

ภาพที่ 259 (ขวา) คาถาพาหุสบทที่ 8 ที่วัดช้อย

ภาพที่ 260 (ซ้าย) คาถาพาหุสบทที่ 8 ที่วัดเขาย้อย

ภาพพุทธประวัติข้างต้นตรงตามคำแปลในพุทธชัยมงคลคาถา ความว่า
 พระจอมมุนีได้ทรงชนะพรหมผู้มีนามว่าผกาพรหม ผู้มีฤทธิ์ สำคัญตนว่าเป็นผู้รุ่งเรืองด้วย
 คุณอันบริสุทธิ์ มีความเห็นผิดประดุจอุกฐิรตมือไว้อย่างแน่นแฟ้นแล้ว ด้วยวิธีวางยาอันวิเศษ
 คือ เทศนาญาณ ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้น
 (วัดอัมพวัน, 2548: 58)

นอกจากการบรรยายดังในคำแปลพุทธชัยมงคลคาถาที่ผู้วิจัยนำมาอธิบาย
 ประกอบแล้ว มีการบรรยายตอนที่พระพุทธเจ้าปราบอหวกยักษ์ในปฐมสมโพธิกถา อัครสาวก
 นิพพานปริวัตต์ปริจเฉทที่ 25 ความว่า

...พระองค์เสด็จไปเสถียรพระเชตวันารามเมืองสาวัตถิมหานคร วัสสาที่ค้ำรบ 14 พระองค์
 เสด็จไปประทับ ณ นิโครธารามริมฝั่งแม่น้ำโรหิตินทีใกล้กรุงกะบิลพัสดุ์ สงเคราะห์ห้ามหมู่
 พระปยุรญาติอันจะทำยุทธวิฆาตแก่กันให้ระงับ วัสสาที่ค้ำรบ 15 พระองค์เสด็จไป**ทรง**
ทรมานอหวกยักษ์ใกล้เมืองอาฬวีนคร ยังสัตว์ทั้ง 8 หมื่น 4 พันให้ดื่มน้ำอมฤตยวารี
 กล่าวคือมรรคผลพระอมิตมหานิพพานแล้วเสด็จจำพรรษาที่อาคาสเวตียวิหาร ในวัสสาที่
 ค้ำรบ 16, 17, 18 เสด็จไปสู่เมืองราชคฤหอีก ทรงจำพระวัสสาณเวฬุวนาราม จำเดิมแต่นั้น
 พระองค์เสด็จกลับมาสู่เมืองสาวัตถีสถิตยสำราญพระอิริยาบถอยู่ณพระเชตวัน ถึงพรรษา
 19 ประทับณบุพพาราม 6 พระวัสสา สิริรวมเข้าเป็น 25 พระวัสสาด้วยกัน...

(กรมสมเด็จพระปรมาธิบดีฯ, 2564)

จากข้อความการบรรยายเกี่ยวกับเหตุการณ์ปราบอหวกยักษ์ในปฐม
 สมโพธิกถาจะเห็นได้ว่าไม่มีการกล่าวถึงรายละเอียดพฤติกรรมตัวละครมากนัก ต่างจากคำบรรยายใน
 พุทธชัยมงคลคาถาซึ่งมีการบอกรายละเอียดพฤติกรรมของพระพุทธเจ้าและตัวละครที่พระพุทธเจ้า
 ปราบ แม้ว่าที่มาของการรับรู้พุทธประวัติในคาถาพาหุยังมีข้อสรุปที่ไม่ชัดเจนนักแต่เรื่องเล่าดังกล่าว
 อยู่ในการรับรู้ของคนเพชรบุรีและนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ผู้ที่เข้าชมผลงานสามารถรู้ได้ทันทีว่าผลงาน
 ศิลปกรรมที่ประดับในพระอุโบสถเหล่านี้เป็นเหตุการณ์จากคาถาพาหุ เพราะมีจำนวนรวม 8 ภาพ
 ทั้งยังสามารถระบุได้ชัดเจน 3 เหตุการณ์คือ “มารผจญ” “ปราบช้างนาฬาคีรี” และ “ปราบองค
 ลิมาล” เพราะมีตัวละครหลักในเหตุการณ์แตกต่างจากพุทธประวัติตอนอื่นชัดเจน

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติในคาถาพาหุที่
 ศึกษาครั้งนี้ช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานศึกษาผลงานศิลปกรรมจากหลายแหล่งทั้งที่พระที่นั่งพุทไธสวรรค์

และผลงานของ ส.ธรรมภักดี รวมทั้งผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีคือที่พระอุโบสถวัดป้อมแล้ว นำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานดังกล่าว โดยการเลือกนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์ตอนสำคัญ

ผลงานพุทธประวัติตอนชนะอธรรมที่ตรงกับคาถาพาหุงมีความน่าสนใจ ประการแรกคือช่างเปลี่ยนแปลงรายละเอียด โดยการใส่รายละเอียดสถานที่สำคัญของวัดที่จัดแสดงผลงานคือพระอุโบสถของวัด รวมไปถึงภูมิประเทศ สถานที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี การระบุสถานที่ที่ผลงานศิลปกรรมประดับไว้เป็นการแสดงความเฉพาะเจาะจงของงานศิลปกรรมว่ามีความแตกต่างจากสถานที่อื่น

ภาพที่ 261 (ซ้าย) ภาพการสร้างพระธาตุฉิมพลีพระเศียรจันทน์วโกฏิ วัดข่อย

ภาพที่ 262 (ขวา) ภาพพระอุโบสถหลังเก่าที่วัดเขาย้อย

ประเด็นอนุภาคทางคติชนพบว่าการนำเสนอประวัติพระพุทธเจ้าทั้ง 8 เหตุการณ์คืออนุภาคพระพุทธเจ้าขณะตัวละครฝ่ายอธรรม ซึ่งช่างที่สร้างสรรค์ผลงานต้องการสื่อสารว่าตัวละครฝ่ายอธรรมเป็นตัวแทนของปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2562) ดังนั้นการนำเสนออนุภาคพระพุทธเจ้าขณะตัวละครฝ่ายอธรรมจึงมีความหมายเกี่ยวกับ “การชนะหรือผ่านพ้นอุปสรรค” หรือ “ความสำเร็จ” ตามที่ช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องการสื่อสารและตรงกับการรับรู้ของผู้ชมผลงานศิลปกรรมดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดอนุภาคตัวละครปรากฏในศิลปกรรมพุทธประวัติเหตุการณ์ที่ 1 ชนะมาร เหตุการณ์ที่ 2 ชนะอาหวกยักษ์ และเหตุการณ์ที่ 3 ชนะชังนาพาศิริเมฆละ ดังที่ช่างธานินทร์ ชื่นใจได้อธิบายว่าเปลี่ยนแปลงเพื่อ “ให้น่าสนใจ ไม่อยากให้คนดูผ่านไป มีเรื่องราวอยู่ข้างใน” (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2562) โดยช่างสร้างสรรค์ภาพยักษ์มารในลักษณะของสำนวนไทยคือ “สวมหัวโขน” “ลั่นสองแฉก” “สองหน้า” และมีพฤติกรรมตามสังคมปัจจุบันคือการใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ ถ่ายภาพ บันทึกวิดีโอสั้น เป็นต้น

ภาพที่ 263 และภาพที่ 264 คาถาพาทุงที่วัดช้อย (ยักษ์มารเป็นลีนสองแฉก
สวมหัวโขน มือถือสากปากถือศีล)

ภาพที่ 265 และภาพที่ 266 คาถาพาทุงที่วัดช้อย วัดเขาย้อย
(ภาพยักษ์มารสองหน้า ใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่)

การเปลี่ยนแปลงอนุภาคตัวละครดังกล่าว ดีความมุ่มมองของช่างที่มีกับ
บุคคลในสังคมและวัสดุที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ว่า คนในสังคมที่มี
ลักษณะไม่จริงใจ พุดไม่ตรงกับความจริงเป็นบุคคลที่เปรียบเหมือนยักษ์มารหรือคนไม่ดี ในขณะที่วัสดุ
ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารอันเป็นผลผลิตจากความเจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งของที่ปรากฏในมือยักษ์และมาร
จึงตีความได้ว่าสิ่งของดังกล่าวเป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความเสียหายหรือเป็นสิ่งของที่ทำให้เกิดภัยแก่
บุคคลในสังคมได้

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นมุมมองด้านการมองคนในสังคมและวัสดุที่แสดงให้เห็นความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดังกล่าว ล้วนสัมพันธ์กับ “การพูด” ทั้งสิ้น จึงแสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีให้ความสำคัญกับการพูดสื่อสารมาก

ผลงานศิลปกรรมเรื่องของบุคคลในพุทธประวัติ

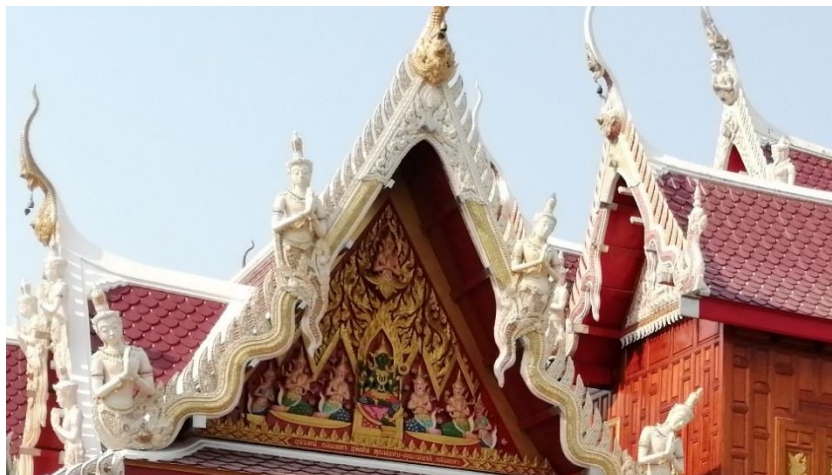
การนำเสนอเรื่องของบุคคลในพุทธประวัติที่อยู่ในบริบทการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี คือเรื่องของพระอินทร์ที่วัดข่อย และพระมาลัยที่วัดพระรูป ดังต่อไปนี้

เรื่องพระอินทร์ที่วัดข่อย

การนำเสนอเรื่องพระอินทร์เป็นเรื่องราวที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทสำหรับเรื่องราวประวัติของพระอินทร์ปรากฏในชั้นอรรถกถา คือ อรรถกถาที่ขนิทาย อรรถกถามัชฌิมนิทายและอรรถกถาขุททกนิทาย (มนตรี สิริโรจนานันท์, 2561) โดยการสร้างสรรค์ผลงานแกะสลักไม้ เรื่องประวัติพระอินทร์ ที่โรงงาน วัดข่อย สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2562 โดยช่างธานินทร์ ชื่นใจ เป็นผู้ออกแบบ ช่างชัน ช่างปอดซึ่งเป็นลูกศิษย์ช่างมานิตย์ ไชยวงษา การนำเสนอเรื่องประวัติพระอินทร์เพื่อให้สอดคล้องกับสถานที่ คือนำแนวคิดมาจากเรื่องของพระอินทร์หรือท้าวสักกะครั้งที่เป็มนุษย์ข้อมขมาณพได้บริจาคทานและสร้างศาลาที่พัก ส่วนภรรยาของมขมาณพคือนางสุธรรมาสร้างช่อฟ้า นางสุนันทาช่วยสร้างสระน้ำ และนางสุจิตราสร้างสวนดอกไม้จึงได้ไปเกิดเป็นเทวดานางฟ้าบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในขณะที่นางสุชาดาภรรยาอีกคนหนึ่งของมขมาณพไม่ได้ทำบุญใด ๆ จึงไปเกิดเป็นนกยางที่ชอกเขาแห่งหนึ่ง ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระอินทร์ที่ช่างสร้างสรรค์ไว้ที่วัดข่อยประดับไว้ที่หน้าบันศาลาโรงทานมี 5 ผลงาน คือภาพของพระอินทร์ นางสุธรรมา นางสุจิตรา นางสุนันทา และนางสุชาดา ดังนี้

ภาพที่ 267 ภาพเรื่องพระอินทร์ที่หน้าบันศาลาโรงทาน วัดข่อย

ภาพที่ 268 ภาพพระอินทร์อยู่บนสวรรค์ที่วัดช้อย

ภาพที่ 269 และภาพที่ 270 ภาพนางสุธรรมา นางสุจิตราและนางสุนันทาที่วัดช้อย

ภาพที่ 271 ภาพนางสุชาดาเกิดเป็นนกกระยางที่วัดข่อย

ผลงานศิลปกรรมดังกล่าวตรงกับบรรณภาพ ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท
อัปมาทวรรคที่ 2 “เรื่องท้าวสักกะ”¹¹⁸ บรรยายเกี่ยวกับชายาของพระอินทร์ทั้ง 4 คนว่า

...นางสุนันทาคิดว่า “พวกนี้ เมื่อทำศาลา ทำพวกเราไม่ให้มีส่วนบุญด้วย, แต่นางสุ
ธรรมาก็ทำขอฟ้าเข้าร่วมส่วนจนได้ เพราะความที่ตนเป็นคนฉลาด, เราก็ควรจะทำอะไร ๆ
บ้าง, จักทำอะไรหนอ? ในทันใดนั้น นางก็ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “พวกที่มาสู่ศาลาควรจะได้
น้ำกินและน้ำอาบ, เราจะให้เขาชุดสระโบกขรณี”, นางให้เขาสร้างสระโบกขรณีแล้ว. นาง
สุจิตราคิดว่า “นางสุธรรมาได้ให้ขอฟ้า, นางสุนันทาได้สร้างสระโบกขรณี, เราก็ควรสร้าง
อะไร ๆ บ้าง, เราจักทำอะไรหนอแล้ว?” ที่นั่น นางได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “ในเวลาที่พวกชนมา
สู่ศาลา ดื่มน้ำอาบน้ำแล้วไป ควรจะประดับประดาดอกไม้แล้วจึงไป, เราจักสร้างสวน
ดอกไม้.” นางได้ให้เขาสร้างสวนดอกไม้อันรื่นรมย์แล้ว. ผู้ที่จะออกปากว่า “โดยมากใน
สวนนั้น ไม่มีต้นไม้ที่ผลัดดอกออกผลชื่อโน้น” ดังนี้ มิได้มี. ฝ่ายนางสุชาดาคิดเสียว่า “เรา
เป็นทั้งลูกของนายมฆะ เป็นทั้งบาทบริจาริกา (ภริยา). กรรมที่นายมฆะนั้นทำแล้ว ก็เป็น
ของเราเหมือนกัน, กรรมที่เราทำแล้ว ก็เป็นของนายมฆะนั้นเหมือนกัน” ดังนี้แล้ว ไม่ทำ
อะไร ๆ มัวแต่แต่ตัวของตนเท่านั้น ปล่อยเวลาให้ผ่านพ้นไปแล้ว...(เรื่องท้าวสักกะ, 2562)

และ

...แม้นางสุธรรมา ถึงแก่กรรมก็ได้ไปเกิดในภพดาวดึงส์นั้นเหมือนกัน. เทวสภาชื่อสุธรรมา มี
ประมาณ 500 โยชน์ ได้เกิดแล้วแกนาง. ได้ยินว่า ชื่อว่าสถานที่อื่น อันน่าปลื้มใจกว่านั้น
ย่อมไม่มี. ในวันอัฐมี (ดิถีที่ 8) แห่งเดือน มีการฟังธรรม ในที่นั้นนั่นเอง. จนกระทั่งทุกวันนี้
ชนทั้งหลายเห็นสถานที่อันน่าปลื้มใจแห่งใดแห่งหนึ่งเข้า ก็ยังกล่าวกันอยู่ว่า “เหมือนเทวส
ภาชื่อสุธรรมา.” แม้นางสุนันทา ถึงแก่กรรมแล้ว ก็ได้ไปเกิดในภพดาวดึงส์นั้นเหมือนกัน.

¹¹⁸ เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2562. เข้าถึงได้จาก <https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=12&p=7>

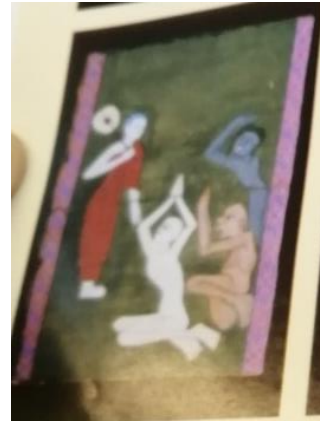
สระโบทขรณีชื่อสุนันทา มีประมาณ 500 โยชน์ เกิดแล้วแก่นาง. แม่นางสุจิตรา ถึงแก่กรรมแล้ว ก็ได้ไปเกิดในภพดาวดึงส์นั้นเหมือนกัน. สวนชื่อจิตรลดา มีประมาณ 500 โยชน์ ที่พวกเทพดาพาเหล่าเทพบุตรผู้มีบุรพนิมิตเกิดแล้ว ให้หลง เทียวไปอยู่ เกิดแล้วแม่แก่นาง. ท้าวสักกะโอรสนางสุชาดาผู้เป็นนางนงกยง ส่วนนางสุชาดา ถึงแก่กรรมแล้ว เกิดเป็นนางนงกยงในชอกเขาแห่งหนึ่ง. ท้าวสักกะทรงตรวจดูบริวาริกาของพระองค์ ทรงทราบว่าเป็นนางสุธรรมาเกิดแล้วในที่นี้เหมือนกัน. นางสุนันทา และนางสุจิตราก็อย่างนั้น.” พลาทงทรงดำริ (ต่อไป) ว่า “นางสุชาดาเกิดที่ไหนหนอ?” เห็นนางเกิดในชอกเขานั้นแล้ว ทรงดำริว่า “นางสุชาดานี้เขลา ไม่ทำบุญอะไร ๆ บัดนี้เกิดในกำเนิดดิรัจฉาน, แม้บัดนี้ ควรที่เราจะให้นางทำบุญแล้วนำมาไว้เสียที่นี่” ดังนี้แล้ว จึงทรงจำแลงอัตภาพ เสด็จไปยังสำนักของนางด้วยเพศที่เขาไม่รู้จัก...

(เรื่องท้าวสักกะ, 2562)

การสร้างสรรคผลงาน “ภาพพระอินทร์” สังกัดได้ชัดเจนจากสีกายที่เป็นสีเขียว นั่งอยู่ในวิมานพร้อมด้วยเหล่านางฟ้า สำหรับภาพชายาของพระอินทร์ 3 นางที่ครั้งยังเป็นมนุษย์ร่วมทำบุญกับมาฆมาณพ คือ นางสุธรรมาสรางชื่อฟ้าไว้ที่ศาลา นางสุจิตราปลูกสวนดอกไม้ประดับไว้บริเวณศาลา และนางสุนันทา สร้างสระบัวไว้ที่บริเวณศาลา ช่างแสดงรายละเอียดภาพเป็นชื่อฟ้าที่ศาลา สวนดอกไม้ สระบัว เพื่อสื่อถึงการช่วยสร้างศาลาเพื่อเป็นที่พักริมหาง ขุดสระบัว และทำสวนดอกไม้ของชายาทั้ง 3 นาง สำหรับภาพนางสุชาดาที่เกิดเป็นนงกยง ช่างสร้างสรรคให้มินิกยงอยู่ข้าง ๆ ผู้หญิงมีปีกเหมือนนก และพระอินทร์หรือมฆมาณพแปลงกายมาหานางนงกยง

เรื่องพระมาลัยที่วัดพระรูป

เรื่องของพระมาลัย “ปรากฏในคัมภีร์พระมาลัยสูตร พระมาลัยเป็นพระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์สามารถไปยังนรกและสวรรค์ เพื่อนำความที่พบเห็นมาเทศนาแก่มนุษย์ ทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ(เด่นดาว ศิลปานนท์, 2546) การนำเสนอเรื่องพระมาลัยที่กำแพงด้านหน้าวัดพระรูป ช่างสร้างสรรคเป็นภาพพระมาลัยอยู่ใกล้กับภาพพระเวสสันดรเพื่อต้องการสื่อว่ามี การสวดพระมาลัยซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงอีกครั้งในหัวข้อเรื่องเล่าวิถีชีวิตต่อไป สำหรับประเด็นที่น่าสนใจที่จะกล่าวถึงในหัวข้อนี้คือการเลือกเหตุการณ์มานำเสนอเพื่อสื่อถึงเรื่องพระมาลัยคือช่างเลือกนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์ตอนพระมาลัยโปรดสัตว์นรก ดังภาพ

ภาพที่ 272 (ซ้าย) ปูนปั้นพระมาลัยที่กำลังแกงวัดพระรูป

ภาพที่ 273 (ขวา) ภาพจากพระมาลัยกลอนสวด ฉบับวัดพระรูป

การนำเสนอภาพเหตุการณ์ตอนพระมาลัยโปรดสัตว์นรกตรงกับพระมาลัยกลอนสวด ฉบับวัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี ความว่า “พระมาลัยเทพเถร ท่านจึงเสด็จเหาะลงไปนิรมิตฝนให้ดับไฟ โปรดนรกดุจเดียวกัน” (วัดพระรูป, 2540 : 66) ภาพดังกล่าวมีองค์ประกอบภาพตรงกับภาพจากพระมาลัยกลอนสวด ฉบับวัดพระรูปที่มีการพิมพ์รวบรวมไว้ในหนังสือ **ประวัติวัดพระรูป** (2540) ในหนังสือดังกล่าวมีการรวบรวมภาพจากเรื่องพระมาลัย ฉบับวัดพระรูปไว้ 34 ภาพมีเป็นภาพเรื่องพระมาลัยตอนต่าง ๆ เช่น เหาะไปที่นรก สวรรค์ รับผิดชอบต่อจากบุรุษเชิญใจแล้วนำไปถวายพระจุฬามณี ฯลฯ การที่ช่างเลือกนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์ที่พระมาลัยไปยังนรกเนื่องจากประเด็นเรื่อง “ตำแหน่งของภาพ” เป็นสำคัญ คือภาพพระมาลัยจัดวางอยู่บริเวณด้านล่างกำแพง ซึ่งลักษณะของพื้นที่ดังกล่าวไม่เหมาะที่จะสร้างสรรค์เป็นรูปสวรรค์ ช่างจึงเลือกสร้างสรรค์เฉพาะเหตุการณ์ตอนพระมาลัยโปรดนรกเท่านั้น

การนำเสนอเรื่องของบุคคลในพุทธประวัติคือ ประวัติพระอินทร์และพระมาลัยข้างต้น หากพิจารณาประเด็นอนุภาคทางคติชน คือประวัติพระอินทร์มีอนุภาคการบริจาคตานและสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อสาธารณประโยชน์ รวมทั้งเรื่องราวของนางสุชาดาที่เป็นอนุภาคเกิดเป็นนางนกยางเนื่องจากไม่ทำบุญ ในขณะที่การนำเสนอภาพพระมาลัยที่เป็นอนุภาคโปรดสัตว์นรก แสดงให้เห็นการรับผลกระทบของผู้ที่ทำบาปตกนรกซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับกองไฟ กระทะทองแดงและภาพสัตว์นรกที่มีรูปร่างหน้าตาที่น่าเกลียดน่ากลัว การนำเสนอเรื่องของบุคคลในพุทธประวัติจึงมีลักษณะร่วมกันในลักษณะที่เป็นการนำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการทำความดีความชั่ว การนำเสนอ

ความเชื่อเรื่องการสร้างสมบุญและการรับผลกรรม ซึ่งเป็นการเน้นย้ำแนวคิด “ทำได้ดีทำชั่วได้ชั่ว” ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

3.2.2 ชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การสร้างสรรค์ผลงานชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีทั้งที่เป็นทศชาติชาดกและพระเวสสันดรชาดก ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่นำเสนอชาติ

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้างผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวนผลงาน
ทศชาติชาติ						
1	วัดช้างแกงกระเจาด	2555	ช่างเพชรบุรี	แกะสลักไม้	บานประตู หน้าต่าง ออกแบบโดยช่างเกษ ดากร อินกงลาศ	10
2	วัดท่าเขยศิริ	2555	ช่างชูชญา อินทรจิตร	จิตรกรรม	ผนังด้านในพระอุโบสถ	10
3	วัดเขาย้อย	2557	ช่างวิเชียร เกาพันธุ ช่างมี ช่างยืน	แกะสลักไม้	ผนังด้านในพระอุโบสถออกแบบโดยช่าง ธานินทร์ ชื่นใจ	10
4	วัดไร่ดอน (เขากิว)	2559	ช่างธานินทร์ ชื่นใจ	จิตรกรรม	ด้านในเสาในพระอุโบสถ	8 ¹¹⁹
พระเวสสันดรชาติ						
5	วัดโตนดหลวง	2537	ช่างเพชรบุรี	แกะสลักไม้	ผนังด้านในพระอุโบสถ ออกแบบโดย ช่างทองร่วง เอมีไอษฐ์และช่างสำรวย เอมี ไอษฐ์	14
6	วัดช้างแกงกระเจาด	2555	ช่างเพชรบุรี	แกะสลักไม้	บานหน้าต่าง ออกแบบโดยช่างเกษดากร	14

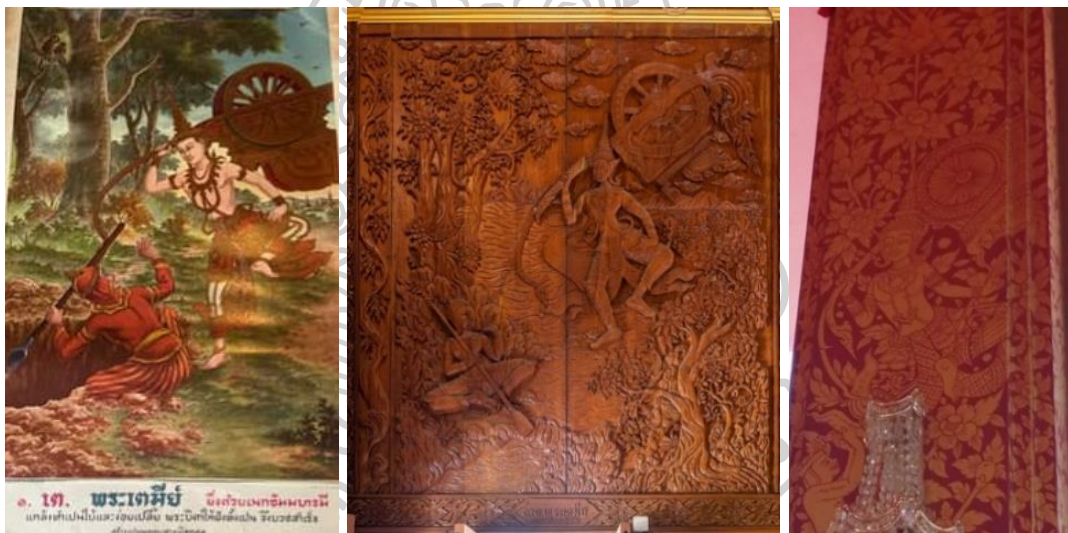
119 ผลงานเรื่องทศชาติที่วัดไร่ดอนอีก 2 พระชาติยังขาดไม่เสร็จสมบูรณ์

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้างผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวนผลงาน
7	วัดข่อย	2554	ช่างชั้น ช่างปอด	แกะสลักไม้	อินทงลาต ประดับที่ผนังเหนือพระประธานด้านในพระ ธาตุฉิมพลีพระเศวตฉัตรฐานวิสุทธิ ออกแบบโดย อาจารย์สัญญา ภิรมย์	13
8	วัดรัตนตรี	2555	ช่างกษัตริย์กร อินทงลาต ช่างวิริยะ ช่างโชติ	จิตรกรรม	ผนังด้านในพระอุโบสถ	13
9	วัดถ้ำแก้ว	2561	ช่างชวัลย์ สหัสภรณ์	ปูนปั้น	ติดตั้งไว้ที่ใต้บันไดหน้าหอศิลปวัฒนธรรม	1
10	วัดพระรูป	2550	ช่างพงศธร รอดจากทุกซ์	ปูนปั้น	ผนังกำแพงที่ประตูทางเข้าวัด	1

ทศชาติชาดก

การสร้างสรรคผลงานทศชาติชาดกสร้างขึ้นตามเจตนาหลักของเจ้าอาวาสที่ต้องการสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติโดยเฉพาะ 10 พระชาติสุดท้ายที่แสดงให้เห็นการบำเพ็ญบารมีที่สำคัญของพระโพธิสัตว์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและเพื่อประดับตกแต่งพระอุโบสถให้สวยงาม ผลงานที่นำเสนอเรื่องทศชาติชาดก ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในช่วงปีที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ส่วนใหญ่นำเสนอองค์ประกอบภาพลักษณะเดียวกับภาพของ ส.ธรรมภักดี¹²⁰ ผู้วิจัยจึงนำภาพที่เป็นลิขสิทธิ์ของ ส.ธรรมภักดีมานำเสนอประกอบไว้และนำเสนอเรียงลำดับตามพระชาติ ดังต่อไปนี้

1.เต. พระเตมีย์ ยิงด้วยเนกขัมมบารมี “แก่งทำเนนไ้และง่อยเปลี้ย พระบิดาให้ฝั่งทั้งเพน จึงบวชสำเร็จ”¹²¹ ช่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 274 (ซ้าย) ภาพพระเตมีย์ของ ส. ธรรมภักดี

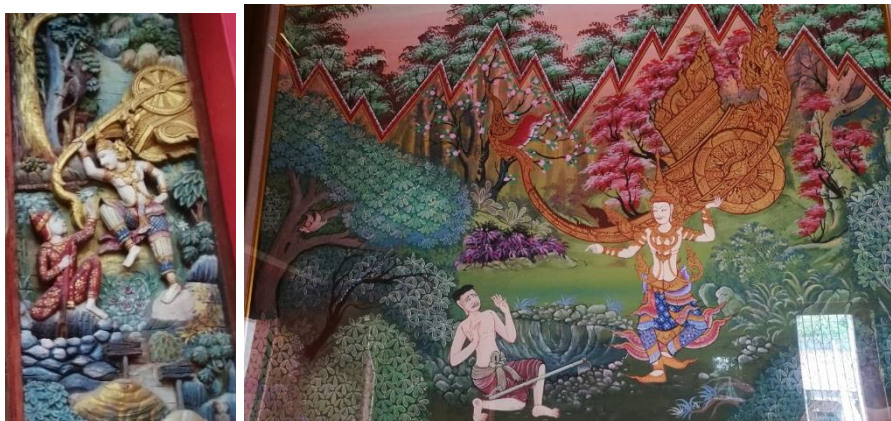
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 275(กลาง) พระเตมีย์ที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 284: (ขวา) พระเตมีย์ที่วัดไร่ดอน

¹²⁰ ภาพชุดทศชาติชาดกที่เป็นลิขสิทธิ์ของร้าน ส.ธรรมภักดี ผลิตขึ้นช่วง พ.ศ.2498-2499 โดยมีพระเทวากินิมิตเป็นผู้วาด เช่นเดียวกับภาพชุดพุทธประวัติ (สุรพันธ์ พ่วงภักดี, สัมภาษณ์ 22 กันยายน 2565)

¹²¹ ผู้วิจัยเขียนคำอธิบายตามการบรรยายภาพของ ส.ธรรมภักดี เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความบรรยายกับภาพ

ภาพที่ 276 (ซ้าย) พระเตมีย์ที่วัดช้างแทงกระจาด

ภาพที่ 277 (ขวา) พระเตมีย์ที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระเตมีย์ที่ช่างนำเสนอ 1 เหตุการณ์ ตรงกับการบรรยายใน พระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาตก ภาค 2¹²² ดังนี้

...พระมหาสัตว์เสด็จลงจากรถ ทรงดำเนินไปมาสิ้นเวลาเล็กน้อย ก็ทรงทราบโดยนิยาม นี้ว่าเรายังมีกำลังที่จะเดินทางไกลถึงร้อยโยชน์ได้ ในวันเดียว. เมื่อทรงพิจารณาพระกำลังว่า หากนายสารถิประทุษร้ายเรา กำลังของเราที่จะต่อสู้กับนายสารถิมีอยู่ หรือ หนอ.จึงทรงจับท้ายรถยกขึ้น ประทับยืนกวัดแกว่งรถนั้น ดุจจับยานเครื่องเล่นของ พวกเด็ก¹²³ ฉะนั้น.¹²⁴

2.ชะ พระมหาชนก ยิ่งด้วยวิริยบารมี “พยายามว่ายน้ำอยู่ 7 วัน 7 คืน นางมณีเมขลามาช่วย จนได้ขึ้นครองเมืองมิลิลา” ช่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

¹²² พระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาตก ภาค 2 (เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2562. เข้าถึงได้จาก https://84000.org/tipitaka/read/?index_28)

¹²³ เน้นโดยผู้วิจัย

¹²⁴ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 278 (ซ้าย) ภาพพระมหาชนกของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 279 (กลาง) พระมหาชนกที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 280 (ขวา) พระมหาชนกที่วัดไร่ดอน

ภาพที่ 281(ซ้าย) พระมหาชนกที่วัดช้างแทงกระจาด

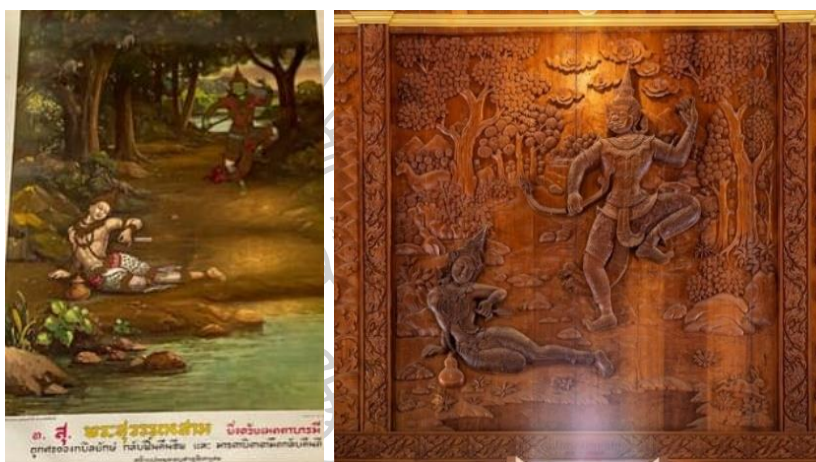
ภาพที่ 282 (ขวา) พระมหาชนกที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่ช่างนำเสนอ 1 เหตุการณ์ ตรงกับการบรรยายในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2 ดังนี้

...ก็แลครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว นางมณีเมขลาได้ถามว่า ข้าแต่ท่านบัณฑิตผู้มีความบากบั่นมาก ข้าพเจ้าจักนำท่านไปที่ไหน. เมื่อพระมหาสัตว์ตรัสว่า มิถิลานคร นางจึงอุ้มพระมหาสัตว์ขึ้นตุงคนยกกำดอกไม้ ใช้แขนทั้งสองประคองให้นอนแนบ

ทรง พาหะไปในอากาศเหมือนคนอุ้มลูก¹²⁵ ฉะนั้น. พระมหาสัตว์มีศรีระเศร้า
หมองด้วยน้ำเค็มตลอดเจ็ดวัน ได้สัมผัสพิภพผัสสะก็บรรทมหลับ. ลำดับนั้น นางมณี
เมฆลำนำพระมหาสัตว์ถึงมิลินทร ให้บรรทมโดยเบื้องขวาบนแผ่นศิลา อันเป็นมงคล
ในสวนมะม่วง มอบให้หมู่เทพเจ้าในสวนคอยอารักขาพระมหาสัตว์แล้วไปสู่อู่ที่อยู่ของ
ตน...¹²⁶

3.สุ. พระสุวรรณสาม ยิ่งด้วยเมตตาบารมี “ถูกศรของกบิลยักษ์ กลับฟื้น
คืนชีพ และมารดาบิดาตามืดกลับคืนดี” ช่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 283 ภาพพระสุวรรณสามของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 284 พระสุวรรณสามที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 285 พระสุวรรณสามที่วัดไร่ดอน

¹²⁵ เน้นโดยผู้วิจัย

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 286 (ซ้าย) พระสุวรรณสามที่วัดช้างแทงกระจาด

ภาพที่ 287 (ขวา) พระสุวรรณสามที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระสุวรรณสามที่ข่างนำเสนอ 1 เหตุการณ์ ตรงกับการบรรยายในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2 ดังนี้

...ลำดับนั้น ในเมื่อฝูงมฤคนั้นลงดื่มน้ำแล้วขึ้นก่อน พระโพธิสัตว์จึงค่อยๆ ลงราวกะพระเถระผู้มีวัตรอันเรียนแล้ว อาบน้ำระงับความกระวนกระวาย แล้วขึ้นจากน้ำ ปรุงผ้าเปลือกไม้สีแดงผืนหนึ่ง ห่มผืนหนึ่ง เอาหนึ่งเสื่อพาดเฉียงบ่า ยกหม้อน้ำขึ้นเข็ดน้ำแล้ววางบนบ่าซ้าย. ก็ในกาลนั้น พระราชาทรงคิดว่า บัดนี้เป็นสมัยที่จะยิง จึงยกลูกศรอาบยาพิษนั้น ขึ้นยิงพระโพธิสัตว์ถูกข้างขวาทะลุออกข้างซ้าย¹²⁷. ฝูงมฤครู้ว่าพระมหาสัตว์ถูกยิง ตกใจกลัวหนีไป. ฝ่ายสุวรรณสามบังคืดแม้ถูกยิง ก็ประคองหม้อน้ำไว้โดยปกติ ตั้งสติค่อย ๆ วางหม้อน้ำลง ค่อยเกลี่ยทรายตั้งหม้อน้ำ...¹²⁸

ยกเว้นผลงานศิลปกรรมที่วัดท่าไชยศิริมี 3 เหตุการณ์ คือเพิ่มเหตุการณ์ตอนพระราชาเดินทางในป่า และตอนพระราชาไปบอกบิดามารดาเรื่องที่สุวรรณสามถูกยิง

8.เน. พระเนมิราช ยิงด้วยอริษฐานบารมี “พระมาตลีเทพสารถีให้ขมนรกสวรรค์ของผู้ที่ได้ทำบุญและทำบาปไว้” ข่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

¹²⁷ เน้นโดยผู้วิจัย

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 288 ภาพพระเนมิราชของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 289 พระเนมิราชที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 290 พระเนมิราชที่วัดไร่ดอน

ภาพที่ 291(ซ้าย) พระเนมิราชที่วัดช้างแพงกระเจาด

ภาพที่ 292: (ขวา) พระเนมิราชที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระเนมิราชที่ช่างนำเสนอ 1 เหตุการณ์ ตรงกับการบรรยาย
ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2 [ดังนี้](#)

...ก็แลครั้นทูลอย่างนี้แล้ว มาตลีเทพสารก็ก็ขับรถมุ่งไปเทวโลก. พระเจ้าเนมิ
ราช เมื่อเสด็จไปเทวโลก ทอดพระเนตรเห็นวิมานอันประดิษฐานอยู่ในอากาศของ
เทพธิดา นามว่าวรุณี มียอด 5 ยอด แล้วไปด้วยแก้วมณี ใหญ่ 12 โยชน์ ประดับด้วย
อสังการทั้งปวง สมบูรณ์ด้วยอุทยานและสระโบกขรณี มีต้นกัลปพฤกษ์แวดล้อม และ
ทอดพระเนตรเห็นเทพธิดานั้น นั่งอยู่เหนือหลังที่ไสยาสน์ภายในภูเขาคาร หม้ออัสรพัน
หนึ่งแวดล้อม เปิดมณีสีหบัญชรแลดูภายนอก. จึงตรัสคาถาถามมาตลีเทพสารดี แม้
มาตลีเทพสารอื่นนอกนี้ก็ไต่พยากรณ์แต่พระองค์...¹²⁹

จากภาพที่ 301 จะเห็นว่าผลงานศิลปกรรมที่วัดท่าไชยศิรินอกจากจะมีการ
บรรยายการเสด็จไปสวรรค์แล้วยังมีรายละเอียดภาพฉากนรก ดังข้อความว่า

...เวตรณีนที่นั่นดาดาชไปด้วยเครื่องเลื้อย อันมีหนามประมาณเท่าหอก มี
เพลิงลุกโผลงข้างบน¹³⁰. สัตว์นรกเหล่านั้นต้องอยู่ในเวตรณีนที่นั่นหลายพันปี เป็น
ท่อนน้อยท่อนใหญ่ ในเพราะเถาว์ลย์มีหนามแหลมมีคมอันคมกริบ มีเพลิงลุกโชติช่วง
มีหลาวเหล็กลุกโผลงประมาณเท่าลำตาล ตั้งขึ้นภายใต้เถาว์ลย์เหล่านั้น. สัตว์นรก
ทั้งหลายยังกาลให้ล่วงไปนานมาก พลาดจากเถาว์ลย์ตกลงที่ปลายหลาว มีร่างกายถูก
หลาวแทงหม้อยู่ในหลาวนาน...¹³¹

5.มะ. พระมโหสถบัณฑิต ยิ่งด้วยปัญญาบารมี “ชนะพระเจ้าจุลณีกับ
กษัตริย์ 101 ให้ทำสันติภาพด้วยอหิงสา” ช่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน

¹³⁰ เน้นโดยผู้วิจัย

¹³¹ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 293 (ซ้าย) ภาพพระมโหสถของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 294 (กลาง) พระมโหสถที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 295 (ขวา) พระมโหสถที่วัดไร่ดอน

ภาพที่ 296 (ซ้าย) พระมโหสถที่วัดช้างแพงกระจาด

ภาพที่ 297: (ขวา) พระมโหสถที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระมโหสถบัณฑิตที่ช่างนำเสนอ 1 เหตุการณ์ ตรงกับการบรรยายในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2 ดังนี้

...ลำดับนั้น พระมหาสัตว์ได้แสดงห้องนอน 101 ห้องแด่พระเจ้าจุลณี. ครั้นประตูห้องหนึ่งเปิด ประตูทั้งหมดก็เปิด. ครั้นประตูห้องหนึ่งปิด ประตูทั้งหมดก็ปิด. เมื่อพระราชาทอดพระเนตรพลางเสด็จไปข้างหน้า มโหสถโดยเสด็จไปข้างหลัง เสนาทั้งปวงก็เข้าไปสู่อุโมงค์ พระราชาเสด็จออกจากอุโมงค์ มโหสถรู้ว่าเสด็จออก จึงตามออกมาบ้าง ไม่ให้ชนทั้งปวงออก ปิดประตูอุโมงค์เหยียบเครื่องสลักยন্ত্র ประตูใหญ่

80 ประตุน้อย 64 ประตูห้องนอน 101 และโคมดวงประทีป 101 ก็ปิดพร้อมกัน อุโมงค์ทั้งสิ้นก็มีตราวกละโลกันตนรก. **มหาชนทั้งกลัวทั้งสะดุ้งอันมรณภัยคุกคามแล้ว พระมหาสัตว์หีบดาบ**¹³²ซึ่งตนเข้าไปฝังทรายไว้เมื่อวานนี้ แล้วโดดขึ้นจากพื้นสู่อากาศสูง 18 คอก แล้วกลับลงมาจากอากาศ จับพระหัตถ์พระเจ้าจูลินีพรหมทัตไว้ เจื้อด่าบให้ตกพระหฤทัยทูลถามว่า ราชสมบัติในสกลชมพูทวีปเป็นของใคร. พระราชากลัวตรัสตอบว่า เป็นของเธอ. แล้วตรัสว่า เธอจงให้อภัยแก่ข้า. มโหสถทูลว่า พระองค์อย่าตกพระหฤทัยกลัวเลย พระเจ้าข้า. ข้าพระองค์จับดาบด้วยใครจะปลงพระชนม์ก็หาไม่ ข้าพระองค์จับเพื่อจะสำแดงปัญญาภาพของข้าพระองค์...¹³³

จากภาพที่ 304 แสดงให้เห็นว่าผลงานศิลปกรรมที่วัดไร่ต่อน (เขากิว) นำเสนอแตกต่างจากที่อื่นคือวาดเป็นกษัตริย์นั่งขัดสมาธิ (ลักษณะคล้ายพระชาติจันทกุมาร แต่องค์ประกอบภาพต่างกันคือภาพพระจันทกุมารมีเทวดาหะอยู่ด้านบน) การนำเสนอภาพลักษณะนี้เนื่องจากพื้นที่ของภาพคือเสาเพียงด้านเดียวไม่สามารถใส่รายละเอียดได้มากนัก และที่วัดท่าไชยศิริมีรายละเอียดมากกว่าที่อื่นคือเพิ่มภาพอาการตกใจของเหล่ากษัตริย์ 101

6.ญ. พระภุริทัต ยิ่งด้วยศิลปะารมี “ถูกอาลำพายนต์หมองมาจับไป ไม่ทำอันตรายเพราะเกรงศิลปะจะขาด” ช่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 298 (ซ้าย) ภาพพระภุริทัตของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 299(กลาง) พระภุริทัตที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 300 (ขวา) พระภุริทัตที่วัดไร่ต่อน

¹³² เน้นโดยผู้วิจัย

¹³³ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 301 (ซ้าย) พระภุมรินทร์ที่วัดช้างแทงกระจาด

ภาพที่ 302 (ขวา) พระภุมรินทร์ที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระภุมรินทร์ที่ช่างนำเสนอ 1 เหตุการณ์ ตรงกับการบรรยาย
ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2 ดังนี้

...ตั้งนี้แล้ว ก็พาอาลัยพายนี้อย่าง ที่รักษาอุโบสถแห่งพระยานาค เห็นพระยานาคคู่ชดชนดอยู่ที่จอมปลวก จึงยืนอยู่ในที่ไม่ไกล เหยียดมือออกแล้วกล่าว 2 คาถาว่า
ดูก่อนพราหมณ์ ท่านจงจับเอานาคใหญ่นั้น จงส่งแก้วนั้นมาให้เรา. นาคใหญ่นั้นมีรัศมี
ดั่งสีแอมลงค่อมทอง ศีรษะแดง ตัวปรากฏดั่งกองปุยนุ่น นอนอยู่บนจอมปลวก ท่านจง
จับมันเถิดพราหมณ์...¹³⁴ และ...พระมหาสัตว์ ลืมเนตรขึ้นแลเห็นพราหมณ์เนสาท จึง
คิดว่า เราได้คิดแล้วว่า พราหมณ์คนนี้จะทำอันตรายแก่อุโบสถของเรา. เราจึงพาผู้นี้ไป
ยังนาคพิภพ แต่งให้มีสมบัติเป็นอันมาก ไม่ปรารถนาเพื่อจะรับแก้วที่เราให้. แต่บัดนี้ไป
รับเอาหมองมา. ถ้าเราโกรธแก่ผู้ประทุษร้ายมิตร ศีลของเราจักขาด ก็เราได้อิच्छฐาน
อุโบสถ อันประกอบด้วยองค์ 4 ไว้ก่อนแล้ว ต้องให้คงที่อยู่. อาลัยพายนี้อันจะตัด จะเผา
จะฆ่า จะแทงด้วยหาวก็ตามเถิด. เราจะไม่โกรธเขาเลย ถ้าเราจะแลดูเขาด้วยความ
โกรธ เขาก็จะแตกเป็นเหมือนขี้เถ้า. ช่างเถอะทุบตีเราเถอะ เราจักไม่โกรธเลย. ตั้งนี้
แล้วก็หลับเนตรลง ทรงบำเพ็ญอิच्छฐานบารมีไว้เป็นเบื้องหน้า ชุกเศียรเข้าไว้ ณ
ภายในชนคนอนนึ่ง มิได้ไหวติงเลย.¹³⁵

¹³⁴ เรื่องเดียวกัน

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 301 แสดงให้เห็นว่าผลงานศิลปกรรมที่วัดท่าไชยศิริมีรายละเอียดมากกว่าที่อื่นคือเพิ่มภาพเหตุการณ์ตอนพระภูริทัตถูกจับที่กรุงพาราณสี

7.จะ. พระจันทกุมาร ยิ่งด้วยขันติบารมี “จะถูกฆ่าบูชาญ พระอินทร์มาช่วย ภายหลังได้ครองเมือง” ช่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 303 (ซ้าย) ภาพพระจันทกุมารของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 304 (กลาง) พระจันทกุมารที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 305 (ขวา) พระจันทกุมารที่วัดไร่ดอน

ภาพที่ 306 (ซ้าย) พระจันทกุมารที่วัดช้างแทงกระจาด

ภาพที่ 307 (ขวา) พระจันทกุมารที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระจันทกุมารที่ช่างนำเสนอ 1 เหตุการณ์ ตรงกับการบรรยายในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาตก ภาค 2 ดังนี้ “...ลำดับนั้น ท้าวสักกเทวราชทรงสดับเสียงคร่ำครวญของพระนางจันทาเทวีนั้น ทรงทราบเรื่องนั้นแล้ว. ในขณะนั้นนั่นเอง ฉวยเอาค้อนเหล็กอันลุกโหลงแล้ว เสด็จมาสู่พระราชอาสน์แล้ว ให้ปล่อยคนเหล่านั้นทั้งหมด...”¹³⁶

ยกเว้นผลงานศิลปกรรมที่วัดท่าไชยศิริมีรายละเอียดมากกว่าที่อื่นคือเพิ่มภาพเหตุการณ์ตอนพราหมณ์มายุงพระราชและพระราชอาชวกวบ้านขับไล่ รวมเป็น 3 เหตุการณ์ เหตุการณ์ตอนกัณชกาลพราหมณ์ ทูลแก้ปัญหาแก่พระราชนั้นว่า “...ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ ยัญพิงบูชาด้วยพระราชบุตรทั้งหลาย ด้วยพระมเหสีทั้งหลาย ด้วยขาวนิคมทั้งหลาย ด้วยโคอุสุภราชทั้งหลาย ด้วยม้าอาชาไนยทั้งหลาย อย่างละ 4. ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพยัญพิงบูชาด้วยหมวด 4 แห่งสัตว์ทั้งปวง. กัณชกาลพราหมณ์นั้น เมื่อจะถวายพยากรณ์แก่พระราชนั้น ถูกพระราชนั้นทรงถามถึงทางไปสู่สวรรค์ แต่กลับพยากรณ์ทางไปนรก...”¹³⁷ และเหตุการณ์สุดท้ายที่ชาวบ้านขับไล่พระราชอาชวกวบ้านนี้ “...ส่วนมหาชน ครั้นฆ่ากัณชกาลพราหมณ์นั้นแล้ว ก็เริ่มเพื่อจะฆ่าพระราชอาชวกว. พระโพธิสัตว์สวมกอดพระราชบิดาไว้แล้ว มิได้ประทานให้เขาฆ่า. มหาชนกล่าวว่า เราจะให้แต่ชีวิตเท่านั้นแก่พระราชอาชวกวนั้น แต่พวกเราจะไม่ยอมให้ ฉัตรและที่อยู่อาศัย ในพระนครแก่พระราชนั้น. เราจักทำพระราชอาชวกวเป็นคนจัญฑาล แล้วให้ไปอยู่เสียภายนอกพระนคร”¹³⁸

8.นา. พระพรหมนารถ ยิ่งด้วยอุเบกขาบารมี “เป็นพรหมเสด็จแปลงลงมาทรมานพระเจ้าอังกศิราชให้ละมัจฉาปฏิญญ” ช่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

¹³⁶ เรื่องเดียวกัน

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 308 (ซ้าย) ภาพพระพรหมนารทของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 309 (ขวา) พระพรหมนารทที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 310 (ซ้าย) พระพรหมนารทที่วัดช้างแทงกระจาด

ภาพที่ 311 (ขวา) พระพรหมนารทที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระพรหมนารทที่ช่างนำเสนอ 1 เหตุการณ์ ตรงกับการ
บรรยายในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2 [ดังนี้](#)

...ครั้นตกลงใจฉะนี้แล้ว ก็แปลงเพศเป็นมนุษย์ มีวรรณะดังทองคำนำเลื่อมใส ผูกขลุ่ย
มณฑลอันงามจับใจ ปักปิ่นทองไว้ในระหว่างขลุ่ย นุ่งผ้าพื้นแดงไว้ภายใน ทรงผ้า
เปลือกไม้ย้อมผาดไว้ภายนอก กระทำเฉยนิ่งบ่าผ้าหนึ่งเสื่อ อันแล้วไปด้วยเงิน ซึ่งขลุ่ย
ด้วยดาวทอง แล้วเอาภิกขาภาชนะทองใส่สาแทรกอันประดับด้วยมุกดาข้าง 1 เอา
คนโทน้ำแก้วประพาฬใส่ในสาแทรกอีกข้าง 1 เสร็จแล้วก็ยกคานทอง อันงามอนัน
วางเหนือบ่า แล้วเหาะมาโดยอากาศ ด้วยเพศแห่งฤาษีนี้ ไพบโรจน์โชติช่วง ประหนึ่ง

พระจันทร์ (เพ็ญ) ลอยเด่นบนพื้นอากาศ เข้าสู่พื้นใหญ่แห่งจันทกปราสาท ได้ยืนอยู่ ณ เบื้องพระพักตร์พระเจ้าอังคตราช.¹³⁹

ภาพที่ 320 แสดงให้เห็นว่าผลงานศิลปกรรมพระพรหมนารท ที่วัดท่าไชยศิริ นำเสนอ 3 เหตุการณ์ เหตุการณ์ตอนแรกตรงกับการบรรยายในพระไตรปิฎกว่า

...ลำดับนั้น พระเจ้าอังคตราชนั้น เสด็จเข้าไปประทับนั่งบนอาสนะ อันปลาดพระยี่ภู่ มี สัมผัสอันอ่อนนุ่ม ณ ส่วนข้างหนึ่ง. แล้วได้ทรงปราศรัย ถามทุกข์สุขว่า ผู้เป็นเจ้าของ สบายดีอยู่หรือ ลมมิได้กำเริบเสียดแทงหรือ ผู้เป็นเจ้าของเลี้ยงชีวิตโดยมีผีเคืองหรือ ได้ บิณฑบาตพอเอื้อยยาชีวิต ให้เป็นไปอยู่หรือ ผู้เป็นเจ้าของมีอาหารน้อยหรือ จักขุมมิได้เสื่อม ไปจากปรกติหรือ.¹⁴⁰

เหตุการณ์ที่ 2 ในผลงานศิลปกรรมพระพรหมนารท ที่วัดท่าไชยศิริตรงกับ การบรรยายในพระไตรปิฎกว่า

...ในวันที่ 14 พระนางรจจाराชิตาทรงผ้าสีต่าง ๆ แวดล้อมไปด้วยหมู่กุมารี 500 พาหมู่พระพี่เลี้ยงนางนม ลงจากปราสาท 2 ชั้น ด้วยสิริวิลาสอันใหญ่ยิ่ง เสด็จไป ยังจันทกปราสาท เพื่อเฝ้าพระชนกนาถ. ลำดับนั้น พระเจ้าวิเทหราชทอดพระเนตร เห็นพระธิดา ทรงมีพระทัยยินดีขึ้นบาน ให้จัดมหาสักการะต้อนรับ เมื่อจะส่งกลับจึงได้ พระราชทานทรัพย์ 1,000 แล้วส่งไปด้วยตรัสว่า นี้ลูก เจ้าจงให้ทาน. พระนางรจจານัน เสด็จกลับไปยังนิเวศน์ของตนแล้ว วันรุ่งขึ้นจึงทรงรักษาอุโบสถศีล ทรงให้ทานแก่คน กำนักร้า คนเดินทางไกล ยาจกและวานิชเป็นอันมาก...¹⁴¹

เหตุการณ์ที่ 3 ในผลงานศิลปกรรมพระพรหมนารท ที่วัดท่าไชยศิริตรงกับ การบรรยายในพระไตรปิฎกว่า

...พระนางรจจाराชิตานั้นทรงยินดีรำเริงว่า ท้าวเทวราชนั้นจักมาทำความกรุณาใน พระชนกนาถของเรา ด้วยความอนุเคราะห์แก่เรา ดังนี้ จึงน้อมกายลงนมัสการนารท มหาพรหม เหมือนต้นกล้วยทองที่ถูกลมพัดต้อง ฉะนั้น. ฝ่ายพระราชา พอเห็นนารท มหาพรหม ถูกเดชแห่งพรหมคุกคามแล้ว ไม่สามารถจะทรงดำรงอยู่บนราชอาสน์ของ พระองค์ได้ จึงเสด็จลงจากราชอาสน์ ประทับยืนอยู่ที่พื้น แล้วตรัสถามพระนารทถึง เหตุที่เสด็จมา และนามและโคตร...¹⁴²

¹³⁹ เรื่องเดียวกัน

¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน

¹⁴² เรื่องเดียวกัน

9.วิ. พระวิฆ्नุรบัณชิต ยิ่งด้วยสัจจบารมี “เทศนาแก่ปุณณกะยักษ์ที่จับฟาด
จะเอาหัวใจ ให้ละจากพยศร้าย” ช่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 312 (ซ้าย) ภาพพระวิฆ्नุรบัณชิตของ ส. ธรรมภักดี
(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 313 (ขวา) พระวิฆ्नุรบัณชิตที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 314 (ซ้าย) พระวิฆ्नุรบัณชิตที่วัดช้างแทงกระจาด

ภาพที่ 315 (ขวา) พระวิฆ्नุรบัณชิตที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระวิฆ्नุรบัณชิตที่ช่างนำเสนอ 2 เหตุการณ์ ตรงกับการ
บรรยายในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2 เหตุการณ์ที่ 1
บรรยายความ ดังนี้

...ก็ปุณณกยักร์ ยืนอยู่บนยอดบรรพตนั้นเอง ขว้างพระมหาสัตว์ลงไปพื้นแผ่นดิน ครั้งแรกพระมหาสัตว์ตกลงไกลประมาณ 15 โยชน์ แล้วยื่นมือออกไปจับเท้าทั้ง 2 ของพระมหาสัตว์ ยกขึ้นให้มีศีรษะลงเบื้องต่ำ มองดูหน้าทราบบว่ายังไม่ตาย จึงขว้างพระมหาสัตว์ไปอีก¹⁴³

เหตุการณ์ที่ 2 ในศิลปกรรมเรื่องพระวิชรุบัณฑิตบรรยายความ ดังนี้ ...พระศาสดา เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้น จึงตรัสพระคาถาว่า ปุณณกยักร์นั้น ธิบาย วิชรบัณฑิตอำมาตย์ ผู้ประเสริฐที่สุดของชาวกรุงรัฐวางลงบนยอดเขา เห็นวิชรบัณฑิตผู้มี ปัญญาไม่ทราบนั่งอยู่ จึงถามว่า ท่านอันข้าพเจ้ายกขึ้นจากเหวแล้ว วันนี้ ข้าพเจ้ามีกิจ ที่จะต้องทำด้วยทหทัยของท่าน ท่านจงแสดงสาธุนธรรมทั้งหมดนั้น ให้ปรากฏแก่ ข้าพเจ้า ในวันนี้...¹⁴⁴

ภาพที่ 314 แสดงให้เห็นว่าผลงานศิลปกรรมที่วัดท่าไชยศิริช่างวาดมากกว่า ที่อื่น 1 เหตุการณ์ ดังที่มีการบรรยายความว่า

...พระมหาสัตว์บันลือสีหนาทด้วยประการอย่างนี้ จะได้สะดุ้งกลัวหามิได้ เป็นผู้หมด ภัย อดอาจตั้งพระยาไกรสรราชสีห์ ทำอธิษฐานบารมีให้เป็นปุเรจาริกว่า ผ่าสาฎกของ อาตมาผืนนี้ จงอย่าหลุดลุ่ยออกจากร่างกายของอาตมา แล้วนุ่งผ้าให้แน่น จับหางม้า ด้วยมือทั้งสอง กระหวัดหางม้าไว้ให้มั่น เอาเท้าทั้งสองเกี่ยวขาม้าไว้ให้แน่น กล่าวว่่า ดูก่อนมาณพ ข้าพเจ้าจับหางม้าแล้ว ท่านจงไปตามความชอบใจเถิด. ขณะนั้น ปุณณก ยักร์ได้ให้สัญญาแก่มามโนมัยสินธพ ส่วนมามโนมัยสินธพนั้น ได้พาวิชรบัณฑิตเหาะไป ในอากาศ...¹⁴⁵

10.เว. พระเวสสันดร ยิ่งด้วยทานบารมี “ให้ช่างเผือก ลูก เมียเปนทาน 9 เดือนครึ่ง กลับจากเขาวงกตครองเมือง” ช่างสร้างสรรค์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

¹⁴³ เรื่องเดียวกัน

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน

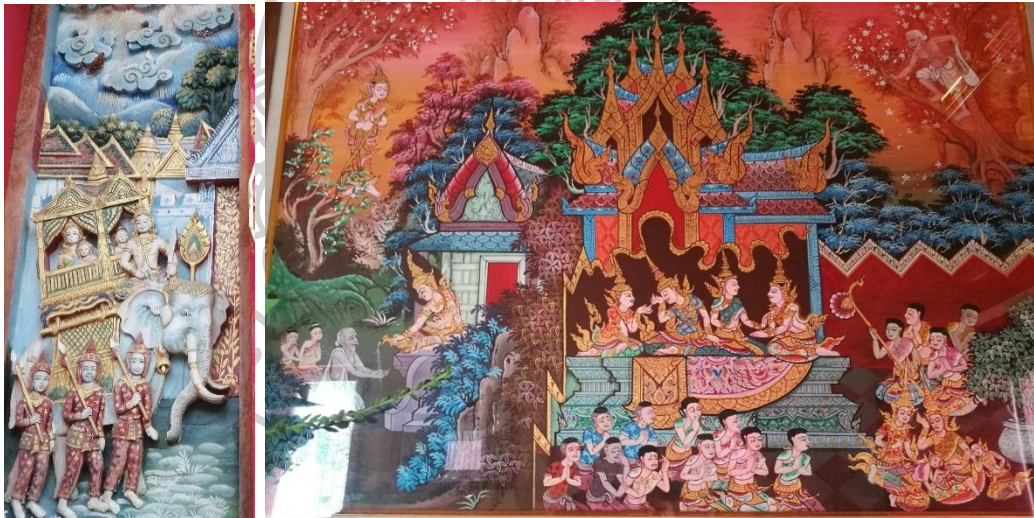

ภาพที่ 316 (ซ้าย) ภาพพระเวสสันดรของ ส. ธรรมภักดี

(ที่มา <https://8flying.blogspot.com/>)

ภาพที่ 317(กลาง) พระเวสสันดรที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 318 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดไร่ต่อน

ภาพที่ 319 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดช้างแพงกระเจาด

ภาพที่ 320 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดรที่วัดเขาย้อยและวัดไร่ต่อน (เขากิว) ช่างนำเสนอมานำเสนอ 1 เหตุการณ์ซึ่งเป็นเหตุการณ์ใน “กัณฑ์หิมพานต์” ตรงกับการบรรยายในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2 ว่า “...พระเวสสันดรมหาสัตว์ทอดพระเนตร

เห็นพราหมณ์ทั้งหลาย ก็บ้ายข้างที่นั่งไปสู่วัดที่พราหมณ์เหล่านั้นยืนอยู่ ประทับบนคอช้าง”¹⁴⁶ ผลงานศิลปกรรมที่วัดวัดช้างแท่งกระเจาแนะนำเสนอเหตุการณ์ตอนนครกัณฑ์ และที่วัดท่าไชยศิรินำเสนอเหตุการณ์แตกต่างจากที่อื่น มี 5 เหตุการณ์ คือ ตอนชุกอยู่บนต้นไม้ระหว่างเดินทางมาขอพระกัณฑ์พระชาลี เลือ 3 ตัวขวางทางพระนางมัทรี พระเวสสันดรยกพระกัณฑ์พระชาลีให้ชุก และเหตุการณ์ในกัณฑ์ฉกษัตริย์อีก 2 เหตุการณ์

จากผลงานศิลปกรรมเรื่อง “ทศชาติชาดก” ข้างต้นพบว่าเจ้าของสถานที่หรือเจ้าอาวาสวัดแต่ละแห่งล้วนมีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอเรื่องเล่า “ทศชาติชาดก” ไปในทิศทางเดียวกันคือ เรื่องทศชาติชาดกเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติที่สำคัญ เป็นเนื้อเรื่องที่เหมาะสมกับสถานที่และมีการนำเสนอคติข้อคิดสำคัญช่วงเพชรบุรีจึงต้องการนำเรื่องเล่านี้มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และเพื่อต้องการประดับตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม โดยแต่ละเหตุการณ์ข้างได้เลือกนำเสนอเหตุการณ์ตอนที่พระโพธิสัตว์อยู่ในอาการที่ “สง่างาม” ดังปรากฏในข้อมูลข้างต้นแล้ว ต่างจากวรรณกรรมที่มีการพรรณนาภาพที่พระโพธิสัตว์ได้รับความทรมาณและมีบางอาการที่ไม่น่าดูไม่น่าชม ดังตัวอย่างที่ชัดเจนคือ พระชาติที่ 6 ภูริทัต มีการบรรยายภาพที่พระภูริทัตถูกจับและอาลัยพายนัทรมาณว่า “ลำดับนั้น อาลัยพายนก็ไ้ช้ยาและมนต์ จับทางพระมหาสัตว์หิวให้ศีระห้อยลงเบื้องต่ำ เขย่า ให้สารถอาหารที่มีอยู่แล้ว¹⁴⁷ ให้นอนเหยียดยาวที่พื้นดิน เหยียบย่ำด้วยเท้า เหมือนคนนวดถั่ว กระดูกเหมือนจะแหลกเป็นจุนออกไป จับทางพระมหาสัตว์หิวให้ศีระห้อยลงข้างล่างอีก ฟาดลงเหมือนฟาดผ้า. พระมหาสัตว์แม่เสวยทุกขเวทนาถึงปานนี้ ก็ไม่โกรธเลย.”¹⁴⁸ ดังที่มีการพรรณนาในบทประพันธ์จะเห็นได้ว่าช่างไม่น่าลักษณะหรืออาการที่แสดงความทุกขเวทนาของพระโพธิสัตว์มานำเสนอไว้ในผลงานศิลปกรรม

ผลงานส่วนใหญ่ช่างเลือกสร้างสรรค์ภาพตรงตามผลงานของ ส.ธรรมภักดี เนื่องจากช่างเห็นว่าภาพของส.ธรรมภักดีดังกล่าวแนะนำเสนอไว้ชัดเจน และเป็นภาพเหตุการณ์ที่สื่อถึงเรื่องเล่าทั้งหมดของแต่ละพระชาติได้ อีกทั้งการเลือกนำเสนอภาพบางพระชาติในพื้นที่ที่มีจำกัด เช่น พระจันทกุมารและพระมหอสถที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ที่ช่างสร้างสรรค์ในลักษณะที่เป็นภาพพระโพธิสัตว์นั่งขัดสมาธิโดดเด่นตรงกลางภาพ รวมทั้งการสร้างสรรค์ผลงานที่วัดท่าไชยศิริที่นำเสนอ

¹⁴⁶ เรื่องเดียวกัน

¹⁴⁷ เน้นโดยผู้วิจัย

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน

แตกต่างจากภาพของ ส.ธรรมภักดี แต่หากพิจารณาในแง่อนุภาคทางคติชนพบว่า การสร้างสรรค์เรื่องเล่าทศชาติชาดก มีอนุภาคที่น่าสนใจคืออนุภาคตัวละคร “พระโพธิสัตว์” ที่ยังคงมีการแสดงรายละเอียดที่เป็นการเน้นย้ำบุคลิกลักษณะของพระโพธิสัตว์ โดยให้ความสำคัญกับ “ความสง่างาม” ของพระโพธิสัตว์เป็นหลัก

นอกจาก “ความสง่างาม” ของพระโพธิสัตว์ที่ช่างให้ความสำคัญนำเสนอผ่านงานศิลปกรรมแล้ว อนุภาคที่น่าสนใจในเรื่องทศชาติชาดกยังแสดงลักษณะพระโพธิสัตว์ว่าเป็น “ผู้มีบุญบารมี” ดังนี้ เรื่องพระเทมีย์และเรื่องพระโมหสถ ช่างสร้างสรรค์ให้เห็นอาการที่พระโพธิสัตว์มีกำลังยกรถ หรืออาการเงี้ยวตาบเพื่อปราชญ์พระราชาแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีพลังกำลังและปัญญา เรื่องพระมหาชนกและพระเนมิราช ช่างสร้างสรรค์ให้มีเทวดานางฟ้ามาอุ้มหรือพาพระโพธิสัตว์ไปยังที่ต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ เรื่องพระสุวรรณสาม พระภูริทัต พระจันทกุมารและพระวิฑูรย์บัณฑิต ช่างสร้างสรรค์ให้พระโพธิสัตว์มีอาการสงบนิ่งไม่แสดงอาการเศร้าโศกโกรธแค้นแม้จะมีศัตรูมาทำร้ายพระองค์แสดงให้เห็นการให้อภัย การวางเฉย เรื่องพระพรหมนารถและพระเวสสันดร ช่างสร้างสรรค์เป็นภาพพระโพธิสัตว์กำลังช่วยเหลือบุคคลอื่นแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ช่วยเหลือ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมทศชาติชาดกดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่าช่างมุ่งนำเสนอลักษณะของ “ผู้มีบุญบารมี” ว่า “เป็นผู้มีพลังกำลัง มีปัญญา รู้จักการวางเฉย การให้อภัย เป็นผู้ช่วยเหลือและผู้ได้รับความช่วยเหลือ”

พระเวสสันดรชาดก

ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าพระเวสสันดรชาดกช่างเพชรบุรีในช่วงปีการศึกษาวิจัยพบที่วัดโตนดหลวง วัดช้างแทงกระจาด วัดรัตนตรัย วัดข่อย วัดถ้ำแก้ว และวัดพระรูปดังต่อไปนี้

ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดร ที่วัดโตนดหลวง

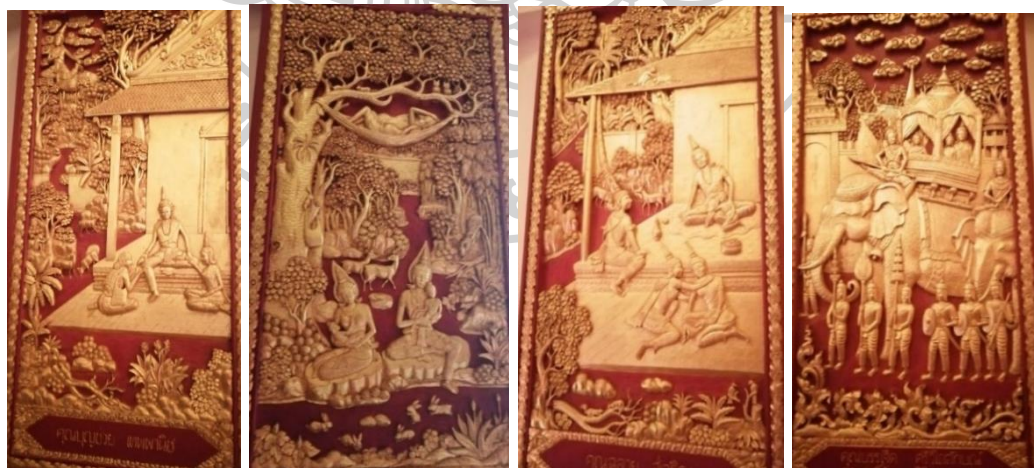
ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์และช่างสำรวย เอ็มโอษฐ์เป็นผู้ออกแบบและรับผิดชอบในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดรที่วัดโตนดหลวง คือสร้างสรรค์เป็นงานแกะสลักลงสีไว้ที่ผนังด้านในพระอุโบสถ เริ่มตั้งแต่ปฐมเหตุมหาเวสสันดรชาดกจนถึงกัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 321 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดโตนดหลวง ปฐมเหตุ-กัณฑ์ที่ 4

ภาพที่ 322 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดโตนดหลวง กัณฑ์ที่ 5-กัณฑ์ที่ 9

ภาพที่ 323 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดโตนดหลวง กัณฑ์ที่ 10-กัณฑ์ที่ 13

ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดร ที่วัดช้างแท่งกระเจาด

ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดรที่วัดช้างแท่งกระเจาดเป็นผลงานชุดเดียวกันกับทศชาติชาดก คือสร้างสรรค์เป็นงานแกะสลักลงสีไว้ที่บ้านประตูหน้าต่างพระอุโบสถ เริ่มตั้งแต่ “ปฐมเหตุมหาเวสสันดรชาดก ตอนพระพุทธองค์ทรงแสดงมหาชาติ 13 กัณฑ์ในสมาคมพระญาติศากยวงศ์และพระอริยสงฆ์”¹⁴⁹ และภาพกัณฑ์ที่ 1 จนถึงกัณฑ์ที่ 13 รวม 14 ภาพ มีลักษณะการจัดวางองค์ประกอบภาพตามแบบภาพของ ส.ธรรมภักดี ดังนี้

ภาพที่ 324 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช้างแท่งกระเจาด ปฐมเหตุ-กัณฑ์ที่ 5

ภาพที่ 325 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช้างแท่งกระเจาด กัณฑ์ที่ 6-กัณฑ์ที่ 9

¹⁴⁹ ข้อความตามคำบรรยายภาพของ ส.ธรรมภักดี

ภาพที่ 326 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช้างแท่งกระจาด กัณฑ์ที่ 10-กัณฑ์ที่ 13

ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดร ที่วัดข่อย

ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดร ที่วัดข่อย เป็นผลงานแกะสลักไม้ทาสีทอง ประดับที่ผนังเหนือพระประธานด้านในพระธาตุฉิมพลีพระเศวตฉัตรนวโกฏิ นำเสนอเรื่องเวสสันดรชาดก ครบทั้ง 13 กัณฑ์ ผลงานนี้สร้างขึ้นตามเจตนาหลักของเจ้าอาวาสและจากคำแนะนำของช่างชาตินิทร ชื่นใจที่ต้องการสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับพระเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นพระชาติสุดท้ายก่อนจะเสวยพระชาติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ อีกทั้งเรื่องเวสสันดรชาดกยังเป็นเรื่องที่คนเพชรบุรีคุ้นเคย เพราะที่วัดต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรียังคงมีการเทศน์มหาชาติอยู่เป็นประจำต่อเนื่องทุกปี (ชาตินิทร ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2563)

ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดรมีคำบรรยายใต้ภาพ ดังนี้

ภาพที่ 327 พระเวสสันดรที่วัดข่อย กัณฑ์ที่ 1

ภาพกัณฑ์ที่ 1 ทศพร มีคำบรรยายว่า “พระอินทร์ประสาทพรแก่พระนางมุสดีจุติลงมาเกิดเป็นพระราชมารดาพระเวสสันดร”

ภาพที่ 328 พระเวสสันดรที่วัดช่อย กัณฑ์ที่ 2-กัณฑ์ที่ 3

กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์ มีคำบรรยายว่า “พระเวสสันดรพระราชทานช้างเผือก ชาวเมืองโกธแค้นให้เนรเทศไปอยู่ยังเขาวงกต” และกัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์ มีคำบรรยายว่า “พระเวสสันดรพระราชทานม้าและราชรถแก่พราหมณ์ที่ตามมาขออนอกเมืองเซตุนจนหมด”

ภาพที่ 329 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช่อย กัณฑ์ที่ 4-กัณฑ์ที่ 5

กัณฑ์ที่ 4 วันประเวศน์ มีคำบรรยายว่า “สีกษัตริย์ต้องเดินดง ตั้งพระทัยมุ่งตรงสู่ยังเขาวงกตเพื่อจะทรงบำเพ็ญพรตเป็นฤๅษี” และกัณฑ์ที่ 5 ชุชก มีคำบรรยายว่า “ชูชกพานางอมิตดาลูกสาวเพื่อนที่รับฝากทองของแกล้วยกยกอนำไปใช้หมด”

ภาพที่ 330 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช่อย กัณฑ์ที่ 6-กัณฑ์ที่ 7

กัณฑ์ที่ 6 จุลพน มีคำบรรยายว่า “ชูชกชูกลูกพริกขิง โภกพรานเจตบุตร
ว่าเป็นกล่องใส่พระราชสาส์นของพระเจ้ากรุงสุโขทัย” และกัณฑ์ที่ 7 มหาพน มีคำบรรยายว่า “อจุต
ฤๅษียอมเชื่อคารมของชูชกเฒ่าเจ้าเล่ห์เลยบอกและชี้ทางให้ไปสู่ยังเขาวงกต”

ภาพที่ 331 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช้อย กัณฑ์ที่ 8-กัณฑ์ที่ 9

กัณฑ์ที่ 8 กุมาร มีคำบรรยายว่า “พระเวสสันดรตรัสเรียกลูกกัณฑ์หา ซาลีสขึ้น
จากสระที่ซ่อนองค์เพื่อนำไปให้ทานแก่เฒ่าชูชก” และกัณฑ์ที่ 9 มัทรี มีคำบรรยายว่า “พระนางมัทรี
ทรงพระนมกรทูลวอนไหว้ขอทางเทพเจ้า 3 สัตว์ที่มา কিনมรรคาไว้”

ภาพที่ 332 เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช้อย กัณฑ์ที่ 10-กัณฑ์ที่ 11

กัณฑ์ที่ 10 สักกบรรพ มีคำบรรยายว่า “พระอินทร์จำแลงเป็นพราหมณ์มา
ขอพระนางมัทรี แล้วถวายคืนและประสาทพร 8 ประการ” และกัณฑ์ที่ 11 มหาราช มีคำบรรยายว่า
“เทพเจ้าจำแลงเป็นพระเวสสันดรและพระนางมัทรีมาอุ้มชูสองกุมารให้เสวยนมด้วยเมตตา”

ภาพที่ 333 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระเวสสันดรที่วัดช้อย กัณฑ์ที่ 12-กัณฑ์ที่ 13

กัณฑ์ที่ 12 ฉกษัตริย์ มีคำบรรยายว่า “ทั้งหกกษัตริย์ถึงวิสัยญญาภาพสลบลง เมื่อได้พบหน้ากัน ณ พระอาศรมที่เขาวงกต” และกัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์ มีคำบรรยายว่า “หกกษัตริย์ นำพยุหโยธาเสด็จกลับจากเขาวงกตแล้วขึ้นครองนครเซตุรแทนพระราชบิดา”

น่าสังเกตว่าผลงานศิลปกรรมเรื่องเวสสันดรชาดกที่พระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐานวโกฏิอยู่บริเวณผนังด้านในเหนือระดับพระประธานทำให้มองเห็นยาก นักท่องเที่ยวเห็นรายละเอียดของภาพไม่ชัดเจนเนื่องจากอยู่ในพื้นที่สูงเหนือระดับสายตาและทาสีทองสีเดียว ลักษณะดังกล่าวผู้วิจัยมองว่าเป็นการสร้างสรรคเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติเพื่อแสดงความเป็นพุทธสถาน และการที่ช่างเลือกสร้างสรรคเฉพาะเรื่องเวสสันดรชาดก ไม่สร้างพุทธประวัติหรือชาดกเรื่องอื่น เนื่องจากมีการสร้างสรรคศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติและทศชาติชาดกไว้ที่พระอุโบสถแล้ว¹⁵⁰ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความเหมาะสมที่จะสร้างสรรคเรื่องเล่าดังกล่าวมากกว่า

ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดร ที่วัดรัตนตรัย

ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดร ที่วัดรัตนตรัย เป็นผลงานจิตรกรรมตามแบบจิตรกรรมประเพณีประดับที่ฝาผนังด้านในพระอุโบสถ นำเสนอเรื่องเวสสันดรชาดก ครบทั้ง 13 กัณฑ์ โดยสร้างสรรคเป็นภาพเหตุการณ์ต่อเนื่องกันหลายเหตุการณ์ ดังนี้

¹⁵⁰ ปัจจุบัน (พ.ศ.2565) อยู่ระหว่างการบูรณะและสร้างสรรคศิลปกรรมมาแทนของเดิมที่รื้อไปเมื่อปีพ.ศ.2564

ภาพที่ 334 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 1-กัณฑ์ที่ 2

ภาพที่ 335 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 3

ภาพที่ 336 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 4

ภาพที่ 337 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 5-กัณฑ์ที่ 6

ภาพที่ 338 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 7-กัณฑ์ที่ 8

ภาพที่ 339 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 9

ภาพที่ 340 (ซ้าย) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 10

ภาพที่ 341 (ขวา) พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 11-กัณฑ์ที่ 12

ภาพที่ 342 พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 13

การนำเสนอผลงานศิลปกรรมที่วัดรัตนตรัย ช่างนำเสนอภาพเหตุการณ์สำคัญของแต่ละกัณฑ์เหมือนศิลปกรรมที่อื่น ๆ ยกเว้นภาพเหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอแตกต่าง คือ การนำเสนอภาพเหตุการณ์ใน กัณฑ์ที่ 8 “กัณฑ์กุมาร” ส่วนใหญ่จะนำเสนอเป็นภาพสองกุมารซ่อนตัวที่สระบัว หรือพระชาลิเกอดพระบาทพระเวสสันดรที่ริมสระบัว หรือภาพพระเวสสันดรมอบสองกุมารให้ชูชกที่พระอาศรม สำหรับศิลปกรรมที่วัดรัตนตรัย นอกจากภาพที่สระบัวแล้วช่างนำเสนอภาพตอนที่ชูชกนอนรอเพื่อจะขอ 2 กุมาร โดยวาดเป็นภาพชูชกนอนรอที่หน้าอาศรมของพระเวสสันดร

ภาพที่ 343 พระเวสสันดรที่วัดรัตนตรัย กัณฑ์ที่ 8

การนำเสนอภาพเหตุการณ์ชูชกนอนรอที่หน้าพระอาศรมแสดงให้เห็นว่าชูชกเป็นผู้มีไหวพริบ สามารถวิเคราะห์ความคิด พฤติกรรมของพระนางมัทรีได้ว่าจะไม่ยินยอมมอบสองกุมารให้ตน จึงอดทนรอเวลาที่พระนางมัทรีเข้าป่าหาอาหารแล้วจึงเข้าไปพบพระเวสสันดรเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ดังบทประพันธ์ที่บรรยายเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

...มาเจาะเข้าก็ประจักษ์เจียวจริงดังวาจาจอมอจูด ก็จวนเย็นเย่าจำจะหยุดอยู่ที่นี้
น้อยหนึ่งก่อน การโลกก็อันถ้วนได้ก็ไมติโดยบุราณ หนึ่งพระยุพอดเขาวมาลย์มาศม์ทรี จะ
เสด็จจากพนัศพนาลีสู่พระอาศรม สักขัตระจะชื่นชมชวนกันฉันผลไม้เมื่อไสมยามนี้ สัตริ
ย์อมตรองตริกนิกไม่เหน้อยหน่ายในเส่นหา ไหนนางพญาจะยินยอมพร้อมด้วยพระราชา

ศรัทธา ทางจะทักท้วงหวังให้ข้าเขื่อนแซ จะให้ท้าวเธอผิดผวนปรวนแปรประวัติเวียนเข้า
วงม้อมารมัจฉิริยสะโหมหา มาตุค้ำโม หนึ่งทางก็เป็นธรรมดาชั่วอุคน บรรดาหญิงนี้ยอมแยบ
ยนต์ยอถมารยา ยามจะยกยอตั้งมิ่งมหามกุฎทาน มักกระทำสลวานไว้ไว้ ให้ท้าวเธอทวนเห
เหือดหาย เปนทางทานอันตรายเรีสร้าง จะขัดเคืองระคายข้างปฏิคาหกเห็นดังอกออดมา
เสว้ ต่อวันพรุ๊กนี้นางพญาจะเฝ้ารยาตราลีลาศเล็มผลาผล แต่หน่อพระทศพลพ่อลูกทั้งสาม
กระษัตริ จะเสด็จอยู่ณวงวัดวนาศรม เปนวันอุดมดิถีบัณรสีอุโบสถ สมเด็จพระดาบศจะ
บำเพ็ญเพิ่มพระโพธิญาณทานบารมี มาตราจะขอพระหน่อน้อยทั้งสองศรีนี้สดวกตาย จะ
บริจาคนให้จ่าย ๆ ด้วยใจงาม พรุ๊กนี้เข้าก็เป็นยามยิ่งมิ่งมงคลพ้นจากยามยาย เปนบูรณาดี
ทางลาภ ได้แล้วไม่เกรงจะกราบบังคมลา จะพาพระพี่น้องทั้งสองคลาให้คลาศแคล้ว อย่าให้
นางแก้วเกษกระษัตริได้ทศนาหน่อพระศรีสรรเพชญ์เพศสันดร จำจะผันผอนหาที่พึ่งให้พ้น
ไภย ตะแก่เลียบศิลาหาได้ชอกสิงขร พอจะชุกซอนเสื่อสิ่งสัตว์ร้าย เอาถุงเสบียงเบี่ยงบาย
สับดลงลาดต่างหมอน เหนื่อยมาพราหมณ์ก็นอนหลับไป กิริยาข้างสิงขรนั้นไซ้ กับอาศรม
พระบรมราชฤทธิพระมัทรีนั้นไซ้ มีสูใกล้สูใกลกันนักแล ^{๓๑}

ผู้วิจัยเห็นว่า การนำเสนอภาพเหตุการณ์ชุกกอนอรอที่หน้าพระอาศรม
นำเสนอใจลักษณะที่นำเสนอแตกต่างจากที่อื่น การนำเสนอภาพที่แตกต่างออกไปแสดงให้เห็นถึงความ
ตั้งใจเลือกฉากเหตุการณ์ที่ช่างประทับใจซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าช่างเห็นความสำคัญของ “ปัญญา” และ
“การอดทนรอเพื่อความสำเร็จ” ที่แสดงให้เห็นผ่านพฤติกรรมของชุกกในเหตุการณ์ดังที่กล่าวมา

ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดร ที่วัดถ้ำแก้ว

ผลงานศิลปกรรมที่วัดถ้ำแก้วเป็นปูนปั้นลอยตัวได้ต้นไม้หน้าหอศิลปรัตน
กันทร วัดถ้ำแก้ว นำเสนอเหตุการณ์ตอนชุกกพากันหาขาลีเดินทางในป่าซึ่งเป็นเหตุการณ์ในภณท์ที่
11 “มหाराช” ผลงานนี้สร้างขึ้นตามเจตนาหลักของคณะกรรมการหอศิลป์ที่ต้องการนำเสนอ
เรื่องราวในพุทธประวัติและให้สัมพันธ์กับสถานที่คือ ใต้ต้นไม้หน้าหอศิลป์และเพื่อประดับตกแต่งพระ
อุโบสถให้สวยงาม

¹⁵¹ เรื่องเดียวกัน

ภาพที่ 344 ศิลปกรรมชูชกกับสองกุมารที่วัดลำแก้ว

ศิลปกรรมที่วัดลำแก้วสร้างสรรค์เป็นตัวละครจากเรื่องเวสสันดรชาดกในลักษณะที่พระกัณหาพระราชาสีวังที่ซุ่มประตูและชูชกสอยมกกะลีผล ผลงานชิ้นนี้เกิดจากแนวคิดของช่างที่ต้องการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมให้สัมพันธ์กับพื้นที่ กล่าวคือพื้นที่จัดวางผลงานเป็นซุ่มประตูทางเข้าและมีต้นไม้ใหญ่อยู่ใกล้เคียง ช่างต้องการให้ผลงานศิลปกรรมมีความโดดเด่นและน่าสนใจ รวมทั้งเล่าเรื่องราวให้สัมพันธ์กับพื้นที่จึงนำเสนอเป็นศิลปกรรมปูนปั้นรูปกัณหาชาลีวียงอยู่ที่ซุ่มประตู ขณะที่ชูชกกำลังสอยมกกะลีผลที่ต้นไม้ใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียงกันนั้น เพราะสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าต้นไม้ในวรรณคดีหรือแสดงให้เห็นว่าเป็นป่าหิมพานต์ได้ชัดเจนที่สุด คือ “มกกะลีผล” (ชัชวาลย์ สหัสสพาศน์, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2564) ช่างจึงสร้างสรรค์ผลงานออกมาในลักษณะดังกล่าว ทำให้ผลงานที่ปรากฏมีทั้งความสวยงามและแปลกตาแตกต่างจากที่อื่น

ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดร ที่วัดพระรูป

ศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดรที่กำแพงทางเข้าวัดพระรูป เป็นศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำ สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสื่อถึงการเทศน์มหาชาติที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในเรื่องเล่าวิถีชีวิต ซึ่งในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงการเลือกตอนที่มาสื่อแทนเรื่องเวสสันดร คือ “กัณฑ์กุมาร” ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 345 พระเวสสันดรที่วัดพระรูป

ช่างเลือกสร้างสรรค์เฉพาะตอนกัณฑ์กุมารเพื่อสื่อถึงเรื่องพระเวสสันดรตามความศรัทธาต่อกัณฑ์ที่เลือกมาดังที่กล่าวไว้แล้วในหัวข้อวิธีคิดในการเลือกเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระเวสสันดรที่จังหวัดเพชรบุรีมีทั้งที่นำเสนอตรงตามผลงานศิลปกรรมเรื่องเวสสันดรของ ส.ธรรมภักดี คือภาพทั้งหมดรวม 14 ภาพเริ่มแต่แต่ปฐมเหตุจนถึงกัณฑ์ที่ 13 และการนำเสนอเฉพาะกัณฑ์ที่ 1 ถึงกัณฑ์ที่ 13 ไม่นำเสนอภาพเหตุการณ์ตอนปฐมเหตุ ทั้งยังมีลักษณะการนำเสนอที่เป็นการสร้างสรรค์ใหม่ให้สอดคล้องกับพื้นที่และความศรัทธาของเจ้าภาพคือการสร้างสรรค์ผลงานที่วัดรัตนตรัยและวัดพระรูป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีมีความเข้าใจเรื่องพระเวสสันดรอย่างลึกซึ้งซึ่งสามารถเลือกนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์สำคัญได้ อย่างไรก็ตามการเลือกนำเสนอเฉพาะบางเหตุการณ์ดังกล่าว นำสนใจว่าช่างสร้างสรรค์ตัวละคร “ชูชก” โดยแสดงรูปลักษณ์ของตัวละครตามที่บรรยายไว้ในบทประพันธ์นำเสนอออกมาเป็นผลงานศิลปกรรมดังกล่าวอย่างเด่นชัด ซึ่งเกิดจากการที่ช่างศึกษาตัวบทเรื่องพระเวสสันดรเกี่ยวกับลักษณะของชูชกและพยายามใส่รายละเอียดให้ตรงตามตัวบทที่ศึกษามา (ชัชวาลย์ สหัสสพาศน์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2562) การเลือกนำเสนอตัวละครชูชกในเรื่องพระเวสสันดรซึ่งเป็นตัวละครที่มีลักษณะเด่นประการหนึ่งคือ “มีปัญญา” และเหตุการณ์ที่ช่างนำเสนอแสดงให้เห็นว่าชูชกประสบความสำเร็จจากปัญญาของตน เมื่อพิจารณาประกอบกับข้อสังเกตที่ผู้วิจัยกล่าวถึงการสร้างสรรค์ผลงานที่วัดรัตนตรัย ที่ช่างสร้างสรรค์รายละเอียดภาพชูชกนอนรอหน้าอาศรมจะเห็นได้ว่าการสร้างสรรค์ผลงานที่นำเสนออนุภาคตัวละครชูชกเป็นการให้ความสำคัญกับผู้มีปัญญา

การนำเสนอผลงานศิลปกรรมทศชาติชาติกและเวสสันดรชาติกของช่างเพชรบุรีในงานศิลปกรรมดังกล่าวมีทั้งที่นำเสนอตามแบบประเพณีนิยมตามที่เคยสร้างสรรค์สืบต่อกันมาและนำเสนอตามแบบผลงานของ ส.ธรรมภักดีเพื่อสามารถสื่อสารกับผู้ชมผลงานให้เข้าใจเรื่องง่ายและจากข้อมูลข้างต้น มีข้อน่าสังเกต 3 ประการ คือ ประการที่ 1 การนำเสนอศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติด้วยผลงานศิลปกรรมลักษณะต่าง ๆ สัมพันธ์กับพื้นที่นำเสนอผลงาน กล่าวคือ ผลงานจิตรกรรมมักจะนำเสนอที่ผนังด้านในพระอุโบสถ ผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้ มักนำเสนอที่บานประตูหน้าต่างของพระอุโบสถ ในขณะที่ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นจะนำเสนอในพื้นที่ที่หลากหลาย จากข้อมูลข้างต้นพบที่หน้าบันศาลา กำแพงด้านหน้าวัด และผนังด้านในพระอุโบสถ ประการที่ 2 คือ จากกลุ่มข้อมูลหลักที่ศึกษาพบว่า การนำเสนอเรื่องเล่าปฐมสมโพธิกถาในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีส่วนใหญ่เป็นงานศิลปกรรมประเภทจิตรกรรม และอยู่ที่ผนังด้านในพระอุโบสถ และประการที่ 3 คือ จุดประสงค์หลักของการสร้างเรื่องพระปฐมสมโพธิกถาคือต้องการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เพื่อประดับตกแต่งศาสนสถานให้สวยงาม เพื่อเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในการแสดงให้เห็นถึงสถานที่ทางพุทธศาสนา และเพื่อประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาหรือบุคคลทั่วไปได้เรียนรู้พุทธประวัติจากผลงานศิลปกรรมดังกล่าว

ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาติกในผลงานศิลปกรรมดังที่กล่าวในหัวข้อ 3.2.1 เรื่องเล่าพุทธประวัติ และ 3.2.2 ชาติกในงานศิลปกรรม ผู้วิจัยนำข้อมูลการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดอนุภาคทางคติชนและการสร้างสรรค์ผลงานมาสรุปได้ดังหัวข้อต่อไปนี้

3.2.3 การเล่าเรื่องพุทธประวัติและชาติกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การเล่าเรื่องพุทธประวัติและชาติกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ผลงานส่วนหนึ่งช่างสร้างสรรค์ตามแบบผลงานของ ส.ธรรมภักดี อีกส่วนหนึ่งสร้างสรรค์ตามแบบศิลปกรรมแบบประเพณีลักษณะเดียวกันกับศิลปกรรมที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ อย่างไรก็ตามผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีบางผลงานมีความน่าสนใจที่แสดงให้ถึงความตั้งใจเลือกมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรม การเลือกบางเหตุการณ์ในพุทธประวัติและชาติกมาเล่ามีทั้งที่เป็นการเล่าอนุภาคเดียวและเล่าผ่านหลายอนุภาค ดังนี้

3.2.3.1 การนำเสนอเพียงอนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง

ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาติกที่นำเสนอเพียงอนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 7แสดงรายละเอียดศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดก
ที่นำเสนอเพียงอนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง

เรื่องเล่า	อนุภาค	จำนวนครั้งที่พบ	สถานที่
พุทธประวัติ	ประสูติ	1	วัดเขาย้อย
	ราชาภิเษก	1	วัดนอกปากทะเล
	ตัดโมฬี	1	วัดต้นสน
	พรหมอาราธนา	1	วัดรัตนตรัย
	เสด็จลงจากดาวดึงส์	1	วัดชีวีประเสริฐ
พระมาลัย	พระมาลัยโปรดสัตว์นรก	1	วัดพระรูป
พระเวสสันดร	ชูชกพากัณหาชาลีเดินป่า	1	วัดถ้ำแก้ว
	ชูชกขอสงกุมาร	1	วัดพระรูป

ข้อมูลจากตารางพบว่าศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติที่นำเสนออนุภาคใดอนุภาคหนึ่งพบอนุภาคเกี่ยวกับ “การสอนหรือการช่วยเหลือ” มากที่สุดคือพบจากอนุภาคพรหมอาราธนา อนุภาคเสด็จลงจากดาวดึงส์ อนุภาคพระมาลัยโปรดสัตว์นรก และอนุภาคชูชกขอสงกุมาร ดังเช่นรายละเอียดผลงานศิลปกรรมที่ด้านหน้าพระอุโบสถ วัดชีวีประเสริฐเป็นภาพเขียนสีขนาดใหญ่เต็มผนังนำเสนออนุภาคเหตุการณ์ “เสด็จลงจากดาวดึงส์” ซึ่งเป็นอนุภาคเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าแสดงอาการเดินลงจากบันไดที่พาดลงมาจากสวรรค์ มีเทวดา มนุษย์และสัตว์นรกน้อมพนมมือรอบองค์พระพุทธเจ้า การเลือกนำเสนออนุภาคเหตุการณ์เสด็จลงจากดาวดึงส์ไว้ในพื้นที่ที่มองเห็นได้ง่ายและมีขนาดใหญ่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือหรือได้รับโอกาสจากผู้มีบุญ ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นมุมมองการให้ความสำคัญสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกว่าเกี่ยวข้องกับการสอนและความช่วยเหลือเป็นหลัก นอกจากนี้มีอนุภาคอื่น ๆ ที่พบเพียงอนุภาคละแห่งคืออนุภาคประสูติที่เกี่ยวกับการเกิดเหนือธรรมชาติ อนุภาคราชาภิเษกเกี่ยวกับการครอบครองสมบัติ อนุภาคตัดโมฬีสื่อถึงการสละหรือการตัดกิเลสหรือเรื่องทางโลก และอนุภาคชูชกพากัณหาชาลีเดินป่าเกี่ยวกับการเดินทาง

อนุภาคที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความน่าสนใจอนุภาคหนึ่ง คือ “ราชาภิเษก” การนำเสนออนุภาคตัวละครในเหตุการณ์ “ราชาภิเษก” ที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความน่าสนใจคือ ศิลปกรรมที่วิหารเรือเกตรานิพพานัง วัดนอกปากทะเล ซึ่งเป็นผลงานมีขนาดใหญ่เห็นเด่นชัดติดตั้งไว้บริเวณประตูทางเข้า

วิหาร ช่างนำเสนอเป็นอนุภาคตัวละคร 1 อนุภาคคือ “เจ้าชายสิทธัตถะ” ฉลองพระองค์อย่างกษัตริย์ อินเดียทรงยืนตรงสง่างาม ใส่เครื่องประดับ ของมีค่า ผ่าอารมณ์หรรษา ลักษณะการนำเสนอภาพ ดังกล่าวสื่อความหมาย “ความสง่างาม” และ “ความมั่งคั่ง” อย่างชัดเจน ลักษณะการสื่อความเช่นนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าแตกต่างจากการสื่อสารเรื่องเล่าพุทธประวัติที่มีมาแต่เดิมที่มุ่งนำเสนอแนวคิด หลักทางพุทธศาสนาเพื่อให้เข้าใจชีวิต ไม่ยึดติดกับสิ่งของภายนอก ให้ละกิเลส เป็นต้น การสร้างสรรค์ เรื่องเล่าเหตุการณ์ก่อนตรัสรู้ช่างจะนำเสนอเพื่อให้เข้าใจเรื่องเท่านั้น ไม่สร้างสรรค์ให้แตกต่างโดดเด่น กว่าภาพเหตุการณ์ที่นำเสนอแนวคิดหลักของพุทธประวัติ ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการสะท้อนให้เห็น ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมที่ให้ความสำคัญกับสิ่งของมีค่า ความหรรษาและความสง่างาม

3.2.3.2 การนำเสนอผ่านอนุภาคต่าง ๆ หลายอนุภาค

ผลงานศิลปกรรมพุทธประวัติและชาดกที่มีความน่าสนใจในลักษณะที่ช่างเลือก นำมาเล่าผ่านหลายอนุภาค คือเหตุการณ์ตอน “ชนะมาร” หรือ “มารผจญ”

การนำเสนออนุภาคในเหตุการณ์ตอน “มารผจญ” หรือ “ชนะมาร” จากการศึกษา ครั้งนี้มีทั้งที่อยู่ในพุทธประวัติและพุทธประวัติเหตุการณ์ตอนชนะอธรรม รวม 13 ผลงาน เหตุการณ์ ตอน “ชนะมาร” หากพิจารณาที่อนุภาคตัวละครในเหตุการณ์นี้มีอนุภาคตัวละคร 4 อนุภาค อนุภาค เหตุการณ์ 3 อนุภาค อนุภาคตัวละครคือ พระพุทธเจ้า พญามาร เหล่ามารบริวาร และพระแม่ธรณี อนุภาคเหตุการณ์คือ อนุภาคเหตุการณ์ที่ 1 พญามารและเหล่ามารมาเพื่อจะจับไล่พระพุทธเจ้า อนุภาคเหตุการณ์ที่ 2 พระพุทธเจ้าอยู่ในอาการสงบนิ่งและตรัสเกี่ยวกับบารมีที่บำเพ็ญสะสมมาโดยมี พระแม่ธรณีเป็นสักขีพยานด้วยการปีบมวยผมจนเกิดเป็นห้วงน้ำท่วมเหล่ามาร อนุภาคเหตุการณ์ที่ 3 พญามารและเหล่ามารยอมแพ้ จากอนุภาคเหตุการณ์ดังกล่าวเห็นได้ว่า พญามารและเหล่ามารเป็น อนุภาคตัวละครฝ่ายร้าย หรือฝ่ายอธรรม ในขณะที่พระแม่ธรณีเป็นอนุภาคตัวละครช่วยเหลือ คือเป็น ตัวละครที่มาช่วยยืนยันความดี ยืนยันการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้า อีกทั้งยังปีบมวยผมทำให้เกิด ห้วงน้ำมหาศาลจนมีผลทำให้พญามารและเหล่ามารพ่ายแพ้ไปในที่สุด

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมตอนชนะมาร นอกจากช่างจะสร้างสรรค์ให้ “พระพุทธเจ้า” เป็นจุดเด่นที่สุดของภาพแล้ว จุดเด่นรองลงมาคือ “พญามาร” และพื้นที่ของภาพส่วนใหญ่เป็นเหตุการณ์ที่ “เหล่ามาร” ยกกองทัพมาต่อสู้และเหตุการณ์ที่เหล่ามารแหวกว่ายหนีตายอยู่ใน ห้วงน้ำ น่าสนใจว่าภาพของ “พระแม่ธรณี” เป็นภาพประกอบเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของภาพและการ สร้างสรรค์เหตุการณ์นี้ในพื้นที่ต่าง ๆ ช่างนำเสนอภาพพระแม่ธรณีในลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายกัน ไม่

แตกต่างกันมากนัก ในขณะที่ภาพของเหล่ามารหรือพญามารช่างได้สร้างสรรค์ให้มีความแตกต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงอนุภาคสิ่งของที่พญามารถือ หรือแม้แต่มีการเปลี่ยนแปลงอนุภาคเหล่ามารให้แสดงท่าทางอาการเหมือนคนในปัจจุบัน

ลักษณะที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานที่แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับพญามารและเหล่ามารโดยการใส่รายละเอียดมากกว่าภาพของพระแม่ธรณีซึ่งเป็นตัวละครช่วยเหลือพระพุทธเจ้า ดังกล่าวแสดงให้เห็นการพ่ายแพ้และการยอมแพ้ของตัวละครฝ่ายอธรรมชัดเจนขึ้นซึ่งเป็นการเน้นย้ำแนวคิด “ธรรมะชนะอธรรม” อันเป็นแนวคิดหลักของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ

ข้อมูลอนุภาคทางคติชนที่น่าสนใจที่พบในเรื่องเล่าพุทธประวัติ พระพุทธเจ้าขณะฝ่ายอธรรมบุคคลในพุทธประวัติ ทศชาติชาดกและพระเวสสันดรในงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี ไม่ว่าจะเป็นอนุภาคเหตุการณ์เกี่ยวกับการเดินทาง อนุภาคเกี่ยวกับการสอนหรือการเทศนา อนุภาคที่แสดงการทำงาน อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ อนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์ อนุภาคตัวละครที่แสดงให้เห็นการใช้หลักกลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าช่างยังคงเลือกนำเสนอเรื่องเล่าทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งนำเสนอเรื่อง **ทางธรรม** คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การให้อภัยและการให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งการเดินทาง แสวงหาความจริง การละทิ้งตัวตนและการวางเฉย ทั้งยังมีการ **มุ่งเน้นเรื่องทางโลก** คือ แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับเรื่องของการมีปัญหา พละกำลังและความสง่างาม การได้รับความสำเร็จและทรัพย์สินสมบัติ

การที่ช่างนำเสนอแนวคิดเรื่องทางโลกไว้ในเรื่องเล่าทางพุทธศาสนาที่เป็นเรื่องเล่าทางธรรม ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะดังกล่าวเป็นไปตามกลไกกระบวนการท่องเที่ยวคือให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพราะลักษณะหนึ่งของ “สาร” (message) ที่มีลักษณะความน่าดึงดูดในของสาร (appeal characteristics) คือการกระตุ้นอารมณ์ (emotional appeal) โดยเฉพาะอารมณ์ทางบวก (ชูชัย สมितिไกร, 2561: 199-207) ทำให้ผู้ชมผลงานศิลปกรรมหรือนักท่องเที่ยวรู้สึกอบอุ่น ปลื้มปิติที่ได้ชมผลงานศิลปกรรม ด้วยการนำเสนอภาพเหตุการณ์ดี ๆ ในเรื่องเล่าที่สื่อถึงความสุขสำเร็จ เป็นต้น

3.2.4 การสร้างสรรค์เรื่องพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกของช่างเพชรบุรีเมื่อพิจารณา ร่วมกับศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีในหัวข้อที่ 3.2.1 แสดงให้เห็นการสืบทอดและการผลิตซ้ำเรื่องเล่า

พุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรม กล่าวคือการศึกษาครั้งนี้พบว่า การนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกของคนเพชรบุรีมีมาตั้งแต่สมัยอดีตเช่นเดียวกันกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่อื่น ๆ

เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมที่มีมาแต่โบราณคือเรื่องเล่าพุทธประวัติ ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดก ที่สามารถระบุได้ว่าเป็นเรื่องเล่าที่ปรากฏในงานศิลปกรรมตั้งแต่สมัยอยุธยา ไม่ว่าจะเป็นศิลปกรรมปูนปั้นที่วัดไผ่ล้อม จิตรกรรมฝาผนังที่พระอุโบสถวัดเกาะ ยุคต่อมาคือพุทธประวัติ ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดกที่เป็นงานแกะสลักไม้ที่วัดกุฎี บางเค็ม หรือศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องเล่าพุทธประวัติ เรื่องเวสสันดรชาดกที่พระอุโบสถหลังเก่า วัดปากคลอง ตำบลบางครก เป็นต้น งานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติทศชาติชาดก และเวสสันดรชาดกที่มีมาตั้งแต่อดีตพบทั้งที่เป็นงานจิตรกรรม ศิลปกรรมปูนปั้นและงานแกะสลักไม้

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าปฐมสมโพธิกถา ทศชาติชาดกและเรื่องเวสสันดรชาดกของช่างเพชรบุรีมีวิธีคิดในการเลือกฉากเหตุการณ์ที่จะเป็นตัวแทนปริจเฉท การเลือกฉากเหตุการณ์ที่เป็นตัวแทนพระชาติและการเลือกฉากเหตุการณ์ที่เป็นตัวแทนกัณฑ์ต่าง ๆ คือทำตามอย่างผลงานที่มีมาก่อนหน้า เพราะเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติที่ช่างเพชรบุรีมีความเห็นว่าควรสร้างสรรค์ตามรูปแบบหรือลักษณะเดิมเพื่อสืบทอดแนวความคิดการสร้างสรรค์งานเพื่อเป็นพุทธบูชาและอีกประการหนึ่งยังเป็นการแสดงความเคารพครูช่างรุ่นก่อนหน้าด้วย ดังที่ช่างเพชรบุรีให้สัมภาษณ์ในลักษณะเดียวกันว่า “ถ้าเป็นพุทธประวัติก็ต้องภาพนี้แหละ มีมาอย่างนี้” และ “ครูช่างโบราณท่านคิดไว้ชัดเจนแล้วว่าจะสอนอะไรในตอนนี จะบอกอะไรในตอนนี” (พงศกร รอดจากทุกข์, สัมภาษณ์ 7 พฤษภาคม 2564)

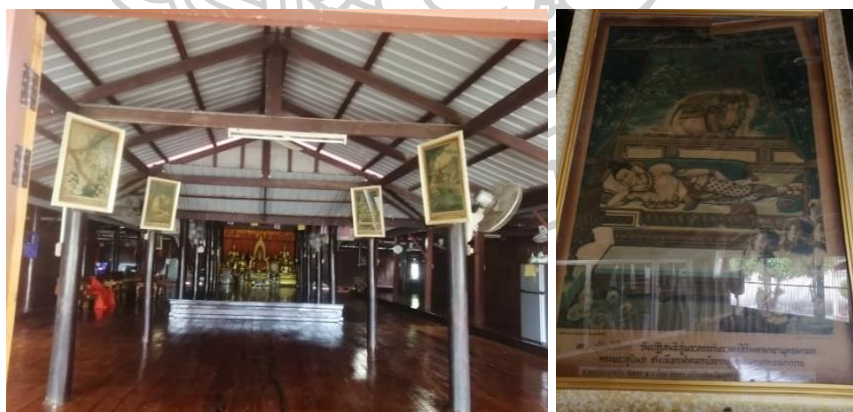
หากพิจารณาที่การเลือกเหตุการณ์พุทธประวัติและชาดกมานำเสนอเป็นผลงานศิลปกรรมจะเห็นว่าส่วนใหญ่ช่างเลือกนำเสนอฉากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นตัวแทนปริจเฉท ตัวแทนพระชาติและตัวแทนกัณฑ์เหล่านี้เป็นฉากเหตุการณ์ที่เหมือนกับผลงานภาพพุทธประวัติลิวติ์ของ ส.ธรรมภักดิ์ที่สร้างสรรค์โดยช่างราชสำนักและยังคงมีการนำผลงานดังกล่าวใส่กรอบแขวนประดับไว้ในศาสนสถานต่าง ๆ ที่จังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งผลงานในหนังสือศิลปกรรมที่ผลิตโดยสถาบันการศึกษาศิลปะลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของช่างราชสำนักและสถาบันการศึกษาศิลปะที่ช่างเพชรบุรีเห็นว่าเป็นงานที่ยอมรับว่ามีคุณค่าทำให้มีการผลิตซ้ำมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 346 การประดับตกแต่งพระอุโบสถด้วยภาพของ ส. ธรรมภักดีที่วัดเนรัญชราราม อ.ชะอำ

ภาพที่ 347 ภาพพุทธประวัติของ ส. ธรรมภักดี บนศาลาการเปรียญ วัดโตนดหลวง อ.ชะอำ

ภาพที่ 348 ภาพของ ส.ธรรมภักดีประดับไว้ที่เสาศาลาการเปรียญวัดมณีเลื่อน อ.เขาย้อย

นอกจากการยอมรับว่าผลงานของ ส.ธรรมภักดีมีคุณค่าเพราะเป็นฝีมือของช่างราชสำนักและมีความเก่าแก่เพราะผลิตมานานแล้ว การที่เจ้าของสถานที่และช่างส่วนใหญ่เลือกสร้างสรรค์ผลงานตามแบบภาพของ ส.ธรรมภักดี ไม่น่าเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติตามที่มีอยู่แต่เดิมที่เพชรบุรี เช่น สัตตมหาสถาน อัชฌมหาสถาน หรือเรื่องการเดินทางไปจาริกแสวงบุญ เนื่องจากภาพของ ส.ธรรมภักดี

เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับความนิยม มีการจัดพิมพ์แพร่หลายเป็นจำนวนมากจนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ทำให้สามารถสื่อสารให้ผู้ชมผลงานเข้าใจได้ง่าย ตรงตามความต้องการของช่างผู้สร้างสรรค์

อีกทั้งด้วยปัจจัยการโฆษณาผลงานของบริษัท ส.ธรรมภักดีที่ใช้วิธีการพิมพ์หนังสือให้รายละเอียดผลงานภาพไม่ว่าจะเป็นชื่อช่างผู้สร้างสรรค์ผลงาน สถานที่พิมพ์ และขนาดของภาพที่จำหน่ายส่งไปยังวัดทั่วประเทศ โดยทางร้านได้รายชื่อและที่อยู่ของวัดมาจากขอข้อมูลกรมการศาสนา ในสมัยนั้น ซึ่งมีจำนวนประมาณ 3 หมื่นวัด และจัดส่งหนังสือโฆษณาผลงานทางไปรษณีย์ ทำให้มีการสั่งซื้อภาพของ ส.ธรรมภักดีนำไปติดไว้ตามวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ (สุรพันธ์ พ่วงภักดี, สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2565)

การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกมีการนำเสนอแนวคิดเดิมด้วยวัตถุประสงค์ใหม่ กล่าวคือ การสร้างสรรค์ผลงานของช่างปัจจุบันแม้ว่าจะมุ่งสร้างสรรค์เพื่อนำเสนอในบริบทการท่องเที่ยว หากแต่ช่างเพชรบุรีรุ่นปัจจุบันยังคงสืบทอดแนวคิดการสร้างสรรคเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกมาจากครูช่างโบราณ

แนวคิดที่ช่างเพชรบุรีสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมี 2 แนวคิดคือแนวคิดการสร้างสรรคตัวละครในเหตุการณ์พุทธประวัติ แนวคิดการแทรกคำสอนและแสดงความคิดเห็นในงานศิลปกรรม โดยแนวคิดการสร้างสรรคตัวละครในเหตุการณ์พุทธประวัติมีมาตั้งแต่อดีต ดังจิตรกรรมฝาผนังที่วัดเกาะที่นำเสนอพุทธประวัติเกี่ยวกับ “สัตตมหาสถาน” หรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุข 7 แห่ง และ “อัฐมมหาสถาน” หรือสถานที่สำคัญในพุทธประวัติทั้ง 8 แห่ง ด้านล่างของภาพเล่าเรื่องดังกล่าวมีการสร้างสรรคเป็นภาพฝรั่งขี่ม้า พระชาวญี่ปุ่น และคนจีนให้ มีลักษณะแตกต่างจากบทประพันธ์แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของช่างที่นำเสนอรายละเอียดให้แตกต่างจากภาพพุทธประวัติโดยทั่วไป การแทรกตัวละครชาวต่างชาติที่แตกต่างกับบทประพันธ์ไว้ที่บริเวณด้านล่างของภาพดังกล่าวนี้ยังพบได้อีกหลายแห่งและเป็นช่วงเวลาที่ยืดต่อเนื่องมา เช่นที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังตอนมารผจญ ที่วัดนาพรหม ดังที่บัวไทย แจ่มจันทร์แสดงทัศนะว่าการแทรกภาพชาวต่างชาติในศิลปกรรมที่เพชรบุรี “มีอยู่มากตามวัดต่าง ๆ ของเพชรบุรี แทรกอยู่ในภาพจิตรกรรมในลายจำหลักไม้ และในลายปูนปั้น” (บัวไทย แจ่มจันทร์, 2532: 46) อีกทั้งการสร้างสรรคตัวละครในเหตุการณ์พุทธประวัตินอกจากที่ปรากฏในลักษณะที่สร้างสรรคเป็นตัวละครชาวต่างชาติแล้วยังมีการสร้างสรรคเป็นตัวละครจากวรรณคดี โดยเฉพาะตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ที่ช่างมักนำเสนอเป็นตัว

ละครในหม่อมราชวงศ์ในเหตุการณ์ตอนมารผจญ ดังเช่นจิตรกรรมฝาผนังที่วัดโรงเข้ จิตรกรรมฝาผนังวัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นต้น

ข้อมูลดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าแนวคิดการสร้างสรรค์ตัวละครในเหตุการณ์พุทธประวัติ แนวคิดการแทรกคำสอนและแสดงความคิดเห็นในงานศิลปกรรมเป็นแนวคิดที่สืบทอดมาให้เห็นได้ในงานตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่การสร้างสรรค์งานลายรดน้ำและจิตรกรรมลายทองเป็นศิลปกรรมที่มีมาแต่โบราณในลักษณะเป็นลายกนก เทวดา สัตว์หิมพานต์ หรือภาพเล่าเรื่องวรรณคดี ระดับบนตู้พระไตรปิฎก ตู้พระธรรม บานประตูหน้าต่างหรือที่เสาในพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญในจังหวัดเพชรบุรีมาแต่สมัยโบราณ หากแต่ที่ผ่านมาขาดการสืบทอดหรือถ่ายทอดวิชาความรู้ในลักษณะที่เป็นการสอนจากครูสู่ศิษย์ จนกระทั่งวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีเล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงจัดตั้ง “ศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยลายรดน้ำ” ที่เป็นส่วนหนึ่งของ “ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี” เมื่อปีพ.ศ.2549 โดยมีการจัดแสดงผลงานอยู่ที่ชั้น 3 ของอาคารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี¹⁵²

ผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรที่นำเสนอแนวคิดเดิมคือมีการสร้างสรรค์ตัวละครในพุทธประวัติ การแทรกคำสอนในผลงานศิลปกรรม ด้วยรูปแบบใหม่คือสร้างสรรค์เป็นศิลปกรรมลายทองเพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างความน่าสนใจในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นสามารถสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีการนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีได้อย่างโดดเด่น คือศิลปกรรมลายทองพุทธประวัติตอนพระพุทธเจ้าขณะตัวละครฝ่ายอธรรมของช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ที่ผนังด้านในพระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐิโนวัฏฏี วัดข่อย

แม้ว่าเรื่องเล่าพุทธประวัติตอนพระพุทธเจ้าขณะตัวละครฝ่ายอธรรมที่ตรงกับ “คาถาพาหุง” เคยปรากฏเป็นผลงานศิลปกรรมผนังด้านในพระอุโบสถวัดป้อมที่สร้างสรรค์โดยช่างสอาด สุทธานันท์ และนายมับ ผ่องแผ้วซึ่งจากการลงภาคสนามสัมภาษณ์ลูกศิษย์ของช่างสอาด สุทธานันท์พบว่าการนำเสนอเรื่องเล่าดังกล่าวในลักษณะเดียวกันกับที่วัดป้อมไม่มีการสืบทอดมายังช่างรุ่นปัจจุบัน ในขณะที่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติที่พระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐิโนวัฏฏีเกิดจากความเชื่อ

¹⁵² เพื่อนุรักษ์ส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเมืองเพชร แบ่งการจัดแสดงผลงานเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่งแสดงประวัติและผลงาน “ครูช่างเมืองเพชรในอดีต” ส่วนที่สองแสดงผลงานของช่างเพชรรุ่นปัจจุบันที่ยังมีชีวิตอยู่ ทั้งงานปูนปั้น งานแกะสลักไม้ ภาพจำหลักหนังใหญ่ งานแทงหยวก งานฉลุกระดาษ งานลงรักปิดทอง งานประดับกระจก งานลายรดน้ำ เป็นต้น ส่วนที่สามแสดงวิถีชีวิตคนเมืองเพชร ทั้งเรื่องการทำนา ทำตาล และส่วนสุดท้ายเป็นผลงานศิลปป็นร่วมสมัยของเพชรบุรี

เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของคาถาพาหุงว่ามีพุทธานุภาพในการช่วยรักษาความเจ็บป่วยจึงนับว่าเป็นการนำเรื่องเล่าใหม่มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป การนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกผ่านงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ยังคงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชาและมีวัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งเพิ่มมาคือเพื่อการท่องเที่ยว พื้นที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมคือศาสนสถานและสร้างสรรค์ตามขนบการสร้างสรรคงานศิลปกรรม หากแต่มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้สอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป คือนำเสนออนุภาคต่าง ๆ ในเรื่องเล่าที่มีผลทางใจ สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ต้องการความสำเร็จ ความมั่งคั่ง เป็นต้น

น่าสนใจว่าข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ศิลปกรรมพุทธประวัติคือแสดงให้เห็นการเลือกนำเสนออนุภาคเด่นในเรื่องเล่าพุทธประวัติคือ อนุภาคเหตุการณ์ประสูติ มารผจญ และปรินิพพาน โดยเฉพาะเหตุการณ์ “มารผจญ” เป็นการผลิตซ้ำอนุภาคเด่นในเรื่องเล่าพุทธประวัติ แต่เพิ่มรายละเอียดสถานการณ์ทางสังคมปัจจุบันเข้าไป ซึ่งเป็นลักษณะการสร้างสรรคเรื่องเล่าใหม่ในเรื่องเล่าชุดเดิมด้วยขนบการสร้างงานเดิมคือภาพกากของช่างเพชรบุรี

3.3 วรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การนำเสนอข้อมูลในหัวข้อ 3.3 วรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลโดยเรียงลำดับตามสถานที่สร้างสรรค์งาน ต่างจากหัวข้อ 3.2 เรื่องเล่าพุทธประวัติที่เรียงลำดับตามเนื้อหาเนื่องจากการสร้างสรรค์เรื่องเล่าพุทธประวัติในสถานที่ต่าง ๆ ส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาตรงกัน ในขณะที่การสร้างสรรคศิลปกรรมเกี่ยวกับวรรณคดีในสถานที่ต่าง ๆ นำเสนอเหตุการณ์หรือตอนแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงเลือกนำเสนอโดยการอธิบายเป็นรายสถานที่

ศิลปกรรมที่นำเสนอวรรณคดีเป็นกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยพบว่ามีความสำคัญในลักษณะที่ช่างและเจ้าของสถานที่เห็นว่าการนำเรื่องราวในวรรณคดีมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมเป็นการแสดงฝีมือของช่างเพชรบุรีและนำมาใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าวรรณคดีที่ช่างนำมาสร้างสรรค์คือเรื่องรามเกียรติ์ จำนวน 195 ผลงาน พระมหาชนก จำนวน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ จำนวน 17 ผลงาน และวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ จำนวน 21 ผลงาน รวมเป็น 233 ผลงาน ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรคตัววรรณคดีในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้าง ผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวน ผลงาน
รามเกียรติ์						
1	ถนนราชดำเนิน	2554-2558	ช่างปูนปั้นเมืองเพชร 35 คน	ปูนปั้น	ติดตั้งที่คลองบัว ถนนราชดำเนิน	38
2	วัดเขาบันไดอิฐ	2519	ช่างทองรวง เอ็มไอษฐ์	ปูนปั้น	ประดับหน้าบันอาคาร	1
3	วัดพระทรง	2540	ช่างฉลิม พึ่งแดง	ปูนปั้น	หน้าบันหอพระศรีสุวรรณภูมิ(ตราภูมิ) หลวงปู่และที่หน้าบันหน้าต่างพระ อุโบสถ	3
4	วัดคงคารามวรวิหาร	2550	กลุ่มช่างทองรวง เอ็มไอษฐ์	ปูนปั้น	หน้าบันศาลา	1
5	วัดคงคารามวรวิหาร	2540	ช่างธานีินทร์ ชื่นใจ	จิตรกรรม	บานหน้าต่างศาลาวัดคงคาราม	32
6	วัดมหาธาตุวรวิหาร	2520	ช่างมนู เนตรสุวรรณ	ปูนปั้น	ประดับหน้าบันศาลาบำเพ็ญกุศล	1
7	วัดมหาธาตุวรวิหาร	2529	ช่างคง สาลี	ปูนปั้น	ประดับหน้าบันพระอุโบสถหลังเก่า และที่หน้าบันหอประชุม	2
8	วัดมหาสมณาราม	2550	กลุ่มช่างทองรวง เอ็มไอษฐ์	ปูนปั้น	หน้าบันศาลา	1
9	วัดบุญทวี (ถ้าแก่ลบ)	2546	ช่างมานิตย์ ไชยวงษา	แกะสลักไม้	หน้าบันศาลาบำเพ็ญกุศล	3
10	วัดบันไดทอง	2536	ช่างนอม กิ่งชม ช่างจรี มหิมา (ช่างดำ)	แกะสลักไม้	หน้าบันศาลาลิขิตชราโนโยค ตอน 1. หนุมานสุพรรณมัจฉา 2. หนุ่	2

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้าง ผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวน ผลงาน
11	วัดบันไดทอง	2536	ช่างนอม กิ่งชม ช่างจรี มหิมา (ช่างดำ)	แกะสลักไม้	มานรกับยักษ์ 2 ตน หน้าบันศาลาต่าง ๆ ตอน 1. หนุมานหักคอช้างเอราวัณ 2. พระรามรบพศกัณฐ์ 3. ทศกัณฐ์ลักนางสีดา มีนกสหายเข้าไปช่วย	3
12	วัดบันไดทอง	2545	ช่างบรรจบ บุญประเสริฐ	ปูนปั้น	อุทยานศิลปะวัฒนธรรมไทยวัดบันได ทอง ออกแบบโดยอาจารย์สัมพันธ์ ภิรมย์ส	1
13	วัดไร่ต้อน (เขากิว)	2559	ช่างสำรวจ เอ็มไอษฐ์	ปูนปั้น	ติดตั้งที่ด้านหน้าเขากิว ออกแบบโดย ช่างธานีทร ชื่นใจ	1
14	วัดเขาย้อย	2557	กลุ่มช่างทองรวง เอ็มไอษฐ์	ปูนปั้น	หน้าบันอาคารทางเข้าเขาย้อย (หนู มานสูกับกุมภกรรณ)	1
15	วัดคงคารามวรวิหาร	2552	ช่างกฤษดากร อินกงลาศ	ปูนปั้น	ซุ้มประตูทางเข้าโรงเรียนวัดคงคาราม	1
16	สถานีรถไฟ พระนครศรีอยุธยา	2540	ช่างทองรวง เอ็มไอษฐ์ ช่างบาทเย็น รอดจากทุกซ์	ปูนปั้น	โถงอาคารทางขึ้นรถรางไฟฟ้าพระ นครศรีอยุธยา	13
17	วัดชีวีประเสริฐ	2520-2522	ช่างเพชรบุรี 6 คน	ปูนปั้น	หน้าจั่วบานประตูและหน้าต่างพระ	7

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้าง ผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวน ผลงาน
18	วัดเขาตะเครา	2546	ช่างบ้านลาด	แกะสลักไม้	อุโบสถ	22
19	วัดต้นสน	2544	ช่างบพหัยน์ รอดจากทุกข์	ปูนปั้น	บานประตูรอบอาคารเก่า หน้าจั่วบานหน้าต่างและหน้าบัน วิหารหลวงพ่อดัมฤทธิ์	15
20	วัดไร่ตอน (เขากิว)	2559-2562	ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ	จิตรกรรม	เสารอบพระอุโบสถ	24
21	วัดเขาย้อย	2557-2562	ช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ	ปูนปั้น	หน้าพระอุโบสถและบริเวณโดยรอบ สวนสาธารณะ ออกแบบโดยช่าง ธานีรินทร์ ชื่นใจ	19
22	ชายหาดบางแก้ว อ.บ้านแหลม	2559	ช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ	ปูนปั้น	บริเวณหน้าหาด ออกแบบโดยช่าง ธานีรินทร์ ชื่นใจ	1
23	วัดมณีเลื่อน	2561	ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ช่างกุศลธร เทศงาม	จิตรกรรม	พระอุโบสถใหม่	2
24	วัดคงคารามวรวิหาร	2552	ช่างกฤษดากร อินกงลาต	แกะสลักไม้	ผนังด้านนอกศาลาวัต	1
พระมหาชนก						
25	ร้านแม็กมิไล้ สาขาบ้านลาด	2543	ช่างทองร่วง เอ็มเอชฐ์	ปูนปั้น	ผนังปูนด้านในร้าน	6
26	วัดข่อย	2554	ช่างเอกลักษณ์ มิตรรัน	ปูนปั้น	ผนังด้านหลังพระธาตุฉิมพลีพระ	5

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้าง ผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวน ผลงาน
27	วัดหนองปีนแตก	2552	ช่างฉันทินทร์ ชื่นใจ	จิตรกรรม	เศรฐ์นวิภูมิ ประดับที่ผนังหน้ากลองหน้าพระ ประธานด้านในพระอุโบสถ	1
28	วัดโตนดหลวง	2537	ช่างเพชรบุรี	แกะสลักไม้	ประดับที่ผนังตรงข้ามพระประธาน ด้านในพระอุโบสถ ออกแบบโดย ช่างทองร่วง เอ็มไอษฐ์และช่างสำรวย เอ็มไอษฐ์	1
29	วัดคงคารามวรวิหาร	2552	ช่างกฤษฎา อีณงส์ถาศ	แกะสลักไม้	ผนังด้านนอกอาคารมุขนิริสูวรรณคง คานีธิ	4
เรื่องอื่น ๆ						
30	วัดนอกปากทะเล	2552	ช่างมาโนช อยู่เย็น	แกะสลักไม้	บานหน้าต่างพระอุโบสถไม้หลังเก่า เรื่องสังข์ทอง	12
31	วัดนอกปากทะเล	2559-2561	ช่างเอกลักษณ์ มิตรรัน	ปูนปั้น	ด้านหน้าวิหารเรือเมตรา นิพนพานัง เรื่องสังข์ทอง	2
32	วัดมหาธาตุวรวิหาร	2529	ช่างทองร่วง เอ็มไอษฐ์	ปูนปั้น	หน้าจั่วอาคารศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง เรื่องพระอภัยมณี	3
33	วัดมหาธาตุวรวิหาร	2529	ช่างทองร่วง เอ็มไอษฐ์	ปูนปั้น	หน้าจั่วอาคารศาลานางสาวอัมพร	1

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้าง ผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวน ผลงาน
34	วัดพลับพลายชัย	2530	กลุ่มช่างทองรวง เอ็มไอษฐ์	ปูนปั้น	บุญประคอง นิราศเมืองเพชร กำแพงปูนที่อนุสรณ์สุนทรภู่ เรื่อง นิราศเมืองเพชร	1
35	ศาลาแดง	2530	ช่างเฉลิม พึ่งแดง	ปูนปั้น	หน้าจั้วศาลา เรื่องนิราศเมืองเพชร และซุ้มข้างซุ้มแผน	2

ข้อมูลจากตารางข้างต้นผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดเป็นภาพผลงานศิลปกรรม พร้อมตัวบทวรรณคดีที่สัมพันธ์กับผลงานศิลปกรรม โดยจัดแบ่งการนำเสนอเป็น 3 หัวข้อคือ รามเกียรติ์ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี พระมหากษัตริย์ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี และวรรณคดีเรื่องอื่นในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ดังต่อไปนี้

3.3.1 รามเกียรติ์ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การนำวรรณคดีราชสำนักเรื่องรามเกียรติ์มาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมในบริบทการท่องเที่ยวของช่างเพชรบุรีมีการศึกษาของขวัญชนก ทองล้วน (2558) ที่ศึกษา งานปูนปั้นรามเกียรติ์ถนนราชดำเนิน จังหวัดเพชรบุรี: พลวัตของการนำเรื่องรามเกียรติ์มาใช้ในศิลปกรรมไทยร่วมสมัย เป็นการศึกษาศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวเรื่องรามเกียรติ์ที่คลองบัว ถนนราชดำเนิน จำนวน 35 ชิ้นงาน และศิลปกรรมรามเกียรติ์ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรีอีก 232 ชิ้น¹⁵³ การศึกษาของขวัญชนกได้นำภาพผลงานศิลปกรรมที่ศึกษาเป็นกลุ่มข้อมูลหลักและผลงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนำเสนอไว้อย่างละเอียด

ผลงานศิลปกรรมรามเกียรติ์ที่ขวัญชนก ทองล้วนนำเสนอไว้แล้วและเป็นข้อมูลชุดเดียวกันกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือเป็นงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2518-2562 และอยู่ในบริบทการท่องเที่ยว คือข้อมูล ลำดับที่ 1-15 ตามตารางที่ 8 ผลงานดังกล่าวปรากฏอนุภาคทางคติชน ดังนี้

ศิลปกรรมที่ถนนราชดำเนิน อ.เมืองเพชร พบอนุภาคเหตุการณ์ดังที่ขวัญชนก ทองล้วน (2558) ศึกษาไว้ว่าอนุภาคเหตุการณ์ในงานปูนปั้นรามเกียรติ์ที่ถนนราชดำเนิน จำนวน 35 ชิ้น จำแนกอนุภาคได้เป็น 8 กลุ่ม คือ 1.อนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้ จำนวน 13 ชิ้น 2.อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ จำนวน 6 ชิ้น 3.อนุภาคเกี่ยวกับการทำกลอุบาย จำนวน 4 ชิ้น 4.อนุภาคเกี่ยวกับการเดินทาง จำนวน 3 ชิ้น 5.อนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยว จำนวน 3 ชิ้น 6.อนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์ตนเอง จำนวน 2 ชิ้น 7.อนุภาคเกี่ยวกับการลักพา จำนวน 1 ชิ้น 8.อนุภาคเกี่ยวกับการแนะนำและการสั่งสอน จำนวน 1 ชิ้น และอนุภาคตัวละครที่ช่างคัดเลือกรมาเพื่อการเฉลิมพระเกียรติจำนวน 2 ชิ้น¹⁵⁴

¹⁵³ ผู้วิจัยนำผลการศึกษาของขวัญชนก ทองล้วนมาประกอบการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้แต่จะไม่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับภาพผลงานศิลปกรรมและข้อมูลช่างเพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน

¹⁵⁴ ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับอนุภาคเหตุการณ์ในงานปูนปั้นที่ถนนราชดำเนินเพิ่มเติมในงานวิจัยของขวัญชนก ทองล้วน เรื่อง งานปูนปั้นรามเกียรติ์ ถนนราชดำเนิน จังหวัดเพชรบุรี: พลวัตของการนำเรื่องรามเกียรติ์มาใช้ในศิลปกรรมไทยร่วมสมัย หน้า 181-185

รวมทั้งปูนปั้นที่สร้างสรรค์ขึ้นภายหลังอีก 3 ชั้น เป็นอนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้ 1 อนุภาค คือ หนุมานสู้กับช้างเอราวัณและพระอินทร์แปลง (อินทรชิต) ในเหตุการณ์ตอนหนุมานปราบช้างเอราวัณ อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ 2 อนุภาค คือ พญาสดาช่วยนางสีดา ในเหตุการณ์ตอนทศกัณฐ์ลักนางสีดา และพญาครุฑช่วยพระลักษณณ์ในเหตุการณ์ตอนพระลักษณณ์ต้องศรนาคบาศ

ศิลปกรรมลำดับที่ 2-15 พบอนุภาคเหตุการณ์¹⁵⁵เกี่ยวกับการต่อสู้ อนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสี อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ อนุภาคเกี่ยวกับการเดินทาง อนุภาคเกี่ยวกับเหตุการณ์อื่น ๆ และอนุภาคตัวละคร ดังนี้

อนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้ พบในศิลปกรรมที่วัดบันไดทอง พบจำนวน 11 ผลงาน คือ พระรามรบกับมังกรกัณฐ์ พาลีรบกับปู พระลักษณณ์รบกับกุมภกรรณ หนุมานรบกับกุมภกรรณ พาลีรบกับทรี พระรามรบกับทศกัณฐ์ 2 ผลงาน พระลักษณณ์รบกับอินทรชิต 2 ผลงาน ตัวละครลิงสู้กับตัวละครยักษ์ 2 ผลงาน ศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร พบจำนวน 7 ผลงาน คือ หนุมานหักคอช้างเอราวัณ พาลีรบกับทศกัณฐ์ พระลักษณณ์รบกับอินทรชิต พระรามรบกับรามสูร หนุมานรบกับทศกัณฐ์ หนุมานรบกับอากาศตะไล หนุมานรบกับมัจฉา ศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร พบ 3 ผลงาน คือ พระลักษณณ์รบกับอินทรชิต และหนุมานรบกับกุมภกรรณ 2 ผลงาน ศิลปกรรมที่วัดพระทรง พบ 3 ผลงาน คือ พระรามรบกับมังกรกัณฐ์ หนุมานรบกับขุนพลยักษ์ พาลีรบกับปู ศิลปกรรมที่วัดมหาสมณาราม พบ 1 ผลงาน คือ พระลักษณณ์รบกับอินทรชิต ศิลปกรรมที่วัดเขาย้อย พบ 1 ผลงาน คือ พระลักษณณ์รบกับอินทรชิต

อนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสี พบในศิลปกรรมที่วัดบันไดทอง จำนวน 3 ผลงาน คือ หนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา หนุมานเข้าห้องนางวานรินทร์ หนุมานจับนางเบญกาย ศิลปกรรมที่วัดบุญทวี (ถ้ำกลบ) พบ 2 ผลงาน คือ หนุมานจับนางเบญกาย หนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา ศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร พบ 1 ผลงาน คือ หนุมานจับนางเบญกาย

อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ พบในศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร 2 ผลงาน คือ หนุมานช่วยสุครีพจากกุมภกรรณ พระรามช่วยดึงศรพหมาสตร์ออกจากอกของพระลักษณณ์ และศิลปกรรมที่วัดบันไดทอง 1 ผลงาน คือ สดาช่วยนางสีดาจากทศกัณฐ์

¹⁵⁵ บางสถานที่ที่มีจำนวนอนุภาคเหตุการณ์น้อยกว่าจำนวนผลงานศิลปกรรม เนื่องจากผู้วิจัยนับจำนวนผลงานที่ปรากฏในพื้นที่บานประตูหน้าต่างด้วยการนับตามรายบานประตูหรือรายบานหน้าต่าง แต่บานประตูบางคู่หรือบานหน้าต่างบางคู่ช่างสร้างสรรค์เป็นเหตุการณ์เดียวกัน

อนุภาคเกี่ยวกับการเดินทาง พบในศิลปกรรมที่วัดเขานันไดอิฐ 1 ผลงาน คือเหตุการณ์ตอน ทศกัณฐ์เคลื่อนทัพเตรียมออกรบกับฝ่ายพระราม และศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร 1 ผลงาน คือ วิรุณจำบังออกรบ

อนุภาคเหตุการณ์อื่น ๆ พบในศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร เป็นอนุภาคเกี่ยวกับการ แนะนำสั่งสอน 1 อนุภาคคือ พิเภกเจรจากับอินทรชิต และอนุภาคเกี่ยวกับการความพ่ายแพ้ 2 อนุภาคคือ อินทรชิตล้ม พระลักษมณ์และพลลิงตองศรพหมาสตร์ ศิลปกรรมที่วัดบุญทวี (ถ้ำแกลบ) เป็นอนุภาคเกี่ยวกับการใช้กลอุบาย 1 อนุภาคคือพระรามลงโทษ และศิลปกรรมที่วัดไร่ตอง (เขากิว) เป็นอนุภาคตัวละครหนุมานชู 3 นิ้ว

นอกจากผลงานศิลปกรรมลำดับที่ 1-15 ดังกล่าว ผลงานศิลปกรรมลำดับที่ 16-35 ตาม ตารางที่ 6 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่โรงรางไฟฟ้า พระนครคีรี

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องรามเกียรติ์ ที่โรงเพดานโรงราง ไฟฟ้า ช่างนำเสนอเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ “เมขลาและรามสูร” ซึ่งเป็นเหตุการณ์ตอนหนึ่งในเรื่อง รามเกียรติ์ นำเสนอในลักษณะที่ไม่มีเส้นแบ่งเหตุการณ์แต่จัดวางภาพเป็นเหตุการณ์รวมทั้งสิ้น 13 เหตุการณ์และเรียงลำดับเหตุการณ์ต่อเนื่องกันในลักษณะของเรื่องเล่า

การสร้างสรรคผลงานชุดนี้ช่างมีจุดประสงค์คือต้องการสร้างสรรคเรื่อง รามเกียรติ์ในเหตุการณ์ตอนที่แตกต่างจากที่อื่นและเพื่ออวดฝีมือ แสดงให้เห็นความสวยงามของ ศิลปะปูนปั้นเพชรบุรีไว้ให้คนทั่วไปโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวได้เห็น พื้นที่สร้างสรรคคือโรงเพดานอาคาร มีสามชั้น ชั้นบนสุดปั้นเป็นเทพต่าง ๆ ชั้นกลางเป็นเรื่องเมฆารามสูร และชั้นล่างสุดของเพดาน สร้างสรรคเป็นภาพสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญในจังหวัดเพชรบุรี เช่น ชายหาดชะอำ วัด มหาธาตุฯ ถ้ำแกลบ เป็นต้น (ทองรุ่ง เอ็มไอษฐ์, สัมภาษณ์ 2 ตุลาคม 2561)

เรื่องรามเกียรติ์ ตอนนางเมฆากับยักษ์รามสูรที่โรงรางไฟฟ้า พระนครคีรีมี 13 เหตุการณ์คือเหตุการณ์ที่ 1 นางเมขลาเล่นดวงแก้ว ยักษ์รามสูรเห็นนางเมขลา เหตุการณ์ที่ 2 นาง เมขลาใช้ดวงแก้วหลอกยักษ์รามสูร ยักษ์รามสูรโกรธทำท่าซี้และจะขว้างขวาน เหตุการณ์ที่ 3 ยักษ์ รามสูรพบเทพอรชุน เหตุการณ์ที่ 4 ยักษ์รามสูรรบกับเทพอรชุน เหตุการณ์ที่ 5 ยักษ์รามสูรจับเทพ อรชุนพาดกับเขาพระสุเมรุ พระอิศวรเห็นเหตุการณ์ เหตุการณ์ที่ 6 ทศกัณฐ์ตั้งเขาพระสุเมรุ

เหตุการณ์ที่ 7 ทศกัณฐ์ขอพระอุมาเป็นรางวัล โดยแบกพระอุมาไว้บนบ่าเหาะในอากาศ เหตุการณ์ที่ 8 พระราหูตามนางเมขลา มีพระอาทิตย์และพระจันทร์ในเหตุการณ์นี้ เหตุการณ์ที่ 9 นางเมขลาแบกพระอุมา เหตุการณ์ที่ 10 ยักษ์รามสูรไล่ตามนางเมขลาอีกครั้ง เหตุการณ์ที่ 11 พระรามรบกับยักษ์รามสูร เหตุการณ์ที่ 12 ยักษ์รามสูรแพ้พระราม เหตุการณ์ที่ 13 พระรามปล่อยยักษ์รามสูร ยักษ์รามสูรตามนางเมขลา ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 349 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่รกร้างไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 1-2

จากภาพเหตุการณ์ที่ 1 ช่างนำเสนอเป็นภาพนางเมขลาเล่นดวงแก้วและรามสูรเห็นนางเมขลา มีเนื้อหาตรงกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังนี้

๑ มาจะกล่าวบทไป	ถึงรามสูรยักษา
อาศัยในกลีบเมฆา	เป็นที่ผาสูกสำราญ
มีศรวานเพชรเป็นอาวุธ	ฤทธิ์รุทรหยาบซำกล้ำหาญ
ทั้งหกดสวรรค์ชั้นบาดาล	เกรงเดชขุนมารไม่ทานกร
เพื่อนยังมีมิเอิบกำเริบหนัก	ทรงศักดิ์ตั้งหนึ่งไกรสร
อ่าองค์ทรงเครื่องอาภรณ์	จับขวานฤทธิ์รอนแล้วเหาะมา ฯ
๑ รวดเร็วตั้งหนึ่งลมพัด	เฉวียนฉวัดไปในเวหา
เหยี่ยมออกจากกลีบเมฆา	อสุราเห็นแก้วแววไว
ซึ่งนางเมขลาโยนเล่น	ยิ่งเห็นยิ่งชอบอัชฌาสัย
ยิ่งพิศยิ่งติดต้องใจ	จะใคร่ได้ซึ่งดวงจินดา
หมายเขม้นเข่นเขี้ยวจะราญรอน	กรกุมขวานเพชรเงื้อง่า
แผ่นโผนโจนไปในเมฆา	ไล่ นางเมขลาด้วยฤทธิ์

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2536: 83)

ภาพเหตุการณ์ที่ 2 เป็นภาพเมฆลาหลอกล่อรามสูร ทำให้รามสูรโกรธ มี
เนื้อหาตรงกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	นวลนางเมฆลามารศรี
เลี้ยวล่อรามสูรสตรี	กรโยนมณีจินดา
ทำที่ประหนึ่งจะให้แก้ว	กลอกแสงพรายแพรวบนหัตถา
ครั้นรามสูรไล่เลี้ยวมา	กัลยารำล่อสูรี
นางแก้งเลี้ยวลัดฉวัดเฉวียน	เวียนไปตามจักรราศี
มือหนึ่งชูแก้วมณี	ทำที่เยาะเย้ยอสุรา ฯ
๑ บัดนั้น	จึงรามสูรยักษา
ครั้นแสงแก้วแวววิบจับตา	อสุรกริ้วโกรธคือไฟ
เหมเหมเมฆลานารี	กู่ล้งล้งชีวิเสยให้ได้
กวดแก่งขวานเพชรตั้งเปลวไฟ	ก็ขว้างไปด้วยกำลังฤทธิ์ ฯ
๑ มิได้ต้องกายกัลยา	ยักษาเดือดดาลทะยานจิต
โลดไล่พล้วนกระชั้นชิด	ตามติดคว่ำไขว่เขาวมาลย์ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2533ก: 84)

ภาพที่ 350 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่ตรารางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 3-4

จากภาพเหตุการณ์ที่ 3 นำเสนอตอณรามสูรพบเทพอรชุน มีเนื้อหาตรงกับ
บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังนี้

๑ มาพบพระอรชุนเทเวศร์	เรื่องเดชศักดิ์ากกล้าหาญ
มือถือพระขรรค์สุรกานต์	เหาะผ่านหน้ามาก็ขัดใจ
ขบเขี้ยวเคี้ยวฟันทำอำนาจ	ผาดเสียงสนั่นหวั่นไหว
แล้วร้องทวาดประภาชไป	ว่าเหวยผู้ใดอหังการ

นามกรเป็นไฉนจึงอาจอง	ทะนงใจเหาะทะยานผ่านหน้า
ตัวกูผู้ทรงศักดิ์ดา	ชื่อว่ารามสูรสตรี
ปราบไปได้ทั่วไตรจักร	สุรารักษ์เกรงฤทธิ์ทุกราศี
มึงไม่รู้จักกองอัคคี	วันนี้จะม้วยชีวัน ฯ
๑ เมื่อนั้น	พระอรชุนฤทธิแรงแข็งขัน
ได้ฟังกริ้วโกรธดั่งไฟกลับ	ตัวสั้นร้องตอบวาจา
อันนามกรของเราหรือ	ชื่อว่าอรชุนแกล้าวก้า
เหาะมาโดยทางเมฆา	ไซ้ว่าเหยียบเศียรชุนมาร
อันตัวของมึงนี้เป็นไฉน	มาอวดฤทธิไกรกล้าหาญ
กูนี้ก็นับว่าชายชาญ	ลือสะท้านทั่วทั้งแดนไตร
ทศกัณฐ์สืบเศียรยี่สิบหัตถ์	กัวยังจับมัดเอามาได้
ตัวเอ็งสองมือจะชิงชัย	ที่ไหนจะรอดชีวิ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 84-85)

ภาพเหตุการณ์ที่ 4 เป็นภาพรามสูรรบกับเทพอรชุน มีเนื้อหาตรงกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังนี้

๑ บัดนั้น	รามสูรสืบศักดิ์ยักษ์
ฟังพระอรชุนพาที	โกรธดั่งอัคคีไหม้ฟ้า
กรกุมขวานเพชรกวัดแกว่ง	ตาแดงเขม่นเช่นฆ่า
สำแดงแผลงฤทธิมีมา	ยักษาเข้าไล่รอนราญ ฯ
๑ เมื่อนั้น	องค์พระอรชุนใจหาญ
รับรองป้องกันประจัญบาน	แผ่นทะยานเข้าต่อกุมภันท์ ฯ
๑ กรซ่ายจับเศียรอรสูรา	กรขวาเงือดเงื่อพระขรรค์
กลอกกลับสัประยุทธ์พลวัน	เสียงสนั่นครั่นครื้นเมฆา ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 85)

ภาพที่ 351 (เรียงจากซ้ายไปขวา) งามเกียรติที่ธรรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 5-6

จากภาพเหตุการณ์ที่ 5 คือรามสูรจับเทพอรชุนฟาดกับเขาพระสุเมรุ พระอิศวรเห็นเหตุการณ์ มีเนื้อหาตรงกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังนี้

พระอรชุนก็พลัดจากบ่า	ยักษ์จับบาททั้งสองได้
ฟาดเข้ากับเหลี่ยมเมรุไกร	ทวนไหว้ทั้งไตรโลกา ฯ

๑ อันเขาพระสุเมรุก็เอนทรุด ด้วยฤทธิ์รุทรแก้วกล้า

องค์พระอรชุนเทวา	ก็มีวยมรณาทันที ฯ
------------------	-------------------

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 86)

ภาพเหตุการณ์ที่ 6 คือทศกัณฐ์ตั้งเขาพระสุเมรุ มีเนื้อหาตรงกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังนี้

๑ เมื่อนั้น

กัมเกล้าสนองวาที

ถึงมาตรงจะเสียชีวิต

ทูลแล้วถวายบังคมลา

๑ ไใหญ่เท่าบรมพรหมมาน

ดินเหยียบศิลาบัลลังก์

ยี่สิบกรกุมเหลี่ยมเขา

ลั่นเลื่อนสะเทือนหิมวันต์

ทศกัณฐ์พงศ์พรหมเรื่องศรี

ทั้งนี้มีให้เคื่องบาบา

ไม่คิดจะขออาสา

ออกมานิมิตอินทรี ฯ

ตระหง่านเง้อมพระเมรุคีรีศรี

อสุรีเข้าแบกยืนยัน

เท้าถีบด้วยกำลังแข็งขัน

เขานันก็ตรงคืบมา ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 117)

ภาพที่ 352 (เรียงจากซ้ายไปขวา) งามเกียรติที่ธรรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 7-8

จากภาพเหตุการณ์ที่ 7 ตอนทศกัณฐ์ขอพระอุมาเป็นรางวัลและแบกพระอุมา มีเนื้อหาตรงกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	ทศพัทธ์พงศ์พรหมรังสรรค์
ยินดีน้อมเศียรบังคมคัล	กุมภัณฑ์ก็คลานเข้าไป
จะอุ้มองค์เทพมารดร	ให้เราร้อนกายดั่งเพลิงไหม้
จึงซ้อ้นพระบาทนางอรไท	ทูนเศียรเหาะไปด้วยฤทธิ ๖
๑ ร้อนรัศมีกายพระอุมา	ร้อนทั้งสุริยารังสี
สุดทนสุดกลั่นอสุรี	ก็พางค์เทวีเดินไป ๖

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 119)

ภาพเหตุการณ์ที่ 8 ตอนพระราหูตามนางเมขลา มีพระอาทิตย์และพระจันทร์ในเหตุการณ์ซึ่งช่างนำเสนอเนื้อหาตรงกับตำนานพื้นบ้านเรื่องกำเนิดราหูอมจันทร์ และบทประพันธ์เรื่องเฉลิมไตรภพ โดยเรื่อง “เฉลิมไตรภพ”¹⁵⁶ มีการพรรณนาเหตุการณ์ตอนที่นางเมขลาแอบนำดวงแก้วมณีไปเล่น ครั้นพระอิศวรทราบความ พระราหูอาสาพระอิศวรว่าจะไปแจ้งให้รามสูรตามหาเมขลาเพื่อแก้ไขความผิดของตน ดังนี้

อิศวรทรงทราบคดี	สำแดงฤทธิ
ทั้งนี้ด้วยเหตุอันใด	
ทรงณานัญนทราบพระทัย	เมขลาอย่าใจ
จะได้คู่สร้างล้างผลาญ	
เกิดแล้วรามสูรขุนมาร	คู่เคี้ยวนงคราญ
น่านสิ้นพิภพโลกา	
พระองค์ยังทรงกรุณา	ทราบเวรเมขลา
บเอื้อนออกอรรถดรัสใคร	
ปางพระราหูสุรไกร	กราบทูลท้าวไท
ข้าขออาสาฝ่าธุลี	
จะให้รามสูรอสุรี	ตามดวงมณี
สตรีเมขลาพาไป	
ได้แล้วดวงแก้วอภัย	จะถวายจอมไตร
ผิดไว้จงโปรดปราณี	

(พระยาราชภักดี (ช้าง), 2545: 40-41)

¹⁵⁶ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงสันนิษฐานว่าผู้ประพันธ์เรื่องเฉลิมไตรภพนี้คือ พระยาราชภักดี เจ้ากรมพระคลังมหาสมบัติ (พระยาราชภักดี (ช้าง), 2545: 9)

ภาพที่ 353 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่รถรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 9-10

สำหรับภาพเหตุการณ์ตอนที่ 9 เป็นภาพเมขลาแบกพระอุมา สามารถอธิบายได้ด้วยความสัมพันธ์ของนางเมขลากับพระอุมาจากเรื่องเฉลิมไตรภพเช่นกัน ดังเหตุการณ์ตอนที่ท้าวมังกรการถวายนางเมขลาให้พระอิศวร พระอิศวรให้อยู่กับพระอุมา ดังนี้

เมขลาวันทาทูลถาม โปรดให้เวรยาม
ทรงความนี้เพื่ออันใด
องค์เธอตรัสแปรแก้ไข อ้นองค์อรทัย
ไฉนางสนมนานา
เป็นรององคอุมา เดิมสามกัลยา
เจ้ามาเป็นทีสินาง
วิมานทองแก้วยอดปราศ ที่สี่พลางพลาง
เป็นนางสวรรค์ชั้นดี

(พระยาราชาภักดี (ช้าง), 2545: 35)

เหตุการณ์ที่ 10 เป็นภาพรามสูรไล่ตามเมขลาอีกครั้ง ช่างนำเสนอซ้ำกับเหตุการณ์ที่ 1 ดังที่บรรยายไว้แล้ว

ภาพที่ 354 (ซ้าย) รามเกียรติ์ที่รถรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 11-12

ภาพที่ 355 (ขวา) รามเกียรติ์ที่รถรางไฟฟ้า พระนครคีรี เหตุการณ์ที่ 13

จากภาพเหตุการณ์ที่ 11 เป็นเหตุการณ์ตอนพระรามรบกับรามสูร ช่าง
นำเสนอตอนพระรามรบกับรามสูร พบว่ามีเนื้อหาตรงกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	รามสูรฤทธิแรงแข็งขัน
หักหาญราญรุกบุกบัน	โรมรันไม่คิดชีวา
ต่างแก้วต่อกล้าสัประยุทธ์	ต่างแกว่งอาวุธเงื้อง่า
กลอกลกลับจับกันไปมา	หันเหียนเปลี่ยนท่าราวี่ ฯ
๑ เมื่อนั้น	พระอวตารผู้ชาญชัยศรี
รับรองป้องปัดในที่	ภูมิโถมจับกุมภันท์ ฯ
๑ เพ้าขวานั้นเหยียบเข้าซ้าย	มาตรหมายจะล้างชีวาเสีย
แกว่งศรฤทธิไกรตั้งไฟกลับไป	ทรงธรรมดีต้องอสุรา ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 362-363)

ภาพเหตุการณ์ที่ 12 ช่างนำเสนอเหตุการณ์ตอนรามสูรแพ้พระราม มี
เนื้อหาตรงกับบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	รามสูรฤทธิแรงแข็งขัน
ได้ฟังพระองค์ทรงสุบรรณ	กุมภันท์กราบบาทแล้วทูลไป
ซึ่งพระเมตตาคารุญ	พระคุณนั้นหาที่สุดไม่
ตัวข้าไม่มีสิ่งใด	สนองได้เบื้องบาทพระจักรี
ครั้นพระสยามภูวนาถ	ประทานองค์ตรีเมฆยักษ์
ผู้เป็นอภัยกษัตริย์	ข้านี้จึงได้สืบมา
ขอถวายไว้ได้เบื้องบาท	พระตรีภูวนาถนาถา
จะได้ล้างอสุรพาลา	ซึ่งเป็นเสี้ยนโลกาสาธณณ์ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 364)

ภาพเหตุการณ์ที่ 13 ช่างนำเสนอเหตุการณ์เป็นภาพรามสูรตามนางเมขลา
อีกครั้ง ซึ่งน่าจะตรงกับเหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์ตอนที่พระรามปล่อยรามสูรไป ดังบทละครเรื่อง
รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	จึงรามสูรยักษ์
ถวายศรแล้วลาพระจักรี	อสุรีเหาะไปในอัมพร ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 364)

ภาพปูนปั้นเหตุการณ์ทั้ง 13 เหตุการณ์นำเสนอเรื่องเล่าตามเรื่องรามเกียรติ์เป็นหลักแต่นำเหตุการณ์จากตำนานพระราหูมาแทรกเพื่อให้ผู้ชมผลงานระบุตัวละครได้ง่ายขึ้น และหากวิเคราะห์ด้วยแนวคิดอนุภาคทางคติชนพบว่า มีอนุภาคเหตุการณ์ อนุภาคตัวละครและอนุภาคของวิเศษที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจและปรากฏมากที่สุด 2 อนุภาค คืออนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้และอนุภาคที่เกี่ยวกับกลอุบายคือการไล่ตามกับหลอกล่อของเมขลากับรามสูร อนุภาคการเกี่ยวกับการต่อสู้ปรากฏ 4 ครั้งจากเหตุการณ์ที่เป็นการต่อสู้ของยักษ์รามสูรกับเทพอรชุน และการต่อสู้ของยักษ์รามสูรกับพระราม ซึ่งอนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการดำเนินเรื่องที่ต้องมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในเรื่อง อีกทั้งยังเป็นการรักษาขนบอย่างหนึ่งของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมปูนปั้นที่มักสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในลักษณะของ “ภาพจับ”

อนุภาคเกี่ยวกับกลอุบายคือการไล่ตามกับการหลอกล่อของเมขลารามสูรปรากฏ 4 ครั้งเช่นกัน ปรากฏในเหตุการณ์ยักษ์รามสูรไล่ตามนางเมขลาตอนเริ่มเรื่องและตอนท้ายเรื่อง และเหตุการณ์พระราหูไล่ตามนางเมขลาตอนกลางเรื่อง ลักษณะของอนุภาคเหตุการณ์ที่ปรากฏทั้งตอนต้นเรื่อง กลางเรื่องและท้ายเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับตัวละครนางเมขลากับยักษ์รามสูรที่เป็นตัวแทนปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเกี่ยวกับกับฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่าดังที่จะเห็นรายละเอียดในอนุภาคตัวละครและอนุภาคของวิเศษ

อนุภาคตัวละครที่น่าสนใจในเรื่องรามเกียรติ์ที่โถงอาคารทรงไฟฟ้า พระนครคีรี พบอนุภาคตัวละครดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 อนุภาคตัวละครที่น่าสนใจในเรื่องรามเกียรติ์ที่โถงอาคารทรงไฟฟ้า พระนครคีรี

อนุภาคตัวละคร	จำนวนครั้งที่ปรากฏ	เหตุการณ์ที่ปรากฏ
ยักษ์รามสูร	9	เหตุการณ์ที่ 1-5 และเหตุการณ์ที่ 10-13
นางเมขลา	6	เหตุการณ์ที่ 1-2 เหตุการณ์ที่ 8-10 เหตุการณ์ที่ 13
เทพอรชุน	3	เหตุการณ์ที่ 3-5
พระราม	2	เหตุการณ์ที่ 10-11
ทศกัณฐ์	2	เหตุการณ์ที่ 6-7
พระอุมา	2	เหตุการณ์ที่ 7 และเหตุการณ์ที่ 9

ข้อมูลจากตารางอนุภาคตัวละครแสดงให้เห็นว่าอนุภาคตัวละครยักษ์รามสูรซึ่งพบว่ามีน้ำหนักที่สุดเป็นตัวละครหลักในเรื่อง อนุภาคตัวละครนางเมขลาที่นำเสนอไว้ตอนต้นเรื่อง กลางเรื่องและตอนปิดเรื่องแสดงให้เห็นว่าตัวละครนางเมขลากำลังทำหน้าที่เป็นตัวประสานเรื่อง ร้อยเรียงเรื่องเล่าให้เป็นเรื่องเล่าชุดเดียวกัน ในขณะที่อนุภาคตัวละครเทพอรชุน พระราม ทศกัณฐ์ และพระอูมาเป็นตัวละครที่ทำให้เกิดการดำเนินเรื่องคือเข้ามาเป็นคู่ต่อสู้ ผู้ช่วยเหลือและเป็นของรางวัล หากพิจารณาเฉพาะอนุภาคตัวละคร “เมขลา รามสูร” เห็นได้ว่าอนุภาคตัวละครทั้ง 2 อนุภาคเป็นตัวละครคู่กันที่สื่อถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดในท้องฟ้าคือ “ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า” ตามตำนานเรื่องเมฆารามสูรที่เล่าขานสืบต่อกันมา

อนุภาควัตถุสิ่งของที่เป็นอนุภาคของวิเศษที่น่าสนใจในเรื่องรามเกียรติ์ที่โถงอาคารรถรางไฟฟ้า พระนครคีรี พบดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 อนุภาคของวิเศษที่น่าสนใจในเรื่องรามเกียรติ์ที่โถงอาคารรถรางไฟฟ้า พระนครคีรี

อนุภาคของวิเศษ	จำนวนครั้งที่ปรากฏ	เหตุการณ์ที่ปรากฏ
ขวานเพชร	7	เหตุการณ์ที่ 1-5 และเหตุการณ์ที่ 12-13
ดวงแก้ว	5	เหตุการณ์ที่ 1-2 และเหตุการณ์ที่ 8, 10, 13
ศรของรามสูร	2	เหตุการณ์ที่ 10-11

ข้อมูลจากตารางแสดงอนุภาคของวิเศษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าของวิเศษที่ปรากฏเป็นของวิเศษประจำตัวตัวละครหลักในเรื่องคือ ขวานเพชรและศรเป็นของวิเศษประจำตัวรามสูร ดวงแก้วเป็นของวิเศษประจำตัวนางเมขลา แสดงให้เห็นว่าตัวละครหลักทั้งสองตัวละครเป็นตัวละครที่ครอบครองของวิเศษ อนุภาคของวิเศษดังกล่าวมีหน้าที่หลักในการบ่งบอกตัวตนของตัวละคร เนื่องจากทั้งขวานและดวงแก้วเป็นที่รับรู้ของคนทั่วไปว่าเป็นของวิเศษประจำตัวของเมขลาและรามสูร

การนำเสนออนุภาคตัวละครเมขลา รามสูรที่มีของวิเศษประจำตัวคือขวานและดวงแก้วแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่ต้องการสื่อสารเกี่ยวกับปรากฏการณ์ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ดังที่ปรากฏในตำนานการเกิดฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่าที่รับรู้ร่วมกันในสังคมว่าเป็นเรื่องของนางเมขลาและรามสูร อีกทั้งยังมีการนำเสนอภาพพระอาทิตย์ พระจันทร์เข้ามาอยู่ร่วมในฉากเหตุการณ์ตอนพระราหูไล่ตามนางเมขลาที่ช่วยเน้นย้ำจุดมุ่งหมายของช่างที่ต้องการสื่อสารเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติให้ชัดเจนมากขึ้น และยังสอดคล้องกับการสร้างสรรค์เรื่องโดยกำหนดให้ตอนท้ายเรื่องเป็น

เหตุการณ์ของตัวละครคือเมขลาและรามสูรที่ยังคงหลอกไล่ไล่ตามกันไป เป็นการแสดงให้เห็นลักษณะหนึ่งของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ยังมีต่อไปไม่จบสิ้น

การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดอนุภาคทางคติชนทำให้เห็นจุดมุ่งหมายของช่างที่ต้องการสร้างสรรค์เรื่องเล่าให้ “สัมพันธ์กับพื้นที่” กล่าวคือการสร้างสรรคเรื่องเล่าชุดนี้ไว้ที่โถงอาคารที่อยู่สูงในระดับเพดานเปรียบเหมือนท้องฟ้า จึงนำเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในท้องฟ้าคือ การเกิดฟ้าแลบฟ้าร้องฟ้าผ่าที่สื่อผ่านเรื่องเล่าเมขลารามสูร และยังได้นำมาร้อยเรียงเข้ากับเรื่องเล่าที่ได้รับความนิยมในหมู่ช่างเพชรบุรีเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องเล่าที่มีคุณค่าคือเรื่อง “รามเกียรติ์” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าช่างที่สร้างสรรค์ผลงานมีความรู้ทั้งทางวรรณคดีและนิทานอธิบายเหตุเรื่องเมขลาภิรามสูรจนสามารถนำเรื่องเล่าทั้งสองเรื่องมาผสมผสานกันได้อย่างลงตัว

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่วัดชีวีประเสริฐ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดชีวีประเสริฐ เป็นผลงานของช่างเพชรบุรี รวม 6 ท่านคือ ช่างทองร่วง เอ็มโอบุช ช่างสำรวย เอ็มโอบุช ช่างเฉลิม พึ่งแดง ช่างสมบัติ พูลเกิด ช่างสอย ศิลปกอบ ช่างคง สำลี นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์เป็นภาพจับที่จั่วเหนือบานประตูหน้าต่างพระอุโบสถ รวม 10 ผลงาน ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอการเรียงลำดับเหตุการณ์โดยเริ่มจากด้านขวาพระประธานเวียนขวาเป็นลำดับตั้งแผนผัง และภาพผลงานดังต่อไปนี้

				ทิศเหนือ →
3		4		
ประตู		ประตู		
(หน้ายักษ์) หน้าต่าง	▲			หน้าต่าง 5
(พระราหู) หน้าต่าง				หน้าต่าง 6
2 หน้าต่าง				หน้าต่าง 7
ประตู		ประตู		
1		8		

ภาพที่ 356 แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่พระอุโบสถวัดชีวีประเสริฐ

ภาพที่ 357 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดชีวประเสริฐ ผลงานที่ 1-3

ภาพที่ 358 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดชีวประเสริฐ ผลงานที่ 4-6

ภาพที่ 359 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดชีวประเสริฐ ผลงานที่ 7-8

เหตุการณ์ที่น่าสนใจคือผลงานที่ 2 ที่ช่างนำเสนอเหตุการณ์ครั้งที่ทศกัณฐ์สู้กับพาลี โดยทศกัณฐ์แปลงกายเป็นปู ดึงบทประพันธ์ที่ว่า

๑ ครั้นถ้วนคำรบเจ็ดทำ
เสร็จแล้วคลานลงชลาลัย

กายาก็กลับเป็นปูใหญ่
จมอยู่ในท้องวารี ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 143)

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่น่าสนใจคือผลงานที่ 3 ที่ช่างนำเสนอเหตุการณ์ครั้งที่
สุครีพหักฉัตรและถอดมงกุฏของทศกัณฐ์เพื่อจะนำไปถวายพระราม ดังบทประพันธ์ที่ว่า

๑ ขุนกระบี่จึงเอาเท้าขวา	คว่ำคิบบงกุฏไว้ได้
ลอยอยู่ยงพื้นนภาลัย	แล้วร้องโยไปขุนมาร
เหวี่ยงเหวี่ยงดูกรทศพัคตร์	ฮึกฮักอวดฤทธิ์กล้าหาญ
กูจะใคร่ตัดเศียรไอ้สาธารณ์	เกรงเกินโองการพระจักรี
จะเอาแต่มงกุฎไปถวาย	องค์พระนารายณ์เรื่องศรี
ว่าแล้วสำแดงฤทธิ	ขุนกระบี่ก็เหาะกลับมา ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553: 317)

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดชีวประเสริฐ ทั้ง 8 ผลงาน พบอนุภาค
เหตุการณ์เกี่ยวกับการสู้รบ 6 อนุภาคคือ พระนารายณ์สู้กับนนทก พาลีสู้กับทพทิต และตัวละครฝ่าย
พระรามสู้กับยักษ์ อนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสี 1 อนุภาค และอนุภาคเกี่ยวกับการแปลงกาย 1
อนุภาคคือ ทศกัณฐ์แปลงกายเป็นปู

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดชีวประเสริฐแม้จะเน้น
นำเสนอเป็นอนุภาคเหตุการณ์ตามความสนใจของช่างแต่ละท่าน ซึ่งไม่ได้ร้อยเรียงแต่ละเหตุการณ์
เป็นเรื่องเล่าใหม่แต่ข้อมูลชุดนี้ช่วยยืนยันประเด็น ความนิยมการสร้างสรรคผลงานเรื่องรามเกียรติ์ของ
ช่างเมืองเพชรที่นิยมสร้างสรรคอนุภาคเหตุการณ์เกี่ยวกับการต่อสู้เพราะสามารถแสดงให้เห็นฝีมือของ
ช่างผู้สร้างสรรคผลงานได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าเจ้าของสถานที่ให้สิทธิแก่ช่างในการ
เลือกตอนที่จะสร้างสรรคผลงานเพราะช่างแต่ละท่านล้วนแต่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “ครูช่าง” ของ
จังหวัดเพชรบุรี

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่วัดเขาตะเครา

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้เรื่องรามเกียรติ์ที่อาคารกราบ
พระบรมสารีริกธาตุ วัดเขาตะเครา นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์เป็นภาพจับที่บานประตูของอาคาร โดย
ช่างเพชรบุรี ดังภาพและแผนผังต่อไปนี้

ภาพที่ 360 รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเคราที่บ้านประตู่ของอาคาร

			ทิศเหนือ ↗
		ประตูทางเข้าด้านหน้าติดถนน	
22			1
21			2
20			3
19			4
18			5
17			6
16			7
15			8
14			9
13			10
	11	12	ประตูมีแผ่นไม้มาปิด ทึบ

ภาพที่ 361 แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา

ภาพที่ 362 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 1-4

ผลงานที่ 1 และ 2 เป็นภาพของพระนารายณ์ มีตัวละครลิงและยักษ์นั่งพนมมือไหว้ ผลงานที่ 3 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระราม (มนุษย์) สู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์¹⁵⁷ ผลงานที่ 4 เป็นภาพตัวละครลิงนำพานมารับเสียรของอินทรชิตซึ่งเป็นภาพเหตุการณ์ซ้ำกับผลงานที่ 11

ภาพที่ 363 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 5-8

ผลงานที่ 5 เป็นภาพยักษ์ทำท่าพนมมือ ผลงานที่ 6 เป็นภาพพระนารายณ์ ผลงานที่ 7 และ 8 เป็นเหตุการณ์ตอนองคตพังประตูเมืองลงกา ซึ่งตรงกับบทประพันธ์ดังต่อไปนี้

¹⁵⁷ ลักษณะดังกล่าวผู้วิจัยไม่นำตัวบรรณคดีมาประกอบ และต่อจากนี้จะเขียนในลักษณะเดียวกันคือ “ตัวละครฝ่ายพระราม (อาจเป็นมนุษย์หรือลิง) สู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์”

๑ เมื่อนั้น	องคตยศไกรใจกล้า
จึงร้องว่าเหวยอสุรา	ไปแจ้งกิจจาพญามาร
เจ้ามึงบัญชาว่ากล่าว	เรื่องราวเป็นไฉนไม่บอกขาน
ให้กูอยู่ท่าซ่านาน	ไม่เปิดทวารด้วยอันใด
ประตุมืองมึงแต่เพียงนี้	ไหนจะทนฤทธิ์กูได้
จะเอาแต่เท้าซ้ายปายไป	ก็จะพังลงไม่พริบตา
ว่าแล้วก็ทำสิงหนาท	สำแดงอำนาจแก่ลัว์กล้า
โลดโผนโจนถีบด้วยบาท	ทวาราทักล้มระทมไป ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ข: 300)

ภาพที่ 364 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 9-12

ผลงานที่ 9 และ 10 เป็นเหตุการณ์ตอนทศกัณฐ์นั่งบัลลังก์มีทหารยักษ์นั่งพนมมือไหว้ ผลงานที่ 11 และ 12 เป็นเหตุการณ์ตอนพระลักษมณ์แผลงศรตัดเศียรของอินทรชิต องคตถือพานแว่นฟ้ารองรับเศียรของอินทรชิต¹⁵⁸ ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

๑ ครั้นถึงตรงเนินจักรวาล	ชูปานลอยอยู่ในเวหา
คอยจะรับเศียรอสุรา	มิให้ตกลงมาถึงแผ่นดิน

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ค: 1)

และ

๑ เมื่อนั้น	พระลักษมณ์สุริย์วงศ์ทรงศิลป์
ครั้นเห็นองคตหลานอินทร์	ขุนกะบินทร์ชูปานอลงกรณ์

¹⁵⁸ ช่างสร้างสรรค์เป็นตัวละครหนุมานซึ่งแตกต่างจากเรื่องเดิมคือ องคตเป็นผู้ถือพานแว่นฟ้ารองรับศีรษะของอินทรชิต

ลอยอยู่ในกลางอากาศ
พาดสายหมายมุงจะราญรอน

จึงชักพรหมาสตรแสงศร
น้องพระสีกรก็แผลงไป ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ค: 1)

ภาพที่ 365 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 13-16

ผลงานที่ 13 ผลงานที่ 15 และผลงานที่ 16 ช่างสร้างสรรค์เป็นตัวละคร
ฝ่ายพระราม (ลิง) สู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ ส่วนผลงานที่ 14 ระบุได้ว่าเป็นเหตุการณ์ตอนหนุมาน
หักคอก้างเอราวัณ ดังบทประพันธ์ว่า “กรซ่ายหักคอกเอราวัณ กรขวาฉวยคันธนูศร กระชากฉุดด้วย
กำลังฤทธิรอน วานรบรรุกคลูกคลี ฯ” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ข:
551)

ภาพที่ 366 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา ผลงานที่ 17-22

สำหรับ ผลงานที่ 17 และผลงานที่ 18 สัมพันธ์กันเป็นเหตุการณ์ตอนหนุมานเข้าเฝ้าพระราม ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

๑ เมื่อนั้น	วายุบุตรผู้มีอชฌาสัย
น้อมเศียรแล้วกราบทูลไป	ข้านี้ได้ชื่อหนุมาน
พระพายนันเป็นบิดเรศ	เรื่องเดชศึกดากกล้าหาญ
อันนางสวาหะนงคราญ	ท่านนั้นเป็นองค์มารดร
สั่งว่าใครเห็นมาลัย	เขี้ยวแก้วอำไพประกัสสร
กฤษณชลชนเพชรอลงกรณ์	ของข้าวานรผู้ฤทธิ
ท่านนั้นคือองค์พระทรงนาค	เสด็จจากเกษียรวาริศรี
ลงมาบำรุงธาตรี	ให้ข้านี้อยู่รองบาท
ซึ่งเสด็จมาแต่สององค์	ดินดัดถัดดงพงป่า
ไม่มีรีพลโยธา	ผ่านฟ้าจะไปแห่งใด
เมื่อแรกได้พบเบื้องบาท	ข้าเห็นประหลาดก็สงสัย
ซึ่งทำเหลือเกินให้เคืองใจ	จงได้โปรดเกล้าวานร ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2533ข: 18-19)

ผลงานที่ 19 และผลงานที่ 20 เป็นเหตุการณ์ตอนพระลักษมณ์ต้องหอกโมกคักดี ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

๑ เมื่อนั้น	พระอนุชาธิราชเรื่องศรี
เห็นพญากุมภกรรณสุรี	ทำที่องอาจหังการ
กวัดแกว่งพระแสงศรทรง	หวดลงต้องกายยักษ์
โจนจากรถแก้วแววฟ้า	แผ่นขึ้นเหยียบบ่ากุมภกรรณ
ต่างตีต่างแทงต่างรับ	กลอกกลับรวดเร็วตั้งจักรผัน
สองหาญต่อกล้าโรมรัน	จับกันผลัดเปลี่ยนในที่ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ช: 420)

และ

๑ เสร็จแล้วเป่าลูบลงทันที	เจ็บทั่วอินทรีก็เสื่อมหาย
กวัดแกว่งหอกแก้วพรหมราย	หมายมุ่งแล้วพุ่งตรงไป ฯ
๑ ต้องออกพระลักษมณ์สุริยวงศ์	จะดำรงกายไว้ก็ไม่ได้
ล้มลงกลางสมรภูมิชัย	ไม่เป็นสติสมประดี ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ช: 421)

ผลงานที่ 21 และผลงานที่ 22 เป็นเหตุการณ์ตอนตัวละครลิงมาถวายตัวกับพระราม และจากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่า การนำเสนอผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเคราทั้ง 22 ผลงาน อยู่ในพื้นที่ที่เป็นบานประตูคู่ ข้างจึงสร้างสรรค์ให้ผลงานที่อยู่บานประตูคู่กัน นำเสนอเหตุการณ์เดียว ดังนี้ ผลงานที่ 1 กับ 2 ผลงานที่ 5 กับ 6 ผลงานที่ 9 กับ 10 ผลงานที่ 11 กับ 12 ผลงานที่ 17 กับ 18 ผลงานที่ 21 กับ 22

ลักษณะดังกล่าวทำให้ผลงานทั้ง 22 ผลงาน ปรากฏเป็นอนุภาคเหตุการณ์ที่พบมากที่สุดคืออนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้และอนุภาคเกี่ยวกับการเจรจา อนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้พบ 7 อนุภาค คือเหตุการณ์ตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ ในผลงานที่ 3 ผลงานที่ 13 ผลงานที่ 15 ผลงานที่ 16 ผลงานที่ 19 พระลักษมณ์แผลงศรตัดเศียรของอินทรชิต ในผลงานที่ 11 กับ 12 และหนุมานหักคอช้างเอราวัณ ในผลงานที่ 14

อนุภาคเกี่ยวกับการแนะนำสั่งสอน หรือการแจ้งข่าว 4 อนุภาค คือ องค์ตเจรจากับยักษ์ ในผลงานที่ 7 พลัยักษ์แจ้งข่าวแก่ทศกัณฐ์ ในผลงานที่ 9 กับ 10 หนุมานแจ้งข่าวแก่

พระราม ในผลงานที่ 17 กับ 18 และตัวละครลิงแจ้ข่าหรือถวยตัวกับพระราม ในผลงานที่ 21 กับ 22

อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ 2 อนุภาค คือ ตัวละครฝ่ายยักษ์และลิงถวยตัวกับพระนารายณ์ในผลงานที่ 1 กับ 2 และเหตุการณ์ในผลงานที่ 5 กับ 6

อนุภาคอื่น ๆ ที่พบคืออนุภาคเกี่ยวกับการป้องกันเหตุร้าย คือเหตุการณ์ตอนที่ตัวละครลิงถวยพานรรับเศียรของอินทรชิต ในผลงานที่ 4 ผลงานที่ 11 อนุภาคเกี่ยวกับการทำลาย ตอนองคตทำลายประตูเมืองกรุงลงกา ในผลงานที่ 8 และอนุภาคเกี่ยวกับการได้รับอันตรายจากของวิเศษ คือพระลักษณ์ต้องหอกโมกคคี ในผลงานที่ 20

อนุภาคที่น่าสนใจที่พบในงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดเขาตะเครา แสดงให้เห็นความนิยมในการสร้างสรรค์อนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้ และให้ความสำคัญกับอนุภาคเกี่ยวกับการแจ้ข่า การเจรจาซึ่งเป็นอนุภาคเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการดำเนินเรื่อง รวมทั้งอนุภาคเหตุการณ์ที่ช่างสร้างสรรค์ซ้ำกันคือ อนุภาคเกี่ยวกับการป้องกันเหตุร้าย ที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครฝ่ายร้ายไม่สามารถทำอันตรายใด ๆ ได้ แม้จะมีพระวิเศษที่ก่อให้เกิดอันตรายมากเพียงใดจะมีตัวละครฝ่ายดีมาช่วยเหลือและป้องกันเสมอ ลักษณะที่ช่างสื่อสารออกมาเป็นอนุภาคเหตุการณ์ดังกล่าวสัมพันธ์กับแนวคิด “ธรรมะชนะอธรรม” ซึ่งยังคงเป็นการสร้างสรรค์เรื่องเล่าให้สัมพันธ์กับพื้นที่ที่เป็นศาสนสถานคือเป็นผลงานที่ปรากฏในพระอุโบสถ ของวัดเขาตะเครา

นอกจากผลงานภาพเหตุการณ์จากเรื่องรามเกียรติ์ที่อาคารไม้หลังเก่าแล้วที่พระอุโบสถ วัดเขาตะเครามีการสร้างสรรคเป็นตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ทำท่าเช่นเดียวกับเทพชุมนุมที่อยู่ด้านบน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 367 ด้านในพระอุโบสถวัดเขาตะเครา

ภาพที่ 368 ตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์พนมมือไหว้พระประธานในพระอุโบสถวัดเขาตะเครา

ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่พระอุโบสถ วัดเขาตะเครา เป็นการสร้างสรรค์โดยใช้ตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ทั้งฝ่ายพระรามและฝ่ายทศกัณฐ์ทำท่าประนมมือหันไปทางพระประธานแสดงให้เห็นเจตนาของช่างที่ต้องการสื่อสารว่าทุกคนควรน้อมนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและเป็นการย้ำแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ทำความดีตามหลักพระพุทธศาสนาดังที่กล่าวมาแล้ว

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่วิหารหลวงพ่อสัมฤทธิ์ วัดต้นสน

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องรามเกียรติ์ที่วิหารหลวงพ่อสัมฤทธิ์ วัดต้นสน นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์เป็นภาพจับที่จั่วเหนือบานประตูหน้าต่างวิหาร โดยช่างบาหยัน รอดจากทุกข์และช่างสมชาย รอดจากทุกข์สร้างสรรค์ทั้งหมด 15 ตอน โดยมีการจัดวางผลงานเรียงลำดับตั้งแต่แผนผังและภาพต่อไปนี้

		ทิศเหนือ ←	
		14 (บานประตู) 15 7 (จั่ว) ประตู	
6	พระประธาน		8
5			9
4 ประตู			ประตู
3			10
2			11
1			12
		ประตูทางเข้า ด้านหน้า	

ภาพที่ 369 แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วิหารหลวงพ่อสัมฤทธิ์

ภาพที่ 370 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 1-3

ผลงานที่ 1 นำเสนอเหตุการณ์ตอนพระนารายณ์แปลงเป็นนางเทพอัปสร
ปราบหนทตรงกับที่บรรยายในบทประพันธ์ดังนี้ ๑ เป็นโฉมนางเทพอัปสร อ่อนแอ้นอรชรเฉลิมศรี
กรายกร่างเยื้องจรลี ไปสู่ที่หนทจะเดินมา ฯ” และ “ฝายนนทุกข์ก็รำตาม ด้วยความพิสมัยไหล
หลง ถึงท่านาคาม้วนหางวง ซี่ตรงถูกเพลาทันใด” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช,
2553ก: 50)

ผลงานที่ 2 เป็นเหตุการณ์ตอนพระลักษมณ์สู้กับอินทรชิตเพศฤาษี ตรงกับ
ที่บรรยายในบทประพันธ์ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	อินทรชิตสุริย์วงศ์ยักษ์
ครั้นเสร็จโรจราชพิธี	จรลีมาสรงชลธาร ฯ
๑ ขำระสระสนานสำราญองค์	ทรงสุคนธารสหอมหวาน
กัมพลภูษาโอฬาร	สไบแดงชัชวาลสะอาดตา
เจิมจุ่มนุ่นชฎาท่อเกศ	เอาเพศเป็นเพศชีป่า
สอดสายธูหรั้งจนา	มือขวาลือประคัมถ์
แล้วโพกผ้ารัดโกปินา	งามล้ำดั่งเทพฤษี
ครั้นเสร็จก็เสด็จจรลี	เข้าโรงพิธีลงกรณ์ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ช: 600)

และ

๑ เมื่อนั้น	พระลักษมณ์สุริย์วงศ์รังสรรค์
ต่อกรรอนรบกุมภภัณฑ์	ไล่รุกบุกบันประจัญบาน ฯ
๑ หวดด้วยพระแสงศรทรง	ต้ององค์อินทรชิตใจหาญ
ชวนไปถูกเขาจักรวาล	เสียงสะท้อนสะเทือนบัลลังก์ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ช: 610)

ผลงานที่ 3 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระราม (ลิง) สู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์

ภาพที่ 371 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 4-6

ผลงานที่ 4 ผลงานที่ 5 และผลงานที่ 6 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับ
ตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์

ภาพที่ 372 (เรียงจากซ้ายไปขวา) งามเกียรติที่วัดตันสน ผลงานที่ 7-9

ผลงานที่ 7 ช่างนำเสนอเหตุการณ์ตอน หนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา
ผลงานที่ 8 และผลงานที่ 9 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์

ภาพที่ 373 (เรียงจากซ้ายไปขวา) งามเกียรติที่วัดตันสน ผลงานที่ 10-11

ผลงานที่ 10 นำเสนอเหตุการณ์ตอนสุครีพหักฉัตรและถอดชฎาทศกัณฐ์
และผลงานที่ 11 พาลีเกี่ยวนางมณโฑ ตรงกับที่บรรยายในบทประพันธ์ดังนี้

๑ ดวงเอยดวงสมร

อันบาปบุญคุณโทษเวรา
ซึ่งว่าเป็นเมียอสุรี
เป็นแต่สัมผัสกำหนดใน
อันธรรมเนียมกษัตริย์ทั้งแผ่นดิน
พื้ก็อยู่ในธรรมทศพิธ
ว่าพลางอิงแอบแนบเกล้า
เซยมณฑาทิพย์สุมาลี
ภุมรินบินเกล้าละองอาบ
พระพิรุณพรอยพรมสุมาลย์

เจ้างามอนช่างคิดประดิษฐ์ว่า
พื้ยากี่แจ้งประจักษ์ใจ
คำนี้หาต้องการไม่
ยังมีได้ร่วมสมชมชิต
รุกรบได้นางก็เป็นสิทธิ์
ไซ้จะไม่คิดเมื่อไรมี
จุมพิตยั่วเข้าโฉมศรี
บุษบงคล้ายคลี่ผกากาญจน์
เซยซาบเสาวคนธ์หอมหวาน
เบิกบานรับแสงทินกร ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 127)

ภาพที่ 374 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 12-13

ผลงานที่ 12 และผลงานที่ 13 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับตัวละคร
ฝ่ายทศกัณฐ์

ภาพที่ 375 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 14-15

ผลงานที่ 14 และผลงานที่ 15 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับตัวละคร
ฝ่ายทศกัณฐ์

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดต้นสนช่างสร้างสรรค์
ตามแบบศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ดังตัวอย่างภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 376 รามเกียรติ์ที่วัดศรีรัตนศาสดาราม

(ที่มา: นิตดา หงส์วิวัฒน์, 2547)

จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดศรีรัตนศาสดารามที่ผู้วิจัยนำมาประกอบข้างต้น เห็นได้ว่าภาพทางด้านซ้ายที่เป็นเหตุการณ์ตอนพระนารายณ์ปราบหนทมีลักษณะเหมือนกับภาพเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดต้นสน ผลงานที่ 1 ส่วนภาพทางด้านขวาที่เป็นตอนพระลักษมณ์แผลงศรทำลายพิกุลมณีนียา ห้องภาพที่ 79 เหมือนกันกับผลงานที่ 2 ผลงานที่ 5 และผลงานที่ 12 ที่ช่างนำมาสร้างสรรค์แยกเป็น 3 ผลงาน

ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดต้นสนทั้ง 15 ผลงาน พบอนุภาค เหตุการณ์เกี่ยวกับการต่อสู้และอนุภาคเกี่ยวพาราซีนั้น อนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้มีมากถึง 13 อนุภาค คือพระนารายณ์หรือตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ โดยช่างสร้างสรรค์ให้ตัวละครฝ่ายดีแสดงท่ามีชัยเหนือตัวละครฝ่ายร้ายอย่างชัดเจนทุกอนุภาค อนุภาคเกี่ยวพาราซีนี จำนวน 2 อนุภาค คืออนุภาคหนุมานเกี่ยวนางสุพรรณมัจฉาและพาลีเกี่ยวนางมณฑิลา ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นการเน้นย้ำค่านิยมของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่เพชรบุรีเกี่ยวกับแนวคิดธรรมะชนะอธรรมและการเกี่ยวพาราซีนี

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่วัดไร่ต้อน (เขากิว)

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่พระอุโบสถ วัดไร่ต้อน (เขากิว) สร้างสรรค์เป็นจิตรกรรมลายรดน้ำที่เสารอบพระอุโบสถ โดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ นำเสนอเหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์ จำนวน 23 ผลงาน ดังแผนผังและภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 377 ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่เสารอบพระอุโบสถ วัดไร่ดอน (เขากี้ว)

					ทิศเหนือ ←	
		11	12	13	14	
10					15	
ประตู่					ประตู่	
9					16	
8					17	
7					18	
6					19	
5					20	
4					21	
ประตู่					ประตู่	
3					22	
		2	1	ประตู่	24	23

ภาพที่ 378 แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่พระอุโบสถ วัดไร่ดอน (เขากี้ว)

ภาพที่ 379 (เรียงจากซ้ายไปขวา) งามเกียรติที่วัดไร่ต้อน (เขากิว) ผลงานที่ 1-3

ผลงานที่ 1 และผลงานที่ 2 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระราม (มนุษย์) คู่กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์และผลงานที่ 3 ช่างนำเสนอภาพเหตุการณ์ตอนพิเภกมาขอถวายตัวกับพระราม ดั่งบทประพันธ์ต่อไปนี้

๑ บัดนั้น

แจ้งความออกนามพระภูวไนย

จึงกล่าววาวาวอน

เรานี้มิใช่ปัจจามิตร

ท่านจงช่วยพาเข้าไปเฝ้า

จะเป็นข้าได้เบื้องบาท

พิเภกผู้มีอัชฌาสัย

มีใจชื่นชมด้วยสมคิด

ดูก่อนทหารพระจักรกฤษณ์

ตั้งใจสุจริตเสาะมา

พระเป็นเจ้าสามภพนาถ

ไปกว่าชีวิตจะบรรลัย ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2533ข: 189)

ภาพที่ 380 (เรียงจากซ้ายไปขวา) งามเกียรติที่วัดไร่ต้อน (เขากิว) ผลงานที่ 4-6

ผลงานที่ 4 - ผลงานที่ 6 เป็นภาพเหตุการณ์ตอนพระรามยิงมารีศและ ทหารยักษ์ (เหตุการณ์ตอนนี้ช่างเขียนแยกเป็น 3 เส้า เส้าละ 1 ตัวละครแต่แสดงท่าทางสัมพันธ์กัน เป็นเหตุการณ์ตอนเดียวกัน) ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

<p>๑ เมื่อนั้น แลเห็นพญากวางสุวรรณ ก็รู้ว่าอสูรแปลงเพศ จึงประกาศสีหน้าทเกรียงไกร ครึ่งเมื่อแม่มิ่งเป็นผกา ตัวกู่สังหารผลาญชีวี มิ่งนี้กูไว้ชีวิต ไอ้ชาติทรลักษณ์จึ่งไร ว่าแล้วชักศรพาดสาย เขม้นหมายซึ่งกายมฤคา</p>	<p>พระกฤษณ์รักรังสรรค์ หน้านั้นกลับเป็นยักษ์ไป ทรงเดชกริ้วโกรธตั้งเพลิงไหม้ เหวยไถ่มารีศอสูรี ไปโฉบศาลาพระฤษี สวาหุ่พ่มิ่งก็บรรลัย จะรู้คุณสักนิตก็หาไม่ ครั้งนี้กูไม่ไว้ชีวา ฆ่าเลื่องเยื้องกรายเงื่อง่า ผ่านฟ้าพาดแผลงไปด้วยฤทธิ์ ฯ</p>
--	---

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 579)

ภาพที่ 381 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ต้อน (เขากิว) ผลงานที่ 7-9

ผลงานที่ 7 – 9 ช่างสื่อถึงเหตุการณ์ตอนนางสีดาลุยไฟโดยเริ่มที่ภาพตอน ทศกัณฐ์ลักตัวนางสีดา ดังที่มีการบรรยายอาการของทศกัณฐ์ทำท่าจับนางสีดาไว้ในบทประพันธ์ว่า “เมื่อนั้น ทศเศียรสุริย์วงศ์รังสรรค์ เห็นนางสีดาวิลาวณย์ ตัวสั้นวิ่งร้องไม่สมประดี พญามารแยมยิ้ม พริ้มพราย ตาหมายจะจับนางโฉมศรี ล่าลัดสกัดทันที อสุรีคว้าไขว้ไปมา” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ก: 588) แล้วจึงเป็นภาพตอนนางสีดาลุยไฟ และมีภาพสุครีพอีกเส้าหนึ่งเพื่อสื่อถึงเหตุการณ์ที่พระรามสั่งให้สุครีพไปนำเชื้อไฟมาเพื่อให้นางสีดาลุยไฟ ดังที่บรรยายในบทประพันธ์ว่า

จึ่งมีบัญชาประกาศิต	สั่งลูกพระอาทิตย์เรืองศรี
ท่านจงเอาเชื้ออัคคี	กองลงที่หน้าพลับพลา ฯ

บัดนั้น
 รับสั่งสมเด็จพระจักรา
 สุกْرِพผู้มียศ
 ถวายบังคมลาแล้วออกไป ฯ
 (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ค: 452)

และเหตุการณ์ตอนนางสีดาลุยไฟ ดั่งบทประพันธ์ว่า
 แล้วคำรพจบกองอัคคี
 ครั้นเสร็จซึ่งตั้งสัตยา
 เดชะความสัตย์ที่ซื่อตรง
 มีประทุมทิพมาศอำไพ
 ขยายแยมผลาเกสร
 รับรองบาทหงส์ทรงธาร
 ทั้งพระธรรมิไสเกศา
 ก็เสด็จลีลาลุยไฟ ฯ
 จะร้อนเบื้องบาทหงส์ก็หาไม่
 เกิดขึ้นในกลางเพลิงกาล
 ขยายจรรี้นรสหอมหวาน
 ทุกอย่างบทมาลย์เทวี ฯ
 (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ค: 453)

ภาพที่ 382 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ผลงานที่ 10-12

ผลงานที่ 10 เป็นเหตุการณ์ตอนไมยราพเป่ายาวิเศษ และผลงานที่ 11 เป็น
 เหตุการณ์ตอนหนุมานอมพลับพลา ดั่งบทประพันธ์ว่า

๑ จิ้งหตุยยืนอยู่เหนือลม
 เทยาสะกตนิทรา
 ๑ ต้องหมุโยธาพานรินทร์
 ก็หลับสนิททั้งทัพชัย
 ทำตามอาคมยักษา
 ใส่กล้องรัตนาแล้วเป่าไป ฯ
 มัวเมาไปสิ้นไม่ทนได้
 ไม่เป็นสติสมประดี ฯ
 (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ข: 348)

ผลงานที่ 12 เป็นเหตุการณ์ตอนหนุมานส่งนางบุษมาลีขึ้นสวรรค์ ดั่งบท
 ประพันธ์ว่า

๑ เมื่อนั้น
 จึ่งเข้าอุ้มองค์กัลยา
 ลูกพระพายผู้มียศ
 พิศดูพักตร์ก็อาลัย

พิศเกษตรนตรนวมขมนาง

พิศปรางทางถอนใจใหญ่

จำเป็นก็โยนขึ้นไป

ยังในอากาศด้วยฤทธิ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ช: 100)

ภาพที่ 383 (เรียงจากซ้ายไปขวา) งามเกียรติที่วัดไรตอน (เขากิว) ผลงานที่ 13-15

ผลงานที่ 13 เป็นเหตุการณ์ตอนหนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา ดังบท

ประพันธ์ว่า

๑ เมื่อนั้น
แลเห็นกระบี่ฤทธิรอน
ให้ละล้าละลังด้วยความกลัว
ก็แหวกว่ายเร็วรี่หนีไป

๑ บัดนั้น
คว้าไขว่ไล่ซัดตีตมา

สุพรรณมัจฉาดวงสมร
บังอรตระหนกตกใจ
หน้าซิดตัวสั่นหวั่นไหว
เข้าปนอยู่ในฝูงปลา ฯ

วายุบุตรวุฒิไกรใจกล้า
ก็จับได้มัจฉานารี ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ช: 253)

ผลงานที่ 14 เป็นเหตุการณ์ตอนหนุมานหาวเป็นดาวเดือนให้มัจฉานาคู ดัง

บทประพันธ์ว่า

๑ บัดนั้น
ฟังมัจฉานาคูมาร
รับขวัญแล้วกล่าวพจนารถ
ว่าพลางก็เหาะขึ้นไป

๑ หาวเป็นดาวเดือนทินกร
เสร็จแล้วก็กลับลงมา

วายุบุตรผู้ปรีชาหาญ
ว่าขานกินแห่งแคลงใจ
สุดสวาทของพ่ออย่างสงสัย
อยู่ในอากาศด้วยฤทธา ฯ

เขจรสว่างเวหา
ยังพินพิสุธาทันที ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ช: 359-360)

ผลงานที่ 15 เป็นเหตุการณ์ตอนหนุมานจับนางเบญกาย ดั่งบทประพันธ์ว่า

๑ เมื่อนั้น	หนุมานผู้ชาญชัยศรี
เหลือบแลเห็นนางอสุรี	เหาะหนีไปตามเปลวควัน
รวดเร็วดั่งวายุพาจร	วานรโกรธาตัวสั้น
กวักแกว่งตรีเพชรตั้งไฟกลับ	ระเห็จหันเหาะตามอสุรา ฯ
๑ ครั้นทันก็โถมเข้ารวบรัด	หัตถ์หนึ่งฉวยจิกเกศา
ได้แล้วก็กลับลงมา	ด้วยกำลังฤทธาวานร ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ข: 226)

ภาพที่ 384 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ต้อน (เขากิว) ผลงานที่ 16-18

ผลงานที่ 16 เป็นเหตุการณ์ตอนหนุมานสู้กับอินทรชิต บทประพันธ์บรรยายไว้อย่างละเอียด ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบทประพันธ์ที่แสดงอาการของหนุมานในลักษณะเป็นฝ่ายได้เปรียบ ดังนี้

๑ เท้าซ้ายเหยียบเขากระปี่ศรี	มือขวาอสุรีเงี้ยวคร
กลอกกลับพัลวันประจัญกร	ต่างมีฤทธิ์รอนไม่ลดกัน ฯ
๑ เมื่อนั้น	หนุมานฤทธิ์แรงแข็งขัน
หลักกลรบชิตติดพัน	ยืนยันเหยียบเข่าอสุรี ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ข: 153)

ผลงานที่ 17 เป็นเหตุการณ์ตอนหนุมานสู้กับไมยราพ ดั่งบทประพันธ์ว่า

๑ บัดนั้น	คำแหงหนุมานชาญสมร
รับรองป้องกันประจัญกร	วานรโถมถีบด้วยฤทธา ฯ
๑ ถ้อยดีถ้อยรับสับสน	ไล่ประจัญถอยประจัญเช่นฆ่า
ฟันแทงแย่งยุทธ์กันไปมา	ต่างหาญต่างกล้าไม่ลดกัน ฯ

๑ เมื่อนั้น	ไมยราพฤทธิแรงแข็งขัน
รับรองป้องปัดโรมรัน	ขบฟันโลดโผนโจนมา ฯ
๑ เท้าหนึ่งเหยียบเข้าวานร	กรแกว่งพระขรรค์เงื้อง่า
กลอกกลับจับกันเป็นโกลา	หันเหียนเปลี่ยนท่าในที ฯ
๑ บัดนั้น	หนุมานผู้ชาญชัยศรี
รบชิตติดพันประจัญตี	ได้ทีโจมตีจับกุมภัณฑ์ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2553ข: 369)

ผลงานที่ 18 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์

ภาพที่ 385 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากี้ว) ผลงานที่ 19-21

ผลงานที่ 19 - 21 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์

ภาพที่ 386 (เรียงจากซ้ายไปขวา) รามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน (เขากี้ว) ผลงานที่ 22-24

ผลงานที่ 22 เป็นภาพตัวละครฝ่ายหญิงและตัวละครฝ่ายชายซึ่งช่างน่าจะสื่อว่าเป็นพระรามกับนางสีดา ผลงานที่ 23 - 24 เป็นภาพตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์

การสร้างสรรคผลงานเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน ทั้ง 24 ผลงานไม่ได้นำเสนอเป็นเรื่องราวต่อเนื่องกันตามเรื่องเล่าเดิม แต่สามารถจัดกลุ่มผลงานที่อยู่ใกล้กันเป็นเหตุการณ์ตอนเดียวกัน คือตอนพระรามยิงมารีศ (ผลงานที่ 4-6) ตอนสีดาลุยไฟ (ผลงานที่ 7-9) และตอนหนุมานอมพลับพลา (ผลงานที่ 10-11) ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเรียงลำดับโดยการเวียนขวาของพระอุโบสถ รวมถึงช่างได้สร้างสรรค์ให้เหตุการณ์ที่หนุมานเกี่ยวตัวละครฝ่ายหญิงในเรื่องอยู่ใกล้เป็นชุดเดียวกันคือผลงานที่ 12-15 ดังภาพผลงานและรายละเอียดที่กล่าวข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องเล่าที่รู้จักแพร่หลาย อยู่ในการรับรู้ของบุคคลทั่วไป ไม่จำเป็นต้องนำเสนอเรียงลำดับตามเรื่องเล่าเดิมก็สามารถทำให้ผู้ชมผลงานเข้าใจได้ว่าเป็นเรื่องเล่าใด

ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน พบอนุภาคเหตุการณ์รวม 21 อนุภาค มีอนุภาคเด่นที่พบคือ อนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้และอนุภาคเกี่ยวเกี่ยวกับการเกี่ยว อนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้ พบจำนวน 11 อนุภาค คืออนุภาคตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ อนุภาคเกี่ยวพาราสิ จำนวน 5 อนุภาค คือ พระรามกับนางสีดา และหนุมานเกี่ยวตัวละครฝ่ายหญิง อนุภาคอื่น ๆ ที่พบคือ อนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์ คือนางสีดาลุยไฟ อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ คือพิเภกถวายตัว อนุภาคเกี่ยวกับการลักพา คือทศกัณฐ์ลักนางสีดา อนุภาคเกี่ยวกับกลอุบายคือ การใช้ของวิเศษที่ไม่ยราพเป่ายาวิเศษสะกดทัพและการป้องกันโดยหนุมานอมพลับพลา

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดไร่ดอน แสดงให้เห็นว่าแม้เป็นการสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมแต่ยังคงไว้ซึ่งความนิยมสร้างสรรคอนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้และการเกี่ยวเช่นเดียวกับศิลปกรรมปูนปั้น ลักษณะการสร้างสรรคอนุภาคดังกล่าวจึงเป็นลักษณะเด่นของศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่วัดเขาย้อย

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดเขาย้อย สร้างสรรคเป็นศิลปกรรมลอยตัว นำเสนอเป็นตัวละครลิงซึ่งเป็นทหารฝ่ายพระรามไว้ที่ด้านหน้าพระอุโบสถ 3 ตัวละครคือ หนุมาน สุครีพ องคต และวานร 18 มงกุฎไว้ที่สวนรมโพธิ์เพบูลย์หรือสวนสาธารณะของวัดเขาย้อย อีก 16 ตัวละคร ดังภาพและแผนผังการจัดวางผลงานที่วัดเขาย้อยต่อไปนี้

พระ อุโบสถ	หนุมาน องค์ สุครีพ	ศาลา	▲ทิศเหนือ						
ตลอดแถว	นิลปา สัน		เขตอู่ทอง	สวนสาธารณะ					
	โกมุท			มายูร	กุ มิต ตัน	ไว ย บุตร	สุ ร กานต์	นิ ล ราช	เก สร ท มา ลา
	นิล พานัน			ทางเข้า สวน ⇒					
	ไชยยามพ วาน			เก ย ยู ร					
	สุ ร เสน								
	วิ สัน ตรา ว								

ภาพที่ 387แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมปูนปั้น 18 มงกุฏ วัดเขาย้อย

ภาพที่ 388 (เรียงจากซ้ายไปขวา) หนุมาน สุครีพและองค์ที่วัดเขาย้อย

ภาพที่ 389 การจัดวางผลงานวານร 18 มงกุฎที่สวนร่มโพธิ์ไพบูลย์ วัดเขาย้อย

ภาพที่ 390 วานร 18 มงกุฎที่สวนร่มโพธิ์ไพบูลย์ วัดเขาย้อย

ภาพที่ 391 แผ่นป้ายข้อมูลตัวละคร 18 มงกุฎ

ผลงานศิลปกรรมวานร 18 มงกุฎ มีการกล่าวถึงไว้ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ในสมุดไทยเล่มที่ 12 กล่าวถึงสิบแปดมงกุฎในบทประพันธ์ว่า

๑ เมื่อนั้น	ฝูงเทพเทวาน้อยใหญ่
ต่างทูลอาสาพระภูวไนย	จะขอไปเป็นพลพระอวตาร
มาล้างเหล่าอสูรพาลา	ที่หยาบข้าเป็นนโลกทุกสถาน
พระราหูฤทธิไกรชัยชาญ	เป็นทหารชื่อนิลปานัน
พระพิณายนันเป็นนิลเอก	พระพิเนกนั้นเป็นนิลขัน
พระเกตุเป็นเสนีกุมิตัน	พระอังคารเป็นวิสันตราวี
พระหิมพานต์จะเป็นโกมุท	พระสมุทธรนิลราชกระบี่ศรี
พระเพลิงเป็นนิลนทมนตรี	พระเสาร์เป็นนิลพานร
พระศุกร์เป็นนิลปาสัน	พระหัสสนันมาลุนทเกษตร
พระพุทเป็นสุรเสนฤทธิรอน	พระจันทรเป็นสัตพลี
วิรุฬหวิรุฬปักข์สองตระกูล	เป็นเกุยมายูรกระบี่ศรี
เทวัญวานรนอกนี้	บายูชีเจ็ดสิบเจ็ดสมุดตรา ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2564)

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องราวเกียรติที่วัดเขาย้อย มุ่งนำเสนอ “อนุภาคตัวละครลิง” ซึ่งเป็นตัวละครทหารฝ่ายพระราม น่าสนใจว่าการนำเสนออนุภาคตัวละครดังกล่าวจัดวางไว้ภายนอกพระอุโบสถ รายรอบบริเวณวัดที่แสดงเจตนาของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานที่ต้องการสื่อสารว่า ทหารของพระรามหรือวานรสิบแปดมงกุฎเหล่านี้เป็นตัวแทนของผู้ที่จะคอยปกป้องพระพุทธศาสนา (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563) ลักษณะการนำเสนอดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของการสร้างสรรค์เรื่องราวเกียรติกับพระพุทธศาสนา

ศิลปกรรมเรื่องราวเกียรติ ที่ชายหาดบางแก้ว

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องราวเกียรติที่ชายหาดบางแก้ว อ.บ้านแหลม ผลงานของช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ ออกแบบโดยช่างธานินทร์ ชื่นใจ สร้างสรรคเป็นศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวตอนหนุมานเกี่ยวนางสุพรรณมัจฉา ดังภาพ

ภาพที่ 392 หนุมานเกี่ยวนางสุพรรณมัจฉาที่ชายหาดบางแก้ว

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่แสดงอนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยวที่ชายหาด บางแก้วเป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่แสดงให้เห็นการสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงความสัมพันธ์กับ “พื้นที่” ในลักษณะที่นำเสนออนุภาคตัวละครที่เกี่ยวข้องกับน้ำคือนางสุพรรณมัจฉาและอนุภาคเหตุการณ์ที่เหมาะสมกับบรรยากาศชายหาดที่เป็นสถานที่พักผ่อน ช่างจึงเลือกนำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยว พาราสีเพื่อให้ผู้พบเห็นรู้สึกผ่อนคลาย

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่วัดมณีเลื่อน

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่พระอุโบสถ วัดมณีเลื่อน อ.เขาย้อยนำเสนอเรื่องรามเกียรติ์ เหตุการณ์สำคัญ 2 เหตุการณ์คือ ด้านขวาพระประธานเป็น เหตุการณ์ตอนพระรามยกทัพมาสู้กับทัพทศกัณฐ์ สร้างสรรค์ให้ตรงกลางภาพเป็นตัวละครจาก “ฝ่าย พระรามกับ (ตัวละครจาก) ฝ่ายทศกัณฐ์จับมือกัน เป็นการสร้างความสามัคคี ต้องการให้ผูกสัมพันธ์ กันระหว่างธรรมะกับอธรรม” (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563) ทางด้านซ้ายพระ ประธานเป็นเหตุการณ์ตอนกวนเกษียรสมุทร ดังนี้

ภาพที่ 393 กองทัพของพระรามกับกองทัพของทศกัณฐ์ ที่วัดมณีเลื่อน

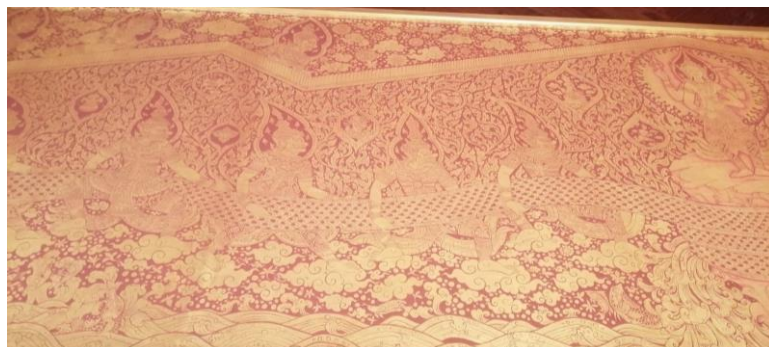
ภาพที่ 394 ตรงกลางระหว่างทัพพระรากับทศกัณฐ์เป็นภาพตัวละครจากทั้งฝ่ายจับมือกัน

ภาพที่ 395 กวนเกษียรสมุทร

ภาพที่ 396 พระนารายณ์อวตารเป็นเต่าในภาคกูรมาวตาร

ภาพที่ 397: ฝ่ายยักษ์คราวกวนเกษียรสมุทร

ภาพที่ 398 ฝ้ายเทวดาคราวกวนเกษียรสมุทร

เหตุการณ์ตอนกวนเกษียรสมุทรที่ช่างสร้างสรรค์มีการบรรยายไว้ใน “ลิลิตนารายณ์สิบปาง” พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

๑ ต่อ นั้นโดยฉับไว ท้าวสหัสสนัยน์เทวราช ก็ประกาศบัญชา แต่เทวาทั้งหลาย ให้แยกย้ายกันไป ในทิศานุทิศ ปลิดโอสถเภสัช สรรพัตมัสรรพคุณ สุนทรเทพกำแหง แต่งทูตานุทูต ไปพุดจาโมตรี ปรงดองดักข์บ่อสุร ชวนพร้อมมูลร่วมงาน ทำการกวนเกษียรสมุทรตามจักรกฤษ์บัญชา เพื่อหาอมฤตเลิต จะได้เกิดสิริสวัสดิ์ สุขะวัฒน์ต่อไป อสุรไซร์ประนะอมยอมช่วยงานอมรา ครั้นถึงวาระดีถี ที่นัดกันไปกวน เทพทั้งมวลไปยัง ฝักเกษียรสมุทรธาร อสุรหาญครันครบ แทตย์ทานพแข่งขัน ก็พร้อมกันค่วนไป ในที่ชุมนุมนั้น อันหริทรงเดช อิกมเหศร์ทรงชัย ทั้งเทพไทธาดา มาพร้อมกันสามองค์ เพื่อทรงเป็นประธาน ในการกวนสมุททวยเทพดุเรงกัน ให้พลันโยนโอสถ ทั้งหมดลงทะเล แล้วก็เฮพร้อมกันไปมันทรสิงขร ถอนคิริรีมา พากันเอาเขาวาง ลงที่กลางสมุท แล้วฉุดตัววาสุกี พันคิริหลายทบ จนคำรพห้าเปลาะ มันเหมาะดีตั้งหมาย และนารายณ์ทรงปืน นำที่พลันปมิข้า ให้อสุราถ้วนทั่ว ทั้งทางหัวนาคใหญ่ ให้เทวารังรัง ทั้งทางหางนาคี พอได้ที่พร้อมพรัก ให้ชักเขาหมุนเวียน ในเกษียรสาคร ซไลทรปวนปั่น เปนค่วนรวาน้ำต้ม ฝ้ายบรมจักรี เห็นคิริคลอนแคลน ไม่ตั้งแน้นตามควร เกรงการกวนทเลวน ผลจะไม่เสรีจดี จักรีเดชกำแหง จึงแบ่งภาคออกไป ภาคหนึ่งไซร์เป็นเต่า เพราะเพริดสุพรรณพรรณ พลันลงสู่สมุท อุดลุดโล่มัจฉา อันกายาใหญ่โต โยโสวายเปียดโคน โคนมันทรภูผา ชับมัจฉาพันฐาน แล้วอวดารเชิดช้อน สิงขรใหญ่ขึ้นตั้ง บนหลังเอากระดอง รองภูผานั้นไว้ ให้ตั้งมันบมิลคลอน แล้วอมรและยักษ์ ชักตัววาสุกี ให้คิริหมุนไปหวือได้คุดจเครื่องกลึง..

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2564)

ศิลปกรรมเรื่องราวมเกียรติที่วัดมณีเลื่อน แสดงอนุภาคเกี่ยวกับการเดินทางหรือการยกทัพ โดยช่างสร้างสรรค์ให้ตัวละครจับมือกันระหว่างกองทัพเพื่อสื่อถึงการสร้างความสามัคคี ลักษณะดังกล่าววิเคราะห์ได้ว่าการนำเสนออนุภาคการเดินทางในลักษณะที่เป็นกองทัพเพื่อ

ไปรบบหมายถึงปัญหาใหญ่ที่กำลังจะเกิดขึ้น หากแต่ยังไม่เกิดและสามารถแก้ไขได้ด้วยการเจรจาหรือสันติวิธีเพื่อจะไม่ทำให้เกิดปัญหาใหญ่ตามมา แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดของช่างเพชรบุรีที่ให้ความสำคัญกับการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่กำลังจะเกิด ไม่รอให้เกิดปัญหาก่อนแล้วจึงแก้ไข

การสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นเหตุการณ์ตอนกวนเกษียรสมุทร แสดงให้เห็นอนุภาคเกี่ยวกับการกำเนิดคือ คราวกวนเกษียรสมุทรทำให้เกิดของวิเศษต่าง ๆ แต่อีกลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ครั้งนี้และเป็นเหตุการณ์ที่ช่างเพชรบุรีประทับใจคือการแสดงให้เห็นถึงการใช้กลอุบายหรือ “ความฉลาด” ของฝ่ายเทวดาที่เลือกจับด้านหางของพยานาคทำให้ไม่ถูกพิษ (ชานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563) ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการใช้ปัญญาและมุมมองว่าปัญญาสัมพันธ์กับการกำเนิดของวิเศษต่าง ๆ ซึ่งอาจตีความได้ว่า การมีปัญญาช่วยทำให้เกิดผลดีหรือความสำเร็จในชีวิต

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ที่วัดคงคารามวรวิหาร

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่ผนังด้านนอกศาลาของวัดคงคารามวรวิหาร เป็นผลงานชุดเดียวกันกับเรื่องพระมหาชนกที่เริ่มสร้างในปีพ.ศ.2552 “การทำงานดำเนินการมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2553) นี้ยังมีส่วนที่เจ้าอาวาสประสงค์ให้ทำเพิ่มเติม ยังไม่แล้วเสร็จ” (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2562) โดยช่างชานินทร์ ชื่นใจ ช่างกฤษดากร อินกงลาศ และช่างชะลอ กาเรียนทอง เป็นผู้ออกแบบ ส่วนงานแกะสลักไม้เป็นผลงานของช่างสุเมธ เตจ๊ะแยง ช่างกำจัด นันทขว้าง ช่างสมบุญรณ์ บุดจันะ ช่างอาทิตย์ นันทขว้าง ช่างนาวิ ไชยเมืองชื่น ช่างมานัช สีพรมมา และลงรักปิดทองโดยช่างวิเชียร เกาพันธ์ เป็นงานแกะสลักไม้เขียนสี ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 399 ตรงกลางภาพช่างสร้างสรรค์เป็นพระพุทธรูปประจำวัน 7 ปาง

ภาพที่ 400 กองทัพของพระราม

ภาพที่ 401 กองทัพของทศกัณฐ์

ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดคงคารามวรวิหารนี้เจ้าอาวาสตั้งชื่อว่า “3 ทัพ” ประกอบด้วยทัพพระราม ทัพทศกัณฐ์และทัพของพระพุทเจ้า โดยนำเหตุการณ์ตอนยกทัพมาเป็นองค์ประกอบหลักของภาพ ฝ่ายกองทัพพระรามประกอบด้วยพระราม พระลักษมณ์ สุนทรีย หนุมาน นิลพัท องคต ฯลฯ ฝ่ายกองทัพของทศกัณฐ์ประกอบด้วยทศกัณฐ์ อินทรชิต กุมภกรรณ ไมยราพ ฯลฯ และทัพตรงกลางคือ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ (พระพุทธรูปประจำวันเกิดทั้ง 7 วัน) อยู่ระหว่างกลางของสองกองทัพ การสร้างสรรค์ดังกล่าวเพื่อนำเสนอความคิดว่า “กองทัพของพระพุทเจ้ายิ่งใหญ่ที่สุดและพระพุทธศาสนาสามารถช่วยไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันได้” (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2562) นอกจากนี้ช่างสร้างสรรค์ให้มีการปรับอนุภาคตัวละครให้แสดงวิถีชีวิตของเพชรบุรีและแสดงพฤติกรรมที่ตรงกับเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงที่สร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดคงคารามฯ แสดงให้เห็นอนุภาคเกี่ยวกับการเดินทางในลักษณะของการยกทัพเช่นเดียวกับศิลปกรรมที่วัดมณีเลื่อน แตกต่างกันว่าศิลปกรรมที่วัดคงคารามฯ ตรงกลางเป็นพระพุทธรูปประจำวันเกิดทั้ง 7 ปาง แต่ยังคงแสดงให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้หลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา

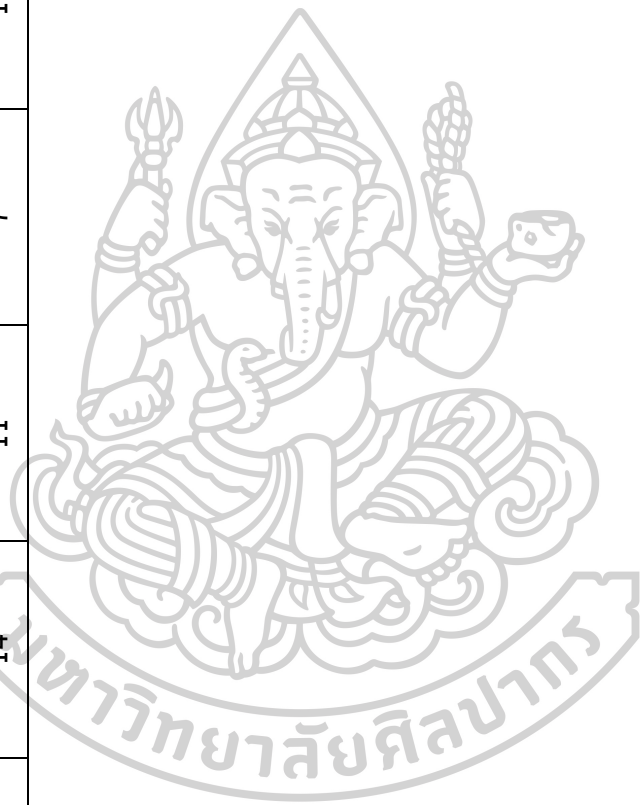
จากการวิเคราะห์อนุภาคที่น่าสนใจในศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่
สร้างสรรค์ขึ้นที่จังหวัดเพชรบุรีมีอนุภาคที่น่าสนใจทั้งอนุภาคเหตุการณ์ อนุภาคตัวละครและอนุภาค
วัตถุสิ่งของ แต่หากพิจารณาเฉพาะอนุภาคเหตุการณ์สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 11 สรุปอนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจในศิลปกรรมเรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบุรี

สถานที่	อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจ									
	อนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้	อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ	อนุภาคเกี่ยวกับการทำกลอุบาย	อนุภาคเกี่ยวกับการเดินทาง	อนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยว	อนุภาคเกี่ยวกับการนำเสนอ	อนุภาคเกี่ยวกับเหตุการณ์อื่น ๆ			
ถนนราชดำเนิน	14	8	4	3	3	1	3			
วัดเข่าบันไดอิฐ	-	-	-	1	-	-	-			
วัดพระทรง	3	-	-	-	-	-	-			
วัดคงคารามฯ	7	2	-	2	1	1	2			
วัดมหาธาตุวรวิหาร	3	-	-	-	-	-	-			
วัดมหาสมณาราม	1	-	-	-	-	-	-			
วัดบุญทวี	-	-	1	-	2	-	-			
วัดบันไดทอง	11	1	-	-	3	-	-			
วัดเขาย้อย	1	-	-	-	-	-	-			
รถรางไฟฟ้า	4	-	4	-	-	-	-			
วัดศรีประเสริฐ	6	-	-	-	1	-	1			
วัดเขาตะเครา	7	2	-	-	-	4	4			
วัดต้นสน	13	-	-	-	2	-	-			

วัดไร่เจตอน	11	1	2	-	5	-	-	2
ชายหาดบางแก้ว	-	-	-	-	1	-	-	-
วัดมณีเลื่อน	-	-	-	1	-	-	-	1
รวม	81	14	11	7	18	6	13	

โดยสรุป อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจในศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับอนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้ที่พบมากที่สุด รองลงมาคืออนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสิซึ่งนับว่าการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่น่าเสนออนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้และอนุภาคเกี่ยวพาราสิเป็นลักษณะเด่นของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่เพชรบุรี นอกจากนี้ยังมีการนำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อย้ำแนวคิดธรรมะขณะธรรม คือแสดงให้เห็นว่าตัวละครฝ่ายดีได้รับความช่วยเหลือหรือตัวละครฝ่ายดีช่วยเหลือตัวละครฝ่ายตรงข้าม รวมทั้งการนำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการทำกลอุบายและการแนะนำสั่งสอนเป็นการให้ความสำคัญกับการใช้ปัญญาแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ในอนุภาคการเดินทางแสดงให้เห็นแนวคิดของช่างที่คำนึงถึงความสงบสุขของสังคมโดยการปรับเปลี่ยนหรือแทรกเหตุการณ์ที่สื่อสารเกี่ยวกับการสามัคคีปรองดองกัน

3.3.2 พระมหากษัตริย์ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

เรื่องพระมหากษัตริย์ พระราชานิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระราชานิพนธ์ที่พระบรมชนกาทิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงศึกษามหาชนกชาดกในพระไตรปิฎก (พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2) (2539: คำนำ) และทรงดัดแปลงเล็กน้อยเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย และจัดพิมพ์จำหน่ายครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2539 ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล ต่อมาในปีพ.ศ.2542 เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ พระบรมชนกาทิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์ในรูปแบบการ์ตูนที่วาดโดยชัย ราชวัตร เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น และในปีพ.ศ.2557 ได้มีการจัดทำเป็นการ์ตูนแอนิเมชันออกอากาศทางโทรทัศน์ทุกสถานี

เรื่อง “พระมหากษัตริย์ พระราชานิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” มีเนื้อหาตรงกับ “ชนกชาดก” ที่เป็นชาดกพระชาติที่ 2 ในทศชาติชาดก เป็นการบำเพ็ญบารมีด้านความเพียรของพระโพธิสัตว์ คือ “พระมหากษัตริย์” พระราชโอรสของพระอริยฐานก ที่มีเหตุให้ต้องเดินทางไปค้าขายยังสุวรรณภูมิ ระหว่างทางเกิดพายุพัดเรือแตกกลางมหาสมุทร พระมหากษัตริย์พยายามว่ายน้ำอยู่ในมหาสมุทร 7 วัน 7 คืนจนนางมณีเมขลามาอุ้มพระองค์ไปยังเมืองมิลินนครและได้ขึ้นครองราชย์พร้อมทั้งได้อภิเษกกับนางสีวลีเทวี ปกครองเมืองมิลินาด้วยความผาสุกแล้วจึงออกบวช พระราชานิพนธ์เรื่อง “พระมหากษัตริย์ พระราชานิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” มีเนื้อเรื่องแตกต่างกับ “อรรธกถาชนกชาดก” โดยเฉพาะตอนท้ายเรื่องคือเหตุการณ์ตอนที่ประชาชนทำลายต้นมะม่วง พระมหากษัตริย์จึงสอนวิธีฟื้นฟูมะม่วง 9 วิธี พร้อมทั้งตั้งสถาบันการศึกษาโพธิยาลัยมหาวิทยาลัย ให้ชื่อว่า “ปุทะเลียมมหาวิทยาลัย” เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน

ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่นำเสนอเรื่องพระมหาชนก สำนวนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เป็นผลงานปูนปั้นที่ร้านแม่กิมไล้และวัดข่อย ผลงานจิตรกรรมที่วัดหนองปีนแตก ผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่วัดโตนดหลวงและวัดคงคารามฯ ดังนี้

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่ร้านแม่กิมไล้

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ สาขาบ้านลาด ช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ สร้างสรรคเป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นติดถ้วยกระเบื้อง ที่ผนังปูนด้านในร้าน นำเสนอเรื่องพระมหาชนก สำนวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มี 6 กรอบภาพ มีเรื่องราว 17 เหตุการณ์ ดังนี้

กรอบที่ 1 มี 2 เหตุการณ์คือ เหตุการณ์ที่ 1 พระเจ้ามหาชนกกษัตริย์แห่งกรุงมิลิลาสนทนากับอำมาตย์ เหตุการณ์ที่ 2 พระอริราชชนกรับกับพระโปลชนก

กรอบที่ 2 มี 3 เหตุการณ์คือ เหตุการณ์ที่ 3 ท้าวสักกเทวราชพิจารณาเหตุการณ์ลงมาช่วยพระเทวี เหตุการณ์ที่ 4 ท้าวสักกเทวราชแปลงกายเป็นคนขับเกวียน แผ่นดินนูนขึ้นเพื่อให้พระเทวีขึ้นเกวียน เหตุการณ์ที่ 5 พระเทวีจับเท้าทั้งสองของอุทิจจพราหมณ์มหาศาลเพื่อที่พราหมณ์อุปการะไว้ในฐานะน้องสาว

กรอบที่ 3 มี 4 เหตุการณ์คือ เหตุการณ์ที่ 6 พระกุมารเล่นกับเด็ก แต่ด้วยมีกำลังมากทำให้เด็กกลัว เหตุการณ์ที่ 7 พระกุมารถามมารดา เหตุการณ์ที่ 8 พระกุมารเรียน เหตุการณ์ที่ 9 พระมารดาประทานทรัพย์แก่พระกุมาร

กรอบที่ 4 มี 2 เหตุการณ์ คือ เหตุการณ์ที่ 10 พระมหาชนกออกเรือ เจอคลื่นใหญ่ เหตุการณ์ที่ 11 พระมหาชนกว่ายน้ำ

กรอบที่ 5 มี 3 เหตุการณ์คือ เหตุการณ์ที่ 12 นางเมขลามาพบพระมหาชนก เหตุการณ์ที่ 13 ม้าอุปการหยุดที่พระมหาชนกบรรทม เหตุการณ์ที่ 14 อมาตย์เชิญพระมหาชนกเป็นพระราชา

กรอบที่ 6 มี 3 เหตุการณ์คือ เหตุการณ์ที่ 15 พระมหาชนกเสวยผลมะม่วง เหตุการณ์ที่ 16 ข้าราชการบริวารและชาวบ้านดิ่งทำลายต้นมะม่วง เหตุการณ์ที่ 17 พระมหาชนกปรึกษาอำมาตย์

ดังภาพผลงานต่อไปนี้

ภาพที่ 402 ศิลปกรรมเรื่องพระมหากษัตริย์ที่ร้านแม่กิมไล้

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมที่ร้านแม่กิมไล้มีจุดประสงค์คือเพื่อน้อมรำลึกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จึงนำเรื่องที่เป็นพระราชนิพนธ์ในพระองค์ท่านมาผลิตเป็นผลงานและต้องการบันทึกไว้ว่าเจ้าของร้านเกิดในรัชสมัยของพระองค์ท่าน รวมทั้งต้องการให้ลูกค้า นักศึกษา อาจารย์หรือผู้ที่สนใจศึกษางานปูนปั้นเพชรบุรีได้มาเรียนรู้โดยไม่ต้องเดินทางไปตามวัดต่าง ๆ ในตัวเมืองเพชรบุรี (ชุดิญา บุญชนะโกคิน, สัมภาษณ์ 7 ตุลาคม 2561) ผู้วิจัยจึงนำคำบรรยายในเรื่องพระมหากษัตริย์ สำนวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาประกอบ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 403 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระมหากษัตริย์ที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 1-2

จากภาพเหตุการณ์ที่ 1 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ความว่า “ในอดีตกาลอันพันคนนาวิสัยครั้งหนึ่ง พระราชาพระนามว่ามหาชน ครองราชย์อยู่ในกรุงมิถิลาแคว้นวิเทหะ” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 1) และภาพเหตุการณ์ที่ 2 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ความว่า “ไพร่พลของอริราชชนกถูกทหารของพระโพลชนกตะลุมหันแหก และพระองค์เองต้องเสียพระชนม์ในที่รบ” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 14)

ภาพที่ 404 (ซ้าย) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 3-4

ภาพที่ 405 (ขวา) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 5

จากภาพเหตุการณ์ที่ 3 ช่างนำเสนอดอนสักทวาราชพิจารณาเหตุการณ์ลงมาช่วยพระเทวีและเหตุการณ์ที่ 4 ช่างนำเสนอดอนสักทวาราชแปลงเป็นคนขับสารถี แผ่นดินนูนขึ้นให้พระเทวีขึ้นเกวียนตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ดังนี้

สัตว์ในครรภ์ของพระเทวีนั้นมิใช่สัตว์สามัญแต่เป็นมหาสัตว์ผู้มีบารมีเต็มแล้วมาบังเกิดด้วยเดชาภาพแห่งพระมหาสัตว์นั้น บันดาลให้ภพแห่งท้าวสักกทวาราชสำแดงอาการร้อน ท้าวสักกทวาราชทรงพิจารณาเหตุการณ์แล้วทรงดำริว่า “สัตว์ที่บังเกิดในพระครรภ์ของพระเทวีมีบุญมาก เราควรจะไปทีนั้น” จึงเนรมิตเกวียนมีประทุนเป็นเครื่องปกปิด จัดตั้งเตียงไว้ในเกวียนนั้น เนรมิตตนเหมือนคนแก่แล้วขับเกวียนไปหยุดที่ประตูศาลาที่พระเทวีประทับอยู่ พระทวาราชสอบถาม “มีผู้ที่จะไปนครจัมปากระบ้างไหม” พระเทวีได้สดับดังนั้น จึงตรัสว่า “ข้าแต่พ่อ ข้าเจ้าจักไป” ท้าวสักกทวาราชว่า “ถ้าเช่นนั้นแม่จงขึ้นนั่งบนเกวียนเถิด” พระเทวี

ออกมาตรัสว่า “ข้าแต่พ่อ ข้าพเจ้ามีกรรมแก่ ไม่อาจขึ้นเกวียนไปได้ จักขอเดินตามพ่อไปเท่านั้น แต่พ่อช่วยรับกระเช้าของข้าพเจ้านี้ขึ้นเกวียนไปด้วย” ท้าวสักกะตรัสว่า “แม่พูดอะไร คนที่รู้จักขับเกวียนเช่นข้าพเจ้าไม่มี แม่อย่ากลัวเลย ขึ้นนั่งบนเกวียนเถิดแม่” ด้วยอาณูภาพแห่งพระโอรสของพระองค์ ในกาลที่พระเทวีจะเสด็จขึ้นเกวียน แผ่นดินได้หนุนพองขึ้นตั้งจดท้ายเกวียน

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 20-23)

จากภาพเหตุการณ์ที่ 5 ช่างนำเสนอตอนพระเทวีจับเท้าทั้งสองของอุทิจจพราหมณ์มหาศาลเพื่อที่พราหมณ์อุการะไว้ในฐานะน้องสาว ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ดังนี้

พราหมณ์กล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น เธออย่าห่วงใจไปเลย ข้าเจ้าอุทิจจพราหมณ์มหาศาลเป็นอาจารย์ที่ศิปาโมกข์ ข้าเจ้าจักตั้งเธอไว้ในที่นี้น้องสาว ปฏิบัติดูแลเธอ เธอจงกล่าวกะข้าพเจ้าว่า “ท่านเป็นพี่ชาย” แล้วจับที่เท้าทั้งสองของข้าพเจ้าคร่ำครวญเถิด” พระเทวีรับคำแล้ว เปล่งเสียงดัง ทอดพระองค์ลงจับเท้าทั้งสองของพราหมณ์ ทั้งสองต่างก็คร่ำครวญกันอยู่ ครั้นนั้นเหล่าอันเตวาลิกลได้ยินเสียงของพราหมณ์ จึงพากันวิ่งเข้าไปยังศาลาถามว่า “ท่านอาจารย์เกิดอะไรแก่ท่านหรือ” พราหมณ์กล่าวว่า “พ่อทั้งหลาย หญิงนี้เป็นน้องสาวของฉัน พลัดพรากจากฉันไปแต่ครั้งโน้น” เหล่าอันเตวาลิกกล่าวว่า “บัดนี้ท่านทั้งสองได้พบกันแล้ว ขออย่าได้วิตกเลย”

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 32-34)

ภาพที่ 406 (ซ้าย) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 6-8

ภาพที่ 407 (ขวา) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 9

จากภาพเหตุการณ์ที่ 6 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ดังนี้

พระกุมารนั้นทรงเจริญวัยก็เล่นกับพวกเด็ก เด็กพวกใดรังแกทำให้พระกุมารขัดเคือง พระกุมารก็จับเด็กพวกนั้นให้มันแล้วตี ความที่พระองค์มีพระกำลังมาก และด้วยความที่เป็นผู้เข้มงวดเพราะมานะ โดยที่พระองค์เกิดในตระกูลกษัตริย์ที่ไม่เจือปน ทำให้พวกเด็กเหล่านั้นทั้งเจ็บ ทั้งกลัว จึงร้องไห้เสียงดัง

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 38-39)

จากภาพเหตุการณ์ที่ 7 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ดังนี้

เมื่อพระกุมารเติมน้ำนมมารดา จึงกัณฑ์พระถันพระมารดาไว้ ตรัสว่า “ข้าแต่แม่ แม่จงบอกบิดาแก่ฉัน ถ้าแม่ไม่บอก ฉันจักกัณฑ์พระถันของแม่ให้ขาด” พระนางไม่อาจตัดดวงพระโอรส จึงตรัสบอกว่า “พ่อเป็นโอรสของพระเจ้าอริยมุนีมหาชนก ในกรุงมิถิลา พระบิดาของพ่อถูกพระโปลงนกลบลงพระชนม์ แม่ตั้งใจรักษาตัวพ่อ จึงมาสู่นครนี้ พราหมณ์ที่ตั้งแม่ไว้ในที่นี้น้องสาว ปฏิบัติดูแลแม่” ตั้งแต่นั้นมา แม่ใครว่าเป็นบุตรหญิงม้าย พระกุมารก็ไม่กลัว

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 42-43)

จากภาพเหตุการณ์ที่ 8 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ความว่า “พระกุมารทรงเรียนไตรเพทและศิลปศาสตร์ ทั้งปวงภายในพระชนม์ 15 ปี เมื่อมีพระชนม์ได้ 16 ปี เป็นผู้ทรงพระรูปโฉมอันอุดม พระองค์ทรงคิดว่า “เราจักเอาราชสมบัติซึ่งเป็นของพระบิดา” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 46) และภาพเหตุการณ์ที่ 9 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ความว่า “พระกุมารทูลว่า “ข้าแต่พระมารดาขอพระมารดาจงประทานทรัพย์นั้น กิ่งหนึ่งแก่หม่อมฉันจะไปเมืองสุวรรณภูมิ นำทรัพย์เป็นอันมากมา แล้วเอาราชสมบัติซึ่งเป็นของพระบิดา” ทูลดังนี้แล้วให้พระมารดาประทานทรัพย์กิ่งหนึ่ง จำหน่ายออกเป็นสินค้าแล้วให้ขนขึ้นเรือพร้อม กับพวกพาดิษที่จะเดินทางไปสุวรรณภูมิ แล้วกลับมาถวายบังคมลาพระมารดา” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 50)

ภาพที่ 408 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระมหากษัตริย์ที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 10-11

จากภาพเหตุการณ์ที่ 10 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหากษัตริย์ ความว่า “พวกพณิชประมาณเจ็ดร้อยคนขึ้นสู่เรือ เรือแล่นไปได้เจ็ดร้อยโยชน์ ใช้เวลาเจ็ดวัน เรือแล่นด้วยกำลังคลื่นที่ร้ายกาจ ไม่อาจทรงตัวอยู่ได้ แผ่นกระดานก็แตกด้วยกำลังคลื่น” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 58) และภาพเหตุการณ์ที่ 11 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหากษัตริย์ ความว่า “จำเดิมแต่นั้น พระมหาสัตว์เป็นไปอยู่ในคลื่นซึ่งมีสีดั่งแก้วมณีเหมือนท่อนต้นกล้วยทอง ข้ามมหาสมุทรด้วยกำลังพระพาหา พระมหาสัตว์ทรงว่ายน้ำข้ามมหาสมุทรอยู่เจ็ดวัน เหมือนว่ายน้ำข้ามวันเดียว” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 58)

ภาพที่ 409 (ซ้าย) พระมหากษัตริย์ที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 12

ภาพที่ 410 (ขวา) พระมหากษัตริย์ที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 13-14

จากภาพเหตุการณ์ที่ 12 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหากษัตริย์ ดังนี้

...เมื่อนางตรวจดูก็เห็นพระมหาสัตว์ จึงคิดว่า “ถ้ามหาชนกกุมารจักตายในมหาสมุทร เรา
จักไม่ได้เข้าเทวสมาคม” คิดฉะนี้แล้ว ตกแต่งสร้อย สติอยู่ในอากาศไม่ไกลพระมหาสัตว์
เมื่อจะทดลองพระมหาสัตว์ จึงกล่าวคาถาแรกว่า นี้ใคร เมื่อแลไม่เห็นฝั่งก็อุตสาหพยายาม
ว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ท่านรู้อ่านาจอประโยชน์อะไร จึงพยายามว่ายอยู่อย่างนี้นักหนา
บรรดาบทเหล่านั้น พบว่า อปสสันติริ แปลว่า แลไม่เห็นฝั่งเลย บทว่า อาหุเห ได้แก่ กระทำ
ด้วยเพียร

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 66-69)

จากภาพเหตุการณ์ที่ 13 และ 14 ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหากษัตริย์ ดังนี้

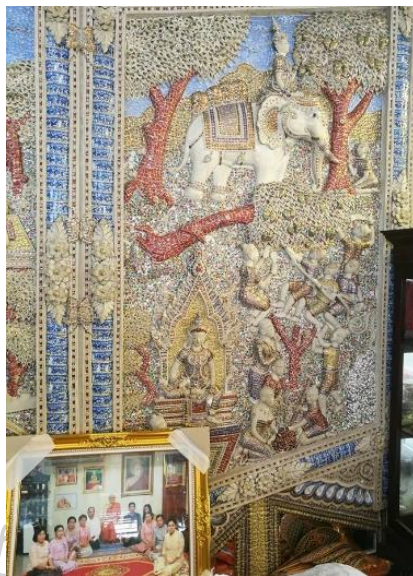
...พระมหาสัตว์มีสร้อยเศร้าหมองด้วยน้ำเค็มตลอดเจ็ดวัน ได้สัมผัสพิภพผัสสะก็บรรทมหลับ
ลำดับนั้นนางมณีเมขลาพานามหาสัตว์ถึงมิลินทร ให้บรรทมโดยเบื้องขวาบนแผ่นศิลาอัน
เป็นมงคลในสวนมะม่วง มอบให้หมู่เทพเจ้าในสวนคอยอารักขาพระมหาสัตว์แล้วไปอยู่ที่อยู่
ของตน...

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 96)

และ

...ราชรถแล่นไปสู่อุทยาน ทำประทักษิณแผ่นศิลามงคล แล้วไปหยุดใกล้ที่พระมหาสัตว์
บรรทมอยู่ ชนทั้งหลายมีอมตย์และบุโรหิตเป็นต้น ก็ถวายอภิเษกพระมหาสัตว์ ณ สถานที่
นั่นเอง

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 108)

ภาพที่ 411 พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ เหตุการณ์ที่ 15-17

จากภาพเหตุการณ์ที่ 15 ตอนพระมหาชนกเสวยผลมะม่วงตรงกับพระราช
นิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ดังนี้

...พระมหาสัตว์ประทับบนคอช้าง เสด็จออกจากพระนครด้วยราชบริพารเป็นอันมาก ถึง
ประตูพระราชอุทยาน ที่ใกล้ประตูพระราชอุทยานนั้น มีต้นมะม่วงสองต้น มีใบเขียวช่อ
ต้นหนึ่งไม่มีผล ต้นหนึ่งมีผล ผลนั้นมีรสหวานเหลือเกิน ใคร ๆ ไม่อาจเก็บผลจากต้นนั้น
เพราะผลซึ่งมีรสเลิศอันพระราชายังมิได้เสวย พระมหาสัตว์ประทับบนคอช้างทรงเก็บเอา
ผลหนึ่งเสวย ผลมะม่วงนั้นพอดังอยู่ที่ปลายพระชิวหาของพระมหาสัตว์ ปรากฏจตุไฮซารส
ทิพย์ พระมหาสัตว์ทรงคิดว่า “เราจักกินให้. มากเวลากลับ” แล้วเสด็จเข้าสู่พระราช
อุทยาน...

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 120-121)

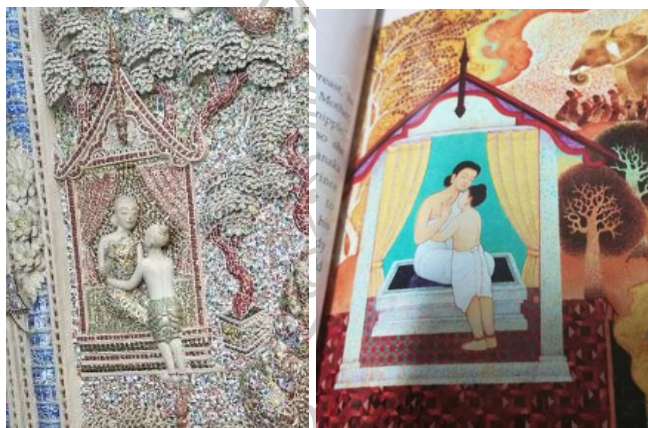
จากภาพเหตุการณ์ที่ 16 ช่างสร้างสรรค์ตอนข้าราชการและชาวบ้าน
ทำลายต้นมะม่วง ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหา
ชนก ดังนี้

...คนอื่น ๆ มีอุปราชเป็นต้นจนถึงคนรักษาช้าง รักษาม้า รู้ว่าพระราชเสวยผลมีรสเลิศแล้ว
ก็เก็บเอาผลมากินกัน ฝ่ายคนเหล่านี้ยังไม่ได้ผลนั้น ก็ทำลายกิ่งด้วยท่อนไม้ ทำเสียไม่มีใบ
ต้นก็หักโค่นลง มะม่วงอีกต้นหนึ่งตั้งอยู่ตรงตาม ดุจภูเขามิพวรรณตั้งแก้วมณี...

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 124)

จากภาพเหตุการณ์ที่ 17 ช่างนำเสนอตอนพระมหาชนกปรึกษาอำมาตย์
ตรงกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ความว่า
“ครั้นอยู่ลำพังพระราชอาทรสกะพราหมณ์ว่า “เราสงวนเรื่องนี้มาหลายเวลาแล้ว นับแต่คราวลงเรือมุ่ง
สู่สุวรรณภูมินั้น...” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 136)

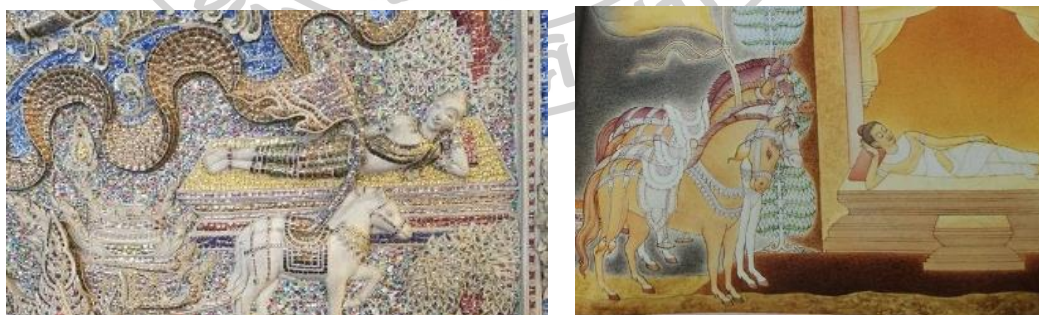
การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกดังกล่าวช่างสร้างสรรค์
ตรงกับภาพประกอบในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหา
ชนก ดังตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 412 (ซ้าย) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้

ภาพที่ 413 (ขวา) ภาพในหนังสือพระราชนิพนธ์

(ที่มา: พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540)

ภาพที่ 414 (ซ้าย) พระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้

ภาพที่ 415 (ขวา) ภาพในหนังสือพระราชนิพนธ์

(ที่มา: พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540)

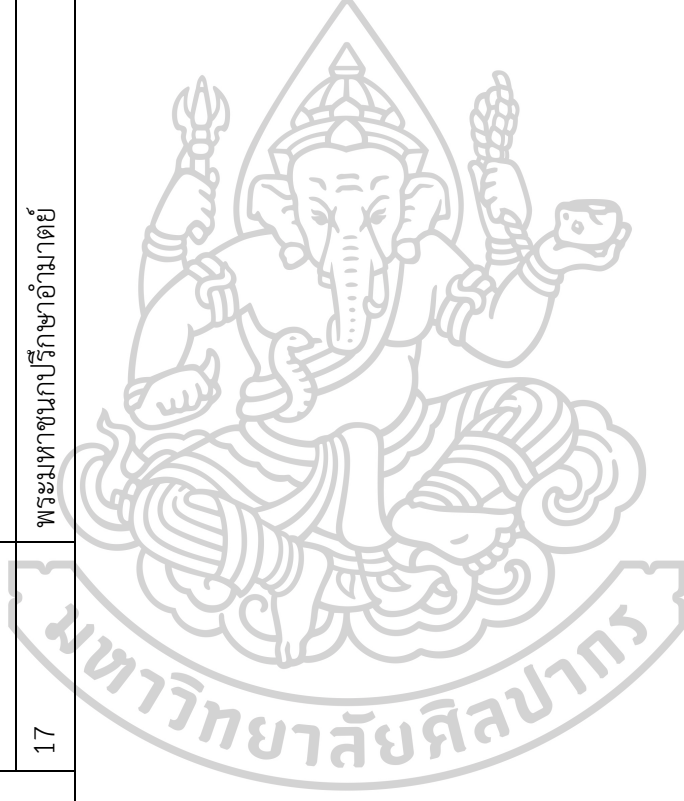
ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนที่ร้านแม่กิมไล้ ที่นำเสนอเป็นเรื่องราวร้อยเรียง
ต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องทั้ง 17 เหตุการณ์ที่แบ่งการนำเสนอออกเป็น 6 กรอบภาพดังกล่าว
แสดงให้เห็นลำดับการเล่าเรื่องและการเลือกนำเสนออนุภาคเหตุการณ์ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 12 ลำดับการเล่าเรื่องและอนุภาคเหตุการณ์ในศิลปกรรมเรื่องพระมหากษัตริย์ที่ร้านแม่ไก่ไม้

ลำดับเรื่อง	กรอบที่	ลำดับเหตุการณ์	อนุภาคเหตุการณ์	อนุภาคเกี่ยวกับ
เริ่มเรื่อง	1	1	พระเจ้ามหาชนกษัตริย์แห่งกรุงมิถิลานพบกับอำมาตย์	การเจรจา
	ดำเนินเรื่อง	2	2	พระอริภูมิฐนกรกับพระโปลชนก
3		3	ทำสักเกศวรราชพิจารณาเหตุการณ์ลงมาช่วยพระเทวี	การช่วยเหลือ
		4	4	ทำสักเกศวรราชแปลงกายเป็นคนขับเกวียน แผ่นดินนูนขึ้นให้พระเทวี
5		5	พระเทวีจับเท้าทั้งสองของอุทิจจาพราหมณ์มหาศาลเพื่อที่พราหมณ์อุปการะไว้ในฐานนงสาว	การช่วยเหลือ
		6	6	พระกุมารเล่นกับเด็ก แต่ตัวมีกำลังมากทำให้เด็กกลัว
7		7	พระกุมารถามมารดา	การพิสูจน์
		8	8	พระกุมารเรียน
9		9	พระมารดาประทานทรัพย์แก่พระกุมาร	การพิสูจน์
		10	10	พระมหากษัตริย์ออกเรือ เจดีย์ในใหญ่
11		11	พระมหากษัตริย์นำ	การพิสูจน์
		12	12	นางเมฆชกามาพบพระมหากษัตริย์
13		13	ม้าอุปการะหยุดที่พระมหากษัตริย์	การพิสูจน์
		14	14	อำมาตย์เชิญพระมหากษัตริย์เป็นพระราชอา

ลำดับเรื่อง	กรอบที่	ลำดับเหตุการณ์	อนุภาคเหตุการณ์	อนุภาคเกี่ยวกับ
จบเรื่อง	6	15	พระมหากษัตริย์เสวยผลไม้	การพิสูจน์
		16	ข้าราชการและชาวบ้านตั้งทำถ้ำมั่ง	การพิสูจน์
		17	พระมหากษัตริย์อภิเษก	การเจรจา

การนำเสนอศิลปกรรมเรื่องเล่าพระมหาชนกที่ร้านแม่กิมไล้ ที่แบ่งเป็น 6 กรอบภาพ มีการลำดับเรื่องโดยให้กรอบภาพที่ 1 เป็นการ “เริ่มเรื่อง” ด้วยอนุภาคเกี่ยวกับการเจรจาจนถึงเหตุการณ์ตอน “จบเรื่อง” ในกรอบภาพที่ 6 ซึ่งเป็นอนุภาคเกี่ยวกับการเจรจาเช่นเดียวกัน อนุภาคเกี่ยวกับการเจรจาดังกล่าวเป็นการเจรจาของตัวละครที่เป็นกษัตริย์กับอำมาตย์อันเป็นภาพเหตุการณ์ที่สื่อถึงการบริหารงานบ้านเมือง ลักษณะดังกล่าวทำให้เห็นเจตนาของการเล่าเรื่องว่า ต้องการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับภารกิจหลักของพระราชาหรือพระมหากษัตริย์

การดำเนินเรื่องเป็นเหตุการณ์ในกรอบภาพที่ 2-5 ส่วนใหญ่เป็นอนุภาค เหตุการณ์เกี่ยวกับ “การพิสูจน์” โดยการพิสูจน์ในกรอบที่ 3 เป็นการพิสูจน์ ยืนยันตัวตนของตัวละครเอกว่าเป็นผู้มีบุญ มีปัญญา มีกำลังเหนือบุคคลอื่น การพิสูจน์ในกรอบที่ 4 เป็นการพิสูจน์ เกี่ยวกับการเป็นบุคคลพิเศษที่เหนือคนอื่น ในลักษณะของการเป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้รับความช่วยเหลือจากเทวดา มีปัญญาโต้ตอบกับเทวดาและเป็นผู้ที่มีความเพียรเหนือบุคคลธรรมดา และในกรอบที่ 5 แสดงให้เห็นว่าลักษณะของการเป็นผู้มีบุญที่พิสูจน์ไปจนได้รับความช่วยเหลือจากเทวดาและมีสัตว์ วิเศษที่มาช่วยยืนยันการเป็นผู้มีบุญคือมาอุปการณได้รับบัลลังก์หรือได้รับเชิญให้ครองเมือง ตอนจบ เรื่องเป็นการพิสูจน์บทบาทหน้าที่ของการเป็นกษัตริย์ที่มองเห็นปัญหาเกี่ยวกับการแก่งแย่งผลประโยชน์ ของชาวเมืองตลอดจนการคิดหาวิธีการจัดการกับปัญหา ลักษณะของอนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์ใน เหตุการณ์ตอนดำเนินเรื่องดังกล่าวจึงเป็นการระบุคุณลักษณะของพระราชาว่าต้องเป็นผู้มีบุญ มี ปัญญา มีพลังกำลัง โดยเฉพาะเน้นย้ำว่าเป็นบุคคลพิเศษเหนือคนธรรมดาที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้ว จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ลักษณะการดำเนินเรื่องตั้งแต่การเริ่มเรื่อง การดำเนินเรื่องและการจบเรื่อง ดังกล่าวเป็นลักษณะการดำเนินเรื่องตามเรื่องเล่าเดิม (พระมหาชนก สำนักพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช) ที่เน้นย้ำคุณลักษณะและบทบาทของพระราชา อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณา ที่การจัดวางภาพที่มีขนาดใหญ่ อยู่ตรงกลางของผลงานและในระดับสายตาจะเห็นว่าช่างให้ ความสำคัญกับอนุภาคที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือคือเหตุการณ์ที่ท้าวสักกเทวราชมาช่วยพระมารดา และ นางเมฆลามาชช่วยพระมหาชนก แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับลักษณะของพระราชาในด้านที่ เป็นคนดี คนมีบุญถึงกับได้รับความช่วยเหลือจากเทวดาหรือบุคคลต่าง ๆ

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่วัดข่อย

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่ผนังด้านหลังพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ วัดข่อย ช่างเอกลักษณ์ มิตรรัตน์ สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้น ทาสีบรอนด์ นำเสนอเรื่องพระมหาชนก พระราชินีพินธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ จำนวน 5 เหตุการณ์

พระธาตุฉิมพลีฯ สร้างเมื่อ 1 กันยายน พ.ศ.2554-18 มกราคม พ.ศ.2556 ใช้เวลา 1 ปี 3 เดือน 18 วัน (ข้อมูลจากบันทึกที่ด้านหน้าเรือที่วัดนอกปากทะเล) และมีการสร้างผนังปูนปั้นเรื่องพระมหาชนกไว้ที่ด้านหลังเมื่อ 18 สิงหาคม 2558 ดังข้อความที่เป็นลายมือเขียนของช่างเอกลักษณ์ปรากฏอยู่ในผลงานว่า “เอกลักษณ์ มิตรรัตน์ (เผย) ไทโชนงปรัง 18 ส.ค.58” โดยมีวัตถุประสงค์ในการผลิตผลงานชิ้นนี้คือเพื่อเทิดพระเกียรติรัชกาลที่ 9 และถ่ายทอดบันทึกเรื่องราวชาวเพชรบุรีและชาวไทยทรงดำที่หนองปรัง เพราะช่างเป็นชาวไทยทรงดำที่หนองปรัง เช่นภาพของ ปู่เย็น สายัณห์ สัญญา ยอกรัก สลักใจ และช่างทั้ง 8 คนที่มีผลงานในพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ (พระทศพล กมโร, สัมภาษณ์ 6 ตุลาคม 2561)

ผลงานปูนปั้นเรื่องพระมหาชนกที่วัดข่อยนี้ สามารถจำแนกเหตุการณ์ได้ 5 เหตุการณ์ มีลักษณะจัดวางภาพต่อเนื่องกันบนผนังกำแพงลอยตัว ด้านหลังพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ ดังนี้ เหตุการณ์ที่ 1 นางเมขลาอุ้มพระมหาชนก เหตุการณ์ที่ 2 พระมหาชนกว่ายน้ำอยู่บนหลังปู นางเมขลาสรรเสริญพระมหาชนก เหตุการณ์ที่ 3 พระมหาชนกอยู่บนเสากระโดงเรือ ตอนที่เรือแตก เหตุการณ์ที่ 4 พระมหาชนกยกธนู เหตุการณ์ที่ 5 พระมหาชนกนึกถึงวาจาของนางมณีเมขลา โดยเหตุการณ์ที่ 1 และ 2 อยู่ด้านซ้ายมือเมื่อมองเข้าหาผลงาน เหตุการณ์ที่ 3-5 อยู่ด้านขวามือ ภาพตรงกลางเป็นภาพประตู่ มีทวารบาล ตรงกลางจารึกรายชื่อต้นบุญสร้างพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิและศิลปะปูนปั้นพระมหาชนก ดังภาพผลงานต่อไปนี้

ภาพที่ 416 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระมหาชนกที่วัดช้อย รายชื่อผู้บริจาคและเหตุการณ์ที่ 1-2

จากภาพเหตุการณ์ที่ 1 ช่างนำเสนอนางเมขลาอุ้มพระมหาชนก ตรงกับบทบรรยายในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ความว่า “ก็แล ครั้งกล่าวอย่างนี้แล้ว นางเมขลาได้ถามว่า “ข้าแต่ท่านบัณฑิตผู้มีความบากบั่นมาก ข้าพเจ้าจักนำท่านไปที่ไหน” เมื่อพระสัตว์ตรัสว่า “มิถิลานคร” นางจึงอุ้มพระมหาสัตว์ขึ้นดุจคนยกกำดอกไม้ ใช้แขนทั้งสองประคองให้นอนแนบทรงพาเหาะไปในอากาศเหมือนคนอุ้มลูกรักฉะนั้น ” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 96)

ภาพเหตุการณ์ที่ 2 ช่างนำเสนอนพระมหาชนกว่ายน้ำอยู่บนหลังปู และเทวดาสรรเสริญพระมหาชนก ตรงกับบทบรรยายในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ความว่า

...เทวดาได้สดับพระวาจาอันมั่นคงของพระมหาสัตว์นั้น เมื่อจะสรรเสริญพระมหาสัตว์ จึงกล่าวคาถาว่า ท่านใดถึงพร้อมด้วยความพยายามโดยธรรม ไม่จมลงในห้วงมหรณพซึ่งประมาณมิได้ เห็นปานนี้ ด้วยกิจคือความเพียรของบุรุษ ท่านนั้นจงไปในสถานที่ ที่ใจของท่านยินดีนั้นเถิด

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 94)

และ

พร้อมกันนั้นเทวดาก็ได้กล่าวอติเรกคาถาว่า ข้าแต่บัณฑิต วาจาอันมีปาฏิหาริย์มิบังควร ท่านต้องให้สาธุชนได้รับพรแห่งโพธิญาณจากโอษฐ์ของท่าน ถึงกาลอันสมควร ท่านจงตั้งสถาบันการศึกษาให้ชื่อว่า โพธิยาลัยมหาวิทยาลัย ในกาลนั้นท่านจึงจะสำเร็จกิจที่แท้

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 96)

ภาพที่ 417 (เรียงจากซ้ายไปขวา) พระมหาชนกที่วัดช้อย เหตุการณ์ที่ 3-5

จากภาพเหตุการณ์ที่ 3 ช่างนำเสนอตอนพระมหาชนกอยู่บนเสากระโดง เรือ ตอนที่เรือแตกตรงกับบทบรรยายในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ดังนี้

...พระองค์ทรงทราบว่าเรือจะจม จึงคลุกน้ำตาลกรวดกับเนย เสวยจนเต็มท้อง แล้วชุบน้ำเนื้อเกลี้ยงสองผืนด้วยน้ำมันจนชุ่ม ทรงนุ่งให้มัน ทรงยื่นเกาะเสากระโดง ขึ้นยอดเสากระโดงเวลาเรือจม มหาชนเป็นรักษาแห่งปลาและเต่า น้ำโดยรอบมีสีเหมือนโลหิต พระมหาสัวส์เสด็จไปทรงยืนที่ยอดเสากระโดง ทรงกำหนดทิศว่า เมืองมีถิลลาอยู่ที่ศนี้ ก็กระโดดจากยอดเสากระโดง ล่องพันฝูงปลาและเต่า ไปตกในที่สุด อุสกะหนึ่ง (70 เมตร) เพราะพระองค์มีกำลังมาก

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 58)

จากภาพเหตุการณ์ที่ 4 ช่างนำเสนอตอนพระมหาชนกยกธนูมีการบรรยายไว้ในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ว่า “ต่อไปก็ไม่มีใครสามารถยกสหัสสถามณได้...” (2540: 108) ซึ่งบรรยายไว้เพียงเท่านี้ ไม่ได้กล่าวถึงว่าพระมหาชนกยกสหัสสถามณ แต่ช่างที่สร้างสรรค์ผลงานเห็นว่าภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสง่างามของพระมหาชนกจึงนำมาสร้างสรรค์เป็นตอนหนึ่งในผลงานชุดนี้

จากภาพเหตุการณ์ที่ 5 ช่างนำเสนอตอนพระมหาชนกนึกถึงวาจาของนางมณีเมขลาตรงกับบทบรรยายในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก ความว่า

...พระราชาสเด็จพระสุพระนคร เสด็จขึ้นปราสาท ประทับที่พระทวารปราสาท ทรงมนสิการถึง วาจาของนางมณีเมขลา ในกาลที่นางอุ้มพระมหาสัตว์ขึ้นจากมหาสมุทร พระราชาทรง จดจำคำพูดของเทวดาได้ทุกอย่าง เพราะพระสรีระเศร้ามองด้วยน้ำเค็มตลอดเจ็ดวัน แต่ทรงทราบวาทะถากถำว่าพระองค์จะยังเข้ามรรคาแห่งความสุขไม่ได้ หากไม่กล่าว ธรรมให้สาธุชนสดับ...

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 129)

ผลงานปูนปั้นเรื่องพระมหาชนกที่วัดช้อยทั้ง 5 เหตุการณ์นำเสนอ องค์ประกอบภาพหลักตรงกันกับภาพประกอบในพระราชนิพนธ์พระมหาชนก แต่รายละเอียดภาพ แตกต่างกันคือภาพเหตุการณ์ที่ 4 ที่เป็นภาพประชาชนถวายพระพรพระมหาชนกในงานปูนปั้นชุดนี้ สร้างสรรค์เป็นภาพนักร้อง ภาพบุคคลที่มีชื่อเสียงและภาพของช่างที่ร่วมกันสร้างผลงานที่พระธาตุ ฉิมพลีพระศรีนวมโกฏ และยังมีรูปครุฑตรงกลางและยักษ์อยู่สองข้างฐานที่พระมหาชนกยืนอยู่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นพระมหากษัตริย์ของพระมหาชนก และภาพเหตุการณ์ที่ 5 ช่างได้ สร้างสรรค์ภาพประกอบเป็นภาพวิถีชีวิตและสถานที่สำคัญในจังหวัดเพชรบุรี

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดช้อยทั้ง 5 เหตุการณ์ เหตุการณ์ที่ 1 นำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ คือนางมณีเมขลาอุ้มพระมหาชนก เหตุการณ์ที่ 2 เป็นอนุภาค เกี่ยวกับการพิสูจน์ คือพระมหาชนกว่ายน้ำด้วยความเพียร เหตุการณ์ที่ 3 เป็นอนุภาคเกี่ยวกับการ วางแผนที่แสดงให้เห็นว่าพระมหาชนกเป็นผู้มีปัญญา คือพระมหาชนกปีนขึ้นบนเสากระโดงเรือเพื่อ คิดวิเคราะห์ก่อนตัดสินใจกระโดดลงน้ำ เหตุการณ์ที่ 4 เป็นอนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์ คือพระมหา ชนกพิสูจน์ตนเองด้วยการยกธนูด้วยกำลังที่มีเหนือบุคคลอื่น เหตุการณ์ที่ 5 เป็นอนุภาคเกี่ยวกับ ช่วยเหลือ คือพระมหาชนกได้รับความช่วยเหลือให้ครองเมือง จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ที่กล่าวมา ทั้งหมดล้วนเป็นอนุภาคเหตุการณ์ที่ช่วยแสดงให้เห็นลักษณะของผู้มีบุญ ไม่ว่าจะเป็นการได้รับความ ช่วยเหลือจากเทวดา มีความเพียร มีปัญญา และมีกำลังจนได้เป็นกษัตริย์ในอนุภาคสุดท้าย การเล่า เรื่องในผลงานชุดนี้จึงเป็นการเล่าเรื่องขนาดสั้นเพื่อเน้นย้ำ “ลักษณะของพระราชา”

การสร้างสรรคผลงานเรื่องพระมหาชนกที่วัดช้อย นอกจากจะเป็นการ เทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 แล้วยังเป็นการระบุคุณลักษณะของ พระมหากษัตริย์ตามที่ปรากฏในเรื่องพระมหาชนกอีกด้วย

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่วัดหนองปิ่นแตก

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่พระอุโบสถ วัดหนองปิ่นแตก อำเภอแก่งกระจาน ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ นำเสนอเป็นผลงานจิตรกรรมเต็มผนังหน้ากลองหน้าพระประธานด้านในพระอุโบสถ นำเสนอเหตุการณ์ตอนเรือแตก 1 เหตุการณ์

ภาพที่ 418 พระมหาชนกที่วัดหนองปิ่นแตก

ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดหนองปิ่นแตกช่างสร้างสรรค์เป็นเหตุการณ์ตอนที่พระมหาชนกกำลังว่ายน้ำและมีนางมณีเมขลาลอยอยู่ในอากาศสนทนารวมกันองค์ประกอบภาพอื่น ๆ คือเป็นภาพเรือกำลังจมและมีผู้คนหนีตาย มีภาพที่น่าสนใจคือช่างสร้างสรรค์เป็นภาพคนใส่เสื้อสีเหลืองและเสื้อสีแดงใบหน้าเหมือนนักรบการเมืองคนสำคัญของประเทศกำลังกอดคอเกาะขอนไม้ลอยคอในห้วงน้ำ

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดหนองปิ่นแตก นำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์เพียงอนุภาคเดียว คือการพิสูจน์ว่าเป็นผู้มีคามเพียร ทั้งการเพียรว่ายน้ำให้ถึงฝั่งและยึดมั่นในความเพียรผ่านการสนทนาโต้ตอบกับนางมณีเมขลาที่แสดงให้เห็นการเลือกนำเสนออนุภาคเหตุการณ์ที่ตรงตามแนวคิดหลักของเรื่องเล่าเดิม

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่วัดโตนดหลวง

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่ผนังตรงข้ามพระประธานด้านในพระอุโบสถ วัดโตนดหลวง สร้างสรรค์โดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจและช่างกฤษดากร อินกง

ลาค เป็นผลงานแกะสลักไม้ นำเสนอเรื่องพระมหาชนก เหตุการณ์ตอนเรือแตก 1 เหตุการณ์ ดังภาพต่อไป

ภาพที่ 419 พระมหาชนกที่วัดโตนดหลวง

จากภาพผลงานศิลปกรรมเห็นได้ว่าช่างสร้างสรรค์เหตุการณ์เดียวคือเป็นตอนที่นางเมขลาอุ้มพระมหาชนกเหาะอยู่ในอากาศจัดวางอยู่ที่มุมบนซ้ายของภาพ กลางภาพเป็นเรือสำเภากำลังจมและด้านล่างเป็นภาพคนหนีตายมีสัตว์ร้ายกัดกินกลางทะเล

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดโตนดหลวง นำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ คือนางเมขลาช่วยพระมหาชนก ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เป็นผลจากการทำและยึดมั่นในความเพียรของพระมหาชนก แสดงให้เห็นว่าพระมหาชนกมีความพิเศษในลักษณะที่เป็นผู้มีบุญ

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่วัดคงคารามวรวิหาร

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่ผนังด้านนอกอาคารมูลนิธิสุวรรณคงคาณิ วัดคงคารามฯ สร้างสรรค์โดยช่างกฤษดากร อินกงลาค เป็นผลงานแกะสลักไม้ลงสีนำเสนอเรื่องพระมหาชนก ตอนเรือแตก โดยช่างกฤษดากร อินกงลาค เป็นผู้ร่างแบบให้ช่างไม้คือช่างสุเมธ เป็นผู้แกะสลักแล้วช่างกฤษดากรเป็นผู้ลงสีเองอีกครั้ง โดยการทำงานทั้งหมดนี้ท่านเจ้า

อวาสวัตตงคารามวรวิหารมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรกจนผลงานเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ.2557 ทั้งยังเป็นผู้เลือกข้อความบรรยายในภาพด้วยตนเอง (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2562) ผลงานเรื่องพระมหาชนกที่วัดคงคารามวรวิหารมี 4 เหตุการณ์ คือเหตุการณ์ที่ 1 พระมหาชนกยีนบนเสากระโดงเรือสำเภา เหตุการณ์ที่ 2 พระมหาชนกลอยคอกกลางมหาสมุทรสนทนากับนางเมขลา เหตุการณ์ที่ 3 นางมณีเมขลาอุ้มพระมหาชนกและเหตุการณ์ที่ 4 นางมณีเมขลาอุ้มพระมหาชนกในอากาศ ดังนี้

ภาพที่ 420 พระมหาชนกที่วัดคงคาราม เหตุการณ์ที่ 1-3

ภาพที่ 421 พระมหาชนกที่วัดคงคาราม เหตุการณ์ที่ 4

จากภาพเหตุการณ์ที่ 1 คือ พระมหาชนกยีนบนเสากระโดงเรือสำเภา มีข้อหนึ่งชี้ไปในอากาศที่มีเมฆลากับรามสูรอยู่ และภาพนกสองตัว มีข้อความว่า “พญานกสนทนาธรรม คนผู้ไม่ประมาทควรเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อรับกับทุกสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน”

ภาพเหตุการณ์ที่ 2 คือพระมหาชนกลอยคอกกลางมหาสมุทรสนทนากับนางเมขลาซึ่งลอยอยู่ในอากาศ มีข้อความว่า “พระมหาสัตย์¹⁵⁹ทรงว่ายนํ้าในมหาสมุทรอยู่ 7 วัน ทรงนึกได้ว่าวันนี้เป็นวันอุโบสถจึงบ้วนพระโอษฐ์ด้วยนํ้าเค็ม ทรงตั้งใจสมาทานอุโบสถศีล...”¹⁶⁰ และ “นางมณีเมขลาถามว่า...ดูก่อนบัณฑิตฝั่งมหาสมุทรที่อยู่ยังทิศใด? ทรงตอบว่า...เราไตร่ตรองปฏิบัติทาแห่งโลกและอนิสงค์แห่งความเพียร เราก็คงต้องพยายามว่ายนํ้าในท่ามกลางมหาสมุทร...”¹⁶¹

ภาพเหตุการณ์ที่ 3 คือ นางมณีเมขลาอุ้มพระมหาชนกในอากาศ มีข้อความว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 ทรงลิขิตปริศนาธรรมไว้ว่า ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์”¹⁶²

เหตุการณ์ที่ 4 คือ นางมณีเมขลาอุ้มพระมหาชนกในอากาศ มีข้อความว่า “เทวดาสทนากันว่าอะไรคือมงคล? พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า... (มงคลสูตร 38 ประการ) ตอนหนึ่งว่า ปุษาจะปุชะนีนยานัง อตัมมังคะละมุตตะมัง ควรบูชาบุคคลผู้ควรบูชา”

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดคงคารามวรวิหาร เหตุการณ์ที่ 1 เป็นอนุภาคการกระทำที่ฉลาด คือการคิดวางแผนของพระมหาชนก ตั้งแต่ตอนยืนที่เสากระโดงเรือแสดงให้เห็นการเตรียมตัวและคิดวางแผนก่อนที่จะกระโจนลงไปในห้วงนํ้า เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระมหาชนกเป็นผู้มีปัญญา เหตุการณ์ที่ 2 เป็นอนุภาคการพูดโต้ตอบที่ฉลาดหลักแหลมระหว่างพระมหาชนกกับนางมณีเมขลา การพูดโต้ตอบดังกล่าวนับว่าเป็นอนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์ด้วยเช่นกัน คือเหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระมหาชนกว่ายน้ำด้วยความเพียรแม้มองไม่เห็นฝั่งเพื่อพิสูจน์ความเพียร ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคของตน เหตุการณ์ที่ 3 และ 4 เป็นอนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ คือนาง

¹⁵⁹ เขียนตามที่ปรากฏในผลงาน

¹⁶⁰ ข้อความดังกล่าวตรงกับบทพระราชนิพนธ์ว่า “พระมหาสัตย์ทรงว่ายนํ้ามหาสมุทรอยู่เจ็ดวัน เหมือนว่ายนํ้าวันเดียว. (พระองค์ทรงสังเกตเวลานั้นว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถ จึงบ้วนพระโอษฐ์ด้วยนํ้าเค็ม ทรงสมาทานอุโบสถศีล.)” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 58)

¹⁶¹ ข้อความดังกล่าวตรงกับบทพระราชนิพนธ์ว่า “เมื่อจะทดลองพระมหาสัตย์ จึงกล่าวคาถาแรกว่า: นี้ใคร เมื่อแลไม่เห็นฝั่งก็อุตสาหพยายามว่ายนํ้าท่ามกลางมหาสมุทร ท่านรู้อำนาจประโยชน์อะไร จึงพยายามว่ายนํ้าอย่างนี้นักหนา” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 68) และ “เมื่อแลไปในอากาศก็ทอดพระเนตรเห็นนางมณีเมขลาจึงตรัสคาถาที่สองว่า : ดูก่อนเทวดา เราไตร่ตรองเห็นปฏิบัติทาแห่งโลก และอนิสงค์แห่งความเพียร. เพราะฉะนั้น ถึงจะมองไม่เห็นฝั่ง เราก็คงต้องพยายามว่ายนํ้าท่ามกลางมหาสมุทร.” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 69)

¹⁶² ข้อความดังกล่าวอยู่ในบท “พระราชนิพนธ์” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2540: 8) ก่อนเริ่มเรื่องพระมหาชนกในบทพระราชนิพนธ์

มณีเมขลาช่วยอุ้มพระมหาชนกเหาะในอากาศ การนำเสนออนุภาคดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดคงคารามวรวิหารยังคงให้ความสำคัญกับอนุภาคเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นลักษณะของพระมหาชนกคือ เป็นผู้มีปัญหา มีความเพียร และเป็นผู้มีบุญ

อีกทั้ง น่าสนใจว่าการสร้างสรรค์ศิลปกรรมที่วัดคงคารามฯ มีข้อความบรรยายประกอบผลงานซึ่งข้อความที่เขียนประกอบในผลงานแสดงให้เห็นเจตนาของผู้สร้างสรรค์ผลงานคือ ให้ความสำคัญกับความเพียร ปัญญาและกำลัง ดังจะเห็นได้จากข้อความในเหตุการณ์ที่ 3 นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการสนทนาดังที่ช่างมีข้อความสนทนากำกับไว้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน

โดยสรุปคือ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ช่างเพชรบุรีมักนำเสนออนุภาคเหตุการณ์เรือแตก เป็นภาพพระมหาชนกว่ายน้ำในมหาสมุทรและมีภาพนางมณีเมขลาเหาะลอยอยู่ในอากาศ แม้ว่าจะมีผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอมากกว่า 1 อนุภาคคือนำเสนอเป็นเรื่องราวต่อเนื่องกันแต่การนำเสนอดังกล่าวยังคงให้ความสำคัญกับอนุภาคเหตุการณ์เรือแตกมากกว่าอนุภาคเหตุการณ์อื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากขนาดของภาพที่เด่นชัดและการจัดวางตำแหน่งเหตุการณ์ตอนเรือแตกให้อยู่ตรงกลางและมีรายละเอียดชัดเจนกว่าเหตุการณ์ตอนอื่น การเลือกฉากดังกล่าวมาเป็นตัวแทนเรื่องช่างมีวิธีคิดคือช่างต้องการเลือกฉากเหตุการณ์ที่เน้นย้ำแนวคิด “วิริยะบารมี” เพื่อสื่อสารให้ตรงกับการนำเสนอผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกในอดีต อีกทั้งยังเป็นการแสดงความจงรักภักดีพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในลักษณะที่ศิลปกรรมเรื่องเล่าพระมหาชนกดังกล่าวเป็นการถ่ายทอด “คำสอนของพ่อ” ที่พระองค์ทรงมีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่องความขยันหมั่นเพียรในการทำงานอยู่เป็นจำนวนมาก

อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจที่พบในศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่เพชรบุรีสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 13 อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจที่พบในศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่เพชรบุรี

สถานที่	อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจ			
	อนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์	อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ	อนุภาคเกี่ยวกับวางแผน	อนุภาคเหตุการณ์อื่น ๆ
ร้านแม่กิมไล้	8	5	1	3
วัดข่อย	2	2	1	-
วัดหนองปิ่นแตก	1	-	-	-
วัดโตนดหลวง	-	1	-	-
วัดคงคารามฯ	1	2	1	-
รวม	12	10	3	3

จากตารางสรุปอนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจข้างต้นพบว่าศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่เพชรบุรีนิยมนำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน์ อนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ และยังมีการนำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการวางแผน ลักษณะเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อเป็นการเน้นย้ำลักษณะของพระมหาชนกที่มีความเหมาะสมกับการเป็นพระราชา และสามารถวิเคราะห์ลักษณะของพระราชาจากอนุภาคเหตุการณ์ดังที่กล่าวไว้แล้วได้ดังนี้คือ

ตารางที่ 14 วิเคราะห์ลักษณะของพระราชาจากอนุภาคเหตุการณ์ในศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่เพชรบุรี

สถานที่	ลักษณะของพระราชาจากการวิเคราะห์อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจ			
	ผู้มีบุญ	ผู้มีปัญญา	ผู้มีความเพียร	ผู้มีพละกำลัง
ร้านแม่กิมไล้	พบ 5 ครั้ง จากอนุภาคเหตุการณ์ที่ 3, 4, 5, 13, 14	พบ 6 ครั้ง จากอนุภาคเหตุการณ์ที่ 7, 8, 9, 10, 15, 16	พบ 2 ครั้ง จากอนุภาคเหตุการณ์ที่ 11, 12	พบ 1 ครั้ง จากอนุภาคเหตุการณ์ที่ 6
วัดข่อย	พบ 1 ครั้ง จากอนุภาคเหตุการณ์ที่ 1	พบ 1 ครั้ง จากอนุภาคเหตุการณ์ที่ 3	พบ 1 ครั้ง จากอนุภาคเหตุการณ์ที่ 2	พบ 1 ครั้ง จากอนุภาคเหตุการณ์ที่ 4
วัดหนองปิ่นแตก	-	-	พบ 1 ครั้ง	-

สถานที่	ลักษณะของพระราชารจากการวิเคราะห์อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจ			
	ผู้มีบุญ	ผู้มีปัญญา	ผู้มีความเพียร	ผู้มีพลังกำลัง
วัดโตนดหลวง	พบ 1 ครั้ง	-	-	-
วัดคงคารามฯ	พบ 2 ครั้ง จากอนุภาค เหตุการณ์ที่ 3, 4	พบ 1 ครั้ง จาก อนุภาคเหตุการณ์ ที่ 1	พบ 1 ครั้ง จาก อนุภาคเหตุการณ์ ที่ 2	-
รวมจำนวนครั้ง	9	8	5	2

สรุปได้ว่าจากการวิเคราะห์อนุภาคเหตุการณ์ที่น่าสนใจทำให้เห็นว่าศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่จังหวัดเพชรบุรีนำเสนอลักษณะของพระมหาชนกซึ่งเป็นตัวแทนของพระราชารว่าเป็นผู้มีความเพียร มีบุญ มีปัญญาและมีพลังกำลังเหนือบุคคลอื่น ทั้งยังน่าสนใจว่านอกจากศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกจะนำเสนออนุภาคเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นความเพียรและเป็นผู้มีบุญของพระมหาชนกอันเป็นแนวคิดหลักของเรื่องแล้ว ยังให้ความสำคัญกับอนุภาคที่แสดงให้เห็นว่าพระมหาชนกเป็นผู้ที่มีปัญญาด้วย ลักษณะดังกล่าววิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากการที่ช่างเพชรบุรีเห็นความสำคัญของ “ปัญญา” ว่าเป็นคุณลักษณะพิเศษที่ควรยกย่องด้วยเช่นกัน

3.3.3 วรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การสร้างสรรคัวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในการศึกษาคั้งนี้พบเรื่องสังข์ทอง พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน และนิราศเมืองเพชร

ศิลปกรรมเรื่องสังข์ทอง ที่วัดนอกปากทะเล

การสร้างสรรคัผลงานศิลปกรรมเรื่องสังข์ทอง ที่วัดนอกปากทะเล มีทั้งที่เป็นงานแกะสลักไม้และงานปูนปั้น ศิลปกรรมแกะสลักไม้เรื่องสังข์ทองเป็นผลงานของช่างมาโนช อยู่เย็น (เป็นช่างไม้ชาวบ้านแหลม เสียชีวิตแล้วเมื่อปีพ.ศ.2560) ผลงานแกะสลักไม้ของช่างมาโนชสร้างสรรคัไว้ที่บ้านหน้าต่าง พระอุโบสถไม้สักหลังเก่า วัดนอกปากทะเล นำเสนอเรื่องสังข์ทอง 12 เหตุการณ์ อยู่ที่บานหน้าต่างทั้ง 12 บาน บานละ 1 เหตุการณ์ ตั้งแต่บานที่ 1-12 เป็นเรื่องราวเรียงลำดับเหตุการณ์ต่อเนื่องกันตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบเรื่อง ดังแผนผังและภาพผลงานต่อไปนี้

			ทิศเหนือ ↗
5 -6	▲		7 -8
3 -4	พระประธาน		9 -10
1 -2			11 - 12
ประตู		ประตู	

ภาพที่ 422 แผนผังการจัดวางผลงานศิลปกรรมเรื่องสังข์ทอง ที่วัดนอกปากทะเล

ภาพที่ 423 สังข์ทองที่วัดนอกปากทะเล ผลงานที่ 1-4

ผลงานที่ 1 ช่างนำเสนอภาพเหตุการณ์ที่โอรสวายลูกหอยสังข์แด่มเหสีของ
ท้าวยศวิมลซึ่งตรงกับพระราชนิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 1 กำเนิดพระสังข์ ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	มเหสีป่วนปั่นพระครรรค์เจ้า
มิได้วายว่างบางเบา	เจ็บราวกับเขาผูกคร่าร้า
เป็นกรรมตามทันมเหสี	จะจากที่สมบัติวิตถา
ยามปลอดภัยคลอตพระลูกยา	กุมารากำบังเป็นสังข์ทอง ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 13)

ผลงานที่ 2 ช่างนำเสนอภาพเหตุการณ์พระมเหสีของท้าวศวมลอุ้มหอย
สังข์เดินอยู่ในป่าซึ่งตรงกับพระราชนิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 1 กำเนิดพระสังข์ ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	มเหสีโศกาอยู่ป่าใหญ่
ขึ้นมาจากท่าชลาสัย	ไม่รู้ที่จะไปแห่งใดเลย ฯ
๑ เดินพลางทางอุ้มลูกพลาง	เห็นทุกข์แม่บ้างพ่อสังข์เอ๋ย
บุกป่าฝ่าไพรแม่ไม่เคย	เพราะกรรมทราวมชเยเจ้าเกิดมา
เป็นคนหรือจะไดมาเป็นเพื่อน	มีเหมือนไม่มีโอรสา
ทั้งนี้เพราะอีจันทา	กับอ้ายโหรามันรู้กัน
ทั้งอีสาวศรีมันร่วมใจ	มันเร่งรัดให้แม่ผายผัน
ทั้งอ้ายเสนาจะฆ่าฟัน	อัครรยเ็จแม่นี้แน่แล้ว
พระร่วมห้องของน้องยังอาลัย	เหตุไรไม่เกรงทูลกระหม่อมแก้ว
พ่อหลงกลมนตรมันแน่แล้ว	เดินพลางนางแก้วก็ไต่
เสียงเสื่อแรดข้างกว้างทราย	ใจหายอกสิ้นขวัญหนี
เส็ดลอดดอกตลูกเข้าไต่	เทวีอุ้มสังข์ดำเนินไป ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 21)

ผลงานที่ 3 ช่างนำเสนอภาพเหตุการณ์ที่พระสังข์ช่วยพระมารดาทำงาน
บ้าน ตรงกับพระราชนิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 1 กำเนิดพระสังข์ ดังนี้

๑ กอบเก็บข้าวหกที่ตกดิน	ผันผินลอยลับขยับหนี
เหลียวดูผู้คนชนนี้	จะหนีเข้าสังข์กำบังตน
หุงข้าวหาปลาไว้ทำแม่	ดูแลจัดแจงทุกแห่งหน
ช่วยขับไก่อป่าประสาจน	สาละวงเล่นพลางไม่ห่างดู ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 23)

ผลงานที่ 4 ช่างนำเสนอเป็นภาพพระมารดาทูปหอยสังข์ ตรงกับพระราช
นิพนธ์ เรื่อง สังข์ทอง ตอนที่ 1 กำเนิดพระสังข์ ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	พระกุมารเยี่ยมหอยแลหา
ไม่แจ้งว่าองค์พระมารดา	แฝงฝาคอยอยู่ไม่รู้กาย
สังัดเจียบผู้คนไม่พูดจา	เส็ดลอดออกมาแล้วผายผัน
นั่งที่นอกชานสำราญกาย	เก็บกรวดทรายเล่นไม่รู้ตัว
มารดาซ่อนเร้นเห็นพร้อมมูล	อุแม่เอ๋ยพ่อคุณทูนหัว
ซ่อนอยู่ในสังข์กำบังตัว	พ่อทูนหัวของแม่ประหลาดคน

ย่างเข้าในห้องทับจับได้ไม้
พระสังข์ตกใจดังไฟลน

ก็ต่อยสังข์ให้แหกแตกปน
จะหนีเข้าหอยตนก็จมนใจ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 24)

ภาพที่ 424 สังข์ทองที่วัดนอกปากทะเล ผลงานที่ 5-8

ผลงานที่ 5 ช่างนำเสนอเหตุการณ์ที่นางพันธุรัตสอนคาถาเรียกปลาให้แก่
พระสังข์ ตรงกับพระราชนิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 4 พระสังข์หนีนางพันธุรัต ดังนี้

๑ เมื่อนั้น
พุ่มพายน้ำตาจาบัลย์
คิดอ่านอุบายจะหนายหนี
ถึงไปก็ไม่ขัดอธยา
พอแม่ได้ชมโฉมเจ้า
แต่รำร้องให้หาเลือดตาย้อย
อย่านึกแครงแครงเลยว่าเป็นยักษ์
ถึงจะอยู่จะไปก็ให้งาม
อันรูปเงาะไม้เท้าเกือกแก้ว
ยังมนตรีบทหนึ่งของมารดา
ถึงจะเรียกเต่าปลาจมาจชาติ
ครุฑาเทวัญชั้นบน
เจ้าเรียนไว้สำหรับเมื่ออัจน
แม่อีกคงจะตายวายชีวัน

พันธุรัตฟังว่าเพียงอาสัณ
เจ้าไปแล้วไหนนั้นจะกลับมา
เอาเหตุชนนั้นนั้นมาว่า
เชิญลงมาหาแม่แต่สักน้อย
ให้สบายบรรเทาที่เศร้าสร้อย
อุตสาห์สู้ติดต่อยห้อยตาม
มาเถิดลูกกรอกอย่าเกรงขาม
เจ้าผู้ทรากร่วมชีวา
แม่ประสิทธิให้แล้วตั้งปรารถนา
ชื่อว่ามหาจินตามนตรี
ฝูงสัตว์จับบาทในไพรสณฑ์
อ่านมนตรีขึ้นแล้วก็มาปล้น
จะได้แก้กันตอนที่คับขัน
จงลงมาให้ทันท่วงที่ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 75)

ผลงานที่ 6 ช่างนำเสนอเป็นภาพพระสังข์แปลงเป็นเจ้าเงาะเหาะในอากาศ
ตรงกับพระราชนิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 4 พระสังข์หนีนางพันธุรัต ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	พระโณมยงทรงสวัสดีรัศมี
ครั้นพวกพลยักษ์ไปธานี	จึงเรียนเอามนตร์ที่เขียนไว้
เวียนเฝ้าสาธยายอยู่หลายตลบ	แต่ต้นจนจบก็จำได้
ครั้นเสร็จเสด็จขึ้นไป	บนยอดเขาใหญ่มิได้ช้า
เอารูปเงาสวมองค์ทรงเกือกแก้ว	ถือไม้เท้าเข้าแล้วก็ป้อนหน้า
เหาะระเห็จเตร็ดทะยานด้วยฤทธา	เลื่อนล่องลอยฟ้ามาไวไว ๗

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 77)

ผลงานที่ 7 ช่างนำเสนอเป็นภาพเหตุการณ์ที่นางรจนาเสียงพวงมาลัยเลือกคู่ ตรงกับพระราชนิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 6 พระสังข์ได้นางรจนา ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	รจนาณาริมคักดี
เทพไทอุบลัมภ์นำชัก	นงลักษณ์ดูเงาเงาจง
นางเห็นรูปสุวรรณอยู่ชั้นใน	รูปเงาสวมไว้ให้คนหลง
ใครใครไม่เห็นรูปทรง	พระเป็นทองทั้งองค์อร่ามตา
ชะรอยบุญเราไซ้จึงได้เห็น	ต่อจะเป็นคู่ครองกรรมงม้งนา
คิดพลางนางเสียงมาลา	แม้ว่าเคยสมภิรมย์รัก
ขอให้พวงมาลัยนี้ไปต้อง	เจ้าเงาะรูปทองจงประจักษ์
เสียงแล้วโณมยงนงลักษณ์	ผินพักตร์ทิ้งพวงมาลัยไป ๗

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 94-95)

ผลงานที่ 8 ช่างนำเสนอเหตุการณ์ที่พระสังข์อยู่กับรจนาที่กระท่อมปลายนา ตรงกับพระราชนิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 6 พระสังข์ได้นางรจนา ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	รจนาไม่ทะยาทะแยแแส
คิดว่าเงาะลูบหลังทำรังแก	ไม่เหลียวแลร้องอึ้งคะนึ่งไป
โมโหหันหน้ามาหยิกทิ้ง	เห็นรูปงามก็ตะลึงหลงไหล
น้อยหรือถอดเงาะเหมาะสุดใจ	เนื้อหนังช่างกะไรราวกับทอง
หน้าตาจิ้มลิ้มพริ้มเพรา	นงเยาว์กระหือมิยมิย่อง
คิดไว้ก็สมอารมณ์ปอง	บริสุทธ์ผุดผ่องผิวพรรณ
งามจริงยิ่งมนุษย์ในได้ล้ำ	ดูตั้งเทวดาบนสวรรค์
เฝ้าขม้ายขม้อยม้อยเมียงมัน	สะเทินจิตบิดผันไม่พุดจา ๗
๑ เมื่อนั้น	พระสังข์เกษมสันต์พระราช
เห็นนางอายเอียงเมียงพักตรา	จึงแก่งว่าสัพยอกหยอกเอน

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 104)

ภาพที่ 425 สังข์ทองที่วัดนอกปากทะเล ผลงานที่ 9-12

ผลงานที่ 9 ช่างนำเสนองภาพเหตุการณ์พระสังข์เรียกปลา ตรงกับพระราช
นิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 7 ท้าวสามนต์ให้ลูกเขยหาปลาหาเนื้อ ดังนี้

- ๑ ครั้นถึงจึงลงหยุดนั่ง ที่ร่มไทรใบบังสุริยฉาน
- ถอดเงาะซ่อนเสียมิทันทนาน แล้วโอมอ่านมหาจินดามนต์ ฯ
- ๑ เดชะเวทพิเศษของมารดา ผูกปลามาสิ้นทุกแห่งหน
- เป็นหมู่หม่อมมากมายในสายชล บ้างว่ายวนพบน้ำคล้ำไป ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 116)

ผลงานที่ 10 ช่างนำเสนองภาพเหตุการณ์พระสังข์เรียกเนื้อ ตรงกับพระราช
นิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 7 ท้าวสามนต์ให้ลูกเขยหาปลาหาเนื้อ ดังนี้

- ๑ ครั้นถึงจึงลงหยุดยั้ง ที่ร่มรังสูงใหญ่ใบหนา
- พระถอดเงาะซ่อนไว้ให้ลับตา แล้วร้ายมนตร์มหาจินดาพลัน ฯ
- ๑ ผูกเนื้อในป่ามามากมาย ทั้งละมั่งกวางทรายและฉม้น
- ดูตาขแดงไปทั้งไพร่วัน เป็นฝูงฝูงวิ่งพันกันมา ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 131-132)

ผลงานที่ 11 ช่างนำเสนอเหตุการณ์พระสังข์ตีคิลี ตรงกับพระราชนิพนธ์
เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 8 พระสังข์ตีคิลี ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	พระสังข์สุริยวงศ์ทรงศักดิ์
รับพรพ่อตาสามีภักดี	เหลียวดูเมียรักแล้วยมพราย
จึงบังคมลาบิดุรงค์	มาทรงอาษาเจ็ดฉาย
กรกุมคันคิลีกริดกราย	ชักม้าเรียงร้ายรำมา
ชายหญิงแซ่ซ้องร้องชม	งามสมยศศักดิ์นักหนา
งามทั้งท่วงทีอาษา	ดังพระยาสิหราชอาจาง ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 176)

ผลงานที่ 12 ช่างนำเสนอเหตุการณ์ที่พระสังข์ได้ครองเมืองอยู่กับนางรจนา
ตรงกับพระราชนิพนธ์ เรื่องสังข์ทอง ตอนที่ 8 พระสังข์ตีคิลี ดังนี้

๑ เมื่อนั้น	ท่านท้าวสามนต์ผู้มีศักดิ์
ครั้นเสร็จสมโภชลูกรัก	มอบเวนอาณาจักรกรุงไกร
สี่กษัตริย์เสด็จเยื้องย่าง	จากปรางค์ปราสาททองผ่องใส
แห่แหนเป็นขบวนค้อดแอไป	คินเข้าวังในมิได้ช้า ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545: 181)

ศิลปกรรมเรื่องสังข์ทอง ที่วัดนอกปากทะเล ทั้ง 12 ผลงาน นำเสนอร้อย
เรียงเป็นเรื่องราว โดยเลือกนำเสนอเฉพาะอนุภาคเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่สามารถสื่อได้ถึงเรื่องราวเดิม
อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มเรื่องด้วยอนุภาคกำเนิดพิเศษ ดำเนินเรื่องให้มีจุดพลิกผันของชีวิตตัว
ละครเอกด้วยการให้ต้องพลัดพรากจากสถานที่อยู่เดิมและความสุขสบายด้วยอนุภาคเดินทาง ตาม
ด้วยอนุภาคเหตุการณ์ที่พระสังข์ช่วยทำงานบ้าน แม่ทูปทำลายเปลือกหอยสังข์ แล้วจึงเป็นอนุภาค
เหตุการณ์การได้ของวิเศษ คือ เรือนมนต์ ได้ชุดเงาะ ได้คู่ครอง รวมไปถึงอนุภาคเกี่ยวกับการพิสูจน
ตนเอง คือ ถอดรูปเงาะ หาบปลา หาเนื้อ ตีคิลี จบเรื่องด้วยการได้ครองเมือง การนำเสนออนุภาค
เหตุการณ์ทั้ง 12 อนุภาคจึงเป็นการดำเนินเรื่องตามเรื่องราวเดิม และเลือกนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์ที่
เป็นที่รับรู้ของคนทั่วไป ที่เป็นเหตุการณ์เด่น ๆ คือ กำเนิดพิเศษ การเลือกคู่ครองด้วยการเสียด
พงมาลัย การได้รับของวิเศษ คือรูปเงาะ มนต์เรียกเนื้อ เรียกปลา การพิสูจนตนเองด้วยการตีคิลี
เป็นต้น

ผลงานเรื่องสังข์ทองที่วัดนอกปากทะเลอีกชุดหนึ่งเป็นงานปูนปั้นลอยตัว
สร้างสรรค์โดยช่างเอกลักษณะ มิตรรัน ติดตั้งประดับไว้ที่หน้าวิหารเรือเกตรานิพพานัง วัดนอกปาก
ทะเล นำเสนอเรื่องสังข์ทอง 2 ผลงานคือตอนพระสังข์ออกจากหอยสังข์ และเจ้าเงาะหาปลา ดังภาพ

ภาพที่ 426 ด้านหน้าวิหารเรือเกตรานิพพานังด้านซ้ายคือ “เจ้าเงาะ” ด้านขวาคือ “พระสังข์”

การนำเสนอศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัว 2 ผลงานด้านหน้าวิหารเรือเกตรานิ
พพานังเป็นการเลือกนำเสนออนุภาคตัวละครที่สื่อถึงเรื่องเล่าเดิมได้อย่างชัดเจนคือพระสังข์วัยเด็กนั่ง
อยู่บนหอยสังข์ และอนุภาคตัวละครเจ้าเงาะทำท่าประสบความสำเร็จจากภารกิจหาปลา

ศิลปกรรมเรื่องสังข์ทองที่วัดนอกปากทะเล ทั้งที่เป็นงานแกะสลักไม้และ
งานศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวแสดงให้เห็นการเลือกรูปแบบที่สัมพันธ์กับพื้นที่ในลักษณะที่ตัวละครเอก
มีมนต์ “เรียกปลา” เป็นลักษณะที่สัมพันธ์อาชีพหลักของคนในพื้นที่คือ “อาชีพประมง” ช่วยให้ผู้ชม
ผลงานเกิดความรู้สึกดีเหมือนกับได้รับพรให้ราบรื่นในการประกอบอาชีพของตน ช่างที่รับผิดชอบจึง
สร้างสรรค์ผลงานโดยการนำเสนอเรื่องหรือเลือกสร้างสรรค์อนุภาคตัวละครให้ตรงกับเรื่องเล่าเดิมไว้
ให้มากที่สุด

ศิลปกรรมเรื่องพระอภัยมณี ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระอภัยมณี เป็นผลงานสร้างสรรค์ที่
วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นผลงานปูนปั้นนูนต่ำที่สร้างสรรค์โดยช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ สร้างสรรค์ไว้หน้า
จั่วอาคารศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง นำเสนอเรื่องพระอภัยมณี ตอน “พระอภัยมณีหนีนาง
ผีเสื้อสมุทร” มี 3 เหตุการณ์ คือ 1.สินสมุทรหลอกล่อนางผีเสื้อสมุทร 2.พระอภัยมณีชี้หลังนางเงือก
ในทะเล 3.พระฤาษีกับลูกศิษย์ออกมาดูเหตุการณ์ที่ชายทะเล

ภาพที่ 427 พระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อสมุทร ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เหตุการณ์ที่ 1-2

เหตุการณ์ที่ 1 ตอนสินสมุทรหลอกกล่อนางผีเสื้อสมุทรที่ปรากฏในภาพตรงกับบทประพันธ์ว่า

๑ สินสมุทรสุดฉลาดไม่อาจบอก ยังซ้าหลอกลวงแม่พุดแก้วไข
มิใช่การมารดาจะคลาไคล ขอเชิญไปอยู่ในถ้ำให้สำราญ
ซึ่งจะให้ไปบอกออกมาหา บิดาข้าซี้ฉลาดไม่อาจหาญ
พระแม่อย่าทারণรมให้รำคาญ ไม่ช้านานบิดรงค์คงจะมา ฯ

(พระสุนทรโวหาร (สุนทรภู่), 2553: 117)

เหตุการณ์ที่ 2 พระอภัยมณีชี้หลังลูกสาวเงือกตรงกับบทประพันธ์ว่า

๑ ฝ่ายเงือกน้ำกำลังก็สิ้นสุด ครั้นจะหยุดยักขี้ไถ่ไถ่ถนากหนา
เรียกลูกสาวคราวนี้พอจะมรณา เจ้าช่วยพาภูวนายไปให้พ้น
นางเงือกน้อยสร้อยเศร้าเข้ามาผลัด แแบกษัตริย์ว้ายเสือกเสือกสลน
กำลังสาวคราวถ้วนด้วยจวนจน ออกกลางชลโบกหางผางผางไป ฯ

ภาพที่ 428 พระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อสมุทร ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เหตุการณ์ที่ 3

เหตุการณ์ที่ 3 ตอนโยคีกับลูกศิษย์มาที่ชายหาดเพื่อช่วยพระอภัยมณีจากนางผีเสื้อสมุทรตรงกับบทประพันธ์ว่า

๑ ฝ่ายโยคีที่อยู่บนภูเขา	กับคนเหล่าเหลือตายหลายภาษา
ทั้งเงินจามพราหมณ์แขกไทยชวา	วิลันดาฝรั่งพร้อมกัน
เป็นร้อยคนปรนนิบัติอยู่เช่าค่า	บ้างตม้นำเก็บลูกไม้มาให้ฉัน
เป็นเหล่าล้อมพร้อมหน้าเวลานั้น	บ้างนวดพื้นปรนนิบัตินั่งพัดวี
พอบ่ายเบียงเสียงคลื่นดังครื้นครึก	อีกทีมาข้างหน้าคีรีศรี
ครั้นดูลมก็ไม่พัดสงบดี	พระโยคีจับยามตามตำรา
แล้วบอกศิษย์ซึ่งนั่งอยู่ทั้งหลาย	วันนี้ขามมีศักดิ์จักมหา
ผีเสื้อน้ำทำฤทธิ์ติดตามมา	เสียงขลาเลื่อนลั่นสนั่นดัง
จำจะไปคอยดูอยู่ที่หาด	ช่วยตวาดชูขบให้กลับหลัง
ฉวยไม้เท้าก้าวย่างจากบัลลังก์	แขกฝรั่งพร้อมล้อมลีลา
ถึงหาดกว้างทางแลกระแสมสมุทร	เห็นมนุษย์ไรโรไลหนักหนา
ผีเสื้อน้ำทำฤทธิ์ติดตามมา	เวทนาแลดูอยู่ทุกคน ๆ

(พระสุนทรโวหาร (สุนทรภู่), 2553: 119-120)

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องพระอภัยมณี ตอน “พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร” มีลักษณะที่น่าสนใจคือช่างนำเสนอเป็น 3 เหตุการณ์ที่สามารถวิเคราะห์ห่อนุภาค เหตุการณ์ได้ดังนี้คือ 1.สินสมุทรหลอกล่อนางผีเสื้อสมุทร เป็นอนุภาคเกี่ยวกับกลอุบาย 2.พระอภัยมณีขี่หลังนางเงือกในทะเล เป็นอนุภาคเกี่ยวกับการเดินทาง และ 3.พระฤาษีกับลูกศิษย์ออกมาดู เหตุการณ์ที่ชายทะเล เป็นอนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ จะเห็นว่าอนุภาคเหตุการณ์แรกที่ช่างตั้งใจ

สร้างสรรค์เป็นเหตุการณ์เริ่มต้นมี “สินสมุทร” ที่เป็นตัวละครเด็กทำพฤติกรรม “หลอกล่อ” “นางผีเสื้อสมุทร” ที่เป็นตัวแทนของ “ตัวร้าย” ในเรื่องพระอภัยมณี ตามด้วยเหตุการณ์ พระอภัยมณี “หนี” นางผีเสื้อสมุทร โดยช่างนำเสนอเป็นตัวละครคือ “พระอภัยมณี” ที่ได้รับความช่วยเหลือจาก “นางเงือก” หากแต่ช่างได้สร้างสรรค์ให้นางเงือกแสดงอาการ “นางเงือกน้อยสร้อยเศร่าเข้ามาผลัดแบกกษัตริย์วายเสือกเสือกสลอน” ตรงตามบทประพันธ์อย่างชัดเจน ทำให้บทบาทการเป็นผู้ช่วยเหลือของนางเงือกไม่ชัดเจนเท่ากับการหนีเพื่อรักษาชีวิต ส่วนเหตุการณ์สุดท้ายคือ โยคีซึ่งเป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของผู้สูงอายุและมีความสามารถเข้ามา “ช่วยเหลือ” ด้วยการ “ช่วยตวาดขู่ขับให้กลับหลัง”

หากพิจารณาว่า “นางผีเสื้อสมุทร” ซึ่งเป็นตัวร้ายของเรื่องเป็นตัวแทนฝ่ายอธรรม และ “โยคี” ซึ่งเป็นผู้ที่มาช่วยเหลือตัวเองเป็นตัวแทนฝ่ายธรรมะทำให้เห็นแนวคิดที่ว่าตัวละครฝ่ายร้ายไม่สามารถทำอันตรายตัวละครฝ่ายดีได้ ตัวละครฝ่ายดีจะมีผู้มาช่วยเหลือเสมอ การสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวยังคงอยู่ภายใต้แนวคิด “ธรรมะชนะอธรรม” อีกทั้งยังอาจวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นว่าช่างให้ความสำคัญกับ “ความฉลาด” ดังที่ช่างสร้างสรรค์เป็นภาพสินสมุทรกำลังหลอกล่อนางผีเสื้อสมุทร “สินสมุทรสุดฉลาดไม่อาจบอก ยังซ้ำหลอกลวงแม่พูดแก้ไข” อันแสดงให้เห็นว่าปัญญาจะช่วยคลี่คลายปัญหาและทำให้ปัญหามานพผ่านไป

ศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชร ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชร ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ สร้างสรรค์เป็นปูนปั้นนูนต่ำไว้ที่หน้าบันของศาลาอัมพรบุญประคอง นำเสนอเหตุการณ์ครั้งที่สุนทรภู่เดินทางมาเพชรบุรี ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 429 เหตุการณ์สุนทรภู่เดินทางมาเมืองเพชร ที่วัดมหาธาตุฯ

ภาพศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชรที่ช่างนำเสนอเหตุการณ์ตอนสุนทรภู่ ออกจากวัง สุนทรภู่เดินทางมาทางเรือ เทียวถ้าเขาหลวง ผ่านดงตาลและเอยถึงเสาชิงช้า เริ่มจากการ บรรยายตอนเริ่มเรื่องเป็นเหตุการณ์ตอนออกจากวังและออกเดินทางด้วยเรือ ตรงกับบทประพันธ์ ต่อไปนี้

	ไอรอนร้อนอ่อนแสงพระสุริยา
ท้องฟ้าคล้ำน้ำค้างลงพร่างพราย	พระพายชายขึ้นเขยร่าเพยพาน
อนาถหนาวคราวอาสาเสด็จ	ไปเมืองเพชรบุรีที่ถิ่นสถาน
ลงนาวาหน้าวัดนมัสการ	อธิฐานถึงคุณกรุณา
ช่วยซุบเลี้ยงเพียงชนกที่ปกเกศ	ถึงต่างเขตของประสงค์คงอาสา
จึงจดหมายรายทางกลางคองคา	แต่นาวาแลี้ยวล่องเข้าคลองน้อย
	(สุนทรภู่, 2525: 13)
การบรรยายตอนเทียวถ้าเขาหลวง ตรงตามบทประพันธ์ดังนี้	
อันถ้ำนี้ที่มนุษย์หยุดกินน้ำ	มิใช่ถ้ำของอิเหนา <u>ถ้าเขาหลวง</u> ¹⁶³
เขาช่วยเล่าเถิดว่าเขาไม่ล่อลวง	แต่เขาหวงเขาห้ามต้องขามใจ
จึงเขียนกลอนนอนค้างไว้ต่างพักตร์	หวังประจักษ์มิ่งมิตรพิสมัย
จะภิญโญโหมทนาให้อาไภย	อย่าน้อยใจเลยถ้ำขออำลา
	(สุนทรภู่, 2525: 28)

การบรรยายถ้าเขาหลวง ช่างสร้างสรรค์รายละเอียดที่น่าสนใจ คือ หินงอก หินย้อย หลิงสาว และเจดีย์ทรงระฆัง การสร้างสรรค์ “หินงอกหินย้อย” เป็นการแสดงสภาพทาง กายภาพของถ้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งตรงกับที่มีการบรรยายไว้ในบทประพันธ์ว่า “กลางศิริน หินห้อยย้อยระย้า ดาดาดาคูดังพู่พวง” และการสร้างสรรค์ “หลิงสาว” ในภาพ ช่างต้องการให้ ข้อมูลว่าสุนทรภู่เคยมาเมืองเพชรมากกว่า 1 ครั้งซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าสุนทรภู่มีความผูกพันกับ จังหวัดเพชรบุรีมาก ดังในบทประพันธ์ตอนเทียวถ้าเขาหลวงมีการกล่าวถึงการรำลึกถึงหลิงสาวที่เคย มาเทียวด้วยกันที่ถ้ำเขาหลวงว่า “เพนห้องน้อยรอยหนังสือลายมือมี คิดถึงปีเมื่อเพนบ้าเคยมานอน ชมลูกจันทน์กลั่นกลิ่นระรินริน จนเที่ยงคืนแขนซ้ายกลายเป็นหมอน เห็นห้องหินศิลลาน่าอาวรณ์ เคย กล่าวกลอนกล่อมช้าไอ้อาตริ” สำหรับ “เจดีย์ทรงระฆัง” ที่ช่างสร้างสรรค์ในภาพน่าสนใจว่าเป็น สิ่งก่อสร้างที่ไม่มีการบรรยายในบทประพันธ์ และมีผู้สันนิษฐานไว้ว่าเจดีย์ทรงระฆังนี้น่าจะสร้างขึ้นใน

¹⁶³ เน้นโดยผู้วิจัย

สมัยรัชกาลที่ 4¹⁶⁴ แต่เหตุที่ช่างเลือกนำเจดีย์ทรงระฆังมาประกอบไว้ในภาพเพื่อต้องการชี้เฉพาะสถานที่ให้ชัดเจนขึ้น

ภาพคนป็นต้นตาลในภาพตรงตามการบรรยายตอนเดินผ่านทุ่งตาลในบทประพันธ์ ดังนี้

พอแต่ดรัมมชายสบายจิต	เที่ยวชมทิศทุ่งทางกลางวิถี
ทั่วประเทศเขตรแคว้นแดนพริบพริ	<u>เหมือนจะเข้าไปไม่พ้นแต่ต้นตาล</u> ¹⁶⁵
ที่พวกทำน้ำโตนดประโยชน์ทรัพย์	มีดีสำหรับเห็นข้างอย่างทหาร
พะโองยาวก้าวตีนป็นพะยาน	กระบอกตาลแขวนกันคนละพวง

(สุนทรภู่, 2525: 26)

ประพันธ์ ดังนี้

ภาพเสาชิงช้าที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมมีการการเอ่ยถึงเสาชิงช้าในบท

เทวสถานศาลสถิตติศวรา	<u>เสาชิงช้า</u> ¹⁶⁶ ก็ยังเห็นเป็นสำคัญ
ทั้งโบสถ์บ้านฐานที่ยังมีอยู่	แต่ท่านผู้ญาติก้านั้นอาลัย

(สุนทรภู่, 2548: 64)

การเอ่ยถึง “เสาชิงช้า” ไม่พบในฉบับพิมพ์เผยแพร่โดยกรมศิลปากร การบรรยายดังกล่าวมีในฉบับตัวเขียนที่ศาสตราจารย์ชานล้อม เฟิงแก้วและอาจารย์ทองใบ แทนมณี¹⁶⁷ ศึกษาและนำข้อมูลที่ค้นพบมาแบ่งปันกับผู้สนใจ โดยเฉพาะกับช่างเพชรบุรี การศึกษาดังกล่าวมีรายละเอียดครบถ้วนในหนังสือ **นิราศเมืองเพชร (ฉบับตรวจสอบบรรดต่อวรรค)** พิมพ์เมื่อพ.ศ. 2548 ที่โรงพิมพ์เพชรบุรีการพิมพ์ และได้เผยแพร่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่จังหวัดเพชรบุรี เช่นในหนังสือ **วัดพลับพลาย สำหรับประทับใจ** ซึ่งเป็นเอกสารเผยแพร่ในโครงการวันสุนทรภู่ วัดพลับพลาย เมื่อพ.ศ.2552 เป็นต้น

¹⁶⁴ รายละเอียดใน “ถ้าเขาหลวง” เพชรบุรีมรดกสำคัญที่ถูกลืม (ศิลปวัฒนธรรม SILPA-MAG.COM, 2564)

¹⁶⁵ เน้นโดยผู้วิจัย

¹⁶⁶ เน้นโดยผู้วิจัย

¹⁶⁷ การตรวจสอบชำระนิราศเมืองเพชรของอาจารย์ทองใบ แทนมณี ตรวจสอบชำระจากต้นฉบับตัวเขียนที่เก็บไว้ในหอสมุดแห่งชาติ รวม 6 ฉบับ โดยผู้ตรวจสอบชำระเชื่อว่าสุนทรภู่แต่งนิราศเมืองเพชร 3 ครั้ง คือครั้งที่ 1 แต่งเป็นกลอน 209 บท ครั้งที่ 2 เป็นการแก้ไขเพิ่มเติม รวมเป็นกลอนจำนวน 246 บท และครั้งที่ 3 แก้ไขอีกครั้งหนึ่งรวมเป็นกลอน 249 บท การตรวจสอบชำระครั้งนี้ผู้ตรวจสอบชำระนำกลอนทั้งหมดมาพิจารณาโดยคงส่วนที่เหมือนกันไว้และเติมกลอนที่ต่างกันอีก 1 บท รวมทั้งสิ้นจำนวน 250 บท นำเสนอไว้ในหนังสือ **นิราศเมืองเพชร (ฉบับตรวจสอบบรรดต่อวรรค)** (2548: 64-65)

การสร้างสรรคศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชรที่วัดมหาธาตุฯ ดังกล่าวนอกจากจะเป็นการรำลึกถึงกวีคือ สุนทรภู่แล้ว จากรายละเอียดการสร้างสรรคผลงานแสดงให้เห็นการให้ข้อมูลที่น่าสนใจของเพชรบุรีเพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญและความน่าสนใจของพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี

ศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชร ที่วัดพลับพลายชัย

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่อง “นิราศเมืองเพชร” ที่ลานอนุสรณ์สุนทรภู่ วัดพลับพลายชัย เป็นผลงานปูนปั้นนูนต่ำ ที่กำแพงด้านหน้าลานอนุสรณ์สุนทรภู่ เป็นภาพการเดินทางสัญจรทางน้ำที่หน้าวัดพลับพลายชัยในสมัยก่อนดังที่กล่าวไว้ในนิราศเมืองเพชรดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 430 เหตุการณ์สุนทรภู่เดินทางมาเมืองเพชร ที่อนุสรณ์สุนทรภู่ วัดพลับพลายชัย

ศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชรที่ช่างสร้างสรรคที่กำแพงบริเวณลานอนุสรณ์สุนทรภู่ตรงกับบทประพันธ์ ดังนี้

ถึงคั้งเคี้ยวเลียวลดซื้อคดอ้อย	ตวันคล้อยคล้าฟ้าในราศี
ค้อยคล่องแคล่วแจวริบถึงพริบพริ	ประทับที่หน้าท่าพลับพลายไชย
ด้วยวัดนี้ที่สำหรับประทับร้อน	นรินทรท้าวพระยามาเอาไศรย
ขอเดชะอานุภาพช่วยปราบไภย	ให้มีไชยเหมือนเช่นนามอารามเมือง
ดูเรือแพแข่งซ้องทั้งสองฟาก	บ้างชายหมากขายพลูหนวกหูเหือง
นอนค้ำคินตื่นเช้าเห็นชาวเมือง	คุณองเนืองนาวาบ้างมาไป

(สุนทรภู่, 2525: 24)

ภาพศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชรที่ปรากฏ ช่างนำเสนอภาพหลักเป็นการสัญจรทางน้ำที่มีทั้ง “เรือแพแห่ซ่องทั้งสองฟาก” และนำเสนอว่าช่างได้ใส่รายละเอียดภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างคือ “ศาลาท่าน้ำวัดพลับฟ้า” “พระอุโบสถ” และ “ซุ้มประตูทางเข้าวัด” การเอ่ยถึง “ศาลาท่าน้ำวัดพลับฟ้า” ดังที่บทประพันธ์เอ่ยถึงคือ “ประทับที่หน้าท่าพลับฟ้าไชย” ในขณะที่ภาพ “พระอุโบสถ” และ “ซุ้มประตูทางเข้าวัด” ที่ช่างสร้างสรรค์ขึ้นมาประกอบในผลงานศิลปกรรมไม่ปรากฏในบทประพันธ์แต่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้ผู้ชมผลงานเข้าใจตรงกันว่าเป็น “วัดพลับฟ้าไชย” เพราะเป็นสิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญของวัดไม่ว่าจะเป็น “พระอุโบสถ” และ “ซุ้มประตูทางเข้าวัด”

“พระอุโบสถ” และ “ซุ้มประตูทางเข้าวัด” ที่วัดพลับฟ้าไชยเป็นสถานที่สำคัญที่สามารถระบุหรือบ่งบอกว่าเป็นวัดพลับฟ้า ได้ เนื่องจากพระอุโบสถหลังเก่าของวัดพลับฟ้าไชยเป็นโบราณสถานสำคัญที่รวมผลงานศิลปกรรมของครูช่างเมืองเพชรไว้จนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญอีกสถานที่หนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งซุ้มประตูทางเข้าวัดมีลักษณะพิเศษคือด้านเหนือซุ้มมีปูนปั้นนูนต่ำเป็นข้อความระบุปีที่สร้างคือ “พ.ศ.2457” คือช่วงที่หลวงพ่อดุทธิ¹⁶⁸เป็นเจ้าอาวาสวัดพลับฟ้าไชย ซึ่งหลวงพ่อดุทธิเป็นพระช่างที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างหรือดูแลดูแลใหญ่ที่เพชรบุรีมีชื่อเสียงจนถึงปัจจุบัน จึงเห็นได้ว่าช่างเลือกสร้างสรรค์ภาพสถานที่สำคัญที่สามารถบ่งบอกว่าเป็น “วัดพลับฟ้าไชย” แล้วยังเป็นสถานที่ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความน่าสนใจของวัดได้เป็นอย่างดี

ลักษณะดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชรที่วัดพลับฟ้าไชยเป็นลักษณะเดียวกันกับการสร้างสรรค์เรื่องนิราศเมืองเพชรที่วัดมหาธาตุฯ คือนอกจากจะแสดงให้เห็นความผูกพันของสุนทรภู่กับเมืองเพชรแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความน่าสนใจของพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี

ศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชร ที่ศาลาแดง

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่อง “นิราศเมืองเพชร” ที่ศาลาแดง สร้างสรรค์โดยช่างเฉลิม พึ่งแดง เป็นผลงานปูนปั้นนูนต่ำ ที่หน้าจั่วศาลาแดง บริเวณหน้าวัดเขابันไดอิฐ ชุดเดียวกันกับเรื่องขุนช้างขุนแผน สาเหตุที่ช่างเลือกนำเสนอ “นิราศเมืองเพชร” เพราะ “สุนทรภู่ตอนที่แต่งนิราศเมืองเพชรก็ได้มาแวะพักที่ศาลานี้ ศาลานี้มีอยู่เดิมตั้งแต่สมัยอยุธยา” (ทองร่วง เอ็มโชนัฐ, สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2563)

¹⁶⁸ หลวงพ่อดุทธิ เป็นเจ้าอาวาสวัดพลับฟ้าไชยระหว่าง พ.ศ.2411-2462

การนำเสนอผลงานศิลปกรรมเรื่อง “นิราศเมืองเพชร” ตอนสุนทรภู่แวะพักที่ศาลาแดง มีจุดประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรภู่กับศาลาแดง ดังข้อความที่จารึกบนแผ่นป้ายหินไว้ที่ศาลาแดงแห่งนี้ว่า “ศาลาแดง ด้วยได้รับความเห็นชอบให้การสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี... ดำเนินการจัดสร้างศาลาแดงขึ้นใหม่ แทนศาลาหลังเดิมที่ชำรุดสูญหายไปในอดีต ณ เชิงเขابันไดอิฐตรงที่เดิม ซึ่งทำนสุนทรภู่กวีเอกของโลกผู้มีชื่อเสียงสกุลพราหมณ์ชาวจังหวัดเพชรบุรี¹⁶⁹ได้มา ณ สถานที่นี้ประพันธ์บทนิราศกล่าวถึง...”

ภาพที่ 431 เหตุการณ์สุนทรภู่เดินทางมาศาลาแดง หน้าวัดเขابันไดอิฐ

ผลงานศิลปกรรมดังที่ปรากฏในภาพแสดงให้เห็นรายละเอียดเกี่ยวกับการเดินทางของสุนทรภูู่กับลูกศิษย์ ที่เดินทางมาเมืองเพชรด้วยเรือผ่านมาที่ศาลาแดงที่อยู่เชิงเขابันไดอิฐ โดยช่างสร้างสรรค์เป็นภาพเรือ พระอุโบสถของวัดเขابันไดอิฐ และศาลาแดง และที่บริเวณเดียวกันกับศาลาแดงยังมีแผ่นป้ายหินจารึกบทประพันธ์จากนิราศเมืองเพชร ฉบับตัวเขียนที่พบใหม่ ดังนี้

แล้วลัดเลี้ยวเที่ยวไปบันไดอิฐ ¹⁷⁰	ต่างเพลินพิศเพิงผารุกขาเขา
จิกจันแจงแทงทวยกรวยกันกรา	โมงแมงเม่าไม้้งอกชอกศิลา
เหล่าลั่นทมยมโดยร่วงโรยกลั่น	ระรวยรินรื้นรื้นขึ้นนาสา
โบสถ์วิหารลานวัดทัศนาศนา	ล้วนศิลาและสะอาดด้วยกวาดเตียน
มีกุฎที่องค์พระสงฆ์สถิต	พฤกษาคิดกันไว้เหมือนไม้เขียน
นำสนุกรุกขชาติดาษเดียว	เที่ยวเดินเวียนนวงรอบขอบคิริน

¹⁶⁹ เน้นโดยผู้วิจัย

¹⁷⁰ ผู้วิจัยสะกดคำตามที่จารึกในแผ่นป้ายหิน คือคำว่า “บันไดอิฐ” และคำว่า “เพชรบุรี” ซึ่งต่างจากในนิราศเมืองเพชรฉบับตัวเขียนที่ชื่อว่า “กระไดอิฐ” และ “เพรบพรี”

มีเปลวปล่องห้องว่างดูว่างเว้ง	เป็นตะเพิงแผ่นผาคูหาหิน
จะลงเล่นเห็นแต่เหล่าค่างคาวบิน	ให้เกลียดกลิ้งแก้งมื่นเที่ยวเดินมา
ลงตามทางหว่างเขาเห็นชาวบ้าน	เขาเคี้ยวตาลตามรายทางทั้งซ้ายขวา
ถึงถนนคนหยุดนั่งพูดจา	เรียกศาลาแต่งแง่ม้าแต่ไร
ด้วยร่วมทางต่างประเทศทุกเขตบ้าน	หาบน้ำตาลไปมาได้อาศัย
บรรดาศิษย์คิดแคลงไม่แจ้งใจ	เฝ้าชักใช้สาวสาวชาวเพชรบุรี

(สุนทรภู่, 2548: 76)

ล้อม เพ็งแก้ว เขียนประวัติและรายละเอียดการก่อสร้าง “ศาลาแต่งแง” ในหนังสือพิมพ์เพชรภูมิ นำเสนอประเด็นต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไว้ในหนังสือพิมพ์ถึง 5 ฉบับ คือฉบับวันที่ 1 มีนาคม 2530 ฉบับวันที่ 16 มีนาคม 2530 ฉบับวันที่ 16 กรกฎาคม 2530 ฉบับวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2531 และฉบับวันที่ 2 พฤษภาคม 2530 และอาจารย์ล้อมยังได้นำบทความดังกล่าวมาพิมพ์รวบรวมเผยแพร่อีกครั้งในหนังสือ **ภูมิล้อมเพชรฯ 80 ปี อาจารย์ล้อม เพ็งแก้ว** (2559: 232-253) เนื้อหาดังกล่าวมีการกล่าวถึงเรื่องขุนช้างขุนแผนและนิราศเมืองเพชรว่าเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าศาลาแต่งแงที่หน้าวัดเขابันได้อิฐเป็นสถานที่เก่าแก่ของจังหวัดเพชรบุรี

ศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชรที่ศาลาแต่งแง หน้าวัดเขابันได้อิฐ ยังคงมีลักษณะเดียวกันกับศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชรที่วัดมหาธาตุฯ คือนอกจากจะเป็นการรำลึกถึงสุนทรภู่แล้วยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรี

ศิลปกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่ศาลาแต่งแง

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่ศาลาแต่งแง เป็นผลงานปูนปั้นนูนต่ำ โดยช่างเฉลิม พึ่งแดง ที่หน้าจั่วศาลาแต่งแง บริเวณหน้าวัดเขابันได้อิฐ นำเสนอเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยเหตุผลเดียวกันกับการสร้างสรรค์ศิลปกรรมเรื่องนิราศเมืองเพชรที่ศาลาแต่งแง นั่นคือ “ขุนแผนเคยเดินทางมาซื้อม้าสีหมอกที่ศาลาแต่งแง หน้าวัดเขابันได้อิฐ และสุนทรภู่ตอนที่แต่งนิราศเมืองเพชรก็ได้มาแวะพักที่ศาลานี้ ศาลานี้มีอยู่เดิมตั้งแต่สมัยอยุธยา” (ทองร่วง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2563) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 432: ชุนแผนขี่ม้าสีหมอกที่ศาลาบ้านแตงแก

ภาพผลงานศิลปกรรมเรื่องชุนข้างชุนแผนดังกล่าวตรงกับบทประพันธ์ว่า
กรรมกรกุยปราณสงเมืองมา ผ่านฉะอำถึงท่าเพชรบุรี
เลี้ยงม้าอยู่ศาลาบ้านแตงแก บ้านไดอิฐติดแคศรีศรี

(กรมศิลปากร, 2513: 359)

ศิลปกรรมเรื่องชุนข้างชุนแผน ที่แสดงอนุภาคเหตุการณ์ตอนชุนแผนขี่ม้าสีหมอกที่ศาลาแตงแก เป็นการนำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการเดินทาง โดยเลือกนำเสนอเหตุการณ์ตอนชุนแผนซึ่งเป็นตัวละครในวรรณคดีที่คนทั่วไปรู้จักกันดีและแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเพชรบุรีเพื่อแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ในเพชรบุรีมีความน่าสนใจและมีคุณค่าในด้านที่เก่าแก่จนถึงสมัยอยุธยา

ข้อมูลเกี่ยวกับวรรณคดีในผลงานศิลปกรรมดังกล่าวในหัวข้อ 3.3.1 รามเกียรติ์ 3.3.2 พระมหาชนก สำนวนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ และ 3.3.3 วรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ผู้วิจัยนำข้อมูลการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดอนุภาคทางคติชนและการสร้างสรรค์ผลงานสรุปได้ดังหัวข้อต่อไปนี้

3.3.4 การเล่าเรื่องวรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การเล่าเรื่องวรรณคดีในงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ของช่างเพชรบุรีส่วนใหญ่นำเสนอเป็นภาพจับตามแบบศิลปกรรมที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามและหนังสือภาพจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ช่างสร้างสรรค์ตามแบบภาพประกอบในหนังสือ ในขณะที่วรรณคดีเรื่องอื่น ๆ เกิดจากการสร้างสรรค์ตาม

จินตนาการของช่างเมืองเพชร หากแต่การสร้างสรรค์ดังกล่าวมีการเลือกเหตุการณ์บางเหตุการณ์มาเล่าอนุภาคเดียวและเล่าผ่านหลายอนุภาค ดังนี้

3.3.4.1 การนำเสนอเพียงอนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมวรรณคดีที่เลือกนำเสนอเพียงอนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 15 แสดงรายละเอียดศิลปกรรมวรรณคดีที่นำเสนอเพียงอนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง

เรื่องเล่า	สถานที่	อนุภาคเกี่ยวกับ
รามเกียรติ์	ชายหาดบางแก้ว	เกี่ยวพาราสี
	วัดมณีเลื่อน	กวนเกษียรสมุทร
	วัดคงคาราม	ยกทัพ
พระมหาชนก	วัดหนองปินแตก	เรือแตก
	วัดโตนดหลวง	เรือแตก
สังข์ทอง	วัดนอกปากทะเล	หาปลา
		นั่งบนหอยสังข์

ข้อมูลจากตารางพบว่าศิลปกรรมวรรณคดีที่นำเสนออนุภาคใดอนุภาคหนึ่ง มีประเด็นที่น่าสนใจประการแรกคือ ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นการนำเสนออนุภาคที่สัมพันธ์กับ “พื้นที่” เห็นได้จากพื้นที่ที่ติดทะเลมักนำเสนอตัวละครหรือเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับน้ำ ไม่ว่าจะเป็นชายหาดบางแก้วนำเสนออนุภาคตัวละครนางสุพรรณมัจฉา วัดโตนดหลวงเป็นวัดที่อยู่ใกล้ทะเลช่างเลือกนำเสนอเรื่องพระมหาชนก อนุภาคเหตุการณ์เรือแตกเพียงอนุภาคเดียว เช่นเดียวกับวัดนอกปากทะเลที่อยู่ติดทะเลนำเสนอเรื่องสังข์ทอง อนุภาคเหตุการณ์ต้อนหาปลาและพระสังข์นั่งบนหอยสังข์ซึ่งเป็นอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับน้ำ

ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่ผ่านกระบวนการคิดเลือกสรรแล้วเป็นอย่างดีว่าพื้นที่ใดควรนำเสนอเหตุการณ์ตอนใดเพื่อให้สื่อความหมายสอดคล้องสัมพันธ์กับพื้นที่ อีกแง่หนึ่งคือแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับ “พื้นที่” ว่าพื้นที่แต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันจึงจำเป็นต้องเลือกสร้างสรรค์เรื่องเล่าหรืออนุภาคเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่อง “พื้นที่” ที่กล่าวมามีข้อมูลที่แตกต่างคือ วัดหนองปิ่นแตก อ.แก่งกระจาน ไม่มีพื้นที่วัดติดทะเลก็ยังคงนำเสนอเหตุการณ์เรื่องพระมหาชนก อนุภาค เหตุการณ์ตอนเรือแตกเพียงเหตุการณ์เดียวและมีภาพนักการเมืองใส่เสื้อสีแดงสีเหลืองกอดคอกันในห่วงน้ำ ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเกิดจากการสร้างสรรค์เรื่องเล่าตามความนิยมของช่วงเวลาสร้างสรรค์ผลงานและการมุ่งนำเสนอประเด็นความแตกแยกของคนในสังคมซึ่งพ้องกับอนุภาค เหตุการณ์ที่นำเสนอเป็นประเด็นหลัก ข้อมูลที่วัดหนองปิ่นแตกจึงเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าบางพื้นที่ช่างให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าที่ได้รับความนิยมและจุดมุ่งหมายเพื่อสอนคนในสังคมให้ปรองดองกันมากกว่าประเด็นอื่น

ประการต่อมาที่พบจากข้อมูลที่นำเสนอตามตารางข้างต้นคือ การเลือกนำเสนอเรื่องราวเกียรติที่มีการเล่าอนุภาคเดียวที่น่าสนใจและพบมากในหลายพื้นที่ กล่าวคือหากเป็นพื้นที่หน้าบ้านที่มีขนาดเล็กมักนำเสนอเป็นเหตุการณ์ภาพจับทั้งที่เป็นตอนรบและตอนเกี่ยว ในขณะที่หากพื้นที่นั้นมีขนาดใหญ่ เช่น บริเวณผนังอาคารช่างจะเลือกนำเสนอเหตุการณ์ตอน “ยกทัพ” เพราะ “ถ้ามีที่มากขนาดมันใหญ่มากก็ต้องเป็นตอนยกทัพตอนรบ ถ้าเล็ก ๆ ที่หน้าบ้านก็ภาพจับทั่วไป”(สมเจต อินฉิม, สัมภาษณ์ 5 พฤศจิกายน 2563) ลักษณะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงการเลือกนำเสนอเหตุการณ์จากเรื่องเล่าให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่จัดแสดงผลงานของช่างเพชรบุรี

ลักษณะการนำเหตุการณ์จากเรื่องราวเกียรติมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมดังกล่าว เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดอนุภาคจะเห็นได้ว่าช่างที่ช่างเลือกสร้างสรรค์ “อนุภาคการต่อสู้” มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นการแสดงให้เห็นถึงฝีมือของช่าง เพราะเหตุการณ์ต่อสู้หรือการรบกันระหว่างตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์สามารถนำไปสร้างสรรค์เป็นภาพจับได้สวยงาม ตัวละครมีลีลาท่าทางหลากหลายทั้งท่าทางกล้าหาญสง่างาม ท่าทางดุเดือดแข็งแกร่งหรือแม้แต่ท่าทางจำยอมเกรงกลัวทำให้ช่างสามารถแสดงฝีมือการสร้างสรรคงานศิลปกรรมได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งการสร้างสรรคภาพจับต่อสู้หรือตอนรบกันของตัวละครฝ่ายพระรามกับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ของช่างเพชรบุรียังสอดคล้องกับขนบของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่สืบทอดมาจากโบราณในด้านที่ช่างมักนำเสนอภาพจับอนุภาคการต่อสู้เพื่อแสดงฝีมือของช่าง

อย่างไรก็ตามการเลือกนำเสนออนุภาคการต่อสู้มีเพียงแต่เป็นการแสดงฝีมือของช่างเท่านั้น กล่าวคือช่างเพชรบุรีให้ความสำคัญกับแนวคิดหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา การนำเสนอเรื่องเล่าต่าง ๆ จึงสัมพันธ์กับคำสอนทางพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน เรื่องรามเกียรติ์มีตัวละครฝ่าย

พระรามเป็นตัวแทนความดีต่อสู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ที่เป็นตัวแทนความชั่วจึงเป็นการสื่อสารเรื่อง การปะทะกันระหว่างความดีกับความชั่ว และตอนจบของเรื่องรามเกียรติ์คือความดีชนะความชั่วหรือ ธรรมชนะอธรรม การเน้นย้ำแนวคิดพุทธศาสนาดังกล่าวเห็นได้จากการที่ช่างเพชรบุรีมักนำเสนอ ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ในพื้นที่ศาสนสถานและนำเสนอศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ไว้ในบริเวณ เดียวกันกับศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติ ดังจะเห็นได้ชัดเจนในงานศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร ที่นำเสนอเหตุการณ์ตอนที่พระรามรบกับทัพของทศกัณฐ์ไปรวมอยู่กับภาพพระพุทธรูปปางต่าง ๆ เพื่อแสดงแนวคิดคำสอนทางพุทธศาสนาให้เด่นชัดมากขึ้น

อนุภาคพฤติกรรมการตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ที่ช่างเพชรบุรีเลือกนำมาสร้างสรรค์ เป็นผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีมากอีกอนุภาคหนึ่งคือ “อนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสี” ซึ่งเป็นการ เกี่ยวของหนุมาน ไม่ว่าจะเป็หนุมานเกี่ยวนางสุพรรณมัจฉา นางเบญกาย นางบุษมาลี หรือนาง มณโฑ ที่มีการสร้างสรรค์ขึ้นหลายพื้นที่ด้วยกัน เช่น บริเวณชายหาดบางแก้ว ถนนสายวัฒนธรรม คลองบัว วัดหลวงพ่อดองวัดต้นสน วัดบันไดทอง วัดไร่ดอน (เขากิว) เป็นต้น

การเลือกสร้างสรรค์อนุภาคการเกี่ยวของหนุมานดังกล่าว ช่างธานีรินทร์ให้สัมภาษณ์ ว่าหนุมานเป็นตัวละครที่มีสีสัน เมื่อสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมแล้วสามารถทำให้ผู้ชมผลงาน “มีความสุข” “ชวนมอง” และ “เด่นที่สุด ใคร ๆ ก็รู้จัก รับก็เก่ง เป็นถึงทหารเอกของพระราม รักก็ได้ จีบสาวติดหมด” (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563) จากประเด็นคำสัมภาษณ์ที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า “หนุมาน” เป็นตัวละครที่คนเพชรบุรีคุ้นเคยและการรับรู้ของคนเพชรบุรีคือหนุมาน เป็นทั้ง “นักรบ” และ “นักรัก” การเลือกนำเสนอภาพจับของตัวละครหนุมานในศิลปกรรมจึงมีทั้ง ภาพจับที่เป็นการต่อสู้กับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์และภาพจับที่แสดงอาการเกี่ยวพาราสีตัวละครฝ่าย หญิง

การเลือกนำเสนออนุภาคเกี่ยวของหนุมานจึงเป็นการแสดงภาพของตัวละครที่คน เพชรบุรีประทับใจให้ผู้ชมผลงานเห็นลักษณะเด่นของตัวละครครบถ้วนและเด่นชัดขึ้น อีกทั้งลักษณะ ดังกล่าวยังเป็นการสะท้อนค่านิยมของคนเพชรบุรีที่ชื่นชมผู้ชายที่ประสบความสำเร็จทั้งด้านการงาน และความรักรัก

3.3.4.2 การนำเสนอผ่านอนุภาคต่าง ๆ หลายอนุภาค

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมวรรณคดีที่นำเสนอผ่านอนุภาคต่าง ๆ หลายอนุภาค มีทั้งที่นำเสนอเป็นอนุภาคเหตุการณ์ต่าง ๆ แบบไม่ร้อยเรียงเหตุการณ์เป็นเรื่องราวและลักษณะที่ร้อยเรียงเป็นเรื่องราวใหม่

การเล่าผ่านหลายอนุภาคในลักษณะที่ไม่ร้อยเรียงเหตุการณ์เป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ ลักษณะแรกคือ การสร้างสรรค์อนุภาคตัวละคร “สิบแปดมงกุฏ” ที่สวนสาธารณะวัดเขาย้อย ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าสาเหตุที่ช่างเลือกตัวละครสิบแปดมงกุฏเนื่องจากเป็นตัวละครฝ่ายพระราม ซึ่งเป็นตัวละครฝ่ายดี และแม้ว่าตัวละครฝ่ายพระรามมีทั้งที่เป็นตัวละครมนุษย์และตัวละครลิง การที่ช่างไม่เลือกตัวละครมนุษย์กลับเลือกตัวละครลิงน่าจะมาจากเหตุผลสำคัญ 2 ประการคือ ตัวละครสิบแปดมงกุฏเป็นตัวละครที่มีลักษณะคล้ายกัน มีจำนวนตัวละครมากพอที่จะนำมากระจายประดับในสวนสาธารณะได้อย่างเหมาะสมและยังมีผลทำให้ผู้ชมผลงานเข้าใจได้ง่าย อีกทั้งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าศิลปกรรมตัวละครที่เป็นลิงสามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นสิ่งประดับตกแต่งได้เหมาะสมกว่าตัวละครมนุษย์

ประเด็นที่น่าสนใจประการต่อมาคือ พิจารณาที่การเล่าหลายอนุภาคและการเรียงลำดับเหตุการณ์ การเลือกอนุภาคเหตุการณ์จากเรื่องรามเกียรติ์มานำเสนอในสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นการนำเสนอมากกว่า 1 อนุภาคพบว่าส่วนใหญ่¹⁷¹ช่างไม่เรียงลำดับเป็นเรื่องตามบทประพันธ์ แสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีให้ความสำคัญกับการเลือกนำเสนออนุภาคตัวละครที่คนทั่วไปรู้จัก และอนุภาคเหตุการณ์ที่ตัวละครแสดงท่าทางที่สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมที่งดงามได้มากกว่าการนำเสนอรามเกียรติ์เป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่องกัน แตกต่างจากเรื่องเล่าอื่น ๆ ที่ช่างยังคงให้ความสำคัญกับการนำเสนอเรียงลำดับเหตุการณ์ตามเรื่องเล่าเดิม เช่นเดียวกันกับศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดข่อย มีลักษณะการนำเสนอไม่เรียงลำดับด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าเรื่องพระมหาชนกเริ่มมีลักษณะเดียวกันกับเรื่องรามเกียรติ์ที่มีอนุภาคเหตุการณ์ที่สามารถเป็นตัวแทนเรื่องได้ชัดเจน เช่นเดียวกันกับเรื่องรามเกียรติ์ ลักษณะเช่นนี้แตกต่างกับการนำเสนอวรรณคดีเรื่องอื่น ทั้งเรื่องสังข์ทองและพระอภัยมณีที่ช่างจะนำเสนออนุภาคเหตุการณ์เรียงลำดับเรื่องตามบทประพันธ์

¹⁷¹ การนำเสนออนุภาคเหตุการณ์จากเรื่องรามเกียรติ์มากกว่า 1 อนุภาคคือที่วัดเขาย้อย วัดต้นสน วัดชีวประเสริฐ วัดเขาตะเครา วัดไร่ดอน (เขากิว) ส่วนที่นำเสนอเรียงลำดับเป็นเรื่องตามบทประพันธ์คือ ศิลปกรรมที่คลองบัว ถนนราชดำเนินและที่โถงอาคาร เคเบิลคาร์ พระนครคีรี

การเล่าหลายอนุภาคเรียงลำดับเหตุการณ์ต่อเนื่องร้อยเรียงเป็นเรื่องเล่าใหม่ เช่น **เรื่องรามเกียรติ์** ที่ถนนราชดำเนิน และที่โถงอาคารรณรงไฟฟ้าทางขึ้นพระนครคีรี **เรื่องพระมหาชนก** ที่ร้านแม่กิมไล้ **เรื่องพระอภัยมณี** ที่วัดมหาธาตุฯ **นิราศเมืองเพชร** ที่วัดมหาธาตุฯ ข้อมูลกลุ่มนี้สามารถวิเคราะห์ได้เป็น 3 ประเด็น **ประเด็นแรก** คือเรื่องเล่าสัมพันธ์กับพื้นที่ เห็นได้จากเรื่องรามเกียรติ์ที่โถงอาคารรณรงไฟฟ้า นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์ที่มีตัวละครหลักคือ เมฆalarามสูตรที่เป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเกี่ยวกับฟ้าร้องฟ้าผ่า จึงนำเสนอไว้ในพื้นที่ที่เปรียบเหมือนท้องฟ้าคือโถงอาคาร เป็นต้น **ประการต่อมา**คือ การให้ความสำคัญกับปัญหา เห็นได้จากการนำเสนอเรื่องพระมหาชนก และเรื่องพระอภัยมณี ที่มุ่งนำเสนออนุภาคเหตุการณ์ที่ตัวละครใช้สติปัญญา ไหวพริบแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นอันตรายต่าง ๆ ได้ ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นการเห็นความสำคัญและยกย่องผู้มีปัญญา **ประการสุดท้าย**คือ แสดงให้เห็นแนวคิดการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ เรื่องพระมหาชนกและนิราศเมืองเพชร ที่เน้นนำเสนออนุภาคพระมหากษัตริย์ในเรื่องเพื่อ ต้องการสื่อถึงการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาตามแนวคิดอนุภาคทางคติชนจะเห็นว่าวรรณคดีที่ช่างเพชรบุรีนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง “รามเกียรติ์” “พระมหาชนก” “สำนวนพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ” และวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ เป็นการสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับพื้นที่ที่สร้างสรรค์ผลงาน และนำเสนอแนวคิดหลัก 2 แนวคิดคือ แนวคิดธรรมะชนะอธรรมและแนวคิดเกี่ยวกับการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานเห็นความสำคัญเรื่องของการใช้ปัญญาเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ

3.3.5 การสร้างสรรค์วรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นว่าการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่เพชรบุรีส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปกรรมภาพจับเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามและที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามส่งผลให้เกิดการผลิตชิ้นงานศิลปกรรมของช่างหลวงที่เคยสร้างสรรค์ไว้ในพื้นที่เมืองหลวงมาไว้ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี หากแต่ช่างเพชรบุรีแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีการเลือกภาพจับบางภาพมานำเสนออย่างมีความหมาย กล่าวคือนอกเหนือจากการแสดงฝีมือของช่างเพชรบุรีแล้วยังเป็นการแสดงความคิดเห็น ค่านิยมและตัวตนของคนเพชรบุรี

เมื่อนำข้อมูลที่ศึกษามาพิจารณาร่วมกับศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีในหัวข้อที่ 3.1 คือศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอเรื่องวรรณคดีที่เพชรบุรีคือเรื่องรามเกียรติ์ มีหลักฐานปรากฏชัดเจนที่

เพชรบุรีเริ่มตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่วัดพลับพลาชัย ศิลปกรรมปูนปั้นของนายคง สำลีที่วัดมหาธาตุวรวิหาร ตอนพระรามรบกุเปริน¹⁷² ศิลปกรรมปูนปั้นที่หน้าบันพระอุโบสถหลังเก่า วัดปากคลอง ตำบลบางครก เป็นต้น จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์แม้ว่าจะมีองค์ประกอบภาพตามแบบของศิลปกรรมราชสำนักแต่ก็เป็น การสร้างสรรค์ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต สามารถสรุปเป็นลักษณะการสร้างสรรคศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ของช่างเมืองเพชรได้ว่า มีการสร้างสรรค์ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์โดยนำเสนออนุภาคต่าง ๆ มีความหมายสัมพันธ์กับพื้นที่และเลือกนำเสนออนุภาคตามความนิยมของช่างเพชร ไม่ว่าจะ เป็นความนิยมนำเสนออนุภาคเหตุการณ์ที่เป็นการรบ หรืออนุภาคอื่น ๆ ที่แสดงแนวคิดสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

ผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เรื่องพระมหาชนกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นพระราชนิพนธ์ที่ทรงนำต้นเค้ามาจากเรื่องพระมหาชนกในพระไตรปิฎกและทรงดัดแปลงเรื่องบางส่วนจึงทำให้มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากเรื่องเล่าต้นฉบับเดิม เรื่องพระมหาชนกสำนวนดังกล่าวได้รับความนิยมนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมในปัจจุบันเนื่องจากต้นฉบับที่เป็นสำนวนพระราชนิพนธ์มีภาพประกอบโดยจิตรกรที่มีชื่อเสียงในแวดวงศิลปกรรมยุคปัจจุบัน

การสร้างสรรคผลงานเรื่องพระมหาชนกพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่เพชรบุรีเกิดจากความต้องการที่จะแสดงความจงรักภักดีและน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้จ้างวานหรือเจ้าของสถานที่ที่มีแนวคิดว่าจะประเพณีศิลปกรรมของเพชรบุรีที่มีคุณค่าอันจะช่วยทำให้ผลงานที่ออกมาสื่อถึงความจงรักภักดีได้มากที่สุดคืองานศิลปกรรมปูนปั้นจึงมอบหมายให้ช่างปูนปั้นเมืองเพชรเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานดังกล่าว

นอกจากผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ออกมาจะแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีและน้อมรำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรแล้วยังมีผลช่วยให้เกิดความน่าสนใจในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีอีกด้วย ผลงานศิลปกรรมเรื่อง

¹⁷² รายละเอียดตั้งที่ศาสตราภิชานล้อม เพ็งแก้วนำเสนอไว้ในบทความเรื่อง “ภาพจับหน้าบันพระอุโบสถวัดมหาธาตุฯ” ในหนังสือสมโภชวัดมหาธาตุวรวิหาร จ.เพชรบุรี ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครบ 500 ปี (2552: 196-199)

พระมหากษัตริย์ที่นำมาใช้ในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีคือ ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องพระมหากษัตริย์ที่นำเสนอไว้บนแผ่นปูนนอกตัวอาคารพระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐินวโกฏิ วัดช้อย สร้างขึ้นมาเพื่อนำเสนอเรื่องพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะเพียงเรื่องเดียว และศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องพระมหากษัตริย์ที่ร้านแม่กิมไล้สาขาบ้านลาดเช่นกันที่สร้างสรรค์บนแผ่นปูนเต็มผนังร้านนำเสนอเรื่องพระมหากษัตริย์เพียงเรื่องเดียว

การสร้างสรรค์ศิลปกรรมเรื่องเล่าพระมหากษัตริย์จึงแสดงให้เห็นถึงการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่ไม่ได้สืบทอดมาในพื้นที่เพชรบุรี เป็นการนำเรื่องเล่าร่วมสมัยมาสร้างสรรค์ด้วยงานศิลปกรรมปูนปั้นซึ่งเป็นรูปแบบงานศิลปกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาแต่ดั้งเดิมที่เพชรบุรีและนำมาสร้างสรรค์ในพื้นที่ใหม่คือบนผนังปูนนอกตัวอาคารและบนผนังในร้านค้าประจำถิ่นที่นำเสนอเรื่องเล่าโดยเฉพาะเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและทำให้เกิดความน่าสนใจในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

การสร้างสรรค์วรรณคดีเรื่องอื่น ๆ คือ สังข์ทอง พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน และนิราศเมืองเพชรเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อแสดงความสัมพันธ์กับพื้นที่และจังหวัดเพชรบุรี กล่าวคือช่างเพชรบุรีเลือกสร้างสรรค์เรื่องสังข์ทองในพื้นที่วัดที่มีพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ประกอบอาชีพการทำประมงเป็นหลัก เลือกสร้างสรรค์เรื่องพระอภัยมณีและนิราศเมืองเพชรเพื่อเชิดชูเกียรติของสุนทรภู่ในโอกาสที่มีการประกาศให้สุนทรภู่เป็นบุคคลสำคัญของโลกและจุดประสงค์เพื่อบอกเล่าเรื่องราวการเดินทางมาที่จังหวัดเพชรบุรีของสุนทรภู่

อีกทั้งการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่อง “นิราศเมืองเพชร” ในสถานที่ต่าง ๆ ที่จังหวัดเพชรบุรีดังที่กล่าวมา ช่างมีวิธีการนำเสนอผลงานศิลปกรรม คือสร้างสรรค์เป็นภาพสถานที่ต่าง ๆ ตรงตามบทประพันธ์ของสุนทรภู่เพื่อยืนยันการมีอยู่จริงของสถานที่ ซึ่งนอกจากช่างจะมีเจตนาสร้างสรรค์ผลงานขึ้นเพื่อประดับตกแต่งสถานที่แล้วยังต้องการนำเสนอสถานที่ต่าง ๆ ที่น่าสนใจในจังหวัดเพชรบุรี

สรุปประเด็นการสร้างสรรค์วรรณคดีในผลงานศิลปกรรมที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีได้ว่า การนำเสนอมรดกวัฒนธรรมในงานศิลปกรรมส่วนใหญ่เป็นเรื่องรามเกียรติ์ พระมหากษัตริย์ พระอภัยมณี อนุภาคทางคติชนที่พบส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอพฤติกรรมของตัวละครหรือเหตุการณ์ที่มีการ “เคลื่อนไหว” เพื่อแสดงฝีมือช่างที่สามารถถ่ายทอดเรื่องเล่าต่าง ๆ ให้เหมือนมีการกระทำอย่างมีชีวิตชีวาได้ อีกทั้งน่าสนใจว่าช่างเลือกวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่

เพชรบุรีได้ โดยการนำความเป็นเพชรบุรีไปโยงความสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญของโลก ดังเช่นที่อ้างถึงสุนทรภู่ที่ได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกทำให้พื้นที่เพชรบุรีมีความสำคัญ การอ้างถึงบุคคลสำคัญที่ได้รับรางวัลระดับโลกแสดงให้เห็นแรงกระตุ้นจากปัจจัยภายนอกคือการประกาศรางวัลของหน่วยงานระดับโลก ที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการหยิบฉวยประเด็นดังกล่าวมาใช้ต่อยอดงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรในกระแสการท่องเที่ยว

3.4 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองของช่างเพชรบุรี เป็นหัวข้อที่มีจำนวนผลงานน้อยที่สุด (จากทั้งหมด 4 หัวข้อ ตามที่ได้แบ่งกลุ่มในการศึกษาครั้งนี้) คือสร้างสรรค์ไว้ในสถานที่ต่าง ๆ 4 แห่ง มีผลงานรวม 9 ผลงาน¹⁷³ และส่วนใหญ่เป็นงานของช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ หากแต่เป็นกลุ่มข้อมูลที่มีความสำคัญมากเช่นเดียวกับกลุ่มข้อมูลอื่น เนื่องจากผลงานชิ้นแรกของกลุ่มข้อมูลนี้คือศิลปกรรมหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ที่วัดมหาธาตุวรวิหารเป็นผลงานที่ช่างเพชรบุรียอมรับว่าทำให้งานปูนปั้นเมืองเพชรมีชื่อเสียงระดับประเทศ (ชัชวาลย์ สหัสสพาศน์, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563) และการสร้างสรรค์ผลงานลักษณะดังกล่าวนี้เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ช่างทองร่วงได้เป็นศิลปินแห่งชาติในเวลาต่อมา

เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมที่ช่างเพชรบุรีนำเสนอในงานศิลปกรรมมีทั้งที่เป็นเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในประเทศไทย ระหว่างประเทศและต่างประเทศดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

¹⁷³ นับจำนวนผลงานเฉพาะที่สร้างสรรค์เรื่องเกี่ยวกับสังคมการเมืองที่นำเสนอเป็นเรื่องเล่าหลักและสามารถระบุเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองได้อย่างชัดเจนเท่านั้น สำหรับการสร้างสรรค์เรื่องสังคมการเมืองแทรกไว้กับเรื่องเล่าประเภทอื่นผู้วิจัยจะกล่าวถึงในบทต่อไป

ตารางที่ 16 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์เรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในผลงานศิลปะกรรมของช่างเพชรบุรี

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้าง ผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวน ผลงาน
เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในประเทศไทย						
1	วัดมหาธาตุวรวิหาร	2518	ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์	ปูนปั้น	ฐานพระพุทธรูป	1
2	วัดมหาธาตุวรวิหาร	2529-2536	ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์	ปูนปั้น	ผนังด้านในศาลานางสาวอัมพราฯ	3
3	รถรางไฟฟ้า พระนครคีรี	2540	ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์	ปูนปั้น	โถงอาคารทางขึ้นพระนครคีรี	1
4	วัดเขาตะเครา	2560	ช่างชัชวาลย์ สหัสสถาปน	จิตรกรรม	บานหน้าต่างพระอุโบสถใหม่	1
เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองระหว่างประเทศและต่างประเทศ						
5	วัดมหาธาตุวรวิหาร	2529	ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์	ปูนปั้น	ผนังด้านในศาลานางสาวอัมพราฯ	1
6	วัดมหาธาตุวรวิหาร	2537	ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์	ปูนปั้น	เสากำแพงศาลานางสาวอัมพราฯ	1
7	วัดคงคารามวรวิหาร	2557	ช่างกฤษดากร อินกลาง	ปูนปั้น	ผนังกำแพงของศาลาอาคารเฉลิมพระเกียรติ รัชกาลที่ 3	1

ข้อมูลจากตารางข้างต้นผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดเป็นภาพผลงานศิลปกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองที่สัมพันธ์กับผลงานศิลปกรรม โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 2 หัวข้อคือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในประเทศ เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมระหว่างประเทศและต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

3.4.1 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในประเทศ

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในประเทศของช่างเพชรบุรี มีดังต่อไปนี้

ศิลปกรรมหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมรูปหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ฐานพระพุทธรูปวัดมหาธาตุวรวิหาร ช่างทองรวง เอ็มโอษฐ์ สร้างสรรคไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 433 นักการเมืองที่ฐานพระพุทธรูปวัดมหาธาตุวรวิหาร

ผลงานดังกล่าวตรงกับเหตุการณ์ทางการเมืองดังที่ช่างทองรวงเล่าให้ฟังคือ “ปี 2518 เป็นปีที่ไม่ชอบฐานพระพุทธรูปที่วัดมหาธาตุ เลยบันทึกเหตุการณ์ทางการเมืองเมื่อปีพ.ศ. 2518 ว่าเป็นปีที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี พรรคของท่านมีคะแนนเสียงที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. จำนวน 18 ท่านตรงกับปีที่ท่านได้รับตำแหน่งคือปี 2518 และที่ปั้นไว้ที่ฐานพระพุทธรูปมีความหมายว่าหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีต้องแบกรับภาระหนักของแผ่นดิน” (ทองรวง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563)

ศิลปกรรมหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์แบกฐานพระเป็นการนำเสนอเรื่องเล่า เหตุการณ์ทางการเมืองร่วมกับพระพุทธรูปทำให้เรื่องเล่าดังกล่าวมีลักษณะเป็นคำสอนทาง พระพุทธศาสนาหรือ “คติธรรม” กล่าวคือมีการแฝงนัยคำสอนอยู่ในเรื่องเล่าที่นำเสนอ ไม่สื่อสารตรง ๆ ให้ผู้ชมผลงานตีความข้อคิดคำสอนด้วยตนเอง การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมหม่อมราชวงศ์คึก ฤทธิ์แบกฐานพระจึงเป็นทั้งการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมและให้ข้อคิด เกี่ยวกับการทำงานของผู้บริหารงานบ้านเมืองได้อย่างน่าสนใจ ผลงานศิลปกรรมชิ้นนี้จึงเป็นผลงาน ชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่เพชรบุรี

ศิลปกรรมเหตุการณ์ 14 ตุลา ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์ 14 ตุลา ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ สร้างสรรค์ไว้ที่ฝาผนังด้านในศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง เมื่อปี พ.ศ.2529 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 434 เหตุการณ์ 14 ตุลาที่อาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง

ภาพผลงานดังกล่าวตรงกับเหตุการณ์ทางการเมืองดังที่ช่างทองรุ่งเล่าให้ ฟังคือ “ในปี 2529 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นวันมหาวิปโยค เป็นเหตุการณ์ที่นักศึกษา และประชาชนชาวไทยรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญจากรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ” (ทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563)

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์ 14 ตุลาที่วัดมหาธาตุฯ เป็นการ นำเสนอภาพเหตุการณ์การปะทะกันระหว่างทหารกับประชาชน ไม่ได้นำเสนอผ่านสัญลักษณ์ใด ๆ และไม่ได้นำเสนอร่วมกับเรื่องเล่าอื่นเพื่อต้องการสื่อสารตรง ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็น การบอกเล่าเหตุการณ์แบบตรงไปตรงมาไม่มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ที่ เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงและก่อให้เกิดการสูญเสีย ชีวิต เกิดความเสียหายต่อชาติบ้านเมืองในวงกว้างอยู่แล้วไม่เหมาะที่จะแสดงความคิดเห็นใด ๆ อีก

ศิลปกรรมเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ช่างทองรุ่ง เอ็ม โอบุฐ สร้างสรรคไว้ที่ศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง เมื่อปี พ.ศ.2535 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 435 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่อาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง

ผลงานดังกล่าวตรงกับเหตุการณ์ทางการเมืองคือ “พฤษภาทมิฬ เป็น เหตุการณ์ประชาชนรวมตัวกันเดินขบวนและชุมนุมประท้วงรัฐบาล ช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 ที่มีพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์ประท้วงดังกล่าวมีการปะทะกันระหว่าง เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหารกับฝ่ายประชาชนที่เข้าร่วมการชุมนุมทำให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งพลเอกสุจินดา คราประยูรแถลงว่ามีผู้เสียชีวิต 44 คน บาดเจ็บ 1,728 คน (เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2563 เข้าถึงได้จาก www.th.m.wikipedia.org/) ผลงานนี้มีความน่าสนใจคือช่าง สร้างสรรคเป็นตัวละคร “สินสมุทร” และ “สุดสาคร” ร่วมเดินขบวนกับฝ่ายประชาชน

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมพฤษภาทมิฬเป็นการสร้างสรรค์เหตุการณ์ทางการเมืองเช่นเดียวกับศิลปกรรมเหตุการณ์ 14 ตุลา หากแต่ช่างได้ใส่รายละเอียดเป็นตัวละครจากวรรณคดีคือ สินสมุทร สุดสาครให้อยู่ฝ่ายประชาชน ตัวละครดังกล่าวเป็นตัวละครเด็ก ฝ่ายดี มีความกล้าหาญและชำนาญการรบแสดงให้เห็นเจตนาของช่างที่สร้างสรรค์ว่าต้องการสื่อสารว่าประชาชนเหมือนเด็กที่ถูกผู้ใหญ่รังแก หากแต่ประชาชนไม่ยอมถูกรังแกฝ่ายเดียวมีการโต้กลับด้วยการแสดงรายละเอียดให้ฝ่ายทหารถือปืนในขณะที่ตัวละครเด็กถือธงและอยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่า การถือธงในลักษณะดังกล่าวสื่อความในลักษณะที่ได้รับชัยชนะจึงเป็นการเน้นย้ำการเชิดชูพฤติกรรมของฝ่ายประชาชนและแสดงความคิดเห็นในทางสนับสนุนให้ฝ่ายประชาชนได้รับชัยชนะ

ศิลปกรรมเหตุการณ์ส่งดาวเทียมไทยคม ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์ส่งดาวเทียมไทยคม ช่างทองรุ่ง
 เอ็มโอษฐ์ สร้างสรรค์ไว้ที่ศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง เมื่อปี พ.ศ.2536 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 436 เหตุการณ์ปล่อยดาวเทียมไทยคมที่อาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง

ภาพผลงานดังกล่าวตรงกับเหตุการณ์ทางสังคมคือ ดาวเทียมไทยคม (THAICOM) เป็นดาวเทียมสื่อสาร ที่ดำเนินการจัดส่งขึ้นสู่วงโคจรให้บริการช่องสัญญาณดาวเทียม และบริหารโครงการโดยบริษัทชินแซทเทลไลท์ จำกัด(มหาชน) ในเครือบริษัทชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) โดยเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ.2536 ดาวเทียมไทยคม 1A ดาวเทียมดวงแรกของไทย ถูกส่งขึ้นวงโคจรจากฐานส่งของบริษัทแอเรียนสเปซ(Arianespace) แห่งฝรั่งเศส ที่เมืองคูรู (Kourou) ประเทศเฟรนช์ เกียนา (France Guiana) ทวีปอเมริกาใต้ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้พระราชทานชื่อ “ไทยคม” มาจากคำว่า “Thai Communications” เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2534 (เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2563 เข้าถึงได้จาก www.electron.rmutphysics.com)

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมการส่งดาวเทียมไทยคมนำเสนอร่วมกับภาพเทวดาซึ่งเป็นเทพสูงสุด 3 พระองค์ตามคติพราหมณ์ฮินดูคือ พระศิวะ พระพรหมและพระนารายณ์ เทพทั้ง 3 พระองค์เป็นตัวแทนของเทพผู้ทำลาย ผู้สร้างและผู้รักษา การสร้างสรรคดังกล่าวจึงเป็นการสื่อสารในลักษณะที่แฝงข้อคิดว่าความเจริญทางเทคโนโลยีที่มีการสร้างสรรคเป็นสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ อาจเกิดผลทั้งทางรักษาที่ดีหรืออาจเกิดผลในทางทำลายได้ด้วยเช่นกัน

ศิลปกรรมเหตุการณ์ทางการเมืองที่สถานีรถไฟท่าพระนครคีรี

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์ทางการเมืองที่สถานีรถไฟท่าพระนครคีรี ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ สร้างสรรคเมื่อปี พ.ศ.2540 (เป็นผลงานชุดเดียวกันกับเรื่องรามเกียรติ์ตอนรามสูรกับนางเมขลา) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 437 เหตุการณ์ทางการเมืองที่รถไฟท่าพระนครคีรี

ภาพผลงานดังกล่าวตรงกับเหตุการณ์ทางการเมืองดังที่ช่างทองรุ่งเล่าให้ฟังคือ “เหตุการณ์ (ทางการเมือง) สมัยนั้น (ปีที่สร้างผลงานเมื่อปีพ.ศ.2540) ที่พลเอกเขาวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี นายชวนหลิกภัยมาเป็นต่อ” (ทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563) บุคคลที่ช่างต้องการสื่อคือภาพคนที่อยู่บนรถถังมือถือกล้องส่องทางไกล กับคนในเรือ โดยเฉพาะคนที่อยู่บนหัวเรือมือถือพานรัฐธรรมนูญเพื่อสื่อความหมายว่าเป็นนายกรัฐมนตรีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งในปีที่สร้างสรรคผลงานมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์ทางการเมืองชิ้นนี้สื่อความผ่านสัญลักษณ์ โดยช่างได้สร้างสรรคให้มี “พาน” ปรากฏอยู่ 3 แห่ง คือบนศีรษะของพลเอกเขาวลิต ในมือของนายชวน และพานที่มีขนาดใหญ่ที่สุดวางบนร่างคนที่นั่งนอนอยู่ระหว่างปลายกระบอกรับรถกระบะ พานที่อยู่บนศีรษะและในมือของนักการเมืองทั้ง 2 คนเป็นพานรัฐธรรมนูญเพื่อแสดงสถานภาพและเจตนาของบุคคลทั้งสองว่าเป็นนายกรัฐมนตรีที่ต้องการพัฒนาประเทศภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่ภาพพานที่มีขนาดใหญ่ที่สุดบนร่างคนนอนหลังรถกระบะบนพานเป็นหัวกะโหลกเพื่อสื่อความหมายเกี่ยวกับการทำงานและความอดอยากของประชาชน การสื่อความดังกล่าวจึงเป็นการ

แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครองว่ายังคงไม่สามารถช่วยเหลือให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้อย่างแท้จริง

ศิลปกรรมเรื่องของเจ้าอวาสวัดเขาตะเครา

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเรื่องของเจ้าอวาสวัดเขาตะเครา สร้างสรรคขึ้นในปี พ.ศ.2560 โดยช่างชัชวาลย์ สหสสพาศน์ เป็นผู้ควบคุมงานหลักและสร้างสรรคผลงานร่วมกับช่างท่านอื่น ๆ คือ ช่างกฤษดากร อินกงลาศ ช่างวีรภานต์ มีทรัพย์ (เงิน) และช่างกุลธร เทศนาม (ต้ม) สร้างสรรคเป็นผลงานจิตรกรรมลงสีทองที่หน้าต่างพระอุโบสถใหม่ วัดเขาตะเครา มีการเล่าเหตุการณ์สำคัญครั้งที่เจ้าอวาสพบกับพระมหากษัตริย์ โดยเหตุการณ์ดังกล่าวมีการถ่ายภาพบันทึกไว้แล้วท่านเจ้าอวาสนำมาให้ช่างเขียนภาพตามภาพถ่ายที่ได้จากทางวัด ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 438 ภาพเจ้าอวาสวัดเขาตะเครา ที่วัดเขาตะเครา

ภาพผลงานดังกล่าวตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่วัดเขาตะเครา สร้างสรรคโดยสื่อความตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงดังที่ช่างชัชวาลย์ผู้คุมงานครั้งนี้เล่าว่าภาพเจ้าอวาสที่ปรากฏคือ พระมงคลวิลาสจารย์ อดีตเจ้าอวาสวัดเขาตะเครา¹⁷⁴ ท่านเป็นผู้สร้างพระอุโบสถต่อจากหลวงพ่อบุญธรรมสำเร็จ รวมทั้งสถานที่ต่าง ๆ ในวัดอีกมาก ไม่ว่าจะเป็น ศาลาท่าน้ำ มณฑปสำหรับประดิษฐานหลวงพ่อบุญธรรม กุฏิเจ้าอวาสและกุฏิสงฆ์หลังใหม่ รวม 13 หลัง ศาลาการเปรียญพระมงคลวิลาสจารย์ โรงเจ ถังเก็บน้ำ เป็นต้น (ชัชวาลย์ สหสสพาศน์, สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2563) และ “ภาพนั้นเป็นเหตุการณ์ (เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ.2517) ในหลวงรัชกาลที่ 9 (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

¹⁷⁴ หรือ “หลวงพ่อบุญธรรม” ท่านเป็นเกจิอาจารย์ชื่อดังของเมืองเพชรบุรีท่านหนึ่งด้วย มรณภาพวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ.2553 ด้วยวัย 88 ปี 66 พรรษา

พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง) เสด็จมาวัดเขาตะเคราเป็นการส่วนพระองค์ มากับ สมเด็จพระเทพฯ (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี) (ชัชวาลย์ สหสสพาศน์, สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2563) และ “อีกครึ่งหนึ่ง (เหตุการณ์เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2516) พระบรมฯ (พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ครึ่ง ดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร) เสด็จ (แทนองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9) มาเป็นองค์ประธานเททองหล่อรูปจำลองหลวงพ่อดำเขาตะเครา” (ชัชวาลย์ สหสสพาศน์, สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2563)

ผลงานศิลปกรรมเรื่องของเจ้าอาวาสวัดเขาตะเคราสรรค์ขึ้นเพื่อเล่า เหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นตรง ๆ ไม่ได้สื่อความผ่านสัญลักษณ์ใด โดยภาพเหตุการณ์ที่ช่างเลือกนำมา สรรค์ดังกล่าวแสดงให้เห็นความภาคภูมิใจของเจ้าของสถานที่และความจงรักภักดีต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์

3.4.2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมระหว่างประเทศและต่างประเทศ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมระหว่าง ประเทศและต่างประเทศของช่างเพชรบุรี

ศิลปกรรมเหตุการณ์ปล่อยยานชาเลนเจอร์ ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์การปล่อยยานชาเลนเจอร์ ช่างทองร่วง เอ็มโอบุส สร้างสรรค์ไว้ที่ศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง เมื่อปี พ.ศ.2529 ดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 439 เหตุการณ์ยิงจรวดเชเลนเจอร์ ที่อาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง

ภาพผลงานดังกล่าวตรงกับเหตุการณ์ที่ต่างประเทศคือ “เหตุการณ์การปล่อยยานชาเลนเจอร์ หรือกระสวยอวกาศชาเลนเจอร์ (Shuttle Orbiter Challenger) ซึ่งเป็นกระสวยอวกาศลำที่ 2 ที่ใช้ปฏิบัติการกิจในอวกาศขององค์การนาซา เริ่มปล่อยสู่อวกาศครั้งแรกในวันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2526 และปฏิบัติการกิจมาแล้ว 9 ครั้งก่อนที่จะมาประสบอุบัติเหตุกระสวยอวกาศระเบิดในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2529 (ค.ศ.1986) หลักจากที่ปล่อยกระสวยสู่อวกาศได้ 73 วินาที ทำให้ลูกเรือทั้ง 7 คนในยานเสียชีวิตทั้งหมด” (เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2563 เข้าถึงได้จาก www.th.m.wikipedia.org/) และช่างทองร่วงเล่าว่า “เหตุการณ์นี้สำคัญนะคนตายเพียบเป็นไงละ ยานชาเลนเจอร์ต้องคิดเอา เป็นข่าวใหญ่เลยนะสมัยนั้น” (ทองร่วง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563)

ศิลปกรรมเหตุการณ์ปล่อยยานชาเลนเจอร์ ช่างสร้างสรรค์ให้มีภาพสิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ รอบภาพจรวดไม่ว่าจะเป็นตึกอาคาร สะพานสูง รถถัง ยานอวกาศ เพื่อให้ข้อคิดว่าเป็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอาจเกิดพิบัติภัยเช่นเดียวกับยานชาเลนเจอร์ได้ด้วยเช่นกัน

ศิลปกรรมเหตุการณ์คติเพชรซาอุ ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์คติเพชรซาอุ ช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ สร้างสรรค์ไว้ที่ศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง เมื่อปี พ.ศ.2537 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 440 เหตุการณ์คติเพชรซาอุ ที่เสาน้ำอาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง

ภาพผลงานดังกล่าวตรงกับเหตุการณ์สังคัมการเมืองระหว่างประเทศคือ “คดีโจรกรรมเครื่องเพชรราชวงศ์ไฟซาลแห่งซาอุดีอาระเบีย พ.ศ.2532 เป็นเหตุการณ์ที่นายเกรียงไกร เตชะโม่ง ซึ่งเป็นแรงงานไทยขโมยเครื่องเพชรในขณะที่เจ้าชายไฟซาล บิน ฟาฮัด บิน अबดุล อซิซ (Prince Faisal Bin Fahud Bin Abdul Aziz) แปรพระราชฐานไปพักผ่อนในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน โดยรัฐบาลซาอุดีอาระเบียประสานมายังรัฐบาลไทยให้ติดตามเครื่องเพชรประจำราชวงศ์สังคัม ซึ่งผู้บัญชาการประจำกรมตำรวจในขณะนั้นมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าว หลังจากที่นายเกรียงไกร ถูกจับกุมตัวและสามารถส่งคืนเครื่องเพชรแก่รัฐบาลซาอุดีอาระเบียได้แล้ว ทางรัฐบาลซาอุดีอาระเบียกลับพบว่าเครื่องเพชรที่ทางรัฐบาลไทยส่งคืนไปนั้นเป็นของปลอมทำให้มีการสืบสวนสอบสวนอีกครั้งและมีเหตุการณ์เสื่อมเสียคือมีการอุ้มฆ่าเพื่อปิดปากอำพรางคดีจนเป็นเหตุให้นายตำรวจที่รับผิดชอบทำคดีถูก ถอดยศและถูกเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในปี พ.ศ.2553 (เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2563 เข้าถึงได้จาก www.pptvhd36.com/news/)

การสร้างสรรคผลงานดังกล่าวเป็นการสื่อความผ่านสัญลักษณ์คือ ภาพอาคารรูปทรงเดียวกับทัชมาฮาลมีรูปเพชรอยู่ตรงกลางเพื่อสื่อถึงประเทศซาอุดีอาระเบีย ด้านล่างเป็นภาพตำรวจนั่งอุ้มคนในอ้อมแขนเพื่อสื่อความแทนสำนวน “อุ้มฆ่า” ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นวิธีการนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นในลักษณะของการบอกเล่าเหตุการณ์ทางสังคัมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยที่สร้างสรรคผลงานศิลปกรรม

ศิลปกรรมเหตุการณ์การเดินทางค้าขายกับจีน ที่วัดคงคารามวรวิหาร

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์การเดินทางค้าขายกับประเทศจีนช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 สร้างสรรคขึ้นในปี พ.ศ.2556 โดยช่างกลุขดากร อินกงลาศ เป็นผลงานปูนปั้นที่ผนังกำแพงอาคารเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 3 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 441 เหตุการณ์การค้าขายกับจีน ที่วัดคงคารามวรวิหาร

ภาพที่ 442 บทร้อยกรองที่เจ้าอาวาสวัดคงคารามฯ ประพันธ์ติดไว้ที่ด้านล่างของผลงานศิลปกรรม

ภาพผลงานเหตุการณ์ทางสังคมระหว่างประเทศดังกล่าวข้างกฤษดากรเล่าว่า “ที่ทำภาพการเดินทางค้าขายกับจีน (ด้วยเรือสำเภา) ในสมัยรัชกาลที่ 3 เพราะรัชกาลที่ 3 ให้ความสำคัญกับวัดคงคาฯ มาก ทางวัดจึงนำเรื่องค้าขายกับจีนที่เป็นเรื่องสำคัญมากในสมัยท่าน ที่ทำให้เรามีรายได้เข้าประเทศเนี่ยมาทำเป็นเรื่องไว้ที่กำแพง” (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2563) และช่างได้สร้างสรรค์ให้มีภาพเงินที่วางกองอยู่ที่หัวเรือเพื่อสื่อถึงเงินที่ได้จากการค้าขายและเกี่ยวข้องกับวัดคงคารามฯ แห่งนี้ เนื่องจาก “รัชกาลที่ 3 ทรงยกเงิน (พระคลังข้างจำนวนหมื่นชั่งกับทองร้อยชั่ง) ไว้สำหรับปฏิสังขรณ์พระอารามวัดคงคาราม” (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2563) อีกทั้งในบทร้อยกรองที่เจ้าอาวาสประพันธ์มีการระบุชื่อช่างที่สร้างสรรค์ผลงานและวัตถุประสงค์ในการสร้างผลงานศิลปกรรมคือ “ประวัติศาสตร์ทรงทำการค้าขาย มีรายได้เงินตราสู่ท้องพระคลัง”

ลักษณะการนำเสนอเหตุการณ์ทางสังคมดังกล่าวมีการสร้างสรรค์ให้มีภาพเทวดา นางฟ้าเหาะอยู่บนท้องฟ้าเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นยุคที่รุ่งเรืองเหมือนเมืองสวรรค์และแสดงให้เห็นความคิดเห็นของผู้สร้างสรรค์ผลงานในทางชื่นชมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคม การเมืองในผลงานศิลปกรรม ดังที่กล่าวในหัวข้อ 3.2.5.1 และ 3.2.5.2 ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ลักษณะการเลือกเหตุการณ์มาเล่าเป็นผลงานศิลปกรรมและการสร้างสรรค์ผลงานได้ดังหัวข้อต่อไปนี้

3.4.3 การเล่าเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่าง

เพชรบุรี

การเล่าเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีเป็นการเล่าเพียงเหตุการณ์เดียว การเลือกเล่าเหตุการณ์ดังกล่าววิธีการนำเสนอเป็นภาพเหตุการณ์ตรงๆ กับนำเสนอผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ โดยสื่อความ 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นการนำเสนอเหตุการณ์ด้านดีของสังคม และเหตุการณ์ด้านไม่ดีของสังคมการเมือง

การนำเสนอเหตุการณ์ด้านดีที่พบการนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์ทางสังคมที่เป็นเหตุการณ์ในสังคมไทยเท่านั้น คือการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการค้าขายแล้วทำให้เกิดผลกำไรมาพัฒนาประเทศ และการบูรณะศาสนสถาน และเหตุการณ์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในด้านที่พระองค์ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกทำนุบำรุงศาสนาให้คงอยู่ เห็นได้ว่าการนำเสนอเรื่องเล่าทางสังคมที่เป็นการนำเสนอด้านดียังคงเน้นย้ำว่าคนเพชรบุรีมีความจงรักภักดีและน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณพระมหากษัตริย์ไทย

สำหรับเหตุการณ์ด้านไม่ดีเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมและการเมืองช่วงเพชรบุรีทั้งที่เป็นการนำเสนอเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองภายในประเทศ และเรื่องเล่าทางสังคมการเมืองต่างประเทศ โดยเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในประเทศช่วงเลือกนำเสนอเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายประชาชน และความไม่เป็นธรรมในสังคม ขณะที่การนำเสนอเรื่องเล่าเหตุการณ์สังคมการเมืองต่างประเทศเน้นนำเสนออุบัติภัยที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความโลภของคน ซึ่งเป็นการนำเสนอในลักษณะผสมผสานกับคำสอนตามแนวคิดพุทธศาสนา เช่น เรื่องความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ผลกรรมอันเกิดจากความโลภ เป็นต้น การแสดงความคิดเห็นดังกล่าวเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของช่างเพชรบุรีและยังมีนัยถึงการเป็นผู้รู้เท่าทันความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงไปในสังคมการเมือง

อีกทั้งเมื่อพิจารณาประเด็นสถานที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับสังคมการเมือง พบว่ามีการสร้างสรรค์อยู่เฉพาะในวัดสำคัญ และสร้างสรรค์โดยช่างที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นครูช่างเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าดังกล่าวเป็นเรื่องเล่าที่ละเอียดอ่อน ผู้ที่สามารถนำเสนอเรื่องเล่าทางสังคมการเมืองได้อย่างลุ่มลึกและจะไม่ทำให้เกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทในพื้นที่ที่สร้างสรรค์ผลงานจึงต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและได้รับความไว้วางใจจากเจ้าของสถานที่นั้นคือผู้มีความสามารถระดับ “ครูช่าง” อีกทั้งพื้นที่ที่มีความผูกพันกับครูช่างเมืองเพชรส่วนใหญ่เป็นวัดสำคัญในจังหวัดเพชรบุรี การสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวจึงเกิดขึ้นในพื้นที่วัดสำคัญและสร้างสรรค์โดยครูช่างเมืองเพชรดังข้อมูลที่พบในการศึกษาครั้งนี้

3.4.4 การสร้างสรรค์เรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การนำเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองมาสร้างสรรค์ของช่างเพชรบุรี หากพิจารณาร่วมกับศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีในหัวข้อที่ 3.2.1 พบว่าการนำเสนอเรื่องเหตุการณ์ทาง

สังคมและการเมืองเป็นเรื่องเล่าหลักในงานศิลปกรรมไม่เคยมีมาก่อน การสร้างสรรค์ผลงานกลุ่มนี้จึงเป็นการนำเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองที่เผยแพร่ในสถานที่สาธารณะทั่วไปมาเล่าใหม่ในรูปแบบของงานศิลปกรรม เพื่อสื่อสารกับผู้ที่มาชมผลงานเกี่ยวกับความคิดของช่างเพชรบุรี

การสร้างสรรค์ผลงานของช่างเพชรบุรีแม้ว่าจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อบันทึก นำเสนอเหตุการณ์หรือแสดงความคิดเห็นของช่างเป็นหลัก แต่การสร้างสรรค์ลักษณะดังกล่าวนับว่าเป็นความแปลกใหม่ในแวดวงศิลปกรรมไทย ลักษณะดังกล่าวเป็นการ**สร้างสรรค์ใหม่**ตามปัจจัยทางสังคมการเมือง จากเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นก่อนหน้าปีพ.ศ. 2518¹⁷⁵ ที่ส่งผลให้ “การเติบโตทางความคิดสังคมนิยมในประเทศก่อตัวและมีอิทธิพลอย่างรวดเร็ว” (ชัยสิริ สมุทวณิช, 2524: 56) ในช่วงเวลาดังกล่าวแสดงให้เห็นการแสดงออกทางความคิดของประชาชนที่ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยดังกล่าวส่งผลทางความคิดให้กับช่างเมืองเพชรด้วยเช่นกันที่ต้องการนำเสนอเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง และนำเสนอในลักษณะที่สร้างสรรค์ เพราะมุ่งนำเสนองานศิลปกรรมด้วยแนวคิดที่ศิลปกรรมเป็นสิ่งจริงโง่งสังคมประกอบกับการยึดมั่นคำสอนในพุทธศาสนา ดังที่ช่างทองร่วงให้สัมภาษณ์ว่า “ทำงานแบบนี้ (ปูนปั้น) ต้องใจเย็น เหมือนกับที่พระท่านสอนไว้ ผมบวชเรียนมาก็เอามาใช้ทำงานนะ ทำออกมาให้ได้สอนคนด้วย ไม่ใช่สวยอย่างเดียวสวยนะต้องสวยด้วยแต่ต้องสอนเขาได้ด้วย” (ทองร่วง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562)

จากแนวคิดดังกล่าวเป็นกรอบการสร้างสรรคผลงานของช่างเมืองเพชรที่จะนำเสนอเรื่องเล่าทางสังคมการเมืองผ่านงานศิลปกรรมให้มีข้อคิด คติเตือนใจผู้ชมผลงานศิลปกรรมและสามารถนำมาใช้ในบริบทการท่องเที่ยวได้อย่างลงตัว มีผลทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวไปในตัวด้วยเนื่องจากทำให้เกิดความน่าสนใจ ลักษณะการสร้างสรรค์เรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมและการเมืองจึงเป็นเรื่องเล่าที่ช่างชั้นครูของเมืองเพชรสนใจนำมาเล่าผ่านงานศิลปกรรมของตนเพื่อให้เกิดความน่าสนใจในบริบทการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีเสมอมา

สรุปได้ว่า การสร้างสรรค์เรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองดังกล่าวเป็นการนำเรื่องเล่าใหม่ที่ผันแปรไปตามเหตุการณ์ในแต่ละยุคสมัยมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรม โดยใช้รูปแบบงานศิลปกรรมปูนปั้นและฝีมือของช่างเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการนำเรื่องเล่าใหม่ดังกล่าวมาต่อยอดเป็นผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี

¹⁷⁵ เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญก่อนพ.ศ.2518 เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 เป็นต้น

3.5 เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงาน ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีของช่างเพชรบุรีเป็นกลุ่มข้อมูลที่ช่างต้องการแสดง “ความเป็นเพชรบุรี” ทั้งที่เป็นข้อมูลระดับจังหวัดและข้อมูลเฉพาะบางสถานที่ในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผู้วิจัยศึกษาพบการสร้างสรรค์ผลงานในสถานที่ต่าง ๆ จำนวน 11 สถานที่ รวมเป็น 48 ผลงาน ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 17 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีของช่างเพชรบุรี

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้างผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวนผลงาน
เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สถานที่						
1	วัดโตนดหลวง	2540	กลุ่มช่างทองรวง เอมโเอษฐ์	ปูนปั้น	หน้าบันพระอุโบสถใหม่	1
2	ทำน้าวัดท่าไชยศิริ	2555	ช่างทองรวง เอมโเอษฐ์	ปูนปั้น	บนผนังกำแพงลอยตัว	4
3	สะพานข้ามแม่น้ำเพชร	2544	ช่างทองรวง เอมโเอษฐ์	ปูนปั้น	ผนังปูนกลางสะพาน	4
4	วัดท่าช้าง (ร้าง)	2562	ช่างธำนิทร ชินใจ		ศาลาพักกาย พักใจ	3
เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี						
5	วัดมหาธาตุวรวิหาร	2535	ช่างทองรวง เอมโเอษฐ์	ปูนปั้น	อาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง	1
6	ป้ายแนะนำเมืองเพชร	2540	ช่างทองรวง เอมโเอษฐ์	ปูนปั้น	แผ่นป้ายบริเวณบริเวณหน้าเขาวัง พระนครคีรี	3
7	สะพานข้ามแม่น้ำเพชร	2544	ช่างทองรวง เอมโเอษฐ์	ปูนปั้น	ผนังปูนกลางสะพาน	4
8	อาคารรกร่างไฟฟ้า พระนครคีรี	2540	ช่างทองรวง เอมโเอษฐ์	ปูนปั้น	โถงอาคารทางขึ้นพระนครคีรี	5
9	วัดพระรูป	2550	ช่างพงศธร รอดจากทุกข์	ปูนปั้น	ด้านขวาของกำแพงทางเข้าวัดพระรูป (หันหน้าเข้าวัด)	3

ลำดับที่	สถานที่	ปีที่สร้างผลงาน	ช่าง	ประเภท	พื้นที่	จำนวนผลงาน
10	วัดชะอำ	2562	ช่างชุชีพ ป้านประดิษฐ์	แกะสลักไม้	ผนังด้านในพระอุโบสถหลังใหม่	14
11	วัดท่าช้าง (ร้าง)	2562	ช่างธานินทร์ ชื่นใจ		ศาลาพักกาย พักใจ	1
12	วัดหนองปรุง	2558	กลุ่มช่างทองรวง เอมโอษฐ์	ปูนปั้นนูนต่ำ	หน้าบันอาคารรอบบริเวณพระอุโบสถ	2
13	วัดเขาย้อย	2559	ลูกศิษย์ของช่างมานิต ไชยวงษาแกะสลัก	แกะสลักไม้	เสาไฟรอบพระอุโบสถ ออกแบบโดยช่างธานินทร์ ชื่นใจ	2
14	วัดถ้ำแก้ว	2562	ช่างกุลธร เทศงาม ช่างวิวิธกานต์ มีทรัพย์	จิตรกรรม	เสาด้านในหอศีลปรัตนกันทร	1

ข้อมูลจากตารางข้างต้นผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดเป็นภาพผลงานศิลปกรรม พร้อมเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิธีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่สัมพันธ์กับผลงานศิลปกรรม โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 2 หัวข้อคือ 1) เรื่องเล่าประวัติสถานที่ 2) เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ดังต่อไปนี้

3.5.1 เรื่องเล่าประวัติสถานที่

ศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าประวัติสถานที่ของเพชรบุรี มีดังต่อไปนี้

ศิลปกรรมประวัติวัดโตนดหลวง

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์ที่สมเด็จพระนเรศวรเสด็จทางชลมารคมาที่อำเภอชะอำในสมัยก่อน เป็นผลงานที่หน้าบันพระอุโบสถวัดโตนดหลวง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 443 ผลงานศิลปกรรมที่หน้าบันวัดโตนดหลวง

ภาพผลงานดังกล่าวตรงกับเรื่องเล่าในแผ่นป้าย “ประวัติวัดโตนดหลวง” ที่ติดตั้งอยู่ด้านหน้าพระอุโบสถเก่าว่า “ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยากล่าวไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระบาทสมเด็จพระเอกาทศรสได้เสด็จประทับแรมเมืองเพชรบุรีในปีเถาะ พ.ศ.2146 ได้มีพระบรมราชโองการตรัสสั่งให้แต่งพระตำหนักริมฝั่งทะเล ตำบลโตนดหลวง ประทับแรมสิบสองวันและเสด็จทางชลมารคเข้าเมืองเพชรบุรี”

ศิลปกรรมประวัติวัดโตนดหลวงเป็นการนำเรื่องเล่าพระบาทสมเด็จพระนเรศวรและพระบาทสมเด็จพระเอกาทศรสเสด็จทางชลมารคมาแนะนำไว้ที่หน้าบันพระอุโบสถซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญและนิยมนำเสนอเรื่องเล่าที่มีความหมายในทางที่ดี การสร้างสรรคเรื่องเล่าไว้ในพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าที่มีความสำคัญมาก ในขณะที่เนื้อหาที่นำเสนอผ่านเรื่องเล่าแสดงให้เห็นความสำคัญของตำบลโตนดหลวงว่าเป็นพื้นที่ที่บุคคลสำคัญเดินทางมายัง

สถานที่แห่งนี้และยังเป็นสถานที่ที่มีความเก่าแก่เพราะพระมหากษัตริย์ที่เคยถึงอยู่ในสมัยอยุธยา นอกจากนี้การนำเสนอและการอ้างอิงพระมหากษัตริย์ดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยเช่นกัน

ศิลปกรรมประวัติทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์ที่ทหารไทยรบกับทหารพม่าที่ทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ และเรื่องน้ำที่ทำนน้ำวัดท่าไชยเป็นน้ำเสวย น้ำเพื่อใช้ในพระราชพิธี ผลงานที่ข่างนำเสนอแบ่งเป็น 4 เหตุการณ์ ดังนี้

ภาพที่ 444 ผลงานศิลปกรรมที่ทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ

ผลงานดังกล่าวมีเรื่องเล่า 2 เรื่องคือเรื่องทหารไทยรบทหารพม่าที่ทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ คือภาพที่ 1 เป็นภาพทหารไทยรบกับทหารพม่า ภาพที่ 2 เป็นภาพทหารกำลังเล่นน้ำที่ทำนน้ำวัดท่าไชยศิริและทหารพม่าเสียชีวิตแก่ทหารไทย และเรื่องเล่าเกี่ยวกับ “น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่แม่น้ำเพชรบุรี” คือภาพที่ 3 เป็นภาพทหารแบกน้ำขึ้นเขาวัง และภาพที่ 4 เป็นการตั้งแถวของทหาร ตำรวจ และพระภิกษุ

ภาพที่ 445 ประวัติน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุการณ์ที่ 1

ภาพที่ 446 ประวัติน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุการณ์ที่ 2

เหตุการ์ณที่ 1 และ เหตุการ์ณที่ 2 เป็นภาพที่ตรงกับเรื่องเล่าของตรี
อมตยกุล ดังนี้

ประวัติของวัดนี้เล่ากันมาว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อกองทัพพบกับข้าศึก กองทัพไทยไม่สามารถเอาชนะชนะได้ จึงถอยลงมาถึงวัดใต้(วัดท่าชัย) ทหารในกองทัพไทยที่เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ามากก็ลงไปล้างหน้าและดื่ม น้ำที่ท่าน้ำของวัดนี้ แต่เมื่อทหารทุกคนได้ดื่ม น้ำที่วัดนี้เสร็จ ได้บังเกิดความสดชื่นขึ้นโดยฉับพลัน และเกิดกำลังที่จะต่อสู้กับศัตรูต่อไป จึงพากันกลับเข้าไปยึดโบสถ์ที่วัดท่าชัยนี้เป็นที่มั่นทำการต่อสู้กับข้าศึกที่ยกติดตามมา ยิ่งและฟันทหารข้าศึกตายย่อยยับจนต้องแตกหนีกลับไป เพื่อเป็นอนุสรณ์ของวัดนี้จึงได้เปลี่ยนชื่อจากวัดใต้มาเป็นวัดท่าชัย แล้วต่อมาจึงเติม “ศิริ” เข้าไปอีก จึงในปัจจุบันนี้เรียกกันว่า วัดท่าชัยศิริ

(ตรี อมตยกุล, 2507: 61)

เรื่องเล่าเกี่ยวกับทหารไทยรบกับทหารพม่ามีอีกสำนวนหนึ่งที่ชาวบ้านเล่าว่า “ทหารไทยหนีทหารพม่ามาจากด้านสิงขร และมีรอยเลือดทหารพม่าที่สู้รบกันของทหารไทยที่ผนังโบสถ์ เพิ่งเลือนหายไปเมื่อไม่นานนี้เอง” (ศิวาพร พิรอด, สัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2563)

ภาพที่ 447 ประวัติน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุการณ์ที่ 3

ภาพที่ 448 ประวัติน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุการณ์ที่ 4

ภาพที่ 449 แผ่นป้ายที่ด้านหน้าผลงานที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ

เหตุการณ์ที่ 3 และเหตุการณ์ที่ 4 เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับ “น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่แม่น้ำเพชรบุรี” ดังที่มีการระบุถึงท่าน้ำวัดท่าไชยในเอกสารสมัยรัชกาลที่ 5 เช่นพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จประพาสสมณชลธาราบุรี พ.ศ.2452 ความว่า “...ทางที่ขึ้นไปนี้เกินท่าชัย ชงเป็นที่ตักน้ำเสวยขึ้นไปเป็นอันมากมีข้อหนึ่งซึ่งลึกลับอยู่ คือน้ำราชาภิเษกนั้นไม่ใช่ใช้แต่น้ำ 4 สระ ใช้แม่น้ำทั้ง 5 ในกรุงสยามคือ แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำเพชรบุรี มีชื่อตำบลที่ตักทุกเมือง แต่ที่เพชรบุรีนี้ที่ท่าชัย...” หรือการบันทึกเกี่ยวกับการตักน้ำที่แม่น้ำเพชรบุรีใช้ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ดังตราสารถึงพระยาเพชรบุรี พ.ศ.2394 ความว่า

“สารตรา ท่านเจ้าพระยาอรรคมหาเสนาฯ มาถึงพระยาเพชรบุรี พระศรีสวัสดิ์ ด้วย ณ วันเดือน 6 ค่ำขึ้น ปีกุญตรีศก พระเรีจะได้ตั้งการพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ฟ้ามงกุฎสมมติเทวาวงษพงษอดิษสระกระสัต และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรจรังสร ขึ้นเถลิงถวัลราชมัยสวรรสีพรระตติวงษดำรงศรียราชสมบัติตามพระราชประเพณีพระมหากษัตริราชเจ้าสืบต่อไป ต้องการน้ำสำหรับเข้าพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก จจึงให้หลวงยกกระบัตรเมืองเพชรบุรี หลวงเทพเสนีย์ ถือตราออกมาให้พระยาเพชรบุรี พระศรีสวัสดิ์ แต่ง กรมการไปตักน้ำที่น้ำเมืองเพชรบุรี ศรีสวัสดิ์ แล้วให้เอาใบอบอกปิดปากม่อ เอาผ้าขาวห่มปากม่อด้วยผูกปิดตราประจำครั้งมอบให้หลวงยกกระบัตร หลวงเทพเสนีย์คุมเข้าไปส่งให้ถึงกรุงเทพฯ แต่ในเดือน 5 ค่ำแรมปีกุญตรีศกให้ทันกำหนดเรี ในการพระราชพิธี สารตรา มา ณ 5 ๓ 5 คำจุลศักราช 1213 ปีกุญตรีศก¹⁷⁶”

เหตุการณ์ในตราสารดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ครั้งที่มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ.2411 ดังข้อความในตราสารว่า

ด้วยกำหนดพระฤกษ์การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในวันพุธ เดือน 12 ขึ้น 6 ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก ต้องการนำน้ำเข้าพระราชพิธีอย่างพระมหากษัตริย์เจ้า แต่ก่อนจึงให้... พระยาเพชรบุรีตักน้ำท่าไชยหม้อ 1 ให้เอาใบอบอกปิดปากหม้อ เอาผ้าขาวห่มปากหม้อ ด้ายผูกปิดตราประจำครั้งแต่งตั้งกรมการผู้ใหญ่คุมลงไปส่งยังกรุงเทพฯ ให้ทันการพระราชพิธี

¹⁷⁶ สกคตามต้นฉบับ

อย่าให้เสียราชการได้ สารตรามา ณ วันพฤหัสบดี เดือน 11 แรม 7 ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก

จุลศักราช 1230

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ ในฐานะที่เป็นสถานที่ตักน้ำที่ใช้ในพระราชพิธีสำคัญ และช่างได้นำไปสร้างสรรค์เป็นภาพดังที่ปรากฏในภาพที่ 3 และภาพที่ 4

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมประวัติน้ำวัดท่าไชยศิริที่นำตำนานทหารไทยรบพม่ามานำเสนอเป็นการเน้นย้ำความศักดิ์สิทธิ์ของน้ำที่ทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ และยังเป็น การแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญ นอกจากนี้ยังนำเสนอร่วมกับการนำน้ำไปใช้ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ศิลปกรรมประวัติน้ำที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำ ที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรทั้ง 5 สะพาน อยู่ในการควบคุมดูแลของหน่วยงานราชการคือ เทศบาลเมืองเพชรบุรี ผู้ที่อยู่ในส่วนงานกองช่างและช่วยดูแลรับผิดชอบที่ให้สัมภาษณ์คือนายสุทธิพงษ์ เอ็มโอษฐ์ (หลานของช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์¹⁷⁷) เล่าว่า “แนวความคิดการสร้างสรรคศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรมาจากท่านนายกเทศบาลในสมัยนั้นต้องการนำเสนอวิถีชีวิตของคนเพชรบุรี ส่วนรายละเอียดช่างทองรุ่งคิดเอง” และ “ช่างทองรุ่งออกแบบทั้งหมดแล้วให้ลูกศิษย์ที่เรียนอยู่ที่โรงเรียนวังชายมาช่วยด้วย” (สุทธิพงษ์ เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2563) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 450 ผลงานศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร

¹⁷⁷ นายสุทธิพงษ์ เอ็มโอษฐ์ เป็นลูกชายของช่างสัมฤทธิ์ เอ็มโอษฐ์ซึ่งเป็นช่างลงรักปิดทองและเป็นพี่ชายคนโตของช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์

 ทิศเหนือ			
ถนนราชวิถี			
ถนนซีสระอินทร์		สะพานเทศบาล ผลงานที่ 8 ผลงานที่ 7	ถนนพงษ์สุริยา
จวนผู้ว่าราชการ จังหวัด	ถนนคนเดิน เพชรบุรี	☞	ชุมชน
ถนน		สะพานพระจอมเกล้า	ถนน
☐ วัดปลับปลาชัย		☞	☐ ตลาดเก่าริมน้ำ เพชรบุรี
ถนนสุวรรณมณี		สะพานวัดใหญ่ ผลงานที่ 6 ผลงานที่ 5	ถนน
☐ วัดมหาธาตุวรวิหาร		☞	ชุมชนริมแม่น้ำเพชรบุรี
ถนนวัดร่อ		สะพานลำไย ผลงานที่ 4 ผลงานที่ 3	ถนน
ชุมชน		☞	ชุมชน
ถนนท่าสร้ง		สะพานท่าสร้ง ผลงานที่ 2 ผลงานที่ 1	ถนน
ชุมชน		☞	☐ วัดเกาะ ☐ วัดจันทราวาส
ถนนดำรงรักษ์		สะพานวัดจันทราวาส	ถนนดำรงรักษ์
ชุมชน		☞ แม่น้ำเพชรบุรี ↑	ชุมชน

ภาพที่ 451 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี

ภาพที่ 452 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 1-2

ภาพที่ 453 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 3-4

ภาพที่ 454 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 5-6

ภาพที่ 455 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 7-8

ภาพผลงานที่ 1 - ผลงานที่ 8 ช่างนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ และเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตสลับกัน ผู้วิจัยจึงจะอธิบายภาพทีละหัวข้อ คือ ภาพผลงานที่ 2, 3, 5 และ 8 คือผลงานที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในหัวข้อนี้ ส่วนภาพผลงานที่ 1, 4, 6 และ 7 เป็นผลงานงานที่นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนเพชรบุรี ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

ผลงานที่นำเสนอประวัติของสถานที่ในเพชรบุรีและที่มาของชื่อสะพาน คือ ผลงานที่ 2, 3, 5 และ 8 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 456 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 2

ภาพที่ 457 แผ่นป้ายข้อความประวัติของศาลาท่าสรง

ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรผลงานที่ 2 เป็นภาพที่บอกที่มาของชื่อ “สะพานท่าทรง” คือมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาว่า “สถานที่แห่งนี้สมัยก่อนเป็นที่สร้างน้ำเทวรูปพระนารายณ์ ชาวบ้านนับถือกันมากกว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์” นำเรื่องเล่าดังกล่าวมาพิมพ์ติดแผ่นป้ายไว้ด้านหน้า “ศาลาท่าทรง” ในวัดชีวีประเสริฐซึ่งมีการจัดงาน “ทอดน่อง ยลศิลป์ ถิ่นพริบพรี” เมื่อวันที่ 26-27 มีนาคม 2565 มีเรื่องเล่าอีกสำนวนหนึ่งคือ “ที่ท่าหน้านี่ เป็นที่ที่พระมาสร้างน้ำหรือมาอาบน้ำ ชาวบ้านก็เรียกต่อ ๆ กันมา” (สง่า ลากหลาย, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2565) บางคนจึงเขียนว่า “ท่าสงฆ์” ตามความเข้าใจว่ามีที่มาจากเรื่องเล่าดังกล่าวนี้ หากแต่การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมแสดงให้เห็นว่าช่างได้นำเสนอตามเรื่องเล่าแรกคือสร้างสรรคให้มีรูปพระนารายณ์ดังภาพผลงานศิลปกรรมข้างต้น

ภาพที่ 458 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 3

ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 3 เป็นภาพที่มีจุดเด่นตรงกลางภาพด้านบนคือ “หม้อตาล” ถัดลงมาเป็นภาพ “เรือฉลอม” ด้านล่างสุดเป็นภาพ “เคี้ยวตาล” (ตำแหน่งในภาพด้านล่างซ้าย) และ “นำน้ำตาลในหม้อตาล” (ตำแหน่งในภาพด้านล่างขวา) ภาพนี้จึงเป็นภาพที่ต้องการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ “การขายน้ำตาลในสมัยก่อนที่ใส่หม้อตาลและขนส่งไปขายโดยเรือฉลอม” ตรงกับที่นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว (2540) เขียนไว้ในบทความเรื่อง “เส้นทางค้าหม้อตาล” โดยสรุปคือนิพัทธ์พรเขียนเรื่องของลุงโกย วรรณะศิริ มีอาชีพปั้นหม้อตาลซึ่งเป็นอาชีพของบรรพบุรุษชาวเพชรบุรี และลุงโกยเล่าว่า “หม้อตาลเป็นหม้อสำหรับใส่น้ำตาลโตนดโดยเฉพาะ มีลักษณะเด่นคือก้นกับปากผายเท่ากัน คอหยักพอให้จับถนัด ไม่มีชาวบ้านคนไหนรู้ว่าหม้อตาลมีมาแต่เมื่อไหร่” และ “หน้าที่หลักของลุงก็คือการถ่อเรือฉลอมขนหม้อตาลบรรจุน้ำตาลโตนด ครั้งละเป็นหมื่นๆ ใบขึ้นไปขายถึงปากคลองตลาด และบางครั้งก็ไกลจนถึงอยุธยา” ซึ่งนิพัทธ์พรอธิบายเกี่ยวกับ

เรือฉลอมว่าเป็นเรือต่อขนาดใหญ่ ชนิดจอด 3 ลำเรียงหน้ากระดานเป็นเต็มแม่น้ำ ท้องเรือฉลอมเหมือนห้องขนาดยักษ์ ร้อนอบอ้าว ลุงเล่าว่าหน้าหนาวอดเสื่อเข้าไปนอนในเรือถึงกับเหงื่อแตก การจะบรรทุกของลงเรือฉลอม มิใช่จะทำได้ทุกคน ต้องเฉพาะคนที่ทำเป็นเท่านั้น มิฉะนั้น จัดเรียงหม้อตาลลงไปไม่กี่พันลูกก็เต็มลำเรือแล้ว คนเอาหม้อลงเรือเก่ง ๆ บางครั้งสามารถขนหม้อลงได้ถึงกว่า 20,000 ใบ (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2540)

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึง “การทำหม้อตาล” ว่าเป็นงานหัตถกรรมท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากสมัยก่อนคนขายน้ำตาลใช้หม้อตาลเป็นภาชนะบรรจุน้ำตาลเพื่อนำบรรทุกเรือไปจำหน่ายยังสถานที่ต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังที่อาจารย์บุญมี พิบูลย์สมบัติ ได้สัมภาษณ์ชาวบ้านที่ “บ้านหม้อ”¹⁷⁸ และบันทึกไว้ในหนังสือ **นานาสาระ ฉบับพระปริยัติ จังหวัดเพชรบุรี** สรุปความได้ว่า ชาวบ้านที่หมู่บ้านหม้อซึ่งมีอาณาเขตตั้งแต่บริเวณหน้าวัดยาง เลียบกำแพงวัดมหาธาตุฯ ไปจนถึงวัดดอนไก่เตี้ยและตรอกโรงน้ำแข็ง ชาวบ้านแถบนี้สมัยก่อนทำหม้อตาลกันแทบทุกครัวเรือนหรือบางบ้านที่ทำหม้อตาลแต่เมื่อถึงฤดูทำนาก็ไปทำนา อาชีพทำหม้อตาลของชาวบ้านหม้อสมัยก่อนถือเป็นงานของครอบครัวที่ต้องช่วยกันทำ ลักษณะของหม้อตาลที่บ้านหม้อนี้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากที่อื่น เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ทำหม้อตาลขึ้นและใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งสิ้น หม้อตาล 1 หม้อมีความจุประมาณ 1 ลิตร ต่อมาเมื่อมีการบรรจุน้ำตาลใส่หม้อहनนและใส่ปืบซึ่งสามารถบรรจุได้มากกว่าทำให้หม้อตาลแบบเดิมหมดความนิยมลง (บุญมี พิบูลย์สมบัติ, 2551: 394-400)

ภาพที่ 459 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 5

ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 5 เป็นเรื่องเล่าเดียวกันกับเรื่องเล่าที่หน้าวัดท่าไชยศิริ เกี่ยวกับ “น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เพชรบุรี” ในภาพมีจุดสังเกตอีกจุดหนึ่งที่ยืนยัน

¹⁷⁸ บ้านหม้อ คือชื่อของหมู่บ้าน ในตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ว่าเป็นเรื่องเล่าเดียวกันคือที่มุมขวาล่างของภาพมีภาพที่ระบุว่าเป็น “วัดท่าไชยศิริ” เพื่อต้องการสื่อว่าเป็นเรื่องของที่หน้าวัดท่าไชยศิริ

ภาพที่ 460 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 8

ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 8 ช่างสร้างสรรค์ไว้ที่สะพานเทศบาลเป็นภาพคนขี่เกวียนผ่านคลองซึ่งสองฝากเป็นบ้านทรงไทยตรงกับเรื่องเล่าว่า “เมื่อก่อนเรียกสะพานท่าเกวียน เพราะเป็นทางเกวียน อีกทั้งสมัยก่อนแถวสะพานเป็นคลองมีการค้าขายทางน้ำ ” (ทองร่วง เอมโอษฐ์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563) และตั้งที่บุญมี พิบูลย์สมบัติ บันทึกไว้ในหนังสือ “นานาสาระฉบับวัดพระปรี” ว่า “ท่าเกวียนมีหาดทรายริมฝั่งลาดลงไปจนถึงชายน้ำมีบริเวณกว้างขวางพอสมควรจึงเป็นการสะดวกในการนำสินค้าขึ้นลงหรือขนถ่ายสิ่งของและวัสดุบางอย่างมาขึ้นลงที่ท่าแห่งนี้ เช่น เส้า ชุง ไม้ไผ่ ไม้รวก หรืออิฐ หิน ทราย ข้าว ก็มักจะนำมาขึ้นที่นี้ ส่วนมากจะมีเกวียนมารอรับ จึงเรียกว่าท่าเกวียน ท่าเกวียนจึงเป็นท่าแห่งหนึ่งที่มีผู้คนมาใช้มาก ตั้งแต่เช้าของต่าง ๆ มาขึ้นลงนำเรือมาจอดพัก เป็นท่าสำหรับตักน้ำไปต้มกิน อาบน้ำ ชักผ้า ต้อนฝูงวัวมากินน้ำหรือเอาวัวมาข้ามปากที่ท่าแห่งนี้อีกด้วย ท่าเกวียนจึงเป็นที่รวมผู้คนไว้มากอีกแห่งหนึ่ง” (บุญมี พิบูลย์สมบัติ, 2551: 186)

ศิลปกรรมประวัตีสถานที่ที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรีทั้ง 4 ผลงานมีทั้งที่เป็นการนำเสนอที่มาของชื่อสะพานคือสะพานท่าทรง สะพานท่าเกวียน และที่เป็นการนำเสนอประวัตีสถานที่ในเพชรบุรีคือเรื่องเล่าเกี่ยวกับน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่หน้าวัดท่าไชยศิริ กับประวัติการขายน้ำตาลในสมัยก่อนที่ใส่หม้อตาลและใช้การสัญจรทางน้ำ เห็นได้ว่านอกจากการสร้างสรรคเรื่องเล่าที่เป็นที่มาของชื่อสะพานแล้วช่างยังได้เลือกสร้างสรรค์เรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับสถานที่ในลักษณะที่นำเรื่อง

เล่าเกี่ยวกับ “น้ำ” มาสร้างสรรค์ไว้ที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรีซึ่งเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับน้ำด้วยเช่นกัน

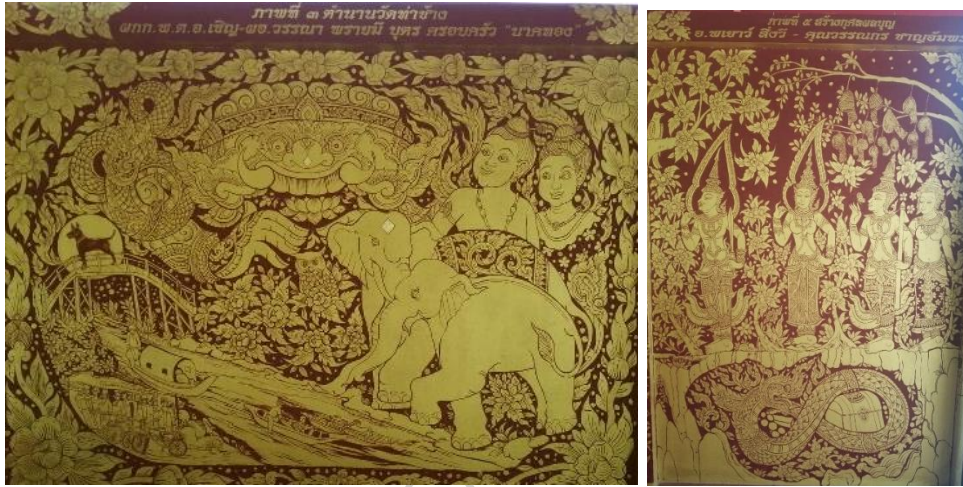
ลักษณะการสร้างสรรค์เรื่องเล่าดังกล่าวเป็นการเน้นย้ำความสำคัญของสถานที่ว่าสถานที่แห่งนี้ไม่ว่าจะเป็นสะพานหรือพื้นที่ที่ได้รับการเอ่ยถึงในเรื่องเล่าว่าเป็นสถานที่ที่มีความเก่าแก่ดังที่มีเรื่องเล่าบันทึกไว้ อีกทั้งยังเป็นการจารึกเรื่องเล่าดังกล่าวไม่ให้เลือนหายไปด้วยการสร้างสรรค์ไว้ในพื้นที่ที่พบเห็นได้ง่ายคือสะพานข้ามแม่น้ำซึ่งเป็นสถานที่สัญจรหลักในตัวเมืองเพชรบุรี

ศิลปกรรมประวัติวัดท่าช้าง (ร้าง)

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมประวัติของวัดท่าช้างร้าง เป็นผลงานที่ศาลาพักกาย-พักใจ วัดท่าช้าง (ร้าง) สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2562 โดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ เป็นผลงานศิลปกรรมจิตรกรรมลงสีทองที่ฝาผนังด้านในศาลาพักกาย พักใจ วัดท่าช้าง (ร้าง) วาดภาพแบ่งเป็น 5 ช่องภาพ ผลงานที่ 1 ชื่อภาพ “ต้นรวงผึ้ง” ผลงานที่ 2 ชื่อภาพ “ช้างศึกมาวัดท่าช้าง” ผลงานที่ 3 ชื่อภาพ “ตำนานวัดท่าช้าง” ผลงานที่ 4 ชื่อภาพ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” ผลงานที่ 5 ชื่อภาพ “สร้างกุศลผลบุญ” สำหรับภาพที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติที่วัดท่าช้างคือผลงานที่ 2 ผลงานที่ 3 และผลงานที่ 5 ดังนี้

ภาพที่ 461 ศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง) ผลงานที่ 2

ภาพที่ 462 (เรียงจากซ้ายไปขวา) ศิลปกรรมที่วัดท่าซ่าง (ร้าง) ผลงานที่ 3 และผลงานที่ 5

สำหรับผลงานศิลปกรรมที่เล่าประวัติของวัดท่าซ่าง (ร้าง) ผลงานที่ 2 ชื่อภาพ “ซ่างศึกมาวัดท่าซ่าง” เป็นภาพซ่างทรง 4 ซ่าง ในภาพมีภาพลิงใส่แอมส (หน้ากากอนามัย) นั่งอยู่บนหลังซ่าง 1 ตัวเพราะ “ตอนที่ซ่างน้องวาดอยู่มีลิงใหญ่ที่เขาจะมาแฉกนี้ทุกปีนะ ปีละครั้งซ่างน้องเห็นเลี้ยวเอาไว้อแล้วพอดีเป็นช่วงมีโควิดใคร ๆ ก็ต้องใส่หน้ากากซ่างน้องเลี้ยวใส่แอมสไปด้วย” ผลงานนี้เป็นภาพที่บอกที่มาของชื่อสถานที่คือ “ตำบลท่าซ่าง” ดังที่มีตำนานเล่าว่า “สมัยก่อนมีซ่างศึกก่อนเดินทางไปรบผ่านมาทางนี้ชาวบ้านจดจำกันได้ไม่ลืม” และ “เหตุการณ์ในสมัยก่อนที่มีซ่างศึกมาแฉกน้้ำบริเวณนี้ก่อนที่จะผ่านไปสงคราม 9 ทัพ ซ่างมาพักเหนื่อยกินน้ำตอนเดินทางออกรบ” (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563)

ผลงานที่ 3 ชื่อภาพ “ตำนานวัดท่าซ่าง” เป็นภาพหน้ายักษ์ตรงกลางภาพ ด้านซ้ายเป็นพญานาค ถัดลงมาเป็นหมาดำยืนอยู่บนสะพาน มีเรือล่องอยู่ในลำธาร ภาพกลุ่มจักรยานบ้านพิโสฯ ด้านขวาเป็นภาพเด็กชายหญิงผมจุก และซ่าง 2 ตัว ผลงานที่ 5 ชื่อภาพ “สร้างกุศลผลบุญ” ในภาพเป็นรูปเทวดานางฟ้ายืนอยู่ที่ใต้ดินเป็นรูปพญานาคนอนขดมีหีบสมบัติอยู่ ทั้ง 2 ภาพเป็นภาพที่บอกเล่าเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำพื้นที่แห่งนี้ คือ “สมัยก่อนมีสะพานไม้บริเวณนี้ มีหมาดำตัวใหญ่มาขวาง เด็กหัวจุกก็มาล้อมมาแหย่เล่น และที่นี้มียักษ์ (คนตัวดำใหญ่) คูแลที่นี้อยู่ ซ่างใต้ดินมีสมบัติฝังอยู่มีพญานาคเฝ้าสมบัติไว้” (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563) และเรื่องเล่าจากนายปุ่นนต์ถักิจ หอมทน (ประธานเด) ประธานอบต. ผู้ประสานงานหลักและดูแลรับผิดชอบผลักดันให้พื้นที่วัดท่าซ่างร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในปัจจุบัน ได้กล่าวถึงศิลปกรรมที่ “ศาลาพักกาย-พักใจ” ว่า

“คุณพ่อคำใหญ่ เป็นคนตัวดำตัวใหญ่หนังฝ้าแดง ช่างน่อง (ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ) มีแนวคิด
ว่าเหมือนท้าวเวสสุวรรณเลยวาดออกมาในแบบยักษ์ท้าวเวสสุวรรณ ส่วนสะพานโค้งนั้น
(ชี้ไปที่ภาพ) เป็นสะพานเก่าสมัยก่อน มีอยู่จริง ตอนนี้อยู่ไปแล้ว เมื่อก่อนจะมีหมาตัว
ใหญ่เลยสีด้ามายืนเฝ้าตรงสะพานอยู่ ใครมาไม่ตีจะคอยเฝ้าไม่ให้เข้ามาใน
หมู่บ้านเลยละ ที่นี้มีคุณพ่อคำใหญ่ หมาคำใหญ่ งูใหญ่คอยเฝ้าดูแลอยู่ งูใหญ่นี้ก็
พญานาคใจที่มีสมบัติใครจะมาขุดไม่ได้หรอก อยู่ใต้ดิน ส่วนนี้ (ชี้ที่ภาพเรือ) เรือแจว
มาพายกะป็น้ำปลา ตอนที่ยังมีเรือพายมาได้นะ ตรงโน้นโค้งข้างปามาลงกินน้ำตลอดแต่
เดิมเป็นเส้นน้ำธรรมชาติ เด็กผมจนี่สมัยก่อนเป็นป่าช้าเก่า เป็นเด็กชอบมาวิ่งเล่น มา
กวณคนงานจากที่อื่นมาอยู่ไม่ได้เลย โดนกวน คนจากที่อื่นมาถ้าไม่บอกไม่กล่าวอยู่กัน
ไม่ได้ จะมาหาปลาบอกแค่นั้นก็ต้องเอาแค่นั้น อย่าโลกเอาเกินไปแหละเป็นเรื่อง โลก
มากเจอตีแผนกันแล้ว คุณพ่อคำใหญ่ท่านดูแลอยู่”

(บุญฉัตรกิจ หอมทน, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ศิลปกรรมประวัติสถานที่ที่วัดท่าช้าง (ร้าง) จำนวน 3 ผลงานข้างต้นเป็น
การสร้างสรรค์เรื่องเล่าตามตำนานที่คนในพื้นที่ตำบลท่าช้างเล่าขานสืบต่อกันมาและยังไม่เคยได้รับ
การบันทึกเป็นลายลักษณ์ไว้ในเอกสารใด ๆ ลักษณะดังกล่าวนอกจากจะช่วยสร้างคุณค่าให้กับพื้นที่ใน
ด้านที่มีความเก่าแก่และแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจเกี่ยวกับเรื่องเล่าดังกล่าวแล้วยังแสดงให้เห็นถึง
การให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าที่เป็นตำนานระดับหมู่บ้านว่าเป็นเรื่องเล่าสำคัญที่ควรบันทึกไว้ใน
ลักษณะที่เป็นผลงานศิลปกรรมเผยแพร่ให้คนทั่วไปทั้งคนเพชรบุรีในพื้นที่อื่นและนักท่องเที่ยวที่มา
เที่ยวชมผลงานได้รู้จักเรื่องเล่าดังกล่าว

โดยสรุป ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นเรื่องเล่า
เกี่ยวกับการบอกที่มาของชื่อสถานที่ คือ สะพานท่าเกวียน สะพานท่าสรง ตำบลท่าช้าง และเรื่องเล่า
ที่เป็นตำนานหรือประวัติสำคัญในสถานที่ คือ ทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ วัดโดนดหลวง วัดท่าช้าง (ร้าง) ซึ่ง
การเลือกนำเรื่องเล่าที่มีอยู่เดิมในพื้นที่มาเล่าใหม่ในรูปแบบของงานศิลปกรรม

ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นวิธีการเลือกเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม 2 ลักษณะ
ลักษณะแรก คือ การเลือกนำเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในอดีตที่เดินทางมายัง
สถานที่เพื่อแสดงให้เห็นว่าสถานที่ดังกล่าวมีความเก่าแก่และเป็นที่ยึดถือของบุคคลสำคัญที่เป็นถึง
พระมหากษัตริย์ อีกลักษณะหนึ่ง คือ การอ้างถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่โดยการนำเรื่องเล่าที่บอกว่า
พื้นที่ดังกล่าวมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยดูแลปกป้องคุ้มครอง หรือมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยให้ได้รับชัยชนะจาก

ข้าศึกศัตรูเพื่อส่งผลทางจิตใจแก่ผู้มาเยือนสถานที่ดังกล่าวให้มีความรู้สึกด้าน “ความสำเร็จ” หรือ “ความสมหวัง” ลักษณะดังกล่าวจะเห็นได้จากพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีการสร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่นี้มีนักท่องเที่ยวมากราบไหว ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่และมีสิ่งสักการะในพื้นที่อยู่ ไม่ว่าจะเป็นการจุดธูปเทียนบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ การนำพวงมาลัยมาถวาย ฯลฯ ดังที่ปณณัตถ์กิจ หอมทน ให้สัมภาษณ์ว่า “คนที่มาเที่ยวที่นี่ (วัดท่าช้างร้าง) ส่วนหนึ่งก็มาขอพรนะ ศักดิ์สิทธิ์ในที่นี้ บางทีก็มานั่งสมาธิกัน มีมาแก้บนกันด้วย” (ปณณัตถ์กิจ หอมทน, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2564)

น่าสนใจว่าที่เพชรบุรีมีเรื่องเล่าที่เป็นตำนานอื่น ๆ อีกมาก เช่น ตำนานเรือเกตรา ตำนานเขาแต่น ตำนานถ้ำกลบ ถ้ำเปี้ยว เมืองลับแล ฯลฯ ดังนั้นตำนานที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและได้รับเลือกให้มาผลิตซ้ำเป็นงานศิลปกรรมซึ่งถือว่าเป็นวัตถุวัฒนธรรมที่มีความถาวร ยั่งยืนมาก รูปแบบหนึ่งจึงต้องมีลักษณะพิเศษบางประการซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะพิเศษที่ปรากฏในเรื่องเล่าที่ประเภทตำนานหรือประวัตินานาชาติที่หน่วยงานภาครัฐเห็นความสำคัญสนับสนุน “ทุน” ให้จารึกเรื่องเล่าเป็นศิลปกรรมที่มีความคงทนถาวรในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี **ประเด็นแรก**คือเกี่ยวข้องกับคนเพชรหรือพื้นที่เพชร **ประการต่อมา**คือเป็นเรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับสถาบันชาติหรือสถาบันพระมหากษัตริย์ **สุดท้าย**คือแสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์หรือความสำคัญของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในเพชรบุรี

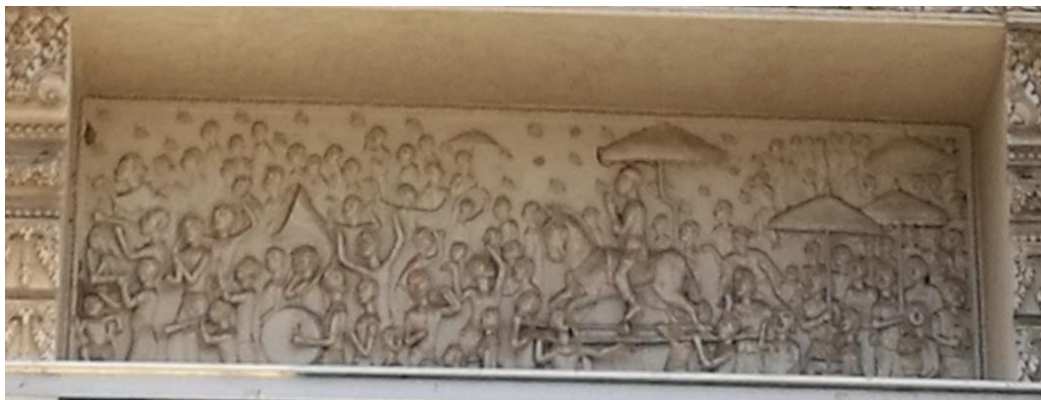
3.5.2 เรื่องเล่าวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี

งานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีของช่างเพชรบุรี มีลักษณะการเล่าเรื่องแตกต่างจากกลุ่มข้อมูลอื่นคือกลุ่มข้อมูลอื่นช่างนำเรื่องเล่าที่มีอยู่เดิมไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าพุทธประวัติ เรื่องวรรณคดี ตำนาน ฯลฯ มาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม หากแต่กลุ่มข้อมูลนี้ผู้ที่มีบทบาทหลักในเรื่องเล่าคือ “คนเพชรบุรี” โดยช่างทำหน้าที่เป็น “คนเพชรบุรี” ที่รู้เรื่องราวต่าง ๆ ของจังหวัดเพชรบุรีและเป็นผู้เล่าเรื่องราวที่เห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญของจังหวัดเพชรบุรีไม่ว่าจะเป็นการละเล่น ประเพณี วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีผ่านผลงานศิลปกรรม

ศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีของช่างเพชรบุรีที่พบในการศึกษาคั้งนี้มีทั้งที่เป็นการละเล่น ประเพณี และวิถีชีวิตที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศิลปกรรมประเพณีแห่ผ้าไม้ ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

การสร้างสรรค์ผลงานปูนปั้นที่นำเสนอประเพณีแห่ผ้าไม้ ช่างทองร่วง เอ็ม โยชฐุสร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2535 ที่ผนังอาคารนางสาวอัมพร บุญประคอง ดังภาพผลงานต่อไปนี้

ภาพที่ 463 งานแห่ผ้าไม้ที่วัดมหาธาตุฯ

ภาพผลงานดังกล่าวตรงกับที่ช่างทองร่วงเล่าให้ฟังคือ “แห่นาคผ้าไม้เป็นประเพณีเก่าแก่ที่อยากให้คนรุ่นหลังได้เห็นร่วมกันอนุรักษ์” (ทองร่วง เอ็มโยชฐุ, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมประเพณีแห่ผ้าไม้เป็นการเลือกสร้างสรรค์ประเพณีที่สัมพันธ์กับพื้นที่คือสร้างสรรค์เพื่อประดับไว้ในพื้นที่ที่เป็นศาสนสถาน และยังแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับประเพณีเก่าแก่ที่เพชรบุรี

ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ที่แผ่นป้ายแนะนำเมืองเพชร

การสร้างสรรค์ผลงานวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ช่างทองร่วง เอ็มโยชฐุสร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2540 เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำ ไม่แบ่งช่องภาพ ที่ป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรีบริเวณหน้าเขาวัง พระนครคีรี อ.เมืองเพชรบุรี ดังแผนผังและภาพผลงานต่อไปนี้

ทิศเหนือ				
ถนนเพชรเกษมสายเก่า				
ศาลาประชาคมเพชรเกษม	ป้ายแนะนำเมือง : เรื่องเล่าวิถีชีวิต	ศาลา	☐ ลานจอดรถหน้ารถรางไฟฟ้า	☐ รถรางไฟฟ้า พระนคร ศิริ
	โรงแรม			
	ร้านอาหาร			
	ชุมชน		☐ วัดถ้ำแก้ว	

ภาพที่ 464 แผนผังแสดงพื้นที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าในศิลปกรรมที่ป้ายประชาสัมพันธ์เมืองหน้าเขาวัง

ภาพที่ 465 ผลงานศิลปกรรมป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรี

ภาพที่ 466 ผลงานศิลปกรรมป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรี เหตุการณ์ที่ 1

ผลงานศิลปกรรมป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรี เหตุการณ์ที่ 1 เป็นการบรรยายวิถีชีวิตคนเพชรบุรีมีการปีนตาล ทำตาลตรงกับที่ช่างทองร่วงเล่าให้ฟังคือ “ถ้าจะแนะนำเมืองเพชรก็ต้องทำตาลนะสำคัญสุด” (ทองร่วง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563) ซึ่ง “อาชีพทำตาล” เป็นอาชีพสำคัญของคนเพชรบุรีเห็นได้จากตราประจำจังหวัดเพชรบุรีมีภาพ “ต้นตาลโตนด” เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีจึงนำเสนอเกี่ยวกับอาชีพการทำตาลซึ่งส่วนใหญ่แสดงภาพคนกำลังปีนต้นตาล นอกจากนี้ยังมีภาพการประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนดอื่น ๆ เช่น การเคี้ยวตาลทำน้ำตาล การทำหม้อตาลและการขายน้ำตาล

เรื่องเล่าเกี่ยวกับอาชีพทำตาลเป็นเรื่องเล่าสำคัญเรื่องหนึ่งคือ “ในอดีตน้ำตาลเมืองเพชรเป็นสินค้าออกอันดับหนึ่งของจังหวัด” ดังข้อมูลจากรายงานของมณฑลราชบุรี ร.ศ. 117 (พ.ศ.2440) รายงานว่า “น้ำตาลโตนดตามจำนวนที่ด่านภาษีของรัฐบาลตั้งเก็บภาษีจากราษฎรร้อยละ 2 บาท 32 อัฐ เป็นน้ำตาลที่ส่งออกไปจำหน่ายที่กรุงเทพฯ เก็บได้ 188,717 บาท 33 อัฐ สูงกว่าข้าวเปลือกซึ่งเก็บภาษีได้เป็นอันดับสอง” การขายน้ำตาลโตนดที่เพชรบุรีมีมาตั้งแต่อดีต คือจะบรรทุกเรือผลอมใหญ่ไปขายแถวท่าเตียน กรุงเทพฯ แม่กลอง อยุธยา บางปลากด (ปากน้ำ) บางปลาสร้อย จ.ชลบุรี แปรริ้ว จ.ฉะเชิงเทรา ขากลับซื้อหมวกอบ เชือกป่านมะลิขนาดใหญ่ และของอื่น ๆ มาขายที่เพชรบุรี นอกจากนี้ยังขนส่งทางเรือไปขายยังต่างจังหวัดไกล ๆ ที่ต้องไปเป็นเดือน ๆ เช่น จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดปัตตานี จังหวัดสงขลา เป็นต้น

นอกจากนี้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริยังได้นำเรื่องตาลโตนดของคนเพชรบุรีไปแต่งเป็นบทประพันธ์และได้รับการเผยแพร่ในหนังสือเรียนภาษาไทย ท 203 ท204 ชุดทักษะสัมพันธ์เล่ม 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ชื่อเรื่อง “ตาลโตนด” ในบทร้อยกรองช่วงที่ 3 ว่า

“น้ำตาลเพชร” เลื่องลือมีชื่อเสียง	ผลกำเนิดปลูกเป็นทุนคุณสนอง
เขาคิดถูกปลูกไว้เป็นกายกอง	ต่างเจ้าของปลูกไว้หลามตามคันทนา
อันที่นาอื่นอื่นหมิ่นแสนไร่	ปลูกตาลได้เป็นสมบัติควรจัดหา
ทำคันทนาได้ไร่ละหลายวา	ควรจะหาตาลปลูกให้ลูกเรา
จงดูชาวเพชรบุรี ¹⁷⁹ ที่ติข้าง	เป็นตัวอย่างอันงามควรตามเขา

¹⁷⁹ เน้นโดยผู้วิจัย

ถ้าต้องใช้ทุนกระหน่ำก็ทำเนา

นั่งงานเบาทุนไม่มากลำบากกาย

(พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ, 2535: 19)

ภาพที่ 467 ผลงานศิลปกรรมป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรี เหตุการณ์ที่ 2-3

ผลงานศิลปกรรมภาพที่ 2 ที่ป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรีบริเวณหน้าเขาวังเป็นการบรรยายวิถีชีวิตการทำนาของคนเพชรบุรี “การทำนา” เป็นอาชีพที่ช่างเพชรบุรีต่างให้ความสำคัญว่าเป็นอาชีพเก่าแก่ของคนเพชรบุรี มีประเพณีเกี่ยวกับอาชีพทำนามากมาย ดังที่บุญมี พิบูลสมบัติ เขียนเกี่ยวกับ “การลงแขกช่วยงานในนา” ว่า “การลงแขกหรือระดอทำงาน นับเป็นประเพณีในการช่วยกันมาลงแรงทำงานในนา ซึ่งเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของชาวเพชรบุรีที่มีมานานแล้ว” และ “ในการทำนานั้นการลงแขก ลงแรงไปช่วยกันจะมีขึ้นนับตั้งแต่เมื่อเริ่มลงมือทำนา คือการไถนา คราดนา ปักดำข้าว เกี่ยวข้าว มัดฟ่อนข้าว ขนข้าวเข้าลาน นวดข้าว สีฟัดแยกเมล็ดข้าวเพื่อนำเข้ายุ้งฉางต่อไป... การช่วยกันลงแรงหรือลงแขก นอกจากเป็นน้ำใจไมตรีของคนในพื้นที่ที่ต่างช่วยกันไปช่วยกันมา โดยไม่ต้องจ้างวานแล้ว ยังถือเป็นความผูกพันทางสังคมของการอยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง ที่มีสามัคคีธรรมบนพื้นฐานตามแบบวัฒนธรรมไทย ที่ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณกาล” (บุญมี พิบูลสมบัติ, 2551: 63)

ผลงานศิลปกรรมภาพที่ 3 ที่ป้ายแนะนำเมืองเพชรบุรีบริเวณหน้าเขาวังเป็น ภาพการเป่าแคนของผู้ชายและการฟ้อนรำของผู้หญิงชาวไทยทรงดำเป็นการบรรยายชาติพันธุ์ใน เพชรบุรี เรื่องเล่าเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในเพชรบุรี คือชาวไทยทรงดำ ชาวไทยพวนและชาวไทยเวียง คือ เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อพ.ศ.2335 มีการรวบรวมครอบครัวชาวลาโว้ง ลาวพวนและลาวเวียง มาที่ประเทศไทย และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดฯ ให้ชาวลาโว้งมาอยู่ที่หมู่บ้าน หนองเลา หรือหนองลาว (ปัจจุบันคือ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย) ที่เมืองเพชรบุรี ต่อมาช่วงปี พ.ศ.2369-2371 ในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ครอบครัวชาวโง้งที่ รวบรวมมาจากเมืองแกลงมาอยู่ที่เพชรบุรีอีกครั้ง โดยให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่ม ชาวโง้งไม่เคยชินกับพื้นที่ลักษณะดังกล่าวจึงได้ย้ายไปตั้งครอบครัวที่ตำบลหนองปรัง และตำบลอื่น ๆ คือ ตำบลห้วยท่าช้าง ตำบลทับค้าง

นอกจากชาวลาโว้งที่มาอยู่ที่เมืองเพชรบุรีในครั้งนี้นี้ยังมีกลุ่มชาวลาพวน และชาวลาเวียงมาด้วย จุดแรกที่ชาวพวนอพยพมาคือบ้านดอนผิงแดด อำเภอบ้านแหลม แต่คนไทย พวนไม่คุ้นเคยกับน้ำทะเล “กลัวตกทะเลตาย” จึงย้ายมาที่หมู่บ้านท่ามะเกลือ อำเภอบ้านลาด (พัฒนา พรชัย เมฆวิสัย, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2563) และปัจจุบันในจังหวัดเพชรบุรีมีครอบครัวชาวไทยพวน ที่ยังคงรวมกลุ่มกันถึง 200 กว่าหลังคาเรือนและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้คือชาวไทย พวนที่ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอยะโฮย ส่วนชาวลาเวียงปัจจุบันอาศัยอยู่ที่ตำบลสระพัง อำเภอยะ โฮย และที่ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอยะโฮย ใกล้กับหมู่บ้านของชาวไทยพวน จังหวัดเพชรบุรีจึงมีชาว ลาวมาอยู่ถึงสามกลุ่มรวมเรียกว่า “สามลาว”

เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับชาวไทยทรงดำและชาวไทยพวนที่เพชรบุรี คือเรื่องเล่า เหตุการณ์ครั้งสำคัญเหตุการณ์ช่วงปีพ.ศ.2401-2405 มีการก่อสร้างพระนครคีรี พระราชวังบนเขา สมณหรือเขามหาสวรรค์ในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุ ริยวงศ์ หรือ ช่าง บุนนาค) พระสมุหกลาโหม ในฐานะแม่กองงานใหญ่ได้เกณฑ์ชาวโง้งและชาวลา พวนมาเป็นแรงงานก่อสร้างพระราชวัง จนได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ชาวโง้งบางคนได้เป็นมหาดเล็กเด็กชาตั้งแต่ในครั้งนั้น อีกทั้งในปีพ.ศ.2402 ยังมีการมอบหมายให้พระยาศรีเสาราชภักดี พระยาเพชรบุรีจ้างชาวไทยทรงดำและชาวพวนบาง กลุ่มทำหน้าที่เฝ้าถ้าเขาหลวง ต.ธงชัย อ.เมืองเพชรบุรี ดังข้อความในสารตราว่า “...ให้ท่านพระยา

เพชรบุรีจ้างลาวพวน ลาวทรงดำ ชายหญิงซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ริมเชิงเขา... ดูแลรักษาเขา ถ้าวันละเพ็อง
...”¹⁸⁰

ชาวโชนังเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่รวมกลุ่มกันเป็นหมู่บ้าน อาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีครบทั้ง 8 อำเภอและดำรงชีวิตตามขนบเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะเป็นประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งกาย การไว้ทรงผมของผู้หญิง รวมไปถึงประเพณีที่สร้างความแน่นแฟ้นให้กับกลุ่มชาวลาวโชนังได้เป็นอย่างดีคือ “ประเพณีอินกอนพ็อนแกน” ที่จัดขึ้นช่วงเทศกาลสงกรานต์อย่างยิ่งใหญ่ต่อเนื่องทุกปี และในปัจจุบันชุมชนต่าง ๆ ของชาวลาวโชนังสามารถเปิดเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี จากประเด็นดังกล่าวนี้ “ภาพของชาวไทยทรงดำ” จึงเป็นภาพที่ช่างเพชรบุรีให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นตัวแทนชาติพันธุ์ในเพชรบุรีและได้รับการนำเสนอในผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีหลายครั้ง

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมวิถีชีวิตที่แผ่นป้ายแนะนำเมืองเพชรที่หน้าริมถนนด้านหน้าเขาวังแสดงให้เห็นการเลือกนำเสนอวิถีชีวิตที่ผู้สร้างสรรคผลงานเห็นว่าสามารถนำเสนอเป็นตัวแทนเมืองเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี นั่นคืออาชีพเกี่ยวกับการทำตาล การทำนาและชาวลาวโชนังที่มีประวัติสัมพันธ์กับเมืองเพชรบุรีในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการช่วยทำให้เกิดการพัฒนาขับเคลื่อนเมืองเพชรบุรีให้เจริญรุ่งเรืองและมีชื่อเสียงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ศิลปกรรมวิถีชีวิตที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร

ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรีเป็นผลงานชุดเดียวกันกับประวัติสถานที่ตั้งที่กล่าวไว้แล้ว คือผลงานที่ 1, 4, 6 และ 7 ดังนี้

¹⁸⁰ ข้อมูลมาจาก สารตราพระยาศรีเสาราชภักดี มายังพระยาเพชรบุรี. มร.4 รล.กท 117. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ (เข้าถึงเมื่อ 25 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก www.phranakornkhiri.com/คลังความรู้_หัวข้อ ชาวลาวเพชรบุรี : แรงงานสำคัญกับการก่อสร้างพระนครคีรี)

ภาพที่ 468 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 1

ผลงานศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 1 ช่างนำเสนอ ประเพณี “การแข่งขันเกวียน” หรือ “วัวเกวียน” หรือ “วัวเทียมเกวียน” ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพ.ศ.2561 ด้านการเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ ป้องกันตัว (กระทรวงวัฒนธรรม, 2565) ดังที่บุญมี พิบูลย์สมบัติเรียกว่า “กีฬาวัระระดับพื้นบ้านของ เมืองเพชรบุรี” และเขียนเล่าเรื่อง “วัวเกวียน” ไว้ใน “นานาสาระฉบับวัดพริบพรี” ว่า “เป็นกีฬา ดั้งเดิมของเพชรบุรี มีเล่นอยู่เพียงแห่งเดียวที่เพชรบุรีเท่านั้น แต่เดิมมาเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองหนึ่งที่มี ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือการทำนาข้าว ท้องที่หลายอำเภอมีผืนนากว้างใหญ่ เป็นผลให้เมือง เพชรส่งข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญ รองลงมาคือน้ำตาลหรือตาลโตนดซึ่งก็เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า เมืองเพชรเป็นเมืองต้นตาล แม้ตราประจำจังหวัดนอกจากมีเขาวังแล้วยังประกอบด้วยนาข้าวและต้น ตาล ประจักษ์พยานปรากฏอยู่ในตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดเพชรบุรีจนทุกวันนี้” (บุญมี พิบูลย์ สมบัติ, 2551: 355)

ภาพที่ 469 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 4

ผลงานศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 4 ช่างนำเสนอวิถีชีวิต การค้าขายและเดินทางสัญจรทางน้ำ มีการปลูกสร้างบ้านเรือนแบบบ้านทรงไทย ดังที่บุญมี พิบูลย์สมบัติเขียนเล่าเรื่อง “เรือจ้าง” ไว้ใน “นานาสาระฉบับวัดพิริบพิริ” ว่า “แม่น้ำเพชรบุรีนับเป็นเส้นชีวิตสำคัญของชาวบ้านที่สายน้ำนี้ไหลผ่าน ประโยชน์ประการหนึ่งของแม่น้ำสายนี้คือ เส้นทางสัญจรไปมาระหว่างอำเภอบ้านแหลม อำเภอบ้านลาด และอำเภอยาง่าง ตลอดถึงบางหมู่บ้านของอำเภอ เข้าย่อยด้วย การใช้เรือจ้างขนาดเล็ก เช่น เรือพาย จุคนได้เพียงคน สองคน เป็นการติดต่อได้เพียงระยะสั้น ๆ” และ “เรือจ้างเป็นอดีตของภาพที่จะเห็นอยู่ประจำในลำน้ำเพชรบุรี เมื่อราว 30 ปีมาแล้ว” (บุญมี พิบูลย์สมบัติ, 2551: 319-320)

ภาพที่ 470 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 6

ผลงานศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 6 ช่างนำเสนอ การละเล่นการแข่งวัวลาน ซึ่งเป็นกีฬาพื้นถิ่นสำคัญที่ยังคงหาได้ที่จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน ดังที่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้เผยแพร่เรื่องของวัวลาน หรือวัวระดก ไว้ในสื่อสังคมออนไลน์ว่า “วัวลาน เป็นกีฬาพื้นถิ่นเพชรบุรี เป็นการละเล่นของสังคมชาวนาเมืองเพชรบุรีหลังฤดูเก็บเกี่ยว เป็นการละเล่นที่มีวิวัฒนาการมาจากการนวดข้าว ซึ่งจะต้องต้อนวัวโดยการผูกติดกันเป็นพรวนให้เข้าไปบนข้าวและบังคับให้เดินเป็นวงกลม ชาวเมืองเพชรจึงนำวิธีการดังกล่าวมาปรับเป็นการแข่งขัน โดยการปักหลักเกียด (เสาเกียด) ซึ่งเป็นหลักไม้ไว้กลางลาน แล้วนำวัวตัวผู้มาผูกติดเป็นรัศมีออกไปยาวประมาณ 19 ตัว และจะแบ่งวัวออกเป็น 2 ฝ่าย คือ วัวรอง และ วัวนอก (ตัวที่อยู่นอกสุด) ในการแข่งขันถือว่าวัวฝ่ายใดวิ่งแข่งอีกฝ่ายหนึ่งได้ถือว่าฝ่ายนั้นชนะ ปัจจุบันประเพณีนี้จะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมหนึ่งในงานพระนครคีรีเมืองเพชร ”(เข้าถึงเมื่อ 23 พฤษภาคม 2563. เข้าถึงได้จาก www.phetchaburi.go.th)

ภาพที่ 471 ศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 7

ผลงานศิลปกรรมที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ผลงานที่ 7 ช่างนำเสนอ ประเพณีการแข่งเรือยาว ดังที่บุญมี พิบูลสมบัติเขียนเล่าไว้ใน “นานาสาระฉบับวัดปริบท” ว่า “เพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการแข่งขันเรือยาวมาตั้งแต่ในอดีต โดยเรือที่ใช้แข่งเป็นเรือขุดสามารถจุฝีพายได้ตั้งแต่ 25 คนขึ้นไป มีการเก็บเรือไว้ที่วัดของชุมชนแล้วนำมาแข่งเรือกันช่วงเทศกาลกฐิน ปัจจุบันการแข่งเรือในลักษณะดังกล่าวหาได้ยากแล้วนอกจากทางหน่วยงานราชการหรือองค์กรระดับท้องถิ่นจะรื้อฟื้นการแข่งขันเรือขึ้นมาในบางโอกาสเท่านั้น ซึ่งเจ้าอาวาสวัดนาปราม คือพระครูพิศาลวัชรกิจได้มีดำริรวบรวมเก็บรักษาเรือไว้ถึง 4 ลำคือเรือแก่งทอง เรือสิงห์ เรือสุวรรณาวา และเรือแม่นางสวยทอง” (บุญมี พิบูลย์สมบัติ, 2551: 137)

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรีสื่อความผ่านภาพลายไทย สืบได้จากลักษณะของก้อนเมฆ ท้องน้ำ ภาพคนและลวดลายประกอบที่ช่างตั้งใจจะสรรคภาพที่มีลักษณะเส้นแบบไทยเดิมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเก่าแก่ของเหตุการณ์วิถีชีวิตต่าง ๆ อีกทั้งมีผลงานศิลปกรรมที่สื่อความในลักษณะของการใช้สัญลักษณ์คือ ผลงานที่ 6 การเล่นวัวลานที่ช่างสรรคเป็นภาพหน้ากาล หรือเกียรติมุข แทนตำแหน่งของเสาเกียรติ การสรรค **หน้ากาล** ซึ่งหมายถึงกาลเวลากลับคืนทุกสรรพสิ่ง (ศิริณยากร พูลศักดิ์, สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2564) ในผลงานเพื่อเปรียบเทียบการเล่นวัวลานกับการดำเนินชีวิตของคนเราตามกาลเวลาที่หมุนเวียนเปลี่ยนไปในแต่ละวัน ตามที่ช่างทองรุ่งอธิบายไว้ว่า “ชีวิตคนเราก็เหมือนวังวัวลาน มันก็หมุนวนไปเรื่อย วังกันไปเรื่อยจนกว่าจะหมดแรงนั่นแหละ” (ทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2562)

ศิลปกรรมวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีที่สรรคขึ้นที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรีทั้ง 4 ผลงานคือการแข่งวัวลาน วัวเทียมเกวียน การค้าขายสัญจรทางน้ำและการแข่งเรือยาว

ล้วนเป็นวิถีชีวิตที่ปัจจุบันยังคงมีการจัดแสดงให้เห็นได้ในการจัดงานท่องเที่ยววัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เพชรบุรี เช่น “การแข่งขันเรือยาวประเพณี สืบสานตำนานแม่น้ำเพชรบุรี” ครั้งที่ 14 บริเวณหลังจวนผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2557 “การแข่งขันกีฬาวัวเทียมเกวียน” ที่ตำบลท่าช้าง อ.บ้านลาด เมื่อวันที่ 15-19 มกราคม 2563 “ขบวนวัวเทียมเกวียน 125 เล่ม ในประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา” ครั้งที่ 13 ที่วัดเขาปากช่อง ต.ท่าแลง อ.ท่ายาง เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2565 เป็นต้น

การเลือกวิถีชีวิตดังกล่าวมานำเสนอเนื่องจากเป็นวิถีชีวิตที่มีความเก่าแก่ และสามารถนำเสนอเพื่อแสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรบุรีเป็นสถานที่ที่มีความเก่าแก่ อีกทั้งวิถีชีวิตดังกล่าวยังมีความน่าสนใจในลักษณะที่มีลักษณะเฉพาะบางประการที่บ่งบอกความเป็นวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีแตกต่างกับพื้นที่อื่น ดังที่กระทรวงวัฒนธรรมให้ข้อมูลว่า “วัวเทียมเกวียนเป็นทั้งเครื่องมือการเกษตร เป็นภูมิปัญญาด้านกีฬาพื้นบ้านและเป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิมของคนเมืองเพชรบุรี” (กระทรวงวัฒนธรรม: 2565) เป็นต้น

ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ที่สถานีรถไฟฟ้า พระนครคีรี

การสร้างสรรค์ผลงานวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ช่างทองรวง เอ็มโอบุส สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2540 เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำที่โถงอาคารรถรางไฟฟ้า พระนครคีรี อ.เมืองเพชรบุรี สามารถแบ่งเป็นผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีจำนวน 5 ผลงาน คือ 1.การทำนา ทำตาล 2.การเลี้ยงวัว 3.การเล่นวัวลาน 4.การทำบุญที่วัดมหาธาตุวรวิหาร และ 5. การท่องเที่ยวที่ชายหาดชะอำ ดังภาพผลงานต่อไปนี้

ภาพที่ 472 ศิลปกรรมเรื่องเล่าวิถีชีวิตที่โถงอาคารรถรางไฟฟ้าบริเวณทางขึ้นพระนครคีรี

ภาพที่ 473 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 1 การทำนา ทำตาล

ภาพที่ 474 (ขวา) ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 2 การเลี้ยงวัว

ภาพที่ 475 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 3 การเล่นวัวลาน

ภาพที่ 476 (ขวา) ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 4 การทำบุญที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

ภาพที่ 477 และภาพที่ 478 ศิลปกรรมที่รกรางไฟฟ้า ผลงานที่ 5 การท่องเที่ยวที่ชายหาดชะอำ

ภาพผลงานดังกล่าวนำเสนอวิถีชีวิตการทำนา การทำตาล การทำบุญ ประเพณีแข่งวัวลาน ดังเรื่องเล่าที่ได้กล่าวไว้แล้ว นอกจากนี้วิถีชีวิตดังกล่าวผลงานนี้ยังได้นำเสนอภาพ “การท่องเที่ยวที่ชายหาดชะอำ” เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรีตั้งที่ ช่างทองร่วงเล่าให้ฟังว่า “ใคร ๆ ก็ต้องมาเที่ยวหาดชะอำ พอเที่ยวเขาวังเสร็จก็ไปทะเล มีซีม้า ห่วงยางด้วยนะ” (ทองร่วง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563)

ศิลปกรรมที่นำเสนอวิถีชีวิตที่โถงอาคารรถรางไฟฟ้า พระนครคีรีมีความ น่าสนใจในประเด็นที่นอกจากจะนำเสนอวิถีชีวิตที่คนเพชรบุรีปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำตาล วัวลาน ทำบุญ ฯลฯ ดังกล่าวแล้วยังนำเสนอการท่องเที่ยวที่ ชายหาดชะอำซึ่งเป็นวิถีชีวิตใหม่ที่ได้รับการได้รับความนิยมในช่วงที่มีกิจกรรมสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีว่าเป็นวิถี อย่างหนึ่งที่มีความสำคัญและส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่จังหวัดเพชรบุรีได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีศิลปกรรมที่น่าสนใจอีกผลงานหนึ่งคือ ผลงานที่ 3 การเล่น วัวลานที่ช่างสร้างสรรค์ในลักษณะของสัญลักษณ์คือ ลานวัวมีลวดลายลักษณะคล้ายกับวงล้อ ธรรมจักร มีภาพพระนั่งขัดสมาธิถือตาลปัตรปิดหน้าซึ่งเป็นท่าทางที่แสดงถึงการเทศนาเพื่อสื่อความ ว่าการเล่นวัวลานเหมือนกับการดำเนินชีวิตของคนที่เหมาะสมเวียนเป็นวัฏจักรชีวิตและควรยึดมั่นในคำ สอนของพระพุทธศาสนา

ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ที่วัดพระรูป

การสร้างสรรคผลงานวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ช่างพงศธร รอดจากทุกข์ ช่างบา ห ย น บัญประเสริฐและช่างสมชาย รอดจากทุกข์ สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2550 เป็นผลงานศิลปกรรมปูนปั้น นูนต่ำที่กำแพงทางเข้าวัดพระรูป (กำแพงทางด้านขวา) อ.เมืองเพชรบุรี สามารถแบ่งเป็นผลงาน ศิลปกรรมเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีได้ 3 ผลงาน คือ 1.การทำนา ทำตาล 2.การเข้าวัด ทำบุญ และ 3.การฟังเทศน์ ดังภาพผลงานต่อไปนี้

ภาพที่ 479 ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรีที่วัดพระรูป

ภาพที่ 480 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่วัดพระรูป ผลงานที่ 1 การทำนา ทำตาลที่วัดพระรูป

ภาพที่ 481 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดพระรูป ผลงานที่ 2 การเข้าวัดทำบุญ

ภาพที่ 482 ศิลปกรรมที่วัดพระรูป ผลงานที่ 3 การฟังเทศน์

ภาพผลงานดังกล่าวนอกจากจะนำเสนอวิถีชีวิตการทำนา การทำตาลตั้งเรื่องเล่าที่ได้กล่าวไว้แล้ว ช่างยังได้นำเสนอภาพคนมาทำบุญ พระสงฆ์นั่งเทศน์บนธรรมาสน์และมีภาพจากเรื่องเวสสันดรชาดก เรื่องพระมาลัยเป็นภาพประกอบอยู่ด้านข้างเพื่อสื่อถึง “การเทศน์มหาชาติ”

เพราะที่วัดพระรูปมีการเทศน์มหาชาติและสวดพระมาลัยมาแต่ครั้งอดีต และ **สมุดภาพเรื่องพระมาลัย** ที่เป็นสมบัติสำคัญทางวัด (พงศธร รอดจากทุกข์, สัมภาษณ์ 6 พฤษภาคม 2563)

ศิลปกรรมวิถีชีวิตที่วัดพระรูปแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนเพชรบุรีทั้งเรื่องของการทำตาล การทำนา การทำบุญรวมทั้งประเพณีการเทศน์มหาชาติ ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับพื้นที่คือเป็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัดพระรูปโดยตรงดังที่กล่าวไว้ข้างต้น การสร้างสรรค์ศิลปกรรมดังกล่าวจึงทำให้เกิดความเฉพาะเจาะจงแตกต่างกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในจังหวัดเพชรบุรีที่พื้นที่อื่นซึ่งเป็นลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่มักสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมให้มีความเฉพาะตัวไม่ซ้ำแบบกัน

ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ที่วัดชะอำ

การสร้างสรรค์ผลงานวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ช่างชูชีพ บ้านประดิมรัฐ (ช่างมี) ช่างชาวบ้านแหลม สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2562 เป็นผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้แบ่งเป็นช่องภาพ ดังนี้

ภาพที่ 483 ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรีที่วัดชะอำ

ผลงานชุดนี้อยู่ที่ผนังด้านในพระอุโบสถเป็นผลงานศิลปกรรมชุดเดียวกันกับเรื่องเล่าพุทธประวัติที่ติดตั้งอยู่เหนือบานหน้าต่าง สำหรับเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตติดตั้งไว้ต่ำกว่าระดับหน้าต่างติดกับพื้นอาคารพระอุโบสถ ผลงานนี้มี 14 ช่อง แบ่งเป็น 2 ฝั่ง ฝั่งละ 7 ช่อง เรียงลำดับจากทางด้านขวาพระประธานเริ่มจากผลงานที่ 1 -7 และทางด้านซ้ายพระประธานเป็นผลงานที่ 8 -14 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 484 และภาพที่ 485 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 1

ภาพผลงานช่องที่ 1 (นับจากด้านซ้าย หันหน้าเข้าหาพระประธาน) เป็นภาพวังทั้ง 3 วังในเพชรบุรีและเขื่อนแก่งกระจาน

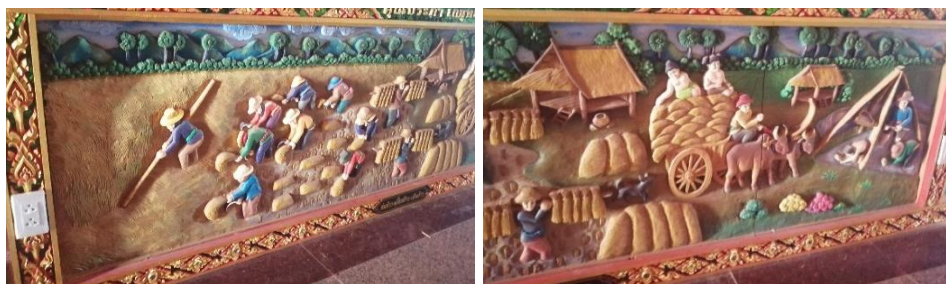
ภาพที่ 486 และภาพที่ 487 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 2

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 2 เป็นภาพวัดชะอำ การทำบุญตักบาตร ตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “คนเพชรก็ชาวบ้านนี้แหละตื่นเช้ามาก็ตักบาตรยังทำกันเหมือนเมื่อก่อน” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

ภาพที่ 488 และภาพที่ 489 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 3

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 3 บรรยายการทำนา วิดน้ำเข้านา จับปลาในนา ตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “ทำนากับคนเพชรมีมานานอยากจะให้เห็นว่าทำกันมานาน เดียวนี้ไม่ค่อยมีเลยต้องให้เห็นว่าตั้งแต่ไถนา ดำนา หว่านจนเป็นข้าวมา กิน อยู่กับนากันนี้แหละธรรมชาติ จับปูจับปลากันมา” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

ภาพที่ 490 และภาพที่ 491 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 4

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 4 บรรยายขั้นตอนการเกี่ยวข้าว การใช้เกวียนขนข้าว วิดน้ำออกจากนา เป็นเรื่องเล่าเดียวกับผลงานที่ 3

ภาพที่ 492 และภาพที่ 493 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 5

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 5 บรรยายการใช้วัวเหยียบข้าวในลานข้าว การสีข้าวเป็นเรื่องเล่าเดียวกับผลงานที่ 3

ภาพที่ 494 และภาพที่ 495 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 6

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 6 บรรยายการทำตาลตั้งแต่ป็นตาล เคี้ยวตาล เอาน้ำตาลใส่พิมพ์ ตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “ใคร ๆ ก็รู้ว่าถ้าน้ำตาลเพชรทำกันมานาน คนเพชรนี่ขึ้นตาล เคี้ยวตาลทำตาลสำคัญสุดเลย” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

ภาพที่ 496 และภาพที่ 497 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 7

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 7 บรรยายการเล่นพื้นบ้านคือการต่อมวยเด็กเล่นงูกินหาง ตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “มวยทะเลนี้สนุกเคยเห็นเขาเล่นกันเป็นแบบไทย ๆ ดี ชาวบ้านก็ชอบพวกการละเล่นของไทยอยากให้ลูกหลานได้ดู” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

ภาพที่ 498 และภาพที่ 499 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 8

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 8 บรรยายการแข่งขันวัวเกวียนที่วัดชะอำ ตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “แข่งเกวียนมีมานาน สมัยก่อนที่เพชร อยากให้เห็นว่าเป็นของเพชรเรา ตอนนี้มีบางที่เขาซื้อพื้นใหม่แต่เห็นไม่บ่อย” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

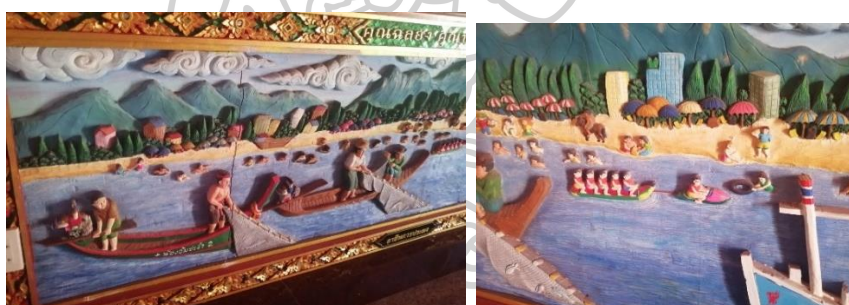
ภาพที่ 500 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 9

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 9 บรรยายการบวชนาค มีการรำนานาค การเล่นกระต๊วแทงเสือ ที่หน้าโบสถ์วัดชะอำ ตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “แห่นาคก็เป็นประเพณีสำคัญของคนไทย ทุกคนก็ต้องบวชนะ ที่วัดนี้ก็ม้งานบวชเหมือนกัน” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

ภาพที่ 501 และภาพที่ 502 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 10

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 10 บรรยายการทำนา ทำตาล เลี้ยงวัว เป็นเรื่องเล่าเดียวกับผลงานที่ 3

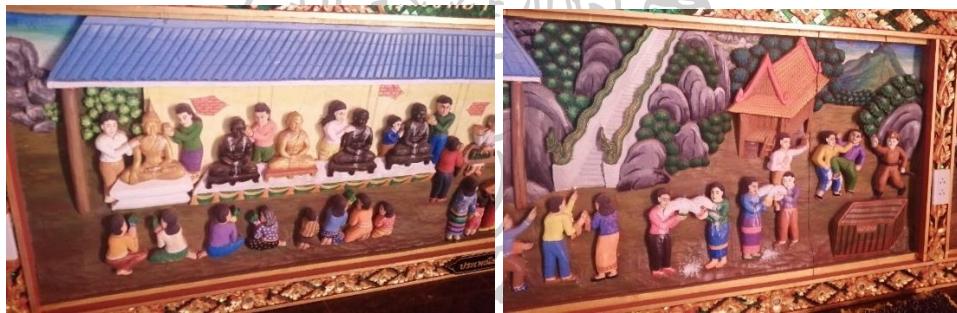
ภาพที่ 503 และภาพที่ 504 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 11

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 11 บรรยายการทำประมง การท่องเที่ยวที่ชายหาดชะอำมีการเล่นบานาน่าโบท ตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “คนชะอำก็ส่วนใหญ่ทำประมงออกเรือกัน ที่ชายหาดมีคนมาเที่ยวเป็นที่เที่ยวสำคัญของเพชรนานแล้ว ชอบมาเล่นบานาน่าโบทกัน” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

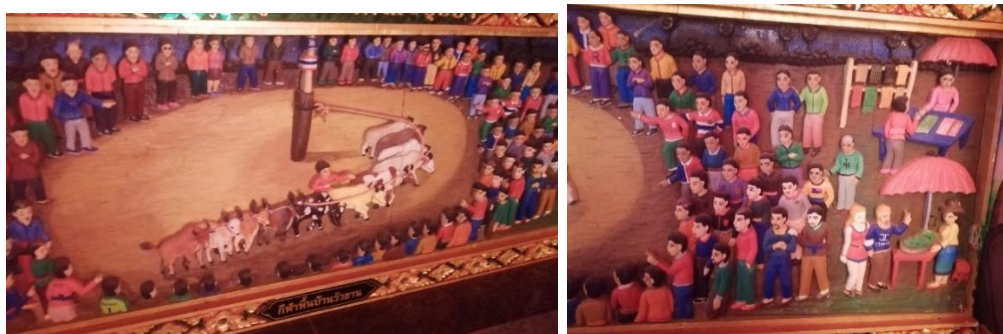
ภาพที่ 505 และภาพที่ 506 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 12

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 12 บรรยายงานลอยกระทงที่ทำน้ำวัดชะอำ มีการสงฆ์พระ การเล่นต๋อยมวย รำวง ตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “ลอยกระทงที่นี่สนุกมาก เมื่อก่อนจัดงานใหญ่มีต๋อยมวย รำวง ขายของครบเลย” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

ภาพที่ 507 และภาพที่ 508 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 13

ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ช่องที่ 13 บรรยายงานสงกรานต์ มีการปิดทอง เดินขึ้นเขาชะอำ และมีคนทะเลาะวิวาทกันจนต้องมีตำรวจมาห้าม ตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “วันสงกรานต์ชาวบ้านแถววัด (ชะอำ) ก็ต้องมาทำบุญเล่นน้ำกันที่วัด รตน้ำพระส่วนใหญ่ก็มาขึ้นเขาที่เป็นบันไดนาค พวกหนุ่ม ๆ ชอบมาหาเรื่องกันงานนี้” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

ภาพที่ 509 และภาพที่ 510 ศิลปกรรมที่วัดชะอำ ผลงานที่ 14

ภาพผลงานดังกล่าวเป็นภาพบรรยายการเล่นวัวลานตรงกับที่ช่างสร้างสรรค์ผลงานเล่าให้ฟังว่า “วัวลานเป็นกีฬาพื้นบ้านของเพชรบุรีเวลาจัดงานเป็นงานใหญ่มีขายของ คนเอาวัวมาก็ต้องเตรียมวัวดี ๆ มันสุดก็คนพากันนี้แหละ หายากนะคนพากย์เก่ง ๆ” (ชูชีพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2563)

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมวิถีชีวิตที่วัดชะอำมีวิธีการสร้างสรรค์ในลักษณะที่เป็นการสื่อสารออกมาตรง ๆ ไม่ได้ใช้สัญลักษณ์หรือสื่อความหมายแฝงใดๆ โดยเลือกนำเสนอวิถีชีวิตสำคัญของคนเพชรบุรีเช่นเดียวกับผลงานศิลปกรรมวิถีชีวิตที่อื่นในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีที่มีมาตั้งแต่อดีต คือ อาชีพเกี่ยวกับการทำนา การทำตาล การทำบุญ วัวลาน และยังมีการสร้างสรรค์ประเพณีที่เกิดขึ้นเฉพาะที่วัดชะอำ การท่องเที่ยวชายหาดชะอำเพื่อให้ความเฉพาะเจาะจงพื้นที่วัดชะอำ ทำให้เกิดความแตกต่างกับศิลปกรรมที่อื่นและแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะตัวของช่างที่สร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ที่วัดท่าช้างร้าง

การสร้างสรรค์ผลงานวิถีชีวิตคนเพชรบุรี ที่วัดท่าช้าง (ร้าง) เป็นผลงานชุดเดียวกันกับตำนานเกี่ยวกับวัดท่าช้าง (ร้าง) สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2562 โดยช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ที่ศาลาพักกาย พักใจ วัดท่าช้าง (ร้าง) ในช่องภาพที่ 4 ดังภาพผลงานต่อไปนี้

ภาพที่ 511 ศิลปกรรมวิถีชีวิตคนเพชรบุรีที่วัดท่าช้าง (ร้าง)

ภาพผลงานดังกล่าวนำเสนออาชีพการทำนา การปีนตาล ซึ่งเป็นอาชีพสำคัญของคนเพชรบุรีตั้งเรื่องเล่าที่กล่าวไว้แล้ว การเลือกนำเสนอเฉพาะอาชีพสำคัญเพียง 2 อาชีพดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับอาชีพที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและยังคงมีคุณค่าในด้านที่สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีได้ เช่น การท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาชีพการทำตาลที่ “สวนตาลลุงนอม” หรือการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการอาชีพการทำนาที่ “นาบุญข้าวหอม” เป็นต้น

ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ที่วัดหนองปรัง

การสร้างสรรค์เกี่ยวกับชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ที่วัดหนองปรัง สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2558 โดยกลุ่มช่างทองรุ่ง เอมโอษฐ์ เป็นศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำที่หน้าบันอาคารรอบบริเวณพระอุโบสถ วัดหนองปรัง อ.เขาย้อย ดังภาพผลงานต่อไปนี้

ภาพที่ 512 ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่หน้าบันอาคารรอบพระอุโบสถ วัดหนองปรัง

ภาพที่ 513 และภาพที่ 514 ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่วัดหนองปรัง

ภาพผลงานหน้าบันอาคารรอบบริเวณพระอุโบสถ วัดหนองปรัง อ.เขาย้อย นำเสนอเป็นการเป่าแคนของผู้ชายและการพ้อนรำของผู้หญิงชาวไทยทรงดำ ดังเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่กล่าวไว้แล้ว การนำเสนอผลงานศิลปกรรมที่วัดหนองปรังเป็นการนำเสนอวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำที่สัมพันธ์กับพื้นที่เนื่องจากพื้นที่ชุมชนหนองปรัง อ.เขาย้อย เป็นพื้นที่ที่ประชากรชาวไทยทรงดำตั้งถิ่นฐานอยู่จำนวนมากและยังมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวไทยทรงดำที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเพชรบุรี เช่น การจัดการท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวไทยทรงดำที่ชุมชนหนองปรัง การท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานพนม เป็นต้น

ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ที่วัดเขาย้อย

การสร้างสรรค์เกี่ยวกับชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ที่วัดเขาย้อย สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2560 โดยช่างธานินทร์ ชื่นใจ ออกแบบให้ลูกศิษย์ของช่างมานิต ไชยวงษาแกะสลักไม้ ที่เสาไฟรอบพระอุโบสถ วัดเขาย้อย ดังภาพผลงานต่อไปนี้

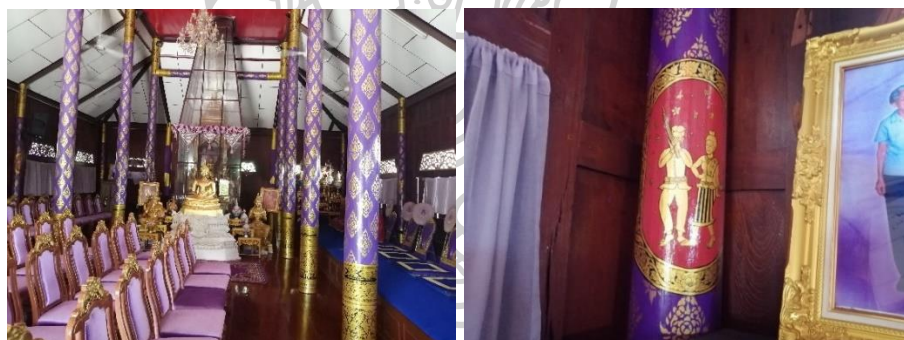

ภาพที่ 515 และภาพที่ 516 ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่เสาไฟรอบพระอุโบสถ วัดเขาย้อย

ภาพผลงานดังกล่าวนำเสนอเป็นการเล่นเป่าแคนของผู้ชายและการฟ้อนรำชาวไทยทรงดำและชาวไทพวน ซึ่งช่างที่สร้างสรรค์ผลงานเห็นว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญและมีความน่าสนใจตั้งเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่กล่าวไว้แล้ว ซึ่งน่าสนใจว่านอกจากนำเสนอวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำแล้วยังนำเสนอวิถีชีวิตของชาวไทพวนด้วย ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นการสร้างสรรค์ผลงานที่สัมพันธ์กับพื้นที่คืออำเภอเขาย้อยเป็นอำเภอที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำและชาวไทพวนอาศัยอยู่

ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ที่วัดถ้ำแก้ว

การสร้างสรรค์จิตรกรรมเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ที่วัดถ้ำแก้ว สร้างสรรค์ขึ้นในปีพ.ศ.2562 โดยช่างกุลธร เทศงาม และช่างวีรกานต์ มีทรัพย์ ที่เสาด้านในหอศิลป์รัตนกันทร ดังภาพผลงานต่อไปนี้

ภาพที่ 517 และภาพที่ 518 ศิลปกรรมชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่หอศิลป์รัตนกันทร วัดถ้ำแก้ว

ภาพผลงานดังกล่าวนำเสนอเป็นการเป่าแคนของผู้ชายและภาพหญิงสาวชาวไทยทรงดำกำลังฟ้อนรำเหมือนกับที่ช่างเพชรบุรีเลือกมานำเสนอในงานศิลปกรรมที่จังหวัดเพชรบุรีหลายพื้นที่ดังที่กล่าวไว้แล้ว การนำเสนอภาพการฟ้อนรำของชาวไทยทรงดำดังกล่าวแสดงให้เห็นการยอมรับ การเห็นคุณค่าของชาวไทยทรงดำจนถึงกับนำมานำเสนอเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงความ เป็นเพชรบุรี

โดยสรุป ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี นำเสนอ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 18 ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี

สถานที่	วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี					
	การทำนา	การทำตาล	การทำบุญตักบาตร	การเล่นวัวลาน	ชาติพันธุ์ และวิถีชีวิตด้านอื่น ๆ	
วัดมหาธาตุวรวิหาร	-	-	-	-	- ประเพณีแห่หม้อไม้	
บ้านน้ำมะเมืองเพชรบุรี	✓	✓	-	-	- ไทยทรงดำ	
สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี	-	-	-	✓	- แข่งวัวเกวียน แข่งเรือยาว	
โถงอาคารถรางไฟฟ้า	✓	✓	✓	✓	- การค้าขายและสัญจรทางน้ำ	
วัดพระรูป	✓	✓	✓	-	- การเที่ยวที่ชายหาดชะอำ	
วัดชะอำ	✓	✓	✓	✓	- การเทศน์มหาชาติและสวดพระมาลัย	
วัดท่าช้าง (ร้าง)	✓	✓	-	-	- การเที่ยวที่ชายหาดชะอำ	
วัดหนองปรัง	-	-	-	-	- การจัดงานในวัด	
วัดเขาย้อย	-	-	-	-	- ชาวไทยทรงดำ	
วัดถ้ำแก้ว	-	-	-	-	- ชาวไทยทรงดำ และชาวไทยพวน	
					- ชาวไทยทรงดำ	

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับศิลปกรรมที่สร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่น่าสนใจคือ การเลือกสร้างสรรค์วิถีชีวิตเกี่ยวกับ “การทำนา” และ “การทำตาล” มากที่สุด รองลงมาคือ “การตัดบาตรทำบุญ” และ “การเล่นวัวลาน” น่าสนใจว่าประเพณีการตัดบาตรทำบุญ เป็นประเพณีที่คนไทยในพื้นที่ต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ที่เพชรบุรียังคงยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากแต่ช่างเพชรบุรียังคงเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับประเพณีดังกล่าว ด้วยการเลือกมานำเสนอไว้ในผลงานศิลปกรรมซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเห็นความสำคัญกับวิถีปฏิบัติที่บ่งบอกถึงความเป็นพุทธศาสนิกชน

อีกทั้งการให้ความสำคัญกับประเพณีการเล่นวัวลานเพราะเป็นประเพณีของลูกผู้ชายเมืองเพชรที่สืบทอดมายาวนาน (ไสว แจ่มแจ้งและพนม แดงทอง, 2542: 46; สุจิตรา บุญจรรยา, 2543: 108) ซึ่งการนำเสนอประเพณีดังกล่าวเป็นการนำเสนอร่วมกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อแฝงข้อคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิต ลักษณะการแสดงความคิดเห็นของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานว่าประเพณีดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าช่างต้องการเชื่อมโยงประเพณีการแข่งขันวัวลานให้เข้ากับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เสียงประเด็นที่มีข้อวิพากษ์ในสังคมเกี่ยวกับประเพณีดังกล่าวว่าเป็นประเพณีที่ทรมาณสัตว์

นอกจากนี้การนำเสนอการท่องเที่ยวที่ชายหาดชะอำเป็นการนำเสนอที่แสดงให้เห็นการเปิดรับวิถีชีวิตแบบใหม่ที่คนในปัจจุบันเห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต รวมทั้งแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่ได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีมายาวนาน คือการท่องเที่ยวที่ชายหาดชะอำ

ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่าประวัติสถานที่ วิถีชีวิตชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในผลงานศิลปกรรมดังที่กล่าวในหัวข้อ 3.5.1 และ 3.5.2 ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ลักษณะการเลือกเหตุการณ์มาเล่าเป็นผลงานศิลปกรรมและการสร้างสรรค์ผลงานได้ดังหัวข้อต่อไปนี้

3.5.3 การเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีทั้งที่เป็นการเล่าเพียงเหตุการณ์เดียวและการเล่าหลายเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน โดยเรื่องเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในเพชรบุรีเป็นการเล่าผ่านงานศิลปกรรมเพียงเหตุการณ์เดียวที่พบมากที่สุดเป็นภาพชายแต่งกายชุดไทยทรงดำทำท่าทำเป่าแคน กับหญิงแต่งชุดชาวไทยทรงดำทำท่า

พื่อนรำ การนำเสนอลักษณะดังกล่าวเนื่องจากเป็นภาพจำที่คนทั่วไปรับรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำ ช่างจึงเลือกภาพดังกล่าวมานำเสนอในผลงานศิลปกรรม

ขณะที่การเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ที่ช่างนำเสนอเพียงเหตุการณ์เดียวและหลายเหตุการณ์ การนำเสนอประวัติสถานที่เพียงเหตุการณ์เดียว เช่น ประวัติสถานที่ที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร คือ ท่าเกวียนและท่าสร่ง รวมทั้งประวัติสถานที่ที่วัดโตนดหลวงที่เป็นเหตุการณ์ครั้งสมเด็จพระนเรศวรเสด็จมาสถานที่ดังกล่าว สำหรับประวัติสถานที่ที่ช่างนำมาเล่าหลายเหตุการณ์ เช่น ประวัติวัดท่าไชยศิริ ประวัติของสถานที่ที่วัดท่าซ่าง (ร้าง) ที่มีการแสดงรายละเอียดเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในเรื่องเล่า

การนำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตของชุมชนส่วนใหญ่ช่างนำมาเล่าผ่านงานศิลปกรรมหลายเหตุการณ์ เพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียดต่าง ๆ อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการทำตาล การทำนา ประเพณีการเล่นต่าง ๆ ของเพชรบุรี ซึ่งการนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีตั้งข้อมูลข้างต้นนี้พบว่าการนำเสนอเกี่ยวกับอาชีพทำตาลมากที่สุด รองลงมาคือการทำนา การทำบุญ และนำเสนอประเพณีการเล่นพื้นบ้าน ลักษณะการนำเสนอดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีเลือกเฉพาะเหตุการณ์หรือเรื่องเล่าที่คนเพชรบุรีภาคภูมิใจมานำเสนอเป็นผลงานศิลปกรรม

3.5.4 การสร้างสรรค์เรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

การนำเรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี เมื่อพิจารณาพร้อมกับศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีในหัวข้อที่ 3.2.1 พบว่าการนำเสนอเรื่องเล่า “วิถีชีวิตของคนเพชรบุรี” เป็นเรื่องเล่าหลักในงานศิลปกรรมไม่เคยมีมาก่อน ผลงานที่วัดมหาสมณารามนำเสนอวิถีชีวิตในลักษณะที่เป็น “การดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไป” และมุ่งสอนคติธรรมเป็นหลัก ต่างจากการสร้างสรรค์ผลงานในปัจจุบันที่มุ่งนำเสนอรายละเอียดของการเล่นประเพณี วิถีชีวิตเพื่อสื่อถึง “ความเป็นเพชรบุรี”

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีเป็นการนำเสนอเรื่องเล่าเดิมด้วยรูปแบบใหม่ ในพื้นที่เดิมและวัตถุประสงคใหม่ กล่าวคือ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมดังกล่าวเป็นการนำเรื่องเล่าเดิมที่รับรู้กันในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี อีกทั้งยังได้รับการอ้างอิงถึงในหนังสือแนะนำตำนานท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบุรีในหนังสือท่องเที่ยวหรือ

หนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพชรบุรีบ่อยครั้งคือเรื่องเล่าประเภทตำนาน และวรรณคดีที่มีเนื้อหาบางตอนสัมพันธ์กับพื้นที่เพชรบุรี ให้นำเสนอในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีด้วยวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อการท่องเที่ยว

เรื่องเล่าที่มีอยู่เดิมในจังหวัดเพชรบุรีไม่ว่าจะเป็นประวัติสถานที่ เรื่องเล่าวิถีชีวิต ชาติพันธุ์ในเพชรบุรีล้วนเป็นเรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมาด้วยวิธีมุขปาฐะ และบางเรื่องเล่ายังได้มีการบันทึกไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีหรือหนังสือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี เช่น ตำนานทำน้ำวัดท่าไชยศิริ ตำนานสมเด็จพระนเรศวรที่ชะอำ สำหรับตำนานวัดท่าช้าง (ร้าง) เป็นตำนานที่รับรู้เฉพาะคนในหมู่บ้านละแวกเดียวกับวัดท่าช้าง (ร้าง) โดยตำนานดังกล่าวได้รับความสนใจจากทั้งคนในพื้นที่และบุคคลทั่วไปว่าเป็นเรื่องเล่าที่มีคุณค่า เป็นเรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นถึงความเก่าแก่ของพื้นที่หรือเป็นเรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของพื้นที่ได้เป็นอย่างดีจึงมีการนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมโดยช่างเพชรบุรี ไม่ว่าจะเป็นศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำที่นำเสนอเรื่องเล่าตำนานความศักดิ์สิทธิ์ของท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ ศิลปกรรมปูนปั้นสมเด็จพระนเรศวรเสด็จประพาสทางน้ำมาชะอำประดับหน้าบันวัดโตนดหลวงและจิตรกรรมลายทองตำนานประจำถิ่นที่ผนังในศาลาบริเวณวัดท่าช้าง (ร้าง) เพื่อทำให้เกิดความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมสถานที่ดังกล่าว

นอกจากเรื่องเล่าประวัติท้องถิ่นดังกล่าวแล้ว เรื่องเล่าวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นเพชรบุรีเป็นเรื่องเล่าอีกประเภทหนึ่งที่มีการบันทึกไว้ในหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีต่อเนื่องเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตการทำนา การทำบุญตักบาตร หรืออาชีพการทำตาลที่เพชรบุรี เรื่องเล่าวิถีชีวิตดังกล่าวช่างได้เปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอมาเป็นศิลปกรรมทั้งที่เป็นศิลปกรรมปูนปั้น จิตรกรรมและงานแกะสลักไม้ เช่น ผลงานศิลปกรรมแกะสลักไม้แสดงวิถีชีวิตด้านในพระอุโบสถ วัดชะอำ ศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำเรื่องเล่าวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีที่ป้ายแนะนำเมืองที่ริมถนนด้านทางขึ้นรถรางไฟฟ้า พระนครศิริ หรือศิลปกรรมนูนต่ำเรื่องเล่าวิถีชีวิตที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชร เป็นต้น

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีเพื่อนำเสนอให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีได้เข้าใจวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีและทำให้เกิดลักษณะเฉพาะถิ่นที่แตกต่างจากที่อื่นทำให้เกิดความน่าสนใจ การผลิตซ้ำเรื่องเล่าประจำถิ่นและวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีที่ไม่เคยปรากฏในรูปแบบของงานศิลปกรรมมาใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวแสดงให้เห็นว่านอกจากช่างที่สร้างสรรค์ผลงานจะต้องเป็นผู้มีฝีมือเชิงช่างที่สามารถสร้างสรรค์ลวดลายให้วิจิตรงดงามแล้วยังต้องเป็นผู้มีจินตนาการและเป็นคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นผลงานที่ไม่

ปรากฏในตำราศิลปะ ไม่สามารถหาตัวอย่างงานจากที่อื่นมาเป็นแบบอย่างได้ กล่าวคือช่างจะต้องนำเรื่องราวในชีวิตจริงที่พบเห็นในท้องถิ่นเพชรบุรีหรือภาพจากความทรงจำในอดีตถ่ายทอดออกมาเป็นงานศิลปกรรม

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี คือเรื่องเล่ากลุ่มนี้ สรุปได้เป็น 2 ลักษณะคือ **ลักษณะแรก**เป็นการนำเรื่องเล่าเดิม คือตำนาน ประวัติสถานที่ต่าง ๆ ในเพชรบุรีมา “ต่อยอด” ด้วยการนำเสนอให้เป็นรูปธรรมด้วยผลงานศิลปกรรมที่มองเห็นจับต้องได้ **ลักษณะที่สอง**คือ การนำเรื่องเล่าใหม่ คือเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีซึ่งไม่เคยมีการนำมาเล่าเป็นเรื่องเล่าในพื้นที่มา “สร้างสรรค์” เป็นผลงานศิลปกรรม โดยใช้ฝีมือของช่างเมืองเพชรเป็นต้นทุนสำคัญในการนำเสนอเรื่องเล่าดังกล่าว อีกทั้งการเลือกนำเสนอวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ที่เพชรบุรียังเป็นการช่วยขับเคลื่อนความหลากหลายและการยอมรับความแตกต่างหลากหลายของพื้นที่เพชรบุรี และเป็นการเชิดชูอัตลักษณ์ของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นการปาดตาล การปลุกตาล ศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรจึงทำหน้าที่นำเสนอภาพความเป็นเพชรบุรีที่ต้องการให้คนนอกรู้จัก

ข้อมูลทั้งหมดที่ผู้วิจัยกล่าวถึงในบทที่ 3 เป็นกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยนำภาพผลงานศิลปกรรมและเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับผลงานมานำเสนอพร้อมกับวิเคราะห์ด้วยแนวคิดอนุภาคทางคติชนและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมทำให้เห็นว่าเพชรบุรีมีต้นทุนสำคัญคือฝีมือช่าง ที่นำเรื่องเล่าตามขนบการสร้างสรรค์งานทางศิลปกรรมมาสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นพุทธประวัติ ชาดก รามเกียรติ์ เมื่อมีปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ช่างนำเรื่องเล่าร่วมสมัยมาสร้างสรรค์ให้งานศิลปกรรมที่เพชรบุรีในบริบทการท่องเที่ยวมีความน่าสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะการสร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองที่นอกจากจะเป็นการแสดงออกเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วยังแสดงให้เห็นถึงภูมิรู้ภูมิปัญญาของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานออกมาให้มีแง่คิดที่คมคาย จนผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีได้รับการยอมรับถึงที่สุดสามารถนำเรื่องเล่าเฉพาะถิ่นคือตำนาน ประวัติสถานที่ รวมถึงเรื่องเล่าใหม่ที่สามารถระบุความเป็นเพชรบุรีอย่างเฉพาะเจาะจงได้มาสร้างสรรค์เป็นเรื่องเล่าหลักในงานศิลปกรรมได้อย่างภาคภูมิใจ

ขณะที่การเลือกสร้างสรรค์สำนวนใดสำนวนหนึ่ง หรือตอนใดตอนหนึ่งจากเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของเพชรบุรีกับสถาบันพระมหากษัตริย์หรือบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักระดับประเทศ ระดับโลกเพื่อให้เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมมีความน่าสนใจ

และวิธีการเลือกเรื่องที่จะนำมาสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่เลือกตอนหรือเหตุการณ์ที่เข้าใจง่าย สื่อสารง่ายและเลือกตอนที่มีความหมายดี ๆ เพื่อให้รู้สึกดีมีผลในการสื่อสารและมีผลทางใจให้นักท่องเที่ยวรู้สึกดีกับการเที่ยวชมงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรได้เป็นอย่างดี

บทที่ 4

บทบาทของ “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในฐานะ ทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว

จังหวัดเพชรบุรีมี “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital)¹⁸¹ เป็นส่วนสำคัญที่นำมาใช้ในบริบทการท่องเที่ยวและช่วยเพิ่มรายได้ให้กับคนในพื้นที่ โดยเฉพาะ “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ดังที่ผู้วิจัยกล่าวถึงในบทที่ 2 และบทที่ 3 ที่แสดงให้เห็นว่าผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีและศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยช่างเพชรบุรีมีความน่าสนใจและส่งผลโดยตรงกับการสร้างรายได้ให้กับช่างเพชรบุรีและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการเพิ่มมูลค่าให้กับงานศิลปกรรม

ปรากฏการณ์ที่ “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” เป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงบทบาท (Role) ของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรในด้านที่สัมพันธ์กับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) นอกจากบทบาทเชิงเศรษฐกิจแล้ว ผู้วิจัยนำแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชน (Four Functions of Folklore) ของ William Bascom มาวิเคราะห์ข้อมูลหลักของการศึกษาค้นคว้าเพื่อแสดงให้เห็นถึงพลวัตและวิธิตัดในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี เนื่องจากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของคติชนให้ความสำคัญกับการศึกษาบริบททางสังคมของคติชน (social context of folklore) ดังที่ศิริพร ฦ กลาง (2558: 14) กล่าวถึง “บริบททางสังคม” ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรื่องเล่าพื้นบ้านได้รับการ “เลือกสรร” มาใช้อย่างมีพลวัตในบริบทสังคมทุนนิยม บริบทสังคมที่เน้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และบริบทสังคมแห่งการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและนานาชาติ จากแนวคิดดังกล่าวมาผู้วิจัยพบว่า “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี แบ่งได้เป็น 4 บทบาทหลัก คือ

- 4.1 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงวรรณคดี
- 4.2 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงสังคมและการเมือง
- 4.3 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงการแสดงตัวตนคนเพชรและเมืองเพชร
- 4.4 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงเศรษฐกิจ

¹⁸¹ ผู้วิจัยใช้คำว่า “ทุนทางวัฒนธรรม” ตามที่ศิริพร ฦ กลาง (2562: 40) นิยามไว้ในหนังสือ ประเทศไทยในความคิดของเมธีวิจัยอาวุโส (เล่ม 1) ว่า “วัฒนธรรมที่มีอยู่เป็นทุนเดิมก่อนที่จะนำไปใช้พัฒนาให้เป็นสินค้าหรือเพื่อสร้างรายได้”

บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรทั้ง 4 หัวข้อ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงวรรณคดี

ศิลปกรรมสัมพันธ์กับวรรณคดีลักษณะหนึ่งคือ “วรรณคดีมีอิทธิพลในด้านเนื้อหาต่อทัศนศิลป์ ดังจะเห็นได้ว่าแก่นเรื่องหรือฉากที่สำคัญที่มีลักษณะเด่นในวรรณคดีจะไปปรากฏเป็นหัวข้อในการวาดภาพ การปั้นหรือการแกะสลักรูป” (คณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538: 101-102) การที่ศิลปกรรมนำเสนอเนื้อหาวรรณคดีดังกล่าวนี้เองที่แสดงให้เห็นบทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงวรรณคดี ในลักษณะที่เป็นการให้ความรู้เชิงวรรณคดีและให้ความรู้เชิงศิลปะ โดยใช้ข้อมูลวรรณคดี ดังนี้

4.1.1 การให้ความรู้เชิงวรรณคดี

การให้ความรู้เชิงวรรณคดี แก่นักท่องเที่ยวและแก่นักเรียน นักศึกษา รวมทั้งผู้ที่สนใจ

4.1.1.1 การให้ความรู้เชิงวรรณคดีผ่านงานศิลปกรรมแก่นักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ผู้วิจัยพบว่านักท่องเที่ยวได้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ที่ช่างนำเสนอผ่านงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี การเรียนรู้ดังกล่าวมีทั้งที่เป็นการเรียนรู้จากมีคฤเทศก์และการเรียนรู้จากแผ่นป้ายหรือคิวอาร์โคด (QR Code) ที่แสดงไว้ในแผ่นป้ายที่ติดตั้งบริเวณผลงานศิลปกรรม

1) การให้ความรู้วรรณคดีในศิลปกรรมโดยมีคฤเทศก์

กิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีรูปแบบหนึ่งที่ได้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่สนใจงานศิลปกรรมที่จังหวัดเพชรบุรี คือจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวชมงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี การท่องเที่ยวดังกล่าวมีมีคฤเทศก์บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมทั้งความรู้เกี่ยวกับช่างผู้สร้างผลงาน แนวคิดของช่าง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวรรณคดีที่ปรากฏในงานศิลปกรรม เช่น โปรแกรมการท่องเที่ยว “ดูเล แลเมือง ร้อยเรื่องชุมชน” นำเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบฯ จัดโดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) เขต 8 หรือ อพท. กิจกรรมการท่องเที่ยวในงาน “160 ปี พระนครคีรี” เป็นต้น

กิจกรรม“ดูเล แลเมือง ร้อยเรื่องชุมชน”จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน-1 ธันวาคม พ.ศ.2562 โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) เขต 8 มีกิจกรรมพานักท่องเที่ยวเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวที่มีงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีคือวัดข่อย

และวัดมหาธาตุวรวิหาร ผู้จัดกิจกรรมได้เชิญนายปภักร จรรย์รงค์ หรือนายโพศประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเมืองเก่าเพชรบุรี เป็นวิทยากรบรรยายผลงานศิลปกรรมที่วัดช้อย และนายกิตติพงษ์ พึ่งแดง หรือครูเจี๊ยบ ผู้ก่อตั้งโครงการพิพิธภัณฑสถานแม่ น้ำเพชร ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมของเมืองเพชรอีกท่านหนึ่งมาช่วยบรรยายเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

ผลงานศิลปกรรมวัดช้อยที่นายปภักรอธิบายให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวคือ ผลงานศิลปกรรมของช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ที่นำเสนอพุทธประวัติตอนชนะฝ่ายอธรรม (ตรงกับคาถาพาหุง) และผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกของช่างเอกลักษณ์ มิตรรัน ซึ่งผู้บรรยายให้ข้อมูลทางวรรณคดีคือ บอกลี้อวรรณคดี บอกตอนหรือเหตุการณ์ที่นำมาแสดงเป็นผลงานศิลปกรรมและความหมายที่ช่างต้องการสื่อสารผ่านวรรณคดี ดังที่นายปภักรบรรยายให้นักท่องเที่ยวฟังว่า “นี่ก็เรื่องพระมหาชนก จะเห็นนางมณีเมขลาอุ้มพระมหาชนก ช่างอยากให้เห็นความเพียรของพระมหาชนก และเป็นการแสดงความจงรักภักดีกับพระมหากษัตริย์ด้วย”¹⁸² และดังที่นายกิตติพงษ์ บรรยายเกี่ยวกับจิตรกรรมมารผจญที่วัดมหาธาตุวรวิหารว่า “มารผจญนี้มีเหตุการณ์ตอนมารมาทำพระพุทธเจ้า พระแม่ธรณีมาเป็นสักขีพยาน แล้วก็มารแพ้หนีไป เป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน”¹⁸³

ภาพที่ 519 นายปภักร จรรย์รงค์เป็นวิทยากรบรรยายผลงานศิลปกรรมที่วัดช้อย

¹⁸² ข้อความส่วนหนึ่งที่นายปภักร จรรย์รงค์ บรรยายให้นักท่องเที่ยวฟังเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2562 ณ พระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ วัดช้อย

¹⁸³ ข้อความส่วนหนึ่งที่นายกิตติพงษ์ พึ่งแดง บรรยายให้นักท่องเที่ยวฟังเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2562 ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร

ภาพที่ 520 นายกิตติพงษ์ พึ่งแตงบรรยายเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

งาน “160 ปี พระนครคีรี” จัดขึ้นเมื่อวันที่ 12-14 กรกฎาคม 2562 มีกิจกรรม “นำชมเขาลวง-เขาวัง” และให้ความรู้เกี่ยวกับงานศิลปกรรมที่วัดมหาสมณารามโดยดร.ศรัณย์ มะกรูดอินทร์ และเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ศิลปกรรมที่วิทยากรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวคือ จิตรกรรมฝาผนังของขรัวอินโข่ง ที่อยู่ด้านในพระอุโบสถวัดมหาสมณารามและศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องรามเกียรติ์ที่ศาลาด้านหน้าวัดมหาสมณาราม โดยบรรยายว่า “จิตรกรรมฝาผนังเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคน การเดินทางไปนมัสการพระพุทธบาท มีเรื่องท้าวมหาชมพูหรือพระยามหาชมพูดี”¹⁸⁴ สำหรับปูนปั้นที่ศาลาด้านหน้าวัดมหาสมณารามมีการบรรยายว่า “เป็นผลงานปูนปั้นเรื่องรามเกียรติ์เป็นตอนสู้กันของฝ่ายพระรามกับฝ่ายทศกัณฐ์”¹⁸⁵

ภาพที่ 521 วิทยากรบรรยายให้ความรู้ในงานครบรอบ 160 ปีพระนครคีรี ที่วัดมหาสมณาราม

¹⁸⁴ ข้อความส่วนหนึ่งของอาจารย์ ดร.ศรัณย์ มะกรูดอินทร์ บรรยายให้นักท่องเที่ยวฟังเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2562

¹⁸⁵ ข้อความส่วนหนึ่งของเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครคีรี บรรยายให้นักท่องเที่ยวฟังเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2562

การให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีที่ปรากฏในงานศิลปกรรมส่วนใหญ่เป็นการบอกชื่อเรื่อง วรรณคดี และชื่อตอนหรือเหตุการณ์เพียงคร่าว ๆ เท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการบรรยาย ของมัคคุเทศก์ที่ต้องพูดให้กระชับ ไม่นำเสนอเนื้อหามากเกินไปจนน่าเบื่อเพราะมีเวลาตามกำหนดการ ท่องเที่ยวไม่มากนักและนักท่องเที่ยวแต่ละคนมีความสนใจแตกต่างกัน มัคคุเทศก์จึงต้องเลือกบรรยาย เฉพาะข้อมูลสำคัญ ๆ เท่านั้น แม้ว่าข้อมูลเกี่ยวกับวรรณคดีดังกล่าวจะนำเสนอไม่มากแต่นับว่าเป็น ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ผู้บรรยายแต่ละคนต้องกล่าวถึง ไม่สามารถละเลยได้ และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ นักท่องเที่ยวเข้าใจผลงานศิลปกรรมและจดจำผลงานศิลปกรรมได้ง่ายขึ้น ดังที่มีการเรียกว่า “พระ มหาชนกที่วัดข่อย” “รามเกียรติ์ที่วัดมหาธาตุฯ” (วิทยา ศรีวิเศษ, สัมภาษณ์ 6 พฤษภาคม 2565) แสดงให้เห็นความสำคัญของการรับรู้ศิลปกรรมแต่ละชิ้นนำเสนอวรรณคดีเรื่องใด อีกทั้งยังมีส่วนใน การสร้างคุณค่าให้ผลงานศิลปกรรมและช่างเพชรบุรี การให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีผ่านงาน ศิลปกรรมของมัคคุเทศก์ดังกล่าวจึงเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชมผลงานศิลปกรรม ที่เพชรบุรี

2) การให้ความรู้วรรณคดีผ่านแผ่นป้ายหรือคิวอาร์โคด

การให้ความรู้วรรณคดีแก่นักท่องเที่ยวอีกลักษณะหนึ่งคือให้ความรู้ผ่านแผ่นป้าย หรือคิวอาร์โคดที่แสดงไว้ในแผ่นป้ายที่ติดตั้งไว้บริเวณสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นประโยชน์กับ นักท่องเที่ยวที่สนใจความรู้ดังกล่าวเป็นพิเศษคือเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวสนใจศึกษาด้วยตนเอง ข้อมูลที่นำเสนอในแผ่นป้ายหรือในคิวอาร์โคดจึงมีรายละเอียดมากกว่าที่มัคคุเทศก์บรรยาย

2.1) แผ่นป้ายให้ความรู้วรรณคดีประกอบผลงานศิลปกรรม

แผ่นป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีประกอบผลงานศิลปกรรมติดตั้งไว้ในแหล่ง ท่องเที่ยวที่เพชรบุรีหลายพื้นที่ ทั้งที่เป็นการติดตั้งแบบถาวรและติดตั้งในงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น ศิลปกรรมปูนปั้นรามเกียรติ์ ที่ถนนราชดำเนิน ศิลปกรรมปูนปั้นสิบแปดมงกุฎ ที่วัดเขาย้อย ศิลปกรรมวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ที่วัดพลับพลาย เป็นต้น

ภาพที่ 522 แผ่นป้ายให้ความรู้ปูนปั้นรามเกียรติ์ ที่ถนนราชดำเนิน

ศิลปกรรมปูนปั้นรามเกียรติ์ ที่ถนนราชดำเนินมีแผ่นป้ายให้ความรู้เรื่องวรรณคดี ประกอบผลงานศิลปกรรม ติดตั้งอยู่ที่แท่นปูนสีขาว วางอยู่ที่ด้านหน้าผลงานศิลปกรรม จากตัวอย่าง ผลงานในภาพข้างต้นมีข้อความบรรทัดแรกบอกชื่อผลงานศิลปกรรมว่า “11 ทศกัณฐ์พานางสีดามาจากพระราม” และข้อความบรรยายให้ความรู้เกี่ยวประกอบผลงานศิลปกรรม ดังนี้

“นางสามนักษาแค้นที่ถูกพระลักษมณ์ตัดแขน ขา จมูกจนแห้วงวัน จึงนำความไปฟ้อง ทศกัณฐ์พี่ชายตน พร้อมพรรณนาความงดงามของนางสีดาให้ทศกัณฐ์ฟัง เมื่อทศกัณฐ์ได้ฟัง คำยอโฉมนางสีดาก็ให้หลงใหลอยากได้เป็นชายา จึงบังคับมารีตซึ่งมีศักดิ์เป็นน้าของ ทศกัณฐ์ให้แปลงเป็นกวางทอง เดินไปให้นางสีดาเห็น นางสีดาอยากได้กวางทองจึงอ่อน วอนให้พระรามออกไปจับมาให้ แล้วทศกัณฐ์ก็ไปลักพาตัวนางสีดามาอยู่ที่สวนขวัญกรุง ลنگกา นางสีดามีรักมั่นคงต่อพระรามจึงไม่ยอมเป็นชายาของทศกัณฐ์ ทำให้เกิดสงคราม ระหว่างมนุษย์และยักษ์ ผู้สร้างผลงานได้แก่ ช่างเอกลักษณ์ มิตรรัตน์”

ภาพที่ 523 แผ่นป้ายให้ความรู้ปูนปั้นสิบบแปดมงกุฏ ที่วัดเขาย้อย

ศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัววานรสิบแปดมงกุฏ ที่วัดเขาย้อย มีแผ่นป้ายให้ความรู้ติดตั้งไว้ที่ด้านหน้าผลงาน ดังตัวอย่างผลงานในภาพข้างต้นบรรทัดบนสุด ตรงกลางแผ่นป้าย เป็นชื่อตัวละคร คือ “ไวยบุตร” ข้อความบรรทัดต่อมาเป็นข้อความที่เหมือนกันทุกแผ่นป้าย คือ

“วานร 18 มงกุฏ เป็นฝ่ายพันธมิตรกับพระรามหรือที่เรียกว่า ฝ่ายลับพลา เป็นวานรที่มาจากสองเมืองคือ เมืองขีดขินของสุครีพ และเมืองชมพู ซึ่งแต่เดิมก็คือเทวดา 18 องค์ที่อาสาช่วยพระนารายณ์ตอนอวตารมาเป็นพระรามนั่นเอง ดังบทละครรามเกียรติ์ที่กล่าวถึงตอนนี้ว่า เทวดาเหล่านี้ประกอบด้วย พระวิรุพหก เป็นเกยูร พระวิรุปักข์ เป็น มายูร พระหิมพานต์ เป็น โคมุท พระวิศาลเทวบุตร เป็น ไชยामพวาน พระพิรุณ เป็นไวยบุตร พระมหาชัย เป็น สุรกานต์ พระพิณาย เป็น นิลเอก พระพิเนก เป็น นิลขัน พระเกตุ เป็น กุมิตัน พระสมุท เป็น นิลราช พระจันทร์ เป็น สัตพลี พระอังคาร เป็น วิสันตราวี พระพุทธร เป็น สุรเสน พระราหูอวตาร เป็นนิลปานัน พระพลหัส เป็น มาลุนทเกสร พระศุภร์ เป็น นิลปาสัน พระเสาร์ เป็น นิลพานร และพระไพศรพณ์ (อ่านว่า พะ-ไพ-สบ) เป็น เกสรทมาลา”

ข้อความต่อจากส่วนที่บรรยายเหมือนกันข้างต้น จะเป็นข้อความอธิบายเฉพาะตัวละครที่น่าเสนอ ดังตัวอย่างในแผ่นป้ายนำเสนอตัวละคร ไวยบุตร มีข้อความว่า “ไวยบุตร คือ พระพิรุณ เทพแห่งฝน แบ่งภาคเป็นวานรเมืองขีดขินมาช่วยรบ หัวโขนจะเป็นหน้าวานรปากอ้า สีเมฆครีมีฝน หรือสีมอครามแก่” บรรทัดล่างสุด เป็นข้อความที่เหมือนกันทุกแผ่นป้ายคือ “ขอเชิญเที่ยวชมให้ครบทั้ง 18 มงกุฏ บริเวณวัดเขาย้อย เพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อเรื่อง”

ภาพที่ 524 แผ่นป้ายให้ความรู้ในงานถนนสายวัฒนธรรม ที่วัดพลับพลาชัย

นอกจากการติดตั้งแผ่นป้ายให้ความรู้เชิงวรรณคดีประกอบผลงานศิลปกรรมในลักษณะที่ถาวรแล้ว ยังมีแผ่นป้ายที่ติดตั้งเฉพาะช่วงที่มีการจัดงานเทศกาล เช่น การจัดงานที่วัดพลับพลาชัยโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร่วมกับชุมชนย่านเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี (ชุมชนคลองกระแชง และชุมชนตลาดริมน้ำ) จัดพิธีเปิดถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนย่านเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2561 ณ ลานสุนทรภู่ วัดพลับพลาชัย อำเภอเมืองเพชรบุรี และได้จัดงานถนนสายวัฒนธรรม ย่านเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ครั้งที่ 2 ตอน คลองกระแชงย่านเก่าเล่าวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 24-25 กุมภาพันธ์ 2561 การจัดงานดังกล่าวมีแผ่นป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับงานศิลปกรรมที่วัดพลับพลาชัย ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“ลวดลายปูนปั้นฝีมือช่างแป้ว สำหรับปูนปั้นหน้าบันประตูทั้ง 4 บานและซุ้มหน้าต่าง เป็นฝีมือของนายแป้ว บำรุงพุทธ ช่างโบราณที่มีความสามารถหลายอย่าง ทั้งแทงหยวกและนักเชิดหุ่นกระบอกมาก่อน มีความสามารถในการทำหุ่น เมื่อปั้นปูนจึงนำลักษณะเด่นนี้มาใช้ในการปั้นปูนสด จนเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง คือ ใบหน้าตัวละครจะอ่อนหวานเหมือนตัวหุ่น สำหรับหน้าบันซุ้ม ประตูอุโบสถวัดพลับพลาชัยปั้นเป็นเรื่องราวเกียรติ ทั้งสี่ซุ้มตอน “หนุมานเข้าห้องนางวารินทร์” ภาพหนุมานโอบโอบนางวารินทร์ในถ้ำเขาอังกาศ

สิ่งขรทำทางอ่อนช้อยอย่างละครตอน “วิรุญจำบังหลบหนุมาน” ภาพวิรุญจำบังหลบซ่อน อยู่ในพองน้ำขนาดใหญ่ หนุมานโผลงจับตัววิรุญจำบัง พื้นหลังเป็นลวดลายกระหนกก้านขด ม้วนตอน “พระรามรบกับมังกรกัณฐ์” นายแป้วปั้นภาพจับอย่างโชนละคร เท้าซ้าย พระรามเหยียบเหนือเข่ามังกรกัณฐ์ เท้าขวายกสูง ขณะที่หนุมานกำลังกั้มดูศัรยะมังกรกัณฐ์ ถูกศรพระรามตัดขาดตอน “ศึกทศกัณฐ์ ครั้งที่ 5” ภาพพระรามรับกับทศกัณฐ์ที่ยกทัพใหญ่มาครั้งที่ 5 หมายถึงสังหารพระราม พระลักษณะให้จงได้

จากตัวอย่างการให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีที่น่าเสนอเป็นแผ่นป้ายเป็นการบอก ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อเรื่องวรรณคดี ชื่อตอนหรือเหตุการณ์ และเขียนอธิบายรายละเอียดเนื้อเรื่องด้วยความเรียงร้อยแก้วทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย ซึ่งนักท่องเที่ยงที่สนใจอ่านข้อความจากแผ่นป้ายมีความ คิดเห็นตรงกันว่าลักษณะดังกล่าวน่าสนใจและทำให้นักท่องเที่ยงได้รับความรู้ เข้าใจงานศิลปกรรม มากขึ้น (วิทยา ศรีวิเศษ, สัมภาษณ์ 23 พฤศจิกายน 2565)

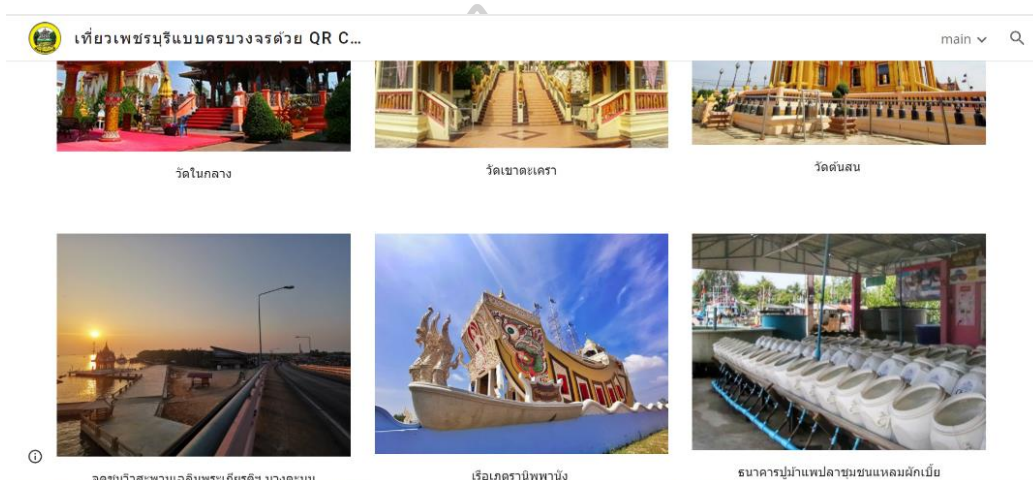
2.2) คิวอาร์โค้ด (QR Code) ให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีที่น่าเสนอผ่านผลงาน ศิลปกรรม

การให้ความรู้เกี่ยวกับผลงานศิลปกรรมที่ผู้วิจัยพบอีกลักษณะหนึ่งคือแสดงเป็นคิวอาร์โค้ด (QR Code) ซึ่งเป็นช่องทางการให้ข้อมูลรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมมากในปัจจุบันและพบตาม แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานของครูปิน อินฟ้าแสงที่ติดตั้งไว้ที่หน้าพระ วิหารพระคันธารราษฎร์ วัดพิบปลาศัย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 525 แผ่นป้ายให้ข้อมูลผลงานครูปิน อินฟ้าแสงด้วยคิวอาร์โค้ดที่วัดพิบปลาศัย

การให้ความรู้ด้วยคิวอาร์โคดที่ผู้วิจัยนำมาเป็นตัวอย่างประกอบการอธิบายคือ คิวอาร์โคดของ “โครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร” ดำเนินการโดยหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลังประจำจังหวัดเพชรบุรี ร่วมกับการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี การดำเนินการโครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร คือติดตั้งคิวอาร์โคด (QR Code) ในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จังหวัดเพชรบุรี ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวการเกษตร ฯลฯ รวมแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 70 แห่ง ตัวอย่างดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 526 แหล่งท่องเที่ยวจากโครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร (ที่มา <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TNSOC6102210010090>)

คิวอาร์โคดของโครงการจะติดตั้งไว้เป็นแผ่นป้ายภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เมื่อนักท่องเที่ยวสแกนคิวอาร์โคดเข้าไปดูข้อมูลที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีข้อมูลเกี่ยวข่าวสารกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ รวมทั้งแผนที่การเดินทางและแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่บริเวณใกล้เคียง รวมทั้งข้อมูล “ประวัติแหล่งท่องเที่ยว” มีรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติของแหล่งท่องเที่ยว ความน่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีจะมีข้อมูลเกี่ยวกับบรรณคดีที่ช่างนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 527 ข้อมูลของโบสถ์ไม้สักวัดกุฎิ ในคิวอาร์โค้ด

(ที่มา <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TNSOC6102210010090>)

ตัวอย่างข้อความในคิวอาร์โค้ดที่แสดงข้อมูล “โบสถ์ไม้สักวัดกุฎิ” คือ

“วัดกุฎิ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลบางเค็ม อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี เป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 มีความโดดเด่นที่อุโบสถไม้สักทั้งหลัง ฐานอุโบสถก่อปูน ผนังด้านนอกแกะสลักแบบลอยตัวต่อเนื่องตลอดฝาผนัง แต่ละแผงแกะสลักเรื่องราวชาดกในตอนต่าง ๆ ได้แก่ มหาชาติชาดก 13 กัณฑ์ ทศชาติชาดก ตอนพระจันทกุมาร พระพรหมนาล พระเตมีย์ใบ้ พระภริทัต พระเนมิราช และสุวรรณสาม แล้วยังได้สลักเรื่องไขอ้อไว้ด้วย”

ภาพที่ 528 ข้อมูลของวัดมหาธาตุวรวิหาร ในคิวอาร์โค้ด

(ที่มา <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TNSOC6102210010090>)

ตัวอย่างข้อความในคิวอาร์โค้ด (QR Code) ที่แสดงข้อมูล “วัดมหาธาตุ” คือ

“พระวิหารหลวง สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย รัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275 - 2301) ภายในพระวิหารหลวงมีพระพุทธรูปที่สำคัญ คือ พระพุทธรูปประธานทรงราชาภรณ์ นอกจากนี้ ยังมี หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ วัดมหาธาตุ เป็นพุทธรูปปรางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 8 นิ้ว หัตถ์ซ้ายถือพัด ชาวบ้านเรียกว่า หลวงพ่อวัดมหาธาตุ ภายในพระวิหารหลวงผนังทุกด้านมีจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม ทั้งภาพชาดก และเทพชุมนุมที่หน้าบันประดับด้วยลายปูนปั้น รูปพระนารายณ์ทรงครุฑขยุดนาค มีพญาวานรแบกครุฑอยู่อีกชั้นหนึ่ง ผนังหลังเป็นลายกนก ก้านชดออกช่อลายหางโต เป็นรูปครุฑ นาค ยักษ์ ฯลฯ”

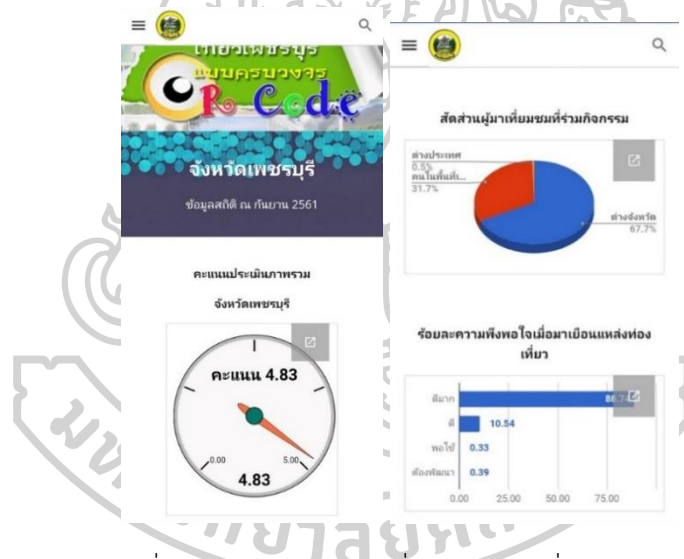
ภาพที่ 529 ข้อมูลของเรือเกตรานิพพานัง วัดนอกปากทะเล และวัดเขาย้อย ในคิวอาร์โค้ด (ที่มา <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TNSOC6102210010090>)

ตัวอย่างข้อมูลในคิวอาร์โค้ดที่ “เรือเกตรานิพพานัง” วัดนอกปากทะเล ให้ข้อมูลว่า

“วิหารเกตรานิพพานัง เป็นสถาปัตยกรรมที่รวบรวมศิลปหลากหลายแขนงไว้ด้วยกัน ทั้งงานปูนปั้นที่โดดเด่น เช่น อรุณเทพบุตร และพระกาล ด้านหน้า วิหาร ด้านข้างมีลวดลายตามังกร ที่ผสมผสานศิลปะไทยและจีนไว้ด้วยกัน ส่วนหน้าต่างเป็นงานแกะสลักไม้ตะเคียน และเมื่อเข้ามาภายในจะพบภาพเขียนลายรดน้ำ ลงรักปิดทอง ประดับอยู่ทั่วผนังวิหาร ชมความวิจิตรงดงาม ของพระพุทธรูปสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และพระอุปัชฌาย์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ ขณะที่บริเวณรอบวิหาร รายล้อมด้วยประติมากรรมปูนปั้นตัวละครจากวรรณกรรมเรื่องสังข์ทอง และเอกลักษณ์คือการนำพังงาหรือพวงมาลัยเรือ ใบพัด รวมถึงเสากระโดง มาตกแต่ง เพื่อให้เหมือนกับเรือสำเภาจริง ๆ”

ตัวอย่างการให้ข้อมูลเกี่ยวกับบรรณคดีที่นำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ปรากฏในคิวอาร์โคดเป็นข้อมูลคร่าว ๆ คือบอกเพียงชื่อเรื่องบรรณคดี ชื่อตอนหรือเหตุการณ์เช่นเดียวกันกับการบรรยายของมัลติมีเดีย ซึ่งการให้ข้อมูลในลักษณะดังกล่าว ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้จัดทำคิวอาร์โคดน่าจะมีความคิดว่าการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวไม่ควรมียายละเอียดมากเกินไปเพราะจะทำให้ไม่น่าสนใจ และหากมีผู้สนใจศึกษาเป็นพิเศษสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมจากสื่อสังคมทั่วไปได้

นอกจากข้อมูลต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว รายละเอียดในคิวอาร์โคดของ “โครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร” ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จังหวัดเพชรบุรี จากข้อมูลที่ผู้วิจัยนำมานี้เป็นข้อมูลเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2561 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 530 แหล่งท่องเที่ยวจากโครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร (ที่มา <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TNSOC6102210010090>)

ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวใน “โครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร” คือ คะแนนประเมินภาพรวมได้ 4.53 (จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน) สัดส่วนผู้มาเที่ยวชมที่ร่วมกิจกรรมเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศร้อยละ 0.5 นักท่องเที่ยวที่เป็นคนในพื้นที่เพชรบุรีร้อยละ 31.7 และนักท่องเที่ยวที่เป็นคนต่างจังหวัดร้อยละ 67.7 ข้อมูล ข้อมูลร้อยละและความพึงพอใจเมื่อมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว คือ อยู่ในระดับดีมากร้อยละ 88.74 ระดับดี ร้อยละ 10.54 ระดับพอใช้ร้อยละ 0.33 และระดับต้องพัฒนา ร้อยละ 0.39 ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวประทับใจกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งหมายรวมถึง

กิจกรรมที่มีการให้ข้อมูลต่าง ๆ ด้วยระบบคิวอาร์โคดของโครงการสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวว่าการให้ข้อมูลลักษณะนี้ “สะดวกดี” และ “เดี๋ยวนี้ก็ต้องมีแบบนี้แหละ ใครสนใจก็เข้าไปดูได้ง่าย ประหยัดด้วย ไม่ต้องมายืนตากแดดอ่านกันอยู่” (วิทยา ศรีวิเศษ, สัมภาษณ์ 6 พฤษภาคม 2565)

ข้อมูลต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งที่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีโดยการบรรยายของมัคคุเทศก์ การให้ความรู้โดยแสดงไว้ที่แผ่นป้ายหรือด้วยวิธีการสแกนคิวอาร์โคด ล้วนสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นการให้ความรู้เฉพาะข้อมูลเบื้องต้นของวรรณคดีเรื่องที่น่ามาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมคือ ชื่อเรื่อง ชื่อตอนหรือเหตุการณ์ เนื้อหาคร่าว ๆ แต่นับว่าเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญที่จำเป็นต้องบอกแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบที่มาของผลงานศิลปกรรม

ข้อมูลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าการให้ความรู้เชิงวรรณคดีแก่นักท่องเที่ยว มีทั้งที่เป็นการนำเรื่องเล่าในศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมร่วมสมัยมานำเสนอในบริบทการท่องเที่ยว โดยเรื่องเล่าในศิลปกรรมเก่าแก่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธศาสนา ที่มีการศึกษาวิเคราะห์อยู่ก่อนแล้วทั้งจากนักประวัติศาสตร์ศิลปะ ประชาชนชาวบ้านและนักวิชาการท้องถิ่น อีกทั้งมีการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อสังคมต่าง ๆ สามารถสืบค้นได้ง่าย ขณะที่เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมร่วมสมัยที่พบนำมาให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คือเรื่องรามเกียรติ์ ที่มีมัคคุเทศก์เป็นผู้เล่าเรื่องให้นักท่องเที่ยวฟังคร่าว ๆ ว่าเป็นเรื่องเล่าใด เหตุการณ์ตอนใดและตัวละครใด อีกลักษณะหนึ่งคือนำข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้จากสื่อสังคมทั่วไปมาจัดทำเป็นแผ่นป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละครจัดวางไว้ประกอบผลงานศิลปกรรมเพื่อให้ผลงานศิลปกรรมมีความหมายชัดเจนมากขึ้น

สรุปได้ว่า การให้ความรู้เชิงวรรณคดีผ่านงานศิลปกรรมแก่นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเล่าทางพุทธศาสนา และวรรณคดีเรื่อง รามเกียรติ์ ซึ่งเรื่องเล่าดังกล่าวยังมีผลกับนักท่องเที่ยวคือ เรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกมีผลทางใจให้เกิดความรู้สึกว่าได้สัมผัสหรือได้รับสิ่งที่เป็นมงคล เรื่องรามเกียรติ์มีผลทางใจในลักษณะที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าได้มาเที่ยวชมสิ่งที่ “สูงค่า” เพราะเป็นงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์มาจากวรรณคดีราชสำนัก (หิรัญยากร พูลศักดิ์, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563)

อย่างไรก็ตามยังมีการนำเสนอเรื่องเล่าอื่น ๆ ในงานศิลปกรรม คือนอกจากเรื่องเล่าพุทธประวัติและรามเกียรติ์แล้วยังมีเรื่องเล่าตามกระแสนิยมเรื่องอื่น เช่น เรื่องเล่าทางสังคมการเมือง

เรื่องเล่าประวัติสถานที่ ฯลฯ เรื่องเล่าเหล่านี้นำเสนอให้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่สนใจเรื่องเฉพาะท้องถิ่นเท่านั้น (วิทยา ศรีวิเศษ, สัมภาษณ์ 6 พฤษภาคม 2565) ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว้าว “มาถึงเพชรจริง ๆ” (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563) เรื่องเล่าที่นำเสนอผ่านงานศิลปกรรมดังกล่าวจึงช่วยสร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวในลักษณะที่เป็นเรื่องเล่าที่แสดงความเฉพาะถิ่นแตกต่างจากที่อื่น ช่วยทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าได้ท่องเที่ยวเมืองเพชรอย่างแท้จริง

4.1.1.2 การให้ความรู้เชิงวรรณคดีผ่านงานศิลปกรรมแก่นักเรียน นักศึกษา

“วรรณคดี” เป็นองค์ความรู้หนึ่งของสาขาวิชาภาษาไทย การเรียนรู้วรรณคดีโดยการนำนักเรียนนักศึกษาชมผลงานศิลปกรรมเป็นวิธีการเรียนรู้หนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นคุณค่าของวรรณคดีได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ของครูดวงพร มหากลั่น ที่โรงเรียนเทศบาล 3 ชุมชนวัดจันทราสมิการจัดการเรียนการสอนโดยทำเป็นโครงการวิชาภาษาไทยให้นักเรียนเรียนรู้วรรณคดีผ่านงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี ดังที่ครูดวงพรอธิบายว่า

“เคยทำโครงการภาษาไทยในเรื่องเกี่ยวกับวิชาภาษาไทยเรื่อง “รามเกียรติ์พาเพลินบนถนนราชดำเนิน เมืองเพชร” ให้เด็ก ๆ ไปดูรามเกียรติ์ที่เขาปั้น คือเด็ก ๆ ไม่รู้จักแต่ละตอนที่แสดงท่าทางว่าตอนไหน มันจะมีป้ายติดไว้ไปอ่านดูที่ป้าย เด็กก็จะรู้ว่าเป็นตอนไหน เหตุการณ์เป็นยังไงจากนั้นก็ไปศึกษาต่อว่าพระราม พระลักษมณ์คือใคร นางส่ามนักขาชื่อใคร เด็กก็จะมีความรู้จากรามเกียรติ์มากขึ้น รู้แต่ละตอนมากขึ้น ครูเดินพาไปดูเลย เรื่องราวในวรรณคดีที่เขาได้ ก็รู้จักปูนปั้นด้วย พาไปดูบ้านครุทองรุ่งเกี่ยวกับวรรณคดีที่บ้านช่างก็มีเยอะเขามีโครงการสืบสานภูมิปัญญาก็เชื่อมโยงกันที่วัดมหาธาตุฯ พาเด็กไปเรียนนิราศเมืองเพชร มีพระอภัยมณี ต้องเล่าให้เด็กฟัง เด็กน่าจะสอนแบบในวรรณคดียกเด็กวัยนี้ต้องเล่าเรื่องให้ฟัง ซึ่ที่ตัวไหนเป็นตัวอะไร เข้าใจง่าย”

(ดวงพร มหากลั่น, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2565)

สำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา คือรายวิชาวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี ของผู้ช่วยศาสตราจารย์แสนประเสริฐ ปานเนียม ที่นำนักศึกษาไปเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นจากงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี เช่น งานจิตรกรรมฝาผนังที่วัดเกาะ ดังที่นายสหรัฐ ลีลาจิตต์เจริญ นักศึกษาที่เคยเรียนในรายวิชาดังกล่าวเล่าให้ฟังว่า “วิชาของอาจารย์แสนเคยพาไปลงพื้นที่ในวัดเกาะได้ไปดูงานจิตรกรรมในวัดอาจารย์ก็เล่าวรรณกรรมให้ฟังว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร พอไปดูที่จริงได้ความรู้ดีมาก ๆ เห็นเป็นภาพเลยเข้าใจง่ายขึ้นมาก ในวิชาวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีเรียนก็ได้รู้

เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ถ้าไม่ได้เรียนวิชานี้ก็ไม่ว่าประวัติความเป็นมาเป็นยังไง” (สทรรัฐ ลีลาจิตต์เจริญ, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2565)

ตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีผ่านงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี แสดงให้เห็นบทบาทของศิลปกรรมที่เพชรบุรีว่าสามารถนำมาเป็นสื่อการสอนวรรณคดีในรายวิชาภาษาไทยได้ทั้งกับผู้เรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับและนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมดังกล่าวมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเข้าใจวรรณคดีง่ายขึ้น

4.1.2 การให้ความรู้เชิงศิลปะ โดยใช้ข้อมูลวรรณคดี

การให้ความรู้เชิงศิลปะโดยใช้ข้อมูลวรรณคดีแก่นักศึกษาสาขาวิชาศิลปะ มีทั้งที่เป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาตามหลักสูตรวิชาชีพต่าง ดังกรณีต่อไปนี้

การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ของครูรัฐพล จีระดำรงธัญญา ที่โรงเรียนเทศบาล 3 ชุมชนวัดจันทราส ครูรัฐพลหรือครูตั้มสอนวิชาศิลปะโดยการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้ที่มีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งการสอนดังกล่าวครูรัฐพลให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีที่ปรากฏในงานศิลปกรรมประกอบการอธิบายเนื้อหาวิชาศิลปะ เพราะครูรัฐพลมีความเห็นว่าวรรณคดีมีความสำคัญมากที่นักเรียนต้องรู้ว่างานแต่ละชิ้นนำเสนอวรรณคดีเรื่องอะไร ดังที่ครูรัฐพลอธิบายว่า

“ผมจะมีกิจกรรมเด็กในชุมชนทำเป็น “ทัศนศิลป์ทัศนศึกษา” พาเด็กไปดูแหล่งการเรียนรู้หอศิลป์ในเพชรบุรี ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด กิจกรรมไปตามวัด ที่วัดช้อยดูงานปูนปั้น ดูปูนปั้นรอบ ๆ มีเรื่องมหาชน ตอนนั้นกำลังทำกันอยู่เลย คือเราต้องรู้วรรณคดีสำคัญมาก ๆ เป็นส่วนหนึ่งที่ต้องรู้เลย แต่ผมอาจจะไม่รู้ลึก ตอนนั้นมีช่างธานีนทร์ไปด้วย ช่างธานีนทร์ก็เล่ารายละเอียดว่าเป็นวรรณคดีเรื่องอะไรตอนไหนยังไง ให้เด็ก ๆ ฟัง แกจะพูดถึงว่าเป็นตอนใด ๆ ส่วนเราก็อธิบายตัวพระ ตัวนาง ต้องมีคนทราูเรื่องนี้โดยเฉพาะ”

(รัฐพล จีระดำรงธัญญา, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2565)

ภาพที่ 531 การดูงานปูนปั้นรามเกียรติ์ที่ถนนราชดำเนินและวัดใหญ่ฯ ของนักศึกษาวิทยาลัยในวัง

อีกกรณีหนึ่งคือ การให้ความรู้วรรณคดีผ่านงานศิลปกรรมของหลักสูตรการเรียนวิชาซีพช่าง เช่นที่ศูนย์กาญจนานิกเชก วิทยาลัยในวัง นำนักศึกษาหมู่ช่างปั้น (งานประติมากรรมไทย) รุ่นที่ 26 หลักสูตร 800 ชั่วโมง ศึกษาเรียนรู้งานประติมากรรมไทยที่จังหวัดเพชรบุรี วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2565 การศึกษาครั้งนี้ช่างพงศธร รอดจากทุกข์ซึ่งทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนวิชาช่างปั้น ที่ศูนย์กาญจนานิกเชก วิทยาลัยในวังและเป็นผู้นำทัศนศึกษาให้ข้อมูลว่า “นอกจากจะเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปกรรมปูนปั้นแล้วยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราว “วรรณคดี” ที่ช่างใช้ปั้นคือ ศึกษาพุทธประวัติที่ จิตรกรรมฝาผนัง วัดเกาะ ศึกษาศิลปกรรมปูนปั้นรามเกียรติ์ที่ถนน คลองบัว” และยังสามารถอธิบายที่มา ความสำคัญของการเรียนรู้ลักษณะดังกล่าวว่า

“จริง ๆ มีตั้งแต่ปี 2561 หลักสูตรระยะยาว 800 ชั่วโมง ศึกษาดูงานที่เพชรบุรี เพื่อดูงาน ของเพชรฯ ที่เป็นงานปูนปั้นสด งานที่เพชรฯ ก่อนช่างสมบูรณ์ ดูเรื่องรามเกียรติ์ ตั้งแต่ต้น จนจบ ได้ดูงานลอยตัว ได้ดูพระ นาง ลิง ยักษ์ เราจะเห็นภาพมากขึ้น เพื่อเป็นแรงบันดาลใจ ส่วนที่ไปคือไปวัดใหญ่ อ.ทองร่วง ถนนคนเดิน (ถนนราชดำเนิน) หาศิลปินแห่งชาติเพื่อ เป็นแรงบันดาลใจ มีเรื่องเล่าของช่างในยุคแรก ๆ ว่าเขาทำกันอย่างไร ช่างยุคก่อนเป็น อย่งไร วัดใหญ่ฯ ดูงานในภาพจะได้เข้าใจว่าถ้าจะเอามาสร้างเป็นงานตัวเองทำอย่างไร”

(พงศธร รอดจากทุกข์, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2565)

ภาพที่ 532 การดูงานที่บ้านช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์และบ้านช่างบาทยัน รอดจากทุกข์

ช่างพงศธรอธิบายวิธีการศึกษารรณคดีและงานศิลปกรรมว่า

“ดูรามเกียรติ์จะรู้ว่าช่างนำตอนไหนมาถ่ายทอดอย่างไร ตอนไหนบ้าง ช่างเอามาทำอย่างไรให้เป็นของตัวเอง ผมพานักศึกษาไปดูแค่ 1 วันเลยดูไม่ได้มาก เข้าไปเย็นกลับขอรถวิทยาลัยไป บางปีพาไปช่วงงานพระนครคีรีให้นักศึกษาดูตอนปั้นใกล้เสร็จแล้ว ที่งานพระนครคีรีเพื่อเป็นแรงบันดาลใจ แต่ละปีไม่เหมือนกันแล้วแต่ช่างจะพร้อมไม่พร้อม บางปีดูช่างอย่างเดียว ดูบ้านช่าง ถ้ามช่าง เพื่อให้เห็นพื้นที่การทำงาน เขาเรียนเพื่อไปเป็นช่างต่อในอนาคตจะได้เห็นภาพการทำงาน ให้ความรู้ช่วงแรก จะอธิบายก่อนว่ามีประเภทอะไรบ้าง นูนต่ำ ลอยตัว แต่ละลักษณะอย่างไร อธิบายเทคนิค เรื่องราวพระนารายณ์ บอกลักษณะลิงที่มาช่วย บอกสตอรี่ บอกพระนารายณ์ในลักษณะของเทวรูป อย่างภาพจับแบ่งเป็น พาหนะ รัก รูปภาพจับพาหนะเป็นอย่างไร รักเป็นอย่างไร เส้นสอดประสานกัน รับกัน รูปเส้นขัดแย้ง มีอันไปแตะมีอันนี้ ดูงานปั้นได้หลายอย่าง อย่างบางคนไม่เข้าใจ “รัก” ใช้เส้น “ต่อสู้อัน” ก็ดูไม่ประสานรับกัน อย่างพาหนะครุฑตัวเล็กไปเหยียบไม่ได้ เพื่อให้เห็นข้อดี ข้อด้อยแต่ละที่ เพื่อเขาไปปรับใช้ได้ เพราะช่างเขามีหลายแบบ หลายคน”

(พงศธร รอดจากทุกข์, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2565)

อีกทั้งยังบอกลักษณะเด่นของเรื่องรามเกียรติ์ที่สัมพันธ์กับการนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมว่า

“อย่างรามเกียรติ์เป็นวรรณคดีเรื่องหนึ่งที่ใช้ศิลปะไทยเยอะสุด ไม่ว่าจะหน้าบ้าน แฝงในเรื่องเทวรูปต่าง ๆ มีเรื่องของแนวคิด แรงคิดในแต่ละตอน ค่อนข้างครอบคลุมได้เยอะ (เรื่อง) ค่อนข้างยาว (ศิลปะไทย) หลัก ๆ มี กนก นารี กระบี่ คช อย่างเรื่องรามเกียรติ์ ครบทั้งหมด ยักษ์ ลิง อยู่ในหมวดนี้ค่อนข้างเยอะ อย่างเนื้อหารวมคดีอื่นไม่ค่อยมี ที่อื่นคือโบราณสถาน วัดใหญ่ ดูพระพุทธรูป ลวดลาย อย่างวัดใหญ่ฯ สมบูรณ์ เป็น

กลางที่สุด งานจิตรกรรมไทยค่อนข้างมีครบ งานจิตรกรรมไทยดูเพื่อให้เข้าใจ เอาไปสร้างเองได้ ต้องอธิบายให้นักศึกษาฟัง เพื่อนำมาใช้ได้ถูกต้อง ที่วัดใหญ่ๆ มีลายเสาศา เปรียบเหมือนผ้าคลุมเสาศา มีสิ่งบ้าง มีลายทอผ้า จิตรกรรมฝาผนัง เขาเรียกเทพชุมนุม รูปแบบสมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นเทวดาต่าง ๆ เป็นชั้น นกสิทธี วิทยากร ครูท เทพ ลำดับชั้นของเทพต่าง ๆ แต่หลัก ๆ งานปั้นไปเจาะที่พระประธาน ฐานพระ งานเชิงประติมากรรม บานประตูแกะไม้กึ่งงานปูนสูง ผูกลาย ช่างจะผูกลาย มีวิธีการแก้ไขอย่างไรในแต่ละชุด เป็นของช่างเพชรบุรีโดยตรงที่อิงกับธรรมชาติมาก ใบพลิกเปลี่ยนเป็นลายอย่างไร เพราะรัตนโกสินทร์จะประดิษฐ์ไปแล้ว”

(พงศกร รอดจากทุกข์, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2565)

จากคำสัมภาษณ์ของช่างพงศกรในฐานะอาจารย์สอนวิชาช่างปั้นแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับศิลปกรรมที่นำเสนอวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ว่าสามารถใช้เป็นต้นแบบเพื่อสอนผู้เรียนได้ครบถ้วน อีกทั้งแสดงให้เห็นการให้คุณค่ากับครูช่างเมืองเพชรคือ ครูช่างทองร่วง ที่สามารถบอกเล่าหรือถ่ายทอดแนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเพื่อเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียนได้ ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่าและความภาคภูมิใจในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีว่ามี “คุณค่า” มากและผู้เรียนวิชาช่างปั้นควรมาเรียนรู้จากช่างเมืองเพชรและผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี

การเรียนรู้งานศิลปกรรมโดยใช้ข้อมูลวรรณคดีอีกลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจคือ การเรียนรู้จากระบบการศึกษาที่เป็นการเรียนรู้ในสาขาวิชาศิลปะด้วยเช่นกัน คือการถ่ายทอดความรู้ของช่างเพชรบุรีให้กับเยาวชนที่สนใจศึกษาเรียนรู้การสร้างงานศิลปกรรมด้วยความสมัครใจของตนเอง เช่นกรณีของช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์

ช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์ เปิดสอนเด็กที่สนใจเรียนรู้งานจิตรกรรมเมืองเพชรที่ “บ้านหิรัญยากร”¹⁸⁶ โดยไม่คิดค่าสอน ตั้งแต่ปีพ.ศ.2550 จนถึงประมาณปี พ.ศ.2560 ช่างหิรัญยากรหยุดสอนเนื่องจากตัดสินใจอุปสมบทที่วัดพรหมวิหาร อ.เมืองเพชรบุรี เป็นเวลา 1 พรรษา โดยการสอนของช่างหิรัญยากรมีวิธีการคือ สอนหลักการเบื้องต้นแล้วจึงฝึกปฏิบัติที่บ้านของช่างและให้เด็กได้เรียนรู้จากแหล่งโบราณสถานสำคัญคือที่วัดเกาะ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นต้น (หิรัญยากร พูลศักดิ์, สัมภาษณ์ 1 กันยายน 2563) รายละเอียดการสอนดังกล่าวช่างหิรัญยากร ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ในรายการ “ที่นี่บ้านเรา: ลายไทยเมืองเพชร” ออกอากาศเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2560 ทางไทยพีบีเอส เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะของช่างว่า “ถ้าเราไปได้ศึกษาจริง ๆ เนี่ย ในรูปแบบหรือ

¹⁸⁶ เป็นที่อยู่อาศัยของช่างหิรัญยากรและเปิดให้นักศึกษาหรือผู้สนใจศึกษางานศิลปกรรมเข้าชมงานที่บ้านพักได้

กระบวนการของช่างโบราณ เหมือนจะให้เห็นช่างเขาถ่ายทอด เขานั่งเขียนเหมือนที่เขียนเนี่ย แต่เขาไม่อยู่แล้ว แต่เราได้สัมผัสด้วยจิตวิญญาณ แบบเราเห็น พี่เกิดตรงนั้นเลยอยากให้น้อง ๆ เขาได้ไปสัมผัส ได้เข้าใจว่าจิตรกรรมไทยมันคืออะไร” อีกทั้งช่างหิรัญยากรยังได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยเพิ่มเติมว่า “ทุกที่มีเรื่องหมดแหละ เราต้องรู้สี สำคัญมาก ถ้าไม่รู้จักว่าเป็นเรื่องอะไร โหนเป็นพุทธประวัติ ไตรภูมิ ตรงโหนเป็นรามเกียรติ์ ก็จะได้เอามาทำต่อได้ถูก” (หิรัญยากร พูลศักดิ์, สัมภาษณ์ 1 กันยายน 2563)

ข้อมูลเกี่ยวกับการสอนวิชาศิลปะที่กล่าวมาเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับบรรณคดีแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบรรณคดีกับงานศิลปกรรมว่าการทำงานเข้าใจหรือรู้จักบรรณคดีที่นำเสนอไว้ในงานศิลปกรรมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งสำหรับผู้เรียนศิลปะต้องศึกษาไปพร้อม ๆ กับการศึกษาเนื้อหาวิชาศิลปะเพื่อจะได้นำมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม

การให้ความรู้เชิงบรรณคดีแก่นักเรียน นักศึกษามีทั้งศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมร่วมสมัยเช่นเดียวกับการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เรื่องเล่าในศิลปกรรมเก่าแก่ที่ผู้เรียนวิชาศิลปะให้ความสำคัญคือ เรื่องเล่าพุทธประวัติ เรื่องเล่าในศิลปกรรมร่วมสมัยคือรามเกียรติ์ ลักษณะการนำเรื่องเล่ามาใช้ในการเรียนรู้ศิลปะและวิชาภาษาไทยจะเฉพาะเจาะจงมากกว่าการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าลักษณะของเรื่องเล่าพุทธศาสนาและเรื่องรามเกียรติ์นับว่าเป็นเรื่องเล่าต้นแบบของการเรียนรู้งานศิลปกรรม ประเด็นดังกล่าวนี้จึงชี้ให้เห็นว่าเรื่องเล่าพุทธศาสนาและเรื่องรามเกียรติ์ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมเป็นเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับวิชาศิลปกรรมในลักษณะที่เป็นขนบการเรียนรู้วิชาศิลปกรรม และอาจกล่าวได้ว่าผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีทั้งที่เป็นศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมร่วมสมัย โดยเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังที่นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติและศิลปกรรมปูนปั้นเรื่องรามเกียรติ์ที่เพชรบุรีนับเป็น “ผลงานชั้นครู” ที่ผู้เรียนวิชาศิลปะควรศึกษาเรียนรู้

ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีบทบาทสำคัญประการแรกคือ “การให้ความรู้” เนื่องจากการถ่ายทอดบรรณคดีทั้งแบบลายลักษณ์และมุขปาฐะมานำเสนอใหม่ในลักษณะของงานจิตรกรรมงานประติมากรรมและงานแกะสลักไม่เป็นการเปลี่ยนแปลงสื่อให้ถ่ายทอดสารออกมาในลักษณะที่เป็น “รูปธรรม” มากขึ้น ทำให้เกิดความน่าสนใจและรับสารง่ายขึ้น

กล่าวโดยสรุป การให้ความรู้เกี่ยวกับบรรณคดีที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมแก่นักท่องเที่ยวมีผลให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและจดจำผลงานศิลปกรรมง่ายขึ้น ดังที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการได้รับความรู้ทางบรรณคดีระหว่างการท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวทุกคนประทับใจและมี

ความเห็นว่าเป็นผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์โดยช่างเพชรบุรีมีคุณค่าในลักษณะที่ช่วยทำให้เข้าใจวรรณคดีได้ (วิทยา ศรีวิเศษ, สัมภาษณ์ 23 พฤศจิกายน 2565) ในขณะที่การสอนให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาทั้งที่เป็นสถานศึกษาในเขตจังหวัดเพชรบุรีและที่อื่น นับว่าเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง เพราะจากข้อมูลของนักศึกษาที่มาทัศนศึกษาดูงานมีข้อความที่แสดงให้เห็นถึงความประทับใจแหล่งท่องเที่ยวในเพชรบุรีและกล่าวว่าหากมีโอกาสจะพาครอบครัวมาเที่ยวชมศิลปกรรมที่เพชรบุรี (พงศธร รอดจากทุกข์, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2565) ลักษณะเช่นนี้จึงแสดงให้เห็นว่าบทบาทการให้ความรู้เชิงวรรณคดีสัมพันธ์กับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีด้วยเช่นกัน

4.2 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงสังคมและการเมือง

บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงสังคมและการเมือง มีทั้งที่เป็นการบันทึกและแสดงความคิดเห็นของช่างโดยตรงและโดยอ้อมเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองผ่านงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ดังต่อไปนี้

4.2.1 การบันทึกและแสดงความคิดเห็นโดยตรงเกี่ยวกับสังคมการเมืองผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับสังคมและการเมืองในงานศิลปกรรม

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีลักษณะของการบันทึกและแสดงความคิดเห็นโดยตรงเกี่ยวกับสังคมการเมืองผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับสังคมและการเมืองในงานศิลปกรรม ดังที่ผู้วิจัยกล่าวถึงในบทที่ 3 หัวข้อ 3.2.5 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี น่าสนใจว่าการแสดงความคิดเห็นของช่างผ่านงานศิลปกรรมดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์สำคัญหนึ่งที่มีผลกับการสร้างสรรค์งานของช่างเพชรบุรีคือ การสร้างสรรค์ผลงานรูปนักรบเมืองแบกฐานพระของช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ เมื่อปีพ.ศ.2518 เป็น “ข่าว” ได้รับความสนใจจากคนทั่วไปและมีส่วนช่วยเผยแพร่ชื่อเสียงของช่างเมืองเพชรได้อีกทางหนึ่ง ดังที่ยังคงมีข่าวเกี่ยวกับผลงานของช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ ในสื่อต่าง ๆ เช่น ข่าวจาก MIX MAGAZINE (เผยแพร่เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560) ดังภาพต่อไปนี้

MIX MAGAZINE BE SMART IN EVERYTHING

Home > The Artist

อาจารย์ทองรุ่ง เอมโฆษฐ

Editor | the artist | 123 | 04-04-2017 15:02

เวลาเราไปวัดที่มีชื่อเสียงถ้าลองสังเกตดี ๆ จะเห็น ศิลปะปูนปั้นตามวัดมากมาย สิ่งเหล่านั้นส่วนมาจาก ศิลปะปูนปั้นที่มีเทคนิคอันสูงเหนือทั้งสิ้น อาจารย์ทอง รุ่ง เอมโฆษฐ คือคนหนึ่งที่เรียนรู้และสืบทอดวิชาปูน บันดั้งเดิมของช่างเมืองเพชร มีผลงานปูนปั้นที่คู่ประจักษ์ ชุมชนต่าง ศาลาการเปรียญและพระอุโบสถ อาทิ วัด มหาธาตุวรวิหาร, วัดพลับพลาชัย ออกแบบฐานพระ ประฐาน พระพุทธชินราช ทำลวดลายของโบสถ์และ เจดีย์วัดกลางบางแก้ว อำเภอแคว้นชัยบุรี จังหวัด นครปฐม

แม้ไม่ได้เรียนจบจากมหาวิทยาลัย แต่ฝีมือปูนปั้นนั้น เขาซึ้งเชิงครูเมืงหลวงเป็นที่ประจักษ์ได้รับรางวัลกา รันตีเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ (ประติมากรรม- ปูนปั้นปูนปั้น) พ.ศ.2554 ทำให้ชุดสำราญสื่อสองวง ด้านงานช่างปูนปั้นมากจะทำโรตารีเทียมดีง

ภาพที่ 533 ชาวเกี่ยวกับช่างทองรุ่ง เอมโฆษฐ (ที่มา <https://www.mixmagazine.in.th/>)

ข่าวจาก Mix MAGAZINE มีข้อความส่วนหนึ่งในข่าวกล่าวถึงการสร้างสรรค์งานปูนปั้น นักการเมืองแบกฐานพระ ที่วัดมหาธาตุวรวิหารว่า

“แม้งานปูนปั้นแนวประเพณีของอาจารย์ทองรุ่งจะมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับยอมรับ แต่มันยังไม่พอสำหรับท่าน ในช่วงปี 2518 หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรีด้วยเสียงในสภาแค่ 18 เสียง เป็นรัฐบาลที่มีจัดทำโครงการต่าง ๆ สู้ชนบท มากมาย เมื่อเป็นเช่นนี้อาจารย์ทองรุ่งจึงเกิดไอเดียอย่างหนึ่งที่สมัยนั้นไม่เคยมีใครทำมาก่อน¹⁸⁷ คือปั้นหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช แบกฐานพระเพื่อให้คนจดจำและศึกษาสิ่งที่ ท่านทำ ตรงนี้เองสร้างกระแสฮือฮาของยุคนั้นมากพอสมควร”

(MIX MAGAZINE, 2565)

อีกทั้ง ข้อความในข่าวยังนำเสนอบทสัมภาษณ์ของช่างทองรุ่งเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงาน ที่เป็นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเรื่องอื่น ๆ ว่า

“ในปีที่จัดครบรอบ 25 ปี 14 ตุลาคม 2516 มีนักข่าวมาถามผมว่าจะเอางานอะไรไปแสดง ผมตอบไปว่าผมจะปั้นเรื่องของอดีตรัฐมนตรีบิตัสสหรัฐอเมริกา บิล คลินตัน กับ โมนิก้า ลู วินสกี เจ้าหน้าที่ฝึกงานทำเนียบขาวที่มีความสัมพันธ์กันแบบลับ ๆ นักข่าวรอยเตอร์พอ ทราบข่าวว่าผมจะปั้นรูปนี้ก็ตามมาหาผมที่บ้านตั้งแต่เช้าเลย ในตอนนั้นผมปั้นตัวละครมี นักการเมืองไทยคุณสมศรี สุทรเวช, คุณชวน หลีกภัย, บิล คลินตัน และ โมนิก้า ลูวินสกี ซึ่งสมัยนั้นผมปั้นโดยที่ไม่มีรูปใครเลยสักคนอาศัยความจำจากการดูทางทีวี เหมือนโชคดีที่

¹⁸⁷ เน้นโดยผู้วิจัย

ผมปั่นคลินตันเหมือน ก็เลยมีการตีข่าวออกไปทั่วโลกจากงานปั่นในครั้งนั้น แนวคิดแบบนี้ ผมไม่อยากจะบอกว่าเราต้องรู้กระแสโลก แต่หลักสำคัญจริง ๆ ที่ผมทำต้องรู้กระแสธรรม เหตุ และผลต้องสอดคล้องกันเราไม่ต้องกลัวว่าเราลงทุนสร้างเหตุแห่งความดีงามแล้วผลที่ ออกมามันไม่ดีคงไม่ใช่ เพราะเหตุมันย่อมสมกับผลที่ออกมา หลักคิดอย่างนี้ถ่ายทอดกันมา รุ่นสู่รุ่น แต่ถามว่าทุกคนอยากเด่นอยากดังกันทั้งนั้น ถ้าคนอยากรวยขอให้เขาขยันแบบถูก วิธีก็สามารถรวยขึ้นมาได้ แต่การอยากมีชื่อเสียงให้คนยอมรับนับถืออาจทำได้ไม่เหมือนกัน สำหรับคนที่ไม่ได้สะสมปัญญามาก่อนหน้านั้นมันอาจไม่เกิดขึ้นก็ได้ ไม่ได้หมายความว่าเขาไม่มีปัญญาเพียงแต่เขาไม่ได้สะสมมันไว้ตั้งแต่แรก เมื่อนำมาใช้กับวิถีชีวิตของงานก็ทำให้ติดขัด เหมือนคนที่ไม่ได้ฝึกหัดมาก่อน”

(MIX MAGAZINE, 2565)

ข้อความข้างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์ผลงานที่มีการแสดงความคิดเห็นทาง สังคมการเมืองเป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจและ “ชาวคึกฤทธิ์ แบท ฐานพระ” เมื่อ 40 ปีที่ผ่านมายังคงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและหน่วยงานที่ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวใช้เป็นข้อมูลหนึ่งของการนำเสนอเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมที่ จังหวัดเพชรบุรี

น่าสนใจว่าการแสดงความคิดเห็นทางสังคมการเมืองผ่านงานศิลปกรรมของช่างทองร่วง นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมประเภทปูนปั้นที่เพชรบุรี เนื่องจาก ลักษณะการสร้างสรรค์ผลงานรูปแบบดังกล่าวได้รับความสนใจจากนักข่าวและเผยแพร่ข่าวผ่านสื่อ สารณะจนได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุฯ มากขึ้น ดังที่ช่างทองร่วงให้สัมภาษณ์ว่า “สมัยนั้น (ช่วงปี พ.ศ.2518) ที่ผมสร้างฐานพระทำเป็นคึกฤทธิ์นะ ดัง มาก นักข่าวมาสัมภาษณ์กันใหญ่ ใคร ๆ ก็มาดูกัน ใครถามผมก็ว่าท่านแบกรับภาระหนักใจ” (ทองร่วง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562) และดังที่ช่างซิวาลัยให้สัมภาษณ์ว่า “ผมคิดว่า (การสร้างฐาน พระของช่างทองร่วงในปีพ.ศ.2518) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญเลยนะ ทำให้คนสนใจปูนปั้นเมืองเพชรมาก ขึ้น ก่อนหน้านั้นก็จะรู้จักกันในกลุ่มคนเรียนศิลปะ พอเป็นข่าวใหญ่ก็รู้จักกันทั่วประเทศเลย พวก นักท่องเที่ยวใครต่อใครก็มาดูกัน” (ซิวาลัย สหัสสพาศน์, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2563)

ข้อมูลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเรื่องเล่าการเมืองเป็นจุดเปลี่ยน สำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่เพชรบุรี ในด้านที่ทำให้คนทั่วไปโดยเฉพาะในแวดวง สื่อสารมวลชนรู้จักและเผยแพร่ผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีในสื่อสาธารณะมากขึ้น

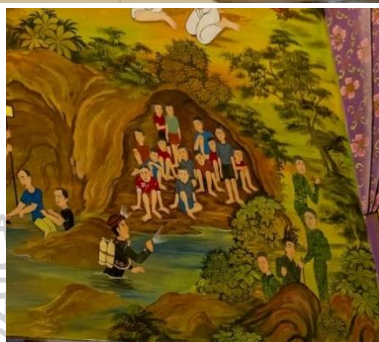
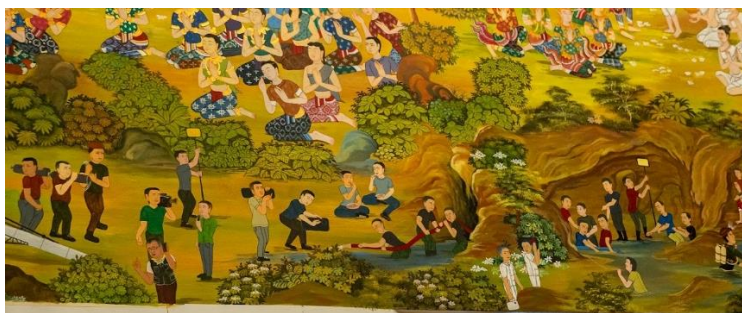
โดยสรุป การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเรื่องเล่าทางสังคมการเมืองที่เป็นการแสดงความคิดเห็นโดยตรง เป็นการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม เป็นการระบุเหตุการณ์จริง บุคคลจริงที่มีบทบาทในสังคมและการเมืองเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้มาชมผลงานว่าผลงานศิลปกรรมดังกล่าวสร้างสรรค์ขึ้นตรงกับช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ใด ทั้งยังเป็นการแสดงความคิดเห็นทางสังคมการเมืองผ่านงานศิลปกรรมในลักษณะที่นำเหตุการณ์ทางสังคมและการเมืองมานำเสนอให้สัมพันธ์กับพุทธศาสนาเพื่ออธิบายเหตุการณ์ในทางที่สร้างสรรค์ ดังที่ช่างทอรวงอธิบายผลงานปูนปั้นนักรบเมืองที่ฐานพระว่าหมายถึงการแบกรับหน้าที่ดูแลประเทศที่ควรได้รับความชื่นชมเหมือนกับที่มีตัวละครนักรบ นาค ครุฑแบกฐานพระพุทธรูป

4.2.2 การบันทึกเหตุการณ์หรือแสดงความคิดเห็นโดยอ้อมเกี่ยวกับสังคมการเมืองผ่านเรื่องเล่าอื่นในงานศิลปกรรม

การบันทึกเหตุการณ์หรือแสดงความคิดเห็นโดยอ้อมเกี่ยวกับสังคมการเมืองผ่านเรื่องเล่าอื่นในงานศิลปกรรม มีทั้งที่เป็นการแทรกในเรื่องเล่าอื่นและการแสดงความคิดเห็นผ่านสัญลักษณ์ กิริยาอาการของตัวละคร โดยผู้วิจัยนำเสนอเป็น 2 หัวข้อคือการบันทึกเหตุการณ์หรือแสดงความคิดเห็นทางสังคม และการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ดังนี้

4.2.2.1 การบันทึกเหตุการณ์หรือแสดงความคิดเห็นทางสังคมในงานศิลปกรรมโดยอ้อม

การบันทึกเหตุการณ์หรือแสดงความคิดเห็นทางสังคมผ่านงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีโดยอ้อมส่วนใหญ่เป็นการแทรกในเรื่องเล่าอื่นและเป็นการแสดงความคิดเห็นที่มีความหมายแฝงสัมพันธ์กับเรื่องเล่าหลักที่นำเสนอ การบันทึกเหตุการณ์ทางสังคม เช่น ศิลปกรรมพุทธประวัติที่วัดสมุทธารามแทรกเหตุการณ์เด็กติดถ้ำ สำหรับการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมผ่านผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี เช่น “หนุมานใส่หน้ากากอนามย์” ที่วัดเขาย้อย “ลิงปิดแมสก์ที่วัดท่าช้าง” และ “ตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์จับมือกัน” ที่วัดมณีเลื่อน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 534 ศิลปกรรมที่วัดสมุทธารามนำเสนอพุทธประวัติแทรกเหตุการณ์เด็กติดถ้ำ

จิตรกรรมพุทธประวัติที่ผนังด้านในพระอุโบสถ วัดสมุทธาราม มีภาพเหตุการณ์ต่อจากฉากเหตุการณ์สุดท้ายในเรื่องเล่าพุทธประวัติคือ เหตุการณ์เด็กติดถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ 23 มิถุนายน-10 กรกฎาคม 2561 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ช่างวัชระ ช่วงโชติ กำลังสร้างสรรค์ผลงานพุทธประวัติที่วัดสมุทธารามช่างวัชระจึงมีแนวคิดที่จะบันทึกภาพเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ในเรื่องเล่าพุทธประวัติเพราะต้องการแสดงให้เห็นว่า “คนไทยมีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน ไม่ทอดทิ้งกัน ที่ไปช่วยสูบน้ำเป็นคนเพชรด้วย การช่วยเหลือกันเป็นลักษณะของสังคมชาวพุทธจึงเขียนไว้ในพุทธประวัติ” (วัชระ ช่วงโชติ, สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2563)

เหตุการณ์ที่ช่างวัชระกล่าวถึงว่ามีคนเพชรไปช่วยสูบน้ำมีข้อมูลดังรายงานข่าวของ BRIGHT TODAY ที่นำเสนอข่าวเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2561 (เข้าถึงเมื่อ 17 เมษายน 2565. เข้าถึงได้จาก <https://www.brighttv.co.th/bright-news/>) พาดหัวข่าวว่า “เรื่องเล่าจากในถ้ำ บนภารกิจช่วย 13 ชีวิต ดินนางนอน” และมีเนื้อหาข่าวส่วนหนึ่งว่า

การแถลงปิด “ศูนย์อำนวยการร่วมค้นหาผู้สูญหายในวนอุทยานแห่งชาติถ้ำหลวง” อย่างเป็นทางการ “ทีมสูบน้ำ” ถูกยกให้เป็น “หัวใจ” สำคัญของปฏิบัติการถ้ำหลวง ซึ่งน่าภาคภูมิใจว่า หนึ่งในเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้สูบน้ำออกจากถ้ำ คือเครื่องมือที่ผลิตคิดค้นและพัฒนาขึ้นโดยคนไทย และเดินทางไปถึงถ้ำหลวงด้วยหัวใจของคนไทย ผู้ใหญ่ ตั้น นายณภดล นิยมคำ อดีตผู้ใหญ่บ้านอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ผู้พัฒนา

เครื่องสูบน้ำระบบเทอร์โบเจ็ท เดินทาง 1,000 กม.สู่นางนอนด้วยใจ ผู้ใหญ่ตื่น นาย นกตล นิยมคำ อดีตผู้ใหญ่บ้านอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในวัย 64 ปี คือหนึ่งในผู้ปิดทองหลังพระ เพราะผู้ใหญ่ตื่นคือเจ้าของเครื่องสูบน้ำที่ช่วยระบายน้ำออกจาก ถ้ำหลวงจนเจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานค้นหาได้ง่ายขึ้น

(BRIGHT TODAY, 2565)

ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคมที่ช่าง นำเสนอแทรกไว้ในเรื่องเล่าอื่น คือ ผลงานศิลปกรรมตัวละครหนุมานจากเรื่องรามเกียรติ์และลิงจากตำนานวัดท่าซ่าง (ร้าง) สวมหน้ากากอนามัย เพื่อเป็นการแนะนำและร่วมรณรงค์ให้คนในสังคมเห็นความสำคัญของการสวมหน้ากากอนามัยในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน ผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่และนำเหตุการณ์สำคัญทางสังคมมา นำเสนอดังกล่าวได้อย่างเป็นปัจจุบันจึงได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนนำเสนอเป็นข่าวเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ บ่อยครั้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 535

ภาพที่ 535 ชาวหนุมานปิดแมสที่วัดเขาย้อย

(ที่มา <https://mgronline.com/> ; <https://www.thaipost.net/>)

จากภาพข่าวของผู้จัดการออนไลน์หรือ MGR Online นำเสนอข่าว “ช่างปูนปั้นเมืองเพชรปั้นหนุมานปิดมัสก์ สะท้อนเดือนสังคมประชาชนต้องใส่มาสก์” เผยแพร่เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2563 (เข้าถึงเมื่อ 14 เมษายน 2565. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/>) และข่าวของไทยโพสต์ นำเสนอข่าวว่า “ฮือฮา! 'วัดเขาย้อย' โชว์ประติมากรรมยุคโควิด-19 'หนุมานใส่หน้ากากอนามัย' ผลงานช่างปูนปั้นเมืองเพชรบุรี” เผยแพร่เมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2563 เนื้อหาข่าวใน “ไทยโพสต์” มีข้อความที่แสดงที่มาและเจตนาของผู้สร้างสรรค์งานว่า

“หนุมานใส่หน้ากากอนามัย” หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “หนุมานโควิด” นับเป็นภาพภาคที่สะท้อนถึงเหตุการณ์สำคัญในยุคปัจจุบันชิ้นหนึ่ง ทั้งนี้ผลงานนี้มีที่มาที่ไปเนื่องจากเดิม ตนและทีมงานได้รับคำสั่งจากพระมหานิกายกาญจน์ (นิริวิโส) เจ้าอาวาสวัดเขาย้อย จ.เพชรบุรี ให้ออกแบบจัดทำปูนปั้นรูป พญาวานร 18 มงกุฏ หรือ เทวดา 18 องค์ ที่อาสาลงมาเกิดเป็นพญาวานรเพื่อช่วยพระนารายณ์ที่อวตารมาเป็นพระรามในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อประดับจัดสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งความรู้ด้านวรรณกรรม และอนุรักษ์ศิลปะเชิงช่าง โดยเริ่มต้นทำตั้งแต่ปี 2562 แล้วเสร็จจำนวน 18 ตัว เมื่อต้นปี 2563 และได้จัดตั้งไว้ทั่วบริเวณวัดเพื่อให้ประชาชนทั่วไปชม นายธานินทร์ กล่าวต่อไปว่า ช่วงสร้างปูนปั้นพญาวานร 18 มงกุฏใกล้เสร็จ เป็นช่วงเดียวกับที่โลกเกิดมีเหตุการณ์โรคระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19 ตนจึงได้จัดสร้างหนุมานใส่มาสก์เพิ่มขึ้นอีก 1 ตัว โดยสื่อถึงเหตุการณ์สำคัญยุค 2563 ประชาชนทั่วโลกต้องใส่หน้ากากอนามัยเพื่อป้องกันโรค ส่วนท่าทางที่ยกมือเกาศีรษะ สื่อถึงความงุนงงในสาเหตุต้นกำเนิดการเกิดโรค ทั้งนี้เพื่อให้งานปูนปั้นชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งในการบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ เป็นการบอกเล่าเรื่องราวเมื่อเวลาผ่านไป และเป็นคติสอนให้ผู้ที่ได้มาชมหยุดคิดระลึกรู้ถึงการป้องกันตนเอง การไม่มีโรคเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และเป็นผลงานหนุมานใส่มาสก์ชิ้นเดียวของโลก

(ไทยโพสต์, 2565)

อีกทั้งการนำเสนอข่าวของไทยโพสต์ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระมหานิกายกาญจน์ (นิริวิโส) เจ้าอาวาสวัดเขาย้อยและความหมายที่ช่างต้องการสื่อสารผ่านผลงานศิลปกรรมว่า

“การจัดทำปูนปั้นพญาวานร 18 มงกุฏ ครั้งนี้ก็เป็นอีกหนึ่งโครงการที่วัดต้องการอนุรักษ์ศิลปะเชิงช่างเพชรบุรี และสอดแทรกความรู้ด้านวรรณกรรม รามเกียรติ์ และคติที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมที่แสดงออกมาผ่านหนุมาน และ 18 มงกุฏ เพื่อสร้างความรู้ให้กับประชาชน” ส่วนการจัดทำหนุมานใส่หน้ากากอนามัย เป็นแนวคิดของนายธานินทร์ที่ทำขึ้นมาเพิ่ม และนับเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการสอดแทรกเรื่องราวผ่าน

ผลงานทางศิลปะผลงานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ทราบถึงเหตุการณ์ที่สำคัญของโลก ให้ความรู้เพิ่มเติมขึ้นอีก และยังมีคติธรรมสอนถึงหนุมานคือ ทหารเอกของพระรามที่มีพลังกำลังและฤทธิ์เดชมาก แต่ก็ประมาทไม่ได้ ต้องรู้จักปกป้องตัวเอง และขณะเดียวกันต้องเสียสละปกป้องผู้อื่นด้วย ทั้งนี้วัดเขาย้อยจะจัดทำป้ายสื่อความหมายและอักษรเบลล์ ชื่อภาพ บรรยายถึงความสำคัญของพญาวานร 18 มงกุฏ และหนุมานโควิดไว้ที่รูปปูนปั้นแต่ละตัวเพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาต่อไป

(ไทยโพสต์, 2565)

ข่าว 8

ฟังเรื่องเล่า 'ลิงปิดแมสก์' วัดท่าช้าง จ.เพชรบุรี

📅 วันพฤหัสบดี 18 สิงหาคม 2564 เวลา 18:02 น. 👁 965

👍 Like

สะดวก เพื่อให้ดูสวยงาม และต้องการให้วัดท่าช้างเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของ ต.ท่าช้าง จ.เพชรบุรี

ต่อมาสืบทราบว่ายายในโบราณสถานแห่งนี้เคยมีพระพุทธรูปเก่าหินทรายแดงประดิษฐานอยู่ และอาจารย์ล้อม เพ็งแก้ว ได้นำไปเก็บรักษาไว้ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ทางกลุ่มกิจกรรมบ้านพี่สาวและชาวบ้านจึงได้ไปขอนำกลับมา ซึ่งขณะนั้นพระพุทธรูปหินทรายแดงมีแต่เพียงองค์พระเท่านั้น นายสาโรจน์ บุญประเสริฐ ช่างปูนปั้นชื่อดังของ จ.เพชรบุรี จึงได้ปั้นเศียรพระพร้อมทั้งขาและแขนอย่างสมบูรณ์และนำไปประดิษฐานไว้ภายในวิหารเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้กราบไหว้บูชา

แชร์โพสต์

f t LINE

ภาพที่ 536 ชาวศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง)
(ที่มา <https://www.thaich8.com/news>)

นอกจากการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมหนุมานสวมหน้ากากอนามัยที่เป็นข่าวในปี พ.ศ.2563 แล้ว ต่อมาในปี พ.ศ.2564 มีการนำเสนอข่าว “ฟังเรื่องเล่า 'ลิงปิดแมสก์' วัดท่าช้าง จ.เพชรบุรี” จากข่าวช่อง 8 เผยแพร่เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2564 มีรายละเอียดของข่าวเกี่ยวกับที่มาของการสร้างสรรค์ผลงาน ดังนี้

นายธานินทร์ กล่าวว่า ขณะนั้นมีผู้ใจบุญมาสร้างศาลาให้แก่วัดท่าช้าง จึงอาสาขอวาดภาพลายรดน้ำลงบนผนังเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชาว ต.ท่าช้าง ระหว่างที่วาดอยู่ได้เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 จึงวาดรูปลิงสวมแมสก์บนหลังช้าง เพื่อจะได้บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ว่าสมัยนั้น ขณะนั้น เวลานั้น เกิดอะไรขึ้นอีกด้วย ขอเชิญผู้สนใจมาและกราบไว้ พระพุทธรูปหินทรายแดงภายในโบราณสถานเก่าแก่เพื่อความ

เป็นสิริมงคล พร้อมชมภาพวาดปริศนา “ลึงสวมแมสก์” และภาพวาดลายรดน้ำต่าง ๆ ได้ที่
วัดท่าซ่าง ต.ท่าซ่าง อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

(ข่าวช่อง 8, 2565)

จากข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับลึงสวมหน้ากากอนามัยดังที่กล่าวมาเป็นการนำเสนอข่าว
ในลักษณะของการ**เชิญชวนท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีผลงานศิลปกรรม** จะเห็นได้ว่าการสร้างสรรค์
ผลงานศิลปกรรมที่ช่างนำเสนอเหตุการณ์ทางสังคมให้ตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้นเป็น
การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่มีความน่าสนใจสามารถเป็นข่าวในสื่อสังคมและมีส่วนช่วย
ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวได้

ภาพที่ 537 ผลงานศิลปกรรมที่วัดมณีเลื่อน

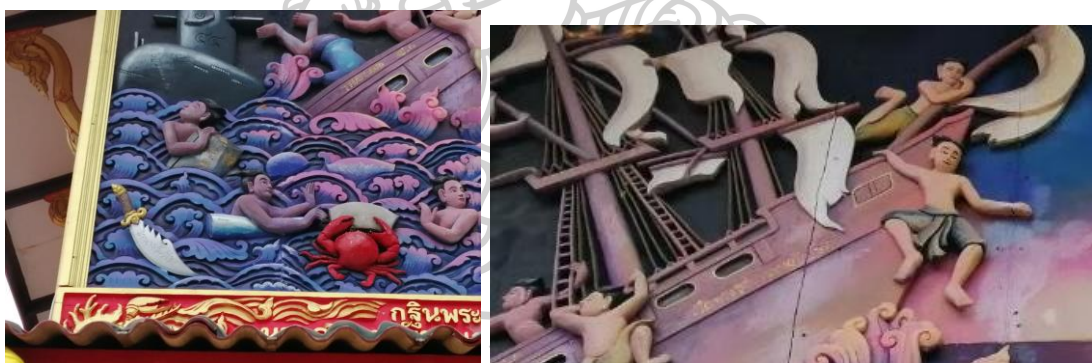
ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดมณีเลื่อน เป็นผลงานศิลปกรรมที่ช่างนำเสนอ
เหตุการณ์ตอนพระรามยกทัพรบกับทัพของทศกัณฐ์ โดยช่างสร้างสรรค์ให้ตรงกลางภาพระหว่างทัพ
ทั้งสองเป็นตัวละครฝ่ายพระรามจับมือกับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ เพื่อต้องการแสดงความคิดเห็นว่า
“อยากให้คนไทยจับมือกัน ประองตองกัน แดกแยกกันมานานแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็เหมือนคนไทยตอนนี้ที่
แบ่งฝักแบ่งฝ่าย พอได้แล้วควรจะหันมาประองตองกัน” (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 1 เมษายน 2565)

การแสดงความคิดเห็นของช่างธานินทร์ที่นำเสนอผ่านผลงานศิลปกรรมดังกล่าวเป็น
การแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่ยังคงมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน คน
ในสังคมแบ่งออกเป็นสองฝ่ายซึ่งเป็นสภาพสังคมที่สืบเนื่องมาจากการแบ่งฝ่ายความคิดทางการเมือง
จากเหตุการณ์เสื้อเหลืองเสื้อแดงที่เริ่มเป็นปัญหาเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา

การบันทึกภาพเหตุการณ์ทางสังคมและการแสดงความคิดเห็นทางสังคมผ่านผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีดังกล่าวเป็นการนำเหตุการณ์ทางสังคมที่เป็นข่าวสำคัญระดับประเทศและระดับโลก มีการเผยแพร่ในสื่อสังคมทั้งสื่อในประเทศและสื่อต่างประเทศ โดยช่างได้สร้างสรรค์ศิลปกรรมขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันกับที่เกิดเหตุการณ์ ผลงานศิลปกรรมส่วนหนึ่งจึงได้รับความสนใจจากนักข่าวและนำไปเป็นข่าวเผยแพร่ในสื่อสังคม ซึ่งเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีผลงานศิลปกรรม

4.2.2.2 การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในงานศิลปกรรมโดยอ้อม

การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี มีทั้งที่เป็นการนำเสนอโดยการแทรกในเรื่องเล่าอื่นและการนำเสนอในลักษณะของสัญลักษณ์ ดังเช่นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองแทรกไว้ในผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกและเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดคงคารามวรวิหาร การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อเหลืองสื่อแดงแทรกไว้ในผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่วัดหนองปีนแตกและในศิลปกรรมมารผจญที่วัดหนองโรง รวมทั้งศิลปกรรมหนุมานทำท่าสัญลักษณ์ชูสามนิ้วที่วัดไร่ดอน (เขากิว) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 538 ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดคงคารามวรวิหาร

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดคงคารามวรวิหาร ช่างที่สร้างสรรค์ผลงานแทรกเหตุการณ์ทางการเมืองช่วงปี พ.ศ.2560 โดยในฉากเหตุการณ์เรือล่มมีผู้คนหนีตายในเรื่องพระมหาชนกมีภาพเรือดำน้ำมีเลขไทย 44 กำลังจะจมอยู่ท้ายเรือของพระมหาชนก ภาพมีดดาบที่มุมล่างด้านซ้ายของภาพมีข้อความว่า “อำนาจล้นฟ้า” กราบเรือสำเภาที่กำลังจมมีคำว่า “Thailand 4.0” ภาพดังกล่าวสื่อถึงการประกาศใช้ “ม.44” ของรัฐบาลและเหตุการณ์เดือนเมษายน 2560 ที่รัฐบาลไทยอนุมัติแผนของกองทัพเรือในการซื้อเรือดำน้ำ ภาพข้าวลอยน้ำและปูสีแดงคืบป่ายที่มีคำว่า “ปีหนู” ซึ่งเมื่อผวนคำแล้วหมายถึงเหตุการณ์ที่อดีตนายกรัฐมนตรีหญิงเดินทางหลบหนีออกนอก

ประเทศ การนำเสนอเหตุการณ์ทางการเมืองในเรื่องพระมหาชนกตอนเรือล่มดังกล่าว ช่างต้องการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเมืองว่าเป็นปัญหาสำคัญที่จะทำให้เกิดความเสียหายขึ้นในชาติได้ (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2563)

ภาพที่ 539 ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดคงคารามวรวิหาร

ศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดคงคารามวรวิหารนำเสนอเหตุการณ์ตอนยกทัพ ช่างสร้างสรรค์ให้ตัวละครลิงฝ่ายพระรามและตัวละครยักษ์ฝ่ายทศกัณฐ์แสดงท่าทางและทำพฤติกรรมตรงกับเหตุการณ์การเมืองที่มีการชุมนุมช่วงปีพ.ศ.2557 ดังที่ช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานอธิบายภาพว่า “ลิงที่ใส่ชุดจ่าชุดนายสิบถือปืนออกรบ ลิงที่ใส่ชุดนายพันชุมนุมอยู่ที่พุ่มไม้ อีกฝ่ายมียักษ์ (ตัวสีดำ) ถือไปป์บอม (pipe bomb) จุดชนวนเตรียมขว้างไปอีกฝ่าย” (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2563) และการที่ช่างนำเสนอเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ในเหตุการณ์การสู้รบกันของทัพพระรามกับทัพทศกัณฐ์โดยสร้างสรรค์ให้มีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ อยู่ตรงกลางระหว่างสองกองทัพเพื่อต้องการแสดงความเห็นว่าเหตุการณ์การชุมนุมดังกล่าวเหมือนการทำสงครามกันในเรื่องรามเกียรติ์ที่ทำให้ผู้คนล้มตายและควรใช้คำสอนตามหลักพุทธศาสนามาช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ คลี่คลายไปเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2563)

ภาพที่ 540 (ซ้าย) ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดหนองปีนแตก

ภาพที่ 541: (ขวา) ศิลปกรรมมารผจญที่วัดหนองโรง

ศิลปกรรมที่เป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์เสือเหลืองเสือแดงคือ ศิลปกรรมที่วัดหนองปีนแตกและวัดหนองโรง เหตุการณ์เสือเหลืองเสือแดงเป็นเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่ทำให้คนส่วนหนึ่งในสังคมแบ่งเป็นสองฝ่าย เริ่มตั้งแต่ที่มีการรวมตัวชุมนุมเพื่อขับไล่รัฐบาลเมื่อปี 2551 จนกลายมาเป็นมือเสือเหลือง มือเสือแดง และเกิดเป็นความขัดแย้งของคนในสังคมไทยสืบเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน โดยช่างได้นำเหตุการณ์ดังกล่าวมาสร้างสรรค์ไว้ในเรื่องพระมหาชนก ที่วัดหนองปีนแตก เมื่อปีพ.ศ.2552 และในเรื่องมารผจญ ที่วัดหนองโรง เมื่อปีพ.ศ. 2559

ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจสร้างสรรค์ภาพบุคคลใส่เสื้อสีเหลืองและเสื้อสีแดงในลักษณะกอดคอกัน (ในเรื่องพระมหาชนก) และยืนอยู่ติดกัน (ในมารผจญ) แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มเดียวกันซึ่งแสดงให้เห็นความคิดของช่างในลักษณะที่ต้องการให้ปรองดองกัน ไม่อยากให้เกิดการแบ่งฝ่ายหรือแตกแยกกัน (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 1 เมษายน 2565)

ผลงานศิลปกรรมที่วัดหนองปีนแตกได้รับความสนใจจากนิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว นักเขียนบทความสารคดีนำเรื่องราวการวาดภาพเหตุการณ์เสือแดงของช่างธานีรินทร์มาเขียนไว้ในหนังสือ “จารึกของแผ่นดิน” ว่า

ท่ามกลางภาพทศชาติ ภาพพุทธประวัติ เขียนด้วยสีสนิมจุดแต้มเต็มสองฝาผนังและด้านหลังพระประธาน อย่างที่หลวงพี่เจ้าอาวาสบอกว่า “ชาวบ้านชอบ” แล้วที่ชวนให้สนใจมาก มาก จนดูแล้วดูอีกไม่คลอดสายตา ก็คือภาพจิตรกรรมตรงข้ามพระประธานโทนสีฟ้า งามอม่น้ำเงินหม่น วาดเป็นภาพชาดกพระมหาชนกเรือแตกครั้งบำเพ็ญวิริยะบารมีอย่างถึง

ที่สุด พวกเพียรว่ายน้ำ 7 วัน 7 คืนไม่หยุดจนเทพธิดานางมณีเมขลาเหาะจากฟากฟ้าลงมาช่วย ที่ได้ดั่งนักรบของจิตรกรรมไทยขึ้นนี้คือ ภาพเรือแตกเป็นเสียงท่ามกลางคลื่นทะเล บ่นป่วน ผู้คน สัตว์ สิ่งของ ต่างลอยลี้วสู่วายุกระแสน้ำเชี่ยว ขอนไม้ลอยเหวี่ยงปะปะจะจม มิจมแหล่ มีชายหน้าป้อหล่อ 2 คน คนหนึ่งเสื้อเหลือง อีกคนเสื้อแดง เกาะขอนแก่นร่วมชะตากรรมอยู่ด้วยกัน ไม่ต้องขยับเข้าไปดูใกล้ ๆ แค่อลึงตามองให้ซัด อ้าว... ชายเสื้อเหลืองผมตัดตัดสั้นกุด นั้นลุงจำลอง ศรีเมือง แกนนำของชาวพันธมิตรนี้หว่า ส่วนแกนนำเสื้อแดงนั้นจนปัญญา ดูกันเองเถิดว่าใครเป็นใครกันแน่ ?

(นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2562: 114-115)

ศิลปกรรมที่มีลักษณะของการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอีกผลงานหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากสื่อมวลชนนำเสนอเป็นข่าวคือ ผลงานศิลปกรรม “หนุมานชูสามนิ้ว” ผลงานศิลปกรรมนี้ส่งผลให้มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐลงพื้นที่ตรวจสอบผลงานศิลปกรรม จนทางเจ้าของสถานที่และช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องจัดทำแผ่นป้ายอธิบายความหมายของผลงานเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับรัฐบาล ดังรายละเอียดของข่าวต่อไปนี้

The screenshot shows a news article from ThaiRath.co.th. The headline is "ฮือฮา 'หนุมานชู 3 นิ้ว' โผล่วัดดัง เมืองเพชร ยันไม่เกี่ยวการเมือง" (Surprise 'Hanuman 3 fingers' appears in famous temple in Phetchaburi, insists it's not related to politics). The article text includes: "ผู้สื่อข่าวรายงานว่า จากกรณีช่างเพชรบุรีปั้นปูน 'หนุมาน ชู 3 นิ้ว' สร้างความปรองดอง ยึดมั่น 3 สถาบันของชาติ ผลงานชิ้นล่าสุดของ นายสารวย เอมโอษฐ์ ช่างปูนปั้นเมืองเพชร น้องชายของช่างทองรุ่ง เอมโอษฐ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ ประจำปี 2554 ผลงานขนาดใหญ่สูง 3 เมตร ประดับด้วยเพชรและหินสี สร้างขึ้นที่เชิงเขาแก้ว ภายในวัดไร่ดอน อ.เมืองเพชรบุรี".

ภาพที่ 542 การนำเสนอข่าวหนุมานชู 3 นิ้ว ของสำนักข่าวไทยรัฐ

(ที่มา <https://www.thairath.co.th/home>)

ภาพที่ 543 การนำเสนอข่าวหนุมานชู 3 นิ้วของโพสต์ทูเดย์
(ที่มา <https://www.posttoday.com/>)

ตัวอย่างการนำเสนอข่าว “หนุมานชู 3 นิ้ว” ที่วัดไร่ต้อน (เขากิว) เช่น ไทยรัฐพาดหัวข่าวว่า “ฮือฮา หนุมานชู 3 นิ้ว โผล่วัดตั้งเมืองเพชร ยืนยันไม่เกี่ยวการเมือง” (เผยแพร่เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2557) โพสต์ทูเดย์ นำเสนอข่าวว่า “ช่างเพชรบุรีแจงป็น หนุมานชู 3 นิ้วไม่เกี่ยวการเมือง” (เผยแพร่เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2557) โดยมีรายละเอียดของข่าวที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังนี้

พระครูศรีธรรมรัตน์ เจ้าอาวาสวัดไร่ต้อน เจ้าคณะตำบลไร่ส้ม กล่าวว่า ทางวัดต้องการปรับพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจในลักษณะสวนศิลป์ ทำเป็นน้ำตก ปรับภูมิทัศน์ของวัดให้สวยงามเวลาประชาชนเข้าวัดได้ใช้นั่งพักผ่อน ประกอบกับทางวัดอยู่ติดเขามีสถูปาอยู่จำนวนมาก จึงอยากจะปั้นรูปปั้นให้มีสัญลักษณ์คือลิง จึงได้คิดปั้นหนุมาน ซึ่งถือว่าเป็นพญาลิงซึ่งเป็นสัตว์ในตำนาน โดยจะปรับภูมิทัศน์ให้มีน้ำตกไหลออกมาจากปากหนุมาน ส่วนลักษณะท่าทางหนุมานนั้นได้บอกกับช่างปั้นว่าจะปั้นอย่างไรก็ได้แต่ต้องอธิบายให้ประชาชนได้เข้าใจได้ด้วย แต่ก็ได้ให้แนวทางการปั้นไว้ว่า ถ้าจะปั้นที่มีสัญลักษณ์แฝงอยู่ในรูปปั้นก็ต้องอิงหลักศาสนาเป็นสำคัญ เพราะรูปปั้นอยู่

ในวัด “การที่หนุมานชู 3 นิ้ว อาตมาก็ไม่ทราบว่าจะเกี่ยวข้องกับอะไร แต่ทางพุทธศาสนาได้สอนหลายอย่าง อย่างเช่น ไตรลักษณ์ ข้อเท็จจริงในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตที่อยู่บนโลกนี้คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ศาสนาพุทธก็มีหลักสำคัญคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และยังมี 3 สถาบัน ที่คนไทยต้องยึดถือ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ขอยืนยันว่าการชู 3 นิ้ว ของหนุมาน เกี่ยวข้องกับหลักในพุทธศาสนากับสถาบันของชาติ เท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น พระครูศรีธรรมรัตน์กล่าวผู้สื่อข่าวรายงานว่า ได้มีมีทหารจากมณฑลทหารบกที่ 15 เพชรบุรี ได้เดินทางไปตรวจสอบรูปปั้นหนุมานและสอบถามข้อเท็จจริงจากผู้ปั้นและเจ้าอาวาสด้วย โดย ส.อ.ธนภุช นักดนตรี ทหารที่เดินทางไปตรวจสอบ กล่าวว่า หลังทราบว่าที่วัดมีรูปปั้นหนุมานชู 3 นิ้ว ทางผู้บังคับบัญชาจึงได้ให้เดินทางไปตรวจสอบหาข้อเท็จจริง ซึ่งจากการสอบถามทั้งจากผู้ปั้นและเจ้าอาวาส ทราบว่ามีได้มีเจตนาด้านคณะ คสช.หรือรัฐประหารแต่อย่างใดหรือเกี่ยวข้องกับการเมือง แต่จะสื่อให้ประชาชนยึดหลัก 3 สถาบันหลักของไทย ที่สำคัญเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา ซึ่งจะแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาทราบตามลำดับ

(โพสต์ทูเดย์, 2565)

ข่าวเกี่ยวกับหนุมานชู 3 นิ้วเป็นเหตุการณ์ที่น่าสนใจในด้านที่แสดงให้เห็นว่าผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีสามารถตีความว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือการนำเสนอเนื้อหาสาระอื่นได้ ลักษณะการสร้างสรรค์ดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นลักษณะการสร้างสรรค์งานที่มีความประณีประยอมไม่ได้มุ่งให้เกิดความขัดแย้งกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

การบันทึกภาพเหตุการณ์และแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีดังกล่าวเป็นการนำเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สร้างสรรค์ผลงานมานำเสนอแทรกในเรื่องเล่าพุทธศาสนาและวรรณคดีเฉพาะตอนที่มีความขัดแย้งหรือช่วงเวลาที่สำคัญเกิดวิกฤติ เช่น พุทธประวัติตอนมารผจญ รามเกียรติ์ตอนยกทัพ พระมหาชนกตอนเรือแตก เพื่อต้องการสื่อสารว่าเหตุการณ์การเมืองดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวล

อย่างไรก็ตามช่างที่สร้างสรรค์ผลงานแสดงทัศนะในลักษณะที่ให้ทางออกกับเหตุการณ์ดังกล่าวด้วยการนำเสนอในลักษณะที่ให้ปรองดองกัน เช่น สร้างสรรค์เป็นตัวละคร 2 ฝ่ายจับมือกัน โอบคอกัน เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นการแทรกเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีความหมายสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเรื่องเล่าหลักและแสดงความคิดเห็นในทางที่หาทางออกให้กับเหตุการณ์ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นในทางที่สร้างสรรค์

สรุปได้ว่า การบันทึกเหตุการณ์และการแสดงความคิดเห็นทางสังคมการเมืองผ่านผลงาน ศิลปกรรมร่วมสมัยของช่างเพชรบุรีมีทั้งที่เป็นการนำเสนอเป็นเรื่องเล่าหลักโดยตรงในผลงาน ศิลปกรรมและที่นำเสนอโดยอ้อมเป็นเรื่องเล่าแทรกหรือนำเสนอเป็นสัญลักษณ์ แสดงให้เห็นเจตนา ของช่างเพชรบุรีที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการแนะนำ ตักเตือนคนในสังคมให้ดูแลตนเองให้ปลอดภัย จากวิกฤติการแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และต้องการให้คนในสังคมปรองดองกัน ต้องการตักเตือนว่าปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าทางสังคมการเมืองของช่างเพชรบุรีนอกจากจะเป็นการบันทึกเรื่องเล่า ทางสังคมการเมืองในรูปแบบของงานศิลปกรรมเพื่อเป็นการระบุช่วงเวลาสร้างสรรค์ผลงานแล้ว การ สร้างสรรค์ลักษณะดังกล่าวยังเป็นการ “เลือก” นำเสนอเรื่องเล่าเพียงบางเรื่องในช่วงเวลาที่ สร้างสรรค์ผลงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าทางสังคม คือเรื่องเล่าที่มีคนเพชรบุรีเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือ บุคคลในเหตุการณ์สร้างความภาคภูมิใจแก่คนเพชรบุรี เช่น เหตุการณ์เด็กติดถ้ำ รวมทั้งเรื่องเล่าที่เป็น ประเด็นทางสังคมระดับประเทศและระดับโลกที่มีการรับรู้ร่วมกัน เช่น เหตุการณ์โรคระบาดโควิด 19 ที่ช่างนำเสนอวิธีการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากโรคระบาด และเรื่องเล่าทางการเมืองที่ช่าง เพชรบุรีนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมคือเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับผู้นำระดับประเทศหรือระดับ โลก โดยช่างเพชรบุรีจะนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดเป็นประเด็นด้านลบพร้อมทั้งเสนอทางออกที่ สร้างสรรค์ให้กับเหตุการณ์ดังกล่าว

บทบาทเชิงสังคมการเมืองเกิดจากค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ที่เน้นการวิพากษ์ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เริ่มจากการสร้างผลงานของช่างทองรุ่งที่ได้รับการยอมรับ มีคน ชื่นชม ทำให้เกิดการสืบทอดแนวคิดการแสดงความคิดเห็นทางสังคมการเมืองมายังช่างรุ่นปัจจุบัน ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นลักษณะหนึ่งแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของการสร้างสรรค์ผลงานของช่าง เพชรบุรี เพราะ “เขียนเรื่องการเมืองนี้ ไม่ใช่ว่าใคร ๆ ก็ทำได้” (ชัชวาลย์ สหัสสพาศน์, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563) คือช่างที่สร้างสรรค์งานลักษณะนี้ต้องมีความรู้มากพอเกี่ยวกับเรื่องเล่าที่ต้องการ นำเสนอเพื่อเลือกประเด็นมานำเสนอได้อย่างลุ่มลึกและสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตามการแสดงความคิดเห็นดังกล่าวได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนและมีผลช่วย ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอผลงานศิลปกรรมที่มีการ แสดงความคิดเห็นทางการเมืองให้เป็นรายการหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

The screenshot shows the MATICHON Academy website. The main content area features a 'Tour Update' section with the text: 'ทัวร์พีบิง... 'พรึบพรึ' ที่เมืองเพ็ชร ออยุธยาที่มีชีวิต จ.เพชรบุรี'. Below this is a social media sharing bar with Facebook, Twitter, and Line icons. A large promotional banner for a tour titled 'พีบิง... 'พรึบพรึ' ที่เมืองเพ็ชร ออยุธยาที่มีชีวิต' is displayed, with dates 'วันที่ 12-13 มีนาคม 2565 (เสาร์-อาทิตย์)' and a price of 'ราคา 6,900 บาท'. The banner also includes a QR code and a small photo of a man.

On the right side, there is a detailed itinerary for the date 'วันเสาร์ที่ 12 มีนาคม 2565':

- 07.00 น. ลงทะเบียน พร้อมรับประทานอาหารเช้า ที่ตึกชมอาคาร
- 08.00 น. เดินทางสู่ อ.เมืองเพชรบุรี จ.เพชรบุรี
- ถึง **วัดมหาธาตุวรวิหาร** พระอารามกลางเมืองเพชรบุรีตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ประกอบด้วยปราสาทประธานห้ายอดที่สร้างแกนองค์เดิมที่พังลงก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เข้าชมพระวิหารหลวง ที่มีเครื่องลายองุ่นอันงดงามวิจิตร ภายในประดิษฐานพระประธานกรมเครื่องพระนามว่า **'พระพุทธทศกฤกษ์'** ที่ผ่านเนืองมีจิตรกรรมมหาชนูปถัมภ์สุดตระการตา ผนังปูนปั้นประดับประดาอย่างพิถีพิถัน อันทรงคุณค่า พร้อมทั้งมีการ **หลวงพ่อกิติสิทธิ์** หรือ **หลวงพ่อดมมหาธาตุ** ซึ่งเป็นรูปพระบาลีกับอศตลึงค์ จากนั้นชมธรรมจักรสลักรูปกัณฑ์นุหรือหน้ากาลสมัยทวารวดี รวมทั้งพระพุทธรูปสมัยอยุธยาในระบียงครอบพระปราสาทมหาธาตุ จากนั้นชมพระวิหารน้อยซึ่งมีรูปปั้น **"คึกฤทธิเมก"** ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ฝีมือช่างปูนเพชรบุรีอันเลื่องชื่อในกำแพงฐานหลวงพ่อกิติสิทธิ์ พร้อมชมพระพุทธรูปและพระบรมมณียอยุธยา-รัตนโกสินทร์ในศาลาบางสาอาณิพร บัญประสงค์ ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ของวัด
- 10.30 น.

ภาพที่ 544 การนำเสนอข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีของ MATICHON Academy (ที่มา <https://www.matichonacademy.com/home>)

ตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวของ MATICHON Academy มีรายการท่องเที่ยวที่ปรากฏในกำหนดการท่องเที่ยวที่วัดมหาธาตุวรวิหารคือ “คึกฤทธิเมก” ที่เคยเป็นข่าวตั้งแต่เมื่อปีพ.ศ.2518 หรือข่าวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของผู้จัดการออนไลน์หรือ MGR Online นำเสนอข่าวเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2558 (เข้าถึงเมื่อ 14 เมษายน 2565. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/travel>) หัวข้อข่าว **ทัวร์เมืองเก่า เล่าเรื่องวันวาน ผ่านที่เที่ยวหลากหลาย ที่ “เพชรบุรี”** มีข้อความที่แสดงให้เห็นว่าเพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจว่า

“ได้มาเยือนเพชรบุรีคราวนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเพชรบุรี ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานมอสโก ประเทศรัสเซีย ร่วมกันจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ “ครั้งแรกของสยามในจังหวัดเพชรบุรี” เพื่อเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์อันหลากหลายในจังหวัด ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีมากขึ้น โดย เอื้อมพร จิรกาลวิศิษฐ์ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงาน มอสโก กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศรัสเซียมีความสนใจท่องเที่ยวในเชิงทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ควบคู่กับการท่องเที่ยวธรรมชาติมากขึ้น จึงได้สำรวจเส้นทางเพื่อหาแหล่งท่องเที่ยวที่จะตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ดี จึงพบว่าจังหวัดเพชรบุรีนั้นเป็นจังหวัดที่มีความพร้อม และท่องเที่ยวได้หลากหลายมากมาย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และที่สำคัญ

ทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประเทศชาติตะวันตกมาอย่างยาวนานมากกว่า 100 ปี และเป็นจุดเริ่มต้นหลายอย่างที่น่าสนใจ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นจุดท่องเที่ยวที่จะดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้มาท่องเที่ยวเมืองไทยมากขึ้น”

(MGR Online, 2565)

อีกทั้งมีข้อความเขียนถึงศิลปกรรมคึกฤทธิ์แบกฐานพระ ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร ว่า

“ไฮไลต์พิเศษของวัดนี้ นั่นคือการเดินชมศิลปะลายปูนปั้นชั้นครูฝีมือช่างสิบหมู่เมืองเพชร¹⁸⁸ที่ปรากฏไว้ตามหน้าบันและฐานพระพุทธรูปภายในวัดมากมาย มีทั้งความสวยงามและเรื่องราวที่ปรากฏออกมา เช่น รูปปั้น หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช¹⁸⁹ นายกรัฐมนตรีคนที่ 13 ของประเทศไทย ในท่าทางแบกฐานเจดีย์ โดย อาจารย์ทองร่วง เอ็มโอสฐ ที่ปั้นรูปปั้นอันนี้ได้มีแนวคิดไว้ว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นย่อมมีภาระงานหนักในการดูแลบ้านเมือง จึงเปรียบเสมือนการแบกรับของหนักดังเช่นพระเจดีย์นั่นเอง”

(MGR Online, 2565)

การแนะนำการท่องเที่ยวดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมที่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองของช่างเพชรบุรีนอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นเจตนาอารมณ์และความคิดเห็นของช่างเพชรบุรีแล้วยังมีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีได้อย่างน่าสนใจ

อีกทั้งการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าผลงานศิลปกรรมที่มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองดังที่กล่าวมานอกจากจะมีผลกับการท่องเที่ยวแล้วยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับสถานภาพของช่างเพชรบุรี กล่าวคือผลงานศิลปกรรมที่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่พบในการศึกษาครั้งนี้พบว่าเป็นผลงานของช่างทองร่วง เอ็มโอสฐ ช่างสำรวย เอ็มโอสฐ ช่างธานีทร์ ชื่นใจ และช่างกฤษดากร อินกงลาศ ซึ่งช่างดังกล่าวได้รับการยอมรับว่าเป็น “ครูช่าง” ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ “การเมือง” ผ่านงานศิลปกรรมสัมพันธ์กับสถานภาพของช่าง โดยเป็นลักษณะหนึ่งที่บ่งบอกความเป็น “ครูช่าง”

¹⁸⁸ เน้นโดยผู้วิจัย

¹⁸⁹ เน้นโดยผู้วิจัย

4.3 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงการแสดงตัวตนคนเพชรและเมืองเพชร

การแสดงตัวตนคนเพชรและเมืองเพชรจากการศึกษาเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยแนวคิด “อัตลักษณ์” โดยศิริพร ภักดีผาสุก นิยามว่า **อัตลักษณ์ (identity)** คือ การนิยามความหมายของตัวตนและการจัดวางตำแหน่งแห่งหนให้แก่ตัวตนซึ่งเกี่ยวข้องกับความเข้าใจของเราว่า “เราเป็นใคร” และ “ผู้อื่นเป็นใคร” นอกจากนี้ในทางกลับกันก็เกี่ยวข้องกับความเข้าใจของผู้อื่นในสังคมต่อตัวตนของเขาและตัวตนของเราด้วย (ศิริพร ภักดีผาสุก, 2561: 250) และตั้งข้อถกเถียง เพื่อพิสูจน์ว่ากล่าวถึงอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) ว่าเป็นผลจากการนิยามตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมโดยสัมพันธ์กับผู้อื่น อีกทั้งอัตลักษณ์เป็นกระบวนการ (process) ที่มีพลวัต สลับไหล และมีหลายโฉมหน้า (Multi-faceted) แล้วแต่ละในบริบท (อภิญา เพ็ญพสุกุล, 2546: 130)

การศึกษาทางคติชนวิทยาสิราพร ณ ถลางกล่าวถึงประเด็น identity ว่าสัมพันธ์กับ folklore อย่างใกล้ชิด (สิราพร ณ ถลาง, 2562: 59) ในลักษณะที่ “คติชนเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนที่ทำให้เห็นว่าตนเอง (us) ต่างจากคนอื่น (the others) อย่างไร คติชนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และธรรมชาติของวัฒนธรรมย่อมมีความเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามบริบทหรือปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม คติชนซึ่งเป็นสิ่งแสดงอัตลักษณ์จึงไม่ใช่สิ่งหยุดนิ่งตายตัวแต่ย่อมมีพลวัตความเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับเจ้าของวัฒนธรรมและบริบททางสังคม” (สิราพร ณ ถลาง, 2562: 59)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี ช่างเมืองเพชรพยายามแสดงอัตลักษณ์ของคนเพชรผ่านเรื่องเล่าที่ปรากฏในงานศิลปกรรม โดยพยายามส่งสารให้ผู้ชมผลงานศิลปกรรมหรือนักท่องเที่ยวทราบว่า “คนเพชรคือใคร ทำอะไร และอยู่ที่ใด” เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญคือดึงดูดนักท่องเที่ยว

กระบวนการแสดงอัตลักษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยนำเสนอเป็นหัวข้อย่อย 2 หัวข้อคือ การแสดงตัวตนคนเพชรที่จะแสดงให้เห็นว่าคนเพชรเป็นใคร มีลักษณะเป็นอย่างไร และการแสดงความเป็นเมืองเพชรเพื่อระบุลักษณะสำคัญของสถานที่ที่คนเพชรอาศัยอยู่รวมทั้งอาชีพสำคัญของคนเพชรบุรี

4.3.1 การแสดงตัวตนคนเพชรผ่านผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

การศึกษาศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรแสดงให้เห็นตัวตนคนเพชร 3 ลักษณะ คือ 1.คนเพชรจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ 2.คนเพชรรักศิลปะ 3.คนเพชรยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีพุทธ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

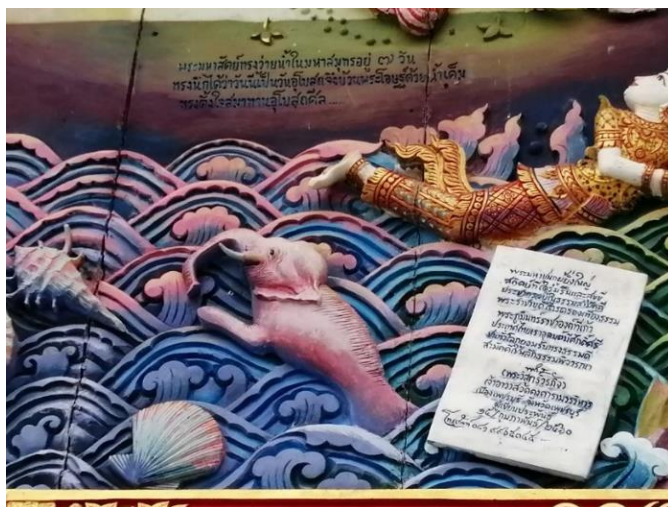
4.3.1.1 คนเพชรบุรีจรรงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

การแสดงตัวตนว่าคนเพชรบุรีจรรงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ปรากฏในผลงานศิลปกรรมหลายแห่ง เช่น ศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่ร้านขนมแม่กิมไล้ ผลงานศิลปกรรมตำนานวัดท่าไชยที่ท่าหน้าวัดท่าไชยและศิลปกรรมตำนานวัดท่าช้าง (ร้าง) เป็นต้น

ภาพที่ 545 ศิลปกรรมที่วัดคงคารามวรวิหาร

ศิลปกรรมที่ศาลาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 มีจิตรกรรมพระบรมสาทิสลักษณ์รัชกาลที่ 3 และศิลปกรรมปูนปั้น มีเลข 3 อยู่บนพานในปราสาทที่ช่างตั้งใจสื่อถึง “ทับ” ซึ่งเป็นพระนามเดิมพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีแผ่นป้ายเขียนข้อความว่า “อุทิศถวายพระราชินี”

ภาพที่ 546 ผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่วัดคงคารามวรวิหาร

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่วัดคงคารามวรวิหาร มีข้อความที่แสดงให้เห็นความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์โดยเปรียบพฤติกรรมของพระมหาชนกที่มีความเพียรกับพระวิริยะในพระบรมชนกาศิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรว่า “พระมหาชนกผู้ยิ่งใหญ่ สถิตที่ไทรร่มรื่นและสุขขี ประชากรอยู่ในธรรมสามัคคี พระราชาบดีไทร่ตรงเที่ยงธรรม พระภูมินทร์ราชาองค์ที่เก้า ประเทศไทยเราอุดมมีศักดิ์ศรี ชนทั่วโลกยอมรับทรงธรรมดี สามัคคีใช้หลักธรรมพิจารณา” ลงลายมือชื่อ ในวงเล็บว่า “พระวิสุทธีวรภิกข” และข้อความด้านล่างว่า “เจ้าอาวาสวัดคงคารามวรวิหาร เมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ผู้เขียนประพันธ์ 15 / กุมภาพันธ์ / 2560 (และหมายเลขโทรศัพท์ของท่านเจ้าอาวาส)”

ภาพที่ 547 แผ่นป้ายในผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่ร้านแม็กมิได้

ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกที่ร้านขนมแม่กิมไล้ มีข้อความว่า “ทำขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติและพระปรีชาของพระมหากษัตริย์ไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 แห่งราชอาณาจักรสยาม” ตามเจตนาของเจ้าของร้านขนมแม่กิมไล้ที่ต้องการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อเทิดพระเกียรติพระบรมชนกชาติเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพราะมีความ “รักและเทิดทูนในหลวงรัชกาลที่ 9 มากอยากบันทึกไว้ว่าเราเกิดในยุคสมัยของท่าน” (ชุตินญา บุญชนะโกคิน, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563)

ภาพที่ 548 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่ทำน้าวัดท่าไชยศิริ

ภาพที่ 549 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง)

ศิลปกรรมตำนานที่ทำน้าวัดท่าไชยศิริมีภาพพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 9 ที่ด้านบนของผลงาน และผลงานภาพจิตรกรรมตำนานวัดท่าช้างที่วัดท่าช้าง (ร้าง) ช่างสร้างสรรค์ให้ภาพที่ 1 ของผลงานทั้งหมดเป็นภาพ “ต้นรวงผึ้ง” ซึ่งเป็นต้นไม้ประจำพระองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ์ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 ดังที่ช่างตั้งใจสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมภาพนี้เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติรัชกาลที่ 10 (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 1 เมษายน 2565)

ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องพระมหาชนกและตำนานประจำถิ่นดังที่กล่าวมาแล้วนั้นมีการแสดงรายละเอียดเพื่อต้องการแสดงเจตนาว่าผู้สร้างสรรค์ผลงานหรือคนเพชรบุรีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

3.1.2 คนเพชรบุรีรักศิลปะ

คนเพชรบุรีแสดงให้เห็นว่าเป็นคนรักศิลปะอย่างชัดเจน ทั้งข้อมูลจากบุคคล การแสดงออกในระดับหมู่บ้าน และระดับหน่วยงานต่าง ๆ ในเพชรบุรี ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดที่เป็นข้อมูลระดับบุคคล คือเจ้าของร้านค้าแม่กิมไล้ที่ว่าจ้างให้ช่างทองร่วรง เอมโอบุสสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเรื่องพระมหากษัตริย์ที่ร้านค้าของตน ความเต็มใจและยินดีจ่ายค่าจ้างสร้างสรรค์งานศิลปกรรมด้วยเงินของตนเองในอัตราที่สูงมากย่อมแสดงให้เห็นถึงความรักความชื่นชมในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี

กรณี “กลุ่มเพื่อนรักจักรยาน บ้านพีไส เพ็ชรบุรี” หรือ “อนุรักษ์โบราณสถาน กลุ่มจักรยาน บ้านพีไส เพ็ชรบุรี” เป็นตัวอย่างของคนเพชรบุรีที่รักงานศิลปะที่ชัดเจนมากอีกหนึ่งตัวอย่าง สมาชิกของกลุ่มคือคนที่เห็นความสำคัญของโบราณสถานในจังหวัดเพชรบุรีและต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ดังกล่าว โดยมีสมาชิกเป็นช่างเพชรบุรี 2 คนคือ ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ช่างลายรดน้ำ และช่างกฤษดากร อินกงลาศ ช่างกฤษดากร อินกงลาศ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของกลุ่มเพื่อนรักจักรยานฯ ว่า “การสอดส่องดูแลในลักษณะการท่องเที่ยวแบบนี้ได้ประโยชน์มาก เหมือนการไปเยี่ยมโบราณสถานที่ยังเหมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ที่มีอายุนับร้อย ๆ ปี ได้ทั้งความรู้ ได้ออกกำลังกาย ได้ทานอาหารเช้าและพูดคุยกัน และสำคัญคือสอดส่องดูแลโบราณสถานเพื่อดูแลรักษากันไป” (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2563)

ภาพที่ 550 ภาพกลุ่มจักรยานบ้านพีไสในผลงานจิตรกรรมตำนานวัดท่าช้าง ที่วัดท่าช้าง (ร้าง)

การจัดกิจกรรมของ “กลุ่มเพื่อนรักจักรยาน บ้านพีไส เพ็ชรบุรี” คือช่วงวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ตั้งแต่ปี.ศ.2562 เป็นต้นมา กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ ช่วยกันสอดส่องดูแลโบราณสถานใน

จังหวัดเพชรบุรีที่รกร้างให้กลับมามีสภาพดูแลได้ง่ายขึ้น เช่นกรณีของวัดช้าง (ร้าง) ต.ท่าช้าง อ.บ้านลาด สมาชิกของกลุ่มช่วยมาดูแลจัดการสนับสนุนให้เปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี จากที่แต่เดิมวัดท่าช้าง (ร้าง) ซึ่งเป็นวัดร้างเก่าแก่มีสภาพชำรุดปรักหักพังสภาพโดยรอบสถานที่รกร้างและมีร่องรอยการลักลอบขุดหาโบราณวัตถุจนเป็นหลุมลึกบริเวณพื้นด้านหน้าพระประธาน จนเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2559 กลุ่มจักรยานบ้านพิไสยา ร่วมกับนายปรีชา มากเกิด นายกอบต.ท่าช้าง นำสมาชิก อบต.และชาวบ้านในพื้นที่ช่วยกันตัดต้นไม้และทำความสะอาดบริเวณโดยรอบวัดช้าง (ร้าง) และดำเนินการต่อเนื่องเรื่อยมาทั้งร่วมแรงกันปรับแต่งภูมิทัศน์ ร่วมกันบริจาคสร้างศาลาและปลูกต้นไม้ตกแต่งโดยรอบบริเวณเพื่อความสวยงาม รวมทั้งช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ และลูกศิษย์กับสมาชิกกลุ่มลูกหว่าช่วยกันออกแบบและเขียนลายบริเวณฝาผนังศาลาของวัดช้าง (ร้าง) เพื่อให้เกิดความสวยงามและความน่าสนใจในพื้นที่ดังกล่าวจนสามารถเปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมได้ตั้งแต่ช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2563 เป็นต้นมา (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 29 สิงหาคม 2563)

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลการรวมตัวในระดับชุมชนหรือหมู่บ้านที่แสดงให้เห็นถึงความรักหวงแหนงานศิลปกรรมของเพชรบุรี ดังเช่นกรณีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่ทำน้ำวัดท่าไชยและที่ศาลาแต่งแต้มที่เกิดจากการผลักดันและร่วมมือกันของกลุ่มคนเพชรบุรี เช่น สมาคมชาวเพชรบุรี เป็นต้น

ภาพที่ 551 แผ่นป้ายที่ด้านล่างของศิลปกรรมที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ

รวมทั้งระดับหน่วยงานของรัฐ ในแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ของเทศบาลเมืองเพชรบุรีมี (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองเพชรบุรี, 2563) คณะกรรมการผู้กำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่นดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นคนเพชรบุรีหรือคนในพื้นที่ที่มีความรักและห่วงใยในศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี แผนพัฒนาท้องถิ่นฉบับดังกล่าวจึงมีโครงการที่แสดงให้เห็นว่าคนเพชรบุรีเป็นผู้ที่รักงานศิลปะหลายโครงการ เช่น แผนงานการศาสนาวัฒนธรรมและนันทนาการ โครงการที่ 3 “โครงการผลงานศิลปะถิ่นช่างเมืองเพชร เยี่ยมวัดชมวัง” โครงการที่ 18 “โครงการเรียนรู้งานปูนปั้น” โครงการที่ 19 “โครงการเชิดชูครูช่างครุศิลป์ ศิลปินเมืองเพชร” น่าสนใจว่าแม้แต่ใน “แผนงานเคหะและชุมชน” ทางหน่วยงานเทศบาลฯ ยังคงให้มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร คือ โครงการที่ 8 “โครงการติดตั้งเสาไฟประติมากรรม ถนนโพธิ์ก่าร่อง ตั้งแต่ถนนพงษ์สุริยาถึงแยกท่าหิน” มีวัตถุประสงค์ของโครงการคือ “เพื่อปรับปรุงไฟฟ้าสาธารณะให้มีแสงสว่างเพียงพอสะดวกแก่การสัญจรและเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะลายรดน้ำ¹⁹⁰” และระบุมลที่คาดว่าจะได้รับคือ “ถนนมีแสงสว่างเพียงพอ อำนวยความสะดวกปลอดภัยและอนุรักษ์ศิลปะลายรดน้ำ” (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองเพชรบุรี, 2563: 374)

โครงการดังกล่าวเกิดจากการประชุมเห็นพ้องของคณะกรรมการซึ่งนับได้ว่าเป็นตัวแทนคนเพชรบุรี ที่นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความรักในงานศิลปกรรมของคนเพชรแล้ว คณะกรรมการยังเล็งเห็นว่าโครงการดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการสืบสานความรักความห่วงใยงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีสู่รุ่นต่อไปได้ (สุทธิพงษ์ เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2563) เห็นได้ชัดเจนในโครงการที่ 18 “โครงการเรียนรู้งานปูนปั้น” ที่กำหนดผลที่คาดว่าจะได้รับของโครงการคือ “1.นักเรียนในสังกัดเทศบาลได้มีความรู้เรื่องงานปูนปั้นและทักษะพื้นฐาน 2.ทำให้นักเรียนในสังกัดเทศบาลได้เกิดความภาคภูมิใจในงานสกุลช่าง (งานปูนปั้น)” (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองเพชรบุรี, 2563: 331) โครงการที่ 19 “โครงการเชิดชูครูช่างครุศิลป์ ศิลปินเมืองเพชร” กำหนดผลที่คาดว่าจะได้รับของโครงการคือ “1.เด็ก เยาวชนและประชาชนรู้คุณค่าในงานช่างศิลป์และศิลปินทุกแขนง 2.มีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญางานช่างงานศิลป์และศิลปินทุกแขนงที่ยั่งยืน” (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองเพชรบุรี, 2563: 332)

¹⁹⁰ เน้นโดยผู้วิจัย

4.3.1.3 คนเพชรบุรีเป็นคนยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีพุทธ

ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของบุคคลในภาพที่ช่างต้องการสื่อว่าเป็นคนเพชรบุรีให้ทำพฤติกรรมที่แสดงว่าเป็นคนยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีพุทธ เช่น ศิลปกรรมที่โถงอาคารสถานีรถไฟฟ้าขึ้นพระนครคีรี ศิลปกรรมที่วัดพระรูป ศิลปกรรมที่วัดเขาย้อย หรือแม้แต่ศิลปกรรมเรื่องเล่าพระมหาชนกที่วัดข่อยมีภาพที่แสดงลักษณะดังกล่าวด้วยเช่นกัน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 552 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่โถงอาคารสถานีรถไฟฟ้า

ภาพที่ 553 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดพระรูป

ภาพที่ 554 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่วัดชะอำ

ภาพที่ 555 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดข่อย

ภาพผลงานศิลปกรรมที่โถงอาคารรถรางไฟฟ้าทางขึ้นพระนครคีรี ช่างสร้างสรรค์ภาพการเวียนเทียนที่วัดมหาธาตุวรวิหาร ภาพผลงานศิลปกรรมที่วัดพระรूपมีภาพหญิงสาวพาลูกมาวัดและมีภาพการทำบุญตักบาตรที่วัดพระรूप ศิลปกรรมที่วัดชะอำมีภาพชาวบ้านตักบาตรตอนเช้าที่หน้าบ้านของตน และศิลปกรรมเรื่องเล่าพระมหาชนกที่วัดข่อยมีภาพการตักบาตรพระด้วยเช่นกัน ซึ่งการนำเสนอภาพการเวียนเทียน การทำบุญตักบาตรที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีเป็นลักษณะหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าคนเพชรบุรีเป็นผู้ที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมของพุทธศาสนิกชน

การแสดงตัวตนคนเพชรบุรีว่าเป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รักศิลปะและการเป็นผู้ยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีทางพุทธศาสนาของเพชรบุรีดังกล่าวเป็นลักษณะที่นักท่องเที่ยวรับรู้ได้จากการชมผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และมีผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกประทับใจกับการมาท่องเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมที่จังหวัดเพชรบุรี ดังที่นักท่องเที่ยวให้สัมภาษณ์ในแนวทางเดียวกันว่า “มาดูงานศิลปะที่เพชรแล้วรู้สึกดี คนเพชรรักในหลวงมาก” บางคนกล่าวว่า “น้อง ๆ ที่ดูแล (กลุ่มลูกหว่า) ใจดีมาก พาดู เทียวไม่บ่นกันเลย ไปหาแต่ละบ้าน ป่า ๆ ก็ใจดี คนเพชรนี้ยังไปวัดทำบุญกันเหนียวแน่นมาก เหมือนได้มาเที่ยวย้อนอดีต” (สุนิศา ประทุมเทือง, สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2565)

นอกจากนี้ลักษณะการแสดงตัวตนคนเพชรบุรียังปรากฏในลักษณะที่เป็นเรื่องเล่าแทรกอยู่ในเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาดกและวรรณคดี โดยเฉพาะวรรณคดีเรื่อง พระมหาชนก ผู้วิจัยพบว่าช่างแสดงตัวตนคนเพชรบุรีเด่นชัดกว่าเรื่องเล่าอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผลงานศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกเป็นเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์จึงยังคงเป็นการเน้นย้ำประเด็นเกี่ยวกับความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของคนเพชรบุรี

กล่าวโดยสรุปคือ เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมที่แสดงให้เห็นลักษณะของคนเพชรบุรีดังกล่าวปรากฏใน**ศิลปกรรมร่วมสมัย** ที่เป็นเรื่องเล่าประวัติสถานที่ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นตำนานวัดท่าช้างร้าง ตำนานทำน้าวัดท่าไชยศิริ เรื่องเล่าวิถีชีวิตที่วัดชะอำ เป็นต้น ข้อมูลดังกล่าววิเคราะห์ได้ว่าการแสดงตัวตนคนเพชรบุรีที่ช่างนำเสนอผ่านผลงานศิลปกรรมเมืองเพชรและผู้รับสารโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวรับรู้สารดังกล่าวได้ตรงตามเจตนาของช่างมี 3 ประการด้วยกันคือ **ประการแรก** แสดงให้เห็นว่าคนเพชรจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ **ประการต่อมา** คือคนเพชรบุรีรักศิลปะ **ประการสุดท้าย** คือคนเพชรเป็นผู้ยึดมั่นวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา

4.3.2 การแสดงความเป็นเมืองเพชรผ่านผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

การศึกษาศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรแสดงให้เห็นความเป็นเมืองเพชร 3 ลักษณะ คือ เมืองศิลปะ ยืนยันว่าเมืองเพชรเป็นเมืองเก่าแก่ เมืองเพชรมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

4.3.2.1 เมืองเพชรเป็นเมืองศิลปะ

ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีแสดงให้เห็น “ความเป็นเมืองศิลปะ” ที่ชัดเจนคือการใช้งานศิลปะประดับไว้ที่สถานที่ต่าง ๆ ในเมืองเพชรบุรี ไม่ว่าจะเป็นที่ถนนราชดำเนิน คลองบัวที่สร้างสรรค์เป็นเรื่องเล่ารามเกียรติ์ ที่ชายหาดบางแก้วที่นำเสนอเป็นศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวตอนหนุมาณเกี้ยวนางสุพรรณมัจฉา ที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรีสร้างสรรค์เป็นเรื่องเล่าวิถีชีวิต ประวัติสถานที่ เป็นต้น

นอกจากผลงานศิลปกรรมที่มีจำนวนมากในจังหวัดเพชรบุรีที่แสดงให้เห็นว่าเพชรบุรีเป็นเมืองศิลปะแล้ว องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีล้วนมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หรือสถาบันช่างเพื่ออนุรักษ์ รวบรวมและเผยแพร่ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีมี “ศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร” จัดแสดงผลงาน 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 “ครูช่างเมืองเพชร” และส่วนที่ 2 “เพชรเมืองช่าง”

ภาพที่ 556 ป้ายให้ข้อมูลศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร

ขณะเดียวกันการจัดงานต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีไม่ว่าจะเป็นงานระดับจังหวัด คือ งานพระนครคีรี งานเพชรบุรีดีจัง งานระดับอำเภอ เช่นงานทำยางดีจัง งานดังกล่าวล้วนมีการจัดแสดงผลงานของช่างเมืองเพชรและการสาธิตการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรเพื่อแสดงให้เห็นความเฉพาะของงานว่าเป็นงานของเมืองเพชรจริง ๆ ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรบุรีต้องการระบุความเป็นเมืองเพชรว่าเป็นเมืองศิลปะ

นอกจากนี้ทางจังหวัดได้มีกิจกรรมพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมตัวเมืองเพชรบุรี โดยใช้รถนำเที่ยวที่ประดับด้วยภาพศิลปกรรมเรื่องราวเกียรติที่ถนนราชดำเนิน คลองบัวมาใช้เป็นภาพประดับข้างรถนำเที่ยวรอบตัวเมืองเพชรบุรี ลักษณะดังกล่าวเพื่อเป็นการเน้นย้ำภาพลักษณ์ของการเป็นเมืองศิลปะของจังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 557 รถนำเที่ยวชมเมืองเพชรบุรี

4.3.2.2 เมืองเพชรเป็นเมืองเก่าแก่

การศึกษาผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีพบการแสดง “ความเป็นเมืองเพชร” ในลักษณะที่ยืนยันว่าเมืองเพชรมี “ความเก่าแก่” ดังจะเห็นได้ว่าคนเพชรบุรีให้ความสำคัญกับของเก่าแก่มาก มีการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมและหน่วยงานต่าง ๆ ในเพชรบุรียังได้ร่วมมือกันส่งเสริม สนับสนุนให้มีการค้นพบแหล่งโบราณสถานอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการเกี่ยวกับแหล่งโบราณสถานจังหวัดเพชรบุรีดังกล่าวกลุ่มหนึ่งคือ “ช่างเพชรบุรี”

การเห็นคุณค่าของแหล่งโบราณสถานของช่างเพชรบุรีดังกล่าวจึงได้รับการถ่ายทอดออกมาในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีอย่างชัดเจน โดยการนำเสนอผลงานศิลปกรรมเป็นเรื่องราวประวัติที่มาของสถานที่หรือมีการเขียนแผ่นป้ายอธิบายประวัติของสถานที่ที่มีการสร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปกรรม ลักษณะการสร้างสรรคผลงานดังกล่าวเมื่อปรากฏอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวมีผลให้ผู้ชมผลงาน หรือนักท่องเที่ยวรับรู้ได้ว่าเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองเก่า มีประวัติมายาวนาน ดังกลุ่มข้อมูลในหัวข้อ 3.2.6.1 คือศิลปกรรมที่น่าเสนอ “เรื่องเล่าประวัติสถานที่” มีลักษณะของการยืนยันว่าจังหวัดเพชรบุรี มีความเก่าแก่ ไม่ว่าจะเป็ผลงานที่วัดท่าช้าง (ร้าง) วัดท่าไชยศิริ วัดโตนดหลวง ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

วัดท่าช้าง (ร้าง) นอกจากจะมีผลงานศิลปกรรมเล่าประวัติที่มาของสถานที่แล้วยังมี ป้ายที่ติดตั้งบริเวณวัดเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับความเก่าแก่ของสถานที่ ข้อความในแผ่นป้าย ความว่า

เป็นวัดเก่าแก่ร้างมากกว่า 400 ปี กำหนดอายุสมัยอยุธยาตอนปลาย มีหลักฐานทาง โบราณคดีคือ 1.อุโบสถ สถาปชำรุดมาก เหลือเฉพาะอาคารบางส่วน ช้างบนไม่เหลือ หลักฐานให้... ตัวอาคารก่ออิฐถือปูน มีประตูเข้าด้านหน้า หน้าต่างด้านละ 2 บาน ด้าน ในมีร่องรอย.. ว่ามีเสาไม้ ตัวอาคารด้านหน้ายังมีร่องรอยปูนปั้นให้เห็นเล็กน้อย ปัจจุบันมีต้นไม้ขึ้นปกคลุมหนาแน่น พระประธานไม่เหลือหลักฐานให้เห็น พบเพียง ชิ้นส่วนปูนปั้นของชุกชี บริเวณพื้นด้านหน้าพระประธาน ถูกลักลอบขุดหาโบราณวัตถุ เป็นหลุมลึก 2.เจดีย์ราย จำนวน 4 องค์ เจดีย์ด้านหน้าอุโบสถ สถาปปัจจุบันถูกต้นไม้ ปกคลุมจนไม่เห็นรูปร่าง เจดีย์ด้านข้างอุโบสถ อยู่ชิดกับอุโบสถ เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองฐานสิงห์ เจดีย์ด้านหลังอุโบสถ จำนวน 2 องค์ มีต้นไม้ปกคลุมหนาแน่น 3.ชิ้นส่วน พระพุทธรูปหินทรายแดง ส่วนองค์พระมีร่องรอยปูนฉาบ และลงรัก

ภาพที่ 558 แผ่นป้ายข้อความเกี่ยวกับประวัติของทาน้ำวัดท่าไชยศิริ

ศิลปกรรมที่ “ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ” นำเสนอเรื่องเล่าประวัติที่มาของสถานที่ 2 เรื่อง คือเรื่องทหารไทยรบกับทหารพม่า และเรื่องทำน้ำวัดท่าไชยศิริ ในฐานะที่เป็นสถานที่ตักน้ำที่ใช้ในพระราชพิธีสำคัญ ผลงานศิลปกรรมตำนานทำน้ำวัดท่าไชยศิริมีแผ่นป้ายหินที่ด้านล่างผลงานศิลปกรรม แผ่นป้ายหินด้านซ้ายของผลงานศิลปกรรมมีข้อความจารึกไว้ว่า

“ความเป็นมาที่ได้นาม วัดท่าไชยศิริ ครั้งหนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา กองทัพข้าศึกเข้าตีไทยที่ด่านสิงขร ทหารไทยถอยร่นมาจนถึงวัดได้ คือบริเวณนี้ จึงหยุดพักลงอาบน้ำและดื่ม น้ำ เมื่อทหารข้าศึกตามมาทัน จึงเกิดการต่อสู้รบกัน ครั้งนี้ทหารข้าศึกแตกพ่ายไปจากเหตุการณ์นี้จึงมีการเปลี่ยนชื่อวัดได้เป็นวัดท่าไชย และเปลี่ยนเป็น วัดท่าไชยศิริ ในปัจจุบัน อุโบสถวัดนี้มีพระประธานเป็นพระพุทธรูปยืน ปางห้ามพยาธิต (ห้าม-พะ-ยา-ธิ แปลว่า ห้ามโรค ห้ามภัย) ซึ่งมีอายุกว่า 700 ปี”

แผ่นป้ายหินด้านขวาของผลงานศิลปกรรมมีข้อความจารึกไว้ว่า

“ความสำคัญของทำน้ำวัดท่าไชยศิริ ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันเป็นที่ตักน้ำเพื่อประกอบในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและพระราชพิธีอื่น รวมทั้งพิธีกรรมทางศาสนา พุทธ พราหมณ์ พิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา เป็นน้ำเสวย น้ำสรง ของรัชกาลที่ 4, 5, 6 ประชาชนนิยมมาอาบและนำน้ำไปใช้เพื่อเป็นสิริมงคล ทำน้ำนี้มีศาลาเป็นเครื่องไม้สัก สร้างเมื่อ ร.ศ.130 (พ.ศ.2455) โดยกรมศิลปากร ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อ 18 ธันวาคม 2539”

วัดโตนดหลวง เป็นวัดเก่าแก่อันหนึ่งที่มีการเอ่ยถึงในหนังสือประวัติสมเด็จพระพะอริ

ยวงศาตตญาณสมเด็จพระสังฆราช (2529: 5) มีข้อความว่า

“เมื่อเสียกรุงครั้งหลังในปีพ.ศ.2310 สมเด็จพระสังฆราชท่านอายุเพียง 6 ขวบเท่านั้น มารดาได้พาหลบหนีภัยสงครามมาอยู่ที่เมืองเพชรบุรี ต่อมาเมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงกอบกู้บ้านเมืองขึ้นมาในปีนั้น ท่าน (สมเด็จพระสังฆราช) จึงได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดโตนดหลวง แขวงชะอำ เมืองเพชรบุรี ในระหว่างนั้นท่านได้ศึกษาพระปริยัติธรรมไปตามกาลสมัยและได้เดินทางขึ้นลงระหว่างกรุงศรีอยุธยากับเมืองเพชรบุรี อยู่เสมอ...”

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าทางวัดเก็บรักษาหนังสือที่มีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของวัดโตนดหลวงครบถ้วน ระบุรายละเอียดต่าง ๆ ของวัดไว้ชัดเจนมากเล่มหนึ่งคือหนังสือ **วางศิลาฤกษ์อุโบสถวัดโตนดหลวง** มีข้อความที่อ้างถึงหนังสืองานราตรีสทหภูมิเพชรบุรี ลงวันที่ 15 กันยายน

2527 ว่า “โตนดหลวงเป็นตำบลเก่าแก่สมัยอยุธยาตอนต้น เป็นตำบลที่สำคัญ ที่ขนาดพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชสร้างพระตำหนักพักแรม...”(ม.ป.ป.: 4)

เห็นได้ว่าวัดโตนดหลวงเป็นวัดเก่าแก่ที่มีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจหลายเรื่อง หากแต่เจ้าอาวาสวัดโตนดหลวงเลือกบันทึกเรื่องเล่าที่แสดงถึงความเก่าแก่ของบ้านโตนดหลวงหรือตำบลโตนดหลวงโดยสร้างสรรค์เป็นศิลปกรรมเรื่องเล่าเกี่ยวกับการที่สมเด็จพระนเรศวรเสด็จมาสถานที่นี้ โดยการนำเสนอเป็นภาพสมเด็จพระนเรศวรและพระเอกาทศรถประทับในเรือเสด็จมาทางชลมารคประดับที่หน้าบันพระอุโบสถหลังใหม่ และรูปปั้นลอยตัวสมเด็จพระนเรศวรยืนหลังน้ำทักษิณทกประกาศอิสรภาพที่ด้านหน้าพระอุโบสถ การนำเสนอดังกล่าวจึงเป็นการยืนยันว่าสถานที่แห่งนี้มีความเก่าแก่มากมาตั้งแต่สมัยอยุธยา

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเพื่อนำเรื่องเล่าต่าง ๆ มายืนยันความเก่าแก่ของสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีดังกล่าว หากพิจารณาที่ช่างผู้รับผิดชอบสร้างสรรค์งานศิลปกรรมกลุ่มนี้พบว่ามีเพียง 2 ท่านที่รับผิดชอบในการประสานงานหลักคือช่างทองรุ่ง เอ็มโอบุญและช่างธานีรินทร์ ซีนใจ ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ดำเนินเรื่องเล่าที่ต้องการผู้รู้จริงมาสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานศิลปกรรม ไม่สามารถหาต้นแบบได้จากที่อื่น เพราะเป็นเรื่องเล่าเฉพาะถิ่น ช่างผู้รับผิดชอบจึงต้องเป็นผู้ที่เชื่อถือได้ว่า “รู้จริง” เกี่ยวกับตำนานเฉพาะถิ่นดังกล่าว เจ้าของสถานที่จึงไวใจเฉพาะ “ครูช่าง” ให้สร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ จากการศึกษาเรื่องเล่าในผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่แสดงผลงานศิลปกรรมมีความเก่าแก่ ซึ่ง “ความเก่าแก่” ที่กล่าวถึงส่วนใหญ่คือสมัย “อยุธยา” (แม้จะมีการอ้างถึงความเก่าแก่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในบางพื้นที่) ลักษณะดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าคนเพชรบุรียังให้ความสำคัญกับความเป็นอยุธยา ดังจะเห็นได้จากความภูมิใจที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “อยุธยาที่ยังมีชีวิต” ความภาคภูมิใจดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการยอมรับความยิ่งใหญ่ของ “อยุธยา” ว่าเป็นคำเรียกที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันการยอมรับดังกล่าวเป็นการอ้างถึงว่าเพชรบุรีมีความยิ่งใหญ่และเจริญรุ่งเรืองเทียบเท่ากับอยุธยาด้วยเช่นกัน

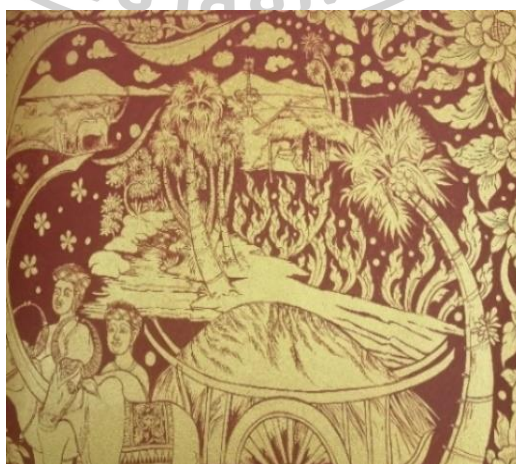
4.3.2.3 การแสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีแสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ดังที่ปรากฏเป็นภาพทุ่งนา ป่าตาลอุดมสมบูรณ์เป็นภาพประกอบในผลงานศิลปกรรมต่าง ๆ และแสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น พระราชนิเวศน์มหาราชอุทยาน วัดมหาธาตุวรวิหาร ชายหาดชะอำ ฯลฯ ดังตัวอย่างผลงานศิลปกรรมต่อไปนี้

ภาพที่ 559 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่วัดพระรูป

ภาพที่ 560 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดช้อย

ภาพที่ 561 ศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง)

ภาพที่ 562 (ซ้าย) ศิลปกรรมที่สถานีรถไฟฟ้า พระนครคีรี
ภาพที่ 563 (ขวา) ศิลปกรรมที่วัดชะอำ

ภาพที่ 564 แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์เมืองด้านหน้าพระนครคีรี

ตัวอย่างภาพผลงานศิลปกรรมข้างต้นแสดงให้เห็นภาพบรรยากาศที่จังหวัดเพชรบุรี ที่ช่างนำเสนอในลักษณะที่มีทุ่งนา ป่าตาลอุดมสมบูรณ์ สำหรับภาพผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี ที่ปรากฏชัดเจนคือแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพระราชวังหรือวัง คือพระนครคีรี พระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน) และพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นวัดสำคัญใน

จังหวัดเพชรบุรีที่พบมากที่สุดคือวัดมหาธาตุวรวิหาร นอกจากนี้ยังมีภาพวัดใหญ่สุวรรณาราม วัดพระนอน ฯลฯ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่พบมากที่สุดคือ ชายทะเลชะอำ ดังตัวอย่างภาพผลงานศิลปกรรมต่อไปนี้

ภาพที่ 565 ภาพพระนครคีรีที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมที่สถานีรถไฟฟ้า พระนครคีรี

ภาพที่ 566 ภาพพระราชวังในศิลปกรรมที่วัดชะอำ

ภาพที่ 567 ภาพวัดมหาธาตุวรวิหารที่สะพานข้ามแม่น้ำเพชรและที่ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ

ภาพที่ 568 ภาพวัดใหญ่สุวรรณารามในงานศิลปกรรมที่สถานีรถรางไฟฟ้า พระนครคีรี

ภาพที่ 569 ภาพชายหาดชะอำในศิลปกรรมที่วัดชะอำและที่สถานีรถรางไฟฟ้าพระนครคีรี

ตัวอย่างภาพความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมข้างต้นส่วนใหญ่เป็นศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิต ยกเว้นผลงานศิลปกรรมที่ทำน้ำวัดท่าไชย ศิลปกรรมที่วัดท่าช้าง (ร้าง) เป็นเรื่องเล่าที่มาของสถานที่ และศิลปกรรมที่วัดช้อยเป็นเรื่องพระมหาชนก

การแสดงความเป็นเมืองเพชรว่าเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ นอกจากแสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองที่นำมาท่องเที่ยวแล้วแสดงให้เห็นอาชีพสำคัญของคนเพชรบุรีคือการทำนา การทำตาล อีกทั้งการให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ที่จะช่วยให้การแบ่งคนเพชรออกจากคนอื่นหรือคนในพื้นที่อื่นได้ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากการระบุ

อาณาเขตด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์และสถานที่เฉพาะแห่ง ไม่ว่าจะเป็นพระราชวังและวัดสำคัญในจังหวัดเพชรบุรี ชายหาดชะอำ เป็นต้น

จากข้อมูลที่กล่าวมาพบว่าเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมร่วมสมัยที่แสดงความเป็นเมืองเพชรชัดเจนที่สุดคือ เรื่องเล่าประวัติสถานที่ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ รวมทั้งเรื่องเล่าอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นพุทธประวัติ ชาตก วรรณคดี ช่างยังคงนำเสนอภาพเมืองเพชรบุรีในลักษณะเดียวกัน คือช่างต้องการนำเสนอภาพของเมืองเพชร 3 ลักษณะสำคัญคือ เมืองเพชรเป็นเมืองศิลปะ เมืองเพชรเป็นเมืองเก่าแก่ เมืองเพชรมีความอุดมสมบูรณ์และเป็นเมืองท่องเที่ยว การนำเสนอดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรมีความพร้อมในทุกด้านที่จะตอบสนองนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจท่องเที่ยวโบราณสถาน นักท่องเที่ยวที่สนใจธรรมชาติและนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวแบบพักผ่อนหย่อนใจ

การแสดงตัวตนคนเพชรและความเป็นเมืองเพชรผ่านผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีดังที่กล่าวมาข้างต้น น่าสนใจว่าเป็นการนำเสนอตรงกับตราประจำจังหวัดและคำขวัญประจำจังหวัดเพชรบุรี ดังภาพตราประจำจังหวัดเพชรบุรีต่อไปนี้

ภาพที่ 570 ตราประจำจังหวัดเพชรบุรี (

ที่มา <https://phetchaburi.treasury.go.th/th/about/>)

ตราประจำจังหวัดเพชรบุรี เป็นรูป “เขาวัง ผืนนา และต้นตาลโตนด” สัญลักษณ์ดังกล่าวมีความหมายดังนี้คือ **เขาวัง** หมายถึง เขาที่ตั้งของพระนครคีรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างและพระเจดีย์พระธาตุดุสิตนพเพชร นับเป็นเจดีย์คู่บ้านคูเมือง **ผืนนา** หมายถึง เมืองเกษตรกรรมและความอุดมสมบูรณ์ **ต้นตาลโตนด** หมายถึง ต้นไม้สัญลักษณ์ของจังหวัด และคำขวัญของจังหวัดเพชรบุรีคือ “เขาวังคู่บ้าน ขนมหวานเมืองพระเลิศล้ำศิลปะแดนธรรมะทะเลงาม”

การใช้ตราประจำจังหวัดเริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2483¹⁹¹ และคำขวัญประจำจังหวัดเริ่มประกาศให้ปี พ.ศ. 2530¹⁹² ซึ่งตรงกับช่วงเวลาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม คือศิลปกรรมที่นำเสนอเกี่ยวกับเขาวัง ผืนนา ป่าตาลที่ตรงกับตราสัญลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรีปรากฏในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีก่อนหน้าปีพ.ศ.2530 ในขณะที่การนำเสนอตัวตนของคนเพชรบุรีเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ตรงกับคำขวัญว่า “แดนธรรมะ” และการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น “วัด” “ชายหาดชะอำ” ที่ตรงกับคำขวัญว่า “เมืองพระ” และ “ทะเลงาม” เป็นผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์หลังปีพ.ศ.2530¹⁹³ ทั้งสิ้น

การแสดงตัวตนคนเพชรและความเป็นเมืองเพชรผ่านงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีการนำเสนอภาพลักษณ์คนเพชรบุรีตรงกันกับภาพที่ปรากฏในตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดและคำขวัญประจำจังหวัดดังที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นถึงการเลือกภาพลักษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกของคนเพชรบุรีที่มีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวคิดของการมีคำขวัญประจำจังหวัด คือนำเสนอภาพลักษณ์ของคนเพชรบุรีในด้านที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกน่าสนใจและปลอดภัย

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของคนเพชรหรือเมืองเพชรที่ขัดแย้งกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวภาพลักษณ์หนึ่ง คือ นักเลงเมืองเพชร เมืองคนดู หรือเมืองมือปืน เป็นต้น ภาพลักษณ์ดังกล่าวเกิดจากการที่มีเหตุการณ์เกี่ยวกับการฆาตกรรมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีบ่อยครั้งและปรากฏข้อความดังกล่าวในข่าวที่เผยแพร่ผ่านสื่อสังคมเสมอมา ดังเช่นพาดหัวข่าวว่า “ดูจริง หนุ่มปากน้ำถูกยิงกลางเมืองเพชร ขณะลงจากรถไปซื้อของ” (ผู้จัดการออนไลน์, 2565) หรือพาดหัวข่าวว่า “เมืองเพชรดู 2 มือปืนประกบยิงว่าที่ผู้สมัคร ส.อบต.บางจาก ดับคาถาถนน” (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) เป็นต้น ภาพลักษณ์ดังกล่าวส่งผลให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีต้อง “ขอร้องขอชาวเพชรให้ใจเย็น ไม่อยากให้มีภาพลักษณ์เมืองคนดูเหมือนสมัยก่อน” (มติชนออนไลน์, 2565)

จากภาพลักษณ์ที่ไม่ส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าการแสดงอัตลักษณ์ในบริบทการท่องเที่ยวผ่านงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีจึงมีจุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อกลบเกลื่อนภาพลักษณ์ “เมืองคนดู” หรือ “นักเลงเมืองเพชร” ที่จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่กล้ามา

¹⁹¹ ข้อมูลจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ (เข้าถึงเมื่อ 30 เมษายน 2565. เข้าถึงได้จาก <https://www.nat.go.th/>)

¹⁹² ข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (เข้าถึงเมื่อ 30 เมษายน 2565. เข้าถึงได้จาก <http://www.snc.lib.su.ac.th/westweb/?p=323>)

¹⁹³ ดูข้อมูลประกอบจาก “ตารางสรุปการสร้างสรรค์เรื่องเล่าในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี เรียงลำดับตามปีที่สร้างสรรค์ผลงาน” ในบทที่ 3

ท่องเที่ยวที่เมืองเพชร โดยนำเสนอภาพลักษณ์ด้านบวกเพื่อให้ “คนอื่น” หรือ “นักท่องเที่ยว” รู้สึก “ปลอดภัย” และสนใจมาเที่ยวเมืองเพชรบุรีมากขึ้น

4.4 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงเศรษฐกิจ

บทบาทหลักทั้ง 3 บทบาทข้างต้นแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรช่วยส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีซึ่งสัมพันธ์กับ “บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงเศรษฐกิจ” ในด้านที่ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีช่วยสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรี

“ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” มีความสำคัญและมีคุณค่ามากกับคนเพชรบุรี ทั้งยังมีผลทางตรงในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี ไม่ว่าจะเป็นการนำศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมาใช้เป็นจุดขายสำคัญเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวและใช้ในการประดับตกแต่งสถานที่ให้งดงาม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับทฤษฎี “คติชนสร้างสรรค์” ในลักษณะที่ “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเภทวัตถุ (Material Culture) เป็นผลงานสร้างสรรค์ของช่างเพชรบุรีที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมโลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยวซึ่งมีความสัมพันธ์กันดังที่ศิริพร ณ ถลาง กล่าวไว้ว่า

โลกาภิวัตน์กับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ออก กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดธุรกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว “ระดับโลก” ที่นำพาผู้คนจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกให้ได้มาพบกัน ธุรกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมประเพณีเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการปรับประเพณีและวิถีชีวิตของเจ้าของวัฒนธรรมเพื่อรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว อันทำให้เกิดปรากฏการณ์ “การขายวัฒนธรรม” โลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยวจึงเป็นบริบทและปัจจัยที่ทำให้เกิดพลวัตทางวัฒนธรรมและพลวัตทางคติชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม

(ศิริพร ณ ถลาง, 2556: 9)

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ ในงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีในภาพรวมทำให้เห็นบทบาทของ “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว ในลักษณะที่ช่างเมืองเพชรมีวิธีการสร้างสรรค์เรื่องเล่าให้ “สอดคล้องและมีชั้นเชิง ไม่ใช่จะวาดอะไรก็วาด” (กฤษดากร อินกนกาศ, สัมภาษณ์ 5 พฤศจิกายน 2563) โดยนำต้นทุนทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นผลงานศิลปกรรมโบราณในพื้นที่เพชรบุรี ภูมิปัญญาของช่างเพชรโบราณ การสืบทอดองค์ความรู้

จากช่วงก่อนมาถึงช่วงปัจจุบันทำให้มีการฝึกฝนฝีมือเชิงช่าง การศึกษาเรียนรู้ของช่างเพชรบุรีให้เป็นผู้มีฝีมือ มีความรู้และความคิด ประกอบกับเครือข่ายสังคมเพชรบุรีที่เข้มแข็ง เป็นสังคมที่มีประชาชนประจำท้องถิ่น มีนักข่าวสื่อสารมวลชนที่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาของช่างเพชรบุรี ตรงกัน ก่อให้เกิดการสร้างสรรคผลงานที่มีคุณค่าน่าสนใจ ด้วยการนำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาดก ทศชาติชาดก มหาเวสสันดรชาดกซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่มีการสร้างสรรค์ในงานศิลปกรรมสืบทอดมายาวนาน เรื่องเล่าจากวรรณคดี เรื่องเล่าเหตุการณ์สังคมการเมือง เรื่องเล่าประวัติที่มาของสถานที่ วิถีชีวิต ชาติพันธุ์ในเพชรบุรีที่ปรากฏในศิลปกรรมทั้งที่เป็นงานจิตรกรรม งานแกะสลักไม้และศิลปกรรมปูนปั้นเพื่อแสดงตัวตนคนเพชรบุรีและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีได้อย่างลงตัว

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลทางตรงกับการผลักดันให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลปกรรมหรือการใช้งานศิลปกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีคือ หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งระดับประเทศและหน่วยงานในจังหวัดเพชรบุรีต่างให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้งานศิลปกรรมในการท่องเที่ยวและการสร้างสรรคงานศิลปกรรมของช่างเพชรมาอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พจนารถ บัวเขียว รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีได้ให้สัมภาษณ์กับสำนักข่าวท้องถิ่นเพชรภูมิ ฮอตนิวส์ เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2564 เกี่ยวกับกรณีของการบูรณะวัดท่าช้าง (ร้าง) ว่า

“เรามองว่าวัดท่าช้างแห่งนี้มีคุณค่าทางโบราณสถานและแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรมอีกแห่งหนึ่งของเมืองเพชรบุรี ทางมหาวิทยาลัยมีความตั้งใจในการส่งเสริมและพัฒนาโบราณสถานแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อให้คนท้องถิ่นเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ ขณะเดียวกันยังสามารถต่อยอดในการกระตุ้นเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ให้คนในพื้นที่โดยใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา”

(เพจเพชรภูมิ ฮอตนิวส์, 2566)

ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมีผลให้ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีบทบาทเชิงเศรษฐกิจ คือการสร้างสรรคงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีผลกับการเพิ่มพื้นที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี ช่วยสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรี และความมีชื่อเสียงของผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรียังสามารถนำไปผลิตเป็นสินค้าวัฒนธรรมได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.4.1 ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรกับการสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

บทบาทเชิงเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ได้เห็นได้จากการศึกษางานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรคือ ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี ดังที่ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นรายการณีเพื่อแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีผลกับการสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยพบว่าการสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวดังกล่าวมี 2 ลักษณะคือ การเปลี่ยนพื้นที่เดิมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการเพิ่มพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเดิม ดังนี้

4.4.1.1 การเปลี่ยนพื้นที่เดิมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีวัดข่อย

วัดข่อยเป็นกรณีตัวอย่างที่ชัดเจนมากที่สุดที่แสดงให้เห็นว่าผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีผลกับการเปลี่ยนพื้นที่จากแต่เดิมที่ไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเพชรบุรีให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญแหล่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี

การเรียกขานวัดข่อยในสมัยก่อน ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ เล่าให้ฟังว่า “สมัยก่อน เคยได้ยินไหม คนเพชรบุรีเขาว่า “ขุนนางคงคา หมอยาวัดโคก ชีโรควัดข่อย” “ขุนนางคงคา” หมายถึง พวกขุนนางหรือคนมีเงิน คหบดีขึ้นไปทำบุญที่วัดคงคา “หมอยาวัดโคก” หมายถึง วัดโคกมีหมอยาเก่ง และ “ชีโรควัดข่อย” หมายถึง คนไม่มีเงินที่ต้องการรักษาโรคภัยต่าง ๆ มารักษาที่วัดข่อย ไม่มีใครขึ้นวัดนี้ มีแต่พวกชีโรค” (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2562) การเรียกขานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวัดข่อยในสมัยก่อนเป็นวัดที่ไม่ได้มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว โดยมีหลักฐานประกอบประเด็นนี้คือ ผู้วิจัยไม่พบข้อมูลการแนะนำวัดข่อยไว้ในเอกสารแนะนำการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่ยุคแรก ไม่ว่าจะเป็นใน **นำเที่ยวเพชรบุรี**¹⁹⁴ ของนายเชื้อ รูปน้อย พิมพ์เผยแพร่เมื่อปีพ.ศ.2503 ซึ่งเป็นหนังสือนำเที่ยวจังหวัดเพชรบุรียุคแรก¹⁹⁵ หนังสือ **ทัศนศาสตร์ไทย จังหวัดเพชรบุรี**¹⁹⁶ ของตรี

¹⁹⁴ หนังสือ **นำเที่ยวเพชรบุรี** แนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่เพชรบุรี เช่น เขาหลวง เขามไศวรรย์ วัดพระพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอน) เขابันไดอิฐ วัดมหาธาตุ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดกำแพงแลง พระราชวังพระรามราชนิเวศน์ เขื่อนเพชร หาดเจ้าสำราญ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน หาดชะอำ เป็นต้น

¹⁹⁵ ผู้วิจัยนำเอกสารดังกล่าวมาอธิบายประกอบประเด็น “เอกสารแนะนำการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีในยุคแรก” โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ ร.อ.ขุนชาญใช้จักร ร.น. (ชาญ ชาญใช้จักร) อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี คนที่ 20 (เป็นผู้ว่าฯ ในปีพ.ศ. 2487) ได้เขียนคำนิยมไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่า “คุณครูเชื้อ รูปน้อย ได้เขียนหนังสือ นำเที่ยวเพชรบุรี ขึ้นและได้จัดพิมพ์เป็นเล่มเพื่อบริการแก่ผู้ที่ประสงค์จะทัศนารในจังหวัดเพชรบุรี อันนับว่าเป็นประโยชน์ยิ่งและสมสมัยได้ชิ้นหนึ่ง นอกจากครูเชื้อ รูปน้อยจะนำเที่ยวเพชรบุรีแล้วยังได้นำหน้าในการริเริ่มเรื่องนี้ขึ้นอีก ฉะนั้นผมจึงขออนุญาตปิดปิดตานี้ไมทนามัยไว้ในโอกาสนี้ด้วย” และตั้งนายจาก อูร์สยะนันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีคนที่ 35 (เป็นผู้ว่าฯ ในปีพ.ศ.2501-2511) เขียนคำนิยมไว้ในหนังสือเล่มนี้

อมาตยกุล ที่พิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ.2507 จนมาถึงหนังสือแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน เช่น หนังสือ **เที่ยวเมืองเพชร** ของสุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ พิมพ์เผยแพร่ในปีพ.ศ.2536 หนังสือ **1 ในเพชรบุรี** บุญธรรม เปลื้องปลัดและคณะเป็นกองบรรณาธิการ พิมพ์เผยแพร่เมื่อพ.ศ. 2545 และนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่นำเสนอในยุคแรก มีบางสถานที่เพิ่มมาแต่ยังคงไม่พบว่ามีคำแนะนำวัดช้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

การแนะนำวัดช้อยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญสถานที่หนึ่งของจังหวัดเพชรบุรีเริ่มมีในสมัยที่เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน คือ พระครูประโชติวิจิตรกร (ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543) ท่านได้บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะของวัดให้ดีขึ้นและท่านได้มีดำริให้สร้างพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฉินวโกฏิ¹⁹⁷ จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีผู้เข้ามาทำบุญและเยี่ยมชมฝีมือช่างเมืองเพชรไม่ขาดสาย (ธานินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2562)

ความน่าสนใจของวัดช้อยในปัจจุบัน คือการสร้างสรรค์พระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฉินวโกฏิเป็นรูปฝ้ายันต์ ด้านในพระธาตุมีพระประธาน 3 องค์ คือ พระพุทธมิ่งมงคล พระพุทธเศรฐ์ฉินวโกฏิ และพระสิวลีมหาภรณ์เย็น ที่นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับโชคลาภ ความร่ำรวย และความสำเร็จที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี องค์ประกอบที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งคือ “งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี” ที่สร้างสรรค์ไว้อย่างประณีตงดงามสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม

ว่า “ตามที่นายเชื้อ รูปน้อย ครูโรงเรียนปรีดิรัฐธรรม ได้จัดพิมพ์หนังสือแนะนำเที่ยวเพชรบุรี ขึ้นนั้น เป็นการเหมาะแก่กาลสมัยอย่างยิ่ง และจะกล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเล่มแรกที่ทำให้ความกระจำแก่ประชาชนทั่วไปได้รู้จักและเข้าใจถึงจังหวัดเพชรบุรีได้ทั่วถึงดียิ่งขึ้นกว่าที่แล้ว ๆ มา” (เชื้อ รูปน้อย, 2503)

¹⁹⁶ แหล่งท่องเที่ยวที่แนะนำไว้ในหนังสือ **ทัศนศาสตร์ไทย จังหวัดเพชรบุรี** ของตรี อมาตยกุล เช่น เขามหาสวรรค์ วัดมหาสมณาราม วัดพระพุทธไสยาสน์ วัดสระบัว เขาหลวง เขาน้ำไทร เขานมขวิด วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดสุวรรณาราม วัดกำแพงแลง วัดท่าชัยศิริ เป็นต้น

¹⁹⁷ ข้อมูลจากแผ่นป้ายด้านหน้าพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฉินวโกฏิระบุไว้ว่า “วางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2554 แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2556”

ภาพที่ 571 ป้ายแนะนำการท่องเที่ยวที่วัดช้อย และป้ายแนะนำกิจกรรม “ไหว้พระ 9 วัด”

ภาพที่ 572 นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมงานศิลปกรรมที่วัดช้อย

ช่างธานีรินทร์ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่วัดช้อยว่า “เป็นเหมือนที่รวมช่างเมืองเพชรรุ่นใหม่ เหมือนที่วัดมหาธาตุฯ เป็นที่รวมช่างฝีมือของเมืองเพชรรุ่นเก่า งานเก่า ๆ รุ่นครูช่าง หรือของอาจารย์ทองร่วงที่วัดมหาธาตุ เด็กรุ่นใหม่ มาทำวัดช้อย มาทำที่นี่เป็นงานใหญ่ วัดช้อยอยู่ตรงเขาวัง เลย์ยิ่งโตไว” (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2562) จากแนวคิดที่ช่างธานีรินทร์กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าช่างที่ได้รับการคัดเลือกให้มาสร้างสรรค์ผลงานไว้ที่วัดช้อยล้วนเป็นช่างรุ่นใหม่ที่มีฝีมือ ได้รับการยอมรับในแวดวงช่างเพชรบุรีในปัจจุบันที่มารวมตัวกันสร้างสรรค์ผลงานไว้ในพื้นที่วัดช้อยเหมือนที่มีการรวมผลงานศิลปกรรมของช่างรุ่นก่อนหน้าที่วัดมหาธาตุฯ

ลักษณะดังกล่าวทำให้วัดช้อยสามารถกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างมากในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการที่วัดช้อยเป็นวัดหนึ่งในรายการแนะนำของกิจกรรม “ไหว้พระ 9 วัด ย้อนรอยอดีต @ เพชรบุรี” ประกอบด้วย 1.วัดเขาย้อย 2.วัดพระพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอน) 3.วัดช้อย 4.วัดมหาธาตุวรวิหาร 5.วัดใหญ่สุวรรณาราม 6.วัดกำแพงแลง 7.วัดเพชรพลี 8.วัดเกาะ 9.วัดบันไดอิฐ ดังภาพต่อไปนี้

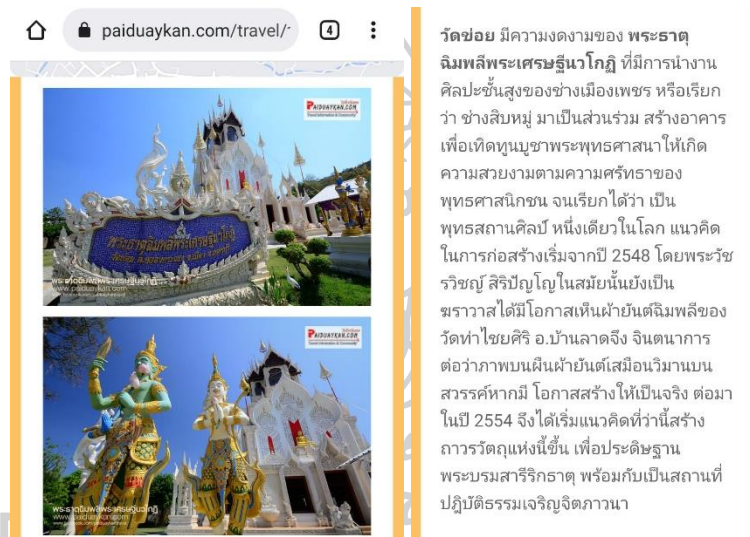

ภาพที่ 573 แผ่นป้ายแนะนำกิจกรรมไหว้พระ 9 วัด ย้อนรอยอดีต @ เพชรบุรี

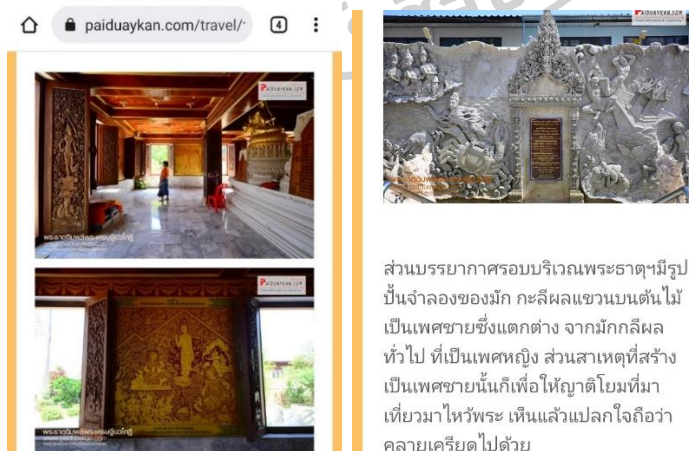
นอกจากการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด ในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิตินศาสนา ดังภาพข้างต้นแล้ว กิจกรรมการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัดที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ต่าง ๆ มีการแนะนำวัดบางวัดแตกต่างกันออกไป แต่จะยังคงมีวัดช้อยเป็นวัดหนึ่งในรายการแนะนำเสมอ เช่น การแนะนำกิจกรรม “ไหว้พระ 9 วัด เพชรบุรี วัดสวย ใกล้กรุงเทพฯ” ของเว็บไซต์ <https://travel.trueid.net/detail/qnozq745JBr0> (เข้าถึงเมื่อ 25 เมษายน 2565) ประกอบด้วย 1.วัดใหญ่สุวรรณาราม 2.วัดมหาธาตุวรวิหาร 3.วัดช้อย 4.วัดพระพุทธไสยาสน์ 5.วัดพระแก้วน้อย 6.วัดเขาย้อย 7.วัดถ้ำเขาย้อย 8.วัดนอกปากทะเล 9.วัดกำแพงแลง

รายการแนะนำ “ไหว้พระ 9 วัด จังหวัดเพชรบุรี ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสริมสิริมงคล” ของเว็บไซต์ <https://travel.kapook.com/view214530.html> (เข้าถึงเมื่อ 25 เมษายน 2565) ประกอบด้วย 1. วัดถ้ำเขาหลวง 2. วัดเขาตะเครา 3. วัดพระพุทธไสยาสน์ 4. วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร 5. วัดถ้ำเขาย้อย 6. วัดกำแพงแลง 7. วัดในกลาง 8. วัดมหาธาตุวรวิหาร 9. วัดข่อย เป็นต้น

จากข้อมูลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าวัดข่อยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรีอันเนื่องมาจากผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่มีความงดงามมีคุณค่าที่สร้างความสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว เห็นได้จากรายการแนะนำสิ่งที่น่าสนใจในวัดข่อยที่นำเสนอในเว็บไซต์ต่าง ๆ จากตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 574 ข้อมูลแนะนำการท่องเที่ยวที่วัดข่อย (ที่มา paiduykan.com)

ภาพที่ 575 ข้อมูลแนะนำการท่องเที่ยวที่วัดข่อย (ที่มา paiduykan.com)

trueID Q 📷 🇹🇭 TH

หน้าแรกท่องเที่ยว **ที่เกี่ยวข้อง** ที่เกี่ยวข้องกรุงเทพ

🏠 > อ่าน > ท่องเที่ยว > ที่เที่ยว > ที่เที่ยวใกล้กรุงเทพ
 > วัดข่อย วัดสวย เพชรบุรี ขอพรโชคลาภ พระธาตุจิมพลี...

เลือกที่เกี่ยวข้อง ▾

วัดข่อย วัดสวย เพชรบุรี ขอพรโชคลาภ พระธาตุจิมพลี พระเศรษฐินวโกฏิ พุทธสถานศิลป์ หนึ่งเดียวในโลก

 แมวซ่าว

🕒 10 สิงหาคม 2563 (13:00) 👁 26.6K

👍 1

 ขอพรโชคลาภ พระธาตุจิมพลี พระเศรษฐินวโกฏิ วัดข่อย วัดสวย เพชรบุรี

วันนี้ขอพาสายบุญไปปักหมุด **เที่ยวเพชรบุรี** กันที่ **วัดข่อย วัดสวย เพชรบุรี** ไปขอพรโชคลาภ ชมความงดงามของ **พระธาตุจิมพลีพระเศรษฐินวโกฏิ** ซึ่งเป็น **พุทธสถานศิลป์** หนึ่งเดียวในโลก อันมีเอกลักษณ์เฉพาะที่ไม่เหมือนใครค่ะ

ภาพที่ 576 ข้อมูลแนะนำการท่องเที่ยวจาก travel.trueid.net (ที่มา travel.trueid.net)

สำหรับชั้นที่ 2 มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ทั้ง 4 ทิศ มีบันไดทางขึ้นอยู่ที่ด้านหลังของพระธาตุ ซึ่งชั้นนี้จะอนุญาตให้ขึ้นได้เฉพาะผู้ชายเท่านั้นค่ะ และชั้นที่ 3 เป็นชั้นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ชั้นนี้ไม่อนุญาตให้ฆราวาสขึ้นไป

ภาพที่ 577 ข้อมูลแนะนำการท่องเที่ยวจาก travel.trueid.net (ที่มา travel.trueid.net)

ตัวอย่างรายการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในวัดข่อยที่นำเสนอในเว็บไซต์ paiduykan.com และที่นำเสนอในเว็บไซต์ travel.trueid.net แสดงให้เห็นว่ามีการแสดงผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี รวมทั้งศิลปกรรมเรื่องเล่าในคาถาพาหุและศิลปกรรมเรื่องพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้วัดข่อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี

4.4.1.2 การเพิ่มพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเดิม: กรณีวัดเขาย้อย

ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีผลต่อการสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีในลักษณะที่เป็นการเพิ่มพื้นที่ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเดิมเห็นได้ชัดเจนจากกรณีของวัดเขาย้อย อ.เขาย้อยที่แต่เดิมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการแนะนำที่จังหวัดเพชรบุรีอยู่แล้วหากแต่มีการสร้างศาสนสถานหรือปฏิมากรรมที่มีผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีเพิ่มขึ้นมาในพื้นที่มีผลให้พื้นที่ท่องเที่ยวที่วัดเขาย้อยเพิ่มมากขึ้น

วัดเขาย้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจเที่ยวชม “ถ้าเขาย้อย” ซึ่งอยู่ในพื้นที่วัดเขาย้อยเป็นหลัก ดังปรากฏในเอกสารแนะนำการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี เช่น หนังสือทัศนศาสตร์ไทย จังหวัดเพชรบุรี ของตรี อมาตยกุล (2507: 59) หนังสือ เที่ยวเมืองเพชร ของสุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ (2536: 76) มีรายการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวภายในบริเวณวัดเขาย้อย อ.เขาย้อยคือ “ถ้าเขาย้อย” ที่ภายในถ้ำมีพระพุทธรไสยาสน์ พระพุทธบาทจำลองซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยวชมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ไหว้พระและชมซึ่งความสุนทรีย์ของศิลปกรรมที่เมืองเพชร

POSTED BY TRAVELBARADMIN | Friday, December 25, 2020 - 14:45

วัดเขาย้อย

เดินทางโดยทางหลวงหมายเลข 4 เข้าเขตจังหวัดเพชรบุรี วัดเป้าหมายที่ตั้งก่อนเป็นวัดแรก คือ วัดเขาย้อย ภาพแรกที่เห็นเด่นเป็นสง่า คือ เขาที่ตั้งโดดเด่นเบื้องหน้า เป็นเขาหินปูนที่มีโพรงถ้ำ จึงได้สร้างให้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรไสยาสน์ ซึ่งมีพระพุทธรบาทจำลอง พระพุทธรูปรายตามกำแพงถ้ำอีกมากมาย มีพระรูปพระเจ้าอยู่หัวองค์ด้วยมีประวัติกล่าวไว้ว่าพระเจ้าอยู่หัวในสมัยกรุงศรีอยุธยา เคยเสด็จมาตั้งทัพบริเวณนี้ และมีเจ้าแก้วแก้วเอี่ยมซึ่งคนนำมาไว้ในภายหลัง ส่วนหน้าถ้ำก็มีรูปปูนปั้นโดยช่างเพชรบุรีที่น่าสนใจ เป็นรูปหนุมานค่าเหงอินเฝ้าด่านหน้า มีบันไดทอดสู่ประตูถ้ำ ที่มี 2 ซุ้มประตูคล้ายสิงห์วิจิตรเป็นทางผ่านเข้าถ้ำ

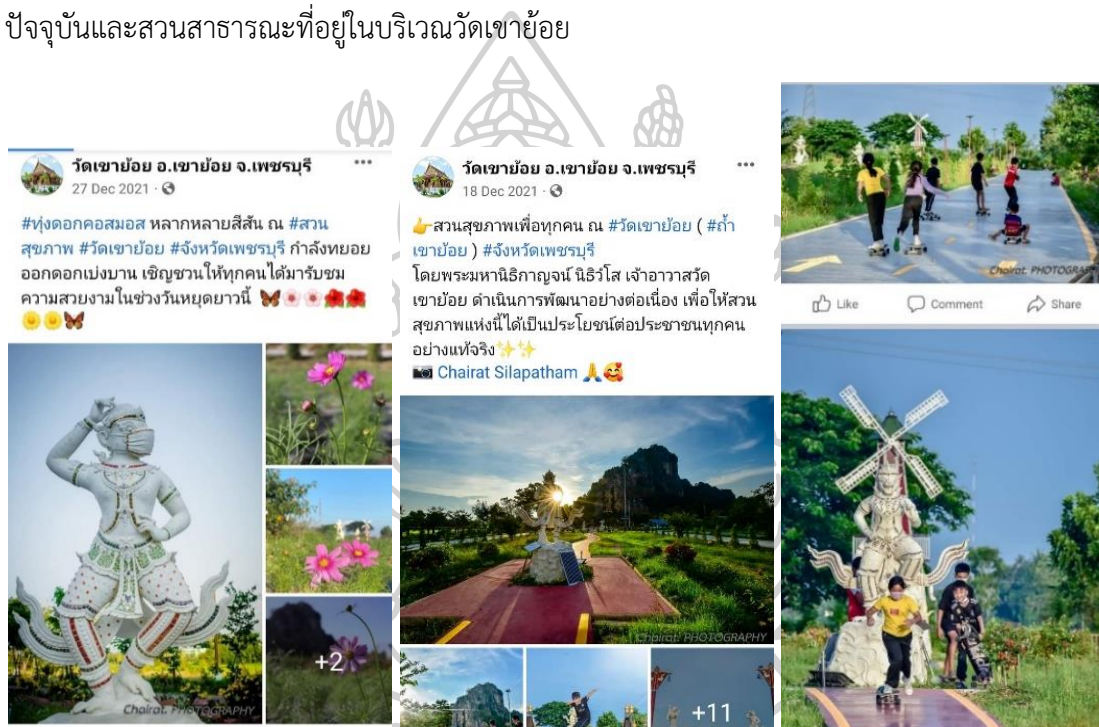
“โบสถ์ไม้สักทอง” วัดเขาย้อย จ.เพชรบุรี สร้างจากไม้สักทองทั้งหลัง งดงามด้วยศิลปะแบบไทย โดยช่างเมืองเพชร ใต้ถุนยกสูงให้เป็นโบสถ์แห่งการเรียนรู้สำหรับทุกคน และเมื่อเข้าสู่ด้านในของโบสถ์จะพบกับความสวยงามของจิตรกรรมฝาผนังที่ผ่านการแกะสลักไม้สักทองของฝีมือช่างสิบหมู่เมืองเพชร บอกเล่าเรื่องราวของพุทธชาดที่รายล้อมอยู่ภายในโบสถ์อย่างวิจิตรบรรจง

นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งผลงานไฮไลท์ คืองานศิลปะปูนปั้นที่อยู่บริเวณฐานอุโบสถ เป็นประติมากรรมปูนปั้นขนาดโดยรอบจำนวนรวม 35 ภาพ โดยฝั่งทิศเหนือเป็นรูปการละเล่นของไทยสมัยโบราณ อาทิ หวีล้านช้างเก๊ก ริ้วชาวยุทธ ชักกะเย่อ จำนวน 18 รูป ส่วนทิศใต้เป็นภาพประเพณีของไทย อาทิ สงกรานต์ การกองเจดีย์ทราย บวชภาค จำนวน 17 รูป

ภาพที่ 578 ข้อมูลแนะนำวัดเขาย้อย
(ที่มา www.anywhere-travels.com)

ช่วงประมาณปีพ.ศ.2557 พระครูไพฑูลพัฒนโสภณ (สุด นงนุช) อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาย้อยได้ดำริให้สร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ตามแบบพระอุโบสถหลังเก่า โดยด้านในและโดยรอบบริเวณพระอุโบสถประดับตกแต่งด้วยผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี สร้างเสร็จประมาณปีพ.ศ.2559 หลังจากนั้นพระมหาธิรฎาญจน์ (นิธิวิโส) เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันได้พัฒนาสถานที่ภายในบริเวณวัดให้สวยงามสะอาดตา โดยเฉพาะสร้างสวนสาธารณะที่ประดับตกแต่งสถานที่ด้วยศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ ทำให้นักท่องเที่ยวนอกจากจะไปเที่ยวถ้ำเขาย้อยแล้วยังมีสถานที่เที่ยวชมภายในบริเวณวัดเพิ่มขึ้นมาคือพระอุโบสถหลังใหม่ที่มีผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีรุ่นปัจจุบันและสวนสาธารณะที่อยู่ในบริเวณวัดเขาย้อย

ภาพที่ 579 ข้อมูลแนะนำสวนสาธารณะที่วัดเขาย้อย
(ที่มา วัดเขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี, 2564)

นอกจากกรณีตัวอย่างดังที่ผู้วิจัยนำเสนอแล้ว สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีที่อยู่ในขอบเขตการศึกษาครั้งนี้มีลักษณะดังกล่าวด้วยเช่นกัน เช่น วัดนอกปากทะเล ที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในปัจจุบันเพราะมีการสร้างวิหารเรือเกตรานิพนพานัง หรือวัดชะอำมีรายการแนะนำในเอกสารการท่องเที่ยวคือ “เขาชะอำ” (สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, 2536: 76) ที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปจำลองที่เขาชะอำภายในบริเวณวัดชะอำ ปัจจุบันมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นมาคือ พระอุโบสถใหม่ที่มีผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี เป็นต้น

วัดนอกปากทะเล (เรือเกตรา
นิพพานัง-โบสถ์มหาอุตม์) ต.ปาก
ทะเล อ.บ้านแหลม เพชรบุรี

IN: ภาคตะวันตก, วัดตามภาค, วัดราชบุรี, วัดริมน้ำ, วัดไทย,
เพชรบุรี / TAGGED: วัดนอกปากทะเล, วัดปากทะเลนอก, เรือ
เกตรา, เรือเกตรานิพพานัง, โบสถ์ที่สวยงามที่สุด, โบสถ์ลอยน้ำ,
โบสถ์เรือ

วัดนอกปากทะเล Wat
NokPakTale

ไม่เพียงแต่วิหารเรือที่งดงาม นำเลื่อมใสศรัทธา
แล้ว นักท่องเที่ยวยังสามารถแวะสักการะ พระ
ประธานปางสมาธิ “หลวงพ่เทพนฤมิตร” และ
ลวดโบสถ์มหาอุตม์ สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง ที่
มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี เพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาพที่ 580 ข้อมูลแนะนำวัดนอกปากทะเล
(ที่มา <http://tourwatthai.com>)

พาไปวัด - แשרให้โลกรู้ว่าวัด
ของเราสวยงามขนาดไหน
Kit Issara · 1 h · Cha-Am · 🌐

Temple no. 367
An Ayutthaya middle-term temple complex
with many attractions: the Naga gold
marinated steps leading to the Buddha
caves on a hill, the Bodhi leaf-shaped gap
pierced and its new Uposoth with a
beautiful pintu The mural.
A Mid-Ayutthaya Period temple complex
with many attractions - the Gold Naga-lined
steps leading to Buddha caves on... See
more — at วัดชะอำคีรี อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

Like Comment Share

Like Comment Share

ภาพที่ 581 ข้อมูลแนะนำสถานที่ท่องเที่ยววัดชะอำ
(ที่มา พาไปวัด แשרให้โลกรู้ว่าวัดของเราสวยงามขนาดไหน, 2564)

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีทั้งที่เป็นการเปลี่ยนพื้นที่เดิมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการเพิ่มพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเดิม ลักษณะดังกล่าวส่งผลทางตรงกับการกระตุ้นเศรษฐกิจที่จังหวัดเพชรบุรี ช่วยเพิ่มแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาที่จังหวัดเพชรบุรีเพิ่มมากขึ้นและส่งผลให้อาชีพต่าง ๆ ดึงข้อมูลการสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรีในหัวข้อต่อไป

4.4.2 งานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรกับการสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรี

ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีผลกับการสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรี เห็นได้จากข้อมูลเชิงสถิติในลักษณะที่ผลงานศิลปกรรมเมืองเพชรเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยว ดังข้อมูลสรุปจาก “โครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร” ดำเนินการโดยหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลังประจำจังหวัดเพชรบุรี ร่วมกับการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี ที่ผู้วิจัยกล่าวถึงในหัวข้อ “คิวอาร์โคডให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีที่นำเสนอผ่านผลงานศิลปกรรม” การดำเนินการโครงการดังกล่าวมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “การใช้จ่ายของผู้เข้าร่วมกิจกรรม” ดังนี้

การใช้จ่ายของผู้ร่วมกิจกรรม			
ณ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี (แยกตามอำเภอ)			
พื้นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว	การใช้จ่ายของผู้ร่วมกิจกรรมปี 2561 (เม.ย.-ส.ค.61) 1,423 ราย	การใช้จ่ายของผู้ร่วมกิจกรรมปี 2562 (มิ.ย. - ส.ค. 62) 1,038 ราย	
		เฉลี่ยต่อคน	ค่าใช้จ่ายรวม
อำเภอแก่งกระจาน	207,286.34	1,445.59	161,905.90
อำเภอเขาชัย	63,863.44	1,062.50	24,437.50
อำเภอชะอำ	366,200.55	1,743.74	421,984.71
อำเภอท่ายาง	263,841.45	1,265.66	160,739.35
อำเภอบ้านลาด	94,016.60	1,572.92	34,604.17
อำเภอบ้านแหลม	234,711.84	1,380.85	216,793.95
อำเภอเมือง	640,147.13	1,833.54	579,397.80
อำเภอหนองหญ้าปล้อง	39,200.17	1,047.70	40,860.20
จังหวัดเพชรบุรี	1,909,267.52 (เฉลี่ย 1,341.71)	1,544.28	1,602,965.67

ภาพที่ 582 ข้อมูลการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวสรุปจาก “โครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร” (ที่มา จังหวัดเพชรบุรี, 2563)

จากภาพคือหัวข้อ “การใช้จ่ายของผู้ร่วมกิจกรรม ณ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี” มีข้อมูลการใช้จ่ายของผู้ร่วมกิจกรรม ปี 2561 (เม.ย.-ส.ค.61) 1,423 ราย ค่าใช้จ่ายรวมรายจังหวัดคือ 1,909,267.52 บาท เฉลี่ยรายคนคือ 1,341,071 บาท ข้อมูลปี 2562 (มิ.ย.-ส.ค.62) 1,038 ราย ค่าใช้จ่ายรวมรายจังหวัดคือ 1,602,965.67 บาท เฉลี่ยรายคนคือ 1,544.28 บาท

นอกจากรายงานการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เป็นรายงานสรุปของ “โครงการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีแบบครบวงจร” ดังกล่าวแล้วยังมีการจัดการท่องเที่ยวที่มีการกำหนดค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

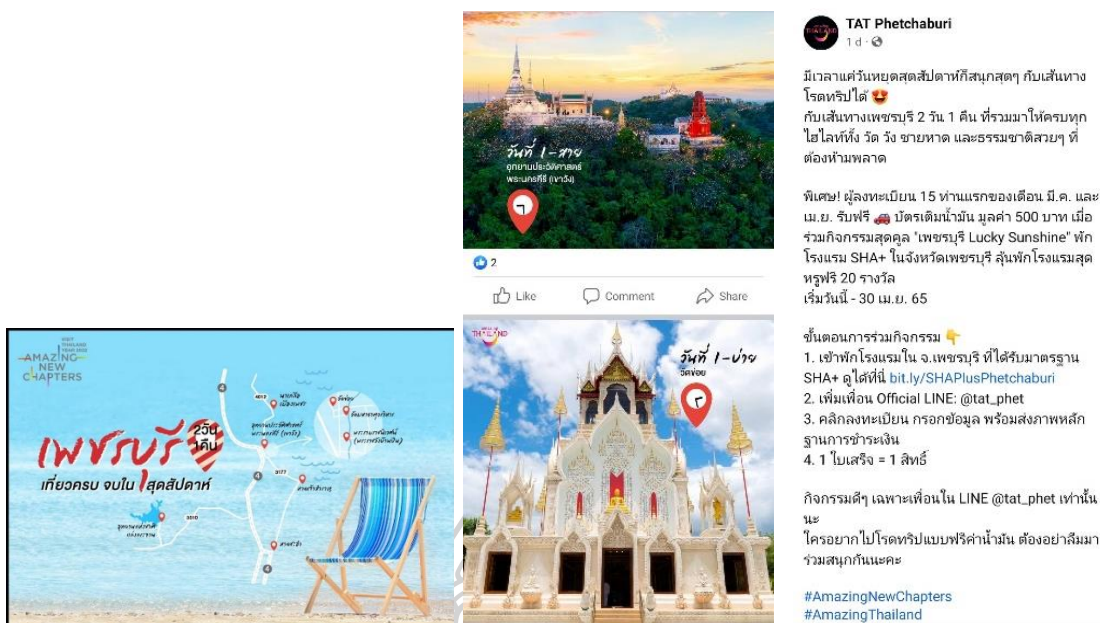
พินิจ... 'ประเสริฐ' ที่เมืองเพชร อภุศยาศรมมีชีวิต
วันที่ 12-13 มีนาคม 2565 (2 วัน 1 คืน)
ราคา 6,900 บาท

EJeab ACADEMY TOUR
ศิลปวัฒนธรรม ทิวทัศน์ สัมผัสวิถี อาหารเมืองเพชร
เมืองสร้างสรรค์อาหารระดับโลก
Creative City of Gastronomy by UNESCO
ยลศิลป์ กินบุ ทุปราคา สัมผัสชาติ อาหารเมืองเพชร
19-20 กุมภาพันธ์ 2565
ราคา 4,999 บาท

ภาพที่ 583: (ชาย) การจัดการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีของ MATICHON Academy (ที่มา มติชนออนไลน์)

ภาพที่ 584 (ขวา) การจัดการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี ของ EJeab Academy Tour (ที่มา มติชนออนไลน์)

การจัดการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีของ MATICHON Academy และการจัดการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีของ EJeab Academy Tour ดังภาพข้างต้นมีการกำหนดค่าใช้จ่ายและมีกิจกรรมพานักท่องเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเกาะ เป็นต้น

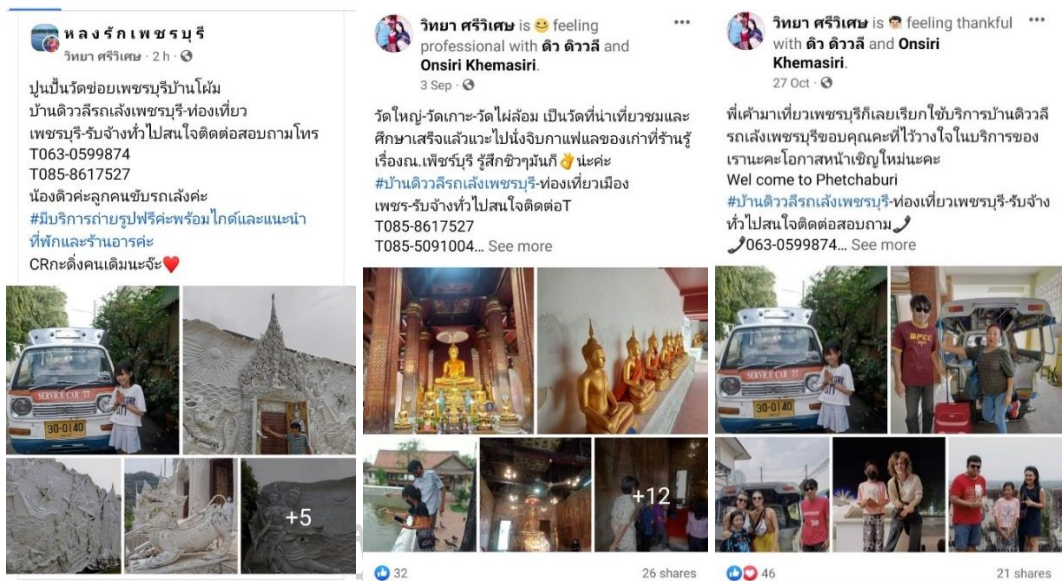

:ภาพที่ 585 ภาพแนะนำเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีของ ททท.
(ที่มา TAT Phetchaburi, 2564)

นอกจากภาคเอกชนที่เข้ามาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีแล้ว หน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลโดยตรงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ยังคงมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีอย่างต่อเนื่อง ดังตัวอย่างภาพข้างต้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประชาสัมพันธ์กิจกรรม “เพชรบุรีเที่ยวครบจบในสุดสัปดาห์ 2 วัน 1 คืน” ในรายการท่องเที่ยวดังกล่าวมีการแนะนำให้เที่ยวชมผลงานศิลปกรรมที่วัดช้อย เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีดังกล่าวส่งผลทางตรงกับการสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับคนในพื้นที่ซึ่งได้รับโอกาสจากการท่องเที่ยวงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี เช่น อาชีพขับรถเล้ง พาเที่ยวเมืองเพชร ดังกรณีของนายวิทยา ศรีวิเศษ ที่ขับรถรับจ้างบริการทั่วไปหรือรถเล้ง¹⁹⁸ ให้บริการพานักท่องเที่ยวเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี ไม่ว่าจะเป็นวัดช้อย วัดมหาธาตุฯ วัดพลับ ฯลฯ ซึ่งนายวิทยาจะเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแห่งด้วยตนเอง หรือเป็นผู้ติดต่อให้มัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่นเป็นผู้บรรยายให้นักท่องเที่ยวฟังแล้วแต่ความต้องการของนักท่องเที่ยว (วิทยา ศรีวิเศษ, สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2565)

¹⁹⁸ “รถเล้ง” เป็นรถสี่ล้อขนาดเล็ก เริ่มมีที่จังหวัดเพชรบุรีเมื่อประมาณ 60 ปีที่ผ่านมา โดยนายสุวิทย์ พัชรพจนานกรณ์ หรือ เสี้ยเล้ง เป็นผู้ริเริ่มนำรถเล้งมาวิ่งโดยสารรอบเมืองเพชรบุรี (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมที่ “รถเล้ง สี่ล้อเล็กรอบเมืองเพชรบุรี”. เข้าถึงเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2565. เข้าถึงได้จาก <https://petchpoom.com/>)

ภาพที่ 586 ภาพการให้ข้อมูลติดต่อและการให้บริการรถแท็กซี่
(ที่มา หลงรักเพชรบุรี, 2564; วิทยา ศรีวิเศษ, 2565)

การปรับตัวของนายวิทยา คนขับรถแท็กซี่เกิดจากการที่รถแท็กซี่เป็นรถรับจ้างที่คนเพชรบุรีนิยมใช้บริการกันมากเมื่อ 60 ปีที่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการรับส่งนักเรียน พ่อค้าแม่ค้ารวมทั้งผู้ต้องการสัญจรไปมาในเขตเมืองเพชรบุรีแต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไป มีความนิยมใช้พาหนะส่วนบุคคลกันมากขึ้นทำให้การใช้บริการรถแท็กซี่ในปัจจุบันลดลงมาก ประกอบกับการส่งเสริม สนับสนุนด้านการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนโดยการประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ การให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแก่บุคคลในพื้นที่ทำให้นายวิทยาเห็นโอกาสที่จากเดิมขับรถรับจ้างทั่วไปเพียงอย่างเดียว กลายมาเป็นบริการรับส่งนักท่องเที่ยวที่ได้รับการติดต่อมาจากโรงแรมหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นติดต่อให้คนขับรถแท็กซี่ไปรับเพื่อพาเที่ยวชม เพราะการเดินทางโดยรถแท็กซี่นับว่าเป็นลักษณะเฉพาะหนึ่งของ แสดงให้เห็นการเที่ยวเฉพาะที่ซึ่งเป็นพาหนะที่มีรูปทรงแตกต่างจากพื้นที่อื่น รวมทั้งนักท่องเที่ยวติดต่อมาด้วยตนเองจากข้อมูลที่นายวิทยาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน (วิทยา ศรีวิเศษ, สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2565)

นอกจากกรณีของนายวิทยาแล้ว ยังมีกรณี “กลุ่มลูกหว่า” ที่ช่วยแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีผลโดยตรงกับการสร้างรายได้ให้คนเพชรบุรีได้ โดย “กลุ่มลูกหว่า” เป็นกลุ่มเยาวชนคนเพชรบุรีที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีและมีเครือข่ายสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีรับหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยวและผู้ประสานงานติดต่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดให้กับนักท่องเที่ยวจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้มาเที่ยวชมเมืองเพชรบุรีซึ่งทางกลุ่มลูกหว่าได้มีโอกาส

นำนักท่องเที่ยวเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดทั้งที่ติดต่อกันเป็นรายบุคคลและหมู่คณะ เช่น วันที่ 29-30 พฤศจิกายน พ.ศ.2563 นำคณะนักท่องเที่ยวจากจังหวัดชลบุรีและสมุทรสาครเที่ยวชมงานศิลปกรรมในจังหวัดเพชรบุรี วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2563 นำนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาการจัดการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เที่ยวชมวัดและงานศิลปะที่น่าสนใจของจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์งานศิลปกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานปูนปั้น คัดลอกลายจิตรกรรม หรือสร้างสรรค์งานลายทอง เป็นต้น

อาจารย์จำลอง บัวสุวรรณ ผู้ก่อตั้งและดูแลเป็นที่ปรึกษาให้กับ “กลุ่มลูกหว่า” อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดของกลุ่มลูกหว่ามีแนวคิดสำคัญคือ “เมืองเพชรมีคุณค่า เป็นพื้นที่เรียนรู้ได้ทุกตารางนิ้ว¹⁹⁹” และตั้งโจทย์สำคัญไว้ว่า “จะออกแบบการเรียนรู้เมืองให้กับคนในพื้นที่ คนนอกพื้นที่ได้อย่างไร” ทำให้ต้องคิดว่า “กำหนดพื้นที่ไหนบ้างที่เรียกว่าเพชรบุรี ตัวเมือง เขตเทศบาลและอีก 8 อำเภอ” ทำให้มีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ว่า

“ต้องแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ หรือเรียกว่า 3 มิติ คือ 1.เมือง คือ ตัวเมืองเขตเทศบาล 2.ชุมชน คือ ชุมชนเมืองและชุมชนใน 8 อำเภอ 3.สื่อศิลปวัฒนธรรม เราทำใน 3 พื้นที่ 3 อย่าง 3 มิติ ค่อย ๆ ทำทีละเล็กทีละน้อย 5 ปีแรก (เริ่มนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2548) ทำที่นี้ ที่เขาวังเคเบิ้ลคาร์ โดยใช้มิติสื่อเป็นหลัก คืองานสกุลช่างเมืองเพชร ปีนี้เป็นปีที่ 15 เห็นอย่างเป็นรูปธรรม เรียนรู้ด้วยตัวเอง จัดกระบวนการเรียนรู้เอง เมื่อเรียนรู้แล้วพบว่ามันเก็บความรู้ไว้กับตัว ไม่มีประโยชน์ พบว่าการเรียนรู้ไม่ได้ช่วยให้สื่อได้รับความสนใจ เลยเอาความรู้มาเผยแพร่มาสื่อสาร เอาความรู้มาถ่ายทอด เลยจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ต่อมาประมาณปี 2554 – 2555 จัดงานเพชรบุรีดีจังเป็นครั้งแรกที่วัดใหญ่ฯ จริง ๆ เริ่มตั้งแต่ปี 2553 ที่เริ่มมีแนวคิดการขับเคลื่อนเมือง เริ่มในมิติเมืองเข้ามา ทำพร้อม ๆ กันคือ มิติชุมชน คือใช้พลังจาก 8 อำเภอ เข้ามาสื่อสารในเมือง ปี 2554-2555 เริ่มได้ทั้ง 3 มิติ พอปี 2560 เราเริ่มใช้พื้นที่ที่เขาวัง เคเบิ้ลคาร์ วัดใหญ่ฯ แต่ยังไม่เป็นทางการ มาใช้อย่างเป็นทางการปี 2562 เชื่อมทั้ง 3 พื้นที่ คือที่วัดใหญ่ เขาวัง และชุมชน เมือง (ตลาด) เปิดมิติใหม่ของการเชื่อม 3 พื้นที่”

(จำลอง บัวสุวรรณ, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2565)

¹⁹⁹ เน้นโดยผู้วิจัย

อาจารย์จำลองยังได้กล่าวถึงลักษณะการดำเนินการของกลุ่มลูกหว่าที่ทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในจังหวัดเพชรบุรีว่า

“จากกลุ่มลูกหว่า กลายเป็น “เครือข่ายกลุ่มลูกหว่า” คือหนูแดงเริ่มไปมีงาน มีแนวทางของตัวเอง นัท ป๊อบ ก็มีแนวทางของตัวเอง การขับเคลื่อนตัวเดิม “ทำเรื่องใหม่ในเรื่องเดิม” เรื่องเดิมคือ เรียนรู้ได้ทุกตารางนิ้ว ผมใช้การเชื่อม 3 พื้นที่นี้มาให้เรียนรู้ โดยที่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นไม่รู้ตัวว่าได้เรียนรู้ เราได้รับการตอบรับดีมาก คนที่ติดต่อมา ถ้าเอาเฟสบุ๊กเป็นมาตรฐาน ไม่ใช่เฉพาะคนที่เคยเป็นเพื่อนมาก่อน แต่ได้รับการบอกต่อมา ต้องใช้ “ภูมิปัญญาบวกกับวัตถุดิบเท่ากับผลิตภัณฑ์ ถ้าอยากเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจต้องเพิ่มเทคโนโลยี” อันนี้เขียนเป็นสูตรได้เลย ภูมิปัญญาต้องมี เน้นว่า วัตถุดิบภูมิปัญญาเป็นเรื่องใหญ่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากกรุงเทพฯ เพชรบุรีก็มีหัวหิน ชะอำก็มี บางคนพาแม่มาอยู่เรื่อย ๆ แล้วก็แฟนด้วยเรา (กลุ่มลูกหว่า) เป็นการเรียนรู้ไปด้วยกัน ผลประโยชน์ไม่ได้ตกอยู่ที่เราฝ่ายเดียว ตกอยู่กับทุกบ้าน²⁰⁰”

(จำลอง บัวสุวรรณ, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2565)

ภาพที่ 587 ผลิตภัณฑ์ถุงผ้าพิมพ์ลายเทพพนมวัดใหญ่สุวรรณาราม และลายครุช่างเมืองเพชร (วางจำหน่ายที่ทางขึ้นรถรางไฟฟ้า)

²⁰⁰ เน้นโดยผู้วิจัย

นอกจากนี้สุนิศา ประทุมเทือง หรือหนูแดง สมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มลูกหว่าอธิบายวิธีการเรียนรู้ของกลุ่มลูกหว่าที่เป็นการเน้นย้ำประเด็นการเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมของเพชรบุรีและช่างเพชรบุรีของกลุ่มลูกหว่า ว่า

“เราไปเรียนก่อน ครูช่างมาสอนให้กับเรา มาถ่ายทอดให้กับเรา อย่างลายเสาทีศาลา การเปรียญ วัดใหญ่ฯ เชิญครูช่างมาเลย มาสอนเรา แต่ลูกหว่าจะสอน (ให้กับนักท่องเที่ยว) ไม่ใช่แบบช่างโดยตรง จะสอนแบบลูกหว่าคือทำอะไรให้เขาทำได้ ให้เขาเอากลับไปได้ อย่างลายรดน้ำหนูเขียนไม่สวย แต่หนูสอนให้น้องเขาทำได้ เราเรียนรู้จากครูช่างมาถ่ายทอดได้ จริง ๆ เราเรียนรู้เรื่องงานช่าง แต่ไม่ได้ลงรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จะเรียนรู้เรื่องงานช่างมากกว่า อย่างที่วัดพลับฯ ครูมนู เนตรสุวรรณ มาเป็นคนเล่าเรื่องปูนปั้นวัดพลับ ครูมนูชำนาญช่างหลายเรื่อง ท่าน 78 ปีแล้วยังแข็งแรงอยู่ ที่วัดพระรูป ก็เชิญครูบุญเจื่อน เอ็มโอษฐ์ ครูจะมาเล่าให้กลุ่มลูกหว่าฟัง แล้วเรามาถ่ายทอด กลุ่มลูกหว่าป็นสารบัญ พอไปถึงแล้วคนในบ้านในพื้นที่จะเป็นคนเล่าทั้งหมดเลย คำเราจะดำเนินการไปคุยก่อน แล้วบอกว่าจะพานักท่องเที่ยวมานะ เล่าแบบนี้ให้นักท่องเที่ยวฟังได้ไหม ไปคุยจนได้ข้อสรุปว่าจะคุยเรื่องอะไรบ้านไหน จริง ๆ เราก็เล่าได้แหละแต่เวลามีคนถามจะตอบไม่ได้ ถ้าคนในพื้นที่เขาเล่าเองก็ตอบได้ทุกเรื่อง

(สุนิศา ประทุมเทือง, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2565)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคนในพื้นที่ที่ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีว่ามีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีให้ความสำคัญกับการศึกษารวบรวมข้อมูลจากคนในพื้นที่หรือช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานเป็นอันดับแรก กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจึงได้รับความร่วมมือจากคนในพื้นที่และเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจในลักษณะที่นำเสนอข้อมูลจาก “เจ้าของวัฒนธรรม”

โดยสรุปประเด็นศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีผลกับการสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรีคือศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงใช้ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมาเป็นจุดดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยว ส่งผลทางตรงกับเศรษฐกิจที่จังหวัดเพชรบุรีทั้งในระดับบุคคลและระดับจังหวัด

4.4.3 งานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรกับการผลิตสินค้าวัฒนธรรม

ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเป็นศิลปกรรมที่สามารถนำไปต่อยอดผลิตเป็นสินค้าวัฒนธรรมเกิดเป็นรายได้ให้กับคนเพชรบุรีได้ ดังกรณีตัวอย่างต่อไปนี้

กรณี “ศูนย์การเรียนรู้งานปูนปั้น อ.ทองร่วง เอ็มโอษฐ์”

ช่างบุญเจื่อน เอ็มโอษฐ์ และช่างพรชนก เรืองโรจน์ (ก้อย) เป็นผู้ดูแลจัดกิจกรรมของ “ศูนย์การเรียนรู้งานปูนปั้น อ.ทองร่วง เอ็มโอษฐ์” ช่างบุญเจื่อนและช่างพรชนกได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะที่จัดเป็นซุ้มกิจกรรมตามงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานเทศกาลประจำปี งานเปิดตัวตลาดนัดชุมชน หรือแม้แต่ในห้างสรรพสินค้า เช่นงาน “เปิดประตูสู่ความ Creative กับการท่องเที่ยวมุมมองใหม่ เรียนรู้ ดูของจริง ลงมือทำ” ที่จัดโดย อพท.(องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์การมหาชน) เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม-1 พฤศจิกายน 2563 ณ ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยในการจัดงานดังกล่าวมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากปูนปั้นเมืองเพชร

ภาพที่ 588 นามบัตรของกลุ่มศิลปะปูนปั้นเพชรบุรี อาจารย์ทองร่วง เอ็มโอษฐ์

ภาพที่ 589 (ซ้าย) งานทำยางดีจัง

ภาพที่ 590 (ขวา) งาน “ตลาดย้อนยุควิถีไทย” วัดพระรูป

ภาพที่ 591 งาน “ตลาดนัดภูมิปัญญา” ที่วัดบันไดทอง

ภาพข้างต้น ภาพที่ 537 คือภาพการจัดกิจกรรมปั้นปูนสด มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากปูนปั้นเมืองเพชรของช่างบุญเจื่อน เอ็มโอษฐ์ ช่างพรชนก เรืองโรจน์ ในนามของศูนย์การเรียนรู้งานปูนปั้น อ.ทองร่วง เอ็มโอษฐ์ ที่งานทำยางดีจัง สุข สนุก (ดี) ภาพที่ 765 คือผลิตภัณฑ์จากปูนปั้นเมืองเพชร ที่งาน “ตลาดย้อนยุควิถีไทย” วัดพระรูป วันที่ 2-4 มีนาคม 2563 และภาพที่ 766 คืองาน “ตลาดนัดภูมิปัญญา” ที่วัดบันไดทอง วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563

กรณีช่างบุญเจื่อนและช่างพรชนกที่จัดกิจกรรมปูนปั้นและจำหน่ายสินค้าปูนปั้นในนาม “ศูนย์การเรียนรู้งานปูนปั้น อ.ทองร่วง เอ็มโอษฐ์” แสดงให้เห็นการนำชื่อครูช่างทองร่วงมาเป็นส่วน

หนึ่งของการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและจำหน่ายสินค้าทำให้ได้รับความสนใจจากผู้มาร่วมกิจกรรมและผู้ซื้อสินค้า ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสถานภาพของครูช่างทองรุ่งที่เป็นครูช่างคนสำคัญคนหนึ่งของเพชรบุรีมีผลช่วยทำให้เกิดการจำหน่ายสินค้าที่เป็นงานปูนปั้นได้

กรณี “ช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์”

ช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ หรือช่างดีเป็นช่างปูนปั้นเมืองเพชร ช่างชัชวาลย์เป็นเจ้าของร้าน “เอเชียปูนปั้น” และแอดมินเพจ “บ้านศิลปะเอเชียปูนปั้น” นอกจากช่างชัชวาลย์จะผลิตปูนดำสูตรเมืองเพชรขายแล้วยังสร้างสรรค์สินค้าจากปูนปั้นเมืองเพชรในลักษณะของผลิตภัณฑ์ชุดทาสีปูนปลาสเตอร์เป็นรูปหน้าตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ คือ พระราม นางสีดา ทศกัณฐ์และหนุมาน จำหน่ายในงานทำยาดิจึง สุข สนุก (ดี)

ภาพที่ 592 ภาพปูนปลาสเตอร์รูปตัวละครรามเกียรติ์ของช่างชัชวาลย์

กรณีช่างชัชวาลย์ที่นำตัวละครจากวรรณคดีมาสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมปูนปั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์สามารถสร้างความสนใจให้แก่ผู้ซื้อและยังคงเป็นสิ่งที่ “ขายได้” เนื่องจากเป็นตัวละครที่รู้จักกันโดยทั่วไปและยังสื่อถึงความเป็นศิลปกรรมชั้นสูงคือเป็นตัวละครจากวรรณคดีราชสำนัก สีที่ช่างชัชวาลย์จำหน่ายพร้อมปูนปั้นหล่อรูปตัวละครรามเกียรติ์จึงเป็นสีที่มีความแวววาว สามารถสื่อถึงความสูงศักดิ์ได้คือสีทอง เงิน บรอนด์ อีกทั้งการเลือกตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์มาเป็นสินค้าดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดที่ช่างเพชรบุรีมองว่าศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์เป็นส่วนหนึ่งของศิลปกรรมเมืองเพชร เนื่องจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่เพชรบุรีมาตั้งแต่อดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันจนสามารถนับได้ว่าเป็นสื่อแทนจังหวัดเพชรบุรีได้

กรณี “ช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์”

ช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์ หรือช่างน้ำแข็ง เป็นช่างเขียนเพชรบุรีรุ่นใหม่ที่มีผลงานโดดเด่นจนเป็นที่รู้จักในปัจจุบันอีกคนหนึ่ง ช่างหิรัญยากรได้รับรางวัลทางด้านศิลปะหลายรางวัล และได้มีโอกาสจัดแสดงงานศิลปะ “นิทรรศการแสดงผลงานสะสมของผู้บริหารชุด “รามเกียรติ์” บนเปลือกหอย” วันที่ 23 กันยายน พ.ศ.2562 ที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นผลงานของช่างหิรัญยากร พูลศักดิ์ อีกทั้งยังมีการจัดกิจกรรม workshop ให้ผู้มาร่วมงานได้ร่วมลงมือทำโดยมีช่างหิรัญยากรเป็นผู้สอน และได้มีผู้สื่อข่าวมาสัมภาษณ์ออกอากาศในรายการ “ทุกทิศทั่วไทย” ช่อง Thai PBS เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ.2562 เวลา 15.30-16.00 น. หัวข้อ ศิลปะไทยบนเปลือกหอย²⁰¹

นอกจากช่างหิรัญยากรจะสร้างสรรค์ผลงานและสร้างรายได้ให้ตนเองแล้ว ยังมีบทบาทเป็นครูสอนศิลปะให้แก่นักเรียนที่สนใจเรียนดังที่กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 4.1 ที่ช่างหิรัญยากรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้วิชาช่างแก่เด็ก และเด็ก ๆ ที่มาเรียนได้นำความรู้เกี่ยวกับการเขียนลายไทยไปต่อยอดสร้างเป็นรายได้หรือเป็น “ค่าเทอม” ให้กับตนเอง เช่น เขียนลายบนปกสมุดบันทึกนำไปขาย หรือนำความรู้ที่ได้รับไปวาดประกวด (หิรัญยากร พูลศักดิ์, สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2563)

²⁰¹ เข้าถึงเมื่อ 24 มกราคม 2565. เข้าถึงได้จาก www.thaipbs.or.th/Tuktid

ภาพที่ 593 (ซ้าย) ผลงานรามเกียรติ์บนเปลือกหอยของช่างหิรัญยากร

ภาพที่ 594 (ขวา) ภาพข่าวเกี่ยวกับผลงานรามเกียรติ์บนเปลือกหอย

กรณีช่างหิรัญยากรเป็นอีกกรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นการนำตัวละครและเหตุการณ์จากเรื่องรามเกียรติ์มาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมเพื่อจำหน่ายซึ่งมีวิธีคิดเดียวกันกับช่างชวัลย์หรือช่างเมืองเพชรคนอื่น ๆ ที่มองว่าวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์แสดงถึงศิลปกรรมชั้นสูงและในขณะเดียวกันสามารถสื่อแทนความเป็นเพชรบุรีได้ดังที่กล่าวไว้แล้ว น่าสนใจว่ากรณีของช่างหิรัญยากรแสดงให้เห็นการผลิตสินค้าวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับระดับชาติคือมีการจัดนิทรรศการกับหน่วยงานระดับประเทศและมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นการใช้งานศิลปกรรมเพื่อสร้างรายได้ให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

กรณี “ช่างวัชระ ช่างโชติ”

ช่างวัชระ ช่างโชติเป็นช่างจิตรกรรมไทยรุ่นใหม่ที่สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพุทธประวัติชาดกภายในพระอุโบสถวัดต่าง ๆ ที่จังหวัดเพชรบุรีหลายแห่งและช่างวัชระเป็นเจ้าของ Page ชื่อ “Watcharaburi ผ้าลายไทยร่วมสมัย” ที่จำหน่ายชุดผ้าไทยใช้ชื่อแบรนด์ว่า “Watcharaburi” เพื่อให้พ้องกับชื่อของตนและชื่อจังหวัดเพชรบุรี ในเพจของช่างวัชระโฆษณาขายสินค้า เช่น แมสผ้าลายไทย ผ้าโจงกระเบน ผ้าคาดเอว เสื้อสำเร็จรูปที่เป็นผ้าพิมพ์ลายไทย สินค้าที่ได้รับความนิยมจากผู้ซื้อ เช่น “เสื้อเสนาภรณ์” “ผ้าลายอย่าง”

ภาพที่ 595 ภาพเพจของช่างวิชระ และสินค้าที่จำหน่ายที่งานพระนครคีรี พ.ศ.2562
(ที่มา Watcharaburi ผ้าลายไทยร่วมสมัย, 2564)

กรณีของช่างวิชระที่นอกจากช่างวิชระจะยังคงเป็นช่างรับงานเขียนจิตรกรรมฝาผนังในศาสนสถานต่าง ๆ แล้วยังมีการนำความรู้เชิงช่างมาผลิตเป็นสินค้าวัฒนธรรมโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ช่วยประชาสัมพันธ์งานศิลปกรรมซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีสามารถใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมในการช่วยเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์สินค้าให้แพร่หลายในวงกว้างมากขึ้น

ภาพที่ 596 ภาพ “โครงการมหัศจรรย์ปูนปั้นเพชร” ที่โรงเรียนเทศบาล 3 ชุมชนวัดจันทราวาส

กรณี “โรงเรียนเทศบาล 3 ชุมชนวัดจันทราวาส”

โรงเรียนเทศบาล 3 ชุมชนวัดจันทราวาส มีการจัด “โครงการมหัศจรรย์ปูนปั้นเพชร” เมื่อวันที่ 26-28 มกราคม 2565 โดยมีครูรัฐพล จีระดำรงธัญญา หรือครูต้อม ครูผู้สอนวิชาศิลปะเป็นผู้ดูแลการดำเนินการโครงการดังกล่าวได้เชิญช่างชวัลย์ สหัสสพาศน์ มาให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์

ผลิตภัณฑ์จากปูนปั้นเมืองเพชรเพื่อนำไปเป็นสินค้า และครูรัฐพลให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับรายละเอียดการดำเนินการโครงการว่า

“เป็นงานที่เอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างให้นักเรียนเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็ก เอาภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียน ฝึกให้เด็กได้ขาย ได้เจอผู้ชาย ได้เจอผู้ประกอบการ ผมสอนปูนปั้นอยู่แล้ว เดิมสอนแบบประเพณี ปัญหาอันคือคนรุ่นใหม่ไม่สนใจตรงนี้ โกลดตัว ตอนแรกทำเป็นกระถางใบใหญ่มันคุมไม่ได้ให้พีดี (ช่างซัवालย์) มาช่วยดู มาทำปูนปั้น ทำได้ง่ายตรงกับนิสัยของเด็กมากกว่า ให้พีดีมาเป็นวิทยากรว่าทำยังไงได้บ้างพาเด็กไปดูงานที่บ้านอาจารย์ทองร่วง ไปดูว่าต้องทำยังไง เราเป็นเด็กรุ่นใหม่ต้องฝึกหลายอย่าง ลดกระบวนการลงเป็นแบบความคิดสร้างสรรค์ แล้วประยุกต์ให้คนใช้ได้จริง ให้พีดีกับพีโมทย์เป็นผู้ประกอบการคือเขาเอาปูนปั้นของพีดีไปขาย ผลักดันให้พีดีทำแบบโน้มนแบบนี้ จากปูนปั้นธรรมดาที่เพิ่มมูลค่าได้เยอะเลย เป็นผู้ประกอบการขนาดเล็ก เด็กได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมด้วย ปั้นตัวนั้นตัวนี้ ปั้นยักษ์ ภาคของพีดีคือความคิดสร้างสรรค์ ศิลปกรรมสมัยใหม่ประกอบกับพีโมทย์อีกช่วยกันผลักดัน”

(รัฐพล จีระดำรงธัญญา, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2565)

ภาพที่ 597 เพจของโรงเรียนชุมชนวัดจันทราวาส
(ที่มา โรงเรียนชุมชนวัดจันทราวาส, 2565)

ครูรัฐพลยังได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการฝึกให้นักเรียนนำผลงานไปขายจริงว่า “นักเรียนทำเสร็จก็เอาไปขายเลยเด็ก ๆ ได้ขายเอาไปลงใน facebook ของโรงเรียน มีการตั้งราคาวันที่ขึ้นมีแข่งกันด้วยว่าต้องสร้างยังไงให้ดึงดูดคนซื้อ จริง ๆ แล้วใช้หลักการปั้นทั่ว ๆ ไปนี้แหละแต่เรื่องการนำไปใช้จริง ๆ แล้วยังใช้จริงไม่ได้ 100% ก็เป็นเรื่องของเราที่จะพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ ให้เอาไปปลูกต้นไม้ได้จริง ๆ” (รัฐพล จีระดำรงธัญญา, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2565)

กรณีที่ครูรัฐพล เชิญช่างชัชวาลย์มาบรรยายและจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนแสดงให้เห็นวิธีคิด การเห็นคุณค่าของ “เจ้าของวัฒนธรรม” เช่นเดียวกับกรณีของกลุ่มลูกหว่า และยังแสดงให้เห็นการนำผลงานศิลปกรรมไปใช้เป็นสินค้าวัฒนธรรมได้

กรณีตัวอย่างที่ผู้วิจัยกล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นการนำศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรไปต่อยอดผลิตเป็นสินค้าวัฒนธรรมเกิดเป็นรายได้ทั้งกับช่างเมืองเพชรรุ่นเก่า ช่างเมืองเพชรรุ่นใหม่ และนักเรียนในโรงเรียนพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้ชื่อครูช่างที่ได้รับการยอมรับ การใช้ข้อมูลจากเจ้าของวัฒนธรรม การใช้วรรณคดีราชสำนัก การจัดนิทรรศการกับหน่วยงานระดับประเทศและการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ทั้งหมดล้วนมีส่วนมีส่วนให้สินค้าวัฒนธรรมมีคุณค่า มีความน่าสนใจ และมีความน่าเชื่อถือทำให้ “ขายได้” ในบริบทการท่องเที่ยว

ข้อมูลดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมพานักท่องเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมที่จังหวัดเพชรบุรีและการนำศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรไปต่อยอดเป็นสินค้าวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นช่วยทำให้เกิดการซื้อขายสินค้าในชุมชนที่มีการท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรีและมีผลกับเศรษฐกิจในจังหวัดเพชรบุรี

กล่าวโดยสรุปคือบทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงเศรษฐกิจ ในลักษณะที่การสร้างสรรคงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรช่วยเพิ่มพื้นที่ท่องเที่ยว ช่วยสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรี และการช่วยทำให้เกิดการผลิตเป็นสินค้าวัฒนธรรมข้างต้นเกิดจากการที่มีการนำ “ศิลปกรรมเก่าแก่” และ “ศิลปกรรมร่วมสมัย” มาใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวในบริบทการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี

ศิลปกรรมเก่าแก่ที่น่าสนใจคือศิลปกรรมที่มีความโดดเด่น 2 ลักษณะคือ เป็นศิลปกรรมสมัยอยุธยา และเป็นผลงานของครูช่างเพชรรุ่นเก่า โดยผลงาน **ศิลปกรรมสมัยอยุธยา** ที่นิยมนำมาอ้างอิงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น จิตรกรรมสัตมหาสถาน ตัสมหาสถานี่ฝาผนังพระอุโบสถ วัดเกาะ ปูนปั้นการเดินทางไปนมัสการรอยพระพุทธรูป วัดไผ่ล้อม และผลงาน **ศิลปกรรมของครูช่างเมืองเพชรรุ่นเก่า** ที่นิยมนำมาอ้างอิง คือ จิตรกรรมเรื่องเล่าวิถีชีวิตแฝงคติธรรมของขรัวอินโข่ง ที่วัดมหาสมณ

รามฯ จิตรกรรมพุทธประวัติ ทศชาติของครูหวน ตาลวันนา ครูเลิศ พ่วงพระเดช ครูพิน อินฟ้าแสง ที่ฝาผนังพระวิหารวัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นต้น เห็นได้ว่าศิลปกรรมเก่าแก่เป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ การเดินทางไปนมัสการรอยพระพุทธรูปบาท วิถีชีวิตของคนที่ยึดมั่นแนวคิดความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นต้น

ศิลปกรรมร่วมสมัยที่นำมาใช้เป็นจุดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นศิลปกรรมที่เป็นผลงานของช่างชั้นครูเมืองเพชรรุ่นปัจจุบัน เช่น ช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ ช่างธานีท์ ชื่นใจ ช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ ฯลฯ โดยเรื่องเล่าที่ปรากฏในงานศิลปกรรมมีทั้งที่เป็นเรื่องเล่าสำคัญที่ปรากฏในงานศิลปกรรมของช่างรุ่นเก่าสืบเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันคือพุทธประวัติและวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ และเรื่องเล่าที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน เช่น เรื่องเล่าพุทธประวัติเหตุการณ์ตอนชนะมารที่ตรงกับคาถาพาหุง พระมหากษัตริย์ พระอภัยมณี เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์การทางสังคมการเมือง ประวัติสถานที่ เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะนำเสนอเรื่องเล่าใดครูช่างที่สร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวจะแทรกข้อคิด คติธรรมผ่านเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเสมอ ลักษณะดังกล่าวนี้เองที่เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้งานศิลปกรรมสร้างสรรค์ของช่างเมืองเพชรมีคุณค่าและสามารถนำมา**เพิ่มมูลค่า**ให้กับการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุป ข้อมูลที่นำเสนอมาในบทที่ 4 แสดงให้เห็นบทบาทของ “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ทั้ง 4 บทบาทสัมพันธ์กับการเป็นทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี คือทั้งบทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงวรรณคดี บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงสังคมการเมือง และบทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงการแสดงตัวตนคนเพชรบุรี เป็นบทบาทที่ทำให้ผลงานศิลปกรรมมีคุณค่าและน่าสนใจส่งผลให้ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมี**มูลค่า**ส่งผลให้เกิดบทบาทเชิงเศรษฐกิจที่จังหวัดเพชรบุรี

อย่างไรก็ตามเมื่อนำข้อมูลเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่และศิลปกรรมร่วมสมัยที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ที่เพชรบุรีมาวิเคราะห์ร่วมกับบทบาทของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรพบข้อมูลที่น่าสนใจคือ แน่แน่นอนว่าแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่มานำเสนอเป็นจุดเด่นในบริบทการท่องเที่ยวมากที่สุด อีกทั้งการศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นบทบาทเด่นในการใช้ศิลปกรรมเก่าแก่ดังกล่าวมาใช้ในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานคือบทบาทด้านการเรียนรู้เชิงวรรณคดี ประเด็นที่น่าสนใจคือเรื่องเล่าในศิลปกรรมเก่าแก่ที่ได้รับความนิยมนำมาเป็นสื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผลงานศิลปกรรมที่กรม

ศิลปินเข้าไปตรวจสอบและบันทึกข้อมูลเผยแพร่ในสื่อสังคม การเข้ามีส่วนของหน่วยงานภาครัฐดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นการยอมรับหน่วยงานจากส่วนกลางให้เข้ามามีบทบาทในการสำรวจตรวจสอบ เพื่อให้ได้รับการรับรอง เพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับข้อมูลที่เผยแพร่ออกไป กระนั้นช่างเพชรบุรีแสดงให้เห็นถึงความเป็น “เจ้าของวัฒนธรรม” ด้วยการผลักดันให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบที่มี “ผู้รู้” ของท้องถิ่นเพชรบุรีไม่ว่าจะเป็นช่างเพชรบุรี นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพชรบุรีเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกรรมการดังกล่าว

ประการต่อมาคือ เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมร่วมสมัยที่นำมาใช้เป็นจุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด คือเรื่องเล่าในศิลปกรรมที่เป็นผลงานของ “ครูช่างเมืองเพชร” ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าพุทธประวัติ วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ พระมหากษัตริย์ สังข์ทอง พระอภัยมณี ฯลฯ เรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองและเรื่องเล่าประวัติสถานที่ วิถีชีวิตชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาวิเคราะห์สถานภาพของช่างเมืองเพชรได้ชัดเจนมากขึ้น

การศึกษาบทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ประเด็น **ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมกับสถานภาพของช่างเมืองเพชร** ได้ว่าผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าหลักเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าประวัติสถานที่เพื่อยืนยันความเก่าแก่ของสถานที่ทั้งหมด เป็นผลงานในการกำกับดูแลหรือสร้างสรรค์โดยครูช่างคนสำคัญของเพชรบุรี 2 ท่านคือ ช่วงตั้งแต่พ.ศ.2518-ช่วงพ.ศ.2550 ส่วนใหญ่กำกับดูแลหรือเป็นผลงานสร้างสรรค์โดยครูช่างทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์ ในขณะที่ช่วงหลังปีพ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นการกำกับดูแลหรือสร้างสรรค์โดยครูช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ

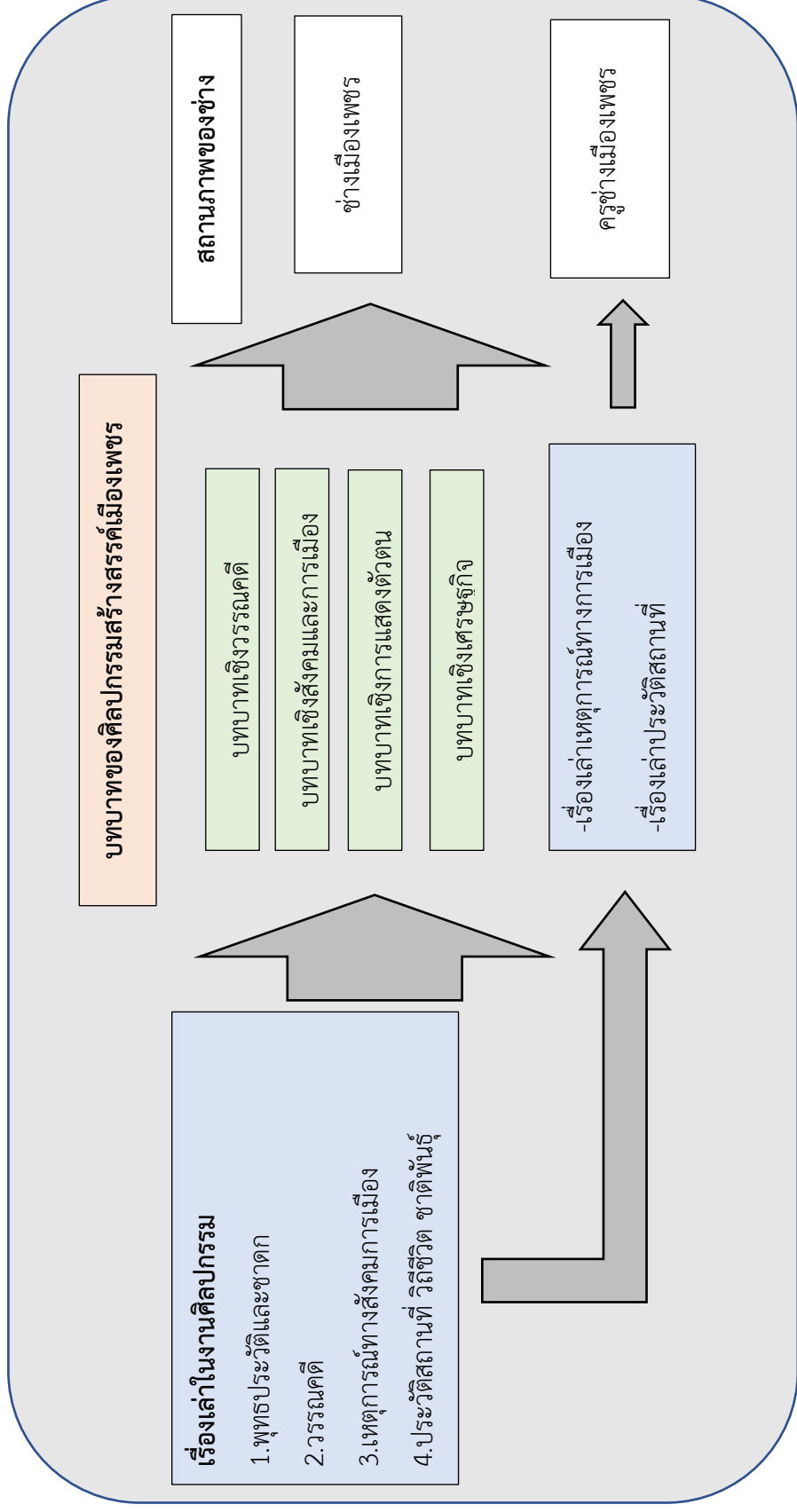
การสร้างสรรค์ผลงานที่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเป็นผลงานศิลปกรรมที่มีประเด็นอ่อนไหวมาก เนื่องจากอาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเจ้าของสถานที่หรือช่างผู้สร้างสรรค์ผลงาน ดังที่ช่างชัชวาลย์ให้สัมภาษณ์ว่า “บางครั้งทำไปเจ้าภาพไม่ชอบ หลวงพ่อไม่ยอมเป็นข่าว” (ชัชวาลย์ สหัสสพาศน์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2562) ช่างที่สร้างสรรค์ผลงานเรื่องเล่าดังกล่าวได้จึงต้องเป็นผู้ที่เจ้าของสถานที่ไว้วางใจว่าสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางการเมืองได้อย่างมีชั้นเชิงไม่เกิดเป็นปัญหาตามมาภายหลัง ดังที่เจ้าอาวาสวัดหนองโรง เล่าให้ฟังว่าภาพในพระอุโบสถตอนแรกเป็น “ช่างเพชรเด็ก ๆ ทำไม่ได้เลย เลยติดต่อช่างน้อง (ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ) มาทำ” และ “หลวงพ่อบอกจะไม่ชอบเหลืองแดง เลยทำเป็นภาพสี ไม่อยากเหมือนวัดอื่น หลวงพ่อบอกว่าจะเอาภาพไหนบ้าง เอาที่สำคัญ ๆ ช่างน้อง (ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ) ไป

ออกแบบเอง ... แต่เราก็จะบอกว่าไม่เอาการเมือง ไม่อยากยุ่งการเมือง เป็นวัดนะ มีพระพุทธเจ้า แหละ ยอมได้นิดหน่อย นี่เขาก็เขียนมีลูกระเบิดที่พวกมาร” (เจ้าอาวาสวัดหนองโรง อ.ท่ายาง, สัมภาษณ์ 5 พฤศจิกายน 2563)

สำหรับศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าประวัติสถานที่เป็นผลงานอีกลักษณะหนึ่งที่พบว่าเจ้าของสถานที่ไว้ใจให้ครูช่างเพชรบุรีสร้างสรรค์ผลงาน เนื่องจากเป็นเรื่องเล่าที่มีความเฉพาะถิ่นไม่สามารถหาข้อมูลจากแหล่งอื่นได้ ผู้ที่สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้ที่เชื่อมั่นได้ว่าสามารถถ่ายทอดเรื่องเล่าดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง ไม่ผิดเพี้ยน และเจ้าของสถานที่ที่ต้องการให้ผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ออกมาเป็นงานที่ถ่ายทอดเรื่องราวที่มาของสถานที่ได้อย่างมีคุณค่ามากที่สุด ดังตัวอย่างการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมตำนานวัดท่าซ่าง (ร้าง) ผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานคือช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ ที่ได้รับการยอมรับในฐานะครูช่างคนหนึ่งของเมืองเพชร

ลักษณะดังกล่าวช่างชัชวาลย์แสดงความคิดเห็นว่าเกิดจากการ “สั่งสม” คือ “(ช่างเพชรบุรีรุ่นใหม่) อยากเป็นแค่ช่างฝีมือ แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่งานถูกยอมรับ เราจะทำอะไรออกมาก็ได้ ต้องสั่งสมก่อน จนกว่าจะคมคาย ทุกคนอยากทำแหละ ความคิด แต่ยังไม่ถึงเวลา การยอมรับสำคัญ ช่างรุ่นใหม่รับงานต้องตามเจ้าภาพ เน้นให้สวย ตามรูปแบบ” (ชัชวาลย์ สหัชพาศน์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2562) และดังที่ช่างหิรัญยากรเล่าให้ฟังว่า “ช่างเด็ก ๆ เคยได้ยินว่าก็อยากทำกันนะแต่ให้มีเรื่องการเมืองหรือเรื่องหนัก ๆ ไม่ได้หรอก เห็นมีคนเคยทำนะ แต่เจ้าอาวาสให้เปลี่ยน แต่ถ้าเป็นช่างใหญ่ทำได้เพราะน่าเชื่อถือ ถ้ากับพวกช่างอาวุโสก็จะทำงานแบบเจ้าอาวาสวางใจให้ออกแบบ ให้คิดทั้งหมดเลยก็มี แต่ถ้าเป็นช่างหน้าใหม่ก็คงต้องทำตามแบบที่เจ้าอาวาสออกแบบมานั้นแหละ คิดเองไม่ได้หรอก ต้องทำตามที่เจ้าของสถานที่เขาอยากได้ อยากให้เป็น” (หิรัญยากร พูลศักดิ์, สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2563) หรือดังที่ “ช่างเพชรรุ่นใหม่” กล่าวถึงการทำงานตามเจ้าภาพว่า “ต้องทำตามเขา (เจ้าอาวาส) ทำตามคนอยู่” และ “ช่างใหม่ (ช่างรุ่นใหม่) อยากทำ อยากเขียนเป็นยักษ์จมน้ำถือโทรศัพท์ โดนสั่งให้ลบ” (กุลธร เทศนามและวีรกานต์ มีทรัพย์, สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562)

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบทบาททั้ง 4 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรสัมพันธ์กับสถานภาพของช่างเพชรบุรี โดยสามารถนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรกับสถานภาพของช่างแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 598 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์

ระหว่างบทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรกับสภาพภาพของช่างเมืองเพชร

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่าสถานภาพของช่างสัมพันธ์กับบทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร กล่าวคือ “บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ทั้ง 4 บทบาทเป็นบทบาทสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีเป็นผู้มีฝีมือและได้รับการยอมรับว่าเป็นช่างเพชรบุรี ในขณะที่ “ศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าประวัติศาสตร์สถานที่” และ “ศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางการเมืองเป็นหลัก” เป็นผลงานที่ “ครูช่าง” ได้รับความไว้วางใจให้นำเสนอออกมา เพราะเป็นเรื่องเล่าที่ต้องนำเสนอในศิลปกรรมอย่างมีชั้นเชิงให้มีลักษณะของการแสดงความคิดเห็นที่ลุ่มลึก ในขณะที่เดียวกันต้องมีความประณีตประณีตไม่ให้เกิดเป็นข้อพิพาทและเกิดปัญหาตามมาในภายหลังได้ ความลุ่มลึกในบทบาทของศิลปกรรมดังกล่าวจึงต้องอยู่ในการควบคุม กำกับดูแลหรือเป็นการสร้างสรรค์งานโดย “ครูช่าง” เท่านั้น ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับที่ น. ณ ปากน้ำ กล่าวถึงคุณค่าของงานจิตรกรรมไทยไว้ว่า

งานศิลปะจิตรกรรมระดับเขียนฝาผนังของพุทธสถานของไทยจำเป็นต้องใช้ช่างหรือนายช่างจิตรกรที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างชัดเจนแล้วเท่านั้น ด้วยงานจิตรกรรมฝาผนัง (Mural Painting) เป็นงานที่ใช้เนื้อที่ของผนังอย่างใหญ่โตมหึมา โดยเฉพาะภาพพระดับครูคือต้องใช้ฝีมือครูช่างโดยแท้ ดังภาพมารผจญ ภาพเทพชุมนุม ภาพทวารบาลและภาพปางสำคัญต่าง ๆ ในคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถาหรือทศชาติชาดกนั้น ถือเป็นระเบียบเลยที่เดียวว่าต้องใช้ฝีมือครูโดยแท้ หากปล่อยให้ศิษย์ทำงานกันเองไม่ ด้วยตามระบบการเขียนภาพฝาผนังสมัยโบราณนั้น จะต้องมีจิตรกรฝีมือระดับครูเป็นผู้ควบคุมหรือวางแผนเป็นต้นร่าง บางตอนที่ไม่สลักสำคัญ ครูจะร่างแล้วปล่อยให้ศิษย์เขียน แล้วตัวครูท่านจะเข้าตกแต่งในตอนใกล้จะเสร็จอีกต่อหนึ่ง

(น. ณ ปากน้ำ (นามแฝง), 2544: 18)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าหลัก ๆ คือ เรื่องมารผจญ เทพชุมนุม ฯลฯ เป็นเรื่องเล่าสำคัญที่ต้องใช้ “ครูช่าง” เป็นผู้สร้างสรรค์งานเท่านั้น ซึ่งเป็นประเด็นเดียวกันกับการศึกษาครั้งนี้คือมีการเลือกช่างให้เหมาะสมกับเรื่องเล่าที่สร้างสรรค์ แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันคือ “เรื่องเล่าสำคัญ” ที่เจ้าของสถานที่เลือกให้ครูช่างเป็นผู้รับผิดชอบหลัก คือเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองและเรื่องเล่าประวัติศาสตร์สถานที่

นอกจากนี้การศึกษาครั้งนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานของ “ครูช่างเพชรบุรี” คือ ผลงานศิลปกรรมของครูช่างสัมพันธ์กับมูลค่าของผลงานศิลปกรรม กล่าวคือสำหรับผลงานของช่างเมืองเพชรที่มีสถานภาพเป็นครูช่างเมืองเพชรย่อมมีมูลค่าของผลงานสูงกว่าช่าง

โดยทั่วไป เจ้าของสถานที่ยินดีและยินยอมให้ครูช่างกำหนดงบประมาณการใช้จ่ายได้ตามความเหมาะสมหรืออาจเป็นลักษณะที่ไม่กำหนดมูลค่ากันตั้งแต่ครั้งแรกก็นับว่ามีมูลค่าสูงมากจนประเมินค่าไม่ได้ ดังเช่นกรณีที่เจ้าของร้านขนมแม่กิมไล้ติดต่อให้ช่างทองรุ่ง เอ็มโอบุสรณ์สร้างสรรค์ผลงานเรื่องพระมหาชนกว่า “ไม่ต้องพูดถึงเรื่องเงินกัน ค่อยว่ากันทีหลังเลย” (ชุตินญา บุญชนะโกคิน, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562) ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามูลค่าของผลงานศิลปกรรมที่ประเมินค่าไม่ได้หากเป็นผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์โดยครูช่างเพชรบุรี

โดยสรุปคือ การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นลักษณะของการนำงานศิลปกรรมมาใช้ในบริบทการท่องเที่ยวเป็น 3 ลักษณะคือ ลักษณะแรก **ของเก่า** คืองานศิลปกรรมเก่าแก่ที่จังหวัดเพชรบุรีนำมาใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ลักษณะที่สองคือ **ของเก่าที่ผสมผสานกับของใหม่** เป็นการนำเรื่องเล่าพุทธประวัติมาผสมกับเหตุการณ์การเมือง เป็นความใหม่เชิงเนื้อหาแต่วิธีการนำเสนอยังคงเดิม ลักษณะที่สาม **ของใหม่** คือการนำเรื่องเล่าร่วมสมัย เช่น เรื่องพระมหาชนก เรื่องเล่าวิถีชีวิต มาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม

ข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาอีกประการหนึ่งคือ เรื่องเล่าต่าง ๆ ในศิลปกรรมเก่าแก่ปรากฏในศาสนสถานจะมีความหมายสัมพันธ์ ในขณะที่การสร้างสรรคงานศิลปกรรมร่วมสมัยเน้นการรวมสิ่งต่าง ๆ ที่คนสนใจมาไว้ด้วยกัน จึงมีการนำเรื่องเล่าร่วมสมัยเช่นเรื่องพระมหาชนก เรื่องประวัติพระพุทธเจ้าตอนชนะอธรรม หรือเรื่องเล่าวิถีชีวิตมาไว้ในพื้นที่เดียวกันแม้ว่าเรื่องเล่าแต่ละเรื่องอาจจะมีแนวคิดแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามลักษณะการนำเสนอในงานศิลปกรรมร่วมสมัยยังคงมีลักษณะเด่นที่ฝีมือของช่างและการแสดงให้เห็นความเป็นช่างเมืองเพชรโดยการถ่ายทอดแนวคิด คติสอนใจเพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าของงาน นอกจากนี้แล้วต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญคือฝีมือช่างของเพชรบุรี การนำคติชนสร้างสรรค์มาใช้กับบริบทการท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรีไม่ใช่เพียงการนำเรื่องเล่าที่มีอยู่เดิมมาผลิตซ้ำนำเสนอใหม่ หรือเพิ่มเรื่องเล่าชุดใหม่ แต่ยังรวมถึงการนำเสนอศิลปกรรมสกุลช่างเพชรบุรีซึ่งมีทั้งความเก่าแก่และการประยุกต์ให้เข้ากับความสนใจของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษา “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร”: เรื่องเล่าและบทบาทในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรตั้งแต่ปีพ.ศ. 2518-2562 และเมื่อผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ช่างเพชรบุรี เจ้าของสถานที่หรือผู้จ้างวานและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานศิลปกรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่วันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ.2563–เมษายน พ.ศ. 2565 การศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยรวบรวมผลงาน “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2518-2562 พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการนำศิลปกรรมแบบประเพณี ศิลปกรรมร่วมสมัยทั้งที่เคลื่อนย้ายได้และศิลปกรรมที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ ของช่างเพชรบุรีมาเป็นจุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยวและนำมาประดับตกแต่งในพื้นที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นกลุ่มข้อมูลหลัก แบ่งได้เป็น 4 ลักษณะคือ 1. แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน 12 แห่ง 2.แหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 18 แห่ง 3.การท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรีหรือเฉพาะสถานที่ 11 แห่ง และ 4.การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนชาติพันธุ์ 8 แห่ง รวมแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษาจำนวน 49 แห่ง

5.1.1 ลักษณะของเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

การนำเสนอเรื่องเล่าในศิลปกรรมเก่าแก่ของช่างโบราณที่พบในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน แบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ 1.เรื่องพุทธประวัติและเรื่องราวการเดินทางไปนมัสการพุทธสถานสำคัญ 2.ชาดก ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดก และ 3.เรื่องเล่าอื่น ๆ ซึ่งเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่ทั้ง 3 ประเภทล้วนแต่เป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา แตกต่างกับเรื่องเล่าที่ช่างเพชรบุรีนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมในปัจจุบันที่แบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ 1.พุทธประวัติและชาดก จำนวน 239 ผลงาน 2.วรรณคดี จำนวน 233 ผลงาน 3.เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง จำนวน 9 ผลงาน และ 4.เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี จำนวน 48 ผลงาน รวมผลงานศิลปกรรมที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นกลุ่มข้อมูลหลักจำนวน 529 ผลงาน

“เรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี” มีทั้งที่นำเสนอตามแบบประเพณีนิยมและนำเสนอตามแบบผลงานของ ส.ธรรมภักดี การนำเสนอศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติของช่างเพชรบุรีคำนึงถึงความสัมพันธ์กับพื้นที่นำเสนอผลงาน โดยช่างเลือกนำเสนออนุภาคที่สามารถสื่อสารให้ผู้ชมผลงานเข้าใจได้ง่าย และปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางประการให้ตรงกับค่านิยมของคนในสังคม

การเปลี่ยนแปลงเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี จากกลุ่มข้อมูลที่ศึกษาผู้วิจัยพิจารณาได้จากที่ศิลปกรรมเก่าแก่ เช่น ศิลปกรรมวัดไผ่ล้อม จิตรกรรมวัดเกาะ แสดงให้เห็นความนิยมการนำเสนอสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนา ศิลปกรรมเก่าแก่สมัยต่อมาจนถึงปัจจุบันจึงมีความนิยมการนำเสนอตัวอย่างการทำความดีผ่านเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดก ดังจะเห็นได้จากการศึกษาอนุภาคในเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาดกพบว่ายังคงนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดธรรมะชนะอธรรม การให้ การวางเฉย เป็นต้น ขณะที่ศิลปกรรมในปัจจุบันกลุ่มหนึ่งมุ่งเน้นนำเสนอให้เห็นคุณลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะหรืออดีตชาติขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ในทางที่แสดงให้เห็นแนวคิดที่ตอบสนองความต้องการเรื่องทางโลก เช่น การให้ความสำคัญกับปัญญา ความสำเร็จ สิ่งของมีค่า ความทรูทร่าสวยงาม และเมื่อพิจารณาที่การถ่ายทอดวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าปฐมสมโพธิกถา ทศชาติชาดกและเรื่องเวสสันดรชาดกของช่างเพชรบุรีพบว่าได้รับอิทธิพลมาจากช่างราชสำนักและสถาบันการศึกษาศิลปะ โดยการสืบทอดแนวคิดการแทรกคำสอนและแสดงความคิดเห็นในงานศิลปกรรม

“วรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี” ที่พบมากที่สุดคือเรื่องรามเกียรติ์ รองลงมาคือเรื่องพระมหาชนก สำนวนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ วรรณคดีเรื่องอื่น ๆ คือ สังข์ทอง พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน และนิราศเมืองเพชร การนำเสนอเรื่องรามเกียรติ์ในศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีส่วนใหญ่นำเสนอเป็นภาพจับตามแบบศิลปกรรมที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามและหนังสือภาพจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ในขณะที่ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนก พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดชฯช่างสร้างสรรค์ตามแบบภาพประกอบในหนังสือพระราชนิพนธ์และวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ เกิดจากการสร้างสรรค์ตามจินตนาการของช่างเมืองเพชร

การศึกษาอนุภาคทำให้เห็นการให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์เรื่อง อนุภาคเหตุการณ์หรืออนุภาคตัวละครที่สัมพันธ์กับพื้นที่ และการนำเสนอแนวคิดธรรมะชนะอธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ การให้ความสำคัญกับปัญญา เมื่อพิจารณาที่ประเด็นการถ่ายทอดการ

สร้างสรรค์ศิลปกรรมพบว่าศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ปรากฏหลักฐานการสร้างสรรคงานที่เพชรบุรี ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและมีการสร้างสรรค์สืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ศิลปกรรมเรื่องพระมหาชนกเป็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่ไม่ได้สืบทอดมาในพื้นที่เพชรบุรี คือนำเรื่องเล่าที่เผยแพร่ทั่วไป มาสร้างสรรค์ใหม่เพื่อเทิดพระเกียรติและเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี วรรณคดีเรื่องอื่น ๆ คือ พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน และนิราศเมืองเพชรเป็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่เผยแพร่โดยทั่วไปมาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่เพื่อแสดงความสัมพันธ์กับจังหวัดเพชรบุรี

“เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี” ที่ช่างเลือกเล่ามีลักษณะเป็นการเล่าเพียงเหตุการณ์เดียว นำเสนอเนื้อหา 2 ลักษณะคือ 1. นำเสนอเหตุการณ์ด้านดีของสังคมไทยซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และ 2. นำเสนอเหตุการณ์ด้านไม่ดีของสังคมการเมืองไทยและต่างประเทศ ด้านความเสียหายที่เกิดจากเทคโนโลยี ด้านความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ด้วยวิธีการสร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองผ่านงานศิลปกรรมเป็นการนำเรื่องเล่าที่ปรากฏในสื่อสังคมเผยแพร่สู่สาธารณชนมาสร้างสรรค์เป็นเรื่องเล่าหลักในผลงานศิลปกรรมผสมผสานวิธีคิดที่แสดงให้เห็นทางออกของปัญหาสังคมการเมือง

“เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี” เป็นกลุ่มข้อมูลที่ช่างต้องการแสดง “ความเป็นเพชรบุรี” ทั้งที่เป็นข้อมูลระดับจังหวัดและข้อมูลเฉพาะสถานที่ในจังหวัดเพชรบุรี โดยช่างอยู่ในฐานะ “คนเพชรบุรี” นำเสนอเรื่องเล่าที่ผู้มีบทบาทหลักในเรื่องเล่าคือ “คนเพชรบุรี” ผ่านผลงานศิลปกรรม การนำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตของชุมชน ชาติพันธุ์ในเพชรบุรีส่วนใหญ่ช่างนำมาเล่าผ่านงานศิลปกรรมหลายเหตุการณ์ เพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียดต่าง ๆ อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการทำตาล การทำนา ประเพณีการเล่นต่าง ๆ ของเพชรบุรี โดยมุ่งนำเสนอให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีได้เข้าใจวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีและทำให้เกิดลักษณะเฉพาะถิ่นที่แตกต่างจากที่อื่น ช่างเมืองเพชรมีวิธีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีที่ไม่เคยปรากฏเป็นเรื่องเล่าหลักมาก่อนในงานศิลปกรรมเก่าแก่ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีจึงเป็นการนำเรื่องของคนเพชรบุรีที่มีวิธีการเล่าแบบมุขปาฐะหรือเคยนำเสนอในสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มานำเสนอด้วยรูปแบบใหม่คือนำเสนอเป็นงานศิลปกรรม ในพื้นที่เดิมที่จังหวัดเพชรบุรีและด้วยวัตถุประสงค์ใหม่คือเพื่อการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

อีกทั้งการศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของการสร้างสรรค์เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมกับพื้นที่และในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ดังนี้ พื้นที่ศาสนสถานพบเรื่องเล่าทั้ง 4 ประเภทนำเสนอในตำแหน่งที่แตกต่างกัน คือหน้าจั่วของอาคาร ไม่ว่าจะเป็นพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ ส่วนใหญ่นำเสนอเรื่องเล่าสำคัญคือ พุทธประวัติ และวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ การนำเสนอเรื่องรามเกียรติ์ไว้บริเวณพื้นที่สำคัญในศาสนสถานเช่นเดียวกับพุทธประวัติแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับเรื่องรามเกียรติ์ว่าเป็นเรื่องเล่าที่มีคำสอนทางพุทธศาสนา คือ ธรรมะชนะอธรรม และมีความสำคัญในลักษณะที่เป็นเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับเทพคือ พระรามซึ่งตัวละครเอกของเรื่องเป็นภาคอวตารของพระนารายณ์จึงเป็นเรื่องเล่าที่มีสถานภาพเทียบเท่ากับเรื่องเล่าพุทธศาสนาที่เป็นเรื่องเล่าของเทพเทวดาเช่นเดียวกัน

พื้นที่ศาสนสถานอีกตำแหน่งหนึ่งที่น่าสนใจเรื่องเล่าผ่านงานศิลปกรรมคือ **ฝาผนังด้านในพระอุโบสถ** ส่วนใหญ่นำเสนอพุทธประวัติและทศชาติชาดก บางสถานที่นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี แต่จะจัดเรียงลำดับต่างกันคือ ลำดับบนสุดของผนังเป็นเรื่องพุทธประวัติ รองลงมาเป็นเรื่องทศชาติชาดก และล่างสุดของผนังเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นการจัดลำดับความสำคัญของเรื่องเล่าตามแนวคิดไตรภูมิที่เรียงลำดับโลกเป็นชั้นโดยพระพุทธเจ้าอยู่ชั้นที่สูงเหนือไปจากมนุษย์

พื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนบุคคลที่เปิดเป็นร้านจำหน่ายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่ศาสนสถานนำเสนอวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ พระมหาชนก เพื่อสื่อถึงการเทิดพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร และเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิต ชาติพันธุ์ในเพชรบุรีเพื่อแสดงลักษณะเฉพาะของพื้นที่

ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับเรื่องเล่าคือ เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอเป็นจุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้วนแต่เป็นเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมที่ได้รับการยอมรับจากกรมศิลปากรและนักวิชาการศึกษาค้นคว้าจนมีรายละเอียดที่เชื่อถือได้มานำเสนอเป็นจุดสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ในขณะที่ศิลปกรรมร่วมสมัยพบมากในแหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยเรื่องเล่าที่นำมาเป็นจุดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นเรื่องเล่าที่ตรงกับความสนใจของนักท่องเที่ยวคือพุทธศาสนาตอนที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จ ความมั่งคั่ง และตำนานเฉพาะถิ่นที่แสดงความเป็นเมืองเพชรในลักษณะที่เป็น**เมืองสำคัญ** คือสามารถเชื่อมโยงเมืองเพชรกับสถาบันพระมหากษัตริย์ได้

เห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทที่ใช้งานศิลปกรรมเพื่อประดับตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยวให้เกิดความสวยงามซึ่งเป็นหน้าที่หลักของงานศิลปกรรม น่าสนใจว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้เรื่องเล่าในศิลปกรรมเป็นจุดเด่นนอกจากแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานแล้วยังมีแหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและพบมากที่สุดในจังหวัดเพชรบุรี การนำเสนอผลงานศิลปกรรมเพื่อเป็นจุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวจึงช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ผลงานศิลปกรรมแพร่หลายมากขึ้นด้วยเช่นกัน ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือการนำเสนอเรื่องเล่าในแหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์มุ่งนำเสนอเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับความศักดิ์สิทธิ์ ความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นพุทธประวัติตอนชนะอหะระธรรม (ตรงกับคาถาพาหุง) ตำนานศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีความหมายด้านความศักดิ์สิทธิ์ชัดเจนมากขึ้นด้วยเรื่องเล่าดังกล่าว

5.1.2 บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

การศึกษาบทบาทของ “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี แบ่งได้เป็น 4 บทบาทหลัก คือ 1.บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงวรรณคดี 2.บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงสังคมและการเมือง 3.บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงการแสดงตัวตนคนเพชรและเมืองเพชร และ 4.บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงเศรษฐกิจ

“บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงวรรณคดี” คือศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบที่มาของผลงานศิลปกรรม มีผลให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและจดจำผลงานศิลปกรรมได้มากขึ้น ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรยังเป็นสื่อช่วยสอนเนื้อหาวรรณคดีในวิชาภาษาไทยและวิชาศิลปะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้วรรณคดีและเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับงานศิลปกรรมได้ชัดเจนมากขึ้น

“บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงสังคมและการเมือง” มีทั้งที่เป็นการบันทึกและแสดงความคิดเห็นของช่างโดยตรงและโดยอ้อมเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองผ่านงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ที่แสดงให้เห็นเจตนารมณ์และความคิดของช่างเพชรบุรี ทั้งยังมีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีในลักษณะที่การแสดงความคิดเห็นทางสังคม

การเมืองดังกล่าวเป็นการสร้างสรรค์งานที่แปลกใหม่ น่าสนใจ สามารถนำไปเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ หรือเป็นข้อมูลให้นักข่าวสนใจนำเสนอเป็นข่าวเผยแพร่ในสื่อสังคมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

“**บทบาทเชิงการแสดงตัวตนคนเพชรและแสดงความเป็นเมืองเพชร**” คือ ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรแสดงให้เห็นลักษณะของคนเพชรบุรีในด้านที่คนเพชรบุรีจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ คนเพชรบุรีเป็นคนยึดมั่นกับขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีพุทธ และคนเพชรบุรีให้ความสำคัญกับคนดี คนสำคัญของเพชรบุรี สำหรับการแสดงให้เห็นความเป็นเมืองเพชร คือยืนยันว่าเมืองเพชรเป็นเมืองเก่าแก่ เมืองเพชรมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญซึ่งลักษณะดังกล่าวล้วนมีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยว คือทำให้เกิดความน่าสนใจและนักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัย

บทบาทหลักทั้ง 3 บทบาทข้างต้นแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรช่วยส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีซึ่งสัมพันธ์กับ “**บทบาทของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเชิงเศรษฐกิจ**” ในด้านที่ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีช่วยเพิ่มพื้นที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี ช่วยสร้างรายได้ให้กับคนเพชรบุรีและสามารถผลิตเป็นสินค้าวัฒนธรรมจำหน่ายแก่บุคคลทั่วไปได้

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นการนำงานศิลปกรรมและเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรมาใช้เพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นลักษณะของ “**คติชนสร้างสรรค์ ในลักษณะใหม่ ๆ**” หมายถึง คติชนที่มีการนำเสนอในรูปแบบใหม่ ๆ หรือเนื้อหาใหม่ ๆ ด้วยวัตถุประสงค์ใหม่ ๆ” (ศิริพร ณ ถลาง, 2562: 127)

ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีรูปแบบใหม่คือ การนำเสนอศิลปกรรมสร้างสรรค์ที่เพชรบุรีมีวิธีการนำเสนอแตกต่างไปจากอดีตทั้งการติดป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับผลงาน การแสดงผลงานศิลปกรรมไว้ในพื้นที่ร้านค้าขายของฝาก รวมทั้งการนำเสนอเป็นสินค้าวัฒนธรรม และลักษณะที่แสดงเนื้อหาใหม่คือ การนำเสนอเรื่องเล่าซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญในงานศิลปกรรมที่ไม่เคยนำเสนอเป็นงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรี เช่น พระมหากษัตริย์ สำนวนพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เรื่องพระอภัยมณี นิราศเมืองเพชร ฯลฯ หรือการนำเรื่องเล่าที่แต่เดิมเป็นเรื่องเล่ามุขปาฐะหรือเรื่องเล่าที่ได้รับการบันทึกเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ซึ่งไม่เคยปรากฏเป็นงานศิลปกรรมมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม เช่น เรื่องเล่าประวัติสถานที่ ตำนานประจำถิ่น ฯลฯ

อีกทั้งศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรนำเสนอด้วย**วัตถุประสงค์ใหม่**คือ จากที่งานศิลปกรรมแต่เดิมมุ่งเน้นสร้างสรรค์ให้ประณีตงดงามมีผลทางด้านจิตใจและเป็นพุทธานุชา ดังที่พระพุทธรูปมีความงามประทับใจทางสุนทรียภาพและเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธรูปจึงมีบทบาทหน้าที่ทางด้านจิตใจ ทางด้านความเชื่อ โดยมีความงามทางด้านศิลปะเป็นเครื่องช่วยน้อมใจให้สงบและเข้าถึงความจริงดังกล่าว (วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน, 2531: 33) หรือการที่จิตรกรรมฝาผนังมีวัตถุประสงค์เพื่อตกแต่งพื้นที่หลังให้สวยงามและภายในของโบสถ์วิหารต้องให้ความรู้สึกในอันที่จะก่อให้เกิดอาการสำรวมและเป็นที่ตั้งแห่งสมาธิ (กรมศิลปากร, 2502: 20) วัตถุประสงค์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปจากการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในสมัยก่อนคือ เพื่อการท่องเที่ยวเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ในทางที่ดีให้กับจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการ “ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการเสริมหรือสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับเมืองแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่การเล่าเรื่องรูปแบบใหม่”²⁰² (Lénia Marques, 2013: 8)

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการใช้งานศิลปกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี ในขณะที่เดียวกันช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานและเจ้าของสถานที่พยายามรักษามาตรฐานการสร้างสรรค์ผลงานให้มีคุณภาพตามแบบของช่างเมืองเพชรเพราะมีผลกับการสร้างรายได้และดำรงชีวิตของช่างและผู้เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นพลังของ “คนใน” คือช่างเพชรบุรีและคนในชุมชนของจังหวัดเพชรบุรีที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญทำให้เกิดการจัดการและการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

ลักษณะที่แสดงให้เห็นความเข้มแข็งของท้องถิ่นที่แม้จะปรับตัวตามกระแสโลกาภิวัตน์แต่ยังสามารถรักษาคุณค่าของงานศิลปกรรมของเพชรบุรีไว้ได้เป็นอย่างดีดังกล่าว เห็นได้จากบริบทการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลให้เกิดการจัดการศิลปกรรมเก่าแก่เพื่อใช้เป็นจุดขายในบริบทการท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งให้เกิดการผลิตผลงานศิลปกรรมจำนวนมากและขยายพื้นที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมกระจายออกจากตัวเมืองเพชรบุรีมากขึ้น การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว โดยการนำเสนอเรื่องเล่าเพื่อบอกความเป็นของแท้ของผลงานศิลปกรรมด้วยเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาจนเป็นขนบของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่เพชรบุรีคือเรื่อง

²⁰² แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษว่า “In using the arts as a means of reinforcing or (re)creating city image, the framework of representational dynamics is changed and new spaces of narrative are opened up.” (Lénia Marques, 2013: 8)

เล่าพุทธประวัติ ชาดกและรามเกียรติ์ ทั้งยังมีการสร้างสรรค์เรื่องเล่าที่มีส่วนช่วยให้ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีความโดดเด่นน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าร่วมสมัยต่าง ๆ เรื่องเล่าทางสังคม การเมืองและเรื่องเล่าประวัติสถานที่ วิถีชีวิตชาติพันธุ์ในเพชรบุรี มีผลในการเพิ่มมูลค่าให้กับงานศิลปกรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษา “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร”: เรื่องเล่าและบทบาทในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว ผู้วิจัยอภิปรายผลการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จังหวัดเพชรบุรีได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น คือ 1.ลักษณะสำคัญของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร 2.คุณค่าที่ยั่งยืนของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร และ 3.ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 ลักษณะสำคัญของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีความโดดเด่นด้วยเหตุผลประการหนึ่งคือ ช่างเพชรบุรีร่วมกันพัฒนาและสร้างสรรค์งานของตนในระดับปัจเจกบุคคลให้มีคุณภาพไปในทิศทางเดียวกันในระดับ “เมือง” ด้วยวิธีการรับรู้ เรียนรู้และถ่ายทอดด้วยขนบทางศิลปกรรม เครื่องข่ายสังคมและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ จนสามารถเรียกได้ว่าเป็น “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” และสิ่งที่ยืนยันการร่วมแรงร่วมใจพัฒนาผลงานตนเองคือจำนวนผลงานที่นำมาใช้ในบริบทการท่องเที่ยวมีจำนวนมาก

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีการสืบทอดวิถีคิดและเรื่องเล่าบางเรื่องเล่าต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็น**อาชีพสำคัญ**ของคนเมืองเพชรมาตั้งแต่อดีตทำให้มีผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงปีที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้คือพ.ศ.2518-2562 ที่อยู่ในบริบทการท่องเที่ยวมีผลงานศิลปกรรมมากถึง 529 ชิ้นงาน นอกจากการศึกษาเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีจะช่วยยืนยันการสร้างสรรคผลงานที่มีลักษณะร่วมกันในระดับ “เมืองเพชร” แล้วยังเป็นข้อมูลสำคัญกลุ่มหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมี “ลักษณะสำคัญ” บางประการที่ช่วยแสดง “ลักษณะเฉพาะ” ของศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีได้

ลักษณะสำคัญของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรที่พบจากการศึกษาคือ **ช่างเมืองเพชรสร้างสรรค์งานเพื่อแสดงความเป็นผู้มีฝีมือ และมีปัญญา** ช่างเพชรบุรีเป็น**ผู้มีฝีมือ**เพราะช่างเมืองเพชรยังยึดมั่นแนวทางการสร้างสรรค์งานศิลปะเช่นเดียวกับครูช่างรุ่นเก่า (จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์,

2534: 126-144; กัญยา อ้อประเสริฐ, 2548; บัวไทย แจ่มจันทร์, 2532) ลักษณะการสร้างสรรคงาน ศิลปกรรมของช่างเขียนโบราณคือ “ช่างเขียนแต่ก่อนเขามีศรัทธาปสาทย่างแรงกล้าในการสร้าง ศิลปกรรมของเรา ก็คือ รับใช้พระพุทธรศาสนาในทางศิลป การกระทำเช่นนี้เป็นบุญกิริยาอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ภาพที่ประดิษฐ์ขึ้นจึงดูละมุนละไมเป็นทิพย์” (กรมศิลปากร, 2502: 26-28)

นอกจากงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีจะแสดงให้เห็นความประณีตงดงามอวดฝีมือของช่าง เพชรได้เป็นอย่างดีดังที่กล่าวมาแล้ว การศึกษาคั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่าช่างเมืองเพชรถ่ายทอดเรื่องเล่า ผ่านงานศิลปกรรมได้อย่างผู้มีปัญญา คือถ่ายทอดเรื่องเล่าผ่านงานศิลปกรรมได้อย่างลุ่มลึกและ สร้างสรรค์

ความลุ่มลึกและสร้างสรรค์ของช่างเมืองเพชรเห็นได้จากการตั้งใจเลือกอนุภาคบาง อนุภาค เรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธศาสนา ชาดกบางเรื่องเล่า เรื่องรามเกียรติ์ที่สืบทอดจากอดีตมานำเสนอ ตามความนิยมของคนในสังคม ในขณะที่เดียวกันยังคงรักษารายละเอียดสำคัญของเรื่องเล่าเพื่อให้ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเล่าดังกล่าว รวมทั้งการผลิตซ้ำเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมช่างเมืองเพชรก็สามารถ นำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมให้มีความหมายสัมพันธ์สอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่หรือ สถานที่ที่นำเสนอผลงานศิลปกรรม พร้อมทั้งสามารถแสดงตัวตนของคนเพชรและการแสดงความ คิดเห็นทางสังคมการเมืองผ่านเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมได้อย่างลงตัว

การนำเสนออนุภาคตัวละครในงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรที่ตอบสนองค่านิยมของคน ในสังคม เช่น การนำเสนออนุภาคตัวละครที่แสดงให้เห็นความมั่งคั่ง ความสำเร็จ และเป็นผู้มีปัญญา เห็นได้จากอนุภาคตัวละครในเรื่องเล่าพุทธประวัติและวรรณคดี ไม่ว่าจะเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ พระราม และหนุมาน ในขณะที่การนำเสนออนุภาคเหตุการณ์ที่ช่างเพชรบุรีให้ความสำคัญคืออนุภาค เหตุการณ์ที่มุ่งเน้นการสอนใจ ให้ข้อคิด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความดิ้นรนความชั่ว ดังเช่นอนุภาค เหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์ หรือการนำเสนอเรื่องความสำเร็จอันเกิดจากความเพียรดังอนุภาค เหตุการณ์ในเรื่องพระมหาชนก ลักษณะดังกล่าวเป็นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวคือ ในกระแสทุนนิยมที่ต้องการสิ่งสวยงาม ความสำเร็จและความดูดีในการเดินทางท่องเที่ยว ตรงกับที่ ศิราพร ณ ถลาง (2558ข: 217-253) ได้สังเคราะห์ความรู้จากงานวิจัยที่นำเสนอไว้ในหนังสือ **เรื่องเล่า พื้นบ้านไทย ในโลกที่เปลี่ยนแปลง** ที่แสดงให้เห็นการเลือกเรื่องเล่ามาใช้ในโลกทุนนิยมวัตถุนิยมใน ปัจจุบัน

การเลือกนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม ช่างเมืองเพชรเลือกนำเสนอเรื่องเล่าที่มีคุณค่า โดยเรื่องเล่าที่มีคุณค่าลักษณะหนึ่งคือเรื่องเล่าพื้นบ้าน (Folk Narrative)²⁰³ ทั้งที่เป็นตำนานและประวัติศาสตร์ที่ล้วนได้รับความสนใจนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมมากขึ้น เรื่องเล่าดังกล่าวเป็นเรื่องเล่าที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการความแปลกใหม่ นิยมท่องเที่ยวความเป็นท้องถิ่น ทั้งยังสามารถตอบสนองความต้องการของเจ้าของพื้นที่หรือคนเพชรบุรีที่ต้องการแสดงให้เห็นว่าสถานที่ที่มีผลงานศิลปกรรมมีลักษณะเฉพาะ มีความเก่าแก่ มีความสำคัญและยังมีความเฉพาะที่แตกต่างจากสถานที่อื่น ลักษณะเช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ของ Glocalization ดังที่อภิญญา (2546) กล่าวถึงลักษณะของ “Glocalization” ในมิติหนึ่งว่า “ชุมชนบางแห่งเลือกใช้อดีตเพื่อปรับตัวให้อยู่รอดในระบบทุน” (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546: 89)

นอกจากนี้ เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมที่สำคัญและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากคือการสร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง ด้วยปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ “การเติบโตทางการเมืองภาคปฏิบัติ นิสิตนักศึกษาปัญญาชนวงการศึกษาต่าง ๆ และพลังมวลชนกรรมาชนาวาซึ่งเป็นฐานใหญ่ของสังคมไทยในขณะนั้นได้เข้าร่วมในกระบวนการต่อสู้ทางการเมืองที่เห็นเด่นชัดมาก” (ชัยสิริ สมุทวณิช, 2524: 56) และ “ผู้นำกรรมากร ผู้นำชานา ผู้นำนักศึกษาตลอดจนผู้นำอื่น ๆ ที่ก่อเกิดจากชนชั้นกลาง ชั้นล่างและชนชั้นกรรมาชีพได้เกิดขึ้นอย่างมากมายด้วยคุณภาพและด้วยวิธีการต่อสู้ที่อาศัยฐานจากมวลชนมหาศาล” (ชัยสิริ สมุทวณิช, 2524: 56) ช่างทองรุ่ง ครูช่างเมืองเพชรที่เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานลักษณะดังกล่าวมีความสนใจและมีความคิดเห็นทางการเมืองเช่นเดียวกับที่กล่าวมา ดังที่ช่างทองรุ่งให้สัมภาษณ์ว่า “สมัยนั้น (เหตุการณ์ทางการเมืองช่วงปีพ.ศ. 2516) ทุกคนนะ นักศึกษา ชาวบ้าน ชานาลูกขึ้นสู้ ต้องรวมพลังกันให้เขา (รัฐบาล) เห็น ที่วัดมหาธาตุฯ เป็นเหตุการณ์เดือนตุลา ปี 2516 ยังมีปี 2519 เหตุการณ์เดือนพฤษภาที่ผ่านมาไม่นานอีก ไปดูกันเองมันชัดอยู่แล้วว่าเกิดอะไรขึ้นดูดี ๆ มันก็ต้องสู้กันเรื่อยมา” (ทองรุ่ง เอมโอษฐ์, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562)

กระแสการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองดังที่กล่าวมามีผลให้ช่างทองรุ่งสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองเป็นหลัก ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่นำเสนอเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ศิลปะกับสังคมแนวคิดหนึ่งคือ “การแสดงออกทางศิลปะนั้นเป็นรูปแบบทางอารมณ์ความรู้สึกที่มนุษย์มีต่อสังคมสูงสุด” (ชัยสิริ สมุทวณิช, 2524: 55) ซึ่งลักษณะการ

²⁰³ ผู้วิจัยใช้คำว่า “เรื่องเล่าพื้นบ้าน” ตามที่ศิริพร ณ ถลาง (2558ก: 13) ใช้ในความหมายกว้างที่ครอบคลุมทั้งนิทานพื้นบ้าน (Folk tale) ประเภทต่าง ๆ ที่สืบทอดมาในสังคมประเพณี และเรื่องเล่าของชาวบ้านหรือคำบอกเล่าของชาวบ้าน

สร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างทองร่วงเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม ในช่วงเวลาเดียวกันคือวรรณกรรมการเมืองไทย วรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ก่อร่างและมีบทบาทในสังคมเด่นชัดมากช่วงพ.ศ.2516 (ชัยสิริ สมุทวนิช, 2524)

อีกปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยทำให้ช่างทองร่วงมีความมั่นใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานลักษณะดังกล่าวในยุคสมัยที่ยังไม่มีช่างคนอื่นสร้างสรรค์ในลักษณะเดียวกันนี้คือ การสร้างสรรค์ดังกล่าวเป็นสิ่งพิสูจน์ความฝีมือของช่างเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการสร้างสรรค์เรื่องเล่าดังกล่าวในงานศิลปกรรมไม่มีต้นแบบเดิมในงานศิลปกรรมให้ลอกเลียนแบบ เมื่อสร้างสรรค์ใหม่จึงต้องออกแบบผลงานที่จะนำเสนอใหม่ มีรายละเอียดของผลงานแตกต่างจากที่เคยมีอยู่เดิม รวมทั้งยังแสดงให้เห็นถึง “ความคิด” ที่ลึกซึ้งของช่างเพชรบุรี ซึ่งทั้ง “ความสามารถ” และ “ความคิด” ที่สะท้อนผ่านออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจนดังกล่าวจึงนำไปสู่ “การสร้างมูลค่า” ให้กับผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี

การสร้างสรรค์งานของช่างเมืองเพชรที่นำเสนอเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองจึงมิใช่เพียงเพื่อประดับตกแต่งสถานที่ให้สวยงามเพียงอย่างเดียว หากแต่มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อจารึกภาพเหตุการณ์และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองไว้ในสถานที่สำคัญเพื่อย้ำเตือนผู้มาพบเห็นว่ามีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นและควรมีทางออกให้กับปัญหาดังกล่าวอย่างไรเพื่อชาติบ้านเมืองของเรา

เห็นได้ว่าการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีทิศทางที่ชัดเจน คือการสืบทอดและการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่มีคุณค่า เรื่องเล่าที่มีคุณค่าลักษณะแรกคือเป็นเรื่องเล่าสำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่ได้รับความนิยมสืบทอดมาจากช่างรุ่นโบราณ เพราะเมื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมแล้วสามารถสร้างสรรค์ท่วงท่าได้งดงาม ส่งงามให้เหมาะสมกับเรื่องเล่าเดิม เรื่องเล่าที่มีคุณค่าอีกลักษณะหนึ่งคือ เรื่องเล่าที่สามารถแสดงความคิดของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานได้อย่างลึกซึ้ง เช่น เรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองดังที่กล่าวมา

ลักษณะเฉพาะดังกล่าวทำให้งานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรมีความโดดเด่นน่าสนใจสามารถเป็น **brand** ที่นำไปสร้างเป็นมูลค่าในบริบทการท่องเที่ยวได้ ดังที่กฤษดากร อินกงลาศ แสดงความคิดเห็นในงานเสวนา “รากไทย ณ เมืองเพชร” เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2562 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ว่า “ศิลปกรรมของช่างเพชรมีความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็น **Brand** หนึ่ง สามารถไปรอดได้” (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม

2562) ซึ่งการที่ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีคุณค่าโดดเด่นจนกลายเป็น Brand และสามารถทำให้เกิดพื้นที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีได้นั้น การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสรุปตรงกันกับที่ช่างกฤษดากรกล่าวว่าคุณลักษณะที่สำคัญของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรคือ ฝีมือที่ประณีตงดงาม ผลงานแฝงข้อคิดความรู้และมีการสร้างความแปลกใหม่ให้กับผลงาน (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2562)

5.2.2 คุณค่าที่ยั่งยืนของศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร

คุณค่าของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรย่อมเกิดจาก “ช่าง” ผู้สร้างสรรค์ผลงานเป็นอันดับแรกบุคคลที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็น “ช่างเพชรบุรี” คือเป็นช่างที่มีฝีมือเพราะการเป็นช่างเพชรบุรีเป็น Brand ที่มีชื่อเสียงดังที่ช่างทองรุ่งกล่าวถึงสิ่งที่ช่างเมืองเพชรทุกคนต้องตระหนักในการสร้างสรรค์ผลงานคือ “ไม่ทำให้เสียชื่อ” “ไม่ทำอย่างลวก ๆ” (ทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าช่างเพชรบุรีต้องสร้างผลงานให้มีความหมาย ต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความรู้วรรณคดีและเรื่องราวต่าง ๆ ตรงกับที่ช่างกฤษดากร อินกงลาศ ให้สัมภาษณ์ว่า “ช่างเพชรต้องมีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์และวรรณคดี ช่างผิดไม่ได้ ต้องศึกษาหนังสือ” (กฤษดากร อินกงลาศ, สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2562) ทั้งยังต้อง “รู้เท่าทันโลก” เลื่อนนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งคุณลักษณะของช่างเพชรบุรีดังกล่าว โดยเฉพาะการสร้างสรรค์ให้มีความ “โดดเด่น น่าสนใจ” ตรงกับหลักของการสื่อสารการตลาดที่มี “ปัจจัยด้านเนื้อหาหรือข่าวสารที่สำคัญมีอยู่ 4 อย่างด้วยกันคือ 1.ความสามารถดึงดูดความสนใจ 2.มีความน่าสนใจ 3.เกิดความต้องการหรือความอยาก 4.ก่อให้เกิดการซื้อสินค้า” (นิศา ชัชกุล, 2554: 356) ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารการตลาด (Communication Objective) คือ การสร้างความตระหนักในตราสินค้านั้น (Create Brand Awareness) โดยการสร้างความแตกต่าง และการทำให้เกิดการจดจำ (2554: 357) จากลักษณะดังกล่าวช่างเมืองเพชรเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมให้มีคุณค่าและมีมูลค่าด้วยการสร้างความแตกต่างและสามารถทำให้เกิดการจดจำจนกลายเป็นตราสินค้าสามารถนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างน่าสนใจ

คุณค่าของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรอีกลักษณะหนึ่งคือ การนำศิลปกรรมมาใช้ในบริบทการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีอย่างเห็นคุณค่า ดังที่ศิริพร ณ กลาง กล่าวเกี่ยวกับการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในบริบทการท่องเที่ยวว่า “เจ้าของวัฒนธรรมควรเลือกใช้ “ทุนวัฒนธรรม” ให้ “เหมาะสม” อย่างมีศักดิ์ศรีและมีรสนิยม เพื่อเป็นการสืบสานทุนทางวัฒนธรรมของตนอย่างสมดุลสร้างสรรค์ และยั่งยืน ” (ศิริพร ณ กลาง, 2562: 71) ผู้วิจัยเห็นว่า “ความเหมาะสม” ประการหนึ่งที่

“เจ้าของวัฒนธรรม” ที่เป็นคนเพชรบุรีแสดงออกมาอย่างเห็นได้ชัดและจะนำไปสู่ “ความยั่งยืน” ได้นั้นคือการเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรด้วยการสืบสานและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร ดังจะเห็นได้จากการจัดกิจกรรมแสดงผลงาน หรือการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรเพื่อการอนุรักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ไว้ในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 599 และภาพที่ 600 การแสดงผลงานศิลปกรรมในงาน
“คันท่องสองฝั่ง: มรดกภูมิปัญญาแห่งพิริบพิริ”

หน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีเห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี โดยการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการจัดสัมมนาให้ความรู้ทางวิชาการ การจัดกิจกรรมแสดงผลงานหรือการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี เช่น กิจกรรม “ถอดลายครุช่าง”²⁰⁴ การจัดแสดงผลงานศิลปกรรมของช่าง

²⁰⁴ กิจกรรม “ถอดลายครุช่าง” เป็นการขับเคลื่อนจังหวัดเพชรบุรีตามโครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (UNESCO Creative Cities Network - UCCN) ด้วยแนวคิด “เที่ยวเมืองเก่าเล่าเรื่องเมืองเพชร” มีการจัดกิจกรรมเสวนา “การถอดลายช่างเมืองเพชร สร้างงานศิลป์ สู่มืองสร้างสรรค์” วันที่ 14-15 สิงหาคม 2564 ณ สถานีรถไฟเพชรบุรี (เขาวังเคเบิลคาร์) โดยจังหวัดเพชรบุรีร่วมกับมหาวิทยาลัยศิลปากรเชิญครุช่างเมืองเพชร 8 ท่านเข้าร่วมกิจกรรม คือ ครูวิเชียร เกาพันธุ์ ครูธานินทร์ ชื่นใจ ครูสมบัติ พูลเกิด ครูเฉลิม พึ่งแดง ครูมนู เนตรสุวรรณ ครูวิริยะ สุธุทธิ ครูพิทยา ศิลปิน และครูชัชวาลย์ สหัสสพาศน์

เมืองเพชรในงาน “คั่นฉ่องส่องเพชร: มรดกภูมิปัญญาแห่งพริบพรี”²⁰⁵ หรืองาน “ถนนมีชีวิต พานิชเจริญ เปิดหมวก”²⁰⁶ เป็นต้น

ภาพที่ 601 และภาพที่ 602 กิจกรรม “ถนนมีชีวิต พานิชเจริญ เปิดหมวก”

การจัดกิจกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับศิลปกรรมและกิจกรรมทางด้านศิลปะของช่างเพชรบุรีว่าเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นเพชรบุรีได้ชัดเจน ดังที่ช่างธานีรินทร์เน้นย้ำว่า “ไม่ว่าจะจัดงานอะไรที่เพชรก็ต้องมีสกุลช่างเพชร ช่างเพชรขาดไม่ได้ ไม่อย่างนั้นก็จะเหมือน ๆ กันหมดกับที่อื่น ใครมาดูมาเที่ยวงานก็รู้ได้เลยว่านี่เพชรบุรี นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติก็สนใจ” (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2565) คำสัมภาษณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นความคิดว่าผลงานของช่างเพชรบุรีเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่แสดง “ความเป็นเพชรบุรี” และช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

อีกทั้งการแสดงความคิดเห็นของช่างธานีรินทร์ซึ่งเป็นครูช่างคนสำคัญของเมืองเพชรที่ได้รับมอบหมายให้เป็นกรรมการจัดงานสำคัญ ๆ ระดับจังหวัดทำให้คาดได้ว่าในอนาคตการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีจะยังคงมีการแสดงผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีและกิจกรรมการสร้างสรรคผลงานของช่างเพชรบุรีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

²⁰⁵ งาน “คั่นฉ่องส่องเพชร” จัดขึ้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2565 โดยศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้รับเกียรติจากศาสตราจารย์พิเศษเอนก เหล่าธรรมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมเป็นประธานเปิดงาน ภายในงานมีการจัดแสดงผลงานศิลปกรรมของช่างชัชวาลย์ สหสสพาศน์

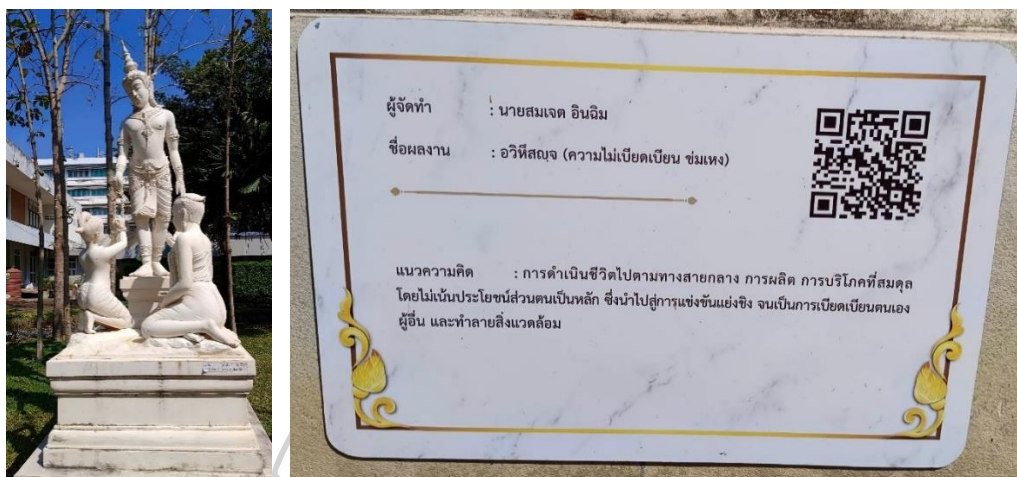
²⁰⁶ กิจกรรม “ถนนมีชีวิต พานิชเจริญ เปิดหมวก” จัดขึ้นทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 17.00 น. เป็นต้นไป ที่ถนนพานิชเจริญ หัวถนนวัดเกาะจนถึงบริเวณแยกตันโพธิ์ประตูเมือง โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วยงาน เช่น (อพท.) (สทสว.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มหาวิทยาลัยศิลปากร กลุ่มลูกหว้า เป็นต้น ภายในงานมีกิจกรรมการสร้างสรรคงานศิลปะของช่างเพชรบุรี เช่น การจัดแสดงผลงานและจำหน่ายผลงานจิตรกรรมลายรดน้ำของช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ กิจกรรมปูนปั้นและจำหน่ายผลงานของกลุ่มช่างทองรว่ง เอ็มโอษฐ์ กิจกรรมศิลปกรรมสร้างสรรคของช่างชัชวาลย์ สหสสพาศน์

ภาพที่ 603 และภาพที่ 604 ผลงานปูนปั้นชื่อ “ทาน” ของช่างเมืองเพชร
ที่อุทยานเรียนรู้สกุลช่างเมืองเพชร

นอกจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นการเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมดังกล่าวแล้ว ยังมีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรเพื่อการอนุรักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ไว้ในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี เช่น โครงการ “อุทยานเรียนรู้สกุลช่างเมืองเพชร” ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักคือสถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ร่วมมือกับคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และเป็นการสร้างแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมสกุลช่างเมืองเพชร ช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานจำนวน 10 ท่าน คือ ช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ ช่างสมชาย บุญประเสริฐ ช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ ช่างภาณุพัฒน์ วิบูลย์รุ่งเรือง ช่างเอกลักษณ์ มิตรรัน ช่างสมบัติ พูลเกิด ช่างภิญโญ บุญเกิด ช่างสำรวย เอ็มโอษฐ์ ช่างสมเจต อินฉิม และช่างเฉลิม พึ่งแดง สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมตาม

แนวคิดทศพิศราชธรรม คือ ทาน์ สีสั ประจาค์ อาชชว มทุทว ตบิ อกโกธ อวิหีสณจ ขนติณจ อวิโรธนั และพุททพจนั รวม 11 ผลงาน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ 1 ธันวาคม 2563 - 30 มิถุนายน 2564 กำหนดการติดตั้งไว้บริเวณสวนข้าง Thjnk café

ภาพที่ 605 และภาพที่ 606 ผลงานปูนปั้นชื่อ “อวิหีสณจ” ของช่างเมืองเพชร ที่อุทยานเรียนรู้สกุลช่างเมืองเพชร

การสร้างสรรค์ผลงานที่ “อุทยานเรียนรู้สกุลช่างเมืองเพชร” ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี แม้จะมุ่งถ่ายทอดคำสอนตามหลักทศพิศราชธรรม แต่นับว่าเป็นตัวอย่างการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่มีลักษณะสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสำคัญ กับความรู้ประกอบผลงานโดยการตีแผ่นำอธิบายไว้ที่ฐานของผลงาน และการนำอนุภาคตัวละคร จากเรื่องเล่าพุทธประวัติคือพระแม่ธรณีและท้าวสวัตตีมาร หรือเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมคือการ ประกาศเลิกทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 มานำเสนอเพื่อถ่ายทอดแนวคิดดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ยืนยันการยอมรับคุณค่าของศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี คือ การมีผู้ว่าจ้างทั้งในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดอื่น ๆ ติดต่อกับช่างสร้างสรรค์ผลงานเป็นจำนวนมาก ดังที่ช่างหลายคนให้สัมภาษณ์ในลักษณะเดียวกันว่า “งานมาตลอดครับ อยู่กับลูกพี่ (ช่างสาโรจน์ บุญ ประเสริฐ) นี้สบายครับ ลูกพี่มีงานตลอดแหละ ทำงานกันหยุดแค่วันเดียว” (ธีรยุทธ จ้านชุ่นหลี่, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2563) หรือดังที่ช่างสมเจตกล่าวว่า “ไม่ได้ว่างเลยครับ นี่เดี๋ยววันพรุ่งนี้ผมก็ไป ต่อ กลับมาอีกทีก็เดือนหน้าแหละครับ ก่อนหน้านี้ออกไปทั่วแหละ ราชบุรี นครปฐม อีสาน ไปหลายที่ เลยครับ ถ้างานเยอะ ๆ ก็ให้แฟน (ช่างนิตยา) ที่ช่วยพี่สาโรจน์อยู่ไปช่วยด้วย” (สมเจต อินฉิม, สัมภาษณ์ 16 พฤศจิกายน 2563) รวมทั้งช่างจิตกล่าวถึงการตัดสินใจให้ลูกชายมาช่วยงานเต็มตัวว่า

“หลายที่เลยตอนนี้ที่ทำอยู่ ต้องกระจายกันไป พี่ ๆ น้อง ๆ กันทั้งนั้นก็ช่วยกันทำ นี่ลูกชายผมที่แรก มันก็จะเรียน เรียนทำไม ทำงานเลย ได้เงินเลย แนนอน พอมันมาทำได้เงินก็เชื่อตามพ่อ ตอนนี้ชวนแฟน นั้น (ชี้) มาทำกันหมด” (จิต อินทเสมอ, สัมภาษณ์ 6 ตุลาคม 2563) ช่างซูชิพให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการรับงานแกะสลักไม้ว่า “งานแกะไม้ของเพชรเราแตกต่างจากที่อื่นนะ เขายอมรับฝีมือกันมาก แต่ละวัดที่ไหนก็บอกต่อ ๆ กันนั่นแหละ ต้องมีฝีมือ เขาเชื่อถือก็ให้เราทำตลอด” (ซูชิพ ป้านประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 1 ธันวาคม 2563) และดังที่ช่างธานีรินทร์ ชื่นใจยืนยันว่า “มีงานตลอดแหละ มาเรื่อย ๆ อยู่ได้นะ อยู่ได้ดีเลยแหละ คนที่อื่นเขาก็สนใจ” (ธานีรินทร์ ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 21 สิงหาคม 2563) จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความต้องการทั้งในพื้นที่เพชรบุรีและนอกพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ทั้งงานศิลปกรรมปูนปั้น งานแกะสลักไม้และงานจิตรกรรม

เห็นได้ว่าคุณค่าของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงกับการการเพิ่มมูลค่าในบริบทการท่องเที่ยว ดังที่กล่าวไว้แล้วในบทบาทเชิงเศรษฐกิจ (บทที่ 4 หัวข้อ 4.4) ข้อมูลที่นำเสนอในส่วนของกรอภิปราณี่จึงเป็นการยืนยันความมีคุณค่าของงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรที่ได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าทั้งจากคนในพื้นที่และคนทั่วไปที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ปรากฏเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจริงอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลสำคัญดังกล่าวช่วยทำให้คาดเดาได้ว่าการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นความยั่งยืนได้

5.2.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

งานวิจัยเรื่อง “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร”: เรื่องเล่าและบทบาทในฐานะทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว มีประโยชน์ทางคติชนวิทยา ศิลปกรรม เพชรบุรีศึกษา และด้านการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี

ประโยชน์ด้านคติชนวิทยา

การศึกษางานศิลปกรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเภทวัตถุ (material cultural) ที่ผ่านมามีการศึกษาของปรมินท์ จารูร (2555) เรื่อง พระบฏ: พลวัตของการใช้งานพุทธศิลป์เรื่อง เวสสันดรชนมชนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นการศึกษาคติชนประเภทวัตถุ (material folklore) เชื่อมโยงกับการศึกษาองค์ประกอบและบริบทของพิธีกรรม (context of ritual) ทำให้เห็น พลวัต (dynamics) ของการนำพระบฏเรื่องเวสสันดรมาใช้ในชุมชนชนองขาว ซึ่งการศึกษางานศิลปกรรมด้วยมุมมองทางคติชนวิทยาที่ผ่านมายังมีไม่มากนัก โดยเฉพาะขอบเขตการศึกษาในพื้นที่

จังหวัดเพชรบุรีที่มีความโดดเด่นด้านงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรมีการศึกษาของขวัญชนก ทองล้วน (2560) เรื่อง **งานปูนปั้นรามเกียรติ์ ถนนราชดำเนิน จังหวัดเพชรบุรี: พลวัตของการนำเรื่องรามเกียรติ์มาใช้ในศิลปกรรมไทยร่วมสมัย** ซึ่งเป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาศิลปกรรมเฉพาะที่นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์เท่านั้น

การศึกษาคั้งนี้เป็นการขยายขอบเขตการศึกษาเรื่องเล่าทุกประเภทในงานศิลปกรรมที่จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นการศึกษาศิลปวัตถุและเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมด้วยวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยาและทางวรรณคดีทำให้เห็นการนำวัฒนธรรมประเภทวัตถุและเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมมาใช้ในบริบทการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการนำศิลปกรรมเก่าแก่ที่ได้รับการรับรองยืนยันจากหน่วยงานด้านศิลปกรรมจากภาครัฐและการนำเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ ที่บันทึกเป็นลายลักษณ์คือ พุทธประวัติ ชาดก วรรณคดี คติชนประเภทเรื่องเล่าพื้นบ้าน (Folk Narrative) ทั้งที่เป็นตำนาน ประวัติสถานที่ที่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะหรือการบอกเล่ามาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมในบริบทการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ การศึกษาศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรในงานวิจัยนี้ช่วยแสดงให้เห็นว่า นอกจากพุทธประวัติ ชาดก วรรณคดีและเรื่องเล่าทางสังคมการเมืองแล้ว ข้อมูลคติชนประเภทเรื่องเล่า คือ เรื่องเล่าพื้นบ้าน (Folk Narrative) เป็นเรื่องเล่าสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งที่ช่างเมืองเพชรนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมเพื่อแสดงอัตลักษณ์ (Identity) หรือลักษณะเฉพาะของงานศิลปกรรมนั้น ๆ การเลือกเรื่องเล่าพื้นบ้าน (Folk Narrative) ที่เป็นข้อมูลที่สืบทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ (Oral Transmission) และมีหลายสำนวนแตกต่างกัน (Variation) มานำเสนอด้วยรูปแบบที่เป็นวัตถุทางวัฒนธรรม (Material Culture) ที่มีความคงทนถาวร เปลี่ยนแปลงได้ยาก และเลือกเพียงสำนวนใดสำนวนหนึ่งมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมช่วยแสดงให้เห็นความคิดบางประการของผู้เลือก ดังข้อมูลทีวิเคราะห์ได้จากงานวิจัยคือช่างเลือกเรื่องเล่าที่จะนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมเฉพาะสำนวนที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับพื้นที่เพชรบุรี แสดงให้เห็นว่าเมืองเพชรเป็นเมืองเก่าแก่ และพื้นที่ในเพชรบุรีเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

อีกทั้งการนำเรื่องเล่าพื้นบ้านที่ไม่สามารถระบุชื่อผู้ที่เป็นเจ้าของเรื่องเล่าได้ (Anonymous) มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร มีการระบุชื่อช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานอย่างชัดเจน เป็นการแสดงความเป็น “เจ้าของเรื่องเล่า” ดังกล่าวในฐานะที่เป็น “คนเพชรบุรี” ประเด็นนี้จึงแสดงให้เห็นว่าช่างเมืองเพชรมีสถานภาพที่สำคัญในจังหวัดเพชรบุรีในฐานะที่สามารถเป็นตัวแทนคนเพชรบุรีได้

ประโยชน์ด้านศิลปกรรม

การศึกษาศิลปกรรมโดยส่วนใหญ่จะเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับยุคสมัยของงานศิลปกรรม เทคนิควิธีการเขียน เช่น ศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายไม่นิยมลงพื้นสีหนัก แต่เขียนบาง ๆ²⁰⁷ (น. ณ ปากน้ำ, 2525: 121) นอกจากนี้การศึกษางานศิลปกรรมยังมีประโยชน์ด้านให้ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้ ดังที่ศิลป์ พีระศรีกล่าวว่า “โดยอาศัยจิตรกรรมเหล่านี้ เราอาจศึกษาความเป็นอยู่ของเราได้ นับตั้งแต่บ้านเมืองอันสวยงามจนถึงป่าดงพงชัฏ ตั้งแต่ชีวิตของเจ้านายในราชสำนักลงมาจนถึงความเป็นอยู่ของชาวไร่ชาวนา” (กรมศิลปากร, 2502: 18) และ “จิตรกรรมเหล่านี้จึงเป็นเสมือนเอกสารที่จารึกเรื่องราวแสดงถึงความเป็นอยู่และจาริตประเพณี ตลอดจนลัทธิศาสนาอันมีสืบมาแต่โบราณไว้ด้วยเป็นอย่างดี และในบางกรณีการดูจากภาพเหล่านั้น จะแจ่มแจ้งชัดเจนเสียยิ่งกว่าอ่านจากที่พรรณนาไว้เป็นตัวหนังสือหรืออักษรจารึกใด ๆ” (กรมศิลปากร, 2502: 5)

การศึกษางานศิลปกรรมที่จังหวัดเพชรบุรีที่ผ่านมาเมืองมีความรู้ด้านศิลปกรรมอันเกิดจากการศึกษา วิจัยและตำราเผยแพร่ โดยเฉพาะการศึกษาศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่ผ่านมาเป็นการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ เช่น งานวิจัยของดวงกมล บุญแก้วสุข (2557) ศึกษา **ศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี: งานปูนปั้นปัจจุบันย้อนอดีต** แสดงให้เห็นว่าเอกลักษณ์ในงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีมีทั้งส่วนที่สืบเนื่องและพัฒนาขึ้นใหม่ภายใต้บริบททางสังคมยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เอกลักษณ์บางประการกลับไม่ใช่รูปแบบนิยมและแพร่หลายอยู่เฉพาะบางกลุ่มช่างเท่านั้น

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นการสร้างสรรคงานศิลปกรรมร่วมสมัยในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีซึ่งมีลักษณะตรงกันกับการสร้างสรรคงานศิลปกรรมในสมัยปัจจุบันที่มุ่งไปในทางสากล มีการเคลื่อนไหวเพื่อจะให้ทันโลก (น. ณ ปากน้ำ, 2525: 133) ทั้งยังพบข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับวิธีการ วิธีคิดของช่างเมืองเพชรในการนำเรื่องเล่าไปใช้สร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม และลักษณะของเรื่องเล่าในงานศิลปกรรม โดยเฉพาะเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมบางแห่งที่การศึกษาครั้งนี้ระบุข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่าดังกล่าวอย่างชัดเจน เช่น ศิลปกรรมแกะสลักไม้นำเสนอชาตกรเรื่องจันทกินนรชาตกรและเทวธรรมชาตกร ที่วัดพลับพลาชัย พุทธประวัติตอนเทวทูตสี่และตอนมหาภิเนษกรมณ ที่หน้าบันศาลาบริเวณวัดชีวีประเสริฐ เป็นต้น

ประโยชน์ด้านเพชรบุรีศึกษา

²⁰⁷ รายละเอียดในหนังสือ จิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ (น. ณ ปากน้ำ, 2525: 119-135)

เอกสารที่เผยแพร่การศึกษาวิจัย หนังสือ ตำราที่ให้ความรู้ด้าน “เพชรบุรีศึกษา” ที่ผ่านมามีเอกสารที่น่าสนใจที่แสดงข้อมูลเกี่ยวกับเพชรบุรีศึกษา เช่น **สมุดเพชรบุรี 2525** (2525) จังหวัดเพชรบุรีจัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสงานฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี แบ่งเนื้อหาเป็น 4 ภาค คือ ภาคที่ 1 ภูมิศาสตร์เพชรบุรี ภาคที่ 2 ประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรี ภาคที่ 3 วัฒนธรรมและประเพณี และภาคที่ 4 พระบรมราชานุสรณ์แห่งบรมราชจักรีวงศ์²⁰⁸ (จังหวัดเพชรบุรี, 2525) เอกสารเรื่อง **เพชรบุรีศึกษา** (2530) ที่เป็นเอกสารประกอบการประชุมเสนาอผลงานการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบุรี ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 26-27 มกราคม 2530 จัดโดยคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สหวิทยาลัยทวารวดี เพชรบุรี ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยทางสังคม วรรณกรรมและศิลปกรรมที่เพชรบุรี หนังสือ **เพชรบุรี ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม** (ศักดิ์ดา ศิริพันธุ์ (บรรณาธิการ), 2543) มีเนื้อหาแบ่งเป็น 7 บทคือ บทที่ 1 ตำนานและประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรี บทที่ 2 ภูมิประเทศและเศรษฐกิจเมืองเพชรบุรี บทที่ 3 พระมหากษัตริย์กับเมืองเพชรบุรี บทที่ 4 เพชรบุรีเมืองพระ บทที่ 5 ศิลปะเมืองเพชรบุรี บทที่ 6 อาหาร น้ำตาล และขนมเมืองเพชรบุรี บทที่ 7 เพชรบุรี ความสืบเนื่อง ความเปลี่ยนแปลงและการอนุรักษ์ งานวิจัยเรื่อง **เพชรบุรี ประตูลู่สู่ชาคนีย์ สารสนเทศข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรีก่อนพุทธศักราช 2476** (ชูลีพร วิรุณหะและคณะ, 2560) แบ่งเนื้อหาเป็น 7 บท คือ บทที่ 1 เป็นข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ บทที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับวัดในเพชรบุรี บทที่ 3 นำเสนอข้อมูลพระราชวังที่เพชรบุรี บทที่ 4 เป็นข้อมูลด้านสกุลช่างเมืองเพชร บทที่ 5 กล่าวถึงการเสด็จประพาสเมืองเพชรของพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 4-6 บทที่ 6 นำเสนอข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของเมืองเพชร และบทที่ 7 มีเนื้อหาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชร เป็นต้น

จากเอกสารดังกล่าว เห็นได้ว่ามีข้อมูลด้านเพชรบุรีศึกษาที่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ประเพณีวิถีชีวิตของคนเพชรบุรี ลักษณะและจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีประโยชน์ด้านเพชรบุรีศึกษาในแง่มุมที่เป็นการรวบรวมข้อมูลสำคัญชุดหนึ่งของเพชรบุรีคือ ผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์ของเมืองเพชรบุรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะผลงานช่วงปีพ.ศ.2518-2562 กลุ่มข้อมูลที่ศึกษาสามารถนำมาจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวและประเภทของเรื่องเล่าที่ปรากฏในงานศิลปกรรม คือแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ 1.แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน 2.แหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3.การท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรีหรือเฉพาะสถานที่ และ 4.การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ชชาติพันธุ์ เรื่องเล่าที่ช่างเพชรบุรี

²⁰⁸ ชื่อภาคที่ 1-ภาคที่ 4 ตามที่ปรากฏในหนังสือสมุดเพชรบุรี 2525

นำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมในปัจจุบันแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ 1.พุทธประวัติและชาดก 2. วรรณคดี 3.เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง และ 4.เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี

การจัดกลุ่มข้อมูลโดยอาศัยกลุ่มข้อมูลที่ศึกษาเป็นหลักทำให้แตกต่างจากเอกสารอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งประเภทแหล่งท่องเที่ยว การแบ่งกลุ่มงานศิลปกรรม ข้อมูลที่พบจากศึกษาดังกล่าวเป็นกลุ่มข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญที่ผ่านการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการช่วยให้เข้าใจเพชรบุรีในมิติของช่างเพชรบุรีในยุคปัจจุบัน คนเพชรบุรีและเมืองเพชรบุรีในมุมมองของช่างเมืองเพชรอันจะมีประโยชน์ในการช่วยเพิ่มเติมข้อมูลที่มีอยู่เดิมและสามารถนำไปเผยแพร่หรือศึกษาค้นคว้าในโอกาสต่อไป

ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี

เอกสาร หนังสือ การศึกษาวิจัยด้านการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีที่ผ่านมา เช่น งานวิจัยของจันทรา แหวง (2533) ศึกษาเรื่อง **เพชรบุรีกับการพัฒนาการท่องเที่ยว กรณีศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี ผลกระทบและประโยชน์ที่มีต่อจังหวัดเพชรบุรี** พบว่าเพชรบุรีมีจุดแข็งคือความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์และโบราณสถานที่เป็นส่วนสำคัญเอื้อกับการท่องเที่ยว หนังสือ **ชวน เที่ยว ชม ศิลปวัฒนธรรมเมืองเพชร** (จังหวัดเพชรบุรี, 2553) ให้ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะงานศิลปกรรมที่เป็นฝีมือของสกุลช่างเมืองเพชรที่นับได้ว่าแสดงความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของจังหวัดเพชรบุรี

ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีอันเกิดขึ้นจากการศึกษาครั้งนี้คือ แสดงให้เห็นการนำศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรไปใช้ในบริบทการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นจุดเด่นหรือการประดับตกแต่งเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และเป็นสินค้าวัฒนธรรม ดังที่มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่าต้องอาศัยสินค้าที่เป็นสมบัติส่วนรวมหรือสินค้าสาธารณะอย่างหนึ่งคือ มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็กลายเป็นสินค้าการท่องเที่ยวได้และยังเป็นสินค้าที่แสดงอัตลักษณ์ได้อีกด้วย (มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2564: 65) โดยเฉพาะศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรเป็นสิ่งที่มีความสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เพราะศิลปะมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยมิติของการเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้และมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอภาพแทนที่เป็นอัตลักษณ์ของสถานที่²⁰⁹ (Lénia

²⁰⁹ แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษว่า “Art is increasingly important because of its intangible, symbolic dimension – art is part of the representational framework and is also part of the collective identity of places.” (Lénia Marques, 2013: 8)

Marques, 2013: 8) และ “ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจะแสวงหาประสบการณ์ที่ลึกซึ้งมากขึ้นเรื่อย ๆ และ จะหลบเลี่ยงศิลปะที่ไร้ค่า จะเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม มีความต้องการที่จะค้นพบและสำรวจความจริงใหม่ผ่านข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและการตีความตามศิลปะ”²¹⁰ (Laura Mandala, 2015: 129)

อีกทั้งงานวิจัยนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีโดยละเอียดซึ่งมีผลช่วยในการท่องเที่ยวได้ในลักษณะที่เป็นกรให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านงานศิลปกรรม กล่าวคือ ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีส่วนหนึ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในเพชรบุรี รวมทั้งข้อมูลที่แสดงให้เห็นบรรยากาศเมืองเพชร วิถีชีวิตของคนเพชรบุรี ผลงานศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชรจึงเป็นเหมือน “เอกสารแนะนำการท่องเที่ยว” หรือ “สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว” ชั้นดีที่มีทั้งความสวยงามและรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในเพชรบุรี การชื่นชมงานศิลปกรรมเมืองเพชรที่ปรากฏอยู่ในสถานที่สำคัญ ๆ ในเพชรบุรี จึงเหมือนได้มาเยือนเมืองเพชรบุรีได้อย่างครบถ้วนในคราวเดียวกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาพรวมของเรื่องเล่าและบทบาทของงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยช่างเพชรบุรีในปัจจุบันโดยมีขอบเขตพื้นที่ของการศึกษาอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรีเท่านั้น ดังนั้นหากมีการศึกษาวิจัยโดยใช้เรื่องเล่าในศิลปกรรมเป็นตัวตั้งแล้วขยายพื้นที่การศึกษาเป็นพื้นที่ในจังหวัดใกล้เคียงหรือต่างภูมิภาคกัน เช่น การศึกษาบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่าวิถีชีวิตท้องถิ่นในงานศิลปกรรมภูมิภาคตะวันตก การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่าวรรณคดีในศิลปกรรมภูมิภาคตะวันตกกับภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น อาจทำให้พบข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะถิ่นที่ชัดเจนมากขึ้น หรืออาจแสดงให้เห็นการนำเสนออัตลักษณ์ของท้องถิ่นหรือโลกทัศน์ของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของคนในแต่ละท้องถิ่นที่ชัดเจนขึ้น

²¹⁰ แปลความจากต้นฉบับภาษาอังกฤษว่า “tourists will seek deeply authentic experiences and will sidestep kitsch or other more manufactured representations. Tourism will emphasize cultural experiences to respond to this increased desire to discover and explore new truths through historical and cultural resources and arts-based interpretation” (Laura Mandala, 2015: 129)

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมศิลปากร. (2513). **ขุนช้างขุนแผน**. พระนคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2557ก). **จิตรกรรมฝาผนังพระที่นั่งพุทไธสวรรย์**. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด
- กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2557ข). **จิตรกรรมฝาผนังวัดบวรสถานสุทธารวาส (พระแก้ว
วังหน้า)**. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- กันยา อ้อประเสริฐ. (2548). **การศึกษาประวัติและผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรีในสมัย
รัตนโกสินทร์**. นครปฐม: ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- การทองเขียว, กรม. (2557). **คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทาง
วัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกใน
พระบรมราชูปถัมภ์.
- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2559). **พจนานุกรมศัพท์ทัศนศิลป์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- กุสุมา รัชชมณี. (2549). **การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- _____. (2556). **การวิจัยวรรณคดี**. พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษา
ตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2559). **กุสุมาวรรณนา 6: วิจิตรประพันธ์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2525). **นิทานอุทาหรณ์ในวรรณคดีสันสกฤต**. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะ
อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- _____. (2546). “ศัพท์ที่เกิดจากความหมายเปรียบเทียบ.” ใน **ตำรงวิชาการ รวมบทความ
ทางวิชาการคณะโบราณคดีปี 2546**. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 2
ฉบับที่ 4, หน้า 27-30.
- ขวัญชนก ทองล้วน. (2558). **งานปูนปั้นรามเกียรติ์ ถนนราชดำเนิน จังหวัดเพชรบุรี: พลวัตของ
การนำเรื่องรามเกียรติ์มาใช้ในศิลปกรรมไทยร่วมสมัย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2511). **ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย รวมข้อคิดเห็นบทความศิลปะของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี และผลงานของศิลปินไทย.** พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- คณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2538). **วรรณคดีที่ศนา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จตุพร เพชรบุรุษ. (2559). **ความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่ ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักพันธ์เพ็ญศิริ จักพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. (2535). “ตาลโตนด” . ใน **หนังสือเรียน ภาษาไทย ท203 ท204 ชุดทักษะสัมพันธ์เล่ม 2** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของกรมวิชาการ. พิมพ์ ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จังหวัดเพชรบุรี. (2503). **ระลึกสมโภชฉลองพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี.** ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- _____. (2525). **สมุดเพชรบุรี 2525.** เพชรบุรี: ม.ป.พ.
- _____. (2553). **ชวน เที้ยว ชม ศิลปวัฒนธรรมเมืองเพชร.** เพชรบุรี: องค์การบริหารส่วน จังหวัดเพชรบุรี.
- จันทรา แฮวอ. (2533). **เพชรบุรีกับการพัฒนาการท่องเที่ยว กรณีศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวของ จังหวัดเพชรบุรี ผลกระทบและประโยชน์ที่มีต่อจังหวัดเพชรบุรี.** สารนิพนธ์ ศิลปะศาสตร์ บัณฑิต (มานุษยวิทยา) ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2452). **พระราชหัตถเลขา ฉบับที่ 5 เมื่อคราวเสด็จ ประพาสสมณทลราชบุรี.**
- _____. (2515). “พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราว เสด็จประพาสสมณทลราชบุรี ในปีระกา พ.ศ.2452 พระราชหัตถเลขา ฉบับที่ 5” ใน **รวม เรื่องเมืองเพชร รวมเรื่องเมืองเพชร** พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพร้อยเอก เตชะ ปริญญาจารย์.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. (2530). “งานจิตรกรรมฝาผนัง เมื่อรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว.” ใน **สำนักพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว.** สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, หน้า 86-107.
- _____. (2534). “ปูนปั้นเมืองเพชรบุรี”. ใน **เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง เพชรบุรี: พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม.** สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, หน้า 12-144.

- เจตนา นาควัชระ. (2548). **ตามใจฉัน-ตามใจท่าน: ว่าด้วยการวิจารณ์และการวิจัย**. กรุงเทพฯ: คมบาง.
- ชวลิต อธิปัตยกุล. (2560). “พัฒนาการของงานจิตรกรรมฝาผนังท้องถิ่นอีสาน” ใน **บันทึกไว้ในงานจิตรกรรม**. โครงการเสวนาวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ เนื่องในโอกาส 72 ปี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สันติ เล็กสุขุม ราชบัณฑิต วันที่ 29-30 กรกฎาคม, หน้า 155-172.
- ชัชวาลย์ สหัสสพาศน์. (2557). **วิถีวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง**. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาทัศนศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัยสิริ สมุทรานิช. (2524). **วรรณกรรมการเมืองไทย 14 ตุลา 2516-6 ตุลา 2519 รากเหง้า, การก่อเกิด, การเติบโตและพัฒนาการ**. กรุงเทพฯ: อักษรเพชรเกษม.
- ชาญพุทธิ พัฒนพัชร, ผู้ปริวรรต. (2542). **มหาชาติปริบทปริ**. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.
- ชาติรี ประภิตนทการ. (2560). “ประวัติศาสตร์โรงเรียนสถาปัตยกรรมยุคแรก: การออกแบบสถานะและช่วงชั้นสถาปนิกในสังคมสมัยใหม่” ใน **ความ (ไม่) เป็นสมัยใหม่ : ความเปลี่ยนแปลงและย้อนแย้งของไทย**.
ธเนศ อารมณ์สุวรรณ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ชูลีพร วิรุณหะ และคณะ. (2560). **เพชรบุรี ประตูสู่อาคเนย์ สารสนเทศข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรีก่อนพุทธศักราช 2476**. งานวิจัยภายใต้โครงการศิลปากรพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อความยั่งยืนของสังคมและชุมชนระยะที่ 2 สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยและมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชูชัย สมितिไกร. (2561). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชื้อ รุจน์น้อย. (2503). **นำเที่ยวเพชรบุรี**. พระนคร: ร.พ.ประเสริฐอักษร 691.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอสการ. (2561). **อำนาจไร้พรมแดน ภาษา วาทกรรม ชีวิตประจำวันและโลกที่เปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ดวงกมล บุญแก้วสุข. (2557). **ศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี: งานปูนปั้นปัจจุบันย้อนอดีต**. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2560). “มโนทัศน์เรื่องวรรณคดีในภูมิปัญญาไทย” ใน **รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, บรรณาธิการ. ทฤษฎีกับการวิจารณ์ศิลปะ: ทศนะของนักวิชาการไทย**. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์นาคร, หน้า 82-109.
- ดำรง ฐานดี. (2520). **มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม**. ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะ

มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ดำรง อินฟ้าแสง. (2546). “การศึกษาพัฒนาการศิลปะพื้นเมืองเพชรบุรี: กรณีศึกษาประวัติและผลงานของ นายพิน อินฟ้าแสง” ใน **“ตำรงวิชาการ” รวมบทความทางวิชาการคณะโบราณคดี ปี 2546**. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดิเรก ปัทสิริวัฒน์. (2547). “ความสัมพันธ์ระหว่างทุนวัฒนธรรมกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ครอบคลุมความคิด และประเด็นวิจัย”. ใน **ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่ รวมบทความจากการประชุมวิชาการ ประจำปี 2547 มหาวิทยาลัยนเรศวร**. ดิเรก ปัทสิริวัฒน์ และพัชรินทร์ สิริสุนทร, บรรณาธิการ. หน้า 33-69.
- เด่นดาว ศิลปานนท์. (2549). **จิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระมาลัยในภาคกลางของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2546). **พระมาลัยในศิลปกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ตรี อมาตยกุล. (2507). **ทัศนศาสตร์ไทย จังหวัดเพชรบุรี**. พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). **การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศสกุลช่างเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ถนอม ชากักดี. (2560). “โลกาภิวัตน์กับบริบทโลกศิลปะในประเทศไทย : ภาพสะท้อนจากนิทรรศการศิลปะไทยเนตร (Thailand Eye) กับการนำเสนอภาพความเป็นท้องถิ่นอัตลักษณ์(ไทย) ผ่านผลงานศิลปะ” ใน **รื่นฤทัย สัจจพันธุ์**. บรรณาธิการ. **ทฤษฎีกับการวิจารณ์ศิลปะ: ทัศนะของนักวิชาการไทย**. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์นาคกร, 642-679.
- ทวีโรจน์ กล้ากล่อมจิตต์. (2548). **โจรกระจอกปิดเมืองปล้น เพชรบุรี ถกไสร่งพม่าที่วัดท่าไชยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เพชรบุรี: บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.
- ทศพล ศรีพุ่ม. (2557). “การช้อนนิทานกับการนำเสนอคำสอนในวรรณคดีชาดกของไทย”. ใน **วารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) หน้า 59-89**.
- ทีปวรรณ วรรณะประทีป. (2556). **วิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในจิตรกรรมประดับแผงไม้คอสองและแผงไม้ไต่ฮะเส ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้วสุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี**. การศึกษาเฉพาะบุคคลในประวัติศาสตร์ศิลปะ หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธงชัย ทิพย์ตระกูล. (2011). “สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในจิตรกรรมไทยประเพณีจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย (รวมถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น) ไปสู่ช่วงหลังสมัยรัชกาลที่ 3” ใน **Veridian E-Journal, SU Vol.4 No.2 September-December, หน้า 97-105**.

- ณมน พงศกรปล้ำส. (2548). **จิตรกรรมฝาผนังภาพไตรภูมิอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี: ความสัมพันธ์ด้านรูปแบบและเนื้อหา กับสมุดภาพไตรภูมิสมัยอยุธยา เลขที่ 6.** สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิโกลาส แชรแวงส, สันท์ ท. โกมลบุตร (ผู้แปล). (2506). **ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม (ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช).** พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.
- นิดดา หงส์วิวัฒน์. (2547). **รามเกียรติ์กับจิตรกรรมฝาผนังรอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม.** กรุงเทพฯ: แสงแดดเพื่อนเด็ก.
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (2546). **คำบอกเล่าของแผ่นดิน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- _____. (2562). **จารึกของแผ่นดิน.** กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- นियะดา เหล่าสุนทรและคณะ. (2540). **ภูมิปัญญาของคนไทย: ศึกษาจากกฎหมายตราสามดวงและจิตรกรรมฝาผนัง.** ทูตส่งเสริมกลุ่มวิจัยวิจัย เมธีวิจัยอาวุโส สกว.
- นิรันดร ทัทไทย. (2550) **กลยุทธ์การตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.** พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นิตา ชัชกุล. (2554). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.** พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น. ณ ปากน้ำ (นามแฝง). (2544). **จิตรกรรมฝาผนังหนึ่งในสยาม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- _____. (2525). **จิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- _____. (2542). **วิวัฒนาการของศิลปะ.** กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด.
- _____. (2530). **พจนานุกรมศิลป์.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์พลชัย.
- บัวไทย แจ่มจันทร์. (2535). **ช่างเมืองเพชร.** เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.
- _____. (2532) **ศิลปกรรมเมืองเพชร.** ภาควิชาศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สหวิทยาลัยทวารวดี เพชรบุรี วิทยาลัยครูเพชรบุรี.
- บุญธรรม เปลื้องปลัดและคณะ, บรรณาธิการ. (2545). **1 ในเพชรบุรี.** สมุทรปราการ: หจก.กิตติวรินทร์ มาร์เก็ตติ้ง.
- บุญมี พิบูลย์สมบัติ. (2551). **นานาสาระฉบับวัดพระปรี จังหวัดเพชรบุรี.** เพชรบุรี: ม.ป.พ.
- บุญรัตน์ เจริญชัย. (2541). **ช่างเมืองเพชร : วิถีชีวิตร่วมสมัยของช่างปูนปั้นเพชรบุรี.** วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปฐม หงส์สุวรรณ. (2550). **กาลครั้งหนึ่ง: ว่าด้วยตำนานกับวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประมินท์ จารุวรรณ. (2559). **คติชนกับการท่องเที่ยว หมู่บ้านวัฒนธรรมหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2555). **พระบฏ พลวัตของการใช้งานพุทธศิลป์เรื่องเวสสันดรในชุมชนหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2543). “องค์ประกอบของนิทานซ้อนนิทานในนิทานเวตาล” ใน **วารสารภาษาและวรรณคดีไทย** ปีที่ 17 (ธันวาคม): 38-62.
- ประทีป ชุมพล. (2545). “ปรัชญาและแนวคิดวรรณคดีไทยในจิตรกรรมฝาผนัง” ใน **ตำราวิชาการรวมบทความทางวิชาการคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร**. บำรุง คำเอกและคณะ, บรรณาธิการ. หน้า 263-293.
- ประวัติวัดพระรูป**. (2540). เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.
- ประวัติสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช**. (2529). พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจคุณแม่อรพินท์ สังข์กังวานและคุณน้ำผิว คล้ายปาน ณ เมรุวัดหัวลำโพง กทม. วันจันทร์ ที่ 24 พฤษภาคม.
- ประเสริฐ รุณรา. (2562). **สัญลักษณ์พระราหู: การสืบทอดและการสร้างสรรค์ความเชื่อในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปริยารัตน์ เขาวลิตประพันธ์. (2549). **การสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทย: การศึกษาอนุภาคทางคติชนวิทยา**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวลักข์ สุรัสวดี. (2554). **การสืบสานภูมิปัญญาของสายสกุลช่างปูนปั้นจังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญาสชาดก ภาคภาษาไทย เล่ม 2**. (2554). กรุงเทพฯ: มูลนิธิอมสินเพื่อสังคม.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. (2553ก). **บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพชรกระรัต.
- _____. (2553ข). **บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพชรกระรัต.
- _____. (2553ค). **บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เล่ม 3**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพชรกระรัต.
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2545). **บทละครนอก พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2**. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร.
- พูลสวัสดิ์ มุมบ้านเช่า. (2543). **ศิลปะการแทงหยวก**. รายงานการศึกษาวชิชาศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาไทย ระดับปริญญาโท สาขาทัศนศิลป์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). **ท้องถิ่นนิยม: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

พัสวีสิริ เปรมกุลนันท์. (2560). “ศึกษาจิตรกรรมสมัยรัชกาลที่ 4: ความสมจริงผ่านภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ภาพบุคคล และความสัมพันธ์กับภาพถ่าย” ใน **บันทึกไว้ในงานจิตรกรรม**. โครงการเสวนาวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ เนื่องในโอกาส 72 ปี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สันติ เล็กสุขุม ราชบัณฑิต วันที่ 29-30 กรกฎาคม, หน้า 43-57.

_____. (2552) **จิตรกรรมฝาผนัง: พระราชประสงค์รัชกาลที่ 4 เรื่องจริยวัตรสงฆ์**.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิชญา สุ่มจินดาและนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (2562). **เพชรในเพชรบุรี**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มูลนิธิปริยยะ ไกรฤกษ์.

ภูมิพลอดุลยเดชฯ, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2540) **พระมหาชนก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

มธุรส ปราบไพรี และคณะ. (2551). **ผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกาะ**. วิจัยทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

มนตรี สิริโรจนานันท์. (2561). “พระอินทร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ใน **วารสารมหาจุฬาริชาการ** ปีที่ 5 ฉบับที่ 1, หน้า 44-63.

มนู อุดมเวช และคณะ. (2547). **รายงานการวิจัยและพัฒนากิจการมาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของสถาบันราชภัฏ กรณีศึกษาตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ระยะที่ 2**. สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.

มลฤดี สายสิงห์. (2560). “จิตรกรรมฝาผนังล้านนาพุทธศตวรรษที่ 25: ศิลปะสะท้อนสังคมและการเมือง” ใน **บันทึกไว้ในงานจิตรกรรม**. โครงการเสวนาวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ เนื่องในโอกาส 72 ปี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สันติ เล็กสุขุม ราชบัณฑิต วันที่ 29-30 กรกฎาคม, หน้า 119-134.

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2545). **พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มานพ อิศรเดช. (2527). **การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา สกุลช่างเพชรบุรี ที่วัดใหญ่สุวรรณาราม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. (2564). “การท่องเที่ยว: เสาหลักใหม่ของเศรษฐกิจไทย?” ใน **วารสารราชบัณฑิตยสภา** ปีที่ 46 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม, หน้า 57-73.

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. (2546). **ทุนวัฒนธรรม: วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: มติชน.

- รัตติกาล ศรีอำไพ. (2549). ความแตกต่างด้านคติระหว่างจิตรกรรมฝาผนังภาพเทพชุมนุมในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กับภาพเทพชุมนุมในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม เขตบางกอกน้อย. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม อักษร ช-ฮ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2541). **พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2530) **พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเพื่อนพิมพ์ จำกัด.
- ราม วชิราวุธ (พระนามแฝง). (2550). **ประวัติต้นรัชกาลที่ 6**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ราล์ฟ ไมเยอร์, ผู้แต่ง. มะลินีตร เอื้ออนันท์, ผู้แปล. (2540). **พจนานุกรมศัพท์และเทคนิคทางศิลปะ**. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2549). **สุนทรียภาพแห่งชีวิต**. กรุงเทพฯ: ณ เพชร สำนักพิมพ์.
- ล้อม เพ็งแก้ว. (2552). “ภาพจับหน้าบันพระอุโบสถวัดมหาธาตุฯ” ใน **หนังสือสมโภชวัดมหาธาตุวรวิหาร จ.เพชรบุรี ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครบ 500 ปี., 196-199**.
- _____. (2559). **ภูมิล้อมเพชรฯ 80 ปี อาจารย์ล้อมเพ็งแก้ว**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ลัดดา ชูใจ และคณะ. (2551). **การศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ**. วิทยุทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
- เลิศชาย สีนเสริฐ. (2549). **การวิเคราะห์ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิศรา อนันต์โท. (2559). **จามเทวีบูชา: การผลิตซ้ำตำนานและการสร้างพิธีบวงสรวงในสังคมไทยร่วมสมัย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน. (2557). **พระอุปคุต: การสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อ ตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี**. (2543). เพชรบุรี: บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.
- วัดเกาะแก้วสุทธาราม**. (2529). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- วัดมหาสมณารามราชวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี**. (2552). เพชรบุรี: บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.

วัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี. (2548). **บทเจริญพระพุทธมนต์ พระธัมมะจักกัปปะวัตตะ**
ตะนะสุดตั้ง และบทสวดมนต์เจ็ดตำนาน. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

วางศิลาฤกษ์อุโบสถวัดโตนดหลวง. (ม.ป.ป.). วัดโตนดหลวง ตำบลบางเก่า อำเภอชะอำ
 จังหวัดเพชรบุรี.

วารสารเมืองโบราณ ฉบับเพชรบุรี. (2534). ปีที่ 17 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
 อักษรสัมพันธ์.

วารสารเมืองโบราณ. (2522). **พจนานุกรมศิลป**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
 กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2559). **พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมไทย**. นนทบุรี: เมืองโบราณ.

_____. (2547). **สาระน่ารู้ในศิลปะไทย**. กรุงเทพฯ: ปิรามิต.

_____. (2522). **5 นาทีกับศิลปะไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปาณยา.

วิไลรัตน์ ยี่รอด และรัชชชัย องค์กรวิเวทย์. (2559). **ถอดรหัส ภาพผนัง พระจอมเกล้า-ขวัญอินโขง**.
 นนทบุรี: อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2560). “จิตรกรรมในฐานะสื่อการรับรู้พระพุทธศาสนา : พัฒนาการทางความคิด
 และความเชื่อของคนไทย” ใน **บันทึกไว้ในงานจิตรกรรม**. โครงการเสวนาวิชาการด้าน
 ประวัติศาสตร์ศิลปะ เนื่องในโอกาส 72 ปี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สันติ เล็กสุขุม
 ราชบัณฑิต.

ศักดิ์ดา ศิริพันธุ์. (บรรณาธิการ). (2543). **เพชรบุรี ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม**. ม.ป.ท.:
 ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

ศิราพร ฐิตะฐาน. (2522). **รามเกียรติ์: การศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน**. วิทยานิพนธ์
 ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิราพร ณ กลาง. (2562). “**คติชนสร้างสรรค์: บทสังเคราะห์และทฤษฎี**”. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

_____. (2552). **ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน**.
 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ส.เอเชียเพรส จำกัด.

_____. (2558ก). “บทนำ เล่าเรื่อง เรื่องเล่า” ใน ศิราพร ณ กลาง, บรรณาธิการ. **เรื่องเล่า**
พื้นบ้านไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ
 มหาชน).

_____. (2558ข) “บทสังเคราะห์ เรื่องเล่าพื้นบ้านไทย: การนำไปประยุกต์ใช้และ “พื้นที่
 ทางสังคม” ในปัจจุบัน” ใน ศิราพร ณ กลาง, บรรณาธิการ. **เรื่องเล่าพื้นบ้านไทยในโลกที่**
เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

- ศิริพร ภัคดีผาสุก. (2561). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, สำนักงาน. กระทรวงวัฒนธรรม. (2547). **ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ศิลปากร, กรม. (2502). **คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง ของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี**. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร.
- _____. (2519). **รวมเรื่องเมืองเพชรบุรี พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชเพลิงศพ ร้อยเอก เตชา ปริญาจารย์ ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหารวันที่ 10 สิงหาคม พุทธศักราช 2515**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครหลวงฯ: สามมิตร.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี วิทยาลัยครูเพชรบุรี. (2531). **การแสดงผลงานช่างฝีมือเมืองเพชร งานพระนครคีรี 16-21 กุมภาพันธ์ 2531**. เอกสารอัดสำเนา.
- ส่งเสริมวัฒนธรรม, กรม. (2553). **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2534). **เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง เพชรบุรี: พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม**. จัดขึ้นวันที่ 29-31 สิงหาคม ณ หอประชุมสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ. (2554). **การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมโภชวัดมหาธาตุวรวิหาร **ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ครบ 500 ปี**. (2552). เพชรบุรี: บริษัทเพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.
- สันติ เล็กสุขุมและกมล ฉายาวัดนะ. (2524). **จิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา**. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สันติ เล็กสุขุม. (2555). **คุยกับงานช่างไทยโบราณ**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2557). **งานช่าง คำช่างโบราณ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2548). **จิตรกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ 3: ความคิดเปลี่ยน การแสดงออกก็เปลี่ยนตาม**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สายหยุด เทพเรณู. (2511). **เมืองเพชรบุรีในทัศนะของชาวเมืองเพชร**. พระนคร: สุจินต์การพิมพ์.
- สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). **ตามรอยฝรั่งเล่าความหลังเมืองพริบพรี (เพชรบุรี)**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

- สิริพัชราอนุสรณ์. (2558). เพชรบุรี: บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.
- สุจิตรา บุญขจร. (2543). **น้ำ ฟ้า ป่าเขา เพชรบุรี**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. (2536). **เที่ยวเมืองเพชร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุนทรภู่. (2525). “นิราศเมืองเพชร”. ใน **ประชุมนิราศเมืองเพชร**. วิทยาลัยครูเพชรบุรีและสหกรณ์
ออมทรัพย์ครู จังหวัดเพชรบุรี: หน้า 13-29.
- _____. (2553). **พระอภัยมณี เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: บริษัทไผ่มีเดียเซ็นเตอร์ จำกัด.
- สุนทรภู่, ทองใบ แทนมณี, ผู้ปริวรรต. (2548). **นิราศเมืองเพชร (ฉบับตรวจสอวรรณคดีอรรถ)**.
เพชรบุรี: โรงพิมพ์เพชรบุรีการพิมพ์.
- สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. (2545-2546). “การศึกษาศิลปกรรมแบบประเพณีใน
จังหวัดเพชรบุรี” ใน **วารสารหน้าจั่ว** ฉบับที่ 19, หน้า 11-23.
- สุพจน์ ชิวพัฒนานุกุล. (2542). **การเมืองในประติมากรรมปูนปั้น ในวัด**. วิทยานิพนธ์หลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรัชย์ ทรัพย์เพิ่มและสมสุข แคมคำ. (2558). **ประติมากรรมปูนปั้นกับพัฒนาการ: อดีต-ปัจจุบัน
ผ่านสกุลช่างเพชรบุรี**. ใน การประชุมใหญ่โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา ครั้งที่ 3
(HERP CONGRESS III), มหาวิทยาลัยนครศรีธรรมราช, 9-11 มีนาคม.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). **ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรียา สมทศุบัติและคณะ. (2540). **รายงานการวิจัยเรื่อง วิธีคิดของคนไทย: พิธีกรรม “ช่วงผี
ฟ้อน” ของ “ลาวข้าวจ้าว” จังหวัดนครราชสีมา**. ห้องไทยศึกษานิเทศน์ สำนักวิชา
เทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2552). **ทฤษฎีคติชนวิทยาร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- ไสว แจ่มแจ่มและพนม แต่งทอง. (2542). **การเลี้ยงวัวลานในเขตเพชรบุรี ปัญหาพิเศษ**.
วิทยาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาเกษตรศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.
- อำนาจ เย็นสบาย. (2527). “ตีความพุทธศิลป์ด้วยสงสัย” ใน **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์** ปีที่ 31
ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม) หน้า 30-31.
- เอนก นาวิกมูล. (2557). **บันทึกไว้ใน พ่อค้าไทยยุค 2480 เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.

ภาษาอังกฤษ

- Boas, Franz. (1938). **The Mind of Primitive Man**. New York: The Free Press.
- Bourdieu, Pierre. The form of capital. In J.Richardson (Ed.). (1986). **Handbook of**

- Theory and Research for the Sociology of Education.** New York: Greenwood, 241-258.
- Geertz, Clifford. (1983). "The Way We Think Now: Toward an Ethnography of Modern Thought." In **Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology.** New York: Basic Book.
- Gramsci, Antonio. (1995). **Selections from the Prison Notebooks.** 12th Editions. New York: International Publishers.
- HAYDEN WHITE. (1978). **TROPICS OF DISCOURSE ESSAYS IN CULTURAL CRITICISM.** The Johns Hopkins University Press, BALTIMORE AND LONDON.
- Laura Mandala. (2015). **Arts & America: Arts, Tourism, & Cultural Diplomacy.** Accessed 10 May 2022. Available from www.AmericansForTheArts.org/CommunityVisions.
- Lénia Marques. (2013). "The dimensions of art in place narrative". ใน **Tourism Planning and Development.** Accessed 10 May 2022. Available from <https://www.researchgate.net/publication/271626032>.
- Putnam, Robert D. (2000). **Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community.** New York: Simon & Schuster.
- Waber, Max. (1958). **The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism.** Translated by Talcott Parsons. New York: Charles Scribner' Sons.
- Wilding, Michael. (1980). **Political Fictions.** London: Routledge & Kegan Paul.
- Williams, Raymond. (2005). **Culture and Materialism.** London and New York: Verso.
- _____. (1977). **Marxism and Literature.** Oxford: O.U.P.
- _____. (2001). **The Long Revolution.** Broadview Press.
- Tzvetan Todorov. (1971). **The 2 Principles of Narrative.** Diacritics, Johns Hopkins University Press. Vol. 1, No. 1 (Autumn, 1971), pp. 37-44. Accessed 10 May 2022. Available from <http://www.jstor.org/stable/464558>

ข้อมูลออนไลน์

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). **สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี.** เข้าถึงเมื่อ 16 กรกฎาคม เข้าถึงได้จาก <https://phetchaburi.mots.go.th/download/statistic.pdf>
- กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองเพชรบุรี. (2564). **แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565).** เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.phetchaburicity.go.th>

- การท่องเที่ยวและกีฬา, กระทรวง. (ม.ป.ป.). **โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวและแผนที่กลุ่มเมืองท่องเที่ยว (Zoning) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (Royal Coast) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.** เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <http://tourismlibrary.tat.or.th/medias/T25091.pdf>
- การท่องเที่ยวและกีฬา, กระทรวง. (2553). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ. 2555 – 2559.** เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.mots.go.th/download/ImplementationOfThePolicy/NotificationOfTheNationalTourismPolicy.pdf>
- จังหวัดเพชรบุรี. (2563). “แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญเช่น หาดชะอำ พระนครคีรี”. เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.phetchaburi.go.th/karn/plan6164.pdf>
- จังหวัดเพชรบุรี. (2563ก). **รายงานผลระดับการพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี.** เข้าถึงเมื่อ 24 สิงหาคม. เข้าถึงได้จาก www.phetchaburi.go.th
- จังหวัดเพชรบุรี. (2563ข). **รายงานข้อมูลด้านเศรษฐกิจประจำปี 2562** มีการรายงานจากกลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. เข้าถึงเมื่อ 16 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก http://www.phetchaburi.go.th/page_pic/eco_phet.html
- จังหวัดเพชรบุรี. (2563ค). **กลุ่มยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด** สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. เข้าถึงเมื่อ 16 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก http://phetchaburi.go.th/phet2/CODE/content/read/127_
- จังหวัดเพชรบุรี. (2563ง). **กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด** สำนักงานจังหวัดรายงาน “แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.2561-2565 (ฉบับทบทวน)” เมื่อธันวาคม 2561. เข้าถึงเมื่อ 15 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก www.pbipeo.go.th
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). “เมืองเพชรดู 2 มื้อปีนประกบยิวว่าที่ผู้สมัคร ส.อบต.บางจาก ดับคาถา” เข้าถึงเมื่อ 13 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/crime/2204257>
- ไทยโพสต์. (2565). “ท่องเที่ยวเพชรบุรีวิถีใหม่ ผ่อนคลาย... แบบปลอดภัย”. 19 กันยายน พ.ศ.2564. เข้าถึงเมื่อ 18 เมษายน. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/117099>
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (2564). “เส้นทางค้าหม้อตาล” ใน รายงานการสำรวจ : มุลินีเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ ฉ.4 (ม.ค.-ก.พ. 2540). เข้าถึงเมื่อ 13 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <https://lekprapai.org/home/view.php?id=761&fbclid=IwAR1pJMCFtdqPp5BAQu7PtBmPT4twdik8kH8apumM946O6lRHbwWtZMktg5g>
- ปรมาณูชิตชีโนรส, กรมสมเด็จพระ. (2564). **พระปฐมสมโพธิกถา** . เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://vajirayana.org/พระปฐมสมโพธิกถา/>

- ผู้จัดการออนไลน์. (2565). “ดูจริง หนุ่มปากน้ำถูกยิงกลางเมืองเพชร ขณะลงจากรปชื้อของ”. เข้าถึงเมื่อ 13 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/local/detail/9640000038500>
- พระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 2. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2562. เข้าถึงได้จาก https://84000.org/tipitaka/read/?index_28
- พาไปวัด แשרให้โลกรู้ว่าวัดของเราสวยงามขนาดไหน. (2564, 18 ธันวาคม). “Temple No.367”. Facebook. <https://www.facebook.com/groups/papaiwat>
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. (2564). **บทละครเรื่องรามเกียรติ์**. เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://vajirayana.org/บทละครเรื่องรามเกียรติ์>
- เพชรภูมิ. (2565). “รถแล้ง” สี่ล้อเล็กรอบเมืองเพชรบุรี. เข้าถึงเมื่อ 23 พฤศจิกายน. เข้าถึงได้จาก <https://petchpoom.com/รถแล้ง-สี่ล้อเล็กรอบ/>
- เพชรภูมิ ฮอดนิวส์. (2564, 23 มกราคม). “วัดท่าช้างร้าง”. Facebook. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064940586543>
- โพสต์ทูเดย์.(2565). **ลุ่มกระตุนยอดทองเที่ยว 4จังหวัด Royal Coast ภาคใต้** 23 ส.ค. 2560. เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/economy/news/510709>
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2564). **ลิลิตนารายณ์สิบปาง**. เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม. เข้าถึงได้จาก <https://vajirayana.org/ลิลิตนารายณ์สิบปาง>
- มติชนออนไลน์. (2565). “ผู้ว่าฯเพชรบุรี เตือน คนเพชรใจเย็นๆ หลังเกิดคดียิงตายถี่ยับหวังลบภาพลักษณ์เมืองคนดู” เข้าถึงเมื่อ 13 ธันวาคม เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/region/news_1480886
- เรื่องท้าวสักกะ**. (2562). เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน. เข้าถึงได้จาก <https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=12&p=7>
- โรงเรียนชุมชนวัดจันทราวาส. (2565, 28 มกราคม). “โครงการมหัศจรรย์ปูนปั้นเพชร #3”. Facebook. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100009390848243>
- วัดเขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี. (2564, 18 ธันวาคม). “สวนสุขภาพเพื่อทุกคน”. Facebook. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100068380485000>
- วิทยา ศรีวิเศษ. (2565, 3 กันยายน). “วัดใหญ่-วัดเกาะ-วัดฝั่ล้อม เป็นวัดที่น่าเที่ยวชม”. Facebook. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100048837104600>
- หลงรักเพชรบุรี. (2564, 18 ธันวาคม). “เที่ยวเพชรบุรี”. Facebook. <https://www.facebook.com/LongRakPhetchaburi>
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2566). **รู้จักการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT)**. เข้าถึงเมื่อ 24

- เมษายน. เข้าถึงได้จาก <https://cbtyouth.wordpress.com/cbt-youth/cbt/>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). **รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (The Royal Coast หรือ Thailand Riviera) พ.ศ.2560-2564**. เข้าถึงเมื่อ 15 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก <http://tourismlibrary.tat.or.th/medias/T26668.pdf>
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2563). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564** โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เข้าถึงเมื่อ 15 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก www.nesdb.go.th
- อรรถกถา จันทกนินรชาดก ว่าด้วย นางจันทกนินรี. (2562). เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน. เข้าถึงได้จาก <https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=27&i=1883>
- อรรถกถา เทวธรรมชาดก. (2562). เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน. เข้าถึงได้จาก <https://84000.org/tipitaka/atita100/jataka.php?i=270006>
- art2.culture. (2562). เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน. เข้าถึงได้จาก <http://art2.culture.go.th>
- MIX MAGAZINE. (2565). “อาจารย์ทองร่วง เอมโอษฐ์”. เข้าถึงเมื่อ 11 เมษายน. เข้าถึงได้จาก <https://www.mixmagazine.in.th/00003208?fbclid=IwAR26KCKkpA5ggBfW6-GhJLzyGy3TY63vzlw7zbxU-dmAFoLiisqlu2GiN6E>
- Paiduaykan. (2565). **เที่ยวเพชรบุรี-ชะอำ**. เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.paiduaykan.com/travel/เที่ยวเพชรบุรี-ชะอำ>
- Paiduaykan. (2565). **“30 ที่เที่ยวเพชรบุรี เด็ดจริง ต้องมาโดน”**. เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.paiduaykan.com/travel/เที่ยวเพชรบุรี-ชะอำ>
- Roijang. (2565). “20 ที่เที่ยวเพชรบุรี 2022 เที่ยวเพชรบุรี เมืองน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก”. เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก <https://roijang.com/เที่ยวเพชรบุรี/>
- TAT Phetchaburi. (2564, 18 ธันวาคม). “มีเวลาแค่วันหยุดสุดสัปดาห์ก็สนุกสุด ๆ กับเส้นทางโรตทริปปได้”. Facebook. <https://www.facebook.com/tatphetfanpage>
- Tripadvisor. (2565). “สถานที่ท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี 30 แห่ง”. เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก https://th.tripadvisor.com/Attractions-g297932-Activities-Phetchaburi_Phetchaburi_Province.html

สัมภาษณ์

กฤษดากร อินกงลาศ. ช่างเขียน (จิตรกรรม), สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562, 4 ตุลาคม 2562, 3 มีนาคม

2563, 20 เมษายน 2563, 25 พฤษภาคม 2563, 28 สิงหาคม 2563
 กุลธร เทศงาม. ช่างเขียน (จิตรกรรม), สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562, 20 เมษายน 2563
 จิต อินทเสม. ช่างปูนปั้น, สัมภาษณ์ 8 มกราคม 2562, 6 ตุลาคม 2563
 จำลอง บัวสุวรรณ. กลุ่มลูกหว่า, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2565
 เจ้าอาวาสวัดหนองโรง อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี, สัมภาษณ์ 5 พฤศจิกายน 2563
 ชัชวาลย์ สหสสพาศน์. ช่างปูนปั้น, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2562, 6 มีนาคม 2562, 10 มีนาคม
 2563, 20 เมษายน 2563, 30 ตุลาคม 2563, 20 พฤษภาคม 2564
 ชุตติยา บุญชนะโกศล. เจ้าของร้านแม่กิมไล้ สาขาบ้านลาด, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562, 20 เมษายน
 2563
 ชูชีพ ป้านประดิษฐ์. ช่างแกะสลักไม้, สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2562, 20 เมษายน 2563, 5 พฤษภาคม
 2563, 5 พฤษภาคม 2563, 10 พฤษภาคม 2563, 1 ธันวาคม 2563
 ดวงพร มหากลิ่น. ครูโรงเรียนเทศบาล 3 วัดจันทราวาส, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2565
 ทองร่วง เอมโอษฐ์. ช่างปูนปั้น, สัมภาษณ์ 2 ตุลาคม 2561, 6 มีนาคม 2562, 20 เมษายน 2563, 5
 กันยายน 2563, 30 ตุลาคม 2563
 ธีรยุทธ์ จ้านชุ่มหลี่. ช่างปูนปั้น, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2563
 ธานินทร์ ชื่นใจ. ช่างลายรดน้ำ, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562, 20 เมษายน 2563, 1 มีนาคม 2562, 15
 กุมภาพันธ์ 2563, 5 เมษายน 2563, 21 สิงหาคม 2563, 28 สิงหาคม 2563, 29 สิงหาคม
 2563, 1 เมษายน 2565, 25 ธันวาคม 2565
 บุญเจื่อน เอมโอษฐ์. ช่างปูนปั้น, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562, 20 เมษายน 2563
 บุญณัตถ์กิจ หอมทน, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2564
 พงศธร รอดจากทุกข์. ช่างปูนปั้น, สัมภาษณ์ 6 พฤษภาคม 2563, 7 พฤษภาคม 2564, 31 มีนาคม
 2565, 12 เมษายน 2565
 พระครูพิศาลวัชรกิจ. เจ้าอาวาสวัดนาพรหม อ.เมือง จ.เพชรบุรี, สัมภาษณ์ 1 ตุลาคม 2563
 พระทศพล กมโร. พระภิกษุที่วัดข่อย อ.เมือง จ.เพชรบุรี, สัมภาษณ์ 6 ตุลาคม 2561, 20 พฤษภาคม
 2562, 1 ตุลาคม 2563
 พัฒน์พรชัย เมฆวิลัย, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2563
 รัฐพล จีระดำรงธัญญา. ครูโรงเรียนเทศบาล 3 วัดจันทราวาส, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2565
 วัชระ ช่วงโชติ. ช่างเขียน (จิตรกรรม), สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2563
 วัทนพร บุญเดช, สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2562
 วิทยา ศรีวิเศษ, สัมภาษณ์ 6 พฤษภาคม 2565, 23 พฤศจิกายน 2565, 25 ธันวาคม 2565
 วีรกานต์ มีทรัพย์. ช่างเขียน (จิตรกรรม), สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2562, 20 เมษายน 2563

ศิวาพร พิรอด, สัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2563

สง่า ลาภหลาย, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2565, 20 มีนาคม 2565

สมเจต อินฉิม. ช่างปูนปั้น, สัมภาษณ์ 8 มกราคม 2562, 5 พฤษภาคม 2563, 16 พฤศจิกายน 2563

สร้อยสน คำเพ็ง. ชาวบ้านมาบปลาเค้า อ.ท่าช้าง จ.เพชรบุรี, สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2562

สทรรฐ์ ลีลาจิตต์เจริญ. ครูโรงเรียนวัดสมุทธธาราม, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2565

สุทธิพงษ์ เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2563

สุนิสา ประทุมเทือง. กลุ่มลูกหว่า, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2565, 14 เมษายน 2565

สุรพันธ์ พ่วงภักดี, สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2565

หลวงตายวน, สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2563

หิรัญยากร พูลศักดิ์. ช่างเขียน (จิตรกรรม), สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562, 20 เมษายน 2563, 1 กันยายน 2563, 25 ธันวาคม 2563, 11 กันยายน 2565

อรอนงค์ บุญประเสริฐ. นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2562

เอกลักษณ์ มิตรรัน. ช่างปูนปั้น, สัมภาษณ์ 25 มีนาคม 2562

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายทรงฤทธิ์ ฉิมโหมด
วุฒิการศึกษา	พ.ศ.2540 สำเร็จการศึกษาศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) (ภาษาไทย เกียรตินิยม อันดับ 2) มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2553 สำเร็จการศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาวิชาการสอน ภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2560 ศึกษาต่ออักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัย ศิลปากร ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
ที่อยู่ปัจจุบัน	85 หมู่ 9 ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

